

L I E T U V O S

ARCHEO*logija* 17

Lietuvos istorijos institutas

L I E T U V O S

ARCHEO *logija* 17

Laima Vaitkunskienė

ŽVILIŲ KAPINYNAS

Monografija

VILNIUS 1999

UDK 902/904(474.5)
Li 227

Redakcinė kolegija:

Habil. dr. Algirdas GIRININKAS
(atsak. redaktorius)
Habil. dr. Vytautas KAZAKEVIČIUS
Prof. habil. dr. Mykolas MICHELBERTAS
Habil. dr. Vytautas URBANAVIČIUS
Dr. Gintautas ZABIELA

ISSN 02-07-8694
ISBN 9986-23-067-5

© Lietuvos istorijos institutas
© Laima Vaitkunskienė
© „Diemedžio“ leidykla
© Alfonsas Žvilius

TURINYS

PRATARMĖ	5
ĮVADAS	6
ŠALTINIAI	11
<i>TRUMPI IŠTIRTŲ KAPŲ APRAŠAI</i>	11
ŠALTINIŲ NAGRINĖJIMAS	92
Perkasų apibūdinimas	92
<i>LAIDOSENA</i>	99
Duomenys apie kapų įrangą ir mirusiuosius	99
Žirgų aukos	115
Įkapės ir jų padėtis kapuose	117
Suvestiniai laidosenos duomenys	123
<i>RADINIŲ KLASIFIKACIJA, TIPOLOGIJA, CHRONOLOGIJA</i>	134
Įrankiai ir ginklai	134
Drabužių elementai ir papuošalai	147
Raitelio ir žirgo aprangos reikmenys	186
Kiti dirbiniai	190
Kapų inventoriaus suvestiniai duomenys	194
CHRONOLOGINĖ KAPINYNO PRIKLAUSOMYBĖ	206
ETNINĖ ARCHEOLOGINĖS MEDŽIAGOS INTERPRETACIJA	209
<i>DĖL VAKARŲ BALTŲ KULTŪROS PALIKIMO</i>	209
<i>DĖL RYTŲ BALTŲ KULTŪROS PALIKIMO</i>	212

ARCHEOLOGINĖ MEDŽIAGA APIE GYVŪJŲ IR MIRUSIŲJŲ RYŠIUS	215
<i>DĖL MIRUSIŲJŲ PASAULIO LOKALIZACIJOS</i>	215
<i>GYVŪJŲ ELGSENA MIRUSIOJO ATŽVILGIU</i>	217
Kai kurie kapų įrangos aspektai	217
Žvilgsnis į kapų inventorių	219
ŠALTINIŲ IR LITERATŪROS SĄRAŠAS	222
SANTRUMPOS	225
THE ŽVILIAI CEMETERY	226
LIST OF TABLES	232
LIST OF ILLUSTRATIONS	232
МОГИЛЬНИК ЖВИЛЯЙ	237
СПИСОК ТАБЛИЦ	243
СПИСОК ИЛЛЮСТРАЦИЙ	243

PRATARMĖ

Iš geležies amžiaus (I–XII a.) išlikusių laidojimo paminklų tyrinėjimų duomenys rodo, kad Lietuvoje jau I tūkstantmečio viduryje buvo keletas kultūrinių sričių, kurios išliko iki XII–XIII a. Todėl tose srityse gyvenusias baltų genčių sąjungas tyrinėtojai sieja su etninių ar teritorinių bendrijų vardais, minimais rašytiniuose istorijos šaltiniuose.

Šilalės rajono žemėse esantis Žvilių kapinynas archeologinėje literatūroje jau prieš 3 dešimtmečius buvo priskirtas tai kultūrinei sričiai, kurią reprezentuoja V–XII a. plokštiniai kapinynai, paplitę Vidurio Žemaitijoje, tiksliau – teritorijoje tarp Jūros bei Varduvos vakaruose ir Dubysos bei Šušvės rytuose. Prie tokios išvados tyrinėtojus vedė archeologinė medžiaga, surinkta 1968 m. kasinėjant kapinyną: pirmą kartą – vasarą (vadovas – A. Tautavičius), antrą kartą – rudenį (vadovas – V. Statkevičius). Buvo nustatyta, kad Žvilių kapinynas yra X–XII a. laidojimo paminklas, kad jis, kaip ir kiti minėtame areale žinomi plokštiniai kapinynai, yra žemaičių palikimas.

Ilgainiui nauji archeologiniai atradimai pateikė daug daugiau žinių apie žemaičių etninę teritoriją. Remiantis jomis, archeologai sutarė, kad žemaičių sąjunga apie V a. jau buvo susidariusi, bet jų nuomonės skyrėsi dėl žemaičių apgyvento ploto ribų ir žemaičių kilmės bei protėvynės. Kad diskusija neliktų bevaisė, reikėjo naujų argumentų skirtingoms nuomonėms paremti, ypač tokių, kurie galėtų nušviesti etnokultūrinę padėtį, susidariusią Jūros baseine žemaičių susivienijimo išvakarėse. Tolesniam problemos nagrinėjimui labiausiai stigo III–IV a. datuojamų archeologijos šaltinių. Būtent jų paieškos atgaivino susidomėjimą Žvilių kapinynu. Mat ne kartą, lankydamiesi Žviliuose, Šilalės kraštotyrininkai vis rasdavo vieną kitą dirbinį, skiriamą senajam geležies amžiui. Jų rinkinyje buvo net tokia retenybė kaip Romos moneta. Tad pamatuotai imta spėlioti, kad Žviliuose žemaičių palikto kapinyno chronologija gali būti daug platesnė negu anksčiau manyta, kad ji, ko gero, gali apimti net visą tūkstantį metų. O toks ilgaamžis laidojimo paminklas archeologams yra nepamainomas šaltinis, nagrinėjant etnokultūrinius procesus konkrečiame regione.

Žvilių kapinyną ši, jau trečiąjį, kartą ėmėsi kasinėti Lietuvos istorijos instituto „Žemaitijos“ ekspedicija, vadovaujama šių eilučių autorės. 1983 m. pradėti tyrinėjimų darbai užsitęsė septynerius metus. Kasinėjimų vasaros buvo kupinos lauktų ir visiškai netikėtų atradimų. Be kita ko, pasitvirtino spėjimas, kad paminklo chronologijos diapazonas apima visus 3 geležies amžiaus periodus. Bet didžiausia staigmena – šiaurinėje paminklo teritorijoje aptiktas III–IV a. plokštinis kapinynas su akmenų vainiku apjuostais kapais. Mat šios kategorijos laidojimo paminklų arealą archeologinėje literatūroje įprasta sieti su ta etnokultūrine sritimi, kuri konstatuota Lietuvos pajūryje, t. y. vakarų baltų – kuršių etninėje žemėje. Tai pirma. O antra, šiaurinėje paminklo teritorijoje kasinėjamas III–IV a. plokštinis kapinynas akivaizdžiai konfrontuoja su archeologinėje literatūroje nuo seno išviespatavusiu teiginiu, jog Vidurio Žemaitijoje, taigi ir Jūros baseine, kaip, beje, ir Šiaurės Lietuvoje, I–IV a. buvo paplitusi pilkapių kultūra, kad būtent ji ir buvusi tas substratas, ant kurio išaugo seniausia (V–VII a.) žemaičių kultūra. Bet atradimai Žviliuose rodo, kad Jūros baseine paplitusios gentys bent 200 metų iki Žemaičių sąjungos susidarymo nebesilaikė papročio mirusiesiems pilti pilkapius.

Per ketvirtąjį kasinėjimų sezoną centrinėje kapinyno dalyje ekspedicija aptiko ir plotą, kur žviliškiai mirusiuosius laidojo viduriniame geležies amžiuje. Čia surinkta VII–VIII a. datuojama archeologinė medžiaga leido manyti, jog tuo metu regione klestėjusią kultūrą iš tikrųjų galima sieti su žemaičių gentimis. Taigi Žvilių kapinyno kasinėjimų rezultatai liudija, kad geležies amžiuje Jūros baseine etnokultūriniai procesai buvo kur kas sudėtingesni negu manyta anksčiau.

Laikau malonia priederme šia proga padėkoti gausiam būriui Šilalės ir Vilniaus moksleivių, su kuriais drauge septynias vasaras mynėme taką, vingiuojantį į kalnelyje išlikusį kapinyną. Esu nuoširdžiai dėkinga šilališkiui kraštotyrininkui Vladui Statkevičiui už visokeriopą pagalbą, įveikiant ekspediciją užgriuvusius organizacinius rūpesčius. Padėkos žodžius tariau ekspedicijai talkinusioms M. K. Čiurlionio menų gimnazijos auklėtinėms bei Vilniaus dailės akademijos studentėms Lidai Dobrovolskytei, sesutėms Editai ir Ilonai Keršulytėms, Jolitai Vaitkevičiūtei. Jų nupiešti daugybės radinių piešiniai ne tik saugomi Lietuvos istorijos instituto archyve, bet ne vienas puošia ir šią knygą. Už papildomai parengtas iliustracijas sakau ačiū ir kaunietei Skaidrei Žeižytei. Esu dėkinga visiems, kurie prisidėjo prie Žviliuose išlikusio unikalaus archeologijos paminklo kasinėjimų darbo bei prie to darbo rezultatų pateikimo spaudai.

IVADAS

1 pav. Žvilių vietovė Šilalės rajone

Kapinynas yra apie 5 km į pietryčius nuo Šilalės miesto (1 pav.), šiaurinėje Žvilių kaimo dalyje, šalia Kunigundos ir Kazimiero Neverdauskų sodybos, prie Biržų Lauko gyvenvietės ribų (2, 3 pav.). Laidojimo vieta įrengta dešiniajame Akmenos – Jūros intako krante. Tai nuo seno ariamas apie 2 ha laukas, kurį šiaurės rytuose, rytuose ir pietryčiuose supa į Akmeną nusileidžiančios daubos. Žvelgiant nuo upės atrodo, kad kapinynas yra aukštoje kalvoje, bet užkopus matyti, jog šiaurėje, šiaurės vakaruose ir vakaruose laidojimo paminklų juosia pamažu kylančios aukštumos pakraščiai. Pietvakariuose ir pietuose nusidriekia krūmokšniais apaugęs kemsynas.

Per kapinyno teritoriją vingiuoja iš Biržų Lauko į Žvilių kaimą vedantis lauko keliukas (4 pav.). Tarp keliuko ir Neverdauskų sodybos ūkinės paskirties pastato yra kaimo kapukai, kur apsupta tankiai augančių medžių stovi medinė 120 × 120 cm dydžio keturkampė medinė mūriniais pamatais koplytėlė. Jos viduje, už įstiklintų langų, nuo seno stovėjo šv. Marijos statulėlė. Ankstyvą 1983 m. pavasarį kažkas slapčia ją išnešęs. Vietos gyventojai dar mena tarpukario metus, kai į kapukus prie statulėlės gausiai rinkdavosi aplinkinių kaimų žmonės giedoti gegužinių ir birželinių pamaldų. Po jų jaunimas supdavęs čia pat įtaisytose sūpuoklėse. Išsiskirstydavę namo būriais dainuodami.

Apie 400 m į vakarus nuo kapinyno, dešiniajame Akmenos krante, slėnyje, Alkos pievoje, dunkso Pilalė, t. y. Biržų Lauko piliakalnis (2 pav.). Apie jį

Šilalės kraštotyrininkai yra užrašę net 27 padavimus (Statkevičius, 1987š, p. 12).

Vietos gyventojai nuo seno žinojo, kad šalia kaimo kapukų ariamame lauke randama žalvarinių žiedų, apyrankių, kryželių su grandinėmis ir kitų dirbinių. Anot žviliškių, kaimo vaikai ypač vertindavę akmeninius „tekinukus“, t. y. verpstukus. Į juos net mainydavę kitus daiktus. Tačiau nė vienas radinys nepakliuvo nei į muziejus, nei į privačius rinkinius. Tik 1965 m. žinios apie Žviliuose ardomą senovės kapinyną pasiekė Šilalės kraštotyrininkus. O buvo taip.

Šilalės vidurinės mokyklos lietuvių kalbos mokytoja Stefa Statkevičienė savo mokiniams buvo davusi parašyti rašinėlių tautosakos motyvais. Tikrinant mokinių atliktus darbus, jos dėmesį patraukė Bronės Neverdauskaitės rašinys. Jame mokinė vaizdingai aprašė savo gimtajame Žvilių kaime esantį nepaprastą lauką, kur artojai nuolat randa senovinių daiktų. Mokytoja rašinių parodžiusi savo vyrui Vladiui Statkevičiui, tuometiniam Paminklų apsaugos ir kraštotyros draugijos

2 pav. Archeologijos paminklai Žvilių k. apylinkėse: 1 – kapinynas, 2 – Biržų Laukopiliakalnis, 3 – pastatų kompleksas, 4 – Biržų Lauko gyvenvietė

3 pav. Bendras kapinyno vaizdas iš pietų pusės prieš kasinėjimus

Šilalės rajono skyriaus pirmininkui. Ilgai nedelsęs, kraštotyrininkas nuvyko į kaimą pas mokinės tėvus Neverdauskus pasiteirauti apie tą nepaprastą lauką. Šis pasirodė besąs šalia Neverdauskų sodybos. O jos šeimininkas padovanojo V. Statkevičiui 2 geležines balno kilpas bei kalaviją. Paklaustas, iš kur tie dirbiniai, K. Neverdauskas parodė savo sode žiojėjančias tranšėjas, kurias tuometinio Mičiurino tarybinio ūkio darbininkai 1965 m. rudenį iškasė daržovėms žiemą laikyti.

Apie lig tol mokslo įstaigoms nežinomą archeologijos paminklą V. Statkevičius pranešė Lietuvos istorijos institutui, o spaudoje paskelbė trumpą informaciją (Statkevičius, 1966, p. 181).

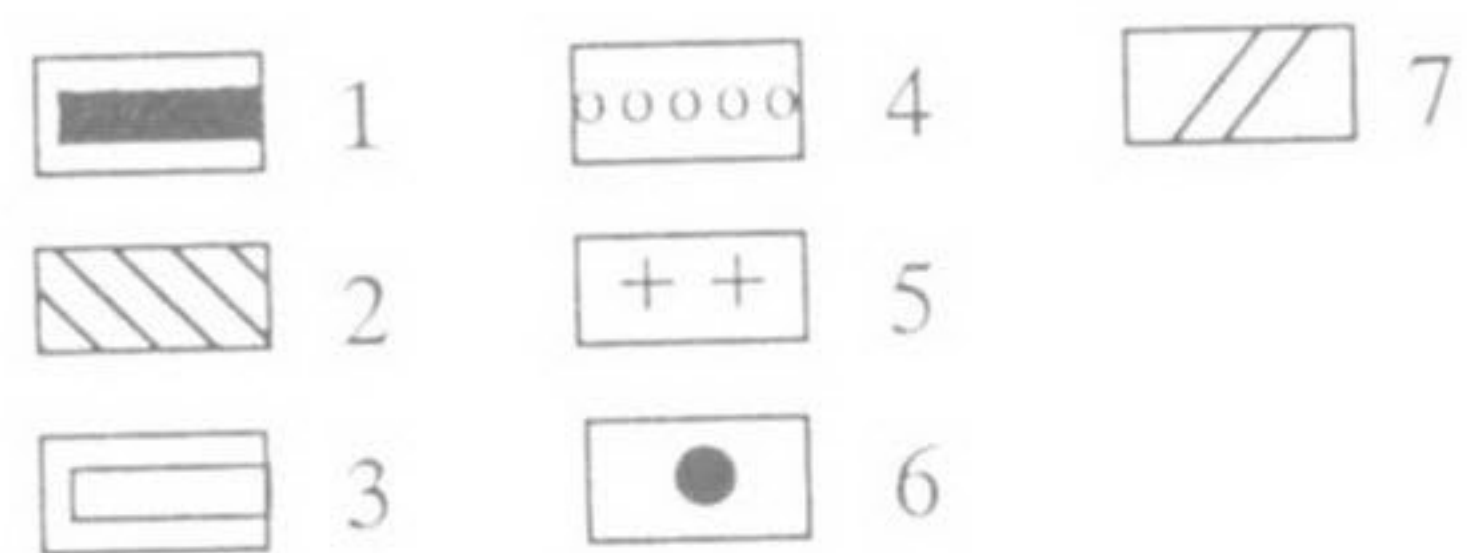
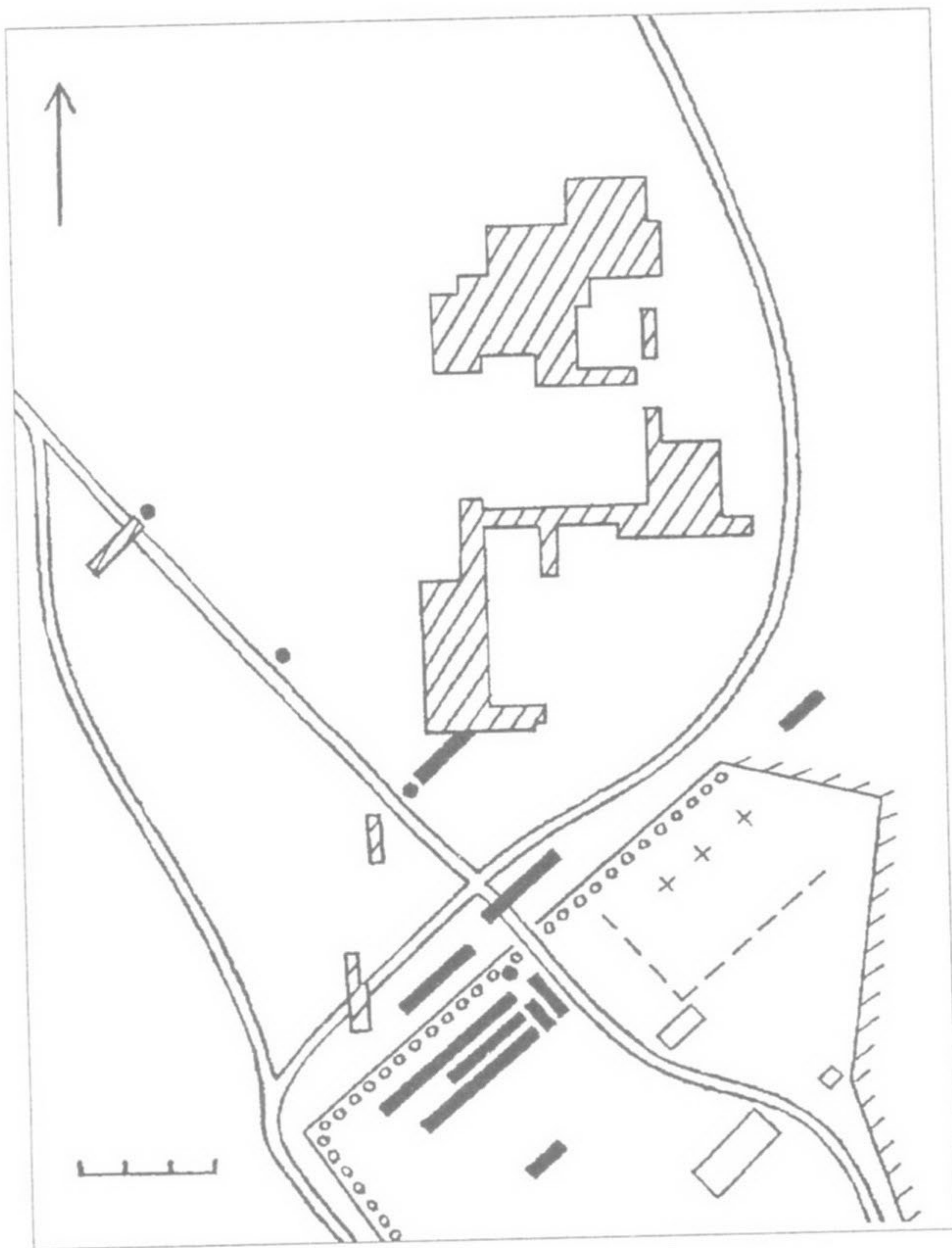
1968 m. liepos 8 d. į Žvilius iš Vilniaus atvyko archeologinė ekspedicija, vadovaujama Istorijos instituto Archeologijos skyriaus vedėjo Adolfo Tautavičiaus. Archeologai rado Žvilių kapinyną užsėtą kukurūzais, o tarybinio ūkio direktorius neleido pasėliuose pradėti kasinėjimų. Ekspedicija nutarė ištirti bent tą plotą, kuris buvo likęs Neverdauskų sode tarp minėtų tranšėjų (pk. Nr. 1–5, 9). Dar 3 perkastos buvo iškastos už sodo ribų, palei keliuką Žviliai – Biržų Laukas (pk. Nr. 6–8). Iš viso iškasinėtas apie 320 m² plotas, rasta 1 sudeginto ir 8 nesudegintų mirusiųjų kapai (Tautavičius, 1968š, p. 1–14).

Tų pačių metų rugsėjo 18–19 d. Paminklų apsaugos ir kraštotyros draugijos Šilalės rajono skyriaus ekspedicija (vadovas – V. Statkevičius) ištyrė dar vieną 17 × 3 m (51 m²) dydžio perkasą ir rado 13 nesudegintų

mirusiųjų kapų (Tautavičius, 1968š, p. 15–21). Paskutinioji perkasa (Nr. 10) tyrinėta toje kapinyno vietoje, kur 1967 m. rudenį, kasant duobę elektros linijos stulpui buvo rasta geležinių ir žalvarinių dirbinių (4 pav.). Taigi 1968 m. Žvilių kapinyne iškasinėtas apie 371 m² plotas ir ištirtas 21 kapas. Apie kasinėjimų rezultatus buvo paskelbta glausta informacija, nurodant, kad ištirti kapai yra X–XII a., o Žvilių kapinynas – žemaičių paliktas paminklas (Tautavičius, 1970a, p. 76). Radiniai saugomi Lietuvos nacionaliniame muziejuje (inv. Nr. 487 : 1–31).

Po kasinėjimų Žvilių kapinynas, kaip respublikinės reikšmės archeologijos objektas, žymimas Nr. 1028, buvo įtrauktas į Lietuvos kultūros paminklų sąrašą (LKPS, 1973, p. 176). Trumpa kapinyno charakteristika pateikta ir I–XIII a. pilkapynų bei senkapių atlase, jo vieta nurodyta tyrinėtų laidojimo paminklų žemėlapyje (LAA, 1977, p. 127, žemėl. 4 : 831).

Bet kapinynas ir vėliau labiausiai rūpėjo žinomam Lietuvos kraštotyrininkui V. Statkevičiui. Kaip aiškėja iš kraštotyrininko užrašų (KU, 1975–1989š), jų autorius kiekvieną pavasarį ar rudenį lanko kapinyną, surenka suartos dirvos paviršiuje pasitaikančius dirbinius, nerimauja, kad vietos gyventojai archeologijos paminklo teritorijoje kasmet kasa rūsius bulvėms žiemą laikyti. 1976 m. kraštotyrininkas Lietuvos nacionaliniam muziejui padovanojo daugiau kaip 300 įvairios paskirties dirbinių, surinktų žvalgant Šilalės rajone išlikusius geležies amžiaus kapinynus. Dovanotų dirbinių sąraše įrašyti 7 daiktai, rasti Žvilių kapinyne:

4 pav. Kasinėtų perkasų situacija: 1 – 1968 m. tyrinėtos perkasos, 2 – 1983–1989 m. tyrinėtos perkasos, 3 – pastatai, 4 – gyvatvorė, 5 – „kapukai“, 6 – elektros stulpai, 7 – vietos keliukai

2 įmoviniai kirviai, 2 įmoviniai ietigaliai, juostinė apyrankė, įvijinis žiedas, kryžinis smeigtukas (KU, 1976š, p. 7). Vėliau į muziejų pateko dar keli Žviliuose atsitiktinai aptikti daiktai (LNM, inv. Nr. 487 : 32–50).

1983 m. birželio 22 d. į Žvilius vėl atvyko Lietuvos istorijos instituto archeologinė ekspedicija, vėliau pavadinta „Žemaitijos“ vardu (vadovė – šių eilučių autorė). Kapinyną kasinėti buvo būtina ne vien dėl to, kad jis be paliovos smarkiai ardomas. Svarbiausia priežastis, lėmusi planingus ir sistemingus paminklo tyrinėjimus, – ieškojimas atsakymų į klausimus, kilusius nagrinėjant instituto Archeologijos skyriaus planinę temą „Lietuvių etnogenezė“, ypač jos potemę „Centrinės Žemaitijos gyventojų kultūra ir buitį V–XII a.“

Nagrinėjant problemą, labai pravertė nauja archeologinė medžiaga, sukaupta 1975–1982 m., kasinėjant Jūros baseine žemaičių paliktus V–VI a. Pagrybio, VII–VIII a. Kaštaunalių bei IX–XII a.

Žąsino kapinynus (visi – Šilalės r.). Mat toji medžiaga apėmė laikotarpį, kurio pradžią žymi žemaičių sąjungos susidarymas V a., o pabaigą nubrėžia pirmųjų rašytinių žinių apie žemaičius pasirodymas XIII a. pradžioje. Taigi toji medžiaga leido regione klestėjusios kultūros raidą stebėti plačioje chronologinėje panoramoje, apimančioje net 800 metų, bei išvelgti tradicijų tęstinumą ir teritorijos perimamumą iš kartos į kartą. Tapo akivaizdu, kad vakariniame žemaičių areale paplitusi archeologinė kultūra skiriasi nuo kitose istorinėse žemaičių (pvz., rytų ar šiaurės) žemėse V – XII a. susidariusių kultūrų. Net neužbaigus kasinėti Pagrybio kapinyno, ekspedicija jau disponavo archeologiniais duomenimis, leidusiais formuluoti nuostatą, kad seniausiam, t. y. V–VI a., vakarų žemaičių kultūros sluoksnyje akivaizdus vakarinių kaimynų – kuršių kultūros įnašas. Tai labai netikėta, kadangi archeologinėje literatūroje tada buvo pabrėžiama vien tik žemaičių ir žiemgalių kultūrų giminystė (Tautavičius, 1981b, p. 29; Михельбертас, 1968, p. 46).

Norint išsiaiškinti klausimą, koku būdu kuršių tradicijos išipynė į V–VI a. žemaičių kultūra, nebelieka nieko kita, kaip imtis tyrinėti kapinyną, priklausantį chronologiškai ankstesniam laikotarpiui, t. y. I–IV a. Šitaip archeologams atsivertų galimybė nustatyti ryšius tarp Jūros baseine klestėjusios žemaičių kultūros ir dar iki jos susidarymo tame pat regione anksčiau paplitusios kultūros.

Vos pradėjusi antrąją kasinėjimų sezoną Pagrybyje 1981 m. vasarą, „Žemaitijos“ ekspedicija ir ėmė žvalgytis kaimynystėje esančio I–IV a. objekto. Labiausiai sudomino Pajūralyje, Kvėdarnos apyl. (Šilalės r.), esantis laidojimo paminklas. Mat iš šio paminklo V. Statkevičiaus kolekcijoje jau buvo susikaupę nemažai atsitiktinių minėto laikotarpio radinių. Juos kraštotyrininkas surinko per kelerius metus, lankydamas kapinyną nuo tada, kai 1971 m. iš vietos gyventojų sužinojo apie senovinius daiktus, randamus dirvone, plytinčiame pietvakarinėje Pajūralio kaimo pusėje, prie Skerdynų kaimo ribos (Statkevičius, 1989ša, p. 23). Be to, archeologinėje literatūroje buvo žinių, kad XX a. pradžioje kaimo laukuose buvęs sunaikintas pilkapis ir rasta žalvarinių juostinių apyrankių, antkaklių kūginiais ir trimitiniais galais bei kitų II–IV a. dirbinių, tarp kurių buvo ir varinė Romos moneta (Michelbertas, 1972b, p. 117; LAA, 1977, p. 78). Bet svarbiausia – V. Statkevičius šalia pagarsėjusios minėtais radiniais vietovės, suvešėjusiam alksnyne, žinojo esant bent 4 pilkapius. Anot kraštotyrininko, tuos „kalnelius“ jis aptikęs lankydamasis Pajūralyje. O 1980 m. rudenį pilkapius žvalgę archeologai R. Olšauskas ir B. Dakanis pripažino juos saugotinais archeologijos paminklais (KU, 1978–1981š, p. 39).

Disponuodama tomis žiniomis, nedidelė ekspedicijos dalyvių grupė nuvyko iš Pagrybio į Pajūralį žvalgyti pilkapių. Planuojamiems kasinėjimams buvo pažymėti 2 geriau išlikę pilkapiai, t. y. ant ten augančių alksnių kamieno nugremžtas žievės dryžis. Taip pat buvo apžiūrėtas ir greta plytintis laukas, kur, kaip minėta, lankytojams pasitaikydavo rasti įvairių senienų. Kilo mintis, kad čia gali būti plokštinis kapinynas. Juo labiau kad, keičiantis laidojimo papročiams, kai kurios baltų gentys, nustojusios pilti pilkapius mirusiesiems, ėmė juos laidoti vadinamuosiuose plokštinuose kapinyuose, įrengtuose šalia pilkapynų. Tokių laidojimo paminklų yra žinoma Vakarų Lietuvoje, t. y. kuršių etninėje teritorijoje (Gintarai, Kurmaičiai, Padvariai ir kt.). Tad buvo nutarta Pajūralio pilkapių tyrinėjimų imtis iš karto po paskutiniojo 1982 m. kasinėjimų sezono Pagrybyje.

Kaip tik 1982 m. pavasarį įvyko 15-oji respublikinė archeologų konferencija. Buvo puiki proga, remiantis naujausiais archeologiniais duomenimis, sukauptais 1975–1981 m. kasinėjant V–XII a. laidojimo paminklus Jūros baseine, aptarti žemaičių sąjungos susidarymo klausimą (Vaitkunskienė, 1983b, p. 152). Kartu rūpėjo išgirsti ir kitų archeologų nuomonę dėl naujos hipotezės, teigiančios, kad seniausiam žemaičių kultūros klode konstatuojamas kuršių įnašas. Juo labiau, kad tolesnis ieškojimas argumentų hipotezei dar tvirčiau paremti skatina imtis I–IV a. pilkapių kasinėjimo Pajūralyje.

Galbūt konferencijoje paskelbta hipotezė sudomino archeologus, o gal tai tik laimingas sutapimas, bet dar tą pačią vasarą į Šilalės rajoną kasinėti pilkapių išvyko Vilniaus universiteto ekspedicija, vadovaujama Mykolo Michelberto. Buvo pradėtas kasinėti Paragaudžio pilkapynas, esantis toje pačioje Kvėdarnos apylinkėje, kaip ir Pajūralio pilkapiai. Ištyrus 4 pilkapius paaiškėjo, kad jie supilti I–II a. (Michelbertas, 1984). Kadangi universiteto archeologai planavo darbus Paragaudyje tęsti ir ateityje, instituto „Žemaitijos“ ekspedicijai nebebuvo aktualu pradėti Pajūralio pilkapių kasinėjimo. Dabar jau daug svarbiau tapo imtis tyrinėti tokį objektą, kuris nutiestų chronologinį tiltą tarp V–VI a. Pagrybio ir I–II a. Paragaudžio pilkapyno, viliantis, kad tokio objekto tyrimas pateiks archeologinės medžiagos, leidžiančios paaiškinti, kaipgi apskritai susidarė Jūros baseine paplitęs žemaičių kultūros variantas, kuris nuo pat pradžių, t. y. nuo V–VI a., savo originalumu išsiskyrė iš kitų to laikotarpio giminingų kultūrų, koks buvo jo ryšys su ankstesnėmis šiame regione klestėjusiomis kultūromis.

Tad užbaigusi kasinėjimo darbus Pagrybio kapinyne, „Žemaitijos“ ekspedicija išsikūrė Žviliuose,

nusprendusi atnaujinti prieš keliolika metų pradėtus čia esančio kapinyno tyrinėjimus. Tokį sprendimą lėmė 2 svarbiausios priežastys. Dažnai lankydamas kapinyną, V. Statkevičius rasdavo dirbinių, kurie neleido abejoti, kad paminklo teritorijoje buvo laidojama ir pirmaisiais m. e. metais. 1979 m. pavasarį arime buvo rasta netgi Romos moneta (KU, 1978–1981š, p. 7, 20). O antra, jau 1968 m. šio paminklo teritorijoje vykdyti žvalgomojo pobūdžio kasinėjimai pateikė įrodymų, kad Žvilių kapinynas – tai X–XII a. žemaičių palikimas. Vadinas, laidojimo paminklas funkcionavo labai ilgą laiką – daugiau kaip tūkstantį metų. O tokio plataus chronologinio diapazono objektai yra nepažinomas šaltinis archeologinių kultūrų kilmės, raidos ir likimo tyrimams. Beje, tai buvo ypač akcentuota dar 1977 m. Rygoje vykusioje pirmojoje specializuotoje tarprespublikinėje konferencijoje „Baltų etninės istorijos problemos“ (Мугуревич, Таутавичюс, 1980, p. 12).

Ekspedicija rado kapinyną neužsėtą. Mat po darbų Pagrybyje, 1982 m. rudenį, tarybinio ūkio valdyba buvo informuota apie būsimus Žvilių kapinyno kasinėjimus ateinančią vasarą.

Dar nepradėjus kasinėjimų, buvo išžvalgyta visa kapinyno teritorija. Nustebino daugybė apgriuvusių rūsiaduobių, kuriose kaimo gyventojai žiemą laikydavo bulves. Tokių duobių buvo pilna šiauriniame paminklo pakraštyje bei rytuose – prie kapukų. Čia kai kurie bulviarūšiai buvo naudojami net ekspedicijos išvaikarėse. Rytinėje kapinyno dalyje iškasta žeminė, t. y. priešlėktuvinė slėptuvė. Prie jos riogsojo didžiulė krūva akmenų, kurie, kaip vėliau paaiškėjo, čionai būdavo metami, šalinant juos kasmet iš armens.

Kapukuose taip pat gausu nebenaudojamų rūsiaduobių. Paklausus apylinkės gyventojų, kodėl žmonės kapinėse laiko bulves, visi vienu balsu tvirtindavo, kad niekas neprisimena ir nežino, kad kada nors šiuose kapukuose būtų laidojama. O žviliškė Zuzana Žymantienė (64 m. amžiaus) papasakojo tokią tų kapukų atsiradimo istoriją.

Nuo neatmenamų laikų žmonės tame lauke nuolat rasdavę „rožančiukų“ (grandinėlių?), kryželių ir kitokių „geležių“. Jie suprato, jog čia būta kapų, kad stovėjusi bažnyčia, buvusios ir trobos, kurių pamatai mūryti iš akmenų. Vietovė buvo gerbiama, naktį jos lenkdavęsi. Kartą nutarta dalį to senovės kapinyno aptverti ir pašventinti. Atvykęs kunigas, per kaimą žygiavusi procesija, laikytos pamaldos, pašventinta vieta, kuri buvusi aptverta. Po apeigų įvyko viso kaimo puota. Pasiteiravus, kada visa tai buvo, pasakotoja atsakė, kad labai seniai, nes ji šią istoriją išgirdo iš savo senelio, kuris jai sakęs, jog tai buvę dar prie baudžiavos. Visai panašią kapukų atsiradimo istoriją papasakojo ir kitas 82 metų žviliškis (pavardės nesisakė), išsikėlęs gyventi

iš kaimo į Biržų Lauko gyvenvietę. Jis taip pat tvirtino, kad kapukai atitverti labai seniai, anot jo, „prie caro”. Dar prisimena kapukuose stovėjusius 3 didelius medinius kryžius, atgręžtus į Šilalės bažnyčią. Jie stovėjo tada, kai jis buvo dar mažas. Įdomu pridurti, kad V. Statkevičius yra užfiksavęs Žemaitijoje buvus paprotį kapeliuose, vadinamuose markapiais, statyti po 3 kryžius vienoje linijoje taip, kad jie būtų atgręžti į artimiausią bažnyčią.

Kazimieras Neverdauskas (apie 70 m. amžiaus), pietinėje kapukų dalyje kasdamas su padėjėju rūsį bulvėms, netoli jo sodyboje stovinčio ūkinio pastato aptiko žmogaus kaulus su gerai išsilaikiusia kaukole. Griaučius susėmė ir palaidojo kitoje duobelėje, o rūsį pabaigė įrengti. Jokių dirbinių prie griaučių neradę. Jis tvirtino, kad kapukuose nelaidojama.

Sodybos šeimininko sūnus Valentinas Neverdauskas (apie 40 m. amžiaus) teigė, kad, remontuojant gyvenamojo namo rūsį, pasitaikydavę rasti pelėnų krūvelių, kažin kokių „skeveldrų”. Ar tokie radiniai liudytų ten buvusius degintinius kapus? Toks klausimas savaime kyla, turint galvoje tai, jog šalia namo, sode, 1968 m. kasinėtame plote, buvo aptiktas ir sudeginto mirusiojo kapas (Nr. 3).

Pasak Neverdauskų, visa kapinyno teritorija tapo ištisu akmenynu, kai, susikūrus tarybiniam ūkiui, žemę imta arti traktoriais. Ne tik vietos gyventojai, bet ir Šilalės miestelėnai vežimais vežėsi akmenis statyboms. Mieste esą namų, kurių pamatai sumūryti vien iš Žvilių kapinyno akmenų.

Susumavus visas žinias, surinktas pirmomis ekspedicijos darbo dienomis, pirmiausia susidarė išpūdis, kad žviliškių vadinamieji kaimo kapukai greičiausiai yra to paties archeologinio paminklo – kapinyno pietrytinė dalis (4 pav.). K. Neverdausko ten atkasti griaučiai be įkapių, galimas daiktas, rodo, kad šioje paminklo dalyje laidota vėliausiai, t. y. įsigalint krikščioniškiesiems laidojimo papročiams. Turint galvoje atsitiktinai kapinyne rastus radinius, pvz., antkaklę kūginiais galais, juostines apyrankėles, įmovinį kirvį, Romos monetą, bei žmonių kalbas apie bažnyčią akmeniniais pamatais, visiškai pagrįstai galima buvo tikėtis Žviliuose aptikti iš senojo geležies amžiaus išlikusių, matyt, gerokai apardytų pilkapių, apjuostų akmenų vainikais. Kad būtent tokie laidojimo paminklai I–IV a. buvo paplitę Žemaitijoje, konkrečiau – Jūros baseine, rodė tuometinė archeologinių žinių sanauka (LAA, 1977, p. 11; Tautavičius, 1981b, p. 30).

Tačiau net ir pirmojo kasinėjimų sezono archeologiniai atradimai Žviliuose parodė, kad regiono gyventojai bent jau III–IV a. mirusiuosius laidojo plokštiniuose kapinyuose su akmenų vainikais, o ne pilkapiuose.

1983–1989 m. „Žemaitijos” ekspedicija Žvilių kapinyne iškasinėjo 2147 m² plotą, ištyrė 282 kapus, surado apie 1540 įkapių ir surinko daugiau kaip 90 atsitiktinių radinių. Kasinėjimų dokumentacija, kurią sudaro per 28,5 autorinio lanko tekstas, 660 brėžinių ir piešinių, apie 900 foto negatyvų, saugoma LIIR (F. 1. Nr. 1103, 1160, 1208, 1283, 1304, 1533, 1634), o radiniai – LNM. Kasmečiai kapinyno kasinėjimų rezultatai skelbti mokslo leidiniuose (Vaitkunskienė, 1984b, 1986b, 1988, 1990b; Вайткунскене, 1985) bei populiarioje literatūroje (Vaitkunskienė, 1983a, 1993b).

Taigi Žvilių kapinyne iš viso buvo iškasinėtas 2518 m² plotas, ištirti 303 kapai, rasta apie 1580 radinių.

Knygą sudaro 5 skyriai. Pirmajame pateikti visų 1968 ir 1983–1989 m. tyrinėtų kapų sutrumpinti aprašai. Antrajame analizuojama kasinėjimų metu sukaupta archeologinė medžiaga: atskleidžiamos laidojimo ritualų ypatybės, klasifikuojami radiniai pagal Baltijos regiono kraštuose priimtą tipologinę ir chronologinę sistemą. Kiti skyriai parengti remiantis archeologinės medžiagos analizės duomenimis. Antai trečiajame skyriuje konstatuojama kasinėto laidojimo paminklo chronologinė priklausomybė. Kartu pabrėžiama ir būtinybė koreguoti kai kurių geležies amžiuje paplitusių dirbinių chronologiją, ypač tų, kurių datavimas paremtas daugiau kaip prieš 60 metų turėtomis žiniomis. Be to, skyriuje demonstruojama perspektyvi galimybė datuoti radinius, taikant ne vien archeologams įprastą lyginamąjį-tipologinį metodą, bet pasitelkiant ir tuos duomenis, kuriuos teikia kasinėjamų kapų topografija. Ketvirtajame skyriuje dėstoma etninė archeologinės medžiagos atribucija, akcentuojant tuos argumentus, kurie leido suformuluoti naują hipotezę apie senųjų Jūros baseino gyventojų – vakarų baltų – prievartinę inkorporaciją į žemaičių sąjungą, besikuriančią vidurinio geležies amžiaus pradžioje. Atkreipus dėmesį į kai kuriuos kapų įrangos bei inventoriaus turinio aspektus, paskutiniame skyriuje apžvelgiama dvipusiška gyvųjų elgsena mirusiojo atžvilgiu, siejant problemą su religine sistema – protėvių kultu, kuris gentinėje santvarkoje įgijo dominuojantį vaidmenį.

ŠALTINIAI

TRUMPI IŠTIRTŲ KAPŲ APRAŠAI

Kapas Nr. 1. 85 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo apie 230 cm ilgio netaisyklingos formos pailga dėmė, orientuota ŠR–PV kryptimi. Jos ŠR galas buvo apie 80 cm, PV – apie 130 cm pločio.

Griaučiai sudūlėjo. Mirusiojo (moters) laidojimo kryptis neaiški.

90 cm gylyje kapavietės V dalyje aptikta geležinės ylos dalis.

Kapas Nr. 2. 85 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 65 cm pločio ir 250 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti V–R kryptimi.

Griaučių nerasta. Mirusiojo (moters) laidojimo kryptis neaiški.

Kapavietės V dalyje buvo įkapių: molinis verpstukas, geležinės ylos dalis, žalvarinės grandinėlės fragmentas.

Karsto kontūrai buvo apie 45 cm pločio ir 180 cm ilgio.

Kapas Nr. 3. 60 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo apie 225 cm ilgio netaisyklingos formos dėmė, orientuota ŠR–PV kryptimi. Jos ŠR galas buvo 55 cm, o PV – 75 cm pločio.

70 cm gylyje, kapavietės PV dalyje, aptiktas sudeginto mirusiojo kaulų žiupsnelis. Įkapių nerasta.

Abipus kapavietės buvo po akmenį. Vienas iš jų (50 cm ilgio ir 30 cm skersmens) gulėjo kapo duobės PR krašte, per 80 cm nuo kapavietės PV galo, kitas (75 cm ilgio ir 40 cm skersmens) buvo kapo duobės ŠV krašte, per 135 cm nuo kapavietės PV galo.

Kapas Nr. 4. 70 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo apie 215 cm ilgio netaisyklingos formos kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠR–PV kryptimi. Kontūrų PR kampe buvo apie 40–45 cm skersmens akmuo.

Kapas A. 80 cm gylyje aptiktos griaučių liekanos: smegeninės ir apatinio žandikaulio dalys, šlaunikaulio dūlėsiai. Mirusysis (moteris) palaidotas galva į PV 255° (5, 6 pav.).

Prie mirusiojo viršugalvio rasta iš žalvarinių grandelių ir siūlų nupinta kepuraitė, kurios priekinėje dalyje prikabinta žalvarinių klevo sėklos formos pakabučių eilė. Ant kaklo buvo 2 žalvarinės vytinės įvijinės antkaklės su daugiakampėmis buoželėmis galuose.

5 pav. Prie atkasto kapo Nr. 4

Krūtinės srityje rasta žalvarinė gyvūniniais galais ir 2 žalvarinės įvijinės apyrankės, 3 žalvariniai įvijiniai žiedai, 2 poros žalvarinių kryžinių smeigtukų su žalvarinėmis grandinėmis. Tarp smeigtukų galvučių aptikti 2 gintariniai karoliukai. Juosmens srityje – dar 1 žalvarinis smeigtukas su žalvarine grandine, kurios galas siekia šlaunikaulio liekanas. Kojūgalyje rasta prijuostės krašto puošmena, t. y. juosta, kurią sudaro 5 lygiagrečios žalvarinių įvijelių eilės, periodiškai perskirtos žalvariniais skirstikliais. Šalia dar buvo akmeninis verpstukas ir geležinės ylos bei žalvarinio apkaustėlio dalys.

Kapas B. 80 cm gylyje, lygiagrečiai su aprašytu kapu, išryškėjo apie 70 cm pločio ir 220 cm ilgio kito kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV–PV kryptimi.

Griaučių nerasta. Mirusiojo (moters) laidojimo kryptis neaiški.

6 pav. Kapai Nr. 4A ir Nr. 4B

Kapavietės ŠR gale aptikta gintarinio karoliuko dalis, sudužęs molinis verpstukas. Kapavietės vidurinėje dalyje gulėjo žalvarinė apyrankė gyvūniniais galais ir žalvarinio įvijinio žiedo nuolaužas.

Kapas Nr. 5. 80 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo apie 70 cm pločio ir 260 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠR–PV kryptimi.

Griaučių nerasta. Mirusiojo (vyro) laidojimo kryptis neaiški.

Kapavietės PV dalyje gulėjo 2 geležinio peilio dalys. Beveik pačiame duobės viduryje rasta geležinės diržo sagties liekanų.

Kapas Nr. 6. 70 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 70 cm pločio ir 260 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠR–PV kryptimi. Abipus kontūrų buvo po 30 cm skersmens akmenį. Vienas jų gulėjo per 90 cm nuo kontūrų PV galo, kitas – per 30 cm nuo ŠR galo.

Griaučiai sudūlėję. Sprendžiant iš įkapių padėties kapavietėje, mirusysis (vyras) galėjo būti palaidotas galva į ŠR.

Kapavietės PV pusėje rastas geležinis įtveriamasis peilis ir neaiškios paskirties geležinio dirbinio dalis.

Duobės viduryje gulėjo žalvarinė pasaginė segė aguoniniais galais su gintariniu karoliuku. Greta – žalvarinė grandelė ir žalvarinio įvijinio žiedo nuolaužas.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 7. 50 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo apie 100 cm pločio ir 250 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti V–R kryptimi. Abiejuose kontūrų galuose buvo po akmenį: R gale 20 × 25 cm, V gale – 20 × 40 cm dydžio.

Griaučių nerasta. Sprendžiant iš įkapių padėties kapavietėje, mirusysis (vyras) galėjo būti palaidotas galva į V.

Galvūgalyje gulėjo geležinis įmovinis ietigalis. Krūtinės srityje aptiktas geležinis lazdelinis smeigtukas, šalia – geležinių žaslų fragmentai. Kojūgalyje rastos neaiškios paskirties geležinio dirbinio liekanos.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 8. 80 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 60 cm pločio ir 215 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti V–R kryptimi.

Griaučių nerasta. Mirusiojo (moters) laidojimo kryptis neaiški.

Rytiniame kapavietės gale rasti 2 verpstukai (vienas molinis, kitas – akmeninis), šalia kurių gulėjo geležinė yla. Vidurinėje duobės dalyje išblaškytos žalvarinių puošmenų detalės, t. y. atskiros dalys juostos, sudarytos iš 5 eilių įvijėlių, periodiškai perskirtų skirstikliais. Prie kai kurių detalių išliko ir audinio gabalėlių. Be to, dar rastas gintarinis karoliukas su geležinio smeigtuko nuolauža, žalvarinis klevo sėklos formos pakabutis, žalvarinis įvijinis žiedas.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 9. Neišryškėjus duobės kontūrams, 80 cm gylyje nuo žemės paviršiaus aptiktos suardyto kapo liekanos. 90 × 180 cm dydžio plote buvo išblaškytos atskiros griaučių dalys: smegeninės skeveldra, apatinis žandikaulis, blauzdikaulių ir pirštikaulių fragmentai. Neaiški nei mirusiojo lytis, nei laidojimo kryptis.

Permaišytoje žemėje buvo žalvarinių grandinėlių fragmentų.

Kapas Nr. 10. Neišryškėjus kapo duobės kontūrams, 85 cm gylyje nuo žemės paviršiaus aptiktos griaučių liekanos: dantų trupiniai, dubens ir kojų kaulai. Mirusysis (vyras) palaidotas galva į ŠV.

Mirusiojo krūtinės srityje gulėjo žalvarinės antkaklės nuolauža, žalvarinės grandinės dalis bei žalvarinė lankinė aguoninė segė, abipus kurios buvo po gintarinį karoliuką.

Kapas Nr. 11. 85 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 70 cm pločio ir 200 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV–PR kryptimi.

Griaučiai sudūlėję. Mirusiojo (moters) laidojimo kryptis neaiški.

Kapavietės ŠV kampe rastas akmeninis verpstukas ir geležinė yla. Duobės vidurinėje dalyje gulėjo 2 geležiniai lazdeliniai smeigtukai su žalvarinių grandelių, suvertų ant vilnonio siūlo, liekanomis. Prie smeigtukų buvo gintarinis karoliukas.

Kapas Nr. 12. ŠV–PR kryptimi orientuoti kapo duobės kontūrai buvo apie 215 cm ilgio.

Griaučių nerasta. Sprendžiant iš įkapių padėties, mirusysis (vyras) galėjo būti palaidotas galva į PR.

Galvūgalyje gulėjo geležinis įmovinis ietigalis, geležinis įtveriamasis peilis ir geležinė keturkampė sagtis. Kitame kapavietės gale rastas gintarinis karoliukas.

Kapas Nr. 13. 85 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo apie 170 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV–PR kryptimi.

Griaučiai sudūlėję. Mirusiojo (moters) laidojimo kryptis neaiški.

Kapavietės Š kampe gulėjo geležinė yla, PR gale – geležinio lazdelinio smeigtuko fragmentai ir gintarinis karoliukas.

Kapas Nr. 14. 90 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo apie 130 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV–PR kryptimi.

Griaučiai sudūlėję, išlikęs krūminis vaikiškas dantis. Mirusysis (moteriškos lyties vaikas) galėjo būti palaidotas galva į ŠV.

Galvos srityje padėta geležinė yla ir akmeninis verpstukas. Kaklo vietoje buvo žalvarinių įvijelių apvara.

Krūtinės srityje rasta žalvarinis lazdelinis smeigtukas su 2 gintariniais karoliukais bei dalis žalvarinės pasaginės segės cilindriniais galais, 2 žalvariniai įvijiniai žiedeliai.

Kapas Nr. 15. Apie 180 cm ilgio kapo duobės kontūrai orientuoti Š–P kryptimi.

Griaučiai sudūlėję. Mirusiojo (vyro) laidojimo kryptis neaiški.

80–100 cm gylyje permaišytoje žemėje išblaškytos diržo apkaustų nuolaužos ir geležinių apkaustų fragmentai, kadaise juosę peilio ar kalavijo makščių pakraščius.

Kapas Nr. 16. 90 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo apie 190 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV–PR kryptimi.

Griaučiai sudūlėję. Neaiški nei mirusiojo lytis, nei laidojimo kryptis.

Kapavietės vidurinėje dalyje rastas žalvarinis įvijinis žiedas.

Kapas Nr. 17. 70 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo apie 160 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV–PR kryptimi.

Griaučiai sudūlėję. Mirusiojo (vyriškos lyties vaiko) laidojimo kryptis neaiški.

Kapavietės ŠV dalyje aptikti 2 žalvariniai įvijiniai vaikiški žiedeliai ir žalvarinis lazdelinis smeigtukas. 20 cm giliau rasta žalvarinė diržo sagtelė, prie kurios buvo išlikęs odos gabaliukas, papuoštas žalvariniais apkausteliais.

Kapas Nr. 18. 90 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo apie 150 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV–PR kryptimi.

Griaučiai sudūlėję. Kaukolės vietą žymėjo tik vaikiškų dantų trupiniai, išlikę kapo ŠV gale. Taigi mirusysis (moteriškos lyties vaikas) buvo palaidotas galva į ŠV.

Prie dantų liekanų rasta apvara, kurią sudarė žalvarinės įvijelės, suvertos 2 eilėmis ir perskirtos žalvarinėmis grandelėmis. Mirusiojo krūtinės srityje buvo 2 žalvarinės vaikiškos apyrankelės ir 2 žalvariniai įvijiniai žiedeliai. Galvūgalyje gulėjo žalvarinis žiedinis smeigtukas su 2 gintariniais karoliukais bei geležinė yla ir suskilęs akmeninis verpstukas.

Kapas Nr. 19. 90 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo apie 200 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV–PR kryptimi.

Griaučiai sudūlėję. Neaiški nei mirusiojo lytis, nei laidojimo kryptis.

Kapavietės centrinėje dalyje rasta geležinė grandelė ir peilio geležtės nuolaužos.

Kapas Nr. 20. 70 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo apie 160 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV–PR kryptimi.

Griaučiai sudūlėję. Mirusiojo (vyriškos lyties vaiko) laidojimo kryptis neaiški.

Kapavietės ŠV gale aptikta geležinė keturkampė diržo sagtis ir geležinis įtveriamasis peilis, PR gale – geležinė pasaginė segė cilindriniais galais, prie kurios buvo 2 gintariniai karoliukai.

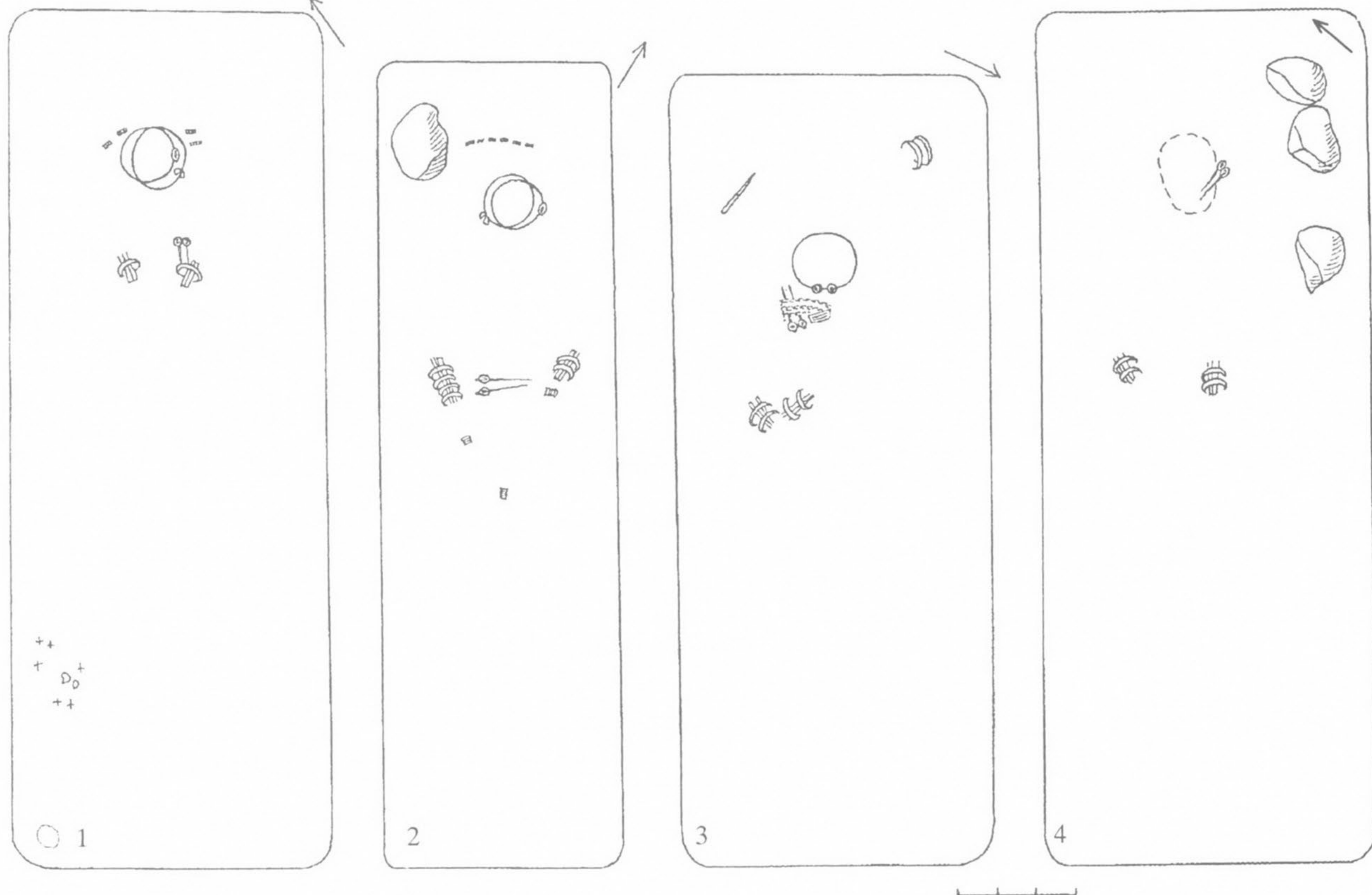
Kapas Nr. 21. 75 cm gylyje nuo žemės paviršiaus aptikti žmogaus griaučių dūlėsiai. Mirusysis (vyras) palaidotas galva į ŠR.

Dešinėje mirusiojo galvos pusėje gulėjo geležinis įmovinis ietigalis, kairėje – geležinis įtveriamasis peilis. Ant krūtinės buvo geležinė diržo sagtis ir geležinis lazdelinis smeigtukas.

Kapas Nr. 22. 30 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 80 cm pločio ir 220 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠR 30° – PV 210° kryptimi (7 : 1 pav.).

35 cm gylyje, kapavietės ŠR gale, rastos griaučių liekanos: pirminėje padėtyje išliko žandikaulio dalis, 2 dantys ir abiejų rankų, sukryžiuotų ant krūtinės, dilbikaulių fragmentai. Kitos skeleto dalys sutrūnijusios. Mirusysis (moteris) palaidotas galva į ŠR 30°.

Prie kaukolės liekanų rastos 2 žalvarinės antkaklės, kurių viena buvo kūginiais, kita – dėželiniais galais. Po jomis aptikta žalvarinių įvijelių apvara. Krūtinės

7 pav. Kapų planai: 1 – k. Nr. 22, 2 – k. Nr. 23, 3 – k. Nr. 24, 4 – k. Nr. 41

sirtyje buvo 4 žalvarinės juostinės apyrankės su rankų kaulų liekanomis viduje. (Ant kiekvienos rankos užmauta po 2 apyrankes.) Ant krūtinės, kairėje, lygiagrečiai padėti 2 geležiniai lazdeliniai smeigtukai.

Kojūgalyje, mirusiojo dešinėje, rastos 2 lipdyto puodo grublėtu paviršiumi šukelės. Aplink jas pribarstyta degėsių. Jų buvo ir kapo sampile.

Kapas Nr. 23. 40 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 60 cm pločio ir 210 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 330° – PR 150° kryptimi (7 : 2 pav.).

50 cm gylyje, kapavietės ŠV gale, aptiktos kaukolės liekanos, t. y. 2 smegeninės dalys, apatinio žandikaulio fragmentas, 4 dantys. Šiek tiek sulenktos mirusiojo rankos, matyt, buvo padėtos juosmens-pilvo srityje: čia rasta išlikusių pirštikaulių ir dilbio kaulo fragmentų. Kitos skeleto dalys sutrūnijusios. Mirusysis (moteris) palaidotas galva į ŠV 330° .

Prie smegeninės liekanų rasta žalvarinių įvijėlių eilė. Ant kaklo buvo 2 žalvarinės antkaklės, kurių viena – kūginiais, kita – dėželiniais galais. Ant dešinės rankos užmautos 4, ant kairiosios – 2 žalvarinės juostinės apyrankės. Prie jų rasti 3 įvijiniai žalvariniai žiedai. Rankų papuošalų viduje išliko kaulų fragmentų. Skersai kapo lygiagrečiai tarp apyrankių padėti 2

žalvariniai žiediniai smeigtukai (8 pav.). Ant jų smailių buvo vilnonių siūlų – audinio liekanų. Menkų vilnonio audinio skiautelių dar aptikta po antkaklėmis, ant apyrankių viršaus ir po jomis. Po šiais radiniais rasta ir medienos (karsto?) liekanų.

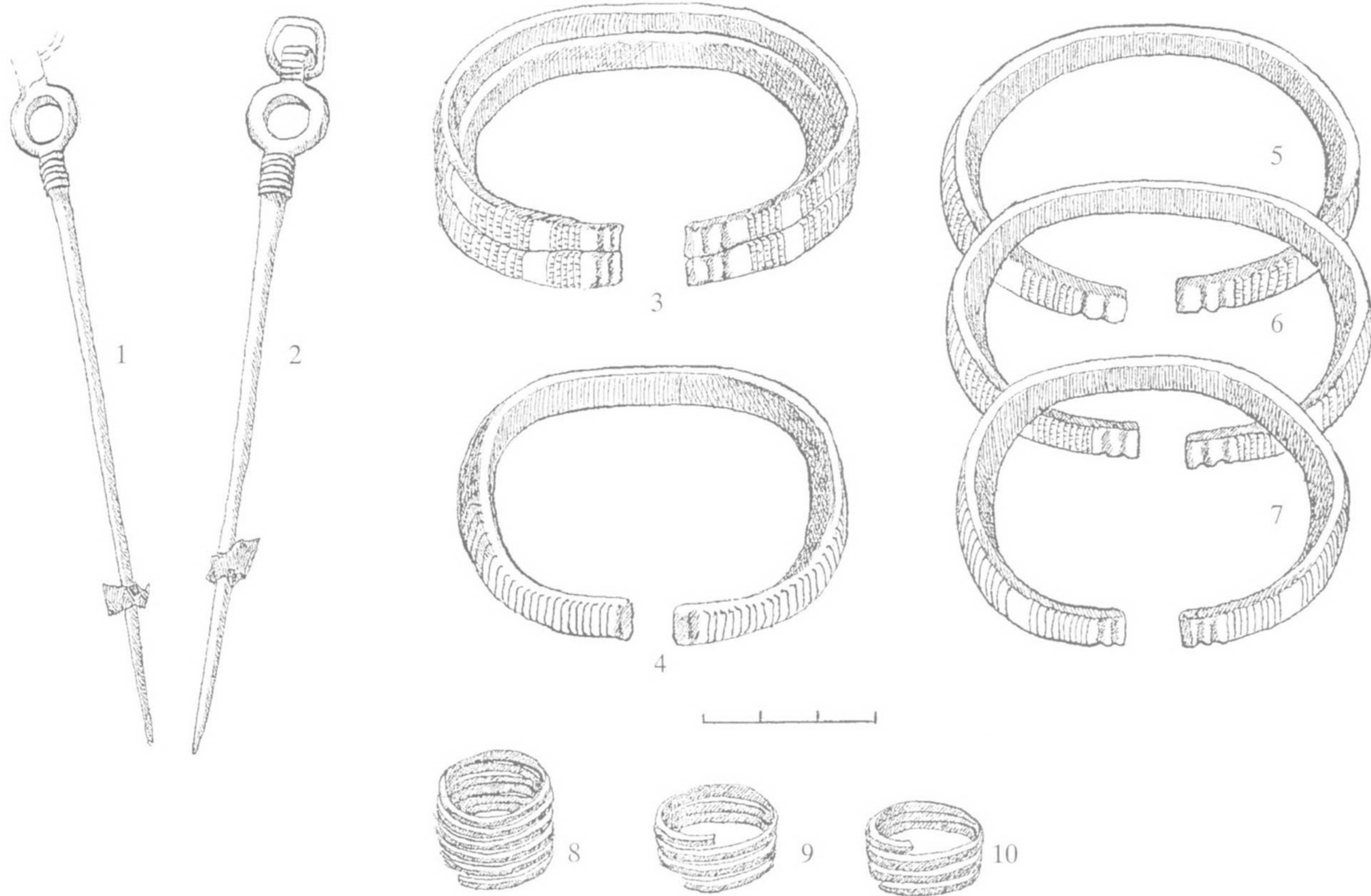
Mirusiojo galvūgalyje, dešinėje, buvo $15 \times 18 \times 20$ cm dydžio akmuo.

30 cm gylyje nuo žemės paviršiaus aptiktos akmenų vainiko liekanos, juosiančios kapavietę PV pusėje. Tai apie 180 cm ilgio ŠV 315° – PR 135° kryptimi sustatyta natūralių lauko riedulių eilė, kurią sudaro 7 vienas prie kito glaudžiai sudėti apie 11–52 cm ilgio, 9–25 cm pločio ir 8–30 cm aukščio akmenys (9 pav.).

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 24. 30 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 80 cm pločio ir 200 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠR 60° – PV 240° kryptimi (7 : 3 pav.).

40 cm gylyje, kapavietės PV gale, aptikta kaukolės liekanų, t. y. pirminėje padėtyje išliko dantų trupiniai, 4 sveiki dantys. Mirusiojo rankos buvo sukryžiuotos ant krūtinės: čia aptikti dilbikaulių fragmentai. Kitos skeleto dalys sutrūnijusios. Mirusysis (moteris) palaidotas galva į PV 240° .

8 pav. Kapo Nr. 23 radiniai: 1, 2 – smeigtukai, 3–7 – apyrankės, 8–10 – žiedai

9 pav. Akmenų vainiko liekanos prie k. Nr. 23

10 pav. Moters kapas Nr. 24

Prie dantų liekanų buvo žalvarinė antkaklė dėželiniais galais. Krūtinės srityje rasta 2 žalvariniai žiediniai smeigtukai su azūriniais trapecijos formos pakabučiais, sujungtais žalvarine grandinėle, 4 žalvarinės juostinės apyrankės (po 2 ant kiekvienos rankos). Galvūgalyje, dešinėje, buvo yla, kairėje – 2 žalvarinės juostinės apyrankės (10 pav.). Duobės dugne gulėjo 2 lipdyto puodo šukės grublėtu paviršiumi.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 25. 40 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 80 cm pločio ir 210 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠR 60° – PV 240° kryptimi.

Griaučių liekanų nerasta.

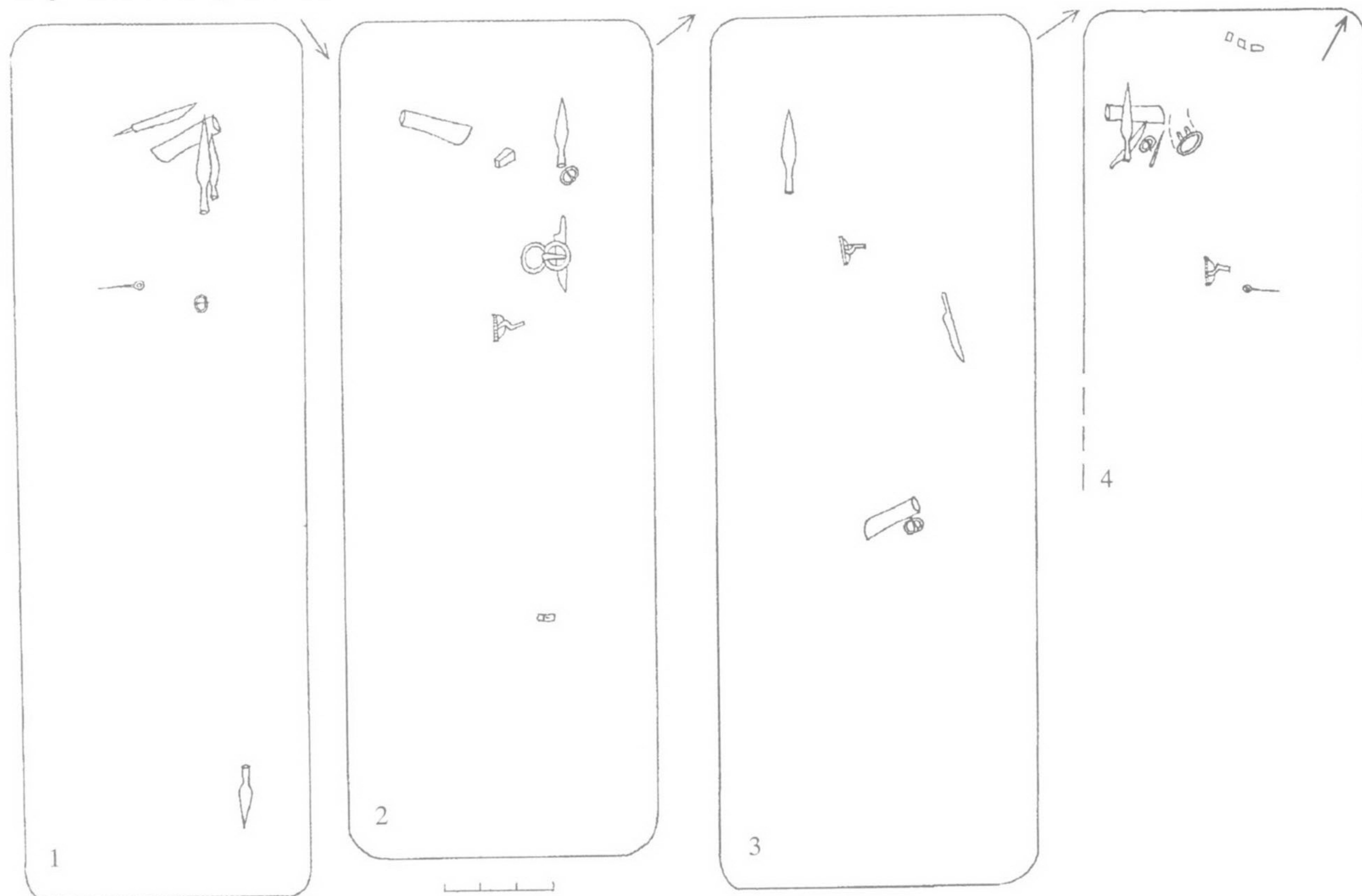
40–50 cm gylyje, permaišytos žemės sluoksnyje, rasta įkapių: kapavietės PV gale buvo 2 žalvarinės įvijėlės, vidurinėje dalyje – geležinės diržo sagties dalys, nenustatytos paskirties geležinio dirbinio trupiniai, lipdyto grublėtu paviršiumi puodo šukelė.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 26. 40 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 80 cm pločio ir 240 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠR 30° – PV 210° kryptimi (11 : 1 pav.).

Griaučiai sudūlėję. Sprendžiant iš įkapių ir jų padėties, mirusysis (vyras) palaidotas galva į PV 210°.

Kapavietės PV gale, dešinėje, rastas geležinių įkapių rinkinys: 2 įmoviniai ictigaliai, įmovinis kirvis,

11 pav. Kapų planai: 1 – k. Nr. 26, 2 – k. Nr. 28, 3 – k. Nr. 33, 4 – k. Nr. 35

12 pav. Vyro kapas Nr. 26 (detalė)

kovos peilis. Krūtinės srityje skersai kapo gulėjo geležinis lazdelinis smeigtukas, geležinė diržo sagtis (12 pav.). Kapavietės ŠR gale, dešinėje, buvo dar vienas geležinis įmovinis ietigalis (13 pav.).

Kapo sampile gausu degėsių, pavienių angliukų. Vietomis ryškios 20 × 40, 20 × 30 cm dydžio degėsių dėmės.

Kapas Nr. 27. 40 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 45 cm pločio ir 180 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 330° – PR 150° kryptimi (14 : 1 pav.).

Griaučiai sudūlėję. Mirusysis (moteriškos lyties vaikas) palaidotas galva į ŠV 330°.

40 cm gylyje, galvos – kaklo srityje, aptikta žalvarinė antkaklė kūginiais galais ir žalvarinių įvijėlių eilė. Šalia, matyt, krūtinės srityje buvo žalvarinė ažūrinė segė pasidabruotu paviršiumi ir 2 žalvarinės juostinės apyrankėlės su dilbikaulių fragmentais viduje. Abi apyrankės buvo užmautos ant vienos rankos (15 pav.).

30 cm gylyje nuo žemės paviršiaus, kapavietės ŠR pusėje, buvo glaudžiai sustatytų 7 akmenų eilė. Tai bendros vainiko sienos liekana tarp kapų Nr. 23 (žr. p. 14) ir Nr. 27.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 28. 50 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 85 cm pločio ir 240 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 315° – PV 135° kryptimi (11 : 2 pav.).

Griaučiai sudūlėję. Mirusysis (vyras) palaidotas galva į ŠV 315°.

55 cm gylyje, galvūgalyje, mirusiojo kairėje, buvo geležinis įmovinis kirvis, dešinėje – geležinis įmovinis ietigalis. Ties viršugalviu padėtas akmeninis galastuvas. Krūtinės srityje rasta žalvarinė lankinė žieduotoji segė. Mirusiojo kairėje, matyt, palei kairiąją ranką, padėti geležinis įtveriamasis peilis, geležiniai dvinariai žąslai. Čia buvo ir geležinė diržo sagtis (16 pav.). Kojūgalyje rasta medinės plokštelės dalis, iš abiejų pusių apkaustyta žalvarine skardele.

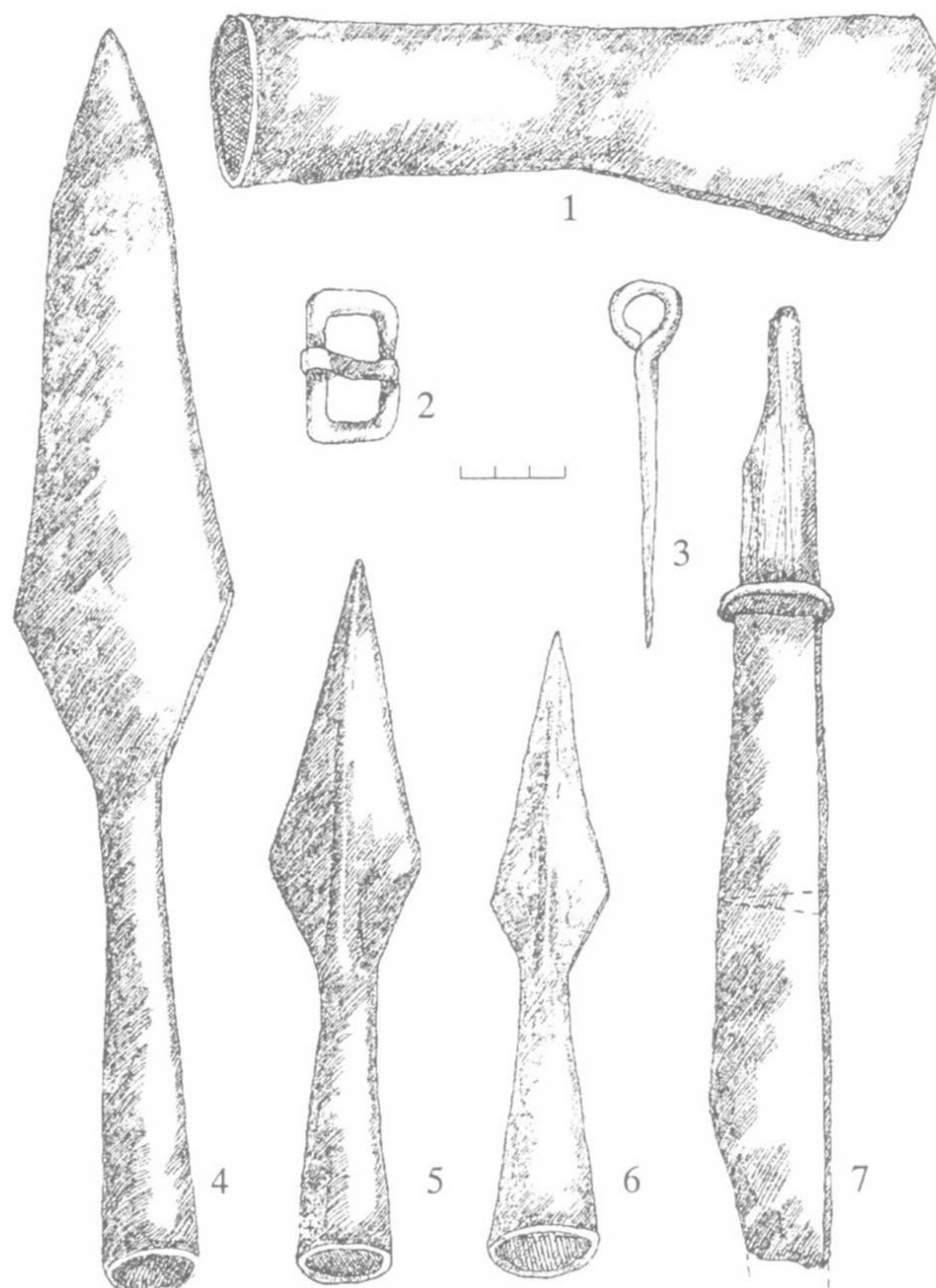
Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 29. 45 cm gylyje nuo žemės paviršiaus aptiktos griaučių liekanos. Kaukolės vietoje išliko 2 skliauto fragmentai ir 6 dantys. Kitų skeleto dalių nerasta. Mirusysis palaidotas galva į ŠR 15°. Lytis neaiški.

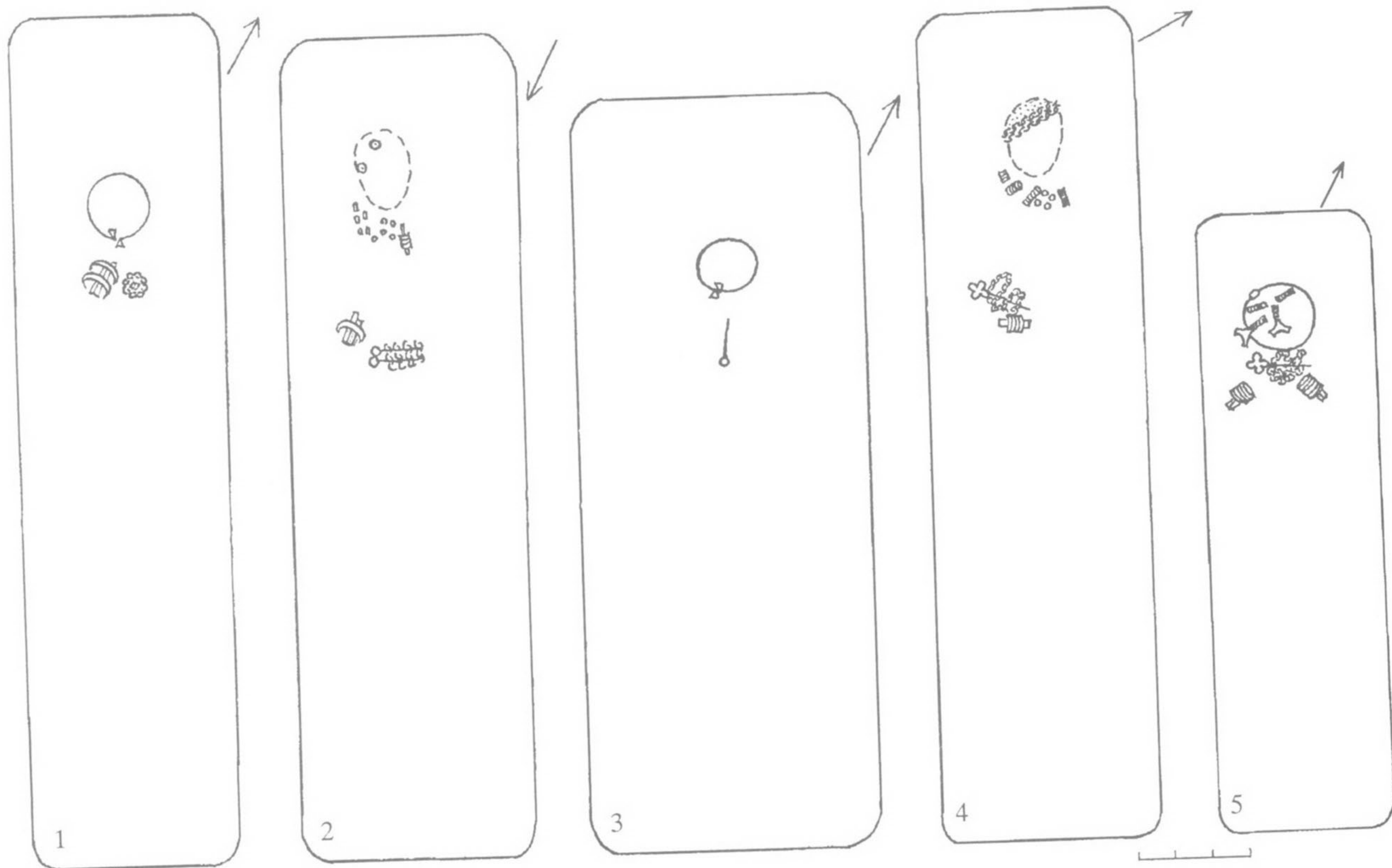
Ant mirusiojo kaklo buvo žalvarinė antkaklė su rakto skylutės pavidalo kilpele viename gale, kitame – su kabliuku.

Kapo sampile rasta šukė grublėtu paviršiumi.

Kapas Nr. 30. 50 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 80 cm pločio ir 220 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 285° – PR 105° kryptimi.

13 pav. Vyro įkapės iš k. Nr. 26: 1 – kirvis, 2 – diržo sagtis, 3 – smeigtukas, 4–6 – ietigaliai, 7 – peilis

14 pav. Kapų planai: 1 – k. Nr. 27, 2 – k. Nr. 53, 3 – k. Nr. 72, 4 – k. Nr. 184, 5 – k. Nr. 183

Griaučiai sudūlėję. Mirusysis (vyras) buvo palaidotas galva į ŠV 285°. Kapavietės PR dalis suardyta kasant rūsiaduobę.

Galvūgalyje, mirusiojo dešinėje, buvo geležinis imovinis ietigalis ir geležinis įtveriamasis peilis. Krūtinės srityje gulėjo geležinė lankinė segė palenkta kojele. Duobės PR gale, suardytoje kapo vietoje, rasta geležinė diržo sagtis.

Kapo sampile buvo degėsių.

Prie kapavietės ŠV galo išlikusi 13 akmenų grupė, netvarkingai pasklidusi apie 30 × 45 cm dydžio plote. Greičiausiai tai suardyto vainiko liekanos. Akmenys buvo apie 10–12 cm pločio, 8–12 cm aukščio ir 15–17 cm ilgio. Vainiko dydis neaiškus.

Kapas Nr. 31. 105 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 70 cm pločio ir 160 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 315° – PR 135° kryptimi.

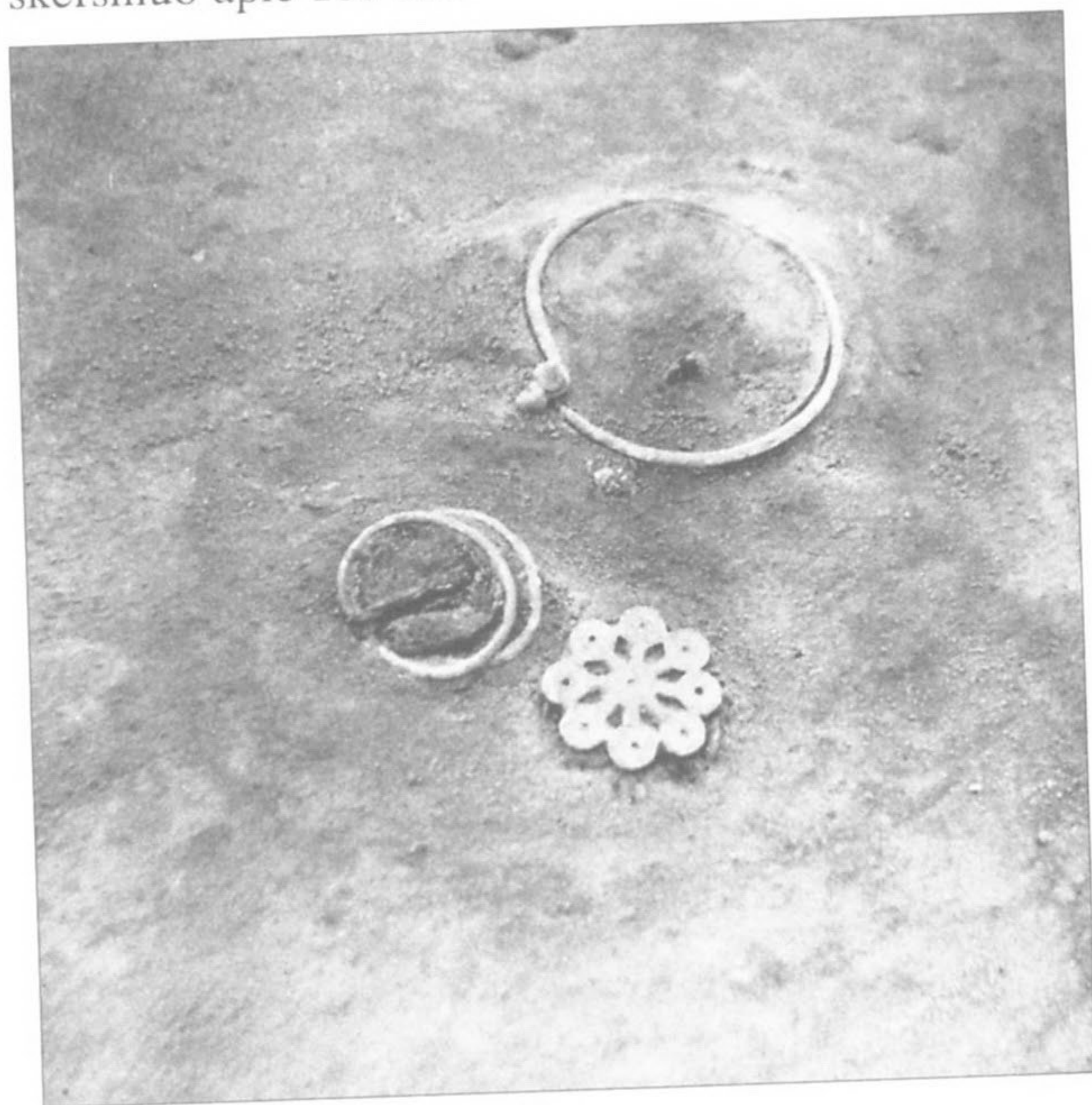
Griaučiai sudūlėję. Neaiški nei mirusiojo lytis, nei laidojimo kryptis.

125 cm gylyje, kapavietės vidurinėje dalyje, rastas geležinis lazdelinis smeigtukas.

Kapo sampile buvo degėsių.

25 cm gylyje aptikti akmenų prietvarai, susstatyti iš 30–40 cm ilgio, 18–23 cm skersmens natūralių lauko riedulių. Kapą iš PV juosė glaudžiai vienas prie kito sudėtų 7 akmenų eilė, kurios abu galai pritverti prie

netoliese susstatytų kitus kapus juosiančių akmenų vainikų. Iš ŠR kapą juosė 5 akmenų eilė, kurios ŠV galas pritvertas prie greta susstatyto kito vainiko. R ir PR kapo pusėse akmenų statinių nerasta. Prietvaro skersmuo apie 160 cm.

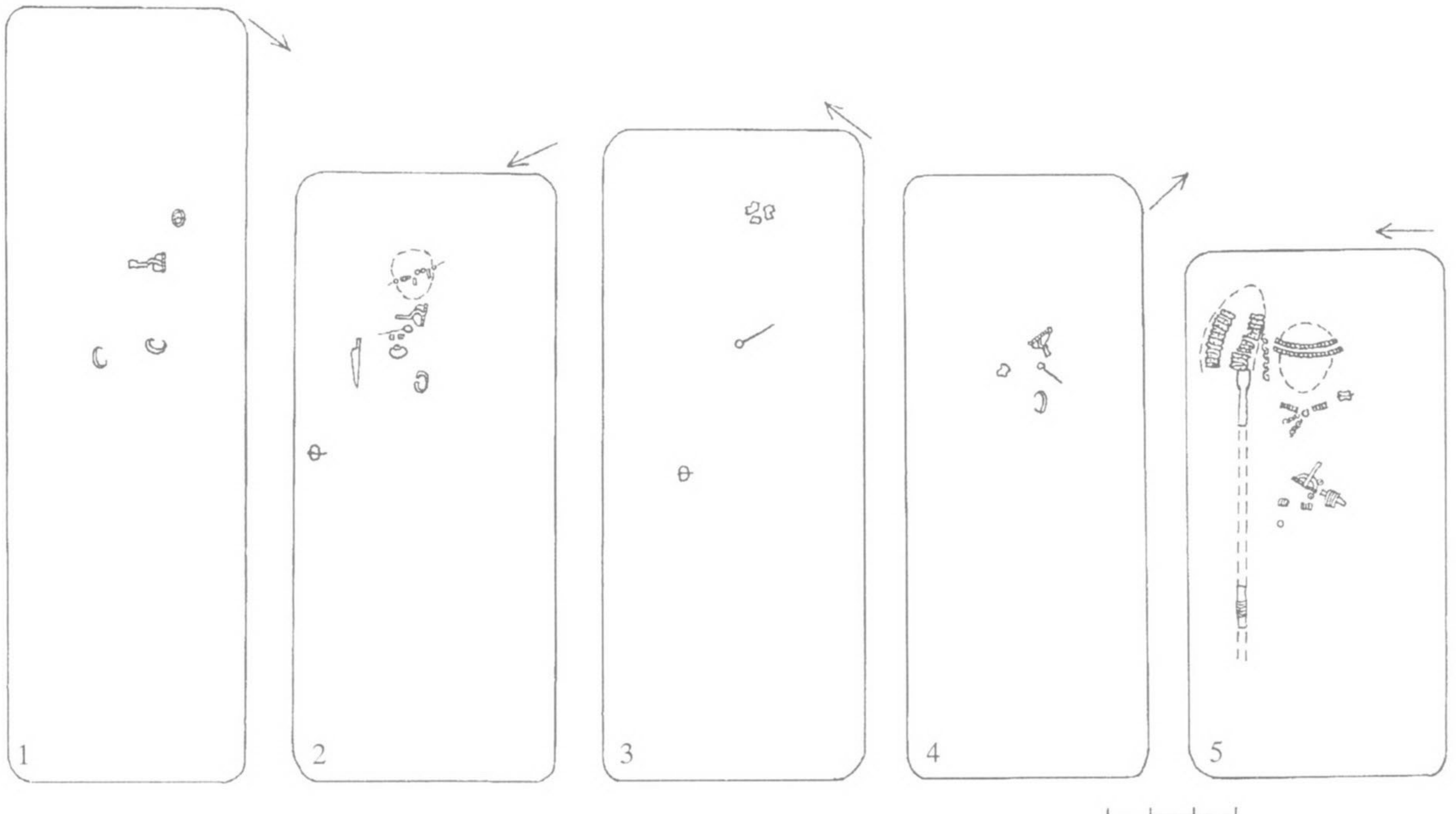

15 pav. Kapas Nr. 27

16 pav. Kapas Nr. 28

Kapas Nr. 32. 100 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 60 cm pločio ir 180 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠR 60° – PV 240° kryptimi (17 : 1 pav.).

17 pav. Kapų planai: 1 – k. Nr. 32, 2 – k. Nr. 88, 3 – k. Nr. 92, 4 – k. Nr. 105, 5 – k. Nr. 167

Griaučiai sudūlėję, išlikę tik dilbikaulių fragmentai. Mirusysis (vyriškos lyties vaikas) palaidotas galva į PV 240°.

110 cm gylyje, mirusiojo krūtinės srityje, gulėjo žalvarinė lankinė žvaigždžiakojė segė, papuošta sidabro skardelėmis. Ant abiejų rankų užmata po žalvarinę juostinę apyrankėlę. Mirusiojo kairėje, greičiausiai prie galvos, buvęs padėtas diržas: čia išlikusi geležinė sagtis.

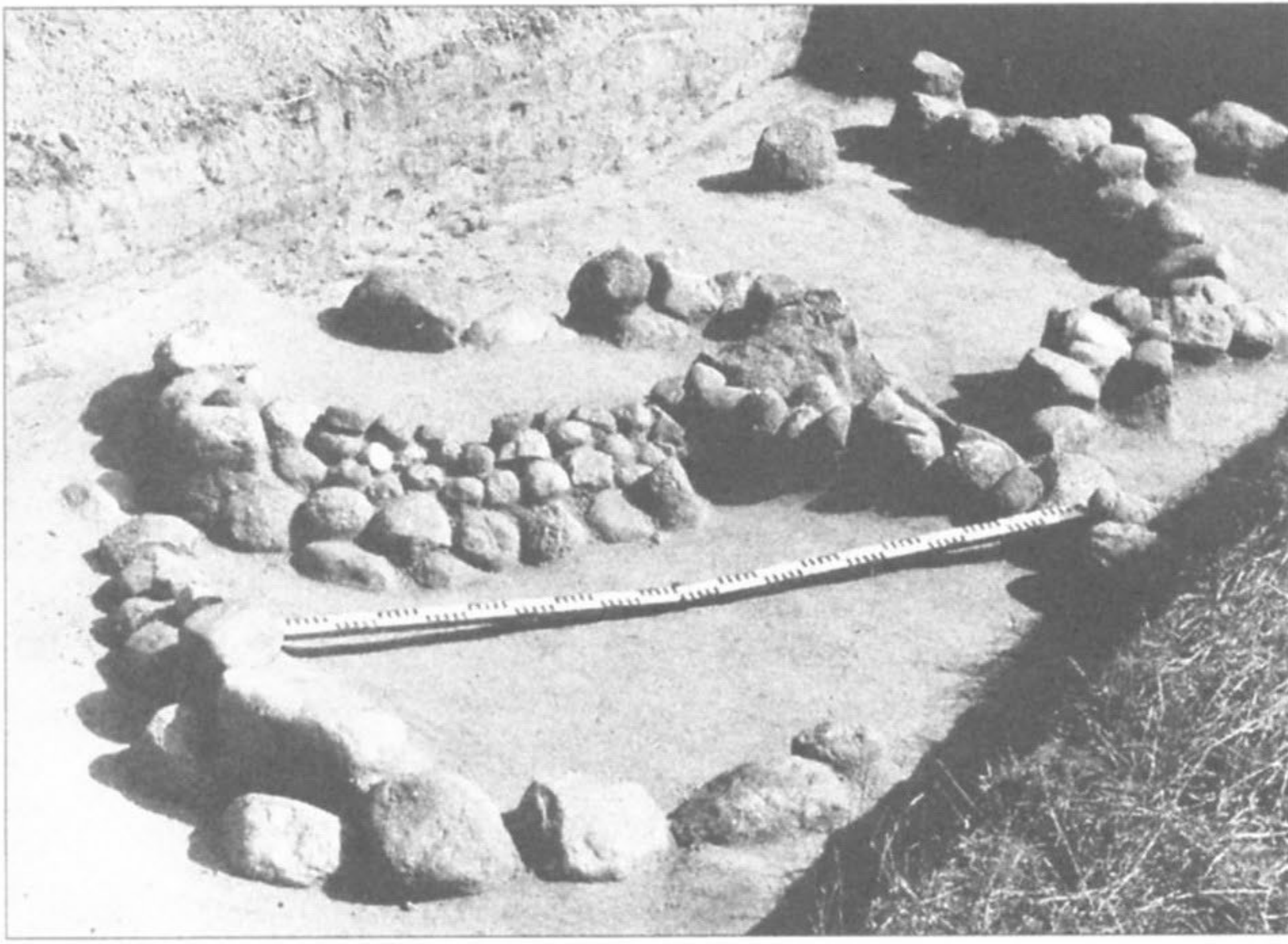
Kapo sampile buvo degėsių.

30 cm gylyje aptiktas akmenų prietvaras, kuris juosė kapą iš ŠR, Š, ŠV pusių. Abu prietvaro galai R ir V pritverti prie kitus kapus juosiančių vainikų, sustatytų V, PV, P, PR (18 pav.). Prietvarui parinkti 8 × 10 × 11 – 12 × 18 × 25 cm dydžio akmenys, kurie, glaudžiai sukrauti, sudaro 4 aukštų sienelę, šiek tiek pasvirusią kapo link (kiekvienas aukštas sukrautas vis mažesnio skersmens). Sienelė yra apie 55 cm aukščio. Iš išorės prietvaras buvo apie 270 cm ilgio ir 140 cm pločio, viduje – 215 cm ilgio ir apie 120 cm pločio. Nuo akmenų prietvaro apatinės eilės iki įkapių – 75 cm.

Kapas Nr. 33. 40 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 90 cm pločio ir 240 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 300° – PR 120° kryptimi (11 : 3 pav.).

Griaučiai sudūlėję. Mirusysis (vyras) palaidotas galva į ŠV 300°.

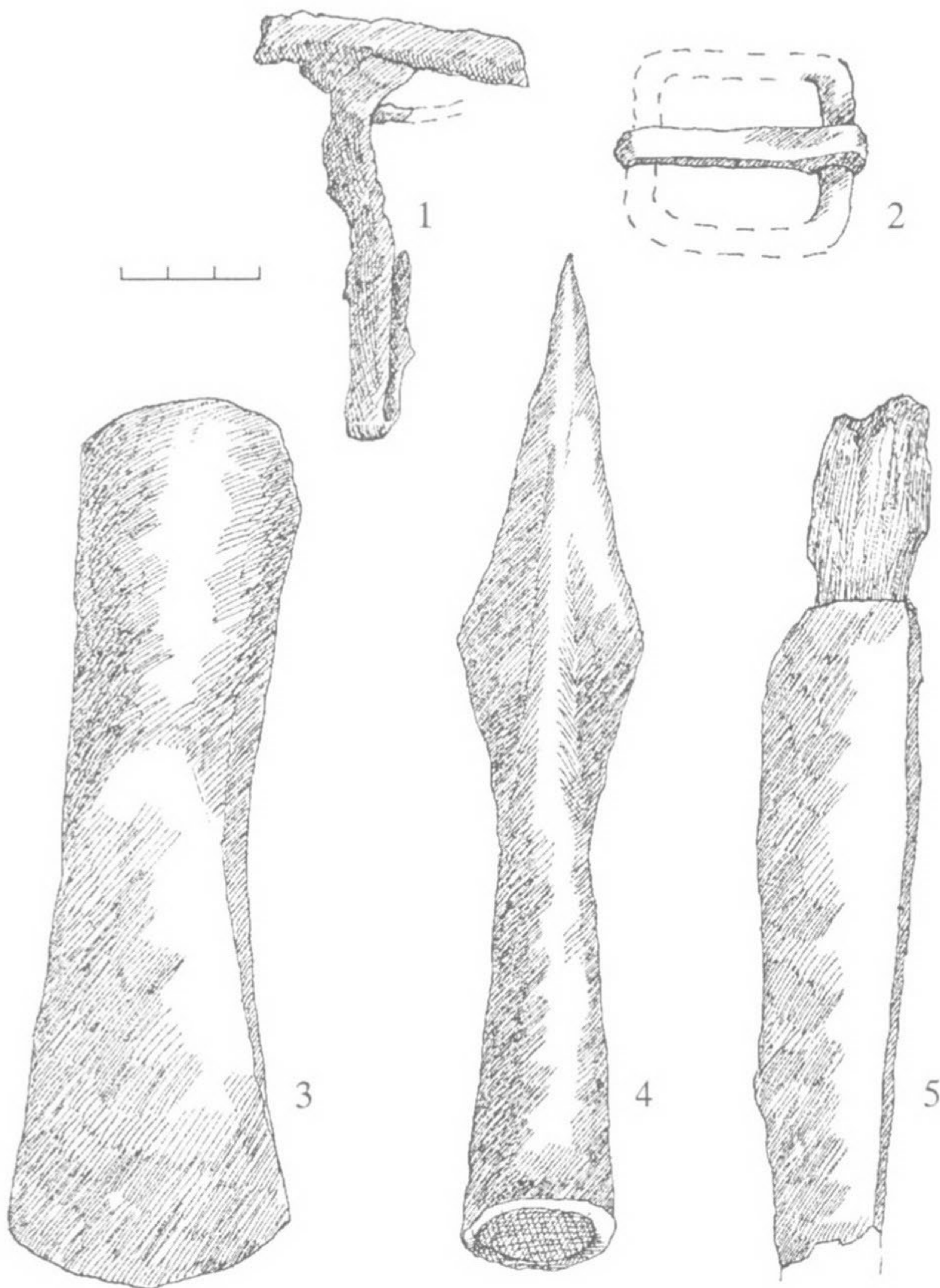
50 cm gylyje, galvūgalyje, mirusiojo dešinėje, rastas geležinis įmovinis ietigalis, krūtinės srityje – geležinė

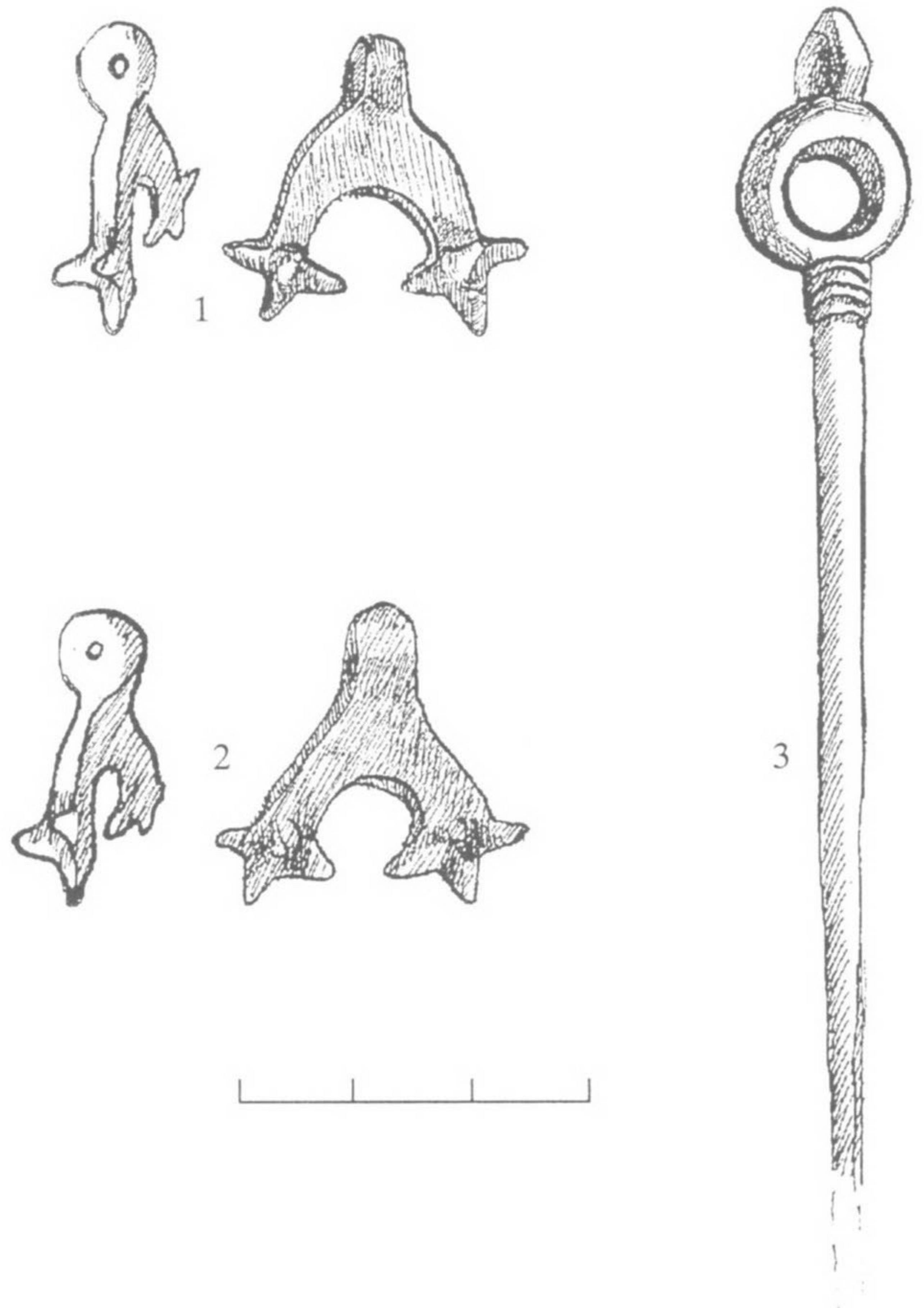
18 pav. Akmenų prietvaras (k. Nr. 32)

lankinė segė palenkta kojele. Kojų srityje buvo geležinis įmovinis kirvis, prie kurio prigludusi geležinė diržo sagtis. Mirusiojo kairėje, ties juosmeniu, gulėjo geležinis įtveriamasis kirvis (19 pav.).

Kapo sampile buvo degėsių.

19 pav. Geležinės vyro įkapės iš kapo Nr. 33: 1 – segė, 2 – diržo sagtis, 3 – kirvis, 4 – ietigalis, 5 – peilis

20 pav. Kapo Nr. 34 radiniai: 1, 2 – pakabučiai, 3 – smeigtukas

Kapas Nr. 34. 40 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 60 cm pločio ir 200 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 345° – PR 165° kryptimi.

Griaučiai sudūlėję. 40 cm gylyje, galvos vietoje, aptikti vos žymūs kaukolės kontūrai. Mirusysis (moteris) palaidotas galva į ŠV 345°.

Kaklo srityje buvo žalvarinė antkaklė kūginiais galais. Prie jos – 2 žalvariniai pusekulio formos pakabučiai (vėrinio liekanos). Po šiais papuošalais rasta mažyčių vilnonio audinio skiautelių ir medienos (kasto?) liekanų. Krūtinės srityje gulėjo žalvarinis žiedinis smeigtukas (20 pav.).

Kapas Nr. 35. Surinkus kapo Nr. 34 radinius, 30 cm giliau (70 cm gylyje nuo žemės paviršiaus) išryškėjo 90 cm pločio pailga dėmė – kapo duobės kontūrų ŠV dalis, orientuota ŠV 345° – PR 165° kryptimi. Duobės dydis neaiškus.

Griaučiai sudūlėję. Galvos vietoje terasta aptrupėjusių dantų. Mirusysis (vyras) palaidotas galva į ŠV 345° (11 : 4 pav.).

40 cm gylyje, pačiame kapavietės ŠV gale, rastos 3 nedidelės lipdytų puodų šukelės grublėtu paviršiumi.

Galvūgalyje, mirusiojo dešinėje, gulėjo šios geležinės įkapės: įmovinis kirvis, įmovinis ietigalis, įtveriamasis peilis, yla, diržo sagtis. Šalia šių daiktų dar aptiktos geriamojo rago žalvarinių apkaustų liekanos. Krūtinės srityje buvo žalvarinė lankinė žieduotoji segė ir geležinis lazdelinis smeigtukas.

Kapas Nr. 36. 35 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 80 cm pločio ir 210 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 300° – PR 120° kryptimi.

Griaučiai sudūlėję. Mirusysis (lytis neaiški) palaidotas galva į PR 120°.

40 cm gylyje, pačiame kapavietės PR gale, rastos 3 nedidelės lipdyto puodo grublėtu paviršiumi šukelės.

Galvūgalyje, kairėje, buvo geležinis įtveriamasis peilis ir geležinė yla. Mirusiojo krūtinės srityje aptiktas geležinis lazdelinis smeigtukas, prie jo – gintarinis karoliukas.

Kapo sampile buvo degėsių.

35 cm gylyje, kapavietės PR gale, rastos akmenų vainiko liekanos – 3 akmenų grupė: 20 × 20 × 24 cm ir 12 × 20 × 40 cm dydžio 2 akmenys sudėti greta, trečiasis – 35 × 38 × 42 cm dydžio – ant jų. Vainiko dydis neaiškus.

Kapas Nr. 37. 35 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 70 cm pločio ir 200 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠR 75° – PV 225° kryptimi.

Griaučiai sudūlėję. Neaiški nei mirusiojo lytis, nei laidojimo kryptis.

105 cm gylyje, kapavietės vidurinėje dalyje, gulėjo geležinis lazdelinis smeigtukas, prie jo – žalvarinis įvijinis žiedas.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 38. 50 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 60 cm pločio ir 200 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 315° – PR 135° kryptimi.

Griaučiai sudūlėję. Neaiški nei mirusiojo lytis, nei laidojimo kryptis.

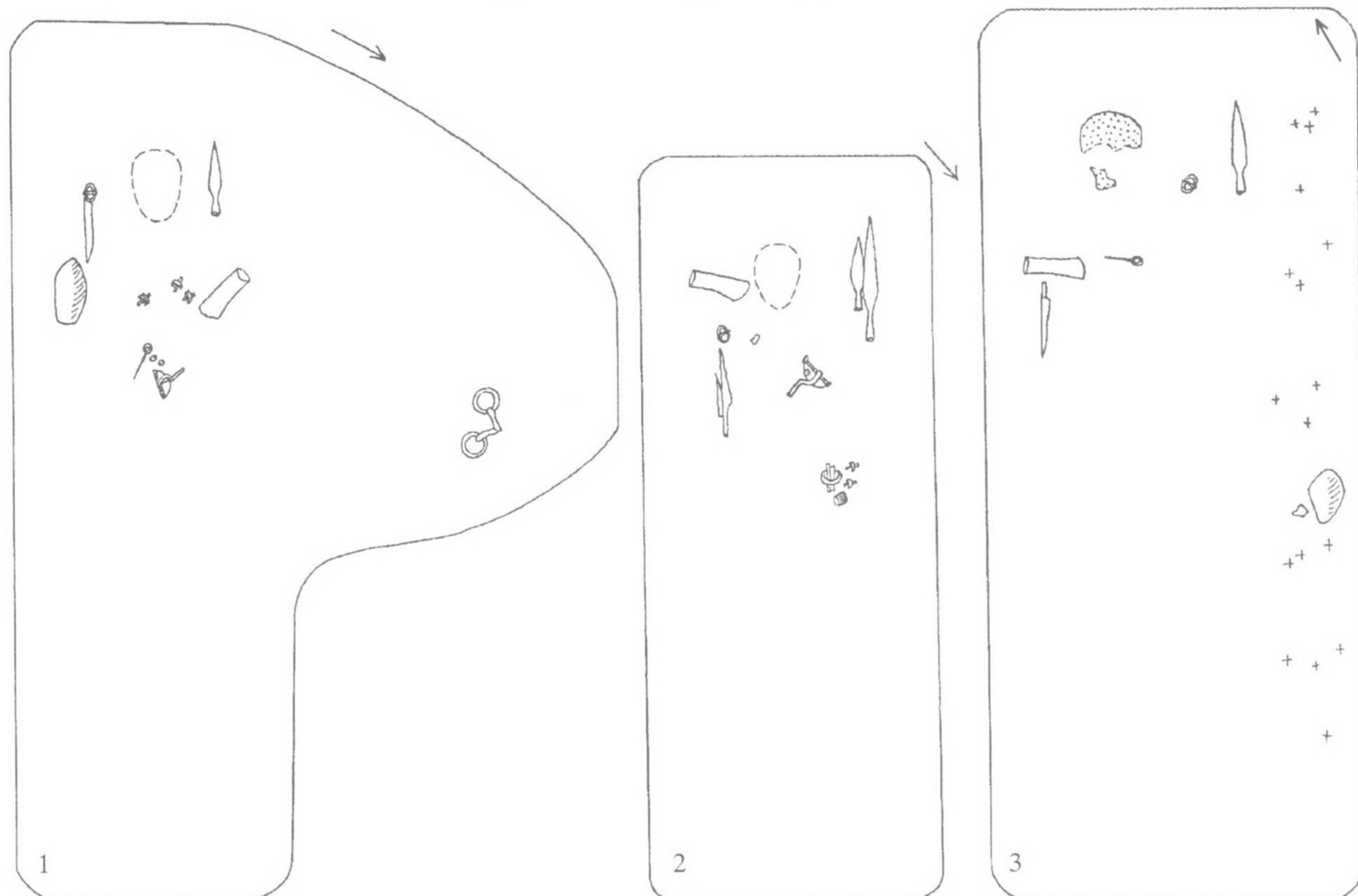
110 cm gylyje, kapavietės vidurinėje dalyje, gulėjo geležinis lazdelinis smeigtukas.

Kapo sampile buvo degėsių.

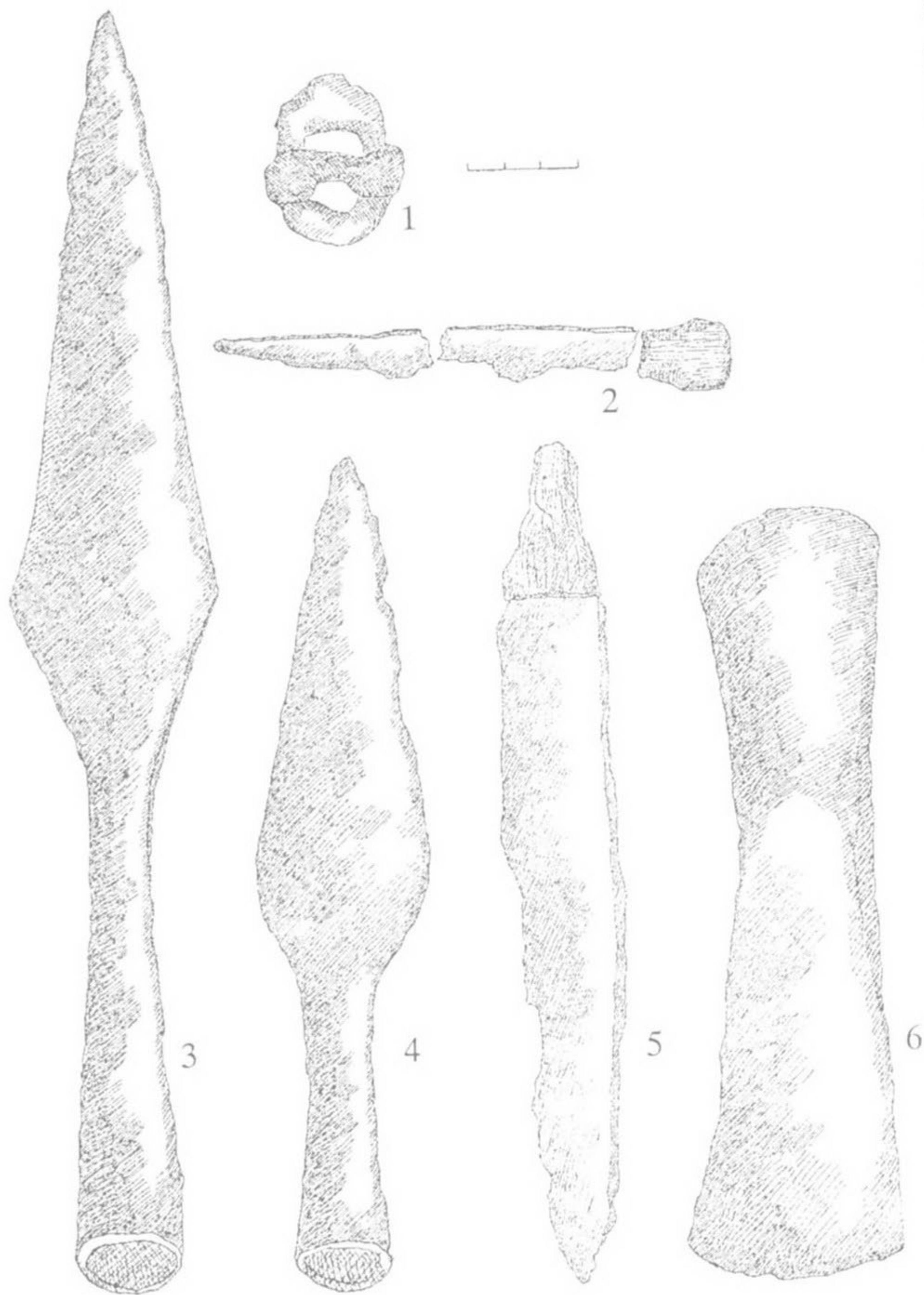
Kapas Nr. 39. 35 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo netaisyklingos formos apie 235 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠR 60° – PV 240° kryptimi. Duobės PV dalis labai išplatinta ir siekia apie 165 cm, ŠR dalis – apie 80 cm pločio (21 : 1 pav.).

Griaučiai sudūlėję. 70 cm gylyje kaukolės vietoje aptikti dantų trupiniai ir smegeninės kontūrai. Krūtinės srityje rasta pirštikaulių. Mirusysis (vyras) palaidotas galva į PV 240°.

Prie kaukolės liekanų, mirusiojo kairėje, gulėjo geležinis ietigalis. Kitoje pusėje – geležinis įtveriamasis peilis ir geležinė diržo sagtis. Krūtinės srityje buvo

21 pav. Kapų planai: 1 – k. Nr. 39, 2 – k. Nr. 40, 3 – k. Nr. 45

22 pav. Vyro įkapės iš kapo Nr. 40: 1 – diržo sagtis, 2, 5 – peiliai, 3, 4 – ietigaliai, 6 – kirvis

žalvarinė lankinė segė palenкта kojele, geležinis lazdelinis smeigtukas, 2 balkšvos spalvos stikliniai karoliukai, žalvarinis įvijinis žiedas ir 2 žalvariniai žiedai pastorintais užkeistais galais. Mirusiojo kairėje, matyt, prie rankos, gulėjo geležinis įmovinis kirvis. Kojų srityje rasta lipdyto puodo šukelė grublėtu paviršiumi.

Krinta į akis mirusiojo kairėje apie 80×120 cm dydžio pusiau apskritos formos kapo duobės paplatinimas. Jo sampile buvo degėsių, o 85 cm gylyje nuo žemės paviršiaus rasti geležiniai žąslai su grandimis galuose. Jie gulėjo apie 85 cm į ŠV nuo segės, rastos mirusiojo krūtinės srityje.

Mirusiojo dešinėje, ties peilio smaigaliu, gulėjo $8 \times 9 \times 18$ cm dydžio akmuo.

Kapas Nr. 40. 50 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 80 cm pločio ir 200 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠR 45° – PV 225° kryptimi (21 : 2 pav.).

Griaučiai sudūlėję. 110 cm gylyje terasti tik kaukolės trūnėsiai, dantų trupiniai, ištiestos palei

mirusiojo šoną kairiosios rankos dilbikaulio fragmentai, 3 pirštikauliai. Mirusysis (vyras) palaidotas galva į PV 225° .

Prie kaukolės liekanų, kairėje, gulėjo 2 geležiniai įmoviniai ietigaliai, dešinėje – geležinis įmovinis kirvis. Krūtinės srityje buvo žalvarinė lankinė segė palenкта kojele, prie jos – žalsvos spalvos stiklinis karoliukas. Ant kairiosios rankos užmauta apyrankė truputį pastorintais galais, 3 žalvariniai įvijiniai žiedai, kurių 2 – su paplatinta vidurine įvija. Mirusiojo dešinėje, lygiagrečiai su dešiniąja ranka, buvo 2 geležiniai įtvėriamieji peiliai, padėti vienas ant kito, geležinė diržo sagtis, nedidelė lipdyto puodo šukelė grublėtu paviršiumi (22 pav.).

Kapo sampile buvo degėsių.

25 cm gylyje aptiktos akmenų vainiko liekanos, juosiančios kapo PV galą. Čia buvo 5 vienas prie kito sudėti $18 \times 20 \times 40$ – $23 \times 25 \times 30$ cm dydžio akmenys, sudarantys apie 120 cm ilgio išlenktą eilę. Nuo vainiko apačios iki griaučių liekanų – 60 cm. Vainiko dydis neaiškus.

Kapas Nr. 41. 40 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 85 cm pločio ir 220 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠR 60° – PV 240° kryptimi (7 : 4 pav.).

Griaučiai sudūlėję. Kaukolės vietoje išliko 4 aptrupėję dantys, smegeninės ir apatinio žandikaulio liekanos. Mirusysis (moteris) palaidota galva į PV 240° .

Prie kaukolės dūlėsių, kairėje, rasti 2 geležiniai lazdeliniai smeigtukai. Juosmens srityje gulėjo 4 žalvarinės juostinės apyrankės su dilbikaulių liekanomis viduje. (Po 2 apyrankes užmauta ant abiejų rankų.) Po apyrankėmis buvo vilnonio audinio ir medienos (karsto?) liekanų.

Kapo sampile buvo degėsių.

110 cm gylyje, kapavietės PV dalyje, mirusiojo kairėje, buvo 3 beveik vienodo dydžio ($9 \times 17 \times 20$ cm) akmenys, išrikiuoti išilgai duobės pakraščio. Jų eilė buvo apie 60 cm ilgio. Akmenys apibarstyti degėšiais. Vienas jų pajuodęs, tarsi aprūkytas.

Kapas Nr. 42. 50 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 85 cm pločio ir 210 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠR 60° – PV 240° kryptimi.

Griaučiai sudūlėję. 70 cm gylyje aptikti kaukolės trūnėsiai. Mirusysis (moteris) palaidotas galva į ŠR 60° .

Prie kaukolės liekanų buvo žalvarinė antkaklė su kabliuku ir rakto skylutės formos kilpele galuose bei apvara, sudaryta iš 2 gintarinių karoliukų ir žalvarinių įvijėlių. Krūtinės vietoje gulėjo 2 geležiniai lazdeliniai smeigtukai. Kojų srityje aptiktas žalvarinis įvijinis žiedas.

Kapo sampile buvo degėsių.

23 pav. Akmenų vainiko liekanos prie kapo Nr. 42

30 cm gylyje rastos suardyto akmenų vainiko liekanos, kurios juosė kapo ŠR galą. Įvairaus dydžio (25–35 cm ilgio, 12–30 cm storio, 20–25 cm aukščio) 9 akmenys išorėje sudarė apie 190 cm, viduje – apie 130 cm skersmens pusratį. Tarp akmenų vietomis – tušti tarpai. Nuo vainiko apačios iki griaučių dūlėsių – apie 35 cm (23 pav.).

Kapas Nr. 43. 70 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 50 cm pločio ir 130 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠR 45° – PV 225° kryptimi (24 : 1 pav.).

Griaučiai sudūlėję. 100 cm gylyje aptiktos tik kaukolės žymės. Mirusysis (moteriškos lyties vaikas) palaidotas galva į ŠR 45°.

Galvūgalyje, mirusiojo kairėje, gulėjo geležinė yla. Krūtinės srityje rasta žalvarinė juostinė apyrankėlė.

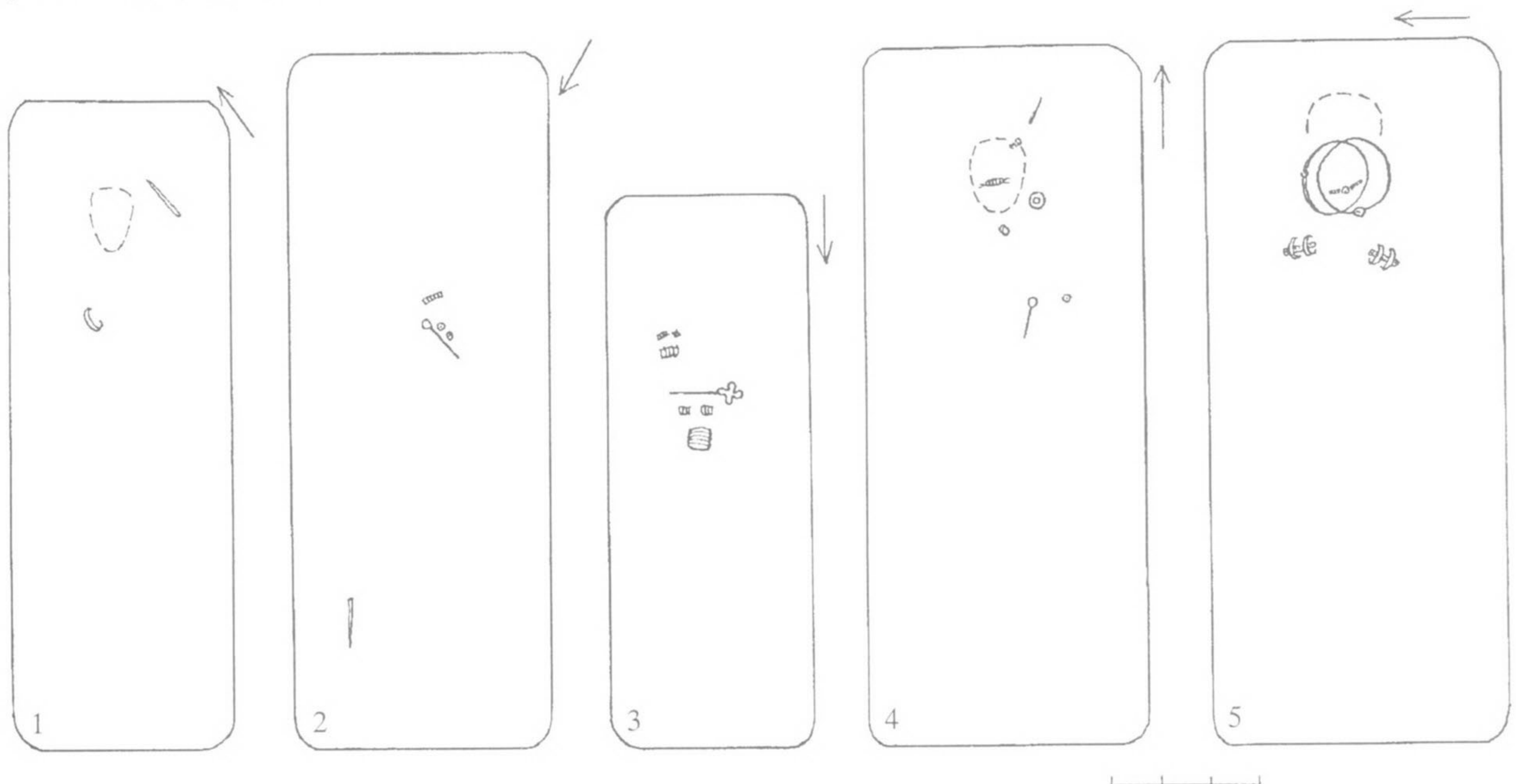
Kapo sampile buvo degėsių.

40 cm gylyje atkastas apardytas ovalo formos akmenų vainikas, orientuotas ŠR 45° – PV 225° kryptimi. Iš išorės jis buvo apie 150 cm skersmens ir 210 cm ilgio, viduje – apie 90 cm skersmens ir 160 cm ilgio. Kapo PR ir R pusėje išliko 2 aukštų akmenų sienelė, kuri siekė apie 50 cm aukščio. Kapo ŠR, Š, PV pusėje išlikęs tik vieno aukšto vainikas, o ŠV ir V pusėje akmenų visai nerasta. Vainikas sukrautas daugiausia iš didokų akmenų – apie 40 cm ilgio, 20–23 cm skersmens. Bet pasitaikė ir daug mažesnių, t. y. apie 17 cm ilgio ir 10–12 cm skersmens akmenų. Nuo vainiko pagrindo iki radinių – 40–50 cm (25 pav.).

Kapas Nr. 44. 50 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 80 cm pločio ir 200 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠR 60° – PV 240° kryptimi (26 : 1 pav.).

80 cm gylyje aptikti kaukolės dūlėsiai. Kitos griaučių dalys visiškai sutrūnijusios. Mirusysis (moteris) palaidotas galva į ŠR 60°.

Ant kaklo buvo žalvarinė antkaklė su kabliuku ir rakto skylutės pavidalo kilpele galuose. Kilpelės skylutėje rastas žalsvos spalvos stiklinis rantytas karoliukas. Prie antkaklės lankelio aptikta žalvarinė įvijėlė su siūlų liekanomis viduje. Krūtinės srityje gulėjo 2 žalvariniai kryžiniai smeigtukai. Šalia jų – žalvariniai rankų papuošalai, t. y. 4 įvijiniai žiedai ir 4 juostinės apyrankės su dilbikaulių fragmentais viduje (po 2 apyrankės ant abiejų rankų). Ant apyrankių ir smeigtukų

24 pav. Kapų planai: 1 – k. Nr. 43, 2 – k. Nr. 52, 3 – k. Nr. 198, 4 – k. Nr. 224, 5 – k. Nr. 274

25 pav. Akmenų vainikas prie kapo Nr. 43

viršaus vietomis išliko mažyčių audinio skiautelių. Po apyrankėmis aptikta medienos (karsto?) liekanų (27 pav.).

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 45. 65 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo apie 100 cm pločio ir 240 cm dydžio kapo

duobės kontūrai, orientuoti ŠR 30° – PV 210° kryptimi (21 : 3 pav.).

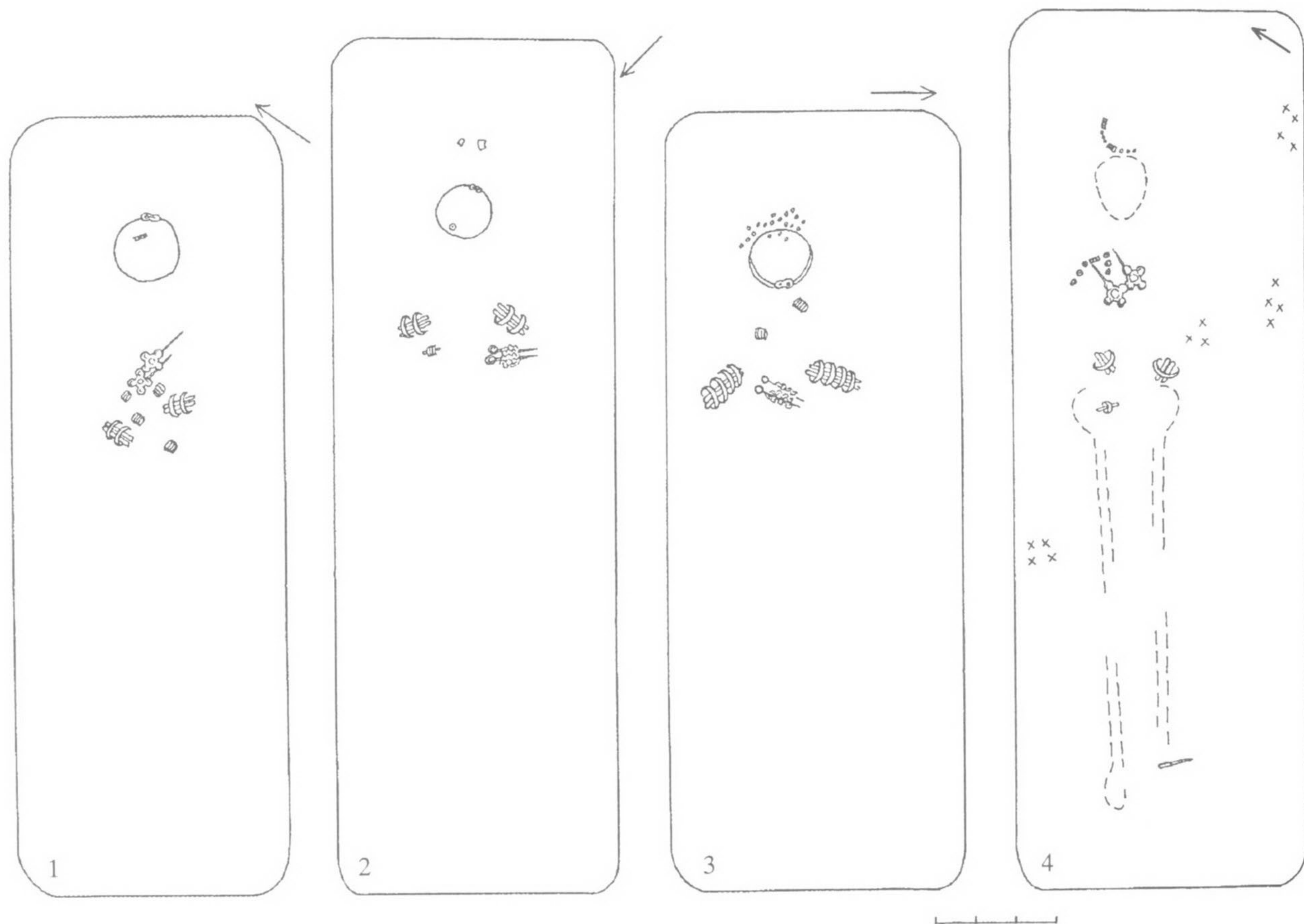
105 cm gylyje aptikti kaukolės dūlėsiai. Kitos griaučių dalys visai sutrūnijusios. Mirusysis (vyras) palaidotas galva į ŠR 30°.

Prie kaukolės liekanų, mirusiojo kairėje, gulėjo geležinis įmovinis ietigalis ir geležinė diržo sagtis. Krūtinės srityje rastas geležinis lazdelinis smeigtukas. Mirusiojo dešinėje, apytikriai palei ranką, padėtas geležinis įveriamasis peilis ir įmovinis kirvis. Beveik kapavietės vidurinėje dalyje, kairėje, buvo 7 × 8 × 13 cm dydžio akmuo. Prie jo aptikta lipdyto puodo šukelė grublėtu paviršiumi.

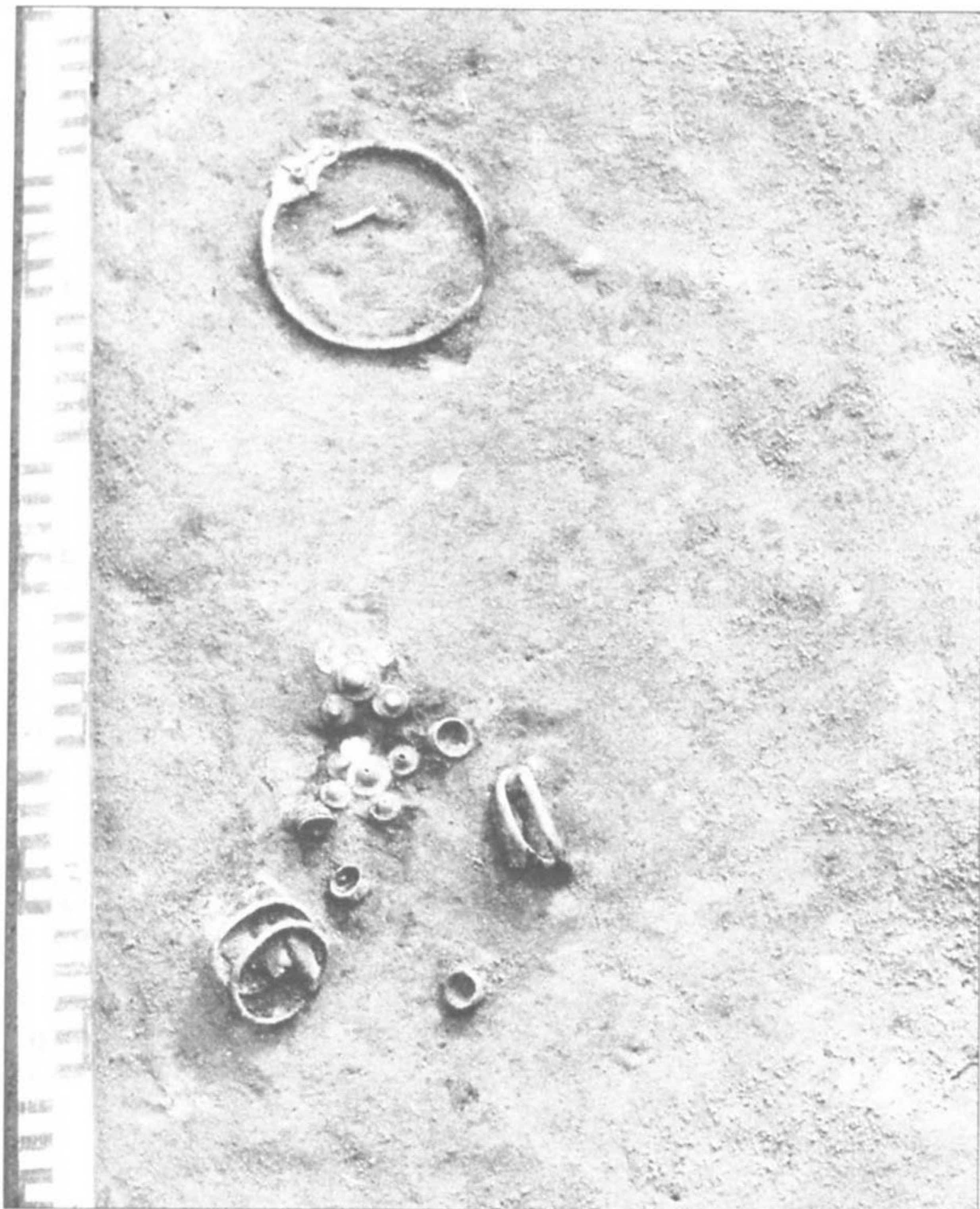
Kapo sampile buvo degėsių. Gausiau jų pribarstyta palei visą PR duobės pakraštį. Čia vietomis degėsių sudarė 5 × 10 – 4 × 7 cm dydžio netaisyklingos formos dėmės.

40 cm gylyje atkastos suardyto akmenų vainiko liekanos, kurios juosė kapą Š, ŠV, PV, P pusėse. Kitur akmenų nerasta. Ovalo formos vainikas iš išorės buvo apie 340 cm, viduje – apie 285 cm ilgio. Išlikusi 1 akmenų eilė. Nuo vainiko pagrindo iki griaučių dūlėsiai – 60 cm (28 pav.).

Kapas Nr. 46. Neišryškėjus duobės kontūrams, 45 cm gylyje nuo žemės paviršiaus aptiktos suardyto

26 pav. Kapų planai: 1 – k. Nr. 44, 2 – k. Nr. 50, 3 – k. Nr. 54, 4 – k. Nr. 55

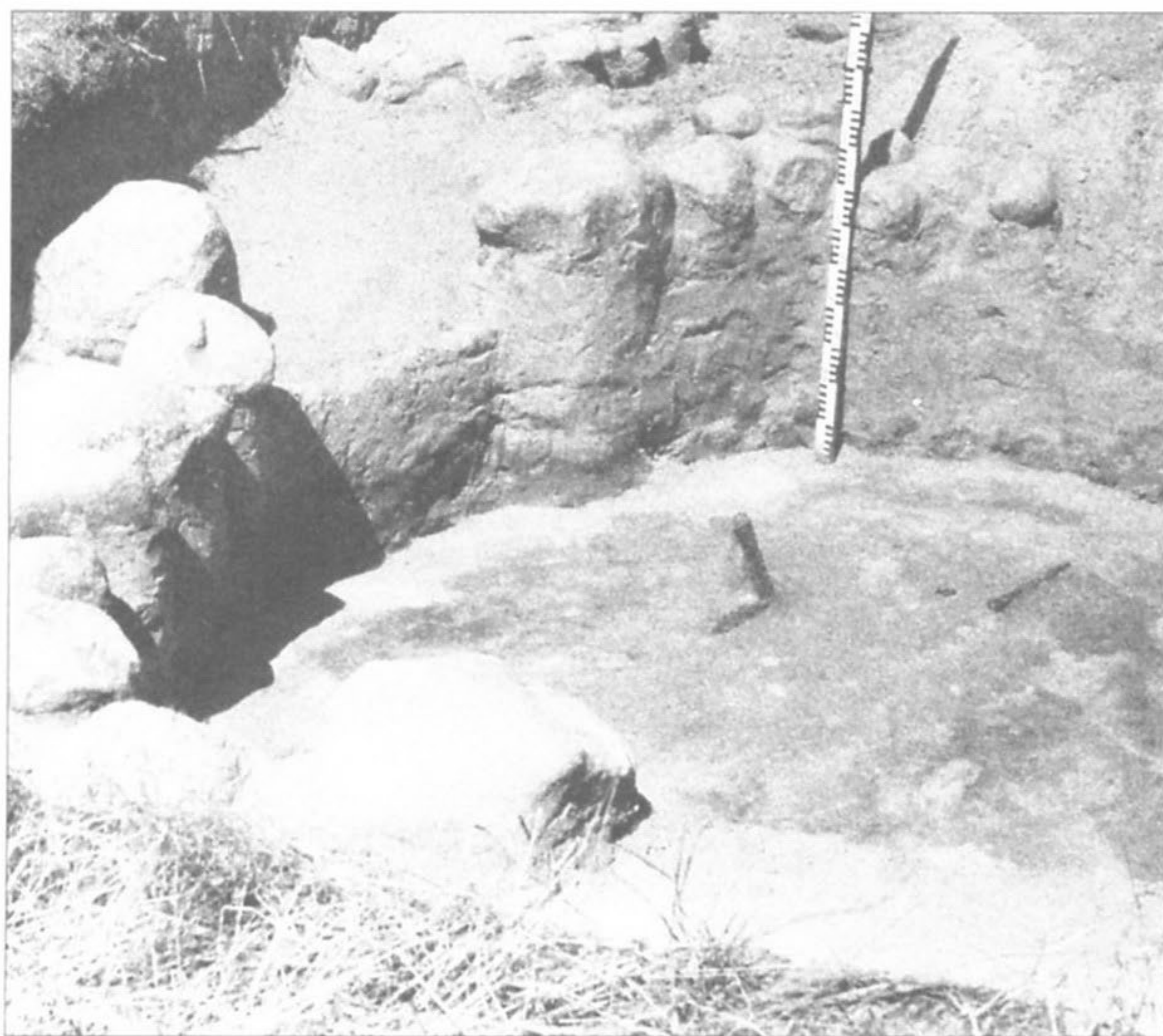

27 pav. Kapas Nr. 44

kapo liekanos. Griaucių nerasta. Neaiški nei mirusiojo lytis, nei laidojimo kryptis. 15 cm storio permaišytos žemės sluoksnyje išblaškytos šios įkapės: žalvarinė įvijinė apyrankėlė, 2 žalvariniai įvijiniai žiedai, 2 geležiniai lazdeliniai smeigtukai.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 47. 110 cm gylyje nuo žemės paviršiaus

28 pav. Akmenų vainiko liekanos prie kapo Nr. 45

išryškėjo 90 cm pločio ir 230 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti V–R kryptimi (29 : 1 pav.).

130 cm gylyje aptiktos kaukolės liekanos: smegeninės, žandikaulių dūlėsiai, dantų emalio trupiniai bei dešinėsios rankos žastikaulio, dilbikaulių dalys. Kitos griaucių dalys visiškai sutrūnijusios. Mirusysis (vyras) palaidotas galva į V (30 pav.).

Mirusiojo kairėje, lygiagrečiai su kaukolės liekanomis, gulėjo geležinis įmovinis ietigalis. Tarp jo ir mirusiojo padėtos dvi žalvariniai apkaustais puoštos odinės kamanos, abejos su žaslais ir pusbėnlio formos žalvariniu pakabučiu. Kitapus kaukolės likučių rastas geležinis įmovinis kirvis. Ant dešinėsios rankos, ištiestos palei mirusiojo šoną, padėtas dvigubai sulenktas odinis sidabriniais ir žalvariniais apkausteliais puoštas diržas su geležine sagtimi. Po diržu, ant žastikaulio liekanų, aptiktas geležinis įtveriamasis peilis, o ant alkūnės – 2 žalvariniai pentinai, prie kurių išliko žalvariniais apkausteliais puošti odiniai dirželiai su žalvarine sagtele. Mirusysis papuoštas žalvarine antkakle su kabliuku ir rakto skylutės pavidalo kilpele galuose. Krūtinės srityje buvo žalvarinė lankinė žieduotoji segė, pagražinta sidabrinėmis skardelėmis, ir geležinis lazdelinis smeigtukas. Ant kairiosios rankos užmauta žalvarinė storagalė apyrankė (jos viduje – dilbikaulių dūlėsiai) (31 pav.). Po kamanomis, peiliu ir pentiniais aptikta medienos (karsto?) liekanų.

Kapo sampile buvo degėsių. Jų pribarstyta ir kapo dugne abipus mirusiojo, taip pat galvūgalyje bei kojūgalyje.

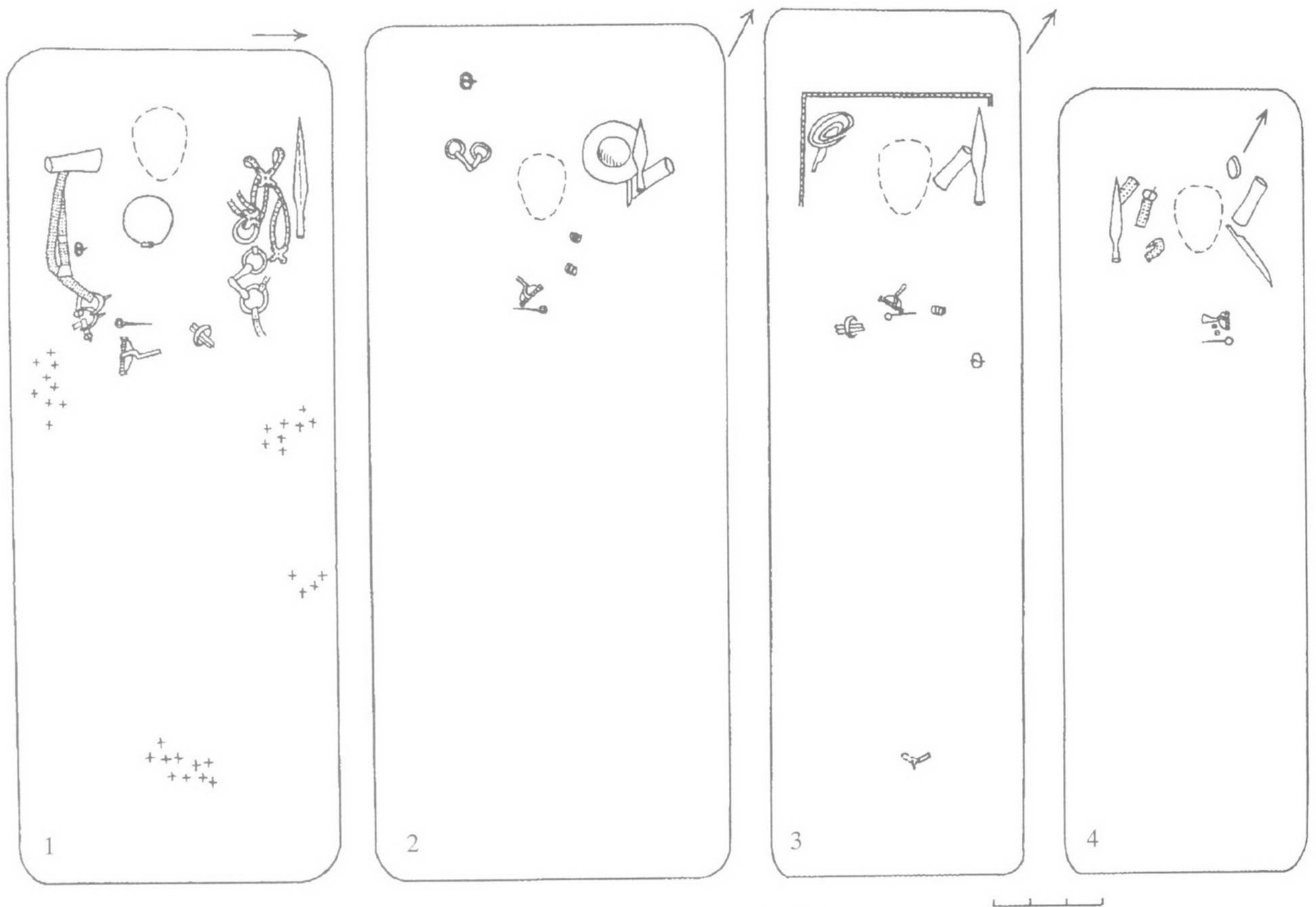
40 cm gylyje aptiktos suardyto akmenų (apie 15 × 23 × 40 – 8 × 10 × 14 cm dydžio) vainiko liekanos. Viena netvarkingai pabirusių 8 akmenų grupė buvo kapavietės ŠR pusėje, kita – 4 akmenų grupė – P pusėje. Dar 2 akmenys gulėjo PV kapavietės pusėje. Nuo vainiko liekanų pagrindo iki griaucių dūlėsijų – apie 80 cm. Vainiko dydis neaiškus.

Kapas Nr. 48. 60 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 100 cm pločio ir 240 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 330° – PR 150° kryptimi (29 : 2 pav.).

100 cm gylyje aptiktos kaukolės žymės ir sutrupėjusių dantų liekanos. Krūtinės srityje buvo keletas pirštikaulių. Mirusysis (vyras) palaidotas galva į ŠV 330°.

Prie kaukolės liekanų, mirusiojo kairėje, rasta geležinių įkapių grupė: įmovinis kirvis, įtveriamasis peilis, ant jų – antskydis ir įmovinis ietigalis. Kitoje galvos pusėje gulėjo geležiniai žaslai ir geležinė sagtis. Krūtinės srityje buvo lankinė segė palenkta kojele, geležinis lazdelinis smeigtukas ir 2 žalvariniai įvijiniai žiedai.

45 cm gylyje, kapavietės PR gale, atkastos suardyto akmenų vainiko liekanos: apie 180 cm ilgio lenkta

29 pav. Kapų planai: 1 – k. Nr. 47, 2 – k. Nr. 48, 3 – k. Nr. 56, 4 – k. Nr. 58

30 pav. Kapas Nr. 47

linija gulintys 5 akmenys, tarp kurių vietomis buvo 10–15 ar net 45 cm ilgio tuščias tarpas. Akmenys įvairaus dydžio (10 × 10 × 12 – 13 × 20 × 30 cm). Nuo vainiko pagrindo iki griaučių dūlėsių – apie 50 cm. Vainiko dydis neaiškus.

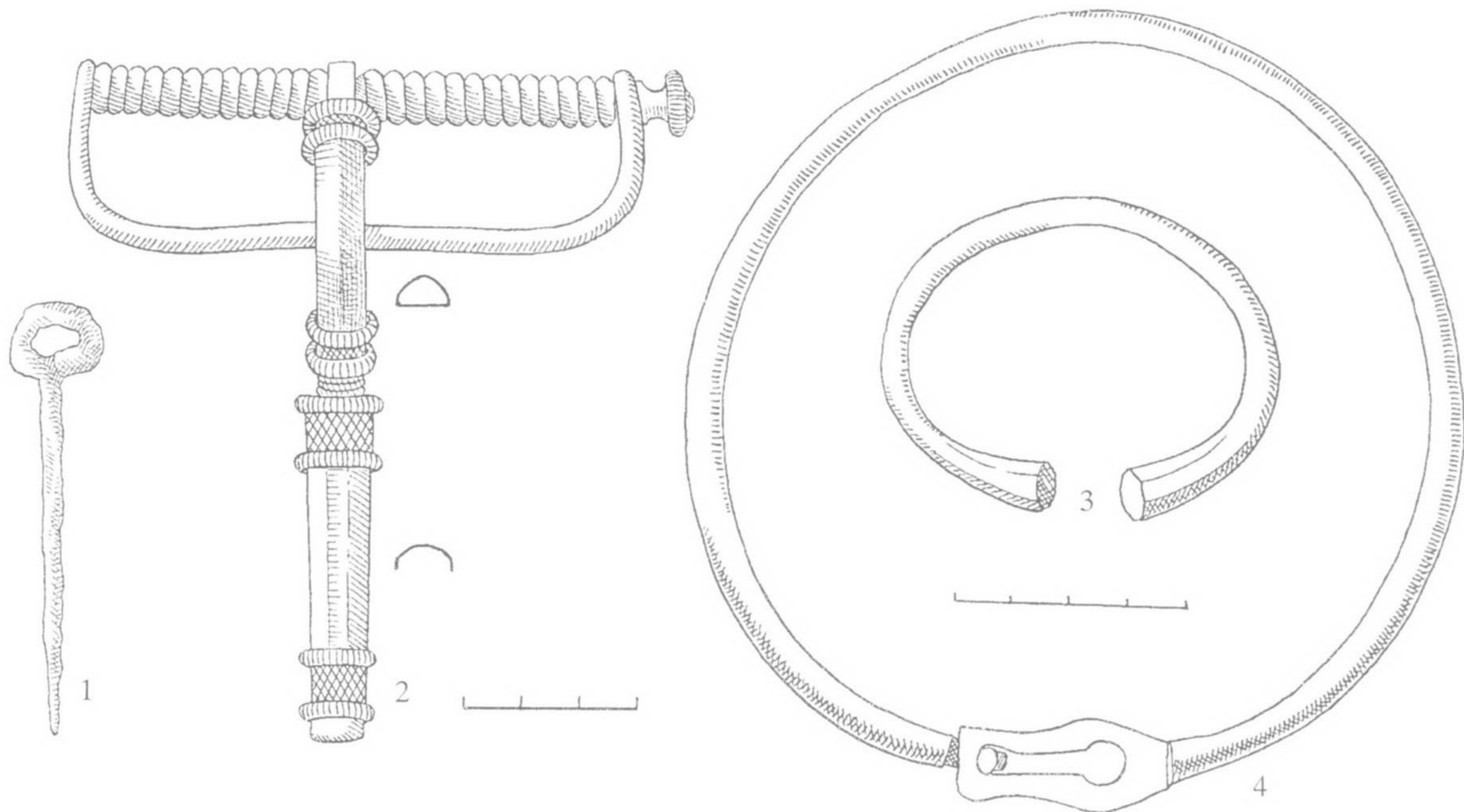
Kapas Nr. 49. 50 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo apie 50 cm pločio ir apie 150 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 345° – PR 165° kryptimi.

60 cm gylyje aptikti vaiko dantų trupiniai. Griaučiai sutrūniję. Mirusysis (moteriškos lyties vaikas) palaidotas galva į PR 165°.

Prie dantų liekanų buvo žalvarinė antkaklė su kabliuku bei rakto skylutės formos kilpele ir apvarėlė, kurių sudarė 24 žalvariniai išlėto lašo formos pakabučiai. Po jais aptikta vilnonio audinio skiautelių. Krūtinės srityje rasta žalvarinė vaikiška juostinė apyrankėlė, prie jos – geležinio lazdelinio smeigtuko liekanos (32 pav.).

Kapas Nr. 50. 110 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 70 cm pločio ir 220 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 315° – PR 135° kryptimi (26:2 pav.).

120 cm gylyje aptikti kaukolės dūlėsiai. Kitos griaučių dalys sutrūnijusios. Mirusysis (moteris) palaidotas galva į PR 135°.

31 pav. Raitelio papuošalai iš kapo Nr. 47: 1 – smeigtukas, 2 – segė, 3 – apyrankė, 4 – antkaklė

Prie kaukolės liekanų buvo žalvarinė antkaklė storėjančiais viela apvyniotais galais su kabliuku ir kilpele. Prie jos – balkšvos spalvos stiklinis karoliukas. Krūtinės srityje rastos 4 žalvarinės juostinės apyrankės su dilbikaulių liekanomis viduje. (Po 2 apyrankes ant abiejų mirusiojo rankų.) Prie dešinės rankos apyrankių buvo žalvarinis įvijinis žiedas su pirštikauliu viduje.

Juosmens srityje, kairėje, gulėjo skersai padėtų dviejų geležinių smeigtukų liekanos, ant kurių suvingiuota žalvarinė grandinė. Ant antkaklės lankelio ir apyrankių buvo audinio skiautelių. Jų pasitaikė ir po smeigtukais su grandinėle. Po apyrankėmis aptikta medienos (karsto?) liekanų. Galvūgalyje, prie kaukolės liekanų, rastos 2 lipdyto puodo šukelės grublėtu paviršiumi.

Kapas Nr. 51. 50 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 80 cm pločio ir 230 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠR 75° – PV 255° kryptimi.

Griaučių liekanų nerasta. Mirusiojo (vyro) laidojimo kryptis neaiški.

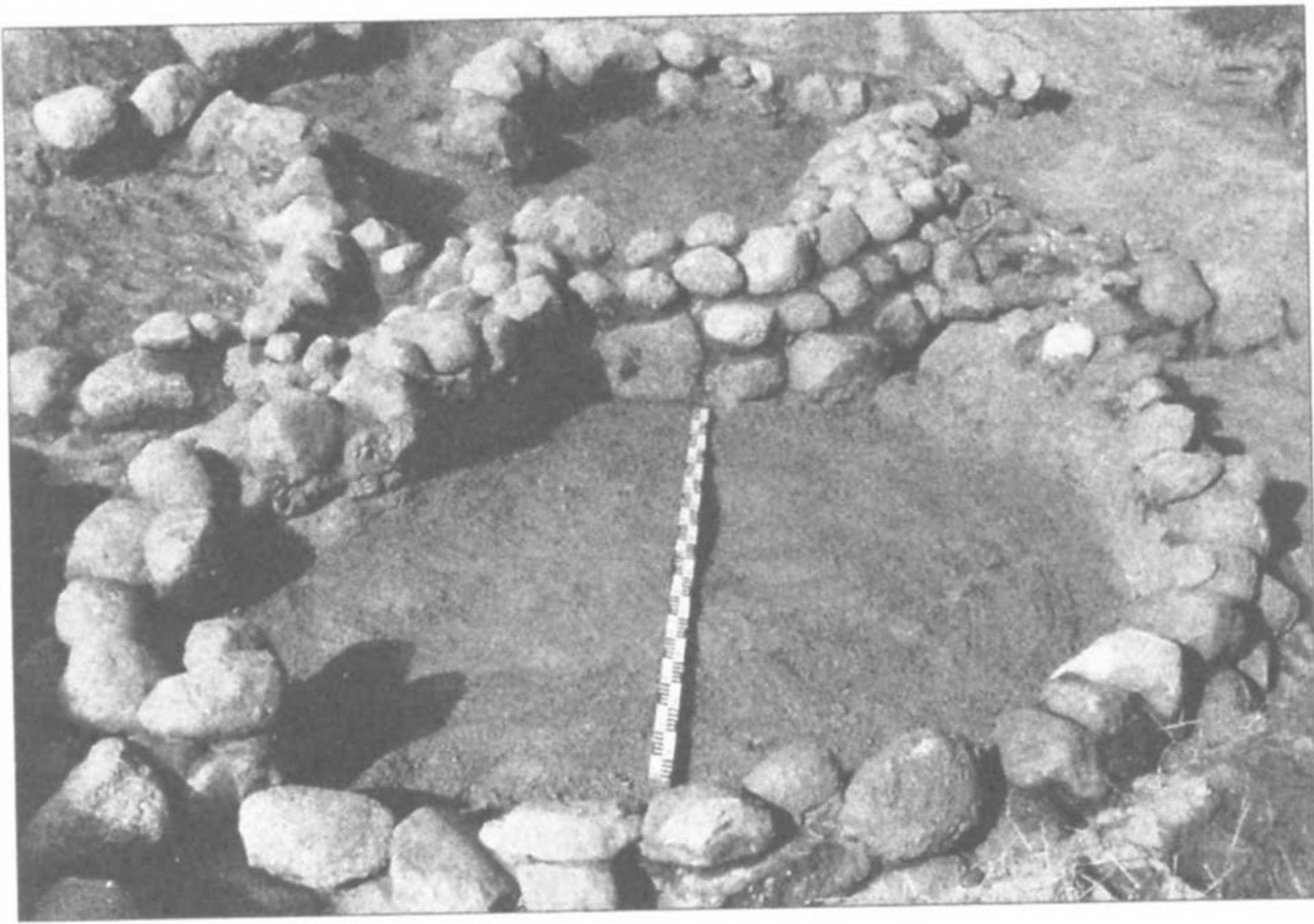
150 cm gylyje, kapavietės ŠR dalyje, aptikta geležinė diržo sagtis.

Kapo sampile gausu degėsių. 70 cm gylyje, išilgai kapavietės, buvo 20–25 cm pločio ir apie 160 cm ilgio degėsių juosta. Susimaišiusi su žeme ji siekė apie 2–3 cm storio.

40 cm gylyje atkastas ovalo formos akmenų vainikas, kuris išorėje buvo apie 220 cm pločio ir apie 300 cm ilgio, viduje – 175 cm pločio ir 245 cm ilgio. Geriausiai išlikusi vainiko vieta siekė 55 cm aukščio. Akmenys labai nevienodi. Iš didžiausių (net iki 26 × 32 × 45 cm dydžio) sukrauta P sienelė. R ir V sienelės sukrautos iš mažesnių (10 × 14 × 7 ar 8 × 10 × 12 cm dydžio) akmenų. PV ir P vainiko siena yra triaukštė, kitur – dviaukštė. Kai kur (ypač R pusėje) iš išorės akmenys pajuodę, greičiausiai dėl degėsių kiekio.

32 pav. Moters papuošalai iš kapo Nr. 49: 1 – apyrankė, 2 – apvara, 3 – antkaklė

33 pav. Kapo Nr. 51 akmenų vainikas

Degėsių buvo ir prie vainiko pagrindo. ŠR pusėje abu vainiko galai pritverti prie akmenų statinio, juosiančio kapą Nr. 32. Nuo vainiko pagrindo iki įkapių – 75 cm (33 pav.).

Kapas Nr. 52. 55 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 50 cm pločio ir apie 140 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 345° – PR 165° kryptimi (24 : 2 pav.).

Griaučių liekanų nerasta. Kapavietėje mirusysis (moteriškos lyties vaikas) palaidotas galva į PR 165° (sprendžiant iš įkapių padėties).

Krūtinės srityje rasta geležinio lazdelinio smeigtuko liekanų, prie kurių buvo gintarinis karoliukas, gintarinis aštuoniukės formos pakabutis bei žalvarinė įvijėlė. Kojūgalyje, dešinėje, gulėjo geležinė yla.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 53. 85 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 60 cm pločio ir apie 170 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 345° – PR 165° kryptimi (14 : 2 pav.).

100 cm gylyje aptiktos kaukolės žymės. Krūtinės srityje buvo pirštikaulių, dilbikaulių fragmentų. Mirusysis (moteriškos lyties vaikas-paauglys) palaidotas galva į PR 165°.

Prie kaukolės dūlėsių buvo apvarėlė, sudaryta iš 11 stiklinių karoliukų ir žalvarinių įvijėlių. Krūtinės srityje gulėjo juostinė apyrankė su dilbikaulių liekanomis viduje (dešinėsios rankos liekanos) bei žalvarinis įvijinis žiedas su pirštikauliu viduje. Juosmens srityje skersai padėti 2 geležiniai lazdeliniai smeigtukai, ant kurių suvingiuota geležinė grandinė.

Kapo sampile daug degėsių. 70 cm gylyje išilgai per visą kapavietę nusidriekė apie 25 cm pločio ir apie 170 cm ilgio degėsių juosta. Čia degėsiai, susimaišę su žeme, sudarė iki 3 cm storio sluoksnį.

Kapas Nr. 54. 75 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo apie 70 cm pločio ir 200 cm ilgio kapo

duobės kontūrai, orientuoti V–R kryptimi (26 : 3 pav.).

90 cm gylyje mirusiojo krūtinės srityje aptiktos dilbikaulių liekanos. Mirusysis (moteris) palaidotas galva į V, sudėtomis ant krūtinės rankomis.

Kaklo vietoje buvo antkaklė su kabliuku bei rakto skylutės formos kilpele galuose ir apvarėlė, sudaryta iš 23 stiklinių karoliukų bei žalvarinių įvijėlių. Ant rankų užmauta po 4 juostines apyrankes bei po žalvarinį įvijinį žiedą. Apyrankių ir žiedų viduje buvo pirštikaulių, dilbikaulių liekanų. Juosmens srityje skersai padėti 2 geležiniai lazdeliniai smeigtukai, ant kurių sukritusi žalvarinė grandinė.

Kapas Nr. 55. 100 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 80 cm pločio ir 220 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠR 75° – PV 255° kryptimi (26 : 4 pav.).

130 cm gylyje aptikti kaukolės, dubens kaulų ir kojų kaulų dūlėsiai, dilbikaulių fragmentai. Mirusysis (moteris) palaidotas aukštiekninkas, ištiestomis kojomis, ant dubens padėtomis rankomis, galva į ŠR 75°.

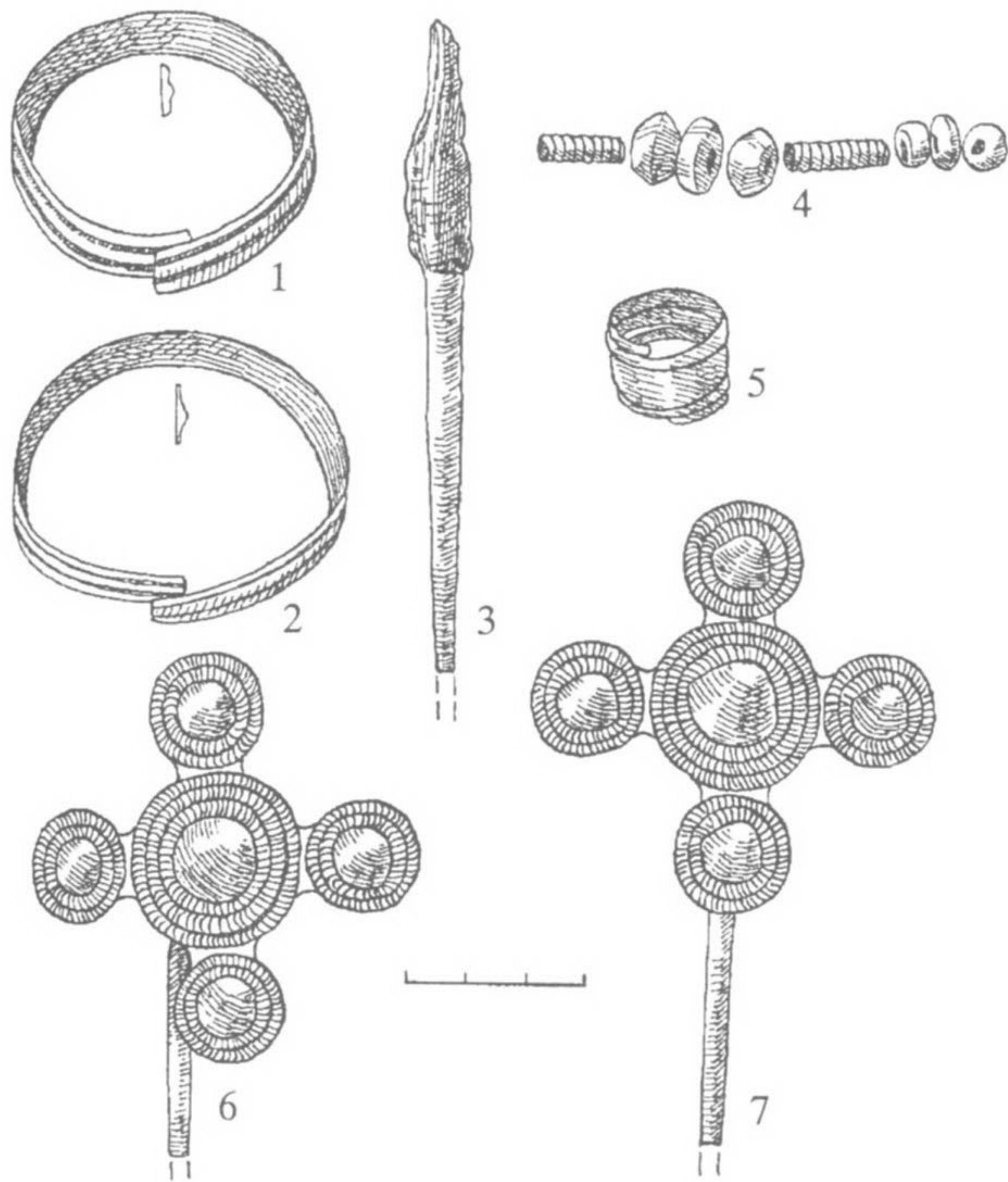
Prie kaukolės liekanų rasta apvarėlė, sudaryta iš 6 gintarinių karoliukų ir 2 žalvarinių įvijėlių. Ant krūtinės gulėjo 2 kryžiniai smeigtukai su žalvarinėmis galvutėmis ir geležinėmis adatomis. Prie smeigtukų buvo vėrinėlis, sudarytas iš stiklinio, 5 gintarinių karoliukų ir žalvarinės įvijėlės. Ant rankų užmauta po juostinę apyrankę. Ant dešiniojo dubenkaulio liekanų rastas žalvarinis įvijinis žiedas su pirštikauliu viduje. Apyrankių viduje taip pat buvo kaulo dūlėsių. Ant kairiosios pėdos kaulų dūlėsių gulėjo geležinė yla (34 pav.).

30 cm gylyje atkastos suardyto akmenų vainiko liekanos, pusračiu juosusios kapą iš R–PR pusės. 8 × 10 × 11 – 12 × 14 × 15 cm dydžio akmenys glaudžiai sudėti vienoje eilėje. Priešingoje kapavietės pusėje, t. y. ŠV yra dar 2 pavieniai akmenys, per 65 cm vienas nuo kito. Nuo vainiko pagrindo iki griaučių dūlėsių – 80 cm. Vainiko dydis neaiškus.

Kapas Nr. 56. 90 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 80 cm pločio ir 240 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 330° – PR 150° kryptimi (29 : 3 pav.).

100 cm gylyje aptiktos kaukolės liekanos (smeginės dūlėsiai, dantų trupiniai) ir dešinėsios rankos dilbikaulių fragmentas. Mirusysis (vyras) palaidotas galva į ŠV 330°.

Prie kaukolės dūlėsių, mirusiojo kairėje, rastas geležinis įmovinis ietigalis ir geležinis įmovinis kirvis. Kitoje pusėje, galvūgalyje, padėtas susuktas odinis žalvariniais apkaustėliais puoštas diržas. Po diržu – geležinis įtveriamasis peilis. Krūtinės srityje buvo

34 pav. Moters įkapės iš kapo Nr. 55: 1,2 – apyrankės, 3 – yla, 4 – apvara, 5 – žiedas, 6,7 – smeigtukai

lankinė segė palenкта kojele ir geležinis lazdelinis smeigtukas. Ant dešinėsios rankos užmauta žalvarinė

juostinė apyrankė ir žalvarinis įvijinis žiedas (pirštikaulis – viduje). Mirusiojo kairėje, ties juosmeniu, gulėjo geležinė diržo sagtis. Kojūgalyje aptikta geležinio juostinio pentino liekanų. Mirusiojo galvūgalyje aiškūs apie 50 cm pločio karsto kontūrai stačiais kampais.

Kapo sampilė ir duobės dugne buvo degėsių.

Kapas Nr. 57. 95 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 80 cm pločio ir 200 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠR 60° – PV 240° kryptimi (35 : 1 pav.).

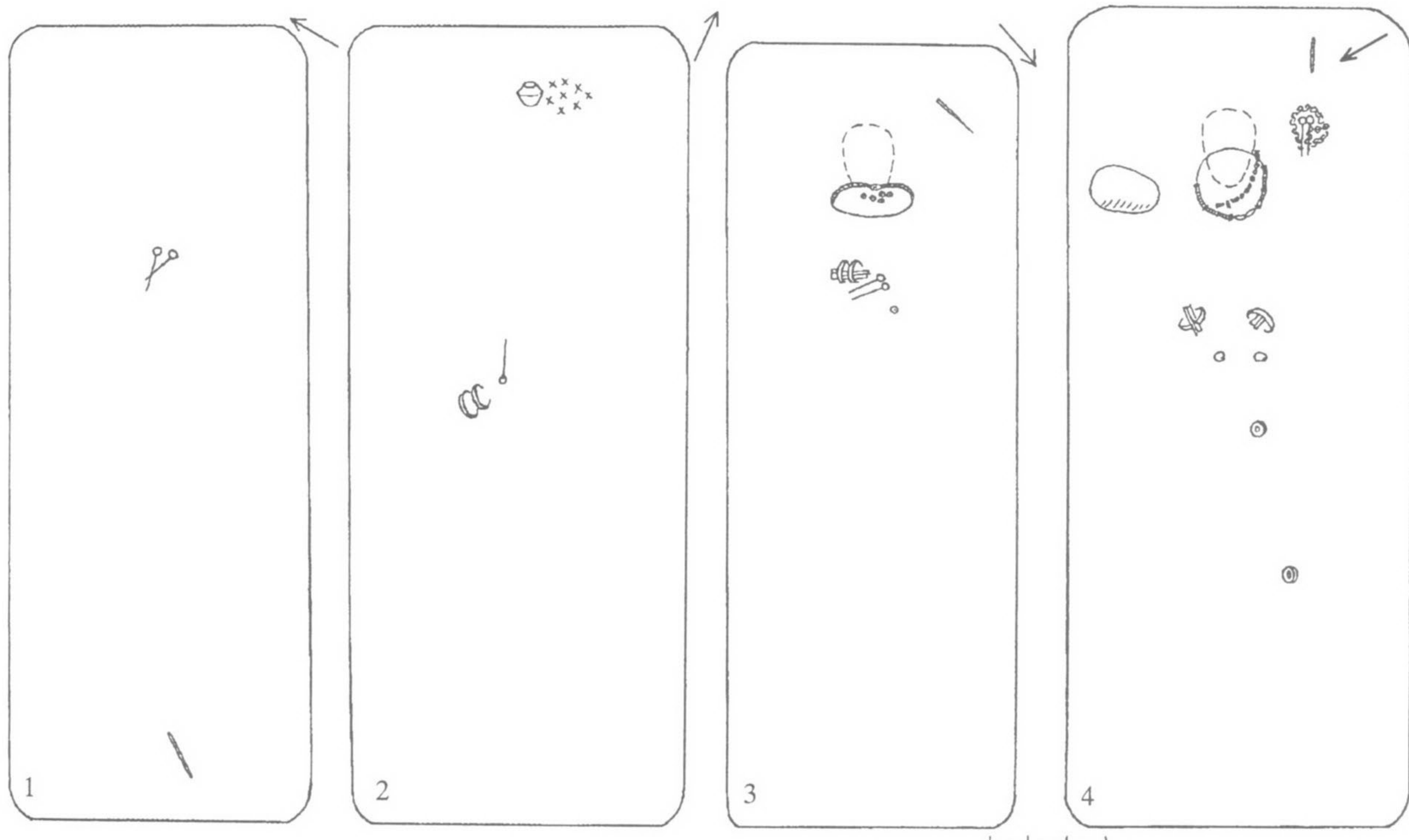
Griaučiai sudūlėję. Sprendžiant iš įkapių padėties kapavietėje, mirusysis (moteris) palaidotas galva į ŠR 60°.

Krūtinės srityje buvo 2 geležiniai lazdeliniai smeigtukai. Kojūgalyje – geležinė yla.

Kapo sampilė buvo degėsių.

60 cm gylyje aptiktos akmenų vainiko liekanos, juosiančios kapą iš Š ir ŠV pusės. Išlikusi sienelė sudėta iš įvairaus dydžio (9 × 10 × 12 – 22 × 30 × 35 cm) akmenų. Didesni sukrauti dviem aukštais Š pusėje, ŠV – keturiais aukštais sudėti mažesni akmenys. Todėl bendras išlikusio vainiko aukštis gana vienodas – siekia apie 40–45 cm aukščio. Vainiko dydis neaiškus. Prie išorinės akmenų sienelės pusės pribarstyta degėsių. Nuo akmenų vainiko pamato iki įkapių – 45–50 cm.

Kapas Nr. 58. 90 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 70 cm pločio ir 220 cm ilgio kapo duobės

35 pav. Kapų planai: 1 – k. Nr. 57, 2 – k. Nr. 73, 3 – k. Nr. 84, 4 – k. Nr. 87

kontūrai, orientuoti ŠV 315° – PR 135° kryptimi (29 : 4 pav.).

120 cm gylyje aptikti kaukolės dūlėsiai. Mirusysis (vyras) palaidotas galva į ŠV 315°.

Prie kaukolės liekanų, mirusiojo kairėje, gulėjo geležinis įmovinis kirvis, geležinis įtveriamasis peilis ir akmeninis skiltuvas. Kitoje pusėje buvo geležinis įmovinis ietigalis, žalvariniai apkaustėliai išpuošto odinio diržo fragmentai bei žalvarinė sagtis. Krūtinės srityje aptikta žalvarinė lankinė segė trikampe kojelle, geležinis lazdelinis smeigtukas ir 2 gintariniai karoliukai.

Kapo sampile gausu degėsių. 45 cm gylyje (nuo žemės paviršiaus) išryškėjo apie 30 cm pločio ir apie 110 cm ilgio degėsių juosta, nusidriekusi ŠV 330° – ŠR 150° kryptimi. Susimaišęs su smėliu degėsių sluoksnis tebuvo vos 4–5 cm storio.

Kapo kontūrų PV gale aptikta kapą Nr. 57 juosiančio vainiko liekanų, kurios tarsi atribojo vieną kapą nuo kito.

Kapas Nr. 59. 50 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 70 cm pločio ir 200 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠR 60° – PV 240° kryptimi (36 : 1 pav.).

Griaučiai visiškai sudūlėję. Sprendžiant iš įkapių padėties kapavietėje, mirusysis (vyras) palaidotas galva į PV 240°.

Mirusiojo dešinėje, matyt, lygiagrečiai su dešiniąja ranka (vienoje linijoje) gulėjo geležinės įkapės – diržo sagtis, įmovinis ietigalis, įtveriamasis peilis. Kitoje mirusiojo pusėje, apytikriai ties juosmeniu, rastas geležinis įmovinis kirvis.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 60. 55 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 50 cm pločio ir 130 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠR 45° – PV 225° kryptimi.

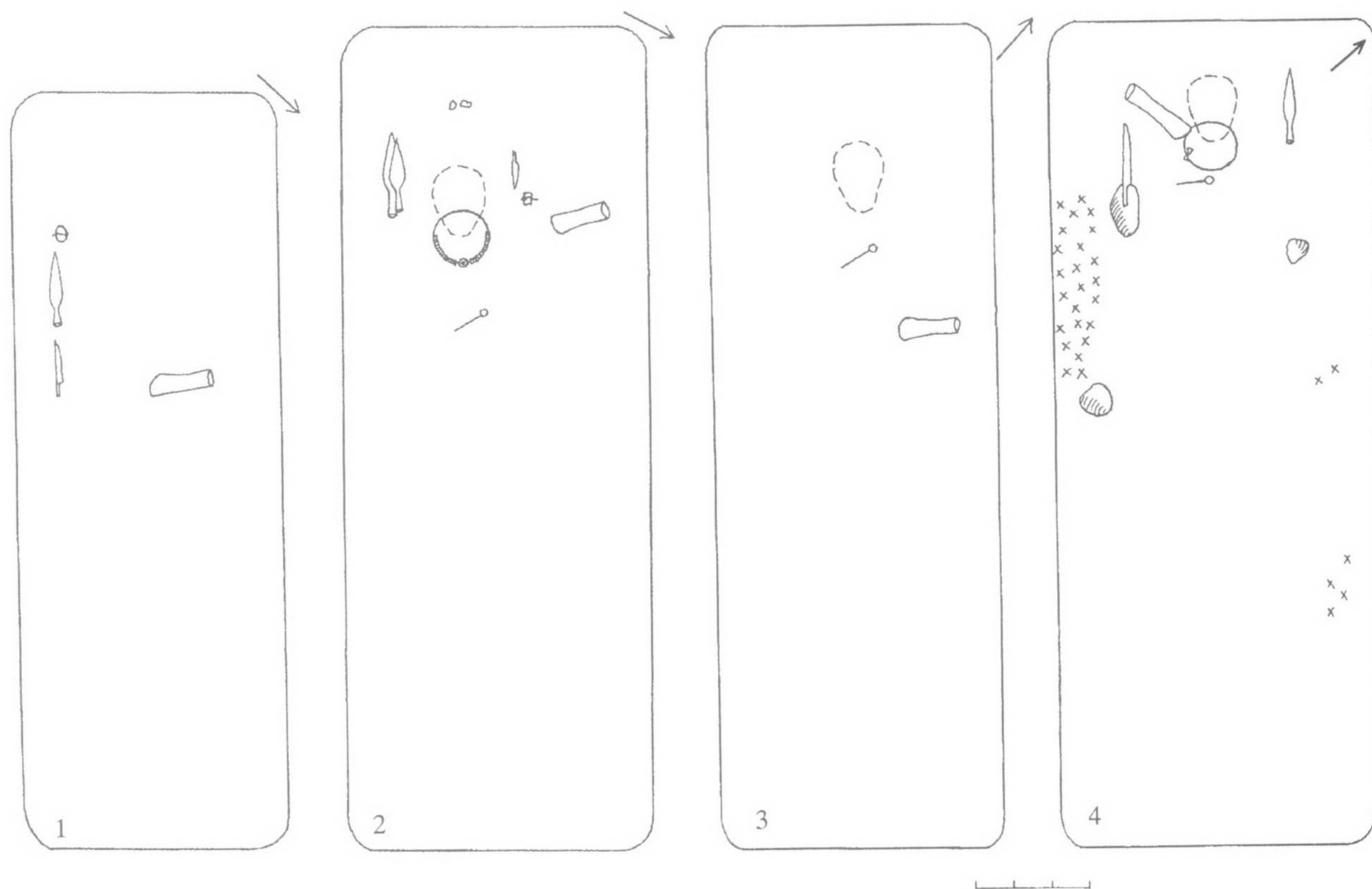
Griaučiai visiškai sudūlėję. Sprendžiant iš įkapių padėties kapavietėje, mirusysis (vyriškos lyties vaikas) palaidotas galva į ŠR 45°.

65 cm gylyje, mirusiojo galvūgalyje, dešinėje, gulėjo geležinė diržo sagtis. Galvos vietoje rasta žalvarinė įvijėlė.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 61. 50 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 80 cm pločio ir 225 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠR 60° – PV 240° kryptimi.

60 cm gylyje aptikta šiek tiek kaukolės dūlėsiai. Mirusysis (vyras) palaidotas galva į PV 240°.

36 pav. Kapų planai: 1 – k. Nr. 59, 2 – k. Nr. 68, 3 – k. Nr. 71, 4 – k. Nr. 74

Galvūgalyje, mirusiojo dešinėje, gulėjo geležinis įmoninis ietigalis.

Kapo sampile ir ant dugno buvo degėsių.

Kapas Nr. 62. 40 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo apie 60 cm pločio kapo kontūrų ŠR galas. Kita kapo dalis visiškai sunaikinta kasant rūsiaduobę.

Griaučių liekanų nerasta.

45 cm gylyje, kapavietės ŠR gale, rastas perlūžęs geležinis lazdelinis smeigtukas.

Kapas Nr. 63. 50 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 80 cm pločio ir 220 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 300° – PR 120° kryptimi.

Nei griaučių liekanų, nei įkapių nerasta.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 64. 45 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 80 cm pločio ir 220 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠR 60° – PV 240° kryptimi.

Griaučių liekanų nerasta.

60 cm gylyje, kapavietės ŠR dalyje (mirusiojo krūtinės srityje?), gulėjo geležinio lazdelinio smeigtuko liekanos.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 65. 55 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 60 cm pločio, apie 30–35 cm ilgio kapo duobės kontūrų PR galas. Didžioji kapo dalis visiškai suardyta kaimiečių, įrengusių čia rūšį daržovėms žiemą laikyti. Kapas buvo orientuotas ŠV 315° – PR 135° kryptimi.

60 cm gylyje, kapavietės PR gale, aptikta sutrupėjusių dantų. Mirusysis (moteris?) palaidotas galva į PR 135°.

Prie dantų liekanų rasta žalvarinė antkaklė kūginiais galais ir žalvarinis pusbėnulio formos pakabutis.

Kapas Nr. 66. Neišryškėjus duobės kontūrams, 50 cm gylyje nuo žemės paviršiaus aptiktos suardyto kapo liekanos. Griaučių nerasta. Mirusiojo (moters) laidojimo kryptis neaiški.

10 cm storio permaišytos žemės sluoksnyje rasti iš pirminės padėties išjudinti žalvarinis statinėlinis smeigtukas, žalvarinis ažūrinis pusbėnulio formos pakabutis ir dalis žalvarinės įvijėlės.

Kapas Nr. 67. 55 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 70 cm pločio ir 200 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠR 30° – PV 210° kryptimi.

60 cm gylyje aptikti kaukolės dūlėsiai. Mirusysis palaidotas galva į ŠR 30°.

Prie kaukolės liekanų buvo žalvarinė antkaklė su kabliuku ir kilpele galuose. Krūtinės srityje rastas geležinis lazdelinis smeigtukas.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 68. 55 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 80 cm pločio ir 220 cm ilgio kapo duobės

kontūrai, orientuoti ŠR 60° – PV 240° kryptimi (36 : 2 pav.).

50 cm gylyje aptikti kaukolės dūlėsiai. Be to, rasta ir pirštikaulių. Mirusysis (vyras) palaidotas galva į PV 240°.

Abipus kaukolės dūlių rasta geležinių dirbinių: dešinėje gulėjo 2 įmoniniai ietigaliai, kairėje – įtveriamasis peilis, diržo sagtis ir įmoninis kirvis. Galvūgalyje aptiktos 2 lipdyto puodo šukelės grublėtu paviršiumi. Galvos – kaklo vietoje rasta žieduotoji antkaklė su kabliuku ir kilpele, krūtinės srityje – geležinis lazdelinis smeigtukas.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 69. 55 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 70 cm pločio ir 200 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠR 30° – PV 210° kryptimi.

Griaučių liekanų neaptikta. Sprendžiant iš įkapių padėties kapavietėje, mirusysis (vyras) palaidotas galva į PV 210°.

55 cm gylyje, mirusiojo galvos srityje, rastas geležinis įmoninis kirvis. Krūtinės vietoje gulėjo geležinis lazdelinis smeigtukas.

Kapas Nr. 70. 60 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 70 cm pločio ir 185 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠR 75° – PV 255° kryptimi.

Griaučių nerasta. Mirusiojo (vyro) laidojimo kryptis neaiški.

150 cm gylyje, kapavietės vidurinėje dalyje, gulėjo geležinis lazdelinis smeigtukas ir geležinė diržo sagtis.

Kapo sampile buvo degėsių.

60 cm gylyje atkastas apardytas 3 aukštų akmenų vainikas. Ovalo formos statinys buvo 45–55 cm aukščio, išorėje – 260 cm pločio ir 340 cm ilgio, viduje – 160 cm pločio ir 260 cm ilgio. Vainiko pamatas sudėtas iš didesnių (18 × 24 × 45 – 22 × 27 × 47 – 29 × 32 × 40 cm), viršutinės 2 eilės – iš mažesnių (12 × 13 × 15 – 17 × 20 × 23 – 21 × 24 × 32 cm) akmenų. Statinio ŠV dalis išardyta, akmenų čia nėra. Nuo vainiko pamato iki įkapių – 40–45 cm.

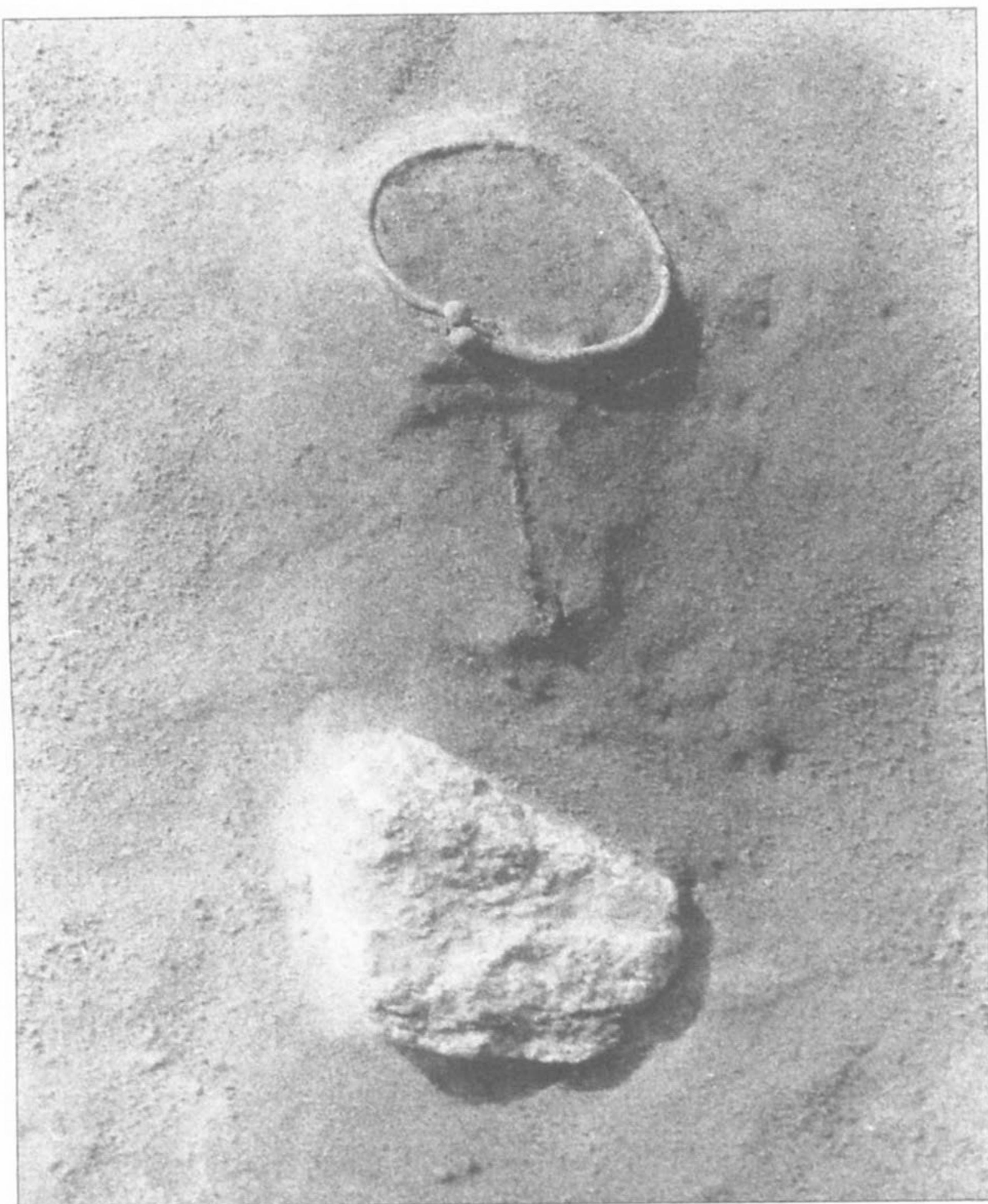
Kapas Nr. 71. 40 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 70 cm pločio ir 220 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 315° – PR 135° kryptimi (36 : 3 pav.).

45 cm gylyje aptikti kaukolės dūlėsiai. Mirusysis (vyras) palaidotas galva į ŠV 315°.

Krūtinės srityje buvo geležinis lazdelinis smeigtukas. Kairėje, ties juosmeniu, gulėjo geležinis įmoninis kirvis.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 72. 40 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 60 cm pločio ir 160 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 315° – PR 135° kryptimi (14 : 3 pav.).

37 pav. Vaiko kapas Nr. 72

Griaučių nerasta. Sprendžiant iš įkapių padėties kapavietėje, mirusysis (moteriškos lyties vaikas) palaidotas galva į ŠV 315°.

Ant kaklo buvusi žalvarinė antkaklėlė kūginiais galais. Krūtinės srityje gulėjo geležinis lazdelinis smeigtukas. Kojų srityje rastas akmuo (37 pav.).

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 73. 50 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 80 cm pločio ir 200 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 330° – PR 150° kryptimi (35 : 2 pav.).

Iš griaučių liekanų terasti dilbikaulių fragmentai.

Neaiški nei mirusiojo lytis, nei laidojimo kryptis.

45 cm gylyje, kapavietės vidurinėje dalyje, gulėjo 2 žalvarinės juostinės apyrankės su dilbikaulių liekanomis viduje ir geležinis lazdelinis smeigtukas. 55 cm gylyje, duobės ŠV gale, aptiktos molinio puoduko liekanos. Prie jo rasta pavienių angliukų, suodžių. Apie 8–9 cm aukščio degėsių krūvelė pasklidusi 10–12 cm skersmens plotelyje.

Degėsių buvo ir kapo sampile.

Kapas Nr. 74. 60 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 90 cm pločio ir 220 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 300° – PR 120° kryptimi (36 : 4 pav.).

60 cm gylyje aptikti kaukolės dūlėsiai. Mirusysis (vyras) palaidotas galva į ŠV 300°.

Abipus kaukolės dūlėsijų buvo geležinių įkapių: dešinėje gulėjo įmovinis kirvis ir įtveriamasis peilis, kairėje – įmovinis ietigalis. Kaklo vietoje buvo žalvarinė antkaklė kūginiais galais, krūtinės srityje – geležinis lazdelinis smeigtukas.

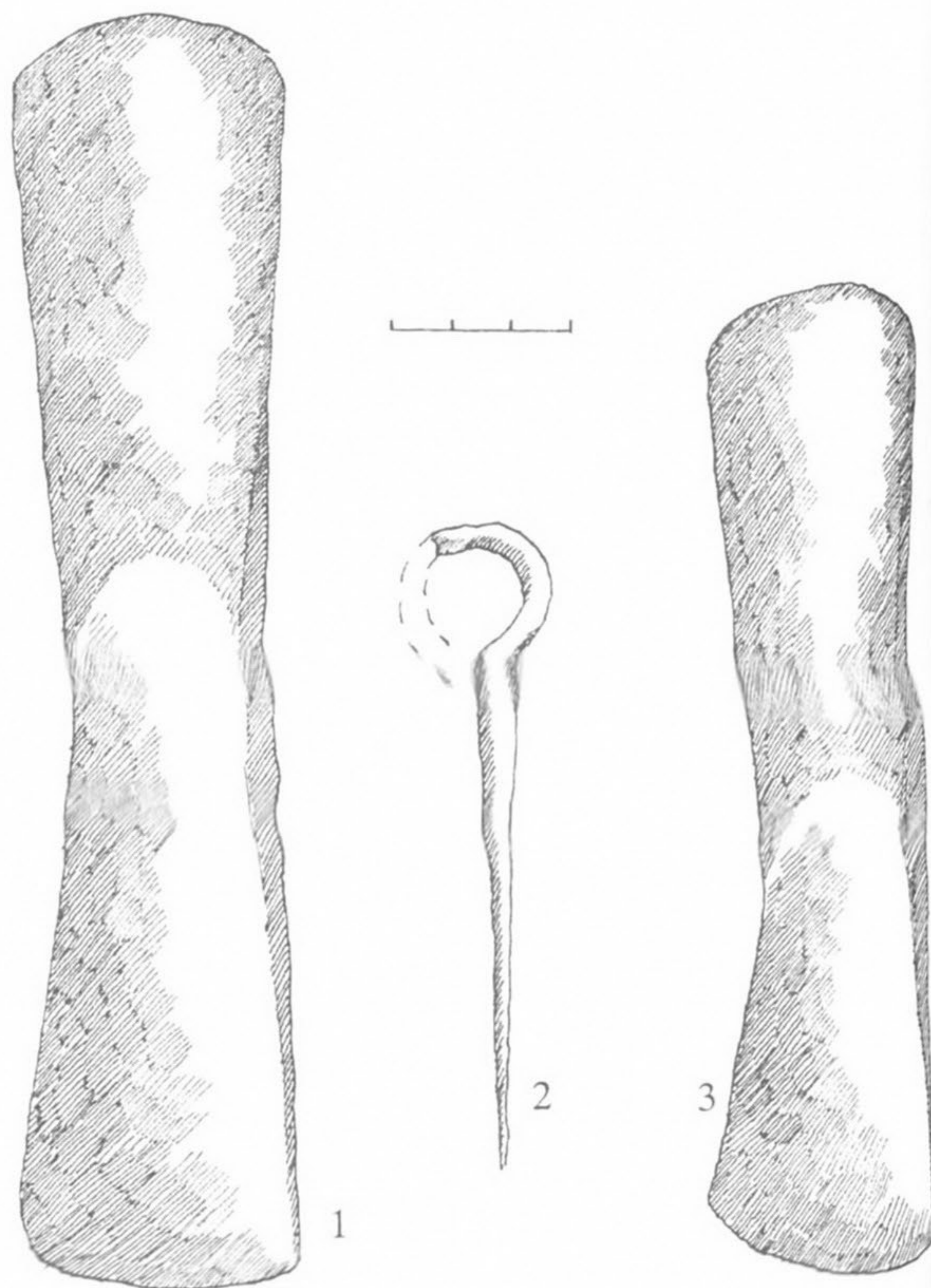
Kapo sampile buvo degėsių. Jų daugiau abipus mirusiojo: barstyta išilgai duobės pakraščių.

35 cm gylyje atkastos suardyto akmenų vainiko liekanos, juosiančios kapavietę iš V ir PV pusės. Pats didžiausias (21 × 30 × 50 cm) akmuo padėtas ties duobės ŠV galu. Mažesni (7 × 8 × 10 – 12 × 20 × 21 cm) akmenys laisvai pabirę ir sudaro apie 40 cm pločio, 120 cm ilgio išlinkusią juostą. Nuo akmenų vainiko pamato iki įkapių – 10 cm.

Pavienių akmenų rasta ir abipus mirusiojo. Jo dešinėje gulėjo 2 apie 8 × 10 × 16 cm dydžio akmenys (vienas nuo kito per 40 cm), kairėje – apie 6 × 8 × 10 cm dydžio akmuo.

Kapas Nr. 75. 55 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo apie 80 cm pločio ir 130 cm ilgio kapo duobės ŠV dalis. Kitą kapavietės dalį visiškai suardė vietos gyventojai, rengdami rūšį daržovėms žiemą laikyti.

65 cm gylyje aptikti kaukolės dūlėsiai. Mirusysis (vyras) palaidotas galva į ŠV 315°.

38 pav. Radiniai iš kapo Nr. 75: 1,3 – kirviai, 2 – smeigtukas

Prie kaukolės liekanų, mirusiojo kairėje, gulėjo geležinis įmovinis kirvis. Kitas to paties tipo kirvis buvo dešinėje pusėje, apytikriai ties mirusiojo petimi. Dešiniojo peties srityje rastas geležinis lazdelinis smeigtukas, prie kurio buvo žalvarinės įvijėlės liekanų (38 pav.).

Galvūgalyje, dešinėje, gulėjo $8 \times 10 \times 15$ cm dydžio akmuo.

Kapas Nr. 76. 50 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 120 cm pločio ir apie 60–75 cm ilgio kapo duobės kontūrų ŠR galas. Likusią kapo dalį visiškai suardė kaimo gyventojai, čia įrengdami rūšį daržovėms žiemą laikyti (39 : 1 pav.).

Griaučių nerasta. Sprendžiant iš įkapių padėties, kapavietėje galėjo būti palaidoti 2 mirusieji (vyriškos lyties vaikai) galvomis į ŠR 45° .

Vieno mirusiojo (A) galvūgalyje, dešinėje gulėjo geležinis įmovinis kirvis. Lygiagrečiai su dešiniąja ranka padėtas geležinis įtveriamasis peilis. Kito mirusiojo (B) kairėje, prie galvos, buvo geležinis įmovinis ietigaliukas. Krūtinės srityje rastas geležinis lazdelinis smeigtukas.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 77. 40 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 70 cm pločio ir 180 cm ilgio kapo duobės kontūrai, kurių PV galas suardytas, iškasus šalia duobę. Kontūrai orientuoti ŠV 285° – PR 105° kryptimi.

Griaučių neaptikta. Sprendžiant iš įkapių padėties kapavietėje, mirusysis (vyras) galėjo būti palaidotas galva į ŠV 285° .

Mirusiojo kairėje arti viena kitos gulėjo geležinės įkapės. Tai įmovinis ietigalis, įmovinis kirvis ir įtveriamasis peilis.

Kapas Nr. 78. 30 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 50–90 cm pločio ir 260 cm ilgio netaisyklingos formos dėmė, nusitęsusi ŠV 330° – PR 150° kryptimi.

Griaučių neaptikta. Sprendžiant iš įkapių padėties kapavietėje, mirusysis (moteris) palaidotas galva į ŠV 330° .

55 cm gylyje, duobės ŠV dalyje (krūtinės srityje), rasti 2 sukryžiuoti geležiniai lazdeliniai smeigtukai.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 79. 40 cm gylyje nuo žemės paviršiaus aptiktos suardyto kapo liekanos. Griaučių nerasta. Susimaišiusioje degėsių žemėje, 80 cm pločio ir 100 cm ilgio plotelyje, gulėjo išjudintos iš pirminės padėties įkapės: geležinis įtveriamasis peilis, geležinio lazdelinio smeigtuko nuolauža, dviejų žalvarinių įvijėlių fragmentai.

Kapas Nr. 80. 35 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 80 cm pločio ir 220 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 330° – PR 150° kryptimi.

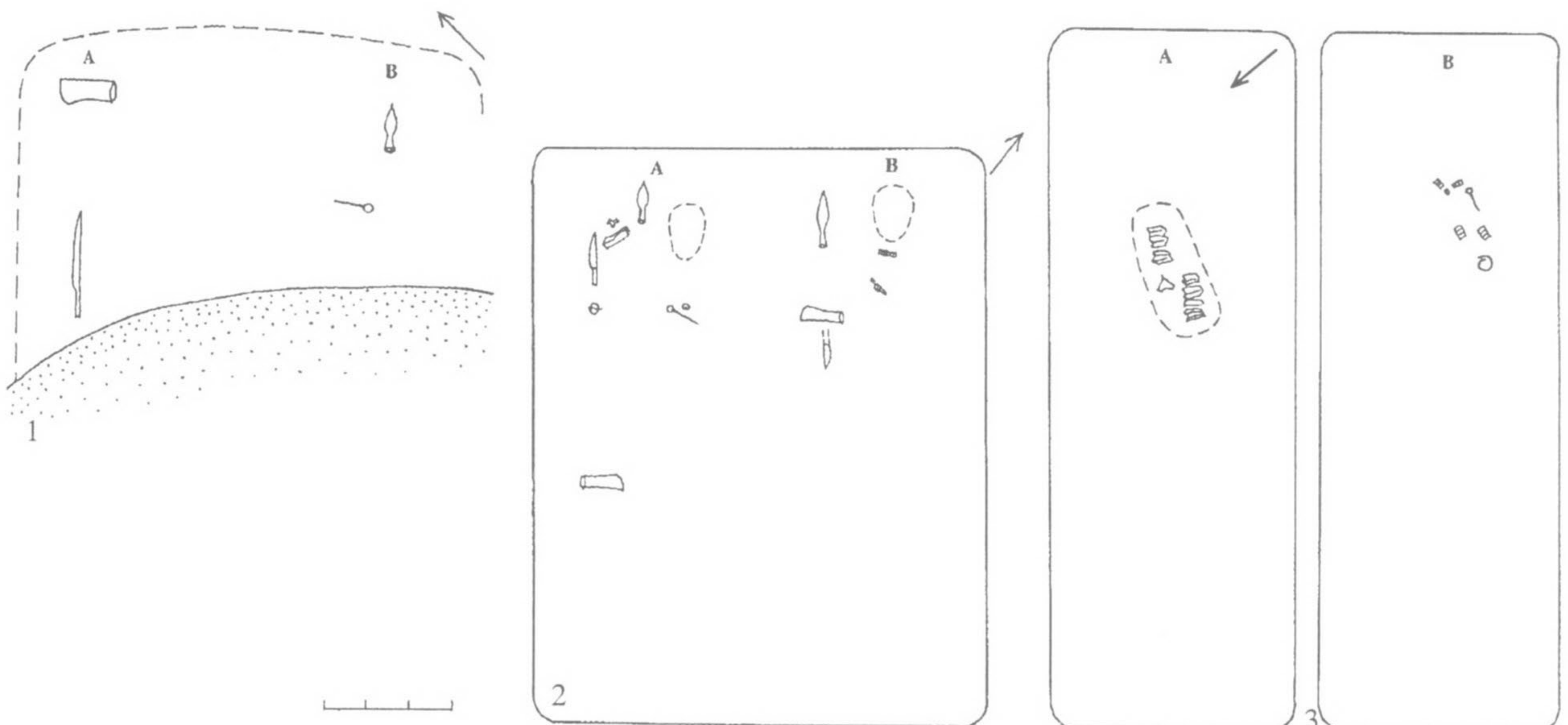
40 cm gylyje aptikta dilbikaulio liekanų. Sprendžiant iš įkapių padėties kapavietėje, mirusysis (vyras) buvo palaidotas galva į ŠV 330° .

40 cm gylyje, mirusiojo kairėje (prie galvos), gulėjo geležinis įmovinis kirvis ir geležinis įtveriamasis peilis (prie peties). Krūtinės srityje buvo geležinis lazdelinis smeigtukas ir žalvarinė juostinė apyrankė su rankos kaulų liekanomis viduje (40 pav.).

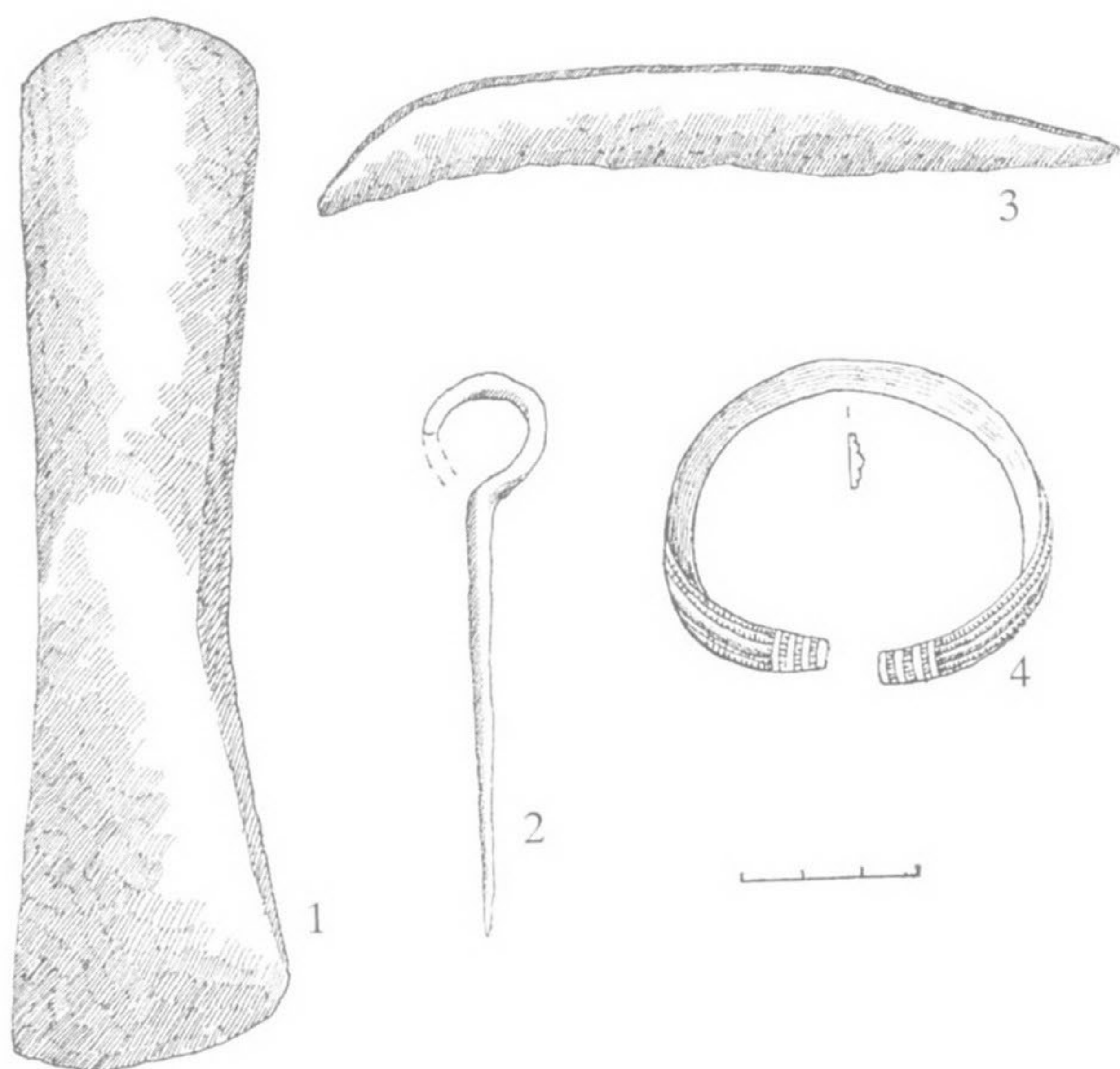
Kapo sampile ir ant duobės dugno buvo degėsių.

Galvūgalyje, mirusiojo dešinėje, padėtas apie 10 cm skersmens ir apie 16 cm ilgio akmuo.

Kapas Nr. 81. 45 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 70 cm pločio ir 85 cm ilgio kapo duobės kontūrų ŠV galas. Likusi kapo dalis suardyta kasant šalia duobę.

39 pav. Kapų planai: 1 – k. Nr. 76, 2 – k. Nr. 153–154, 3 – k. Nr. 251

40 pav. Radiniai iš kapo Nr. 80: 1 – kirvis, 2 – smeigtukas, 3 – peilis–pjautuvėlis, 4 – apyrankė

40 cm gylyje aptikti kaukolės dūlėsiai. Mirusysis (lytis neaiški) palaidotas galva į ŠV 300°.

Krūtinės srityje gulėjo geležinis lazdelinis smeigtukas su žalvarine įvijėle.

Kapas Nr. 82. 25 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 80 cm pločio ir 220 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 315° – PR 135° kryptimi.

35 cm gylyje aptikti kaukolės dūlėsiai. Mirusysis (vyras) palaidotas galva į ŠV 315°.

Mirusiojo kairėje, prie kaukolės liekanų, gulėjo geležinis įtveriamasis peilis ir geležinė diržo sagtis. Krūtinės srityje buvo geležinis lazdelinis smeigtukas. Juosmens srityje, kairėje, rasta žalvarinė storagalė apyrankė su kaulo trūnėsiais viduje.

Kapo sampile buvo degėsių.

25 cm gylyje atkastos akmenų vainiko liekanos. Tai 15 × 17 × 21 – 16 × 20 × 22 cm dydžio 6 akmenys, laisvai pabirę palei kapo kontūrų PR–R pakraštį.

Kapas Nr. 83. Ištyrus kapą Nr. 82, žemėje buvo pastebėta degėsių. Kasinėjant buvusią kapavietę, 60 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 60 cm pločio ir 160 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 315° – PR 135° kryptimi. Kontūrų ŠV galas sutapo su kapo Nr. 82 duobės ŠV galu. Vieną kapą nuo kito skyrė apie 20–25 cm storio žemės sluoksnis.

60 cm gylyje aptikta dantų liekanų. Mirusysis (nustatytos lyties vaikas) palaidotas galva į PR 135°.

Krūtinės srityje gulėjo žalvarinė juostinė apyrankėlė su kaulo trūnėsiais viduje ir geležinis lazdelinis smeigtukas, prie kurio kilpinės galvutės buvo 2 balkšvos spalvos stikliniai karoliukai.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 84. 60 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 70 cm pločio ir 190 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠR 30° – PV 210° kryptimi (35 : 3 pav.).

65 cm gylyje aptikta dantų liekanų, dilbikaulio fragmentų. Mirusysis (moteris) palaidotas galva į PV 210°.

Galvūgalyje, mirusiojo kairėje, gulėjo geležinė yla. Kaklo srityje buvo antkaklė viela apvyniotais pastorintais galais su kabliuku bei kilpele ir apvarėlė, sudaryta iš 5 stiklinių karoliukų. Krūtinės srityje rastos 2 juostinės apyrankės su dilbikaulio liekana viduje. Abi užmautos ant vienos rankos. Prie apyrankių padėti 2 geležiniai lazdeliniai smeigtukai, ties kurių kilpinėmis galvutėmis buvo emalinis karoliukas. Po antkakle rasta medienos (karsto?) trūnėslių. Ant apyrankių paviršiaus – audinio skiautelių.

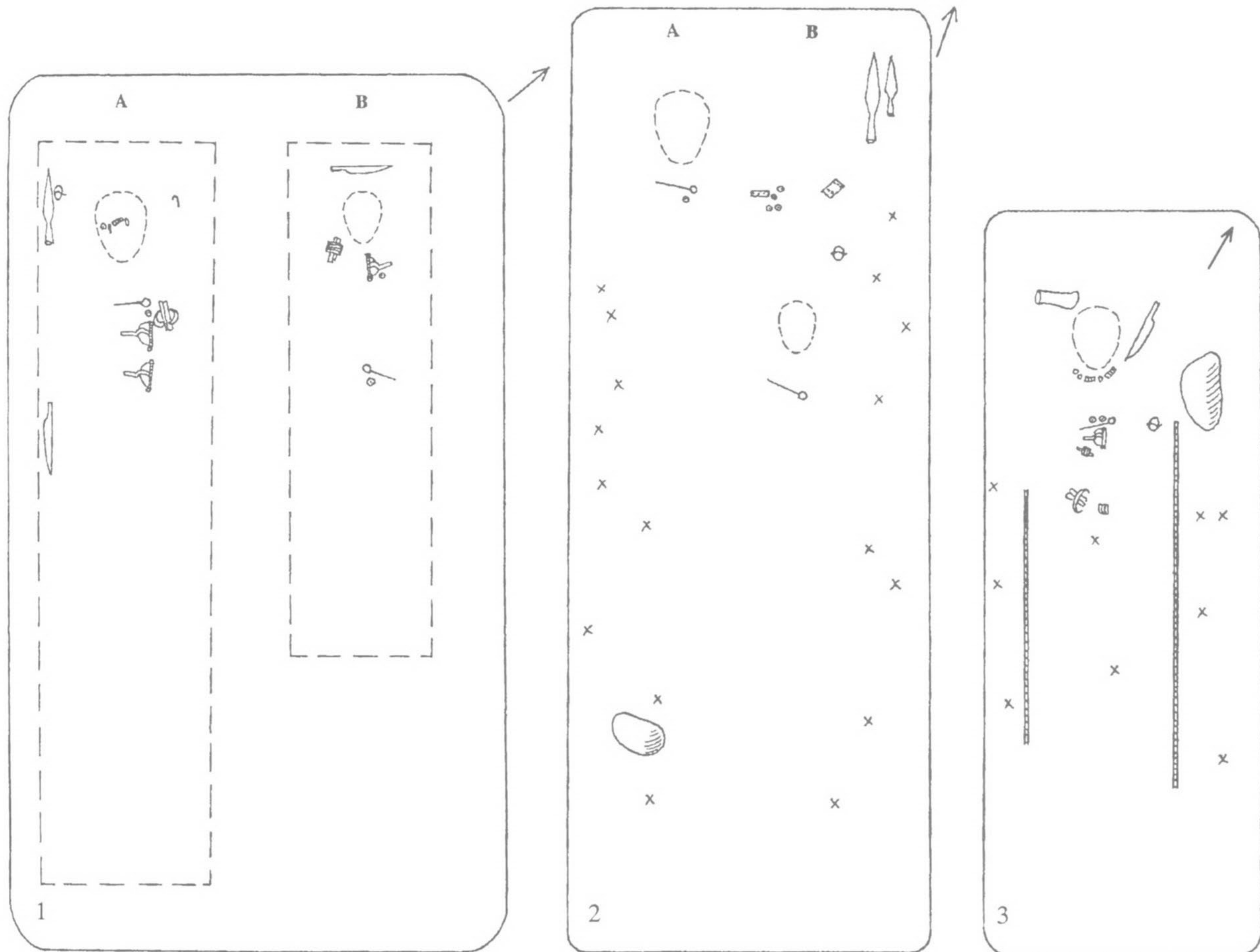
Kapai Nr. 85–86. 50 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 160 cm pločio ir 220 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 300° – PR 120° kryptimi. 70 cm gylyje duobėje išsiskyrė 2 atskiros nevienodo dydžio tamsios žemės dėmės, kurios buvo per 20 cm viena nuo kitos.

Kapas Nr. 85. Duobės PV pusėje, 70 cm gylyje, išryškėjo 45 cm pločio ir apie 190 cm ilgio stačiais kampais karsto kontūrai. Jų ŠV gale aptiktos dantų liekanos. Mirusysis (vyras) palaidotas galva į ŠV 300° (41 : 1A pav.).

Galvūgalyje, mirusiojo dešinėje, rastas geležinis įmovinis ietigalis ir žalvarinė diržo sagtis. Dešinėje, šalia juosmens, padėtas geležinis įtveriamasis peilis. Prie kaukolės liekanų, kairėje, aptiktas geležinis meškerės kabliukas. Mirusiojo kaklo srityje buvo apvarėlės liekanų: 2 sidabriniai kibirėlio formos kabučiai, žalvarinė įvijėlė, stiklinis karoliukas. Krūtinės srityje rastas geležinis lazdelinis smeigtukas su stikliniu karoliuku prie kilpinės galvutės, 2 lankinės palenкта kojele segės ir storagalė apyrankė su kairiosios rankos dilbikaulių liekanomis viduje. Po segėmis buvo medienos (karsto?) trūnėslių (42 pav.).

Kapas Nr. 86. Lygiagrečiai su duobės PV pusėje išryškėjusiais karsto kontūrais (kapas Nr. 85), 70 cm gylyje, duobės ŠR pusėje, išryškėjo 35 cm pločio ir 130 cm ilgio kito karsto kontūrai, taip pat orientuoti ŠV 300° – PR 120° kryptimi. 75 cm gylyje aptiktos dantų liekanos. Mirusysis (vyriškos lyties vaikas) palaidotas galva į ŠV 300° (41 : 1B pav.).

Galvūgalyje skersai padėtas geležinis įtveriamasis peilis. Mirusiojo krūtinės srityje gulėjo žalvarinė lankinė segė palenкта kojele ir žalvarinė įvijinė apyrankėlė su dešinėsios rankos dilbikaulių trūnėsiais viduje. Prie segės įvijos buvo gintarinis karoliukas.

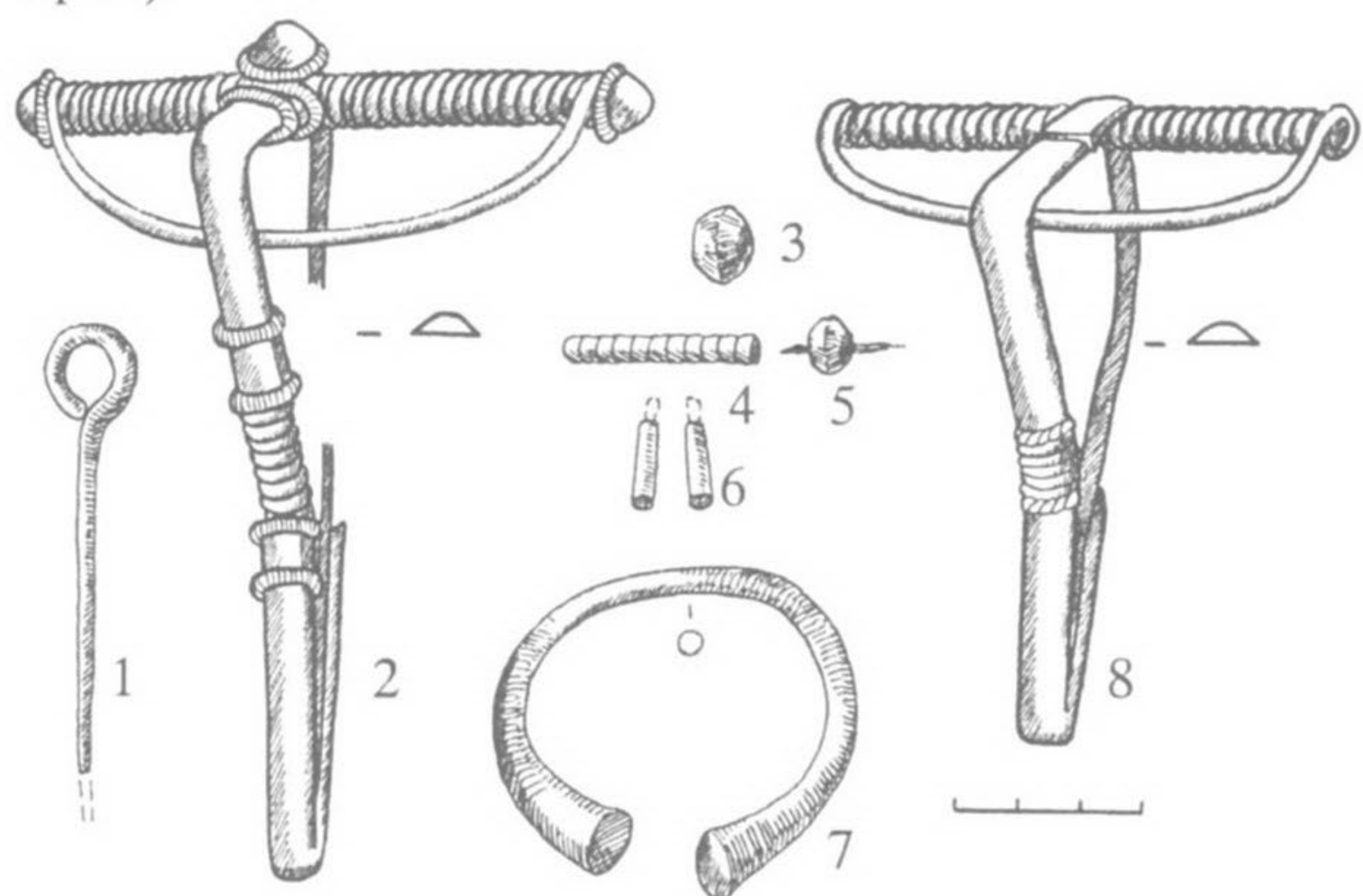

41 pav. Kapų planai: 1 – k. Nr. 85–86, 2 – k. Nr. 126, 3 – k. Nr. 130

Juosmens srityje, dešinėje, rastas geležinis lazdelinis smeigtukas su emaliniu karoliuku prie kilpinės galvutės.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 87. 85 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 85 cm pločio ir 205 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 300° – PR 120° kryptimi (35 : 4 pav.).

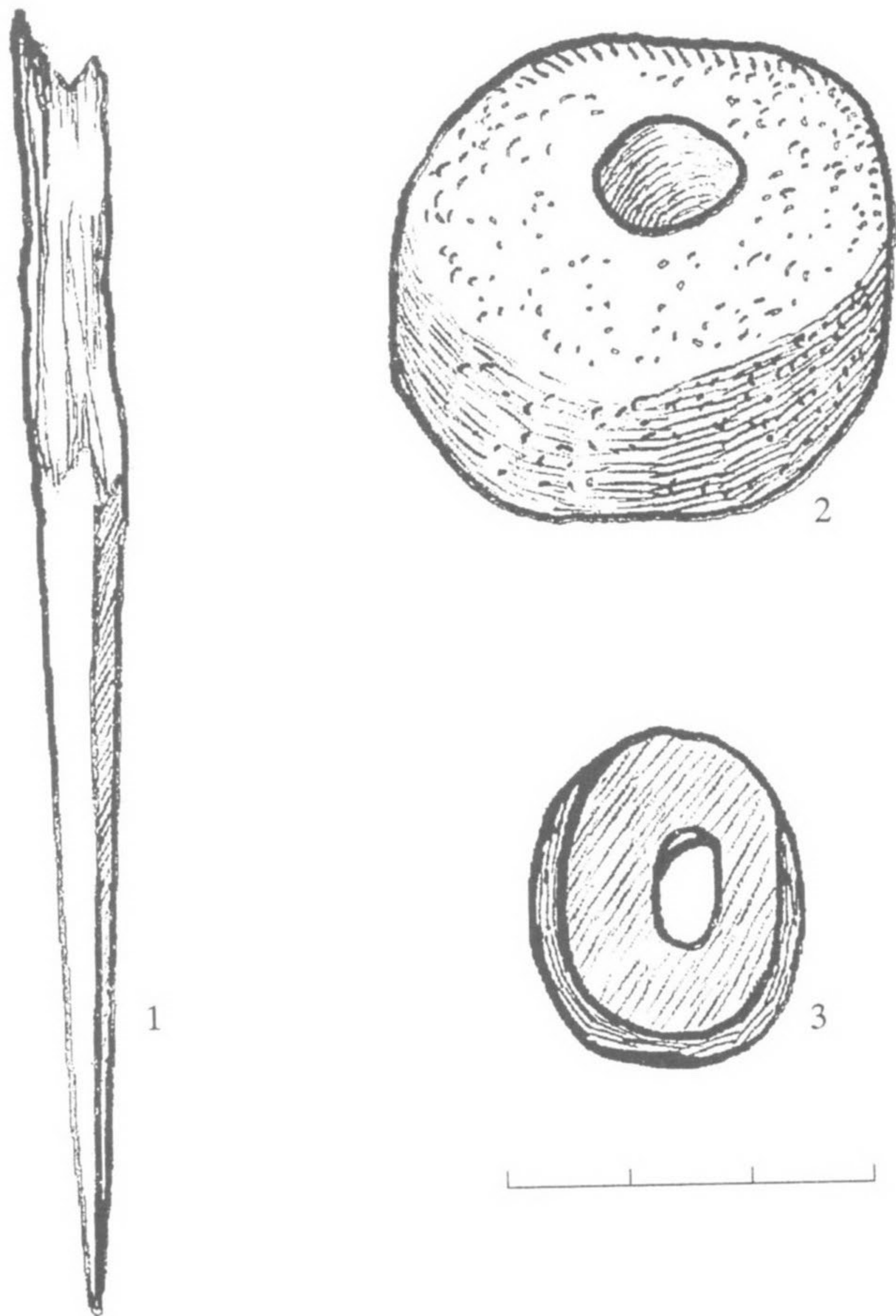
42 pav. Vyro papuošalai iš kapo Nr. 85: 1 – smeigtukas, 2, 8 – segės, 3 – karoliukas-amuletas, 4–6 – apvaros komponentai, 7 – apyrankė

85 cm gylyje aptikti kaukolės dūlėsiai, dilbikaulių fragmentai, pirštikauliai. Mirusysis (moteris) palaidotas galva į PR 120°.

Pačiame galvūgalyje, kairėje, padėta yla. Prie kaukolės liekanų, kairėje, gulėjo 2 geležiniai lazdeliniai smeigtukai, ant kurių suvingiuota žalvarinė grandinė. Prie smeigtukų galvučių rasti 2 gintariniai karoliukai. Prie kaukolės liekanų buvo antkaklė pastorintais, viela apvyniotais galais su kabliuku bei kilpele ir apvarėlė, sudaryta iš žalvarinių įvijėlių, stiklinių karoliukų ir sidabrinių kibirėlio formos pakabučių. Ant abiejų rankų užmauta po žalvarinę juostinę apyranę ir užkeistais galais žiedą. Visi šie 4 papuošalai rasti dubens kaulų srityje ir visų jų viduje buvo rankų kaulų liekanų. Kojų srityje, kairėje, aptikti 2 kalkakmeniniai verpstukai, kurie vienas nuo kito buvo per 33 cm. Prie antkaklės lankelio rasta menkų audinio skiautelių, o po antkakle ir apvarėle – medienos (karsto?) trūnėsių (43 pav.).

Kapo sampile buvo degėsių. Jų pabarstyta ir ant duobės dugno prieš laidojant mirusįjį.

Mirusiojo dešinėje, šalia peties, gulėjo 10 × 15 × 18 cm dydžio akmuo.

43 pav. Mergaitės darbo įrankiai iš kapo Nr. 87: 1 – yla, 2, 3 – verpstukai

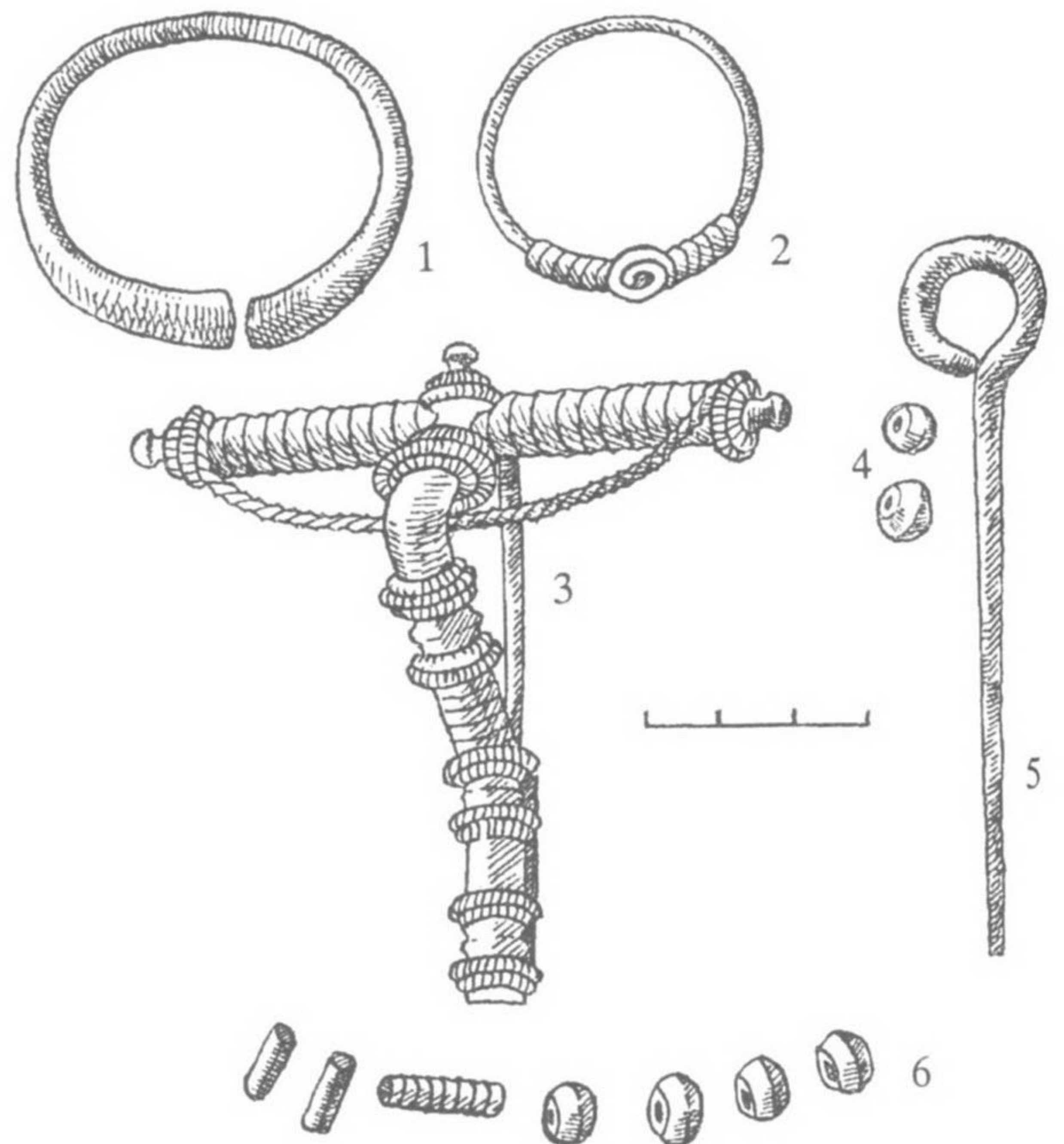
Kapas Nr. 88. 90 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 60 cm pločio ir 140 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 300° – PR 120° kryptimi (17 : 2 pav.).

95 cm gylyje aptikti kaukolės dūlėsiai, keli pažaliavę vaiko dantys. Mirusysis (vyriškos lyties vaikas) palaidotas galva į PR 120° (44 pav.).

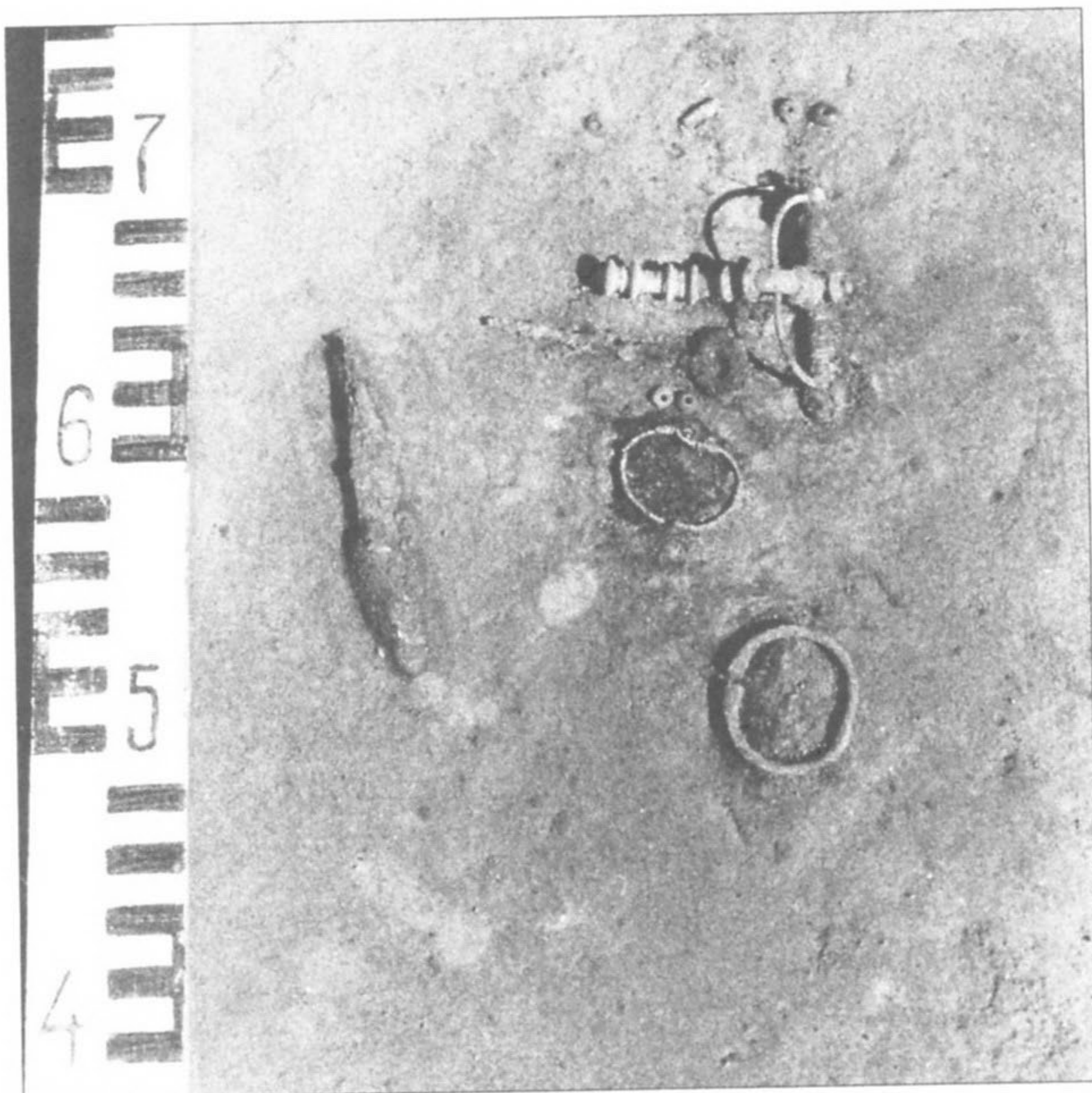
Tarp kaukolės liekanų rasta apvarėlė, sudaryta iš 4 gintarinių karoliukų, 2 sidabrinių kibirėlio formos pakabučių ir žalvarinių įvijėlių. Krūtinės srityje buvo lankinė žieduotoji segė, geležinis lazdelinis smeigtukas ir 2 karoliukai, kurių vienas gintarinis, kitas – stiklinis. Prie karoliukų rastas iš žalvarinės vielos sulenktas ratukas, kurio galai sukeisti ir susukti sraigele. Ratuko viduje išliko medienos liekanų. Labai tikėtina, kad ši žalvarinė puošmena juosė dėžutę, į kurią, galimas daiktas, ir buvo įdėti abu karoliukai. Mirusiojo juosmens srityje, kairėje, aptikta storagalė apyrankėlė. Palei mirusiojo dešinią šoną gulėjo geležinis įtviriamasis peilis ir geležinė diržo sagtis. Po apyranke rasta medienos (karsto?) trūnėsių (45 pav.).

Kapo sampile buvo degėsių. Jais barstytas ir duobės dugnas prieš laidojant mirusįjį.

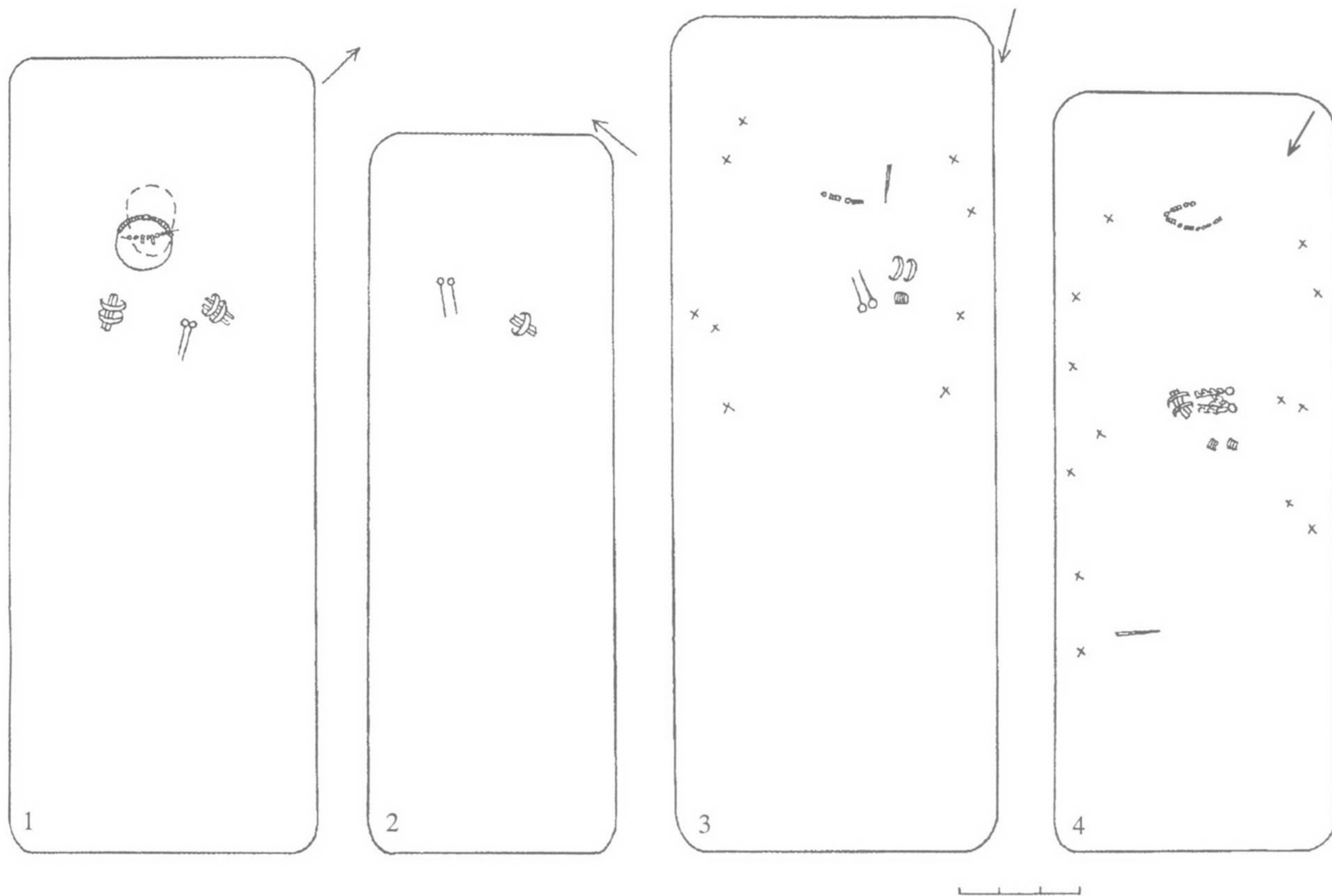
Kapas Nr. 89. 50 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo apie 80 cm pločio ir apie 100 cm ilgio kapo duobės kontūrų ŠV galas. Duobės PR dalis „užklojo“ giliau įrengto kapo (Nr. 53) kontūrų PR galą.

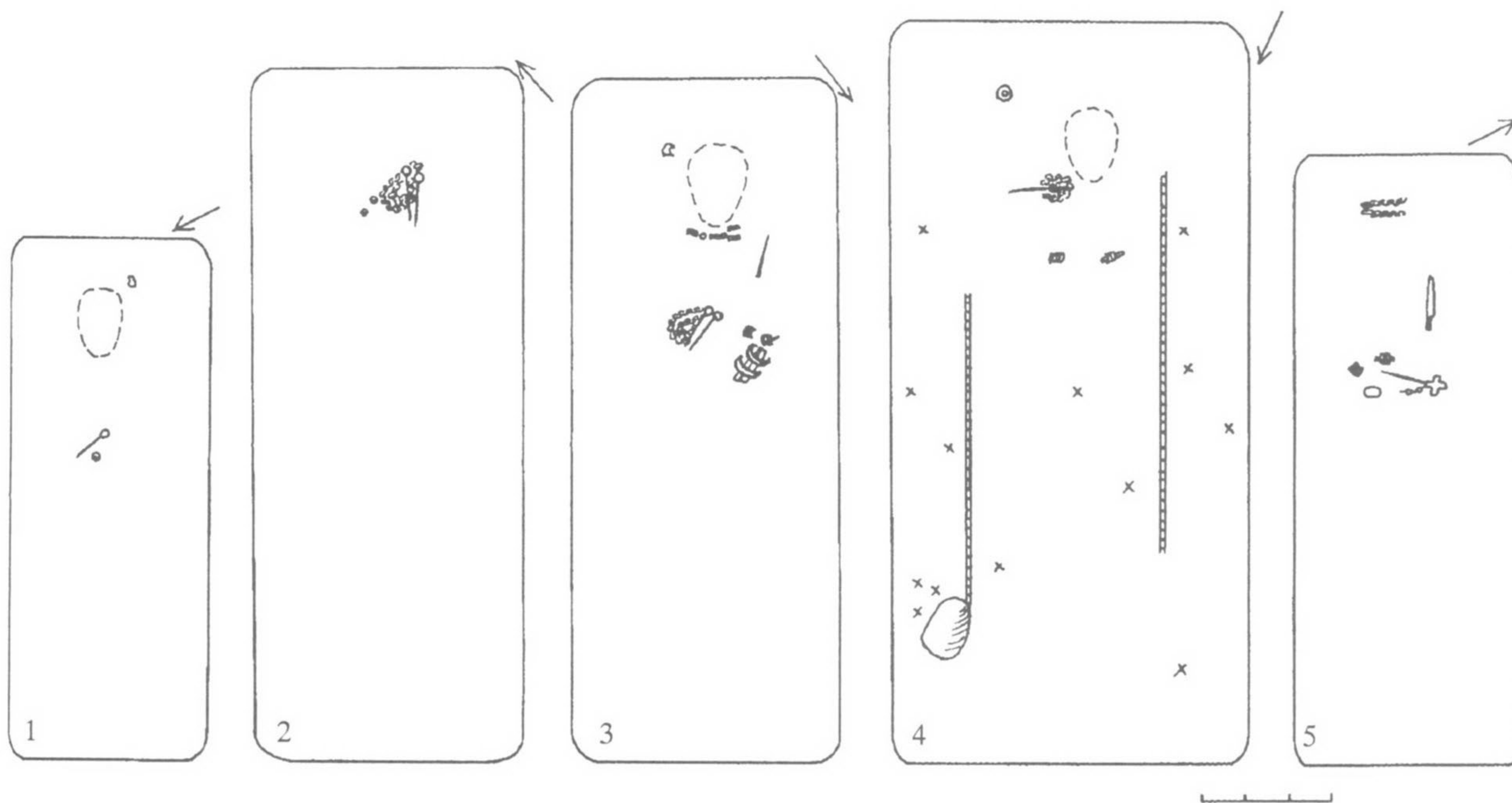
45 pav. Berniuko įkapės iš kapo Nr. 88: 1 – apyrankė, 2 – dėžutės apkaustas, 3 – segė, 4 – karoliukai-amuletai, 5 – smeigtukas, 6 – apvarėlės liekanos

44 pav. Berniuko kapas Nr. 88

46 pav. Kapų planai: 1 – k. Nr. 89, 2 – k. Nr. 101, 3 – k. Nr. 116, 4 – k. Nr. 125

47 pav. Kapų planai: 1 – k. Nr. 90, 2 – k. Nr. 98, 3 – k. Nr. 114, 4 – k. Nr. 131, 5 – k. Nr. 178

50 cm gylyje aptikti kaukolės dūlėsiai, abiejų rankų dilbikaulių fragmentai. Mirusysis (moteris) palaidotas galva į ŠV 315°, sudėtomis ant krūtinės rankomis (46 : 1 pav.).

Prie kaukolės liekanų buvo antkaklė pastorintais, viela apvyniotais galais su kabliuku bei kilpele ir apvarėlė, sudaryta iš 3 gintarinių, 3 stiklinių karoliukų, 2 sidabrinių kibirėlio formos pakabučių. Krūtinės srityje gulėjo 2 geležiniai lazdeliniai smeigtukai. Ant abiejų rankų užmata po 2 juostines apyrankes. Po antkakle rasta medienos (karsto?) trūnėsių.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 90. 60 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 50 cm pločio ir 120 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 300° – PR 120° kryptimi (47 : 1 pav.).

70 cm gylyje aptikti kaukolės dūlėsiai. Mirusysis (nenustatytos lyties vaikas) palaidotas galva į PR 120°.

Krūtinės srityje gulėjo geležinis lazdelinis smeigtukas su stikliniu karoliuku. Galvūgalyje, kairėje, rasta lipdyto puodo šukelė grublėtu paviršiumi.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 91. 50 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo apie 80 cm pločio ir apie 100 cm ilgio kapo duobės kontūrų ŠV galas. Kita kapo dalis suardyta vietos gyventojų, įrengiant rūsį daržovėms žiemą laikyti.

Griaučių liekanų neaptikta. Sprendžiant iš įkapių, kape buvo palaidotas vyras. Laidojimo kryptis neaiški.

50–65 cm gylyje permaišytos žemės sluoksnyje rastos įkapės bei jų nuolaužos buvo išjudintos iš pirminės padėties. Įvairiose kapo vietose aptikta: geležinio ietigalio įmovos dalis, geležinis įmovinis kirvis, žalvarinis įvijinis žiedas, juostinis žiedas, geležinis lazdelinis smeigtukas, 4 molinio puodo šukelės grublėtu paviršiumi.

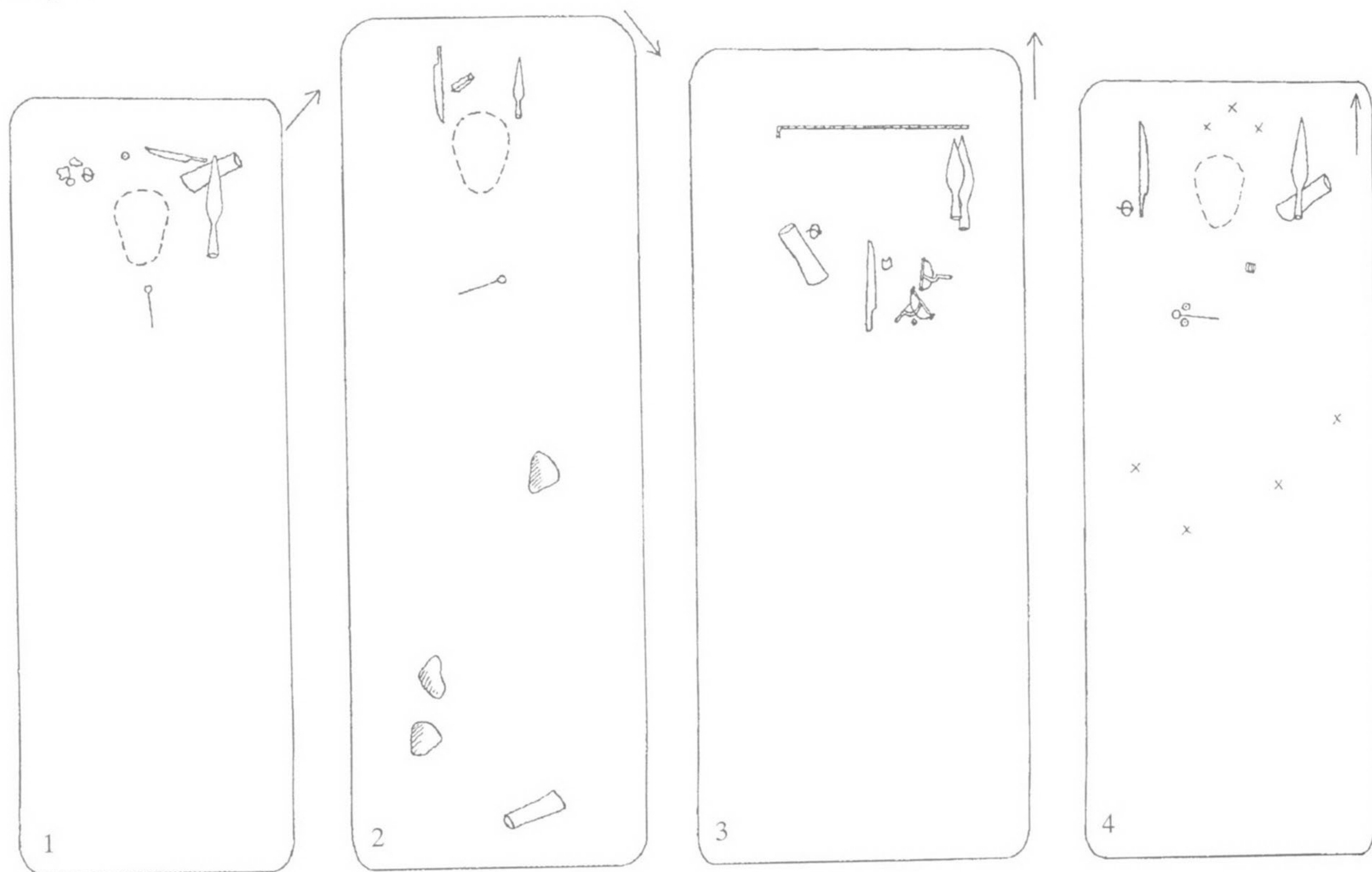
Kapas Nr. 92. 55 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 60 cm pločio ir 150 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠR 60° – PV 240° kryptimi (17 : 3 pav.).

Griaučiai visiškai sutrūniję. Sprendžiant iš įkapių padėties kapavietėje, mirusysis (vyriškos lyties vaikas) galėjo būti palaidotas galva į ŠR 60°.

60 cm gylyje, galvūgalyje, rasta keramikos krūvelė – 9 lipdyto puodo šukelės grublėtu paviršiumi. Mirusiojo krūtinės srityje gulėjo geležinis lazdelinis smeigtukas. Juosmens – dubens srityje, dešinėje, aptikta geležinė diržo sagtis.

Kapo sampile buvo degėsių.

30 cm gylyje atkastos akmenų prietvaro liekanos. Palei kapo kontūrų PV pakraštį vienas prie kito sustatyti 4 dideli akmenys, kurių didžiausias buvo apie 50 cm ilgio ir apie 40 cm skersmens, o mažiausias – apie 30 cm ilgio ir apie 25 cm skersmens. Šios akmenų

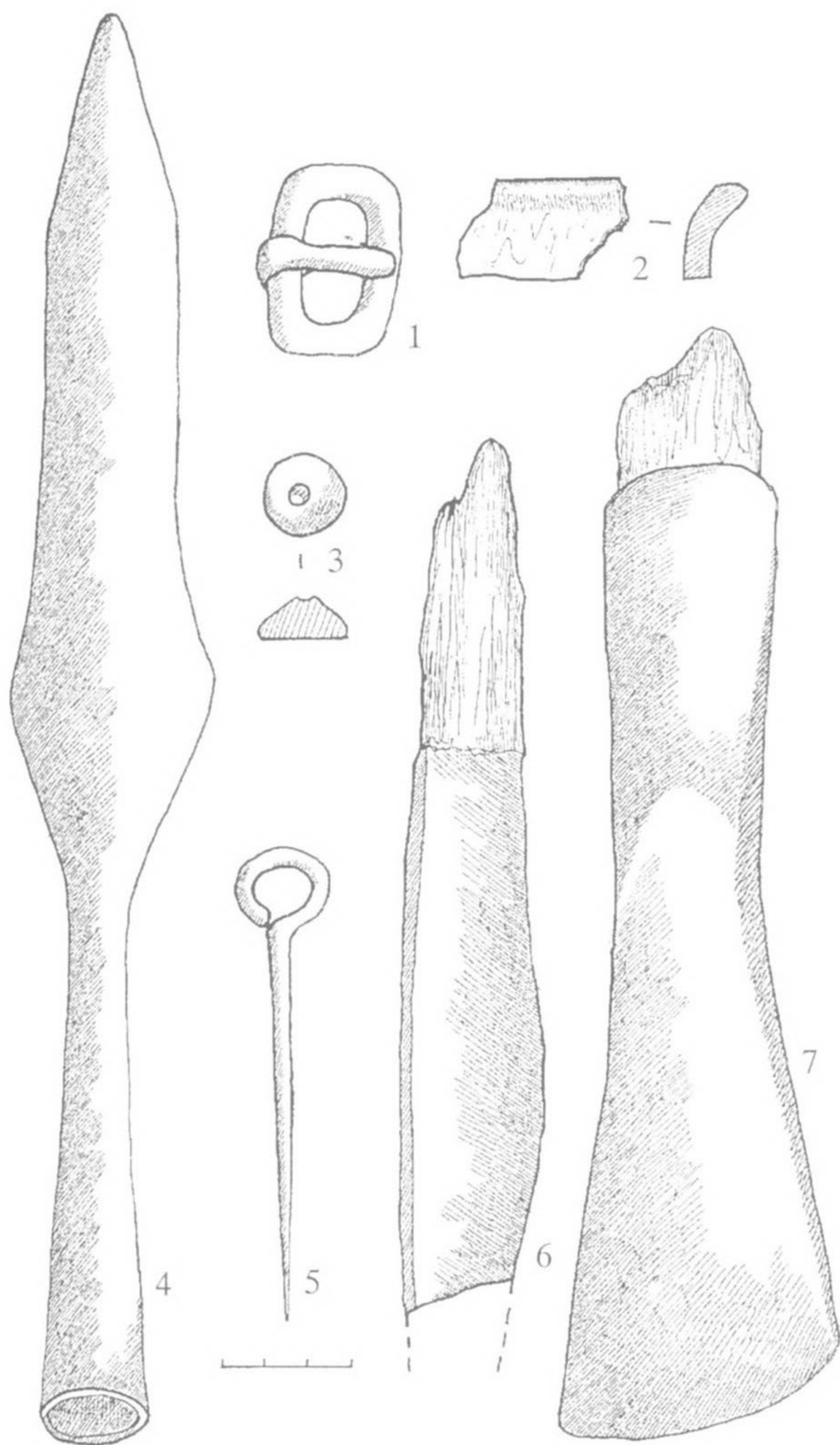
48 pav. Kapų planai: 1 – k. Nr. 93, 2 – k. Nr. 94, 3 – k. Nr. 97, 4 – k. Nr. 99

eilės V galas pritvertas prie akmenų vainiko, juosiančio kapo Nr. 93 ŠV galą. Nuo prietvaro pamatų iki įkapių – 25–30 cm. Prietvaro dydis neaiškus.

Kapas Nr. 93. 75 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 70 cm pločio ir 200 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 315° – PR 135° kryptimi (48 : 1 pav.).

65 cm gylyje aptikti kaukolės dūlėsiai. Mirusysis (vyras) palaidotas galva į ŠV 315°.

Galvūgalyje, kairėje, gulėjo geležinis įmovinis ietigalis, geležinis įmovinis kirvis ir geležinis įtveriamasis peilis. Kitoje, dešinėje, pusėje aptiktos 3 lipdyto puodo šukelės grublėtu paviršiumi. Prie jų – geležinė diržo sagtis. Ties mirusiojo viršugalviu buvo gintarinis karoliukas. Krūtinės srityje rastas geležinis lazdelinis smeigtukas (49 pav.).

49 pav. Radiniai iš kapo Nr. 93: 1 – diržo sagtis, 2 – puodo šukė, 3 – karoliukas-amuletas, 4 – ietigalis, 5 – smeigtukas, 6 – peilis, 7 – kirvis

30 cm gylyje atkastos akmenų vainiko liekanos. Kapo ŠV gale išliko tik 4 (9 × 12 × 15 – 32 × 40 × 45 cm dydžio) akmenys, glaudžiai sudėti vienas prie kito. Šios akmenų eilės Š galas susisiekė su kapo Nr. 92 prietvaru. Tad abu statiniai sudarė bendrą puslankį, kuris juosė kapo Nr. 93 ŠV galą ir kapo Nr. 92 PV galą. Abiejų kapų R pusėje rasti dar 3 vienas prie kito gulintys didoki (apie 35–40 cm ilgio ir 27–30 cm skersmens) akmenys – bendro vainiko liekanos. Nuo statinio pamatų iki įkapių – apie 30–40 cm. Vainiko dydis neaiškus.

Kapas Nr. 94. 50 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 75 cm pločio ir 220 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠR 45° – PV 225° kryptimi (48 : 2 pav.).

85 cm gylyje aptikti kaukolės dūlėsiai. Mirusysis (vyras) palaidotas galva į PV 225°.

Galvūgalyje, kairėje, gulėjo geležinis įmovinis ietigalis, dešinėje – akmeninis galastuvas ir geležinis įtveriamasis peilis. Mirusiojo krūtinės srityje rastas geležinis lazdelinis smeigtukas. Pačiame kojūgalyje buvo geležinis įmovinis kirvis.

Kapo sampile buvo degėsių.

Duobės ŠR pusėje, matyt, abipus mirusiojo kojų, padėti 3 pavieniai apie 14–20 cm ilgio ir apie 8–15 cm skersmens akmenys: 2 iš jų gulėjo dešinėje (per 10 cm vienas nuo kito), tretysis – kairėje.

50 cm gylyje palei kapo kontūrą PV pakraštį apie 120 cm ilgio linijoje gulėjo 4 apie 14–20 cm ilgio ir apie 6–10 cm skersmens akmenys. Greičiausiai tai liekanos prietvaro, kuris buvo pritvertas prie kitą kapą juosiančio akmenų vainiko, aptikto ties kapo Nr. 94 kontūrų ŠV galu.

Kapas Nr. 95. 60 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 70 cm pločio ir 205 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠR 30° – PV 210° kryptimi.

110 cm gylyje aptikti kaukolės dūlėsiai. Mirusysis (vyras) palaidotas galva į ŠR 30°.

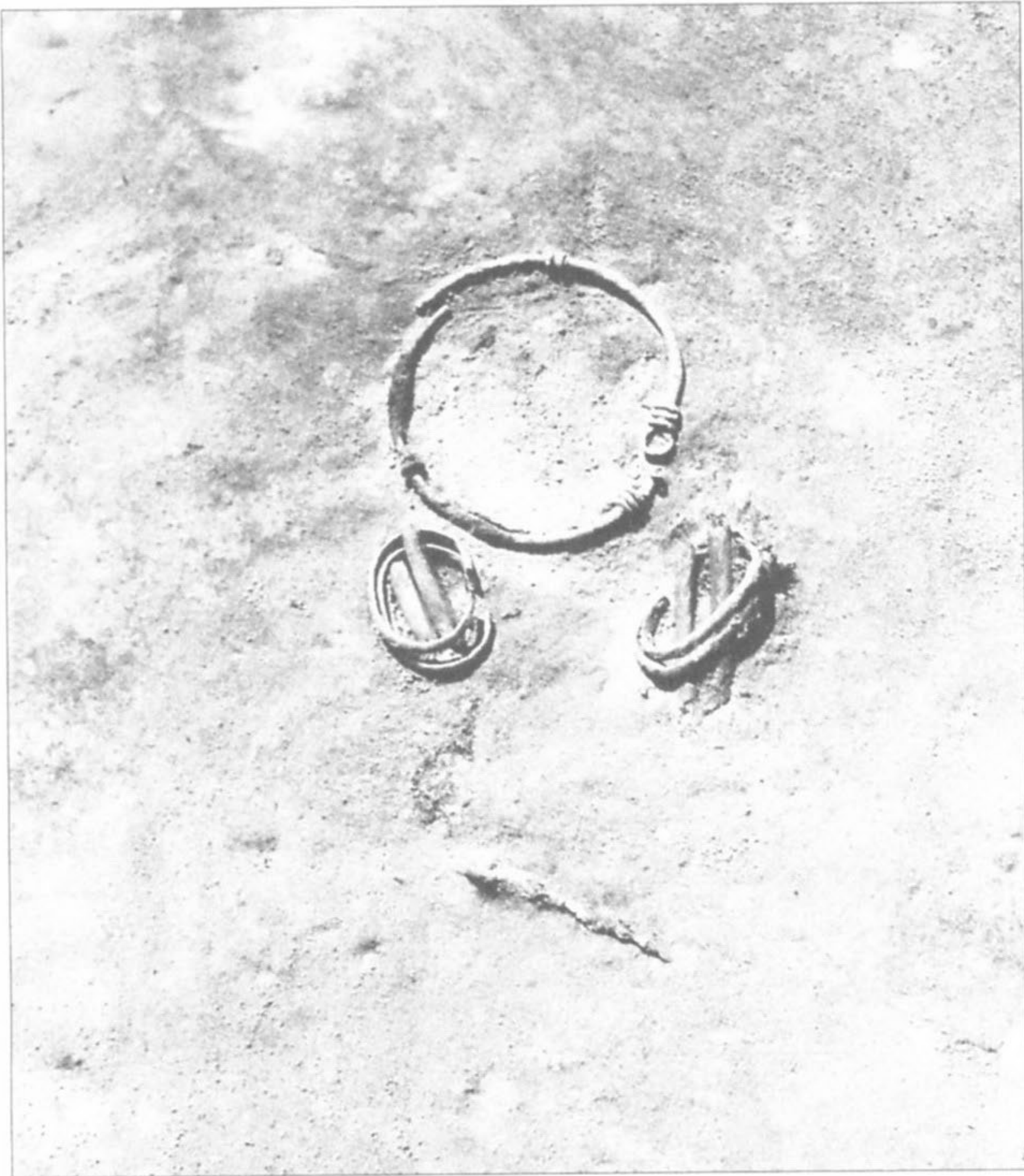
Abipus kaukolės liekanų rasta geležinių įkapių: mirusiojo kairėje gulėjo įmovinis ietigalis, dešinėje – įtveriamasis peilis. Krūtinės srityje aptiktas geležinis lazdelinis smeigtukas.

Kapo sampile buvo degėsių. Jais barstyta ir duobė prieš laidojant mirusįjį.

Kapas Nr. 96. 60 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 60 cm pločio ir 200 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti Š–P kryptimi (50 pav.).

65 cm gylyje aptikti kaukolės dūlėsiai, rankų kaulų fragmentai. Mirusysis (moteris) palaidotas galva į P, sudėtomis ant krūtinės rankomis.

Galvūgalyje, mirusiojo kairėje, gulėjo geležinė yla. Prie kaukolės liekanų buvo žalvarinė žieduotoji antkaklė su kabliuku ir kilpele galuose. Ant abiejų

50 pav. Moters kapas Nr. 96

rankų užmauta po 2 žalvarines juostines apyrankes, kurių viduje išliko dilbikaulių trūnėsių. Krūtinės srityje rastas geležinis lazdelinis smeigtukas ir stiklinis karoliukas.

Kapo sampile buvo degėsių. Jų pribarstyta duobės dugne. Didesnė degėsių koncentracija konstatuota mirusiojo galvos vietoje ir palei duobės pakraščius.

30 cm gylyje, kapo kontūrų P gale, gulėjo 3 apie 30–40 cm ilgio ir apie 18–23 cm skersmens pavieniai akmenys, o Š–ŠR – dar 5 panašaus dydžio akmenys, pasklidę apie 90–100 cm skersmens plote. Tai suardyto akmenų vainiko liekanos. Nuo jų pamato iki įkapių – 25–30 cm. Be to, kapo kontūrų R pakraštį beveik siekia kapą Nr. 100 juosiančio suardyto vainiko galas.

Kapas Nr. 97. Ištyrus kapą Nr. 96, duobės dugne dar vis buvo degėsių, žemė susimaišiusi su suodžiais. Iškasus permaišytos su degėšiais apie 35–40 cm storio žemės sluoksnį, 105 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo apie 80 cm pločio ir 210 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti Š–P kryptimi, t. y. ta pačia kryptimi, kaip ir aukštesniame horizonte palaidoto mirusiojo (k. Nr. 96) kontūrai.

Griaučių neaptikta. Sprendžiant iš įkapių padėties kapavietėje, mirusysis (vyras) buvo palaidotas galva į Š, t. y. priešinga kryptimi negu aukščiau palaidotas mirusysis (moteris) (48 : 3 pav.).

Galvūgalyje, kairėje, gulėjo 2 geležiniai įmoviniai ietigaliai. Mirusiojo dešinėje, matyt, prie peties, rastas

geležinis įmovinis kirvis ir žalvarinė sagtis. Krūtinės srityje, labiau į kairę, buvo 2 žalvarinės lankinės žieduotosios segės, stiklinis karoliukas ir žalvarinis įvijinis žiedas, dešinėje – geležinis įtveriamasis peilis. Prie jo rasta lipdyto puodo šukelė grublėtu paviršiumi.

Kapo sampile buvo degėsių. Jų daugiau pribarstyta palei vakarinį karsto pakraštį.

Mirusysis palaidotas apie 45 cm pločio (ilgis neaiškus) mediniame karste stačiais kampais.

Nėra aišku, kada buvo sukrautas akmenų vainikas – ar palaidojus vyrą kape Nr. 97, ar vėliau toje pačioje duobėje palaidojus moterį kape Nr. 96.

Kapas Nr. 98. 100 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 60 cm pločio ir 160 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠR 45° – PV 225° kryptimi (47 : 2 pav.).

Griaučių neaptikta. Sprendžiant iš įkapių padėties kapavietėje, mirusysis (moteriškos lyties vaikas) palaidotas galva į ŠR 45°.

105 cm gylyje, šalia mirusiojo galvos, kairėje, padėti 2 geležiniai lazdeliniai smeigtukai, sujungti žalvarine grandinėle. Prie jų rasti 2 gintariniai karoliukai. Po grandinėle aptikta audinio skiautelių.

Kapas Nr. 99. 80 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 80 cm pločio ir 200 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti Š–P kryptimi (48 : 4 pav.).

95 cm gylyje aptikti kaukolės dūlėsiai. Mirusysis (vyras) palaidotas galva į Š.

Abipus kaukolės liekanų rasta geležinių įkapių: kairėje gulėjo įmovinis kirvis ir ietigalis, dešinėje – įtveriamasis peilis ir diržo sagtis. Krūtinės srityje – geležinis lazdelinis smeigtukas su 2 stikliniais karoliukais ir žalvarinis juostinis žiedas.

Kapo sampile buvo degėsių. Jais gausiau pribarstytas duobės dugnas.

Kapas Nr. 100. 60 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 70 cm pločio ir 200 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti Š–P kryptimi (51 pav.).

70 cm gylyje aptikti kaukolės dūlėsiai. Mirusysis (moteris) palaidotas galva į P.

Ties mirusiojo viršugalviu pastatytas molinis puodukas lygiu paviršiumi. Galvūgalyje, kairėje, rasti 2 geležiniai lazdeliniai smeigtukai ir stiklinis karoliukas.

Kapo sampile buvo degėsių.

Mirusiojo dešinėje vienoje linijoje gulėjo 4 pavieniai akmenys: vienas 7 × 9 × 10 dydžio akmuo buvo ties galva, kiti 3 – apie 12–20 cm ilgio ir 7–14 cm skersmens akmenys – sudėlioti išilgai kojų.

30 cm gylyje atkastos akmenų vainiko liekanos, juosiančios kapą Š, ŠR, R, PR pusėse. Didžiausi (apie 40–45 cm ilgio ir apie 30–35 cm skersmens) akmenys buvo Š, R, PR, panašaus dydžio mažesni (apie 22–25 cm ilgio ir 17–20 cm skersmens) akmenys

51 pav. Moters kapas Nr. 100

sudėti ŠR vainiko dalyje. Patys mažiausi (apie 10–20 cm ilgio ir apie 6–8 cm skersmens) 5 akmenys sudėti prie pat vainiko Š galo, beveik siekiančio tą kapavietę, kurioje buvo palaidoti 2 mirusieji (kapas Nr. 96, 97). Tvarkingai sustatytas akmenų pusratis išorėje buvo apie 300 cm, o viduje – apie 250 cm skersmens. Statinys apjuosė akmenų konstrukciją, vadinamą grindiniu, kuris apėmė apie 140 × 200 cm dydžio plotą. Grindiniui naudoti netaisyklingos formos, kartais su aštriomis briaunomis, tarytum nuskilę nuo didesnio riedulio akmenys. Mažiausias buvo 5 × 6 × 8 cm, didžiausias – 9 × 10 × 20 cm dydžio. Grindinys sudėtas nerūpestingai: atstumas tarp akmenų labai įvairus. Nuo grindinio pamatų iki kapo kontūrų – apie 30 cm storio žemės sluoksnis (115 pav.).

Kapas Nr. 101. 80 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 80 cm pločio ir 200 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠR 45° – PV 225° kryptimi (46 : 2 pav.).

80 cm gylyje aptiktos griaučių liekanos – keletas kairiosios rankos dilbikaulių fragmentų. Mirusysis (moteris) palaidotas galva į ŠR 45°.

Galvūgalyje, dešinėje, gulėjo 2 geležiniai lazdeliniai smeigtukai. Krūtinės srityje rasta žalvarinė storagalė apyrankė su rankos kaulų fragmentais viduje.

30 cm gylyje atkastos akmenų vainiko liekanos: palei kapavietės ŠV pakraštį gulėjo 4 apie 21 × 25 × 40 – 20 × 35 × 43 cm dydžio akmenys, sustatyti glaudžiai vienas prie kito taip, kad sudarė apie 140 cm ilgio išlenktą liniją. Dar 2 to paties vainiko akmenys gulėjo ties PV kapo galu. Nuo vainiko liekanų pamato iki įkapių – 30–32 cm.

Kapas Nr. 102. 70 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 90 cm pločio ir 205 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti V–R kryptimi.

Griaučių nerasta. Sprendžiant iš įkapių padėties kapavietėje, mirusysis (vyras) palaidotas galva į V.

Galvūgalyje, kairėje, gulėjo geležinis įmovinis kirvis, dešinėje – geležinė diržo sagtis. Krūtinės srityje aptiktas geležinis lazdelinis smeigtukas su dviem stikliniais karoliukais ir 2 žalvariniai įvijiniai žiedai.

Kapo sampile buvo degėsių. Ypač jų daug duobės pakraščiuose. Degėsiais pabarstytas ir duobės dugnas prieš laidojant mirusįjį.

Kapas Nr. 103. 60 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo apie 100 cm pločio ir apie 160 cm ilgio kapo duobės kontūrų ŠR dalis, orientuota ŠR 30° – PV 210° kryptimi (52 : 1 pav.).

85 cm gylyje aptikti kaukolės dūlėsiai. Mirusysis (vyras) palaidotas galva į ŠR 30°.

Galvūgalyje, mirusiojo dešinėje, gulėjo geležinis įmovinis ietigalis ir geležinis įmovinis kirvis. Prie kaukolės liekanų buvo žalvarinė antkaklė su kabliuku ir rakto skylutės formos kilpele galuose. Krūtinės srityje rasta žalvarinė lankinė žieduotoji segė su dviem stikliniais karoliukais. Mirusiojo kairėje, matyt, lygiagrečiai su ranka padėtas geležinis įtveriamasis peilis. Prie jo rasta geležinė diržo sagtis.

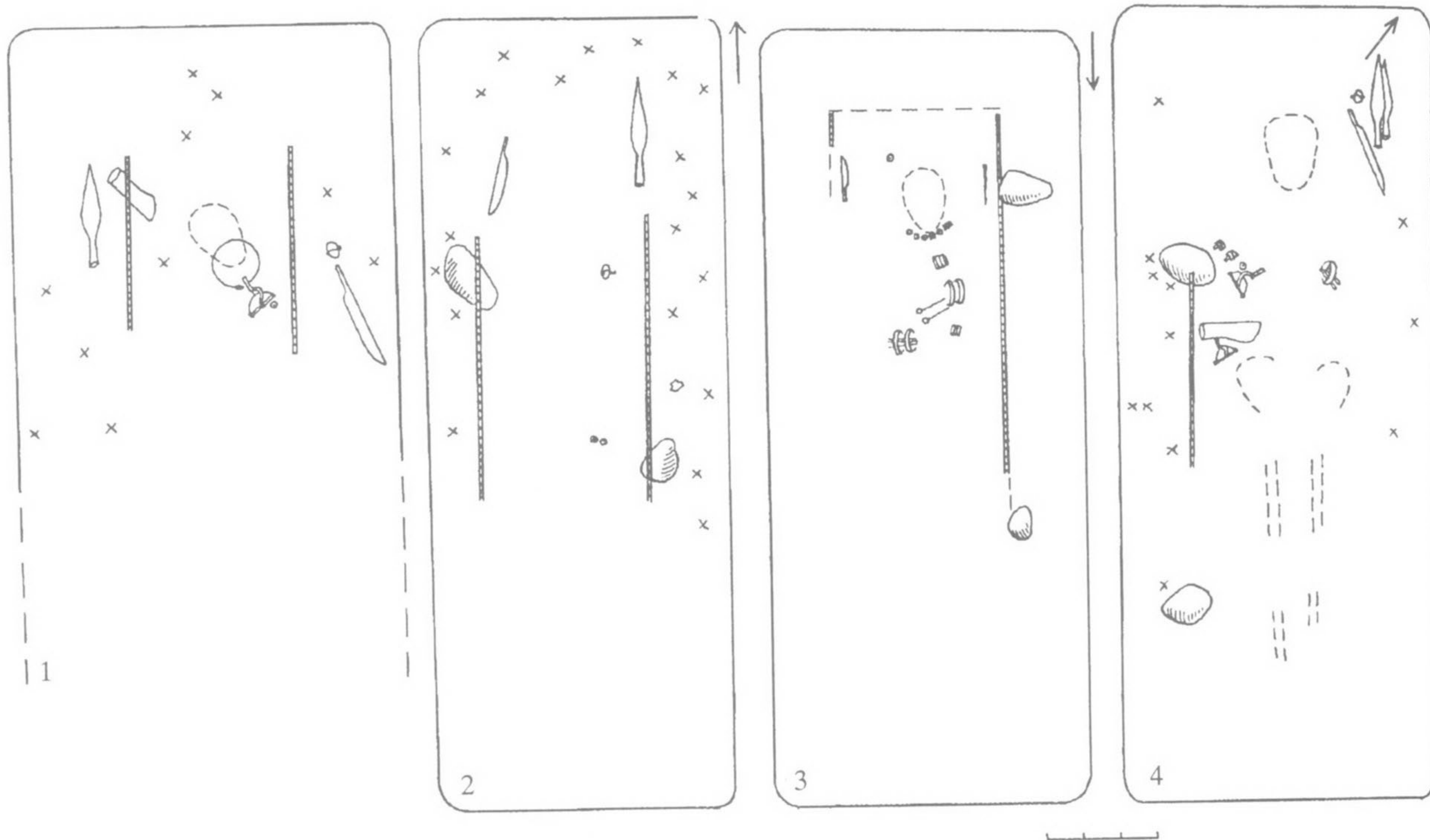
Abipus kaukolės dūlėsių išryškėjo apie 40–45 cm pločio ir apie 50–52 cm ilgio karsto kontūrų dalis. Akivaizdu, kad kirvis buvo įdėtas į karstą, o ietigalis, peilis, diržo sagtis gulėjo abipus karsto.

Kapo sampile buvo degėsių, kurių gausiau pribarstyta kapavietės pakraščiuose ir duobės dugne, ypač galvūgalyje.

20–30 cm gylyje atkastos akmenų vainiko liekanos: kapavietės ŠR gale arti viena kitos gulėjo 6 akmenų, PV gale – 5 akmenų grupės. Akmenys daugiausia 20–25 cm ilgio ir apie 15–16 cm skersmens, bet bent 3 jų buvo kone dvigubai didesni, t. y. apie 50 cm ilgio ir 35 cm skersmens. Išorėje vainikas siekė 240 cm, viduje – 170 cm ilgio. Nuo vainiko pamatų iki įkapių – 40–50 cm.

Kapas Nr. 104. 40 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 50 cm pločio ir 160 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠR 15° – PV 195° kryptimi.

Griaučių nerasta. Sprendžiant iš įkapių padėties kapavietėje, mirusysis (nenustatytos lyties vaikas) palaidotas galva į ŠR 15°.

52 pav. Kapų planai: 1 – k. Nr. 103, 2 – k. Nr. 107, 3 – k. Nr. 108, 4 – k. Nr. 112

50 cm gylyje, mirusiojo krūtinės srityje, gulėjo geležinis lazdelinis smeigtukas ir žalvarinė juostinė apyrankėlė.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 105. 45 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 55 cm pločio ir 140 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 315° – PR 135°.

35 cm gylyje aptikta dilbikaulių fragmentų. Mirusysis (vyriškos lyties vaikas) galėjo būti palaidotas galva į ŠV 315° (17 : 4 pav.).

Krūtinės srityje gulėjo žalvarinė lankinė segė palenкта kojele, geležinis lazdelinis smeigtukas, žalvarinė storagalė apyrankė su rankos kaulų fragmentais ir lipdyto puodo šukelė grublėtu paviršiumi.

Kapo sampile buvo degėsių. Jais daugiau pabarstytas duobės dugnas, prieš laidojant mirusįjį.

Po apyranke buvo medienos (karsto?) trūnėsių.

Kapas Nr. 106. 50 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 50 cm pločio ir 130 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 345° – PR 165° kryptimi.

40 cm gylyje aptikta pirštikaulių. Mirusysis (nenustatytos lyties vaikas) palaidotas galva į ŠV 345°.

Krūtinės srityje gulėjo geležinis lazdelinis smeigtukas ir žalvarinis juostinis žiedelis.

Kapas Nr. 107. 50 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 80 cm pločio ir 205 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti Š–P kryptimi (52 : 2 pav.).

70 cm gylyje aptiktas dilbikaulio fragmentas. Sprendžiant iš įkapių padėties kapavietėje, mirusysis (vyras) palaidotas galva į Š.

Galvūgalyje, mirusiojo kairėje, gulėjo geležinis įmovinis ietigalis, dešinėje – geležinis įtveriamasis peilis. Krūtinės srityje rasta geležinė diržo sagtis. Dubens-kojų srityje aptiktos 2 įkapės, išjudintos iš pirminės padėties. Tai žalvarinė įvijėlė ir stiklinis karoliukas. Šalia jų buvo pažaliavęs dilbikaulio fragmentas. Duobės R pakraštyje rasta molinio puodo šukelė grublėtu paviršiumi.

70 cm gylyje, beveik duobės viduryje, aptikta apie 45 cm pločio ir apie 70 cm ilgio karsto kontūrų dalis, kurios viename ir kitame šone buvo po akmenį, padėtą tartum karstui paremti. Vienas 13 cm skersmens ir 20 cm ilgio akmuo buvo mirusiojo dešinėje, po karstu, ties krūtine, kitas apie 10 cm skersmens ir 15 cm ilgio akmuo padėtas po karstu kairėje, prie mirusiojo kojų.

Kapo sampile buvo degėsių. Jais pabarstytas ir duobės dugnas. Degėsių gausiau galvūgalyje, abipus karsto kontūrų.

Kapas Nr. 108. 50 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 85 cm pločio ir 210 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti Š–P kryptimi (52 : 3 pav.).

60 cm gylyje aptikti kaukolės dūlėsiai, dešiniojos rankos kaulų fragmentai. Mirusysis (moteris) palaidotas galva į P.

Galvūgalyje, mirusiojo dešinėje, gulėjo geležinis įtveriamasis peilis, kairėje – geležinė yla. Beveik ties viršugalviu aptiktas stiklinis karolis. Prie kaukolės liekanų buvo apvarėlė, sudaryta iš žalvarinių įvijėlių ir gintarinio bei 4 stiklinių karoliukų. Krūtinės srityje gulėjo 2 geležiniai lazdeliniai smeigtukai, labiau į kairę – kairiosios rankos žalvariniai papuošalai (2 žalvarinės juostinės apyrankės ir žalvarinis įvijinis žiedas). Dešniosios rankos pažaliavę kaulų fragmentai su dviem žalvarinėmis juostinėmis apyrankėmis ir įvijiniu žalvariniu žiedu rasti juosmens srityje.

50 cm gylyje konstatuota apie 45 cm pločio ir apie 100 cm ilgio karsto kontūrų P dalis. Prie kontūrų R pakraščio buvo 2 apie 8–11 cm skersmens ir 10–15 cm ilgio akmenys, vienas nuo kito per 80 cm. Didesnis padėtas ties mirusiojo galva, mažesnis – ties kojomis.

Kapo sampile, abipus karsto kontūrų, buvo degėsių.

Kapai Nr. 109–111. 50 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo apie 160 cm pločio ir 170 cm ilgio duobės kontūrai, kurie ŠV gale buvo 110 cm, o PR – 160 cm pločio. Juose konstatuotos 3 kapavietės (53 : 1 pav.).

Kapas Nr. 109. Duobės PR pakraštyje, 50 cm gylyje, išryškėjo apie 40 cm pločio ir 110 cm ilgio kapo kontūrai, orientuoti ŠV 315° – PR 135° kryptimi (53 : 1C pav.).

50 cm gylyje aptikti kaukolės dūlėsiai, dilbikaulių fragmentai, pirštikaulis. Mirusysis (moteriškos lyties vaikas) palaidotas galva į PR 135°.

Prie kaukolės liekanų, kaklo srityje, buvo apvarėlė, sudaryta iš žalvarinių įvijėlių, stiklinio ir 4 gintarinių karoliukų. Krūtinės srityje gulėjo geležinis lazdelinis smeigtukas su dviem gintariniais karoliukais, 2 žalvarinės (įvijinė ir juostinė) apyrankėlės, žalvarinis įvijinis žiedelis. Po apyrankėmis buvo medienos (karsto?) trūnėsių.

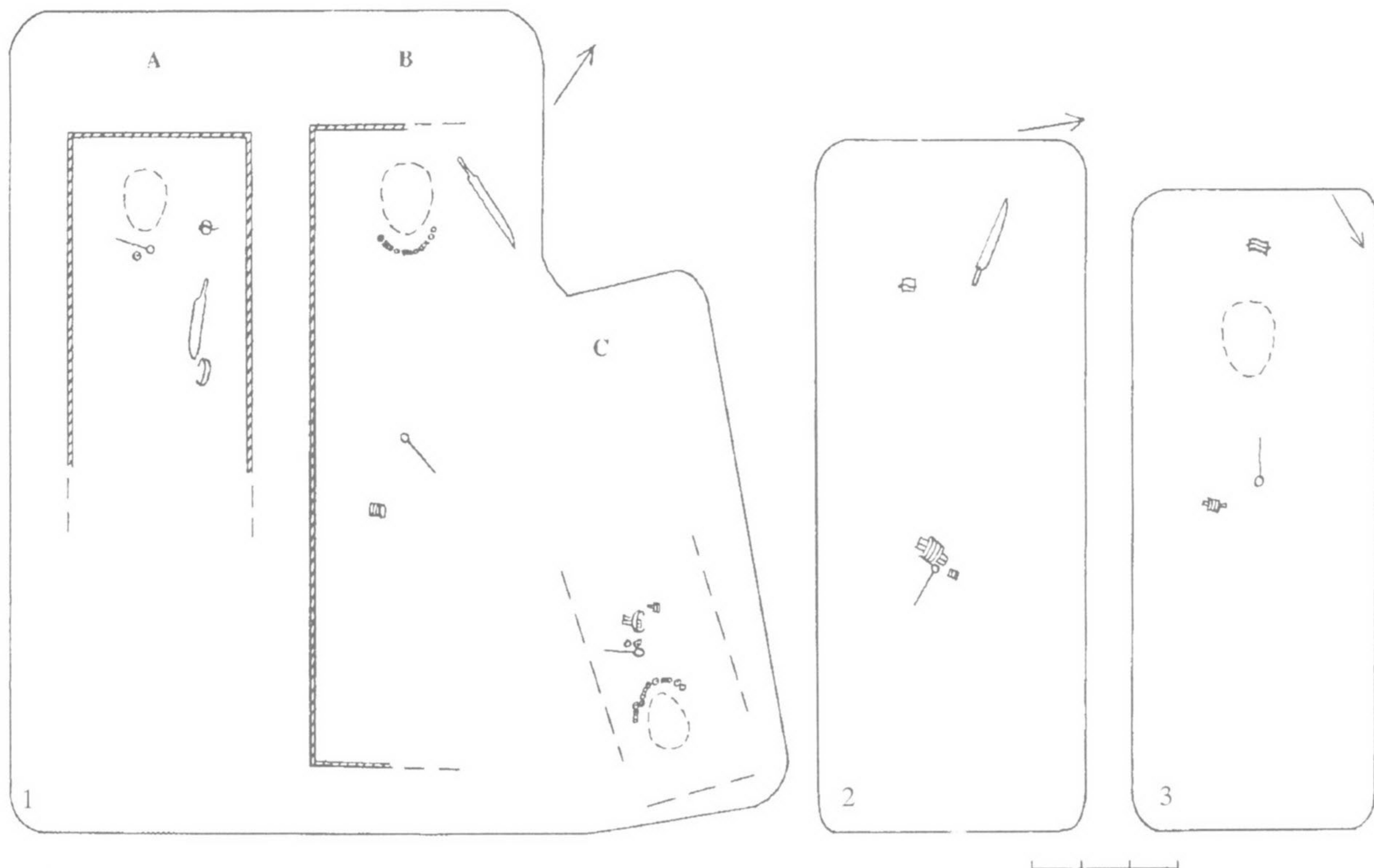
Kapo duobėje išryškėjo apie 30 cm pločio karsto kontūrai, tamsesne spalva labiau išsiskiriantys tik abipus įkapių ir ties mirusiojo viršugalviu.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 110. Kapo duobės kontūrai neaiškūs. Duobės PV pakraštyje, 55 cm gylyje, aptikti kaukolės dūlėsiai. Mirusysis (vyriškos lyties vaikas) palaidotas galva į ŠV 315° (53 : 1A pav.).

Prie kaukolės liekanų, kairėje, gulėjo geležinė diržo sagtis, prie kurios buvo geležinis įtveriamasis peilis, padėtas lygiagrečiai su mirusiuoju. Krūtinės srityje rastas geležinis lazdelinis smeigtukas su gintariniu karoliuku. Kairiosios rankos žalvarinė juostinė apyrankė aptikta mirusiojo kairėje, apytikriai ties juosmeniu.

55 cm gylyje konstatuota apie 37 cm pločio ir apie 90 cm ilgio karsto kontūrų ŠV dalis.

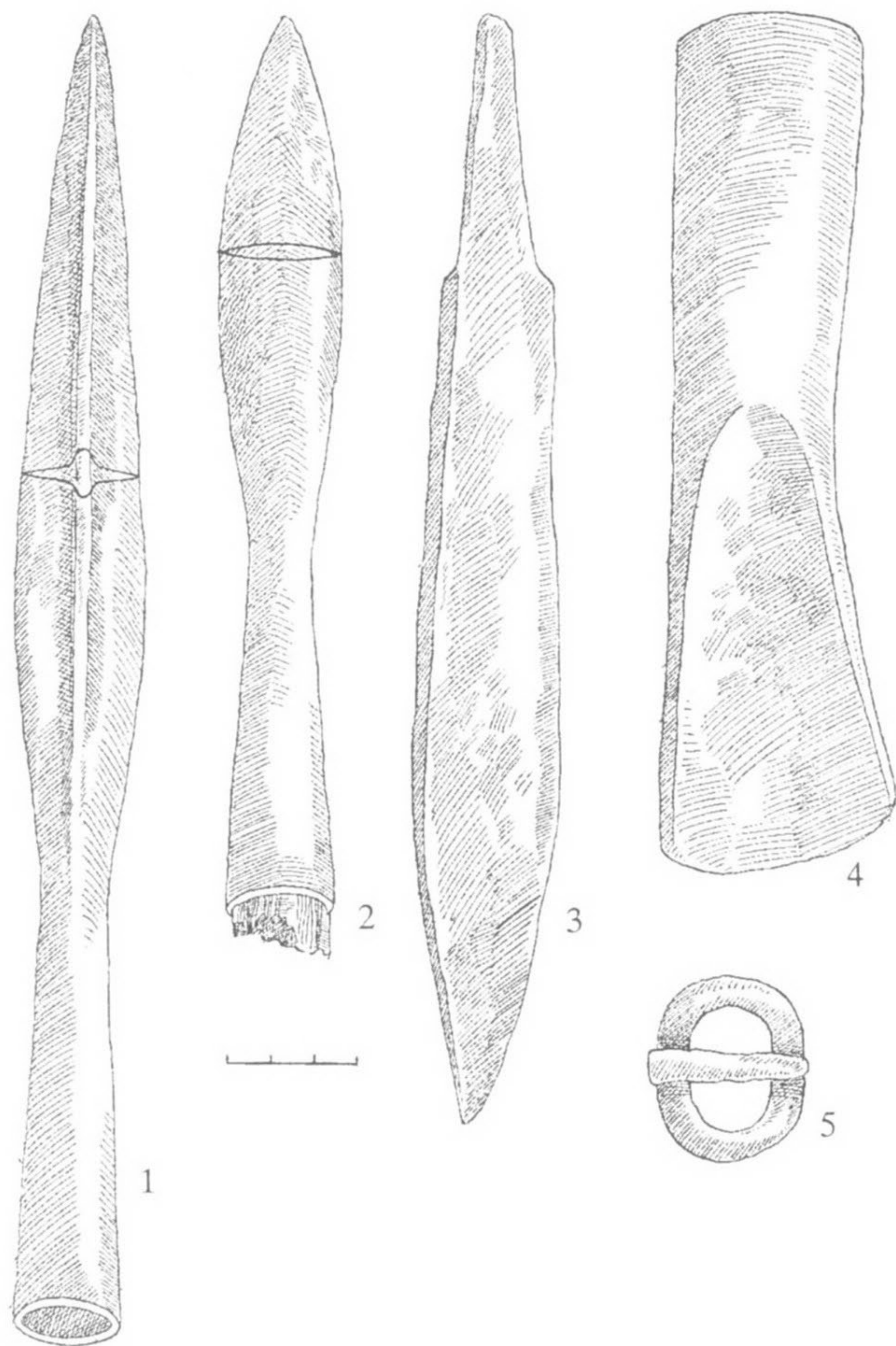
53 pav. Kapų planai: 1 – k. Nr. 109–111, 2 – k. Nr. 180, 3 – k. Nr. 223

Kapas Nr. 111. Kapo duobės kontūrai neaiškūs. Duobės viduryje (tarp k. Nr. 109 ir Nr. 110), 50 cm gylyje, aptikti kaukolės dūlėsiai. Mirusysis (vyriškos lyties vaikas) palaidotas galva į ŠV 315° (53 : 1B pav.).

Beveik lygiagrečiai su kaukolės liekanomis, kairėje, gulėjo apvarėlė, sudaryta iš žalvarinių įvijėlių, 2 gintarinių ir 5 stiklinių karoliukų. Apytikriai juosmens srityje gulėjo geležinis lazdelinis smeigtukas. Dešinėsios rankos žalvarinis įvijinis žiedas rastas mirusiojo dešinėje, apytikriai dubens srityje.

55 cm gylyje konstatuoti apie 130 cm ilgio karsto kontūrai. Jų plotis neaiškus.

Karstai su berniukų (k. Nr. 110 ir 111) palaikais duobėje buvo padėti vienas šalia kito per 12–13 cm. Abiejų karstų ŠV galai visiškai vienodame nuotolyje nuo bendros kapo duobės ŠV galo, t. y. per 25 cm. Mergaitė (k. Nr. 109) bendroje duobėje palaidota taip, kad jos kapavietė yra beveik lygiagrečiai su kape Nr. 110 palaidoto mirusiojo kojūgaliu.

54 pav. Geležinės vyro įkapės iš kapo Nr. 112: 1, 2 – ietigaliai, 3 – peilis, 4 – kirvis, 5 – diržo sagtis

Kapas Nr. 112. 40 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 85 cm pločio ir 215 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 315° – PR 135° (52 : 4 pav.).

62 cm gylyje aptikti griaučių dūlėsiai – kaukolės, dilbikaulių, pirštikaulių, dubenkaulių ir kojų kaulų liekanos. Mirusysis (vyras) palaidotas aukštiekninkas, sudėtomis ant krūtinės rankomis, ištiestomis kojomis, galva į ŠV 315°.

Galvūgalyje, mirusiojo kairėje, gulėjo geležinės įkapės: 2 įmoviniai ietigaliai, įtveriamasis peilis, diržo sagtis (54 pav.). Krūtinės srityje, labiau į dešinę, rasta žalvarinė lankinė segė palenкта kojele su gintariniu karoliuku, kairėje – kairiosios rankos žalvarinė juostinė apyrankė su kaulų dūlėsiais viduje ir 2 žalvariniai įvijiniai žiedai su pirštikaulių liekanomis. Šalia mirusiojo, dešinėje, ties dubenkaulių liekanomis, buvo geležinis įmovinis kirvis, prie jo – žalvarinė lankinė segė palenкта kojele.

60 cm gylyje, mirusiojo dešinėje, šalia dubenkaulių liekanų, aptiktas apie 55 cm ilgio medienos fragmentas – skobtinio karsto šono dalis, kuri vietomis siekė nuo 2 iki 7 cm pločio. Vidinė karsto pusė aiškiai apdeginta.

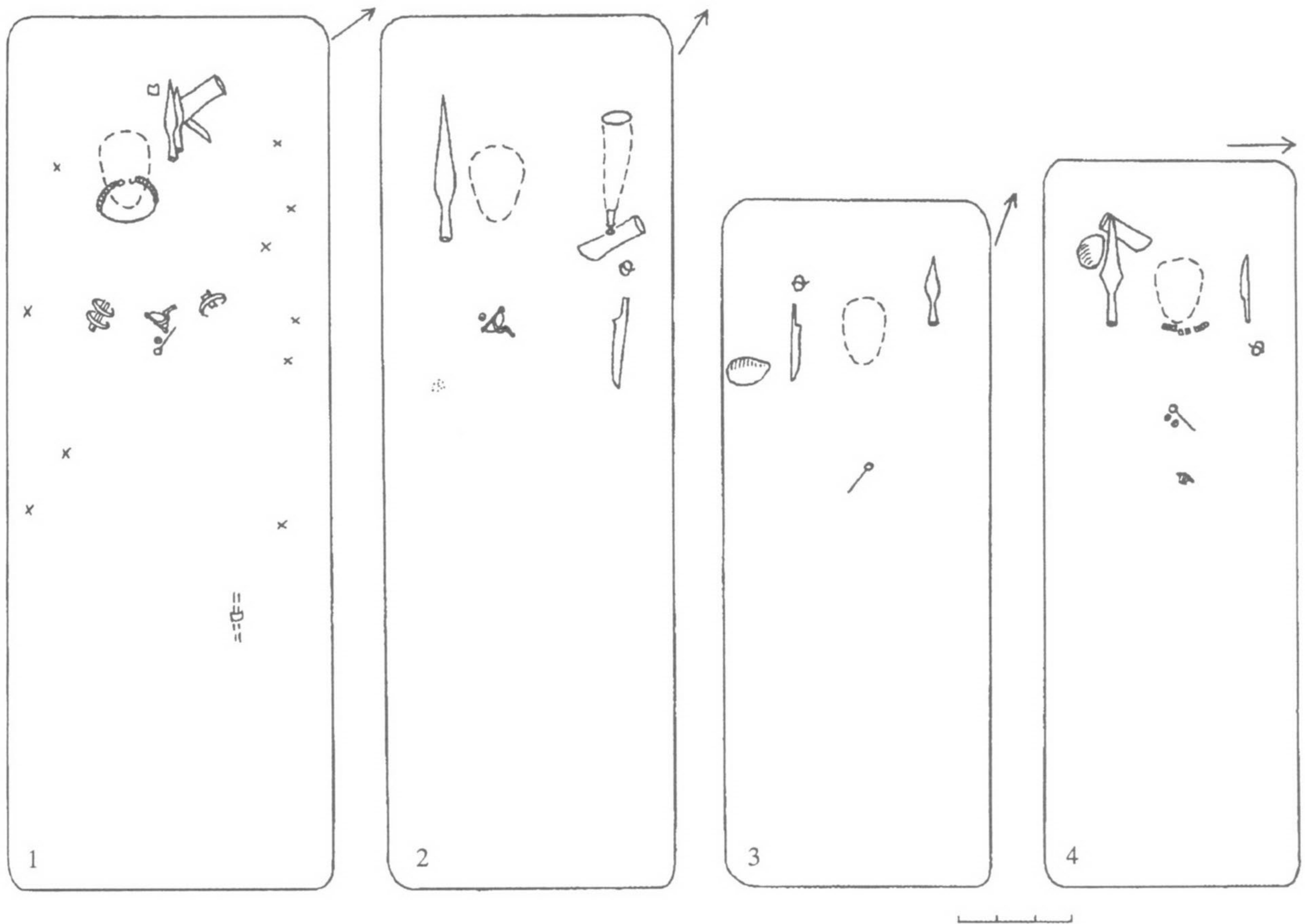
Kapo sampile, duobės dugne, abipus mirusiojo, buvo degėsių. Ypač jų daug duobės PV pakraštyje, kur degėsių prisodrinta žemė sudarė tarytum 15–20 cm pločio, 2–4 cm storio ir apie 95 cm ilgio juostą, nusidriekusią lygiagrečiai su karsto liekanomis.

Duobėje po karsto liekanomis gulėjo 2 akmenys: vienas jų apie 9 cm skersmens ir 15 cm ilgio buvo pačiame tų liekanų ŠV gale, kitas apie 12 cm skersmens ir 16 cm ilgio – per 80 cm nuo pirmojo.

Kapas Nr. 113. 55 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 90 cm pločio ir 230 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 315° – PR 195° kryptimi (55 : 1 pav.).

70 cm gylyje aptikti kaukolės dūlėsiai, abiejų rankų kaulų fragmentai. Mirusysis (vyras) palaidotas sudėtomis ant krūtinės rankomis, galva į ŠV 315°.

Galvūgalyje, mirusiojo kairėje, gulėjo geležinės įkapės: 2 įmoviniai ietigaliai, įmovinis kirvis, įtveriamasis peilis ir diržo sagtis. Prie peilio įkotės rastas netaisyklingos formos titnago gabaliukas. Prie kaukolės liekanų buvo žalvarinė žieduotoji antkaklė su kabliuku ir kilpele galuose. Krūtinės srityje aptikta žalvarinė lankinė segė palenкта kojele, lygiagrečiai su ja – geležinis lazdelinis smeigtukas ir gintarinis karoliukas. Ant kairiosios rankos užmauta žalvarinė storagalė apyrankė, ant dešinėsios – 2 žalvarinės juostinės apyrankės ir žalvarinis įvijinis žiedas (56 pav.). Mirusiojo kairėje, šalia kojų, rastos medinio ietikočio liekanos, apjuostos siaura geležine juoste. Šis radinys buvo per 120 cm nuo ietigalių įmovų galo. Po antkakle ir po žiedu aptikta medienos (karsto?) liekanų.

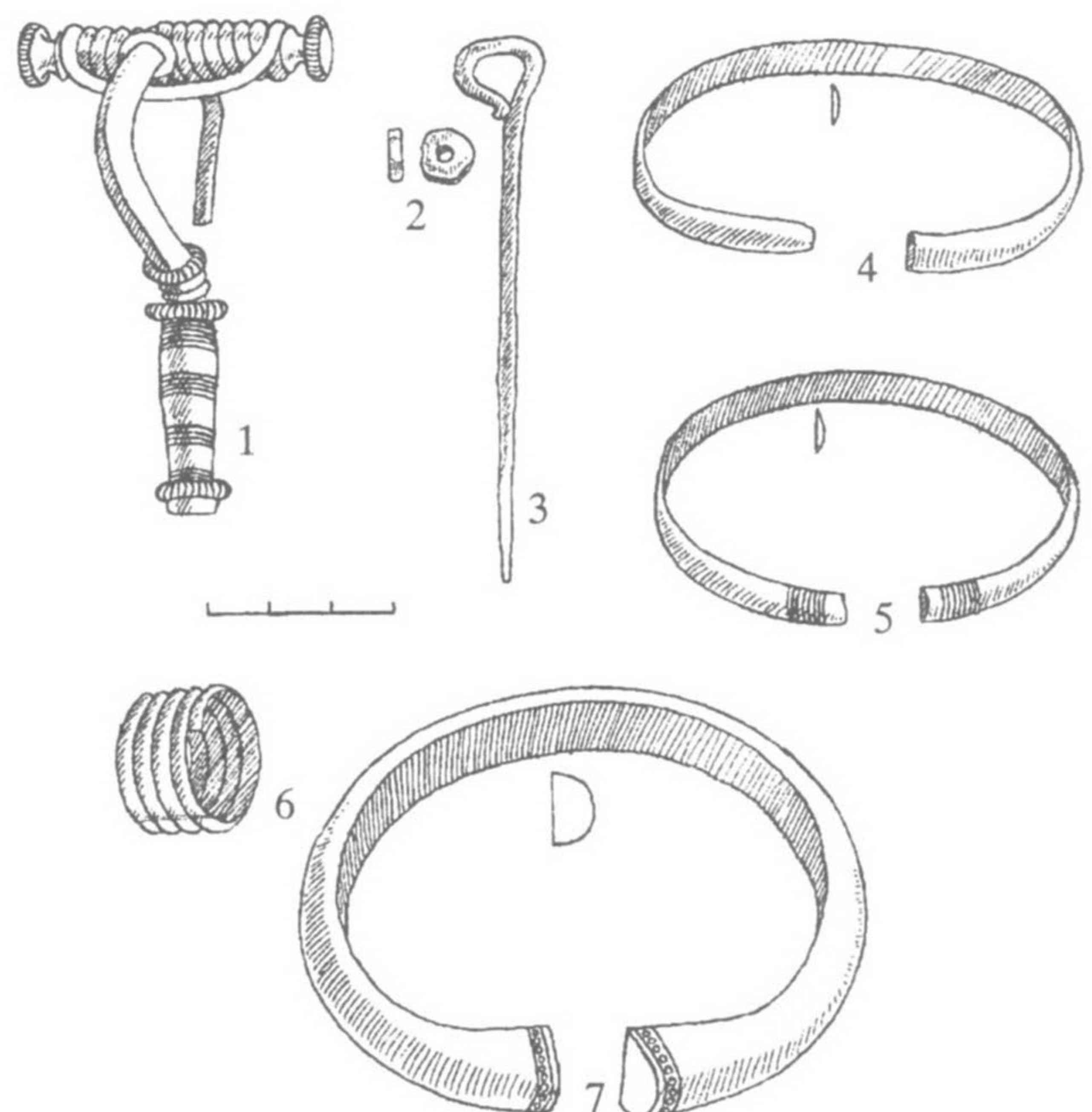
55 pav. Kapų planai: 1 – k. Nr. 113, 2 – k. Nr. 143B, 3 – k. Nr. 147, 4 – k. Nr. 159

Kapo sampile buvo degėsių, kurių daugiau duobės pakraščiuose, abipus mirusiojo. Be to, rasta keramikos grublėtu paviršiumi. 2 lipdytų puodų šukelės buvo kapavietės ŠV dalyje (viena 44 cm gylyje nuo žemės paviršiaus, kita – 55 cm gylyje), trečioji buvo kapavietės PR gale, per 40 cm nuo žemės paviršiaus.

Kapas Nr. 114. 50 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 60 cm pločio ir 160 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠR 30° – PV 210° kryptimi (47 : 3 pav.).

53 cm gylyje aptikta kaukolės dūlėsių, dešinėsios rankos dilbikaulių, pirštikaulių liekanų. Mirusysis (moteriškos lyties paauglys) palaidotas galva į PV 210°.

Galvūgalyje, mirusiojo dešinėje, padėta lipdyto puodo šukelė grublėtu paviršiumi. Kairėje, apytikriai ties kairiuoju petimi, gulėjo geležinė yla. Prie kaukolės liekanų, kaklo vietoje, buvo apvarėlė, sudaryta iš žalvarinių įvijėlių ir 2 stiklinių karoliukų. Krūtinės srityje, dešinėje, rasti 2 geležiniai lazdeliniai smeigtukai su žalvarine grandinėle ant jų viršaus, kairėje – dešinėsios rankos dilbikaulių fragmentai su dviem žalvarinėmis juostinėmis apyrankėmis ir 3 žalvariniai įvijiniai žiedai su pirštikauliais viduje.

56 pav. Vyro papuošalai iš kapo Nr. 113: 1 – segė, 2 – karoliukas-amuletas, 3 – smeigtukas, 4, 5, 7 – apyrankės, 6 – žiedas

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 115. 65 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 70 cm pločio ir 180 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠR 45° – PV 225° kryptimi.

80 cm gylyje aptikti kaukolės dūlėsiai, pirštikaulių fragmentai. Mirusysis (moteris) palaidotas sudėtomis ant krūtinės rankomis, galva į PV 225°.

Prie kaukolės liekanų, dešinėje, apytikriai prie peties, gulėjo geležinė yla. Kaklo vietoje buvo apvarėlė, sudaryta iš žalvarinių įvijėlių, 2 gintarinių ir 5 stiklinių karoliukų. Krūtinės srityje rasta geležinis lazdelinis smeigtukas ir 2 žalvariniai įvijiniai žiedai, kurių vienas – su paplatinta vidurine įvija. Žiedų viduje buvo pirštikaulių liekanų. Po apvarėle aptikta medienos (karsto?) liekanų.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 116. 55 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 80 cm pločio ir 210 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 345° – PR 165° kryptimi (46 : 3 pav.).

65 cm gylyje aptiktos kairiosios rankos dilbikaulių ir pirštikaulių liekanos. Mirusysis (moteris) palaidotas galva į PR 165°.

Galvos vietoje gulėjo apvarėlės liekanos, t. y. žalvarinių įvijėlių nuolaužos ir 2 stikliniai karoliukai. Šalia, labiau kairėje, padėta geležinė yla. Krūtinės srityje rasti 2 geležiniai lazdeliniai smeigtukai, 2 žalvarinės juostinės apyrankės ir žalvarinis įvijinis žiedas su kairiosios rankos kaulų dūlėsiais viduje. Po apyrankėmis konstatuota medienos (karsto?) trūnėsių.

Kapo sampile ir duobės dugno pakraščiuose buvo degėsių.

Kapas Nr. 117. 45 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 60 cm pločio ir 180 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠR 30° – PV 210° kryptimi.

65 cm gylyje aptikta dešinėsios rankos dilbikaulių liekanų. Mirusysis (lytis nenustatyta) galėjo būti palaidotas galva į ŠR 30°.

Krūtinės srityje gulėjo 2 žalvarinės juostinės apyrankės su rankos kaulo fragmentu.

Kapo sampile buvo degėsių. Jais pabarstytas duobės dugnas, ypač jo pakraščiai.

Kapas Nr. 118. 55 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 60 cm pločio ir 180 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠR 30° – PV 210° kryptimi.

80 cm gylyje aptikti kaukolės dūlėsiai ir kairiosios rankos dilbikaulių liekanos. Mirusysis (moteris) palaidotas galva į PV 210°.

Kaklo vietoje buvo apvarėlė, sudaryta iš žalvarinių įvijėlių ir 2 stiklinių karoliukų. Krūtinės srityje gulėjo geležinis lazdelinis smeigtukas. Ant kairiosios rankos užmautos 2 žalvarinės juostinės apyrankės. Po jomis rasta medienos (karsto?) liekanų. Prie kaukolės dū-

lėsių, dešinėje, aptikta lipdyto puodo šukelė grublėtu paviršiumi.

Kapo sampile buvo degėsių. Jų pribarstyta duobės dugne, ypač išilgai pakraščių.

Mirusiojo kairėje padėti 2 apie 13–16 cm ilgio ir 10–12 cm skersmens akmenys, kurių vienas gulėjo prie kaukolės liekanų, kitas – kojūgalyje, per 115 cm nuo pirmojo.

Kapas Nr. 119. 75 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 60 cm pločio ir 180 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠR 30° – PV 210° kryptimi.

70 cm gylyje aptikti kaukolės dūlėsiai, pirštikaulis. Mirusysis (moteris) palaidotas galva į ŠR 30°.

Kaklo vietoje buvo apvarėlė, sudaryta iš žalvarinių įvijėlių, 1 gintarinio ir 5 stiklinių karoliukų. Krūtinės srityje gulėjo geležinis lazdelinis smeigtukas, žalvarinis įvijinis žiedas su pirštikauliu viduje ir lipdyto puodo šukelė grublėtu paviršiumi. Kojūgalyje, kairėje, rasta geležinė yla su medinio kotelio liekanomis.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 120. 45 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 50 cm pločio ir 150 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠR 30° – PV 210° kryptimi.

Griaučių nerasta. Sprendžiant iš kapo kontūrų dydžio ir įkapių padėties, mirusysis (nenustatytos lyties vaikas) palaidotas galva į ŠR 30°.

55 cm gylyje krūtinės vietoje gulėjo geležinis lazdelinis smeigtukas su žalvarine įvijėle.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 121. 50 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 60 cm pločio ir 160 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠR 45° – PV 225° kryptimi.

50 cm gylyje aptikti kaukolės dūlėsiai. Mirusysis (moteriškos lyties vaikas) palaidotas galva į ŠR 45°.

Prie kaukolės liekanų, kairėje, gulėjo žalvarinis įvijinis žiedas su paplatinta vidurine įvija ir lipdyto puodo šukelė grublėtu paviršiumi. Krūtinės srityje rasti 2 geležiniai lazdeliniai smeigtukai su 2 gintariniais karoliukais ir žalvarinis įvijinis žiedas.

Kapas Nr. 122. 45 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 60 cm pločio ir 160 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti Š–P kryptimi.

Griaučių neaptikta. Sprendžiant iš kapo kontūrų dydžio ir įkapių padėties, mirusysis (nenustatytos lyties vaikas) palaidotas galva į Š.

55 cm gylyje, krūtinės srityje, gulėjo geležinis lazdelinis smeigtukas su gintariniu karoliuku ir 2 žalvarinės juostinės apyrankės. Jos buvo užmautos ant vienos (greičiausiai kairiosios) rankos.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 123. 40 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 60 cm pločio ir 180 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 330° – PR 150° kryptimi.

Griaučių neaptikta. Mirusysis (lytis nenustatyta) galėjo būti palaidotas galva į PR 150°.

60 cm gylyje, mirusiojo krūtinės vietoje, gulėjo žalvarinis įvijinis žiedas su paplatinta vidurine įvija.

Kapo sampile buvo degėsių. Jų daug pribarstyta duobės dugne, ypač šonuose. Čia susimaišęs su žemėmis degėsių sluoksnis vietomis siekė iki 12 cm storio.

55 cm gylyje, mirusiojo kairėje, apytikriai ties juosmeniu, gulėjo 15 cm ilgio ir 10 cm skersmens akmuo. Vienas jo šonas pajuodavęs nuo degėsių, kurių pripilta ir po akmeniu, ir ant jo.

Kapas Nr. 124. 40 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 80 cm pločio ir 220 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 330° – PR 150° kryptimi.

50 cm gylyje aptikti kaukolės, kairiojo šlaunikaulio ir dešiniojo blauzdikaulio dūlėsiai. Mirusysis (lytis nenustatyta) palaidotas aukštiekninkas, ištiestomis kojomis, galva į ŠV 330°.

Krūtinės srityje gulėjo geležinis lazdelinis smeigtukas.

50 cm gylyje vietomis, ypač abipus kaukolės dūlėsiai, aiškūs apie 45 cm pločio karsto kontūrai.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 125. 40 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 70 cm pločio ir 190 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 330° – PR 150° kryptimi (46 : 4 pav.).

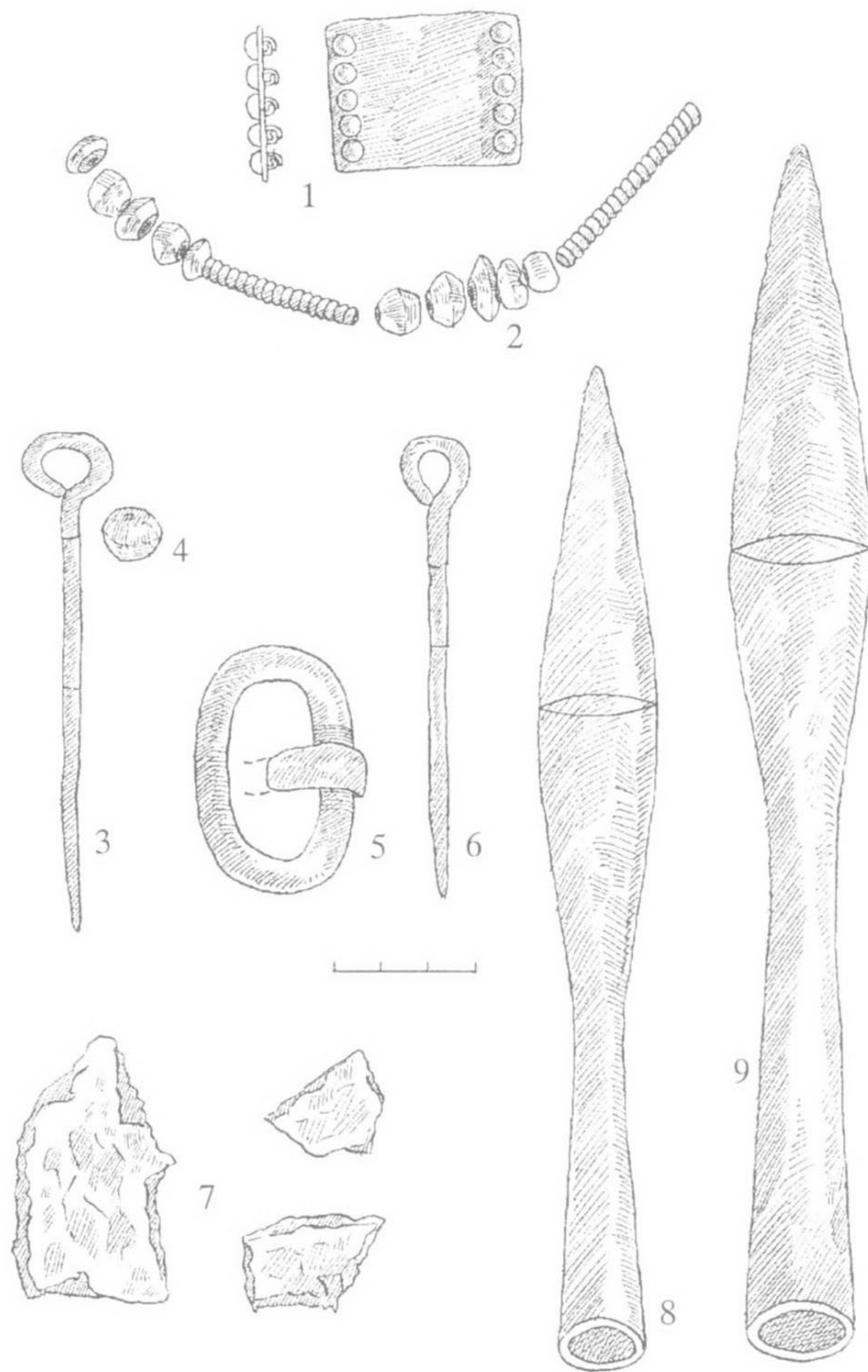
45 cm gylyje aptiktos dilbikaulių, pirštikaulių liekanos. Mirusysis (moteris) palaidotas galva į PR 150°.

Galvos vietoje gulėjo apvarėlė, kurią sudarė žalvarinės įvijėlės, 12 gintarinių ir 2 stikliniai karoliukai. Dubenkaulių vietoje rastos 2 geležinių smeigtukų liekanos su žalvarine grandinėle prie jų, 2 žalvarinės juostinės apyrankės su dešinėsios rankos kaulų liekanomis viduje bei 2 žalvariniai įvijiniai žiedai su pirštikaulių dūlėsiais. Mirusiojo dešinėje, prie kojų, gulėjo geležinė yla su medinio kotelio liekana. Po apvarėle, smeigtukais ir apyrankėmis aptikta medienos (karsto?) trūnėsių.

Kapo sampile, duobės dugne, buvo degėsių. Daugiau jų pribarstyta abipus mirusiojo, duobės šonuose.

Kapas Nr. 126. 40 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 90 cm pločio ir 240 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 330° – PR 150° kryptimi (57 pav.).

Kapas A. 75 cm gylyje aptikti kaukolės dūlėsiai. Mirusysis (vyras) palaidotas galva į ŠV 330°. Galvūgalyje, kairėje, gulėjo 2 geležiniai įmoviniai ietigaliai. Apytikriai prie kairiojo peties buvo odinio diržo dalis, papuošta žalvariniais apkaustėliais, ir geležinė sagtis. Krūtinės srityje rastas geležinis lazdelinis smeigtukas su gintariniu karoliuku (41 : 2A pav.).

57 pav. Vyro ir vaiko įkapės iš kapo Nr. 126: 1 – dėžutės apkaustų detalė, 2 – apvara, 3, 6 – smeigtukai, 4 – karoliukas-amuletas, 5 – diržo sagtis, 7 – puodo šukės, 8, 9 – ietigaliai

Kapas B. A mirusiojo kairėje (matyt, šalia rankos) aptikti vaiko kaukolės dūlėsiai. Mirusysis (lytis nenustatyta) palaidotas galva į ŠR 330°. Krūtinės srityje gulėjo geležinis lazdelinis smeigtukas. Galvūgalyje, prie diržo fragmentų, rasta dėžutės žalvarinių apkaustų liekanų, tarp jų – apvarėlė, sudaryta iš žalvarinių įvijėlių ir 10 gintarinių karoliukų. Po apvarėle, diržo liekanų apačioje, aptikta medienos (karsto?) dūlėsiai (41 : 2B pav.).

Kapo sampile buvo degėsių ir 3 grublėtu paviršiumi šukelės, rastos įvairiame gylyje ir įvairiose kapavietės vietose. Duobės dugne pribarstyta degėsių, kurių ypač gausu abipus mirusiojo. Čia dar buvo ir 1 × 1, 1 × 2 cm dydžio pavienių angliukų.

Kojūgalyje, kape A palaidoto mirusiojo dešinėje, padėtas apie 13 cm ilgio ir apie 12 cm skersmens akmuo. Po juo daug degėsių.

Kapas Nr. 127. 50 cm gylyje nuo žemės paviršiaus

išryškėjo 70 cm pločio ir 200 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti Š–P kryptimi.

Griaučių neaptikta. Sprendžiant iš įkapių padėties kapavietėje, mirusysis (lytis nenustatyta) palaidotas galva į Š.

70 cm gylyje, mirusiojo krūtinės vietoje, gulėjo geležinis lazdelinis smeigtukas. Galvūgalyje, dešinėje, rasta žalvarinių dėžutės apkaustų su organinės medžiagos (odos ar medienos?) liekanomis prie jų. Tarp dėžutės liekanų aptikti 2 gintariniai karoliukai.

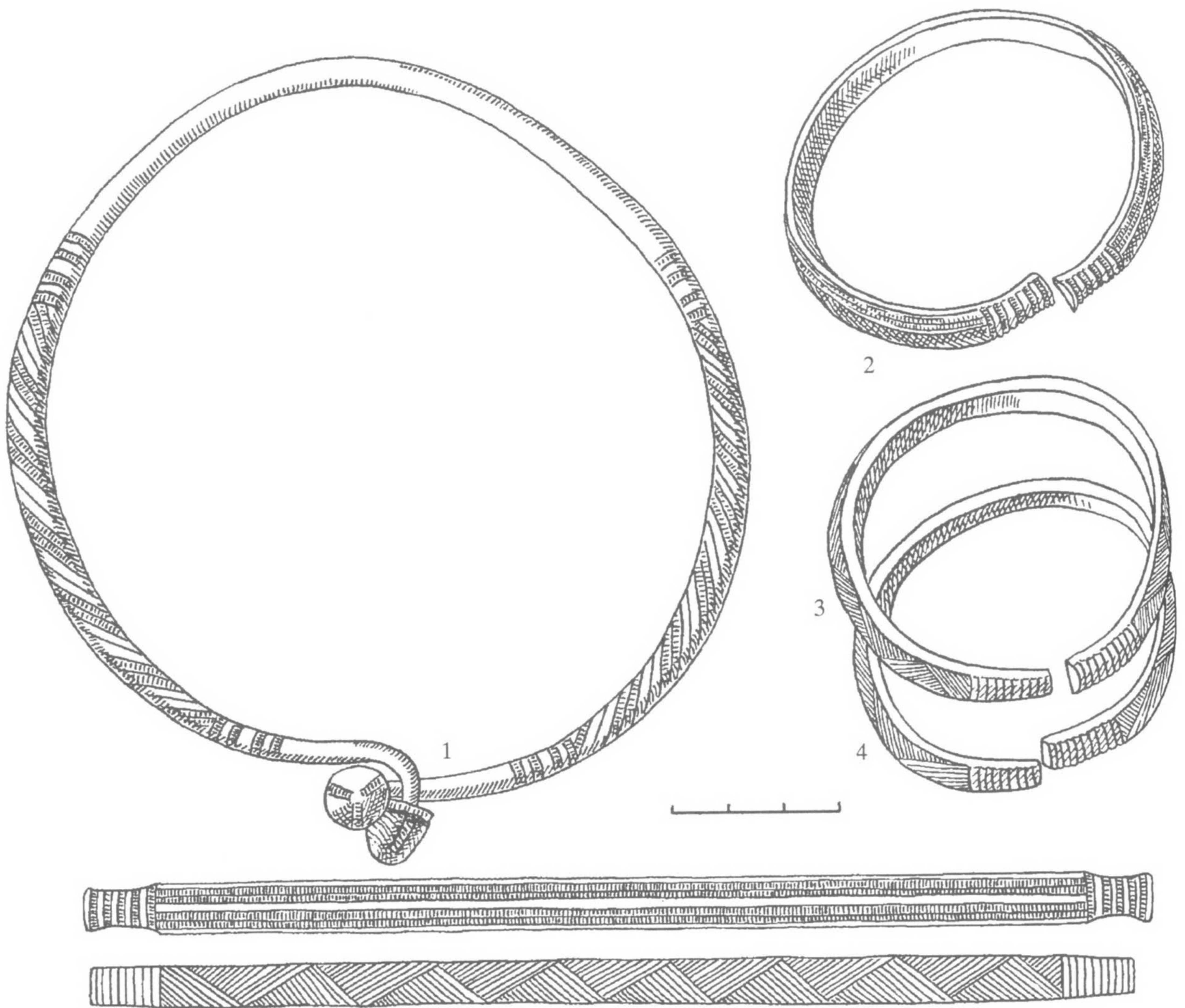
Kapo sampile (10 cm aukščiau mirusiojo), duobės kontūrų Š pusėje, rastos 2 šukelės grublėtu paviršiumi. Sampile buvo ir degėsių, kurių daugiau pribarstyta duobės pakraščiuose. Abipus mirusiojo primesta net pavienių angliukų.

Prie mirusiojo padėti 2 akmenys. Vienas iš jų (12 cm ilgio ir 8 cm skersmens) gulėjo kairėje pusėje, prie

blauzdos, kitas (11 cm ilgio ir 10 cm skersmens) – dešinėje pusėje, prie juosmens.

Kapas Nr. 128. 35 cm gylyje nuo žemės paviršiaus aptiktos suardyto kapo liekanos: 65 cm pločio ir 80 cm ilgio plotelis su degėsiomis. Jo viduryje buvo dilbikaulio fragmentas su dviem žalvarinėmis apyrankėmis ant jo. Radinys gulėjo neišjudintas iš pirminės padėties. Neaiški nei mirusiojo lytis, nei laidojimo kryptis. Neaiškūs ir kapo kontūrai.

Kapas Nr. 129. 40 cm gylyje nuo žemės paviršiaus aptiktos suardyto kapo liekanos: 80 cm pločio ir 110 cm ilgio plotelyje, permaišytoje žemėje, rasta pažaliavusio kaulo nuolauža. Įvairiame gylyje ir įvairiose kapavietės vietose, 45 cm storio permaišytos žemės sluoksnyje, buvo keletas nedidelių, vietomis pažaliavusių kaulų nuoskalų ir įkapių: žalvarinė antkaklė kūginiais galais, 3 žalvarinės juostinės apyrankės (58 pav.). Visi radiniai išjudinti iš pirminės padėties.

58 pav. Papuošalai iš suardyto kapo Nr. 129: 1 – antkaklė, 2–4 – apyrankės

Kapo kontūrai neaiškūs. Neaiški nei mirusiojo lytis, nei laidojimo kryptis.

Kapas Nr. 130. 50 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 70 cm pločio ir 190 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 345° – PR 165° kryptimi (41 : 3 pav.).

50 cm gylyje aptikti kaukolės dūlėsiai, dešniosios rankos dilbikaulio, pirštikaulio ir kairiosios rankos pirštikaulio liekanos. Mirusysis (vyriškos lyties vaikas) palaidotas galva į ŠV 345°, aukštiekninkas, dešinioji ranka padėta dubens srityje, kairioji – ant krūtinės.

Galvūgalyje, mirusiojo dešinėje, gulėjo geležinis įmovinis kirvis, kairėje, išilgai kaukolės dūlėsijų – geležinis įmovinis ietigalis. Mirusiojo kairėje, matyt, prie rankos, rasta geležinė diržo sagtis. Kaklo vietoje buvo apvarėlė, sudaryta iš žalvarinių įvijėlių ir 4 gintarinių karoliukų. Krūtinės srityje aptiktas geležinis lazdelinis smeigtukas su 2 gintariniais karoliukais, žalvarinė lankinė segė trikampe kojele ir kairiosios rankos žalvarinis įvijinis žiedas su paplatinta vidurine įvija. Dubens kaulų vietoje gulėjo dešniosios rankos žalvarinė juostinė apyrankė su dilbikaulio fragmentu ir žalvarinis įvijinis žiedas su pirštikauliu viduje (59 pav.).

Kapo sampile, abipus mirusiojo, buvo degėsių, pavienių apie 1 × 1 cm, 2 × 2 cm dydžio angliukų. Degėsiais pabarstytas duobės dugnas, prieš laidojant mirusįjį į duobę įmesta šukelė grublėtu paviršiumi. Ji buvo mirusiojo krūtinės vietoje.

Mirusysis palaidotas apie 40 cm pločio karste. Jo ilgis neaiškus. Ties karsto kontūrais, mirusiojo kairėje, šalia kairiosios rankos, gulėjo 22 cm ilgio ir apie 11 cm skersmens akmuo.

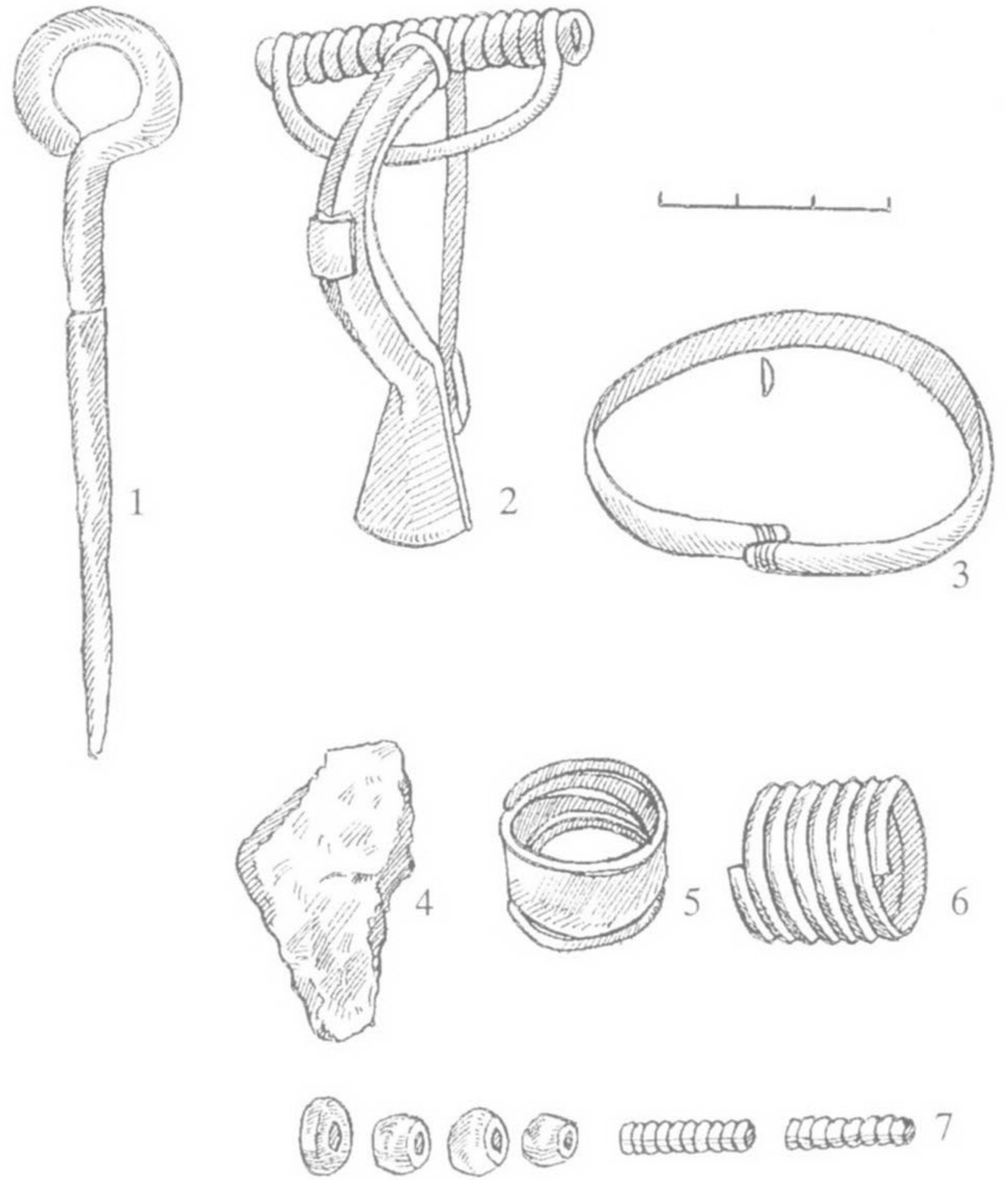
Kapas Nr. 131. 50 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 80 cm pločio ir 170 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 345° – PR 165° kryptimi (47 : 4 pav.).

70 cm gylyje aptikti kaukolės dūlėsiai, pirštikaulių liekanos. Mirusysis (moteriškos lyties vaikas) palaidotas galva į PR 165°, sudėtomis ant krūtinės rankomis.

Galvūgalyje, mirusiojo dešinėje, gulėjo molinis verpstukas. Ant krūtinės, dešinėje, arti kaukolės dūlėsijų, padėti 2 lazdeliniai geležiniai smeigtukai, ant kurių suringiuota grandinė, sudaryta iš geležinių ir žalvarinių grandelių. Ant abiejų rankų užmauta po žalvarinį įvijinį žiedą. Abipus mirusiojo konstatuoti apie 43 cm pločio karsto kontūrai. Jų ilgis neaiškus.

Kapo sampile, ant dugno ir abipus mirusiojo, buvo degėsių. Kojūgalyje, mirusiojo dešinėje, karsto kontūrų išorinėje pusėje, gulėjo 16 cm ilgio ir 12 cm skersmens akmuo.

Kapas Nr. 132. 50 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 65 cm pločio ir 160 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 345° – PR 165° kryptimi.

59 pav. Berniuko įkapės iš kapo Nr. 130: 1 – smeigtukas, 2 – segė, 3 – apyrankė, 4 – puodo šukė, 5, 6 – žiedai, 7 – apvaros komponentai

60 cm gylyje aptikti kaukolės dūlėsiai. Mirusysis (vyriškos lyties vaikas) palaidotas galva į ŠV 345°.

Beveik lygiagrečiai su kaukolės dūlėsiais, mirusiojo kairėje, padėtas geležinis įtveriamasis peilis. Krūtinės srityje rasta geležinė lankinė segė.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 133. 40 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 60 cm pločio ir 155 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 345° – PR 165° kryptimi.

55 cm gylyje aptikti kaukolės dūlėsiai, pirštikaulio fragmentas. Mirusysis (nenustatytos lyties vaikas) palaidotas galva į ŠV 345°.

Prie kaukolės dūlėsijų buvo žalvarinių įvijėlių fragmentų, greičiausiai apvarėlės liekanų. Krūtinės srityje gulėjo geležinis lazdelinis smeigtukas su gintariniu karoliuku ir žalvarinis įvijinis žiedas su paplatinta vidurine įvija. Žiedo viduje išlikęs pirštikaulis.

Kapo sampile buvo degėsių, pavienių angliukų.

Kapas Nr. 134. 45 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 70 cm pločio ir 220 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 330° – PR 150° kryptimi (60 : 1 pav.).

50 cm gylyje aptikti kaukolės dūlėsiai, abiejų rankų pirštikaulių liekanos. Mirusysis (moteris) palaidotas galva į PR 150°, sudėtomis ant krūtinės rankomis.

trapecijos formos diržo apkaustas. Krūtinės srityje rastas geležinis lazdelinis smeigtukas, gintarinis karoliukas ir žalvarinė lankinė segė palenкта kojele. Prie segės – 2 gintariniai karoliukai su žalvarine įvijėle. Juosmens srityje gulėjo žalvarinė juostinė apyrankė su kairiosios rankos dilbikaulių liekanomis.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 138. 50 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 80 cm pločio ir 240 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 330° – PR 150° kryptimi.

60 cm gylyje aptikti kaukolės dūlėsiai, abiejų rankų dilbikaulių fragmentai. Mirusysis (moteris) palaidotas galva į PR 150°, rankos padėtos ant pilvo.

Kaklo vietoje buvo apvarėlė, sudaryta iš žalvarinių įvijėlių, 2 gintarinių ir 4 stiklinių karoliukų. Dubens kaulų srityje rasti abiejų rankų dilbikaulių fragmentai, ant kiekvieno jų – po 2 žalvarines juostines apyrankes. Tarp jų padėti 2 lazdeliniai geležiniai smeigtukai, ant kurių suringiuota žalvarinė grandinė. Prie smeigtukų aptiktas žalvarinis įvijinis žiedas. Mirusiojo kairėje, ties kaukolės liekanomis, gulėjo molinis verpstukas, kojūgalyje – geležinė yla su medinio kotelio liekana. Po apyrankėmis, žiedu ir apvarėle konstatuota medienos (karsto?) liekanų.

Kapas Nr. 139. 40 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 70 cm pločio ir 200 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 330° – PR 150° kryptimi (60 : 3 pav.).

40 cm gylyje aptikti kaukolės dūlėsiai, dešinėsios rankos dilbikaulio fragmentas. Mirusysis (moteris) palaidotas galva į PR 150°. Kairioji ranka padėta ant krūtinės.

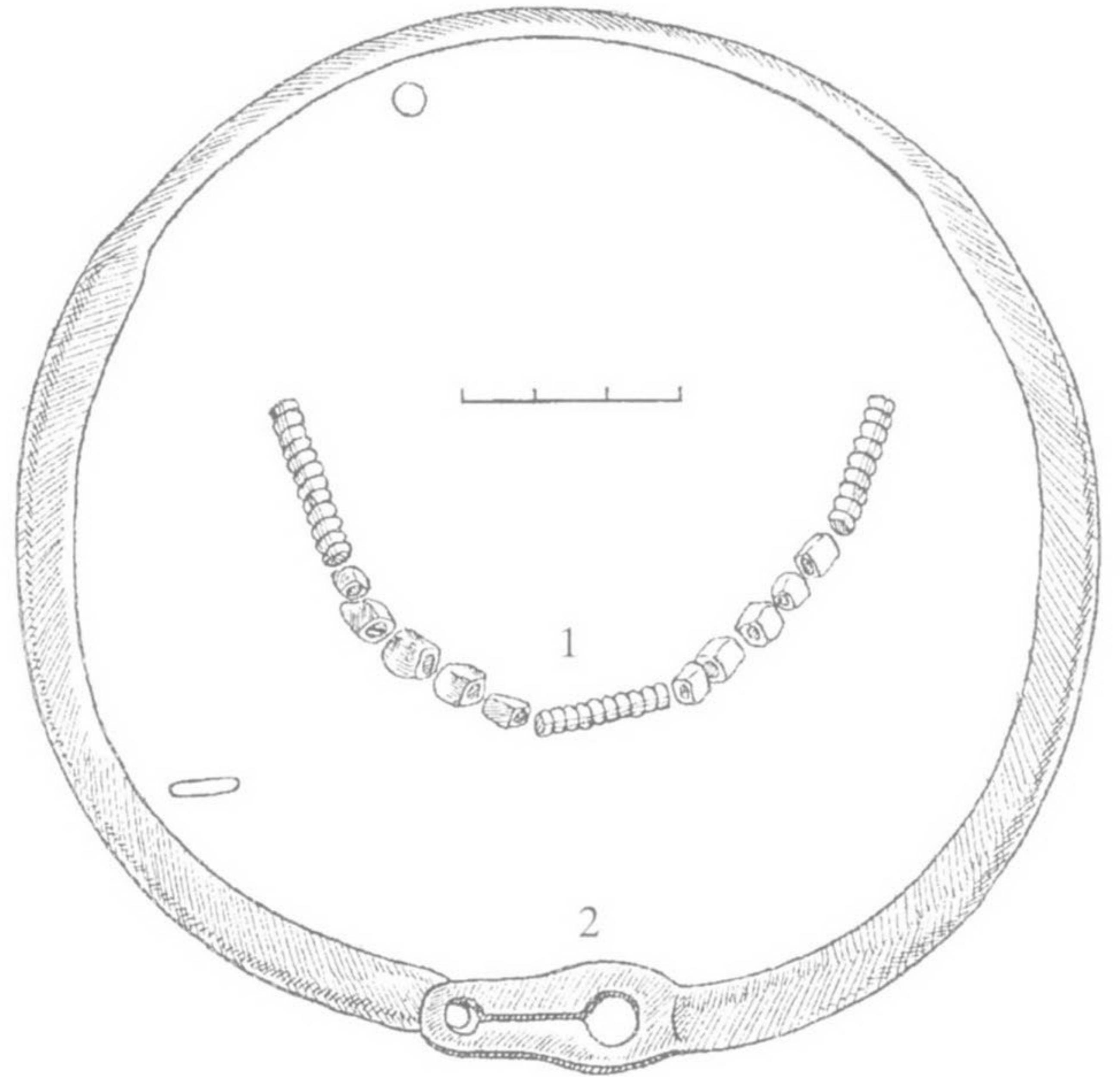
Galvūgalyje, mirusiojo kairėje, padėta geležinė yla. Kaklo vietoje buvo žalvarinė antkaklė su kabliuku ir rakto skylutės formos kilpute galuose bei apvarėlė, sudaryta iš žalvarinių įvijėlių ir 10 stiklinių karoliukų. Krūtinės srityje rasti 2 geležiniai smeigtukai su geležinės grandinės liekanomis ir žalvarinė juostinė apyrankė su dešinėsios rankos kaulų trūnėsiais viduje. Dubenkaulių srityje aptikta šukelė grublėtu paviršiumi. Po antkakle ir ant jos rasta medienos (karsto?) liekanų (61 pav.).

Kapo sampile, duobės dugne buvo degėsių.

Abipus mirusiojo padėti 3 apie 10–11 cm ilgio ir apie 8–9 cm skersmens akmenys. Kairėje gulėjo 2 akmenys, kurių vienas – galvūgalyje, kitas – kojūgalyje, 110 cm nuotoliu. Dešinėje, ties mirusiojo krūtine, buvo padėtas akmuo.

Kapas Nr. 140. 60 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo apie 60 cm pločio ir apie 100 cm ilgio kapo duobės kontūrų R pusė. Kapo V dalis visiškai suardyta kasant duobę rūsiui daržovėms žiemą laikyti.

55 cm gylyje aptikti kaukolės dūlėsiai. Mirusysis (vyriškos lyties vaikas) palaidotas galva į R.

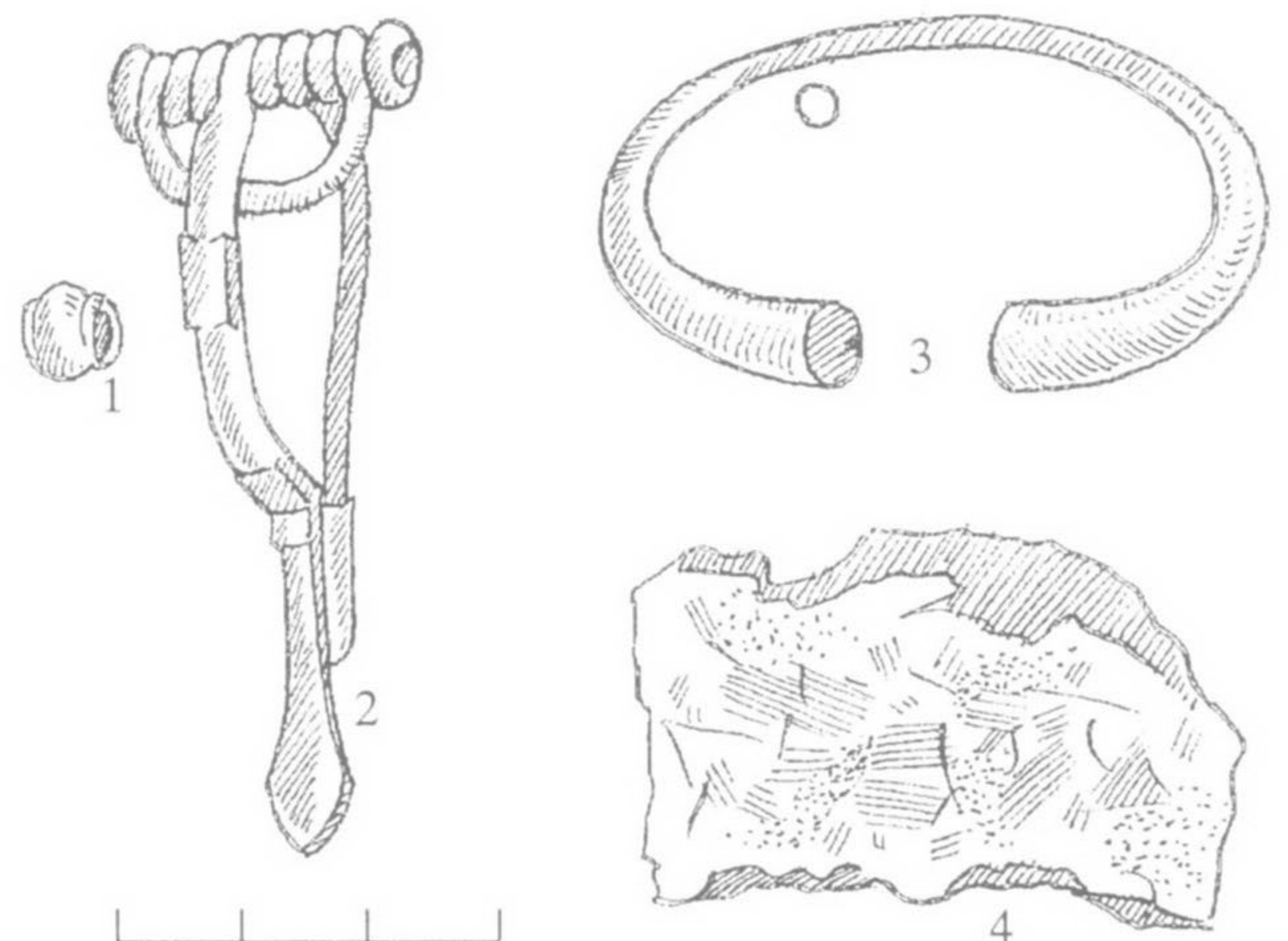

61 pav. Moters papuošalai iš kapo Nr. 139: 1 – apvara, 2 – antkaklė

Galvūgalyje, mirusiojo kairėje, gulėjo šukelė grublėtu paviršiumi. Krūtinės srityje rasta žalvarinė lankinė lieta užkaba segė su stikliniu karoliuku ir žalvarinė storagalė apyrankė, kuri greičiausiai buvo užmauta ant dešinėsios rankos (62 pav.). Ties apyranke, kairėje, gulėjo geležinė diržo sagtis. Po apyranke aptikta medienos (karsto?) trūnėsių.

Kapas Nr. 141. 50 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 70 cm pločio ir 200 cm ilgio suardyto kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 285° – PR 105° kryptimi.

60 cm gylyje aptikti kaukolės dūlėsiai. Mirusysis (vyras) palaidotas galva į ŠV 285°.

62 pav. Berniuko įkapės iš kapo Nr. 140: 1 – karoliukas-amuletas, 2 – segė, 3 – apyrankė, 4 – puodo šukė

Prie kaukolės liekanų, mirusiojo kairėje, gulėjo geležinis įmovinis kirvis, ant jo – geležinis įmovinis ietigalis. Krūtinės srityje, mirusiojo kairėje, padėtas geležinis įtveriamasis peilis. Lygiagrečiai su juo gulėjo geležinio neaiškios paskirties dirbinio dalis.

Kapas Nr. 142. 55 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 70 cm pločio ir apie 50 cm ilgio suardyto kapo duobės kontūrų ŠV galas. Didžioji kapo dalis visiškai sunaikinta kasant rūsio duobę.

62 cm gylyje aptikti kaukolės dūlėsiai, tarp kurių buvo keletas pažaliavusių dantų liekanų. Mirusysis (vyras) palaidotas galva į ŠV 30°.

Šalia kaukolės liekanų, mirusiojo kairėje, gulėjo geležinis įtveriamasis peilis, aiškiai neišjudintas iš pirminės padėties. Tarp dantų trupinių rasta žalvarinė įvijėlė. Permaišytoje žemėje atsitiktinėje padėtyje dar aptiktas gintarinis karoliukas.

Kapas Nr. 143. 45 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 90 cm pločio ir 230 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 330° – PR 150° kryptimi. Duobėje palaidoti 2 mirusieji.

Kapas A. Griaučių liekanų neaptikta. Sprendžiant iš įkapių padėties, mirusysis (moteriškos lyties vaikas) palaidotas galva į PR 150°, arčiau duobės R pakraščio.

55 cm gylyje, mirusiojo galvūgalyje, gulėjo medinės, žalvario apkausteliais puoštos dėžutės liekanos. Krūtinės srityje rasta žalvarinė juostinė apyrankėlė. Mirusiojo kairėje, vienoje krūvelėje, buvo 2 geležiniai lazdeliniai smeigtukai ir žalvarinė grandinė.

Kapo sampile, abipus mirusiojo, gausu degėsių.

Kapas B. 72 cm gylyje nuo žemės paviršiaus aptikti kaukolės dūlėsiai. Mirusysis (vyras) palaidotas galva į ŠV 330°, duobės viduryje. (Taigi jo kairėje, bendroje duobėje, apie 13–15 cm aukščiau, buvo kapas A) (55 : 2 pav.).

Prie kaukolės liekanų, dešinėje, gulėjo geležinis įmovinis ietigalis, kairėje padėtas geriamasis ragas, kurio angos pakraščiai ir smaigalys apkaustyti žalvariu. Smaigalys atremtas į geležinį įmovinį kirvį, rastą kairiojo peties srityje. Šalia, lygiagrečiai su ranka, padėtas geležinis įtveriamasis peilis. Prie jo buvo geležinė diržo sagtis. Krūtinės srityje aptikta žalvarinė lankinė lieta užkaba segė su gintariniu karoliuku ir geležinis lazdelinis smeigtukas. Mirusiojo dešinėje rasta žalvarinio dirbinio trupinių, matyt, tai ietikočio puošmena, išlikusi per 35 cm nuo ietigalio įmovos galo.

Kapo sampile buvo degėsių ir 2 šukelės grublėtu paviršiumi. Pastarosios rastos įvairiose vietose bei įvairiame gylyje.

Kapas Nr. 144. 40 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 70 cm pločio ir 200 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠR 30° – PV 210° kryptimi.

50 cm gylyje aptikti kaukolės dūlėsiai. Mirusysis (moteris) palaidotas galva į ŠR 30°.

Mirusiojo dešinėje, lygiagrečiai su kaukolės liekanomis, padėtas geležinis įtveriamasis peilis. Kojūgalyje, kairėje, rasta geležinė yla su medinio kotelio liekana. Krūtinės srityje gulėjo šukelė grublėtu paviršiumi. Dar 2 tokios pat keramikos fragmentai atsitiktinėje padėtyje rasti kapo sampile, vos per kelis centimetrus virš mirusiojo.

Kapo sampile buvo degėsių. Jais pabarstytas ir duobės dugnas. Be to, degėsiais aplipusi vidinė pusė šukelės, gulėjusios virš mirusiojo, krūtinės srityje.

Kapas Nr. 145. 40 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 80 cm pločio ir 230 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠR 30° – PV 210° kryptimi.

50 cm gylyje aptikti kaukolės dūlėsiai. Mirusysis (vyras) palaidotas galva į ŠR 30°.

Prie kaukolės liekanų, mirusiojo kairėje, gulėjo geležinis įmovinis kirvis ir geležinis įmovinis ietigalis. Krūtinės srityje rastas geležinis lazdelinis smeigtukas. Kojų srityje (apytikriai lygiagrečiai su dešiniąja šlaunimi) padėtas geležinis įtveriamasis peilis. Abipus mirusiojo išryškėjo apie 40 cm pločio, neaiškaus ilgio karsto kontūrai.

Kapo sampile buvo degėsių. Jais pabarstytas duobės dugnas, daugiau – abipus mirusiojo.

Kapas Nr. 146. 35 cm gylyje nuo žemės paviršiaus aptiktos suardyto kapo liekanos – apie 40 cm pločio ir 80 cm ilgio netaisyklingos formos dėmė, kurioje buvo degėsių.

Griaučių nerasta. Neaiški nei mirusiojo lytis, nei laidojimo kryptis.

45 cm gylyje, dėmės P krašte, gulėjo žalvarinė juostinė apyrankė, aiškiai išjudinta iš pirminės padėties. Atsitiktinėje padėtyje buvo ir kita žalvarinė juostinė apyrankė, gulėjusi per 75 cm į ŠR nuo pirmosios.

Kapas Nr. 147. 50 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 70 cm pločio ir 180 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 345° – PR 165° kryptimi (55 : 3 pav.).

70 cm gylyje aptikti kaukolės dūlėsiai. Mirusysis (vyras) palaidotas galva į ŠV 345°.

Galvūgalyje, mirusiojo kairėje, gulėjo geležinis įmovinis ietigalis, dešinėje – geležinė diržo sagtis, geležinė grandelė ir geležinis įtveriamasis peilis. Krūtinės srityje rastas geležinis lazdelinis smeigtukas.

Kapo sampile buvo degėsių.

Mirusiojo dešinėje, ties peiliu, padėtas 15 cm ilgio ir 9 cm skersmens akmuo.

Kapas Nr. 148. 50 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 70 cm pločio ir 200 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 345° – PR 165° kryptimi.

67 cm gylyje aptikti kaukolės dūlėsiai. Mirusysis (vyras) palaidotas galva į ŠV 345°.

Prie kaukolės liekanų, mirusiojo dešinėje, lygiagrečiai gulėjo 2 geležiniai įmoviniai ietigaliai. Krūtinės srityje rastas geležinis lazdelinis smeigtukas ir žalvarinis įvijinis žiedas.

Kapo sampile buvo degėsių. Jais pabarstytas ir duobės dugnas.

Kapas Nr. 149. 45 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 90 cm pločio ir 230 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 345° – PR 165° (60 : 4 pav.).

70 cm gylyje aptikti kaukolės dūlėsiai (geriau išsilaikęs tik smegeninės kaušas), dešinėsios rankos dilbikaulių liekanos. Mirusysis (moteris) palaidotas galva į PR 165°, dešinioji ranka padėta dubens srityje (63 pav.).

Ant galvos uždėtas žalvarinis apgalvis, kurį sudarė 3 eilės lygiagrečiai suvertų įvijėlių, periodiškai perkirtų skirstikliais. Apgalvio galus ant pakaušio jungė pailga žalvarinė plokštelė. Lygiagrečiai su ja buvo kito audeklinio apgalvio detalė – žalvarinė įvija su siūlų ir medienos liekanomis viduje. Kaklą puošė apvara, sudaryta iš 37 sidabrinių kibirėlio formos pakabučių. Krūtinės srityje gulėjo 2 žalvariniai kryžiniai smeigtukai su ažūriniais pusemenulio formos pakabučiais, kuriuos jungė 2 grandinėlės. Ant dešinėsios rankos užmautos 2 žalvarinės juostinės apyrankės. Abipus jų rasta po gintarinį karoliuką. Pačiame kojūgalyje,

63 pav. Moters kapas Nr. 149

mirusiojo kairėje, aptiktos 2 šukelės, kurių viena – lygiu, kita – grublėtu paviršiumi. Vidinė pirmosios šukelės pusė aplipusi degėsiais. Apgalvių, smeigtukų apačioje užfiksuota medienos (karsto?) liekanų.

Kapo sampile buvo degėsių. Jais pabarstytas duobės dugnas.

Kapas Nr. 150. 80 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo apie 70 cm pločio, neaiškaus ilgio apardyto kapo duobės kontūrai, orientuoti apytikriai ŠR 30° – PV 210° kryptimi.

75 cm gylyje aptikti kaukolės dūlėsiai. Mirusysis (moteris) palaidotas galva į PV 210°.

Krūtinės srityje skersai gulėjo 2 žalvariniai lazdeliniai smeigtukai. Jie buvo neišjudinti iš pirminės padėties.

Kapas Nr. 151. 30 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo netaisyklingos formos pailga, apie 50 cm pločio ir 150 cm ilgio dėmė, kurioje ŠV 315° – PR 135° kryptimi išblaškytos suardyto kapo liekanos.

Griaučių nerasta. Mirusiojo (vyro) laidojimo kryptis neaiški.

30–60 cm gylyje, permaišytoje su degėsiais žemėje, įvairiose kapavietės vietose atsitiktinėje padėtyje rasta įkapių: geležinis įmovinis ietigalis nulaužta viršūne, geležinis įmovinis kirvis, geležinio peilio geležtės dalis, geležinio smeigtuko 2 fragmentai, 2 gintariniai karoliukai.

Kapas Nr. 152. 55 cm gylyje nuo žemės paviršiaus aptiktos suardyto kapo liekanos, apimančios apie 160 × 170 cm dydžio plotą.

Griaučių nerasta. Neaiški nei mirusiojo lytis, nei laidojimo kryptis. 10 cm storio permaišytos su degėsiais žemės sluoksnyje atsitiktinėje padėtyje gulėjo 2 geležinio sulūžusio pinceto dalys ir gintarinis karoliukas.

Kapai Nr. 153–154. 35 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo apie 110 cm pločio ir 140 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 315° – PR 135° kryptimi.

35 cm gylyje aptikti dviejų greta palaidotų mirusiųjų palaikai ir įkapės.

Kapas Nr. 153. 35 cm gylyje, duobės V pusėje, rasti kaukolės dūlėsiai. Sprendžiant iš įkapių, mirusysis (vyriškos lyties vaikas) palaidotas galva į ŠV 315° (39 : 2A pav.).

Galvūgalyje, mirusiojo dešinėje, gulėjo geležinis įmovinis ietigalis. Ties jo įmova padėtas akmeninis netaisyklingos formos galastuvas ir netaisyklingos formos titnagėlis. Dešiniojo peties srityje buvo geležinis įtveriamasis peilis ir geležinė diržo sagtelė. Krūtinės srityje gulėjo geležinis lazdelinis smeigtukas su gintariniu karoliuku. Kojų srityje, mirusiojo dešinėje, rastas geležinis įmovinis kirvis.

Kapas Nr. 154. 35 cm gylyje, kapavietės R pusėje, t. y. per 40 cm nuo pirmojo mirusiojo kaukolės liekanų aptikti kitos kaukolės dūlėsiai, pirštikaulių liekanos. Mirusysis (vyriškos lyties vaikas) palaidotas galva į ŠV 315° (39 : 2B pav.).

Mirusiojo dešinėje gulėjo 3 geležinės įkapės: lygiagrečiai su kaukolės liekanomis – įmovinis ietigalis, ties juosmeniu – įmovinis kirvelis ir įtveriamasis peilis. Kaklo srityje rasta žalvarinė įvijėlė, krūtinės srityje – žalvarinis įvijinis žiedelis su kaulo dūlėsiais viduje.

Pačiame galvūgalyje padėtas apie 30 cm ilgio ir 20 cm skersmens akmuo (64 pav.).

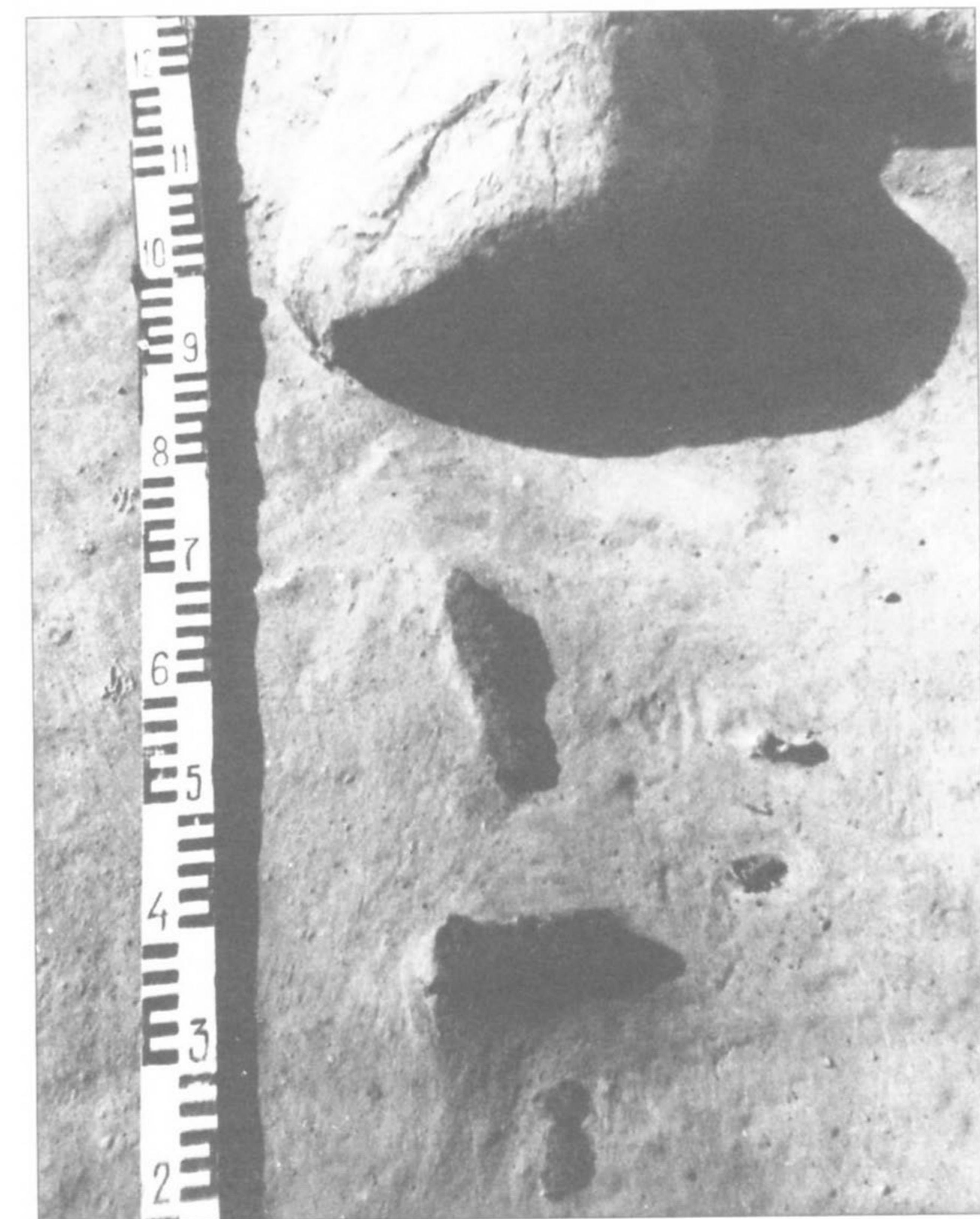
Visame dvigubo kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 155. 60 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 80 cm pločio ir 190 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠR 75° – PV 255° kryptimi.

Griaučių neaptikta. Sprendžiant iš įkapių padėties kapavietėje, mirusysis (lytis nenustatyta) galėjo būti palaidotas galva į ŠR 75°.

Krūtinės srityje gulėjo žalvarinis įvijinis žiedas ir geležinis lazdelinis smeigtukas, prie kurio dar buvo 2 gintariniai karoliukai.

Kapo sampile, duobės dugne, ypač galvūgalyje, pribarstyta degėsių.

64 pav. Berniuko kapas Nr. 154

Kojūgalyje, abipus mirusiojo, padėta po 11–12 cm ilgio ir 8–9 cm skersmens akmenį.

Kapas Nr. 156. 40 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo apie 45 cm pločio ir 110 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti V–R kryptimi.

Griaučių neaptikta. Sprendžiant iš įkapių padėties kapavietėje, mirusysis (nenustatytos lyties vaikas) galėjo būti palaidotas galva į V.

45 cm gylyje kaklo – krūtinės vietoje rasta žalvarinė įvijėlė ir žalvarinis įvijinis žiedelis.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 157. 60 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 80 cm pločio ir 180 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 315° – PR 135° kryptimi.

60 cm gylyje aptikti kaukolės dūlėsiai, kairiosios rankos dilbikaulių liekanos. Mirusysis (moteris) palaidotas galva į PR 135°.

Krūtinės srityje gulėjo 2 geležiniai lazdeliniai smeigtukai ir žalvarinė juostinė apyrankė su kaulo trūnėsiais viduje.

Kapo sampile buvo degėsių. Jais pabarstytas ir duobės dugnas, ypač galvūgalyje.

Kapas Nr. 158. 55 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 70 cm pločio ir 190 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti V–R kryptimi.

70 cm gylyje aptikti kaukolės dūlėsiai. Mirusysis (moteris) palaidotas galva į R.

Prie kaukolės liekanų gulėjo žalvarinė įvijėlė. Krūtinės srityje rastas žalvarinis įvijinis žiedas. Kojūgalyje, mirusiojo dešinėje, aptikta yla su medinio kotelio liekana.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 159. Ištyrus kapą Nr. 156, žemėje dar vis buvo degėsių. Kasinėjant buvusios kapavietės vietą, 65 cm gylyje nuo žemės paviršiaus ryškėjo 65 cm pločio ir 190 cm dydžio kito kapo kontūrai, orientuoti V–R kryptimi (55 : 4 pav.).

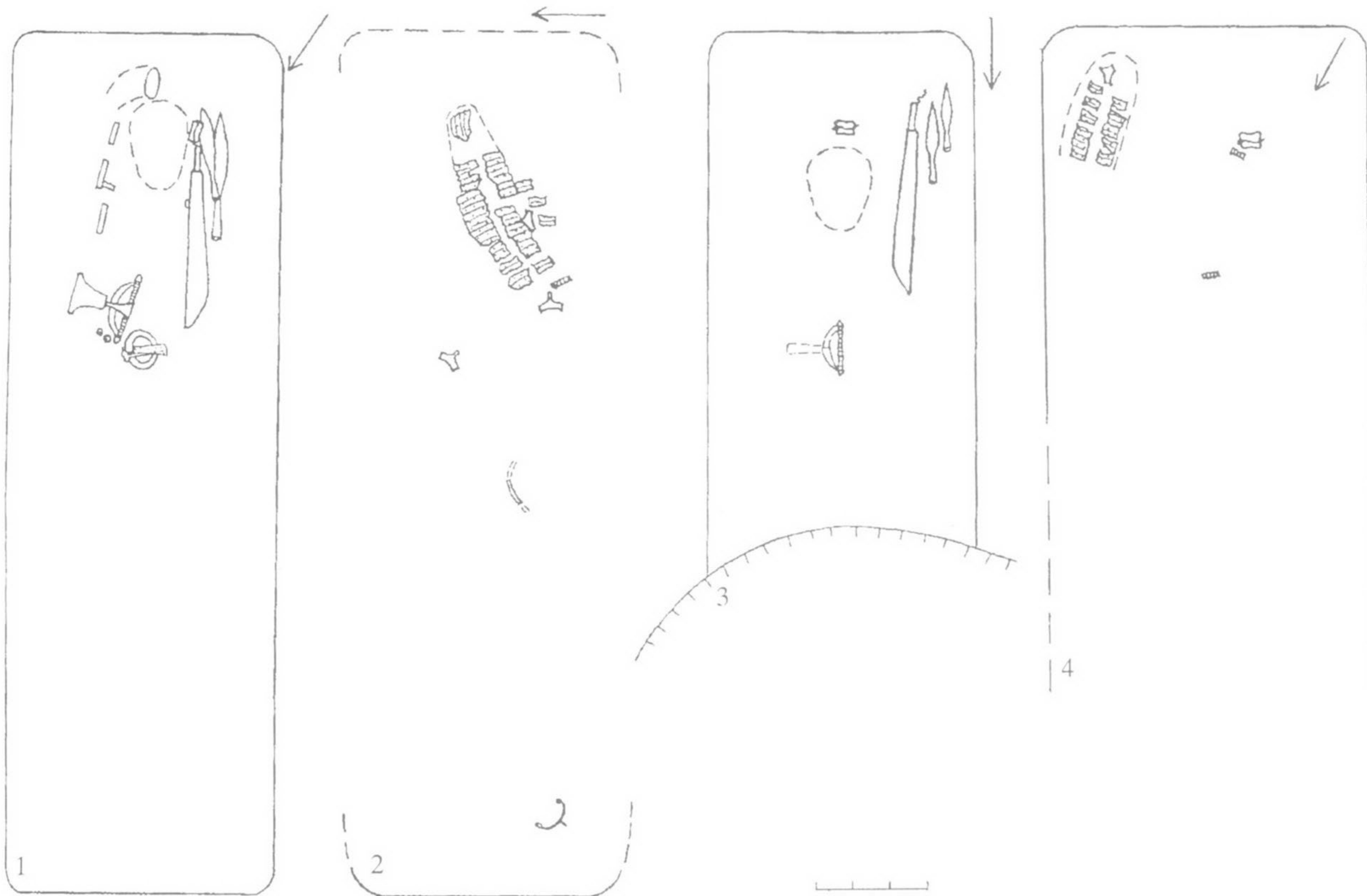
65 cm gylyje aptikti kaukolės dūlėsiai. Mirusysis (vyras) palaidotas galva į V.

Abipus kaukolės liekanų gulėjo keletas geležinių įkapių: mirusiojo dešinėje – įmovinis kirvis, ant jo – įmovinis ietigalis, kairėje – įtveriamasis peilis ir diržo sagtis. Kaklo vietoje buvo apvarėlė, kurią sudarė žalvarinės įvijėlės ir 2 stikliniai karoliukai. Krūtinės srityje rastas geležinis lazdelinis smeigtukas su 2 gintariniais karoliukais ir žalvarinis įvijinis žiedas su pirštikaulio liekana viduje.

Kapo sampile buvo degėsių.

Galvūgalio dešinėje, prie ietigalio, padėtas apie 8 cm ilgio ir 6 cm skersmens akmuo.

Taigi šio vyro kape vėliau buvo palaidotas vaikas (k. Nr. 156). Kapus skyrė apie 20 cm storio žemės sluoksnis.

65 pav. Kapų planai: 1 – k. Nr. 160, 2 – k. Nr. 175, 3 – k. Nr. 185, 4 – k. Nr. 201

Kapas Nr. 160. 55 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 65 cm pločio ir 210 cm ilgio kapo kontūrai, orientuoti ŠV 315° – PR 135° kryptimi (65 : 1 pav.).

55 cm gylyje aptikti kaukolės dūlėsiai, kairiosios rankos dilbikaulių liekanos. Mirusysis (vyras) palaidotas galva į PR 135°.

Galvūgalyje, prie smegeninės trūnėsių, rastas geriamojo rago angos žalvarinis apkaustas. Geriamojo rago juostos žalvarinių apkaustų liekanos aptiktos ties kaukolės dūlėsiais, mirusiojo dešinėje. Kitoje, t. y. kairėje pusėje gulėjo kelios geležinės įkapės: 2 įmoniniai ietigaliai, lygiagrečiai su jais – vienašmenis platusis kalavijas su medienos liekanomis ant įkotės. Prie jos buvo diržo sagtis ir skirstiklis. Krūtinės srityje rasta didelė žalvarinė skliutakojė segė su 2 gintariniais karoliukais. Juosmens srityje – žalvarinė masyvi apyrankė (66, 67 pav.).

Kapo sampile buvo degėsių, pavienių angliukų.

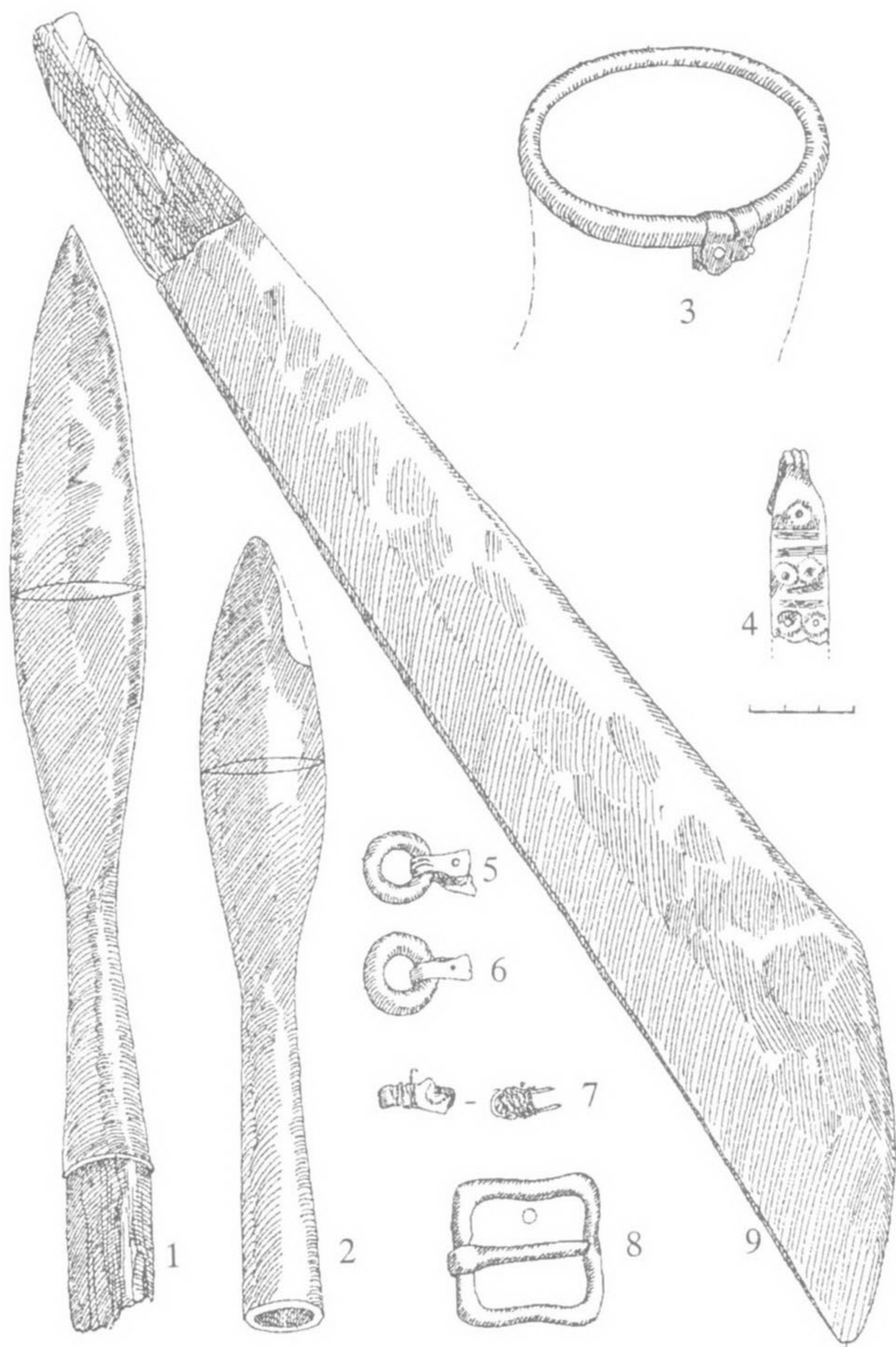
Kapas Nr. 161. 50 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo apie 70 cm pločio ir apie 110 cm ilgio suardyto kapo kontūrų vakarinė pusė. Rytinė kapo dalis visiškai sunaikinta kasant rūšį daržovėms žiemą laikyti.

Griaučių nerasta. Mirusiojo (vyro) laidojimo kryptis neaiški.

50 cm gylyje, kapo V gale, skersai gulėjo žirgo kaukolės liekanos – 2 eilės dantų su žandikaulių

66 pav. Vyro kapas Nr. 160

67 pav. Vyro įkapės iš kapo Nr. 160: 1, 2 – ietigaliai, 3, 4 – geriamojo rago ir juostos apkaustų fragmentai, 5–7 – kalavijo makščių apkaustų detalės, 8 – diržo sagtis, 9 – kalavijas

nuolaužomis. Radiniai aiškiai neišjudinti iš pirminės padėties. Prie kaukolės liekanų aptikta geležinio įtveriamojo peilio dalis. Duobės P pakraštyje buvo žalvarinės grandinės fragmentas, Š pakraštyje – puošmena, sudaryta iš 3 žalvarinių klevo sėklos formos pakabučių ir į juos įvertų žalvarinių įvijėlių. Visos metalinės įkapės rastos atsitiktinėje padėtyje.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 162. 50 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 60 cm pločio ir 190 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti V–R kryptimi.

60 cm gylyje aptikti kaukolės dūlėsiai. Mirusysis (vyras) palaidotas galva į R.

Galvūgalyje, mirusiojo dešinėje, gulėjo geležinis įmovinis ietigalis. Krūtinės srityje rasta geležinė diržo sagtis, geležinio pinceto dalys ir geležinio įtveriamojo peilio įkotė su medienos liekanomis paviršiuje. Šalia šių radinių gulėjo dar geležinis lazdelinis smeigtukas su žalvarinės grandinės fragmentu.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 163. 50 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo apie 70 cm pločio ir apie 150 cm ilgio netaisyklingos formos suardyto kapo kontūrai, orientuoti V–R kryptimi.

50 cm gylyje atsitiktinėje padėtyje aptikti kaukolės fragmentai – smegeninės skeveldros. Neaiški nei mirusiojo lytis, nei laidojimo kryptis.

Permaišytoje žemėje, 55 cm gylyje, rasta akmeninio verpstuko dalis bei žalvarinė puošmena, kurią sudarė įvijėlės ir klevo sėklos formos pakabutis.

50 cm gylyje, netoli žmogaus kaukolės liekanų, aptikta žirgo žandikaulio nuolauža su dantimis. Radinys išjudintas iš pirminės padėties.

Kapas Nr. 164. 50 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 60 cm pločio ir 210 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 315° – PR 135° kryptimi.

65 cm gylyje aptikti kaukolės dūlėsiai, dviejų pirštikaulių liekanos. Mirusysis (vyras) palaidotas galva į ŠV 315°. Kairioji ranka sulenkta ir padėta ant krūtinės, dešinioji ištiesta palei šoną.

Prie smegeninės dūlėsijų rasta žalvario trupinių, matyt, galvos dangos puošmenų liekanos. Tarp kaukolės trūnėsių buvo žalvarinės antkaklės dalys, kurių viena – su kabliuku, kita – su kilpele galuose. Ant krūtinės gulėjo žalvarinis įvijinis žiedas su kairiosios rankos pirštikauliu viduje. Dešniosios rankos žalvarinis įvijinis žiedas su pirštikauliu rastas mirusiojo dešinėje, t. y. ten, kur buvo ištiestos rankos plaštaka. Kairėje pusėje, ties juosmeniu, gulėjo diržo detalės – geležinė sagtis ir odinės juostos fragmentas, iš abiejų pusių apkaustytas žalvariu.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 165. 60 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 55 cm pločio ir 160 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti V–R kryptimi.

Griaučių neaptikta. Sprendžiant iš duobės kontūrų dydžio, kape galėjo būti palaidotas vaikas. Neaiški nei mirusiojo lytis, nei laidojimo kryptis.

75 cm gylyje, beveik duobės centre, rastas žalvarinis įvijinis žiedas.

Kapo sampile buvo degėsių, pavienių angliukų.

Kapas Nr. 166. 55 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 60 cm pločio ir 180 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti V–R kryptimi.

Griaučių neaptikta. Sprendžiant iš įkapių padėties kapavietėje, mirusysis (moteris) galėjo būti palaidotas galva į V.

58 cm gylyje, duobės V gale, galvūgalyje, mirusiojo dešinėje, gulėjo žalvarinis žiedinis smeigtukas. Krūtinės srityje, kairėje, rastos 3 žalvarinės įvijėlės, gulinčios viena prie kitos. Kiekvienos jų viduje buvo siūlų liekanų. Juosmens – kojų srityje padėtas akmeninis verpstukas.

68 pav. Berniuko kapas Nr. 167 su žirgo auka

Kapas Nr. 167. 50 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 60 cm pločio ir 120 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti V–R kryptimi (17 : 5 pav.).

65 cm gylyje aptikti kaukolės dūlėsiai, kairiosios rankos dilbikaulių fragmentai. Mirusysis (vyriškos lyties vaikas) palaidotas galva į R. Kairioji ranka padėta ant krūtinės (68 pav.).

Kairėje mirusiojo galvos pusėje rastas geriamojo rago angos žalvarinis apkaustas su į jį įverta žalvarine grandinėle. Prie apkausto gulėjo geležinis įmovinis ietigalis. Kaukolės dūlėsius juosė audeklinė juosta, kurios abu kraštai papuošti įaustomis viena prie kitos žalvarinėmis grandelėmis. Pakaklėje buvo apvarėlė, kurią sudarė 2 žalvarinės įvijėlės, perskirtos žalvarine grandele su 2 žalvarinėmis grandinėlėmis. Krūtinės srityje gulėjo žalvarinė lankinė aguoninė segė su 2 gintariniais karoliukais, žalvarinė įvijinė apyrankėlė su kairiosios rankos dilbikaulių liekana viduje, žalvarinis juostinis ir 2 žalvariniai įvijiniai žiedeliai. Kairėje, ties petimi, rasta geležinė diržo sagtis. Dešinėje, prie kojų, buvo medinio ietikočio fragmentas, ant kurio užmauta žalvarinė įvija (69 pav.). Po sege, apyranke, galvos juosta buvo medienos (karsto?) trūnėsių.

55 cm gylyje, galvūgalyje, mirusiojo dešinėje, aptiktos kumeliuko galvos liekanos. Sprendžiant iš

geriau išlikusių dantų padėties, gyvulio galva orientuota snukiu į R. Kapavietėje ji gulėjo 9 cm aukščiau už visus kitus radinius.

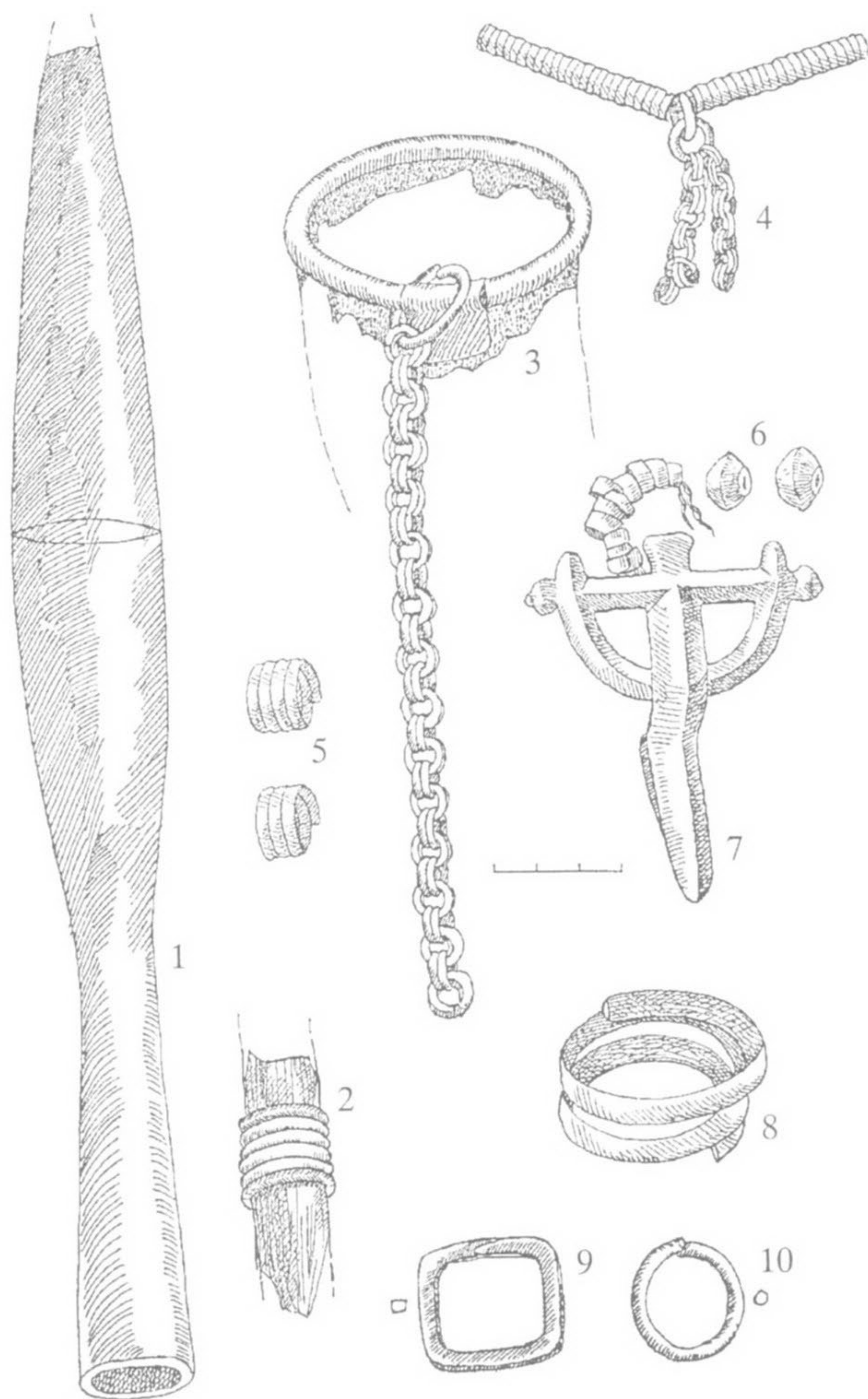
Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 168. 50 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 45 cm pločio ir 120 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti V–R kryptimi.

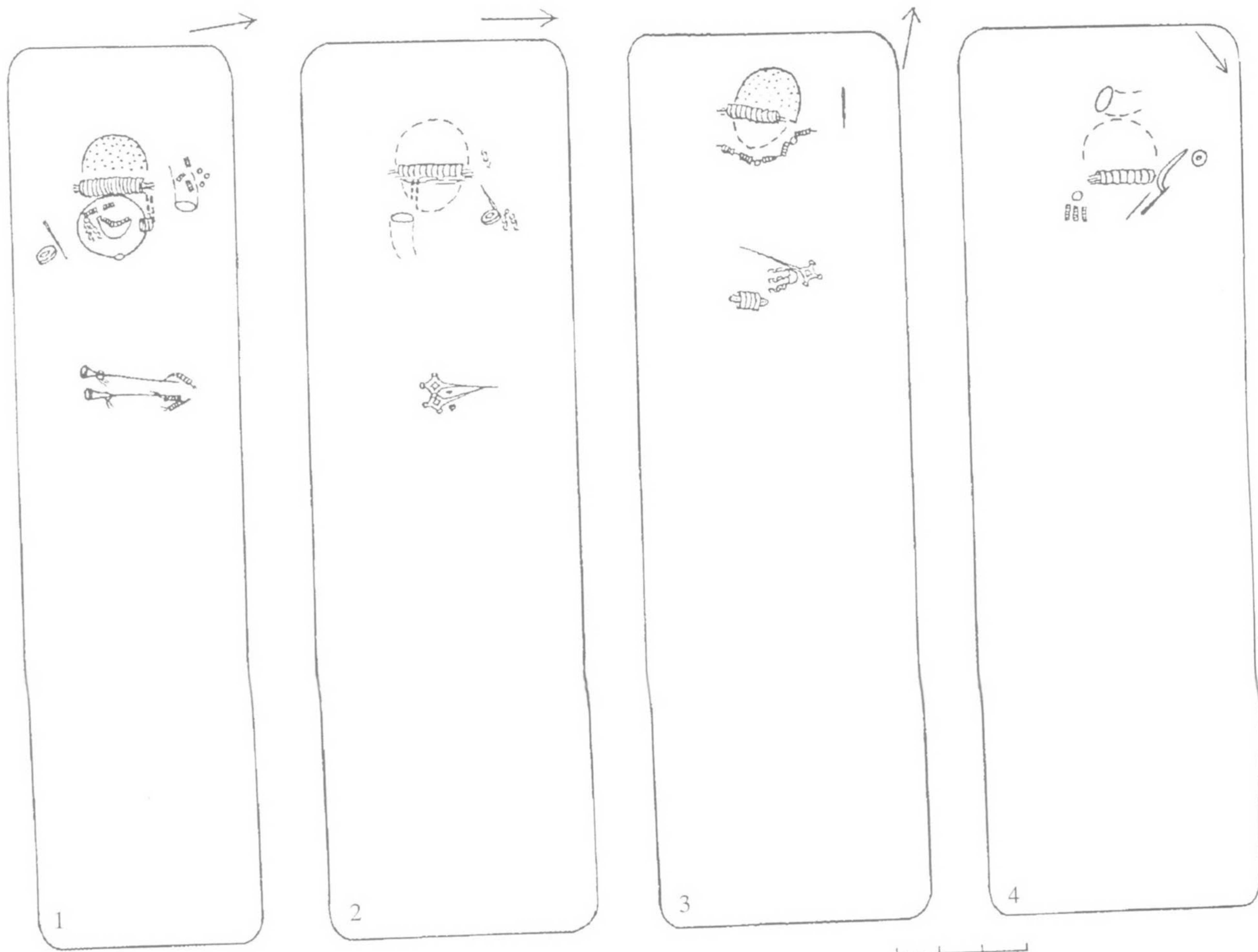
Griaučių neaptikta. Sprendžiant iš įkapių padėties kapavietėje, mirusysis (nenustatytos lyties vaikas) galėjo būti palaidotas galva į R.

55 cm gylyje, duobės R dalyje, greičiausiai krūtinės srityje, rastas geležinis lazdelinis smeigtukas ir žalvarinė įvijėlė.

Kapas Nr. 169. 50 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 60 cm pločio ir 210 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 285° – PR 105° kryptimi.

69 pav. Berniuko įkapės iš kapo Nr. 167: 1 – ietigalis, 2 – ietikočio fragmentas su įvija, 3 – geriamojo rago apkaustai, 4 – apvara, 5 – žiedai, 6 – karoliukai–amuletai, 7 – segė, 8 – apyrankė, 9 – diržo sagtis, 10 – grandelė

70 pav. Kapų planai: 1 – k. Nr. 172, 2 – k. Nr. 174, 3 – k. Nr. 189, 4 – k. Nr. 196

Griaučių neaptikta. Neaiški nei mirusiojo lytis, nei laidojimo kryptis.

65 cm gylyje, kapavietės centre, aptikta žalvarinio dirbinio trupinių.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 170. 55 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 45 cm pločio ir 110 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti V–R kryptimi.

60 cm gylyje aptiktos dešinėsios rankos dilbikaulio liekanos. Sprendžiant iš įkapių padėties kapavietėje, mirusysis (nenustatytos lyties vaikas) galėjo būti palaidotas galva į R.

60 cm gylyje, galvūgalyje, mirusiojo kairėje, gulėjo geležinis įtveriamasis peiliukas su medinio kotelio liekana. Krūtinės srityje aptiktas geležinis lazdelinis smeigtukas ir žalvarinė įvijinė apyrankėlė su kaulo liekana viduje.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 171. 40 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo apie 60 cm pločio ir apie 80 cm ilgio suardyto kapo duobės kontūrų ŠV galas. Kita kapo dalis visiškai sunaikinta kasant rūsiaduobę. Kapo duobė orientuota ŠV 300° – PR 120° kryptimi.

71 pav. Moters kapas Nr. 172

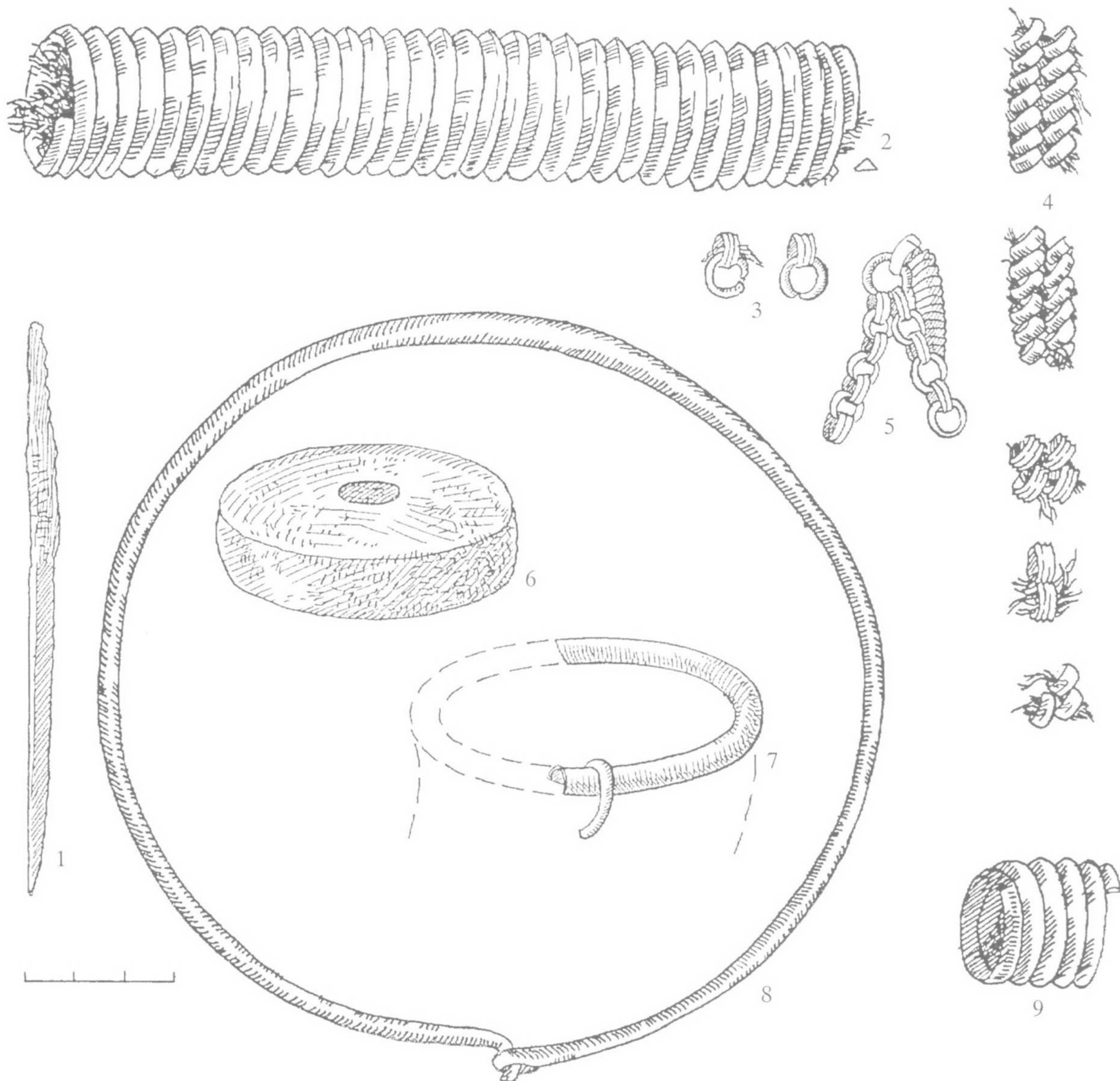
Griaučių nerasta. Mirusiojo (moters) laidojimo kryptis neaiški.

55 cm gylyje, permaišytoje žemėje, rasta keletas įkapių, gulėjusių atsitiktinėje padėtyje: galvos juostos fragmentas su įaustomis žalvarinėmis grandelėmis, geriamojo rago angos žalvarinio apkausto nuolauža, apvarėlės dalis, kurią sudarė 2 žalvarinės įvijėlės ir grandinėlės liekana.

Kapas Nr. 172. 50 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 50 cm pločio ir 200 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 300° – PR 120° kryptimi (70 : 1; 71 pav.).

50 cm gylyje aptiktos smegeninės ir apatinio žandikaulio liekanos, pirštikaulis. Mirusysis (moteris) palaidotas galva į ŠV 300°.

Ties mirusiojo galva, kairėje, buvo geriamojo rago angos žalvarinis apkaustas. Kitoje pusėje, ties dešiniuoju petimi, padėtas akmeninis verpstukas ir geležinė yla, ant kurios įkotės buvo medinio kotelio liekana. Po pakauškauliu, skersai, gulėjo žalvarinė apgalvio įvija, kurios viduje išlikęs medinis strypelis, iš visų pusių apsuptas rusvos ir juosvos spalvos siūlų. Tarp kaukolės liekanų, kairėje, aptikti apgalvio juostos, supintos iš siūlų ir žalvarinių grandelių, fragmentai. Kaklo srityje buvo žalvarinė antkaklė plonėjančiais galais su kabliuku bei kilpele ir apvara, kurią sudarė žalvarinės įvijėlės bei pakabučiai – trumpos grandinėlės. Krūtinės srityje skersai gulėjo 2 žalvariniai nuokamieniai smeigtukai, prie kurių buvo

72 pav. Moters įkapės iš kapo Nr. 172: 1 – yla, 2–4 – apgalvio detalės, 5 – apvara, 6 – verpstukas, 7 – geriamojo rago apkaustų dalis, 8 – antkaklė, 9 – žiedas

dar ir 3 žalvarinės įvijėlės su virvučių liekanomis viduje. Ant smeigtukų smaigalių aptikta vilnonio audinio skiautelių. Pakaklėje rastas žalvarinis įvijinis žiedas (72 pav.). Po kaukole, įvija, antkakle ir smeigtukais buvo medienos (karsto?) trūnėsių.

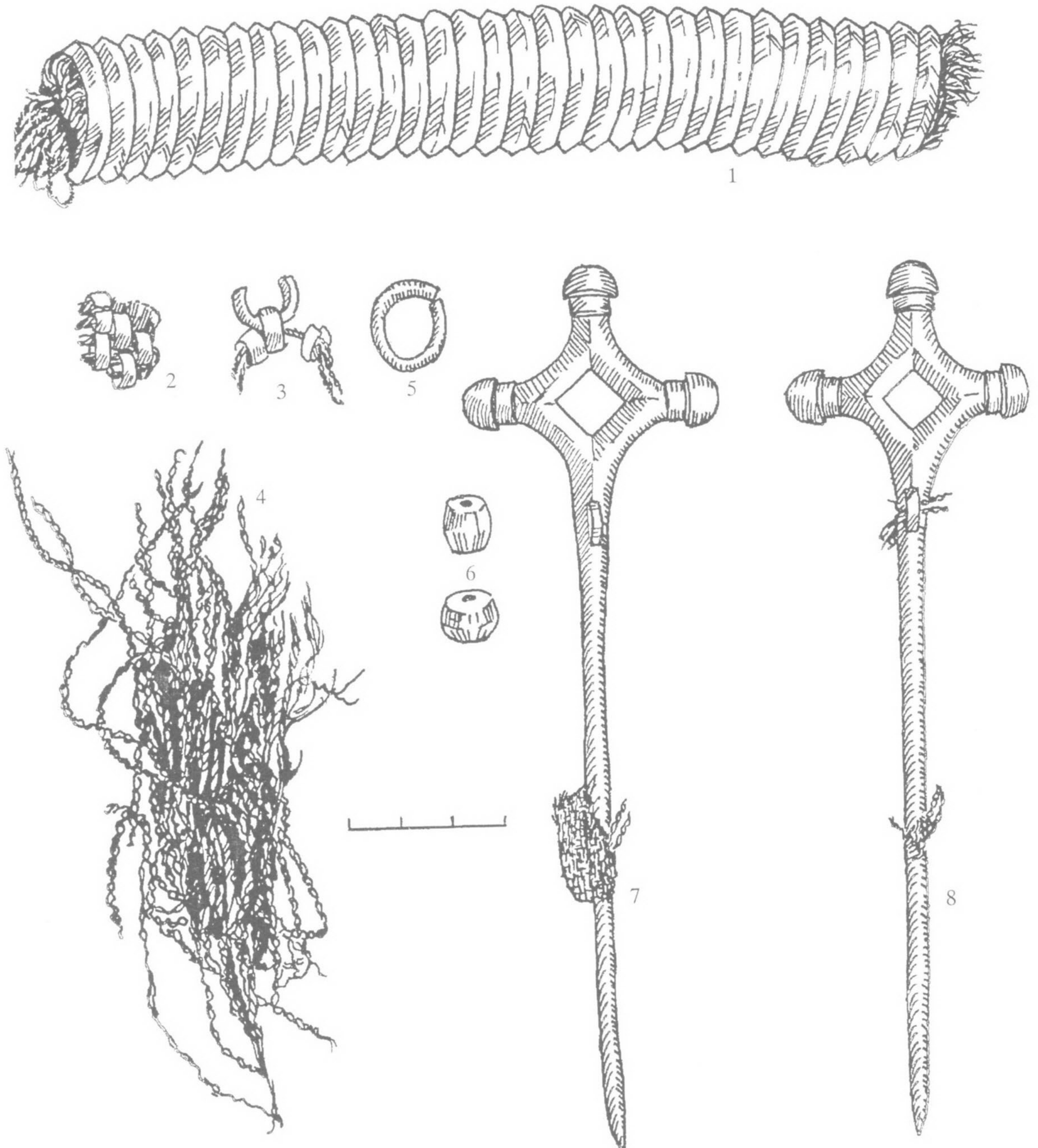
Kapas Nr. 173. 50 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 60 cm pločio ir 180 cm ilgio suardyto kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 285° – PR 105° kryptimi.

Griaučių neaptikta. Mirusiojo (moters) laidojimo kryptis neaiški.

Permaišytoje žemėje, 60 cm gylyje, atsitiktinėje padėtyje rastas žalvarinis kiaurakryžmis smeigtukas ir žalvarinės įvijėlės fragmentas.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 174. 50 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 60 cm pločio ir 200 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti V–R kryptimi (70 : 2 pav.).

73 pav. Moters įkapės iš kapo Nr. 174: 1–4 – apgalvio dalys, 5 – grandelė, 6 – karoliukai-amuletai, 7, 8 – smeigtukai

Griaučių neaptikta. Sprendžiant iš įkapių padėties kapavietėje, mirusysis (moteris) palaidotas galva į V.

80 cm gylyje, galvos vietoje, rasta žalvarinė apgalvio įvija su siūlų sruogomis, kurių galai sulankstyti ir pakišti po įvija. Be to, čia buvo ir juostos, supintos iš siūlų ir žalvarinių grandelių, fragmentų. Krūtinės srityje, skersai, gulėjo 2 žalvariniai kiaurakryžmiai smeigtukai su 2 gintariniais karoliukais. Mirusiojo dešinėje, apytikriai ties galva, padėtas geriamasis ragas, kurio beliko tik angos pakraščiai, apkaustyti žalvariniu apkaustu. Kitoje galvos pusėje rastas akmeninis verpstukas ir geležinė yla su medienos liekanomis ant įkotės. Tarp šių dviejų radinių dar buvo 2 mažos žalvarinės grandelės, žalvarinė įvijėlė ir raištelio liekana (73 pav.).

Kapas Nr. 175. 65 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 65 cm pločio ir 200 cm ilgio suardyto kapo duobės kontūrai, orientuoti V–R kryptimi (65 : 2 pav.).

Griaučių neaptikta. Sprendžiant iš įkapių padėties kapavietėje, mirusysis (vyras) palaidotas galva į R.

65 cm gylyje, kojūgalyje, buvo geležinis pentinas, neišjudintas iš pirminės padėties. Kapavietės viduryje atsitiktinėje padėtyje gulėjo žalvarinės antkaklės tordiruoto lankelio dalis su kabliuku.

50 cm gylyje, galvūgalyje, rastos žirgo galvos liekanos, neišjudintos iš pirminės padėties. Akivaizdu, kad galva padėta išilgai kapo, snukiu į R. Prie kaukolės aptikta kamanų puošmenų – žalvarinė įvijėlė ir 3 žalvariniai klevo sėklos formos kabučiai.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 176. 70 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 65 cm pločio ir 210 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 285° – PR 105° kryptimi.

Griaučių neaptikta. Sprendžiant iš įkapių padėties kapavietėje, mirusysis (moteris) palaidotas galva į ŠV 285°.

70 cm gylyje, pačiame galvūgalyje, buvo geriamojo rago angos žalvarinis apkaustas, šalia kurio gulėjo greičiausiai juostos puošmena, t. y. 2 mažytės žalvarinės įvijėlės ir žalvarinės grandinėlės fragmentas. Krūtinės srityje rasti 2 geležiniai lazdeliniai smeigtukai, prie jų gintarinis karoliukas bei žalvarinis įvijinis žiedas su kaulo trūnėsiais viduje.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 177. Neišryškėjus duobės kontūrams, 50 cm gylyje aptiktos suardyto vaiko kapo liekanos: 10 cm storio permaišytos žemės sluoksnyje rastos 2 žalvarinės įvijinės apyrankėlės, gulėjusios atsitiktinėje padėtyje.

Griaučių neaptikta. Neaiški nei mirusiojo lytis, nei laidojimo kryptis.

Kapas Nr. 178. 65 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 50 cm pločio ir 140 cm ilgio kapo duobės

kontūrai, orientuoti ŠV 315° – PR 135° kryptimi (47 : 5 pav.).

Griaučių neaptikta, išskyrus 2 pirštikaulius, rastus mirusiojo krūtinės srityje. Sprendžiant iš įkapių padėties kapavietėje, mirusysis (moteriškos lyties vaikas) palaidotas galva į ŠV 315°.

65 cm gylyje, galvūgalyje, gulėjo žalvarinė grandinėlė. Mirusiojo kairėje, greičiausiai palei galvą, padėtas geležinis įtveriamasis peiliukas. Krūtinės srityje buvo žalvarinis kryžinis smeigtukas su žalvarine grandinėle bei 2 gintariniai karoliukai. Be to, čia dar rasta žalvarinė apyrankėlė, padaryta iš suaugusio žmogaus įvijinės apyrankės nuolaužos, 2 žalvariniai (įvijinis ir juostinis) žiedai su pirštikaulių liekanomis viduje.

Kapas Nr. 179. 55 cm gylyje nuo žemės paviršiaus aptiktos vaiko (lytis neaiški) kapo liekanos. Tai apie 80 cm pločio ir 110 cm ilgio ovalo formos suardytos kapavietės kontūrai, orientuoti ŠV 285° – PR 150° kryptimi. Griaučių neaptikta. Permaišytoje su degėsiiais žemėje, 60 cm gylyje, atsitiktinėje padėtyje rastas vaikiškas žalvarinis įvijinis žiedelis ir žalvarinės grandinėlės fragmentas.

Kapas Nr. 180. 55 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 55 cm pločio ir 140 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 285° – PR 105° kryptimi (53 : 2 pav.).

60 cm gylyje aptikta dilbikaulio fragmentų bei pirštikaulis. Sprendžiant iš įkapių ir kaulų padėties kapavietėje, mirusysis (vyriškos lyties vaikas) galėjo būti palaidotas galva į ŠV 285°.

60 cm gylyje, pačiame galvūgalyje, gulėjo geležinis įtveriamasis peilis su medinio koto liekanomis ir geležinė diržo sagtis. Krūtinės srityje rastas geležinis lazdelinis smeigtukas, žalvarinė įvijinė apyrankėlė su dilbikaulio fragmentu viduje ir žalvarinis įvijinis žiedelis su pirštikauliu. Po apyranke buvo audinio skiautelių.

Kapas Nr. 181. 50 cm gylyje nuo žemės paviršiaus aptiktos suardyto kapo liekanos. Tai apie 120–135 cm skersmens netaisyklingos formos permaišytos žemės dėmė. 55 cm gylyje, kapavietės viduryje, rasta kaukolės skeveldrų. Neaiški nei mirusiojo lytis, nei laidojimo kryptis.

60–70 cm gylyje atsitiktinėje padėtyje gulėjo geležinio peilio dalis ir žalvarinės įvijinės apyrankės fragmentai.

Kapas Nr. 182. 55 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo apie 55 cm pločio ir apie 60 cm ilgio suardyto kapo duobės ŠV galas.

70 cm gylyje aptikti kaukolės dūlėsiai. Jų padėtis rodo, kad kaukolė galėjo gulėti ant dešiniojo šono. Tarp žandikaulio ir dantų liekanų rastas pirštikaulis.

Mirusysis (moteriškos lyties vaikas) galėjo būti palaidotas miego poza, ant dešiniojo šono, galva į ŠV 300°. Dešniosios rankos plaštaka padėta po skruostu.

Galvūgalyje, mirusiojo kairėje, aptikta trumpa vaikiška yla su mediniu koteliu. Ant kaklo buvo apvarėlė, kurios teliko 2 žalvarinės įvijėlės. Tarp kaukolės liekanų rastas žalvarinis juostinis žiedelis užkeistais galais.

Kapas Nr. 183. 60 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 40 cm pločio ir 130 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 330° – PR 150° kryptimi (14 : 5 pav.).

70 cm gylyje aptiktos vaiko žandikaulio liekanos ir dantų trupiniai, abiejų rankų dilbikaulių fragmentai. Mirusysis (moteriškos lyties vaikas) palaidotas galva į ŠV 330°, aukštiekninkas, sudėtomis ant krūtinės rankomis.

Kaklo srityje buvo žalvarinė tordiruotu lankeliu antkaklė su kabliuku bei kilpele galuose ir apvarėlė, sudaryta iš žalvarinių įvijėlių bei 5 klevo sėklos formos pakabučių. Ant krūtinės skersai padėtas žalvarinis kryžinis smeigtukas su žalvarine grandinėle. Prie smeigtuko kilpelės vilnoniu siūlu pririšti 2 gintariniai karoliukai. Po smeigtuku rasti 2 žalvariniai juostiniai žiedeliai. Krūtinės srityje dar buvo 2 žalvarinės įvijinės apyrankės su abiejų rankų dilbikaulių liekanomis viduje. (Ant abiejų rankų užmauta po apyrankę.) Po kaklo papuošalais aptikta audinio skiautelių, medienos (karsto?) trūnėsių. Be to, ant antkaklės lankelio bei apyrankių paviršiaus taip pat buvo audinio skiautelių. Vaikas galėjo būti suvyniotas į drobulę, kuri pakaklėje susmeigta smeigtuku (74 pav.).

Kapas Nr. 184. 55 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 45 cm pločio ir 170 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 300° – PR 120° kryptimi (14 : 4 pav.).

60 cm gylyje aptiktos kaukolės liekanos (smegeninės fragmentas, dantų trupiniai), kairiosios rankos dilbikaulio fragmentas, 2 pirštikauliai. Mirusysis (moteriškos lyties vaikas) galėjo būti palaidotas miego poza, ant dešiniojo šono, galva į ŠV 300°. Dešniosios rankos plaštaka, matyt, padėta po skruostu.

Smegeninės liekanas juosė žalvarinis apgalvis – dvilinka grandinėlių juosta, kurios galai ant pakaušio sujungti grandele. Ant kaklo buvo apvara, sudaryta iš žalvarinių 2 įvijų ir 5 grandelių. Krūtinės srityje rastas žalvarinis kryžinis smeigtukas su dvilinka žalvarine grandinėle. Prie smeigtuko adatos – audinio skiautelė. Kairiosios rankos žalvarinė įvijinė apyrankė su kaulo fragmentu viduje aptikta juosmens srityje. Dešniosios rankos 2 žalvariniai įvijiniai žiedeliai su pirštikauliu viduje buvo prie dantų trupinių. Kojūgalyje, mirusiojo dešinėje, padėta geležinė yla.

Kapas Nr. 185. 50 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo apie 60 cm pločio ir 120 cm ilgio kapo duobės kontūrų P dalis. Šiaurinė kapo dalis visiškai suardyta.

67 cm gylyje aptikti smegeninės dūlėsiai. Mirusysis (vyras) palaidotas galva į P (65 : 3 pav.).

Galvūgalyje gulėjo geležinė diržo sagtis. Šalia kaukolės liekanų, mirusiojo kairėje, rasti 2 geležiniai įmoviniai ietigaliai. Lygiagrečiai su jais – platusis kovos peilis-kalavijas su medienos trūnėsiais ant įtvaros. Prie įtvaros buvo žalvarinė įvijėlė. Krūtinės srityje aptikta sidabrinės lankinės aguoninės segės dalis.

Kapas Nr. 186. 55 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo apie 70 cm pločio ir 210 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 300° – PR 120° kryptimi.

90 cm gylyje aptikti kairiojo blaudzikaulio dūlėsiai. Mirusysis (vyras) palaidotas galva į PR 120°, ištiestomis kojomis.

Galvūgalyje, mirusiojo kairėje, gulėjo geležinis įmovinis kirvis. Prie jo ašmenų rasta žalvarinės grandinės fragmentas ir žalvarinis kibirėlio formos pakabutis.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 187. 55 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 80 cm pločio ir 200 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 300° – PR 120° kryptimi.

Griaučių neaptikta. Neaiški nei mirusiojo lytis, nei laidojimo kryptis. Sprendžiant iš radinių padėties, kapas suardytas.

Įkapių liekanos aptiktos kapavietės PR dalyje, 60–70 cm gylyje. Permaišytos žemės su degėsiais 10 cm storio sluoksnyje atsitiktinėje padėtyje rasta geležinio lazdelinio smeigtuko nuolauža, gintarinis karoliukas, žalvarinio įvijinio žiedo fragmentai, apvarėlės liekanos (2 žalvariniai klevo sėklos pakabučiai ir dviejų žalvarinių įvijėlių dalys).

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 188. 60 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 45 cm pločio ir 110 cm ilgio apardyto kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 315° – PR 135° kryptimi.

60 cm gylyje aptikta smegeninės skeveldra, prie kurios buvo vaiko dantis. Kaukolės dalys gulėjo atsitiktinėje padėtyje. Mirusiojo (moteriškos lyties vaiko) laidojimo kryptis neaiški.

Kapavietės ŠV gale pirminėje padėtyje rasti moters darbo įrankiai – akmeninis verpstukas ir geležinė yla su medinio kotelio liekana. Kitos įkapės – gintarinio karoliuko nuoskala, žalvarinės įvijinės apyrankėlės fragmentas, apvarėlės liekanos (2 žalvarinės grandelės, žalvarinis kibirėlio formos pakabutis, įvijėlių nuolaužos) – išblaškytos kapavietėje, rastos permaišytoje žemėje, 50–60 cm gylyje.

Kapas Nr. 189. 70 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 60 cm pločio ir 200 cm ilgio kapo duobės

74 pav. Mergaitės įkapės iš kapo Nr. 183: 1–5 – apvaros detalės, 6, 7 – apyrankės, 8 – smeigtukas su 2 karoliukais-amuletais, 9, 10 – žiedai, 11 – antkaklė

kontūrai, orientuoti ŠV 345 – PR 165° kryptimi (70 : 3 pav.).

75 cm gylyje aptiktos smegeninės, pakauškaulio liekanos, dilbikaulio fragmentas. Mirusysis (moteris) palaidotas galva į ŠV 345°.

Po pakauškauliu skersai gulėjo žalvarinė apgalvio įvija su siūlų pluoštu viduje. Pakaklėje buvo apvara, sudaryta iš žalvarinių įvijėlių, tarp kurių įvertos 2 žalvarinės grandelės. Krūtinės srityje rastas žalvarinis kiaurakryžmis smeigtukas su puse mėnulio formos žalvariniu pakabučiu, į kurį įvertos 3 žalvarinės grandinėlės. Juosmens srityje gulėjo žalvarinė įvijinė apyrankė su kaulo fragmentu viduje (75 pav.). Tarp apgalvio įvijos ir pakauškaulio išliko plaukų, o po įvija – medienos (karsto?) liekanų.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 190. 60 cm gylyje nuo žemės paviršiaus aptiktos suardyto kapo liekanos: apie 90 cm pločio ir apie 190 cm ilgio ovalo formos permaišytos žemės dėmė, kurioje buvo degėsių. Kapavietė orientuota ŠV 345° – PR 165° kryptimi.

Griaučių nerasta. Neaiški nei mirusiojo lytis, nei laidojimo kryptis.

15 cm storio žemės sluoksnyje atsitiktinėje padėtyje aptikta geležinio peilio įtvaro dalis, deformuotas žalvarinis įvijinis žiedas.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 191. 45 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 70 cm pločio ir 180 cm ilgio suardyto kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 330° – PR 150°.

Griaučių nerasta. Mirusiojo (vyro) laidojimo kryptis neaiški.

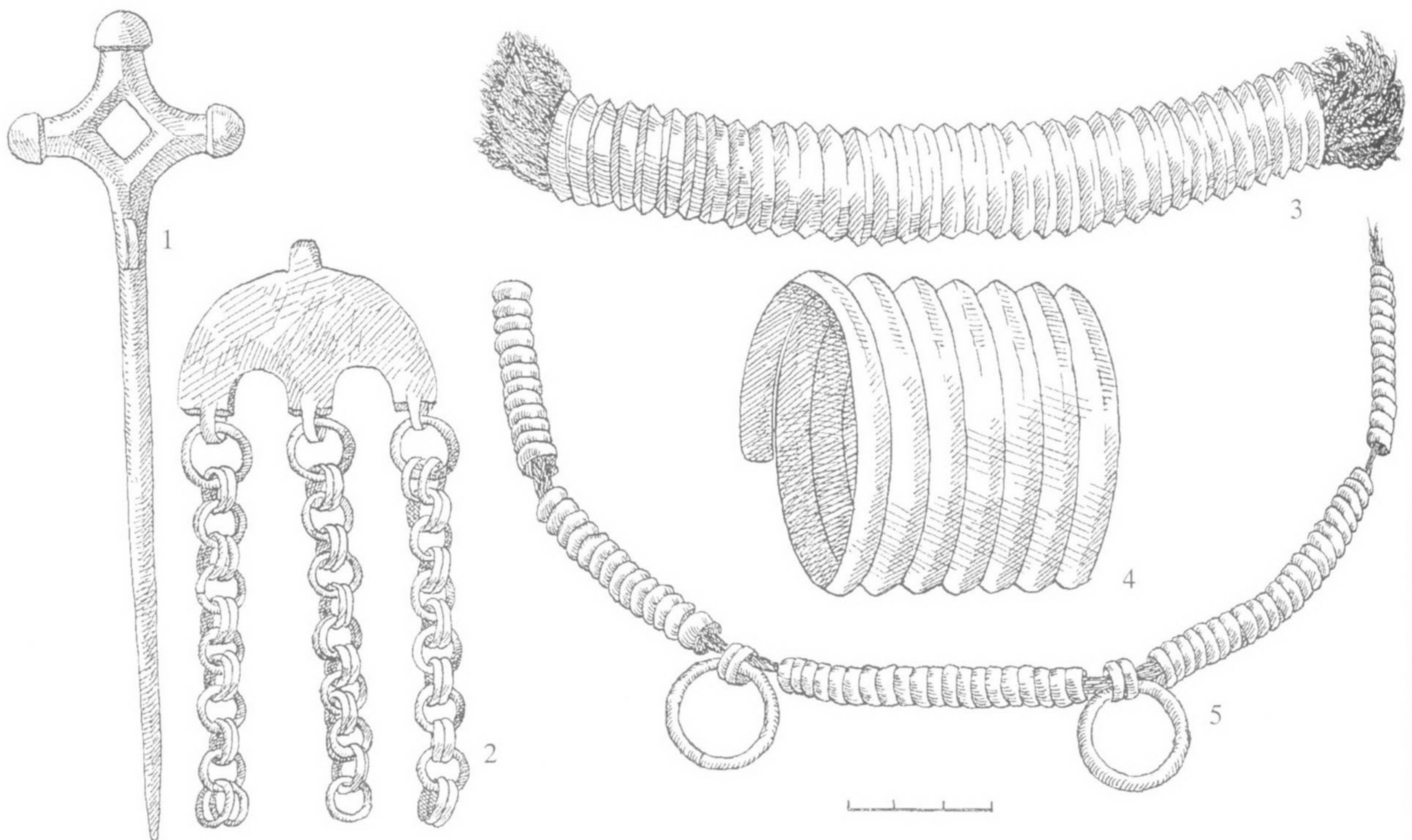
50–60 cm gylyje atsitiktinėje padėtyje aptiktos 2 geležinių įmovinių ietigalių dalys ir žalvarinė pasaginė segė kamuotais galais.

Kapas Nr. 192. Kapo duobės kontūrai neišryškėjo. Griaučių nerasta. Mirusiojo (moters) laidojimo kryptis neaiški.

35–40 cm gylyje nuo žemės paviršiaus 100 cm pločio ir 130 cm ilgio plotelyje rasta išblaškytų įkapių. Permaišytoje žemėje buvo dviejų geležinių smeigtukų smaigaliai, gintarinis karoliukas, žalvarinė įvijėlė, žalvarinė puošmena, kurią sudarė 3 grandinėlės, įvertos į grandelę.

Kapas Nr. 193. Neišryškėjus duobės kontūrams, 40 cm gylyje nuo žemės paviršiaus, permaišytoje žemėje, atsitiktinėje padėtyje aptikta smegeninės dalis, vamzdinio kaulo nuolauža. Mirusiojo (vyro) laidojimo kryptis neaiški.

Suardytoje kapavietėje, 35–40 cm gylyje, rasta geležinių įkapių liekanų: kovos peilio-kalavijo geležtės dalis, diržo sagties nuolauža, lazdelinio smeigtuko

75 pav. Moters papuošalai iš kapo Nr. 189: 1 – smeigtukas, 2 – pakabutis, 3 – apgalvio įvija, 4 – apyrankė, 5 – apvara

fragmentas. Radiniai išblaškyti apie 160 cm pločio ir 200 cm ilgio plote.

45 cm gylyje aptiktas žirgo dantis.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 194. 45 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 70 cm pločio ir 220 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠR 30° – PV 210° kryptimi.

45 cm gylyje aptiktos sudūlėjusių griaučių liekanos – abiejų šlaunikaulių fragmentai, pirštikaulis. Mirusysis (vyras) palaidotas galva į PV 210° aukštiekninkas, ištiestomis kojomis.

Galvūgalyje gulėjo deformuota žalvarinė antkaklė tordiruotu lankeliu su kabliuku ir kilpele galuose. Ji išjudinta iš pirminės padėties. Mirusiojo dešinėje, matyt, lygiagrečiai su galva, padėtas geležinis įtviriamasis peilis. Krūtinės – juosmens srityje rastas žalvarinis įvijinis žiedas su pirštikauliu ir žalvarinė įvijėlė.

Pačiame galvūgalyje padėtas 18 cm skersmens ir 24 cm ilgio akmuo.

Kapas Nr. 195. 50 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 60 cm pločio ir 200 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠR 30° – PV 120° kryptimi.

Griaučių neaptikta. Sprendžiant iš atsitiktinėje padėtyje rastų įkapių, kapas apardytas. Neaiški nei mirusiojo lytis, nei laidojimo kryptis.

Permaišytoje žemėje, 45 cm gylyje, gulėjo žalvarinis įvijinis žiedas, geležinio lazdelinio smeigtuko dalis ir puošmena, sudaryta iš dviejų viena į kitą įvertų žalvarinių grandelių.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 196. 50 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 65 cm pločio ir 200 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠR 30° – PV 210° kryptimi (70 : 4 pav.).

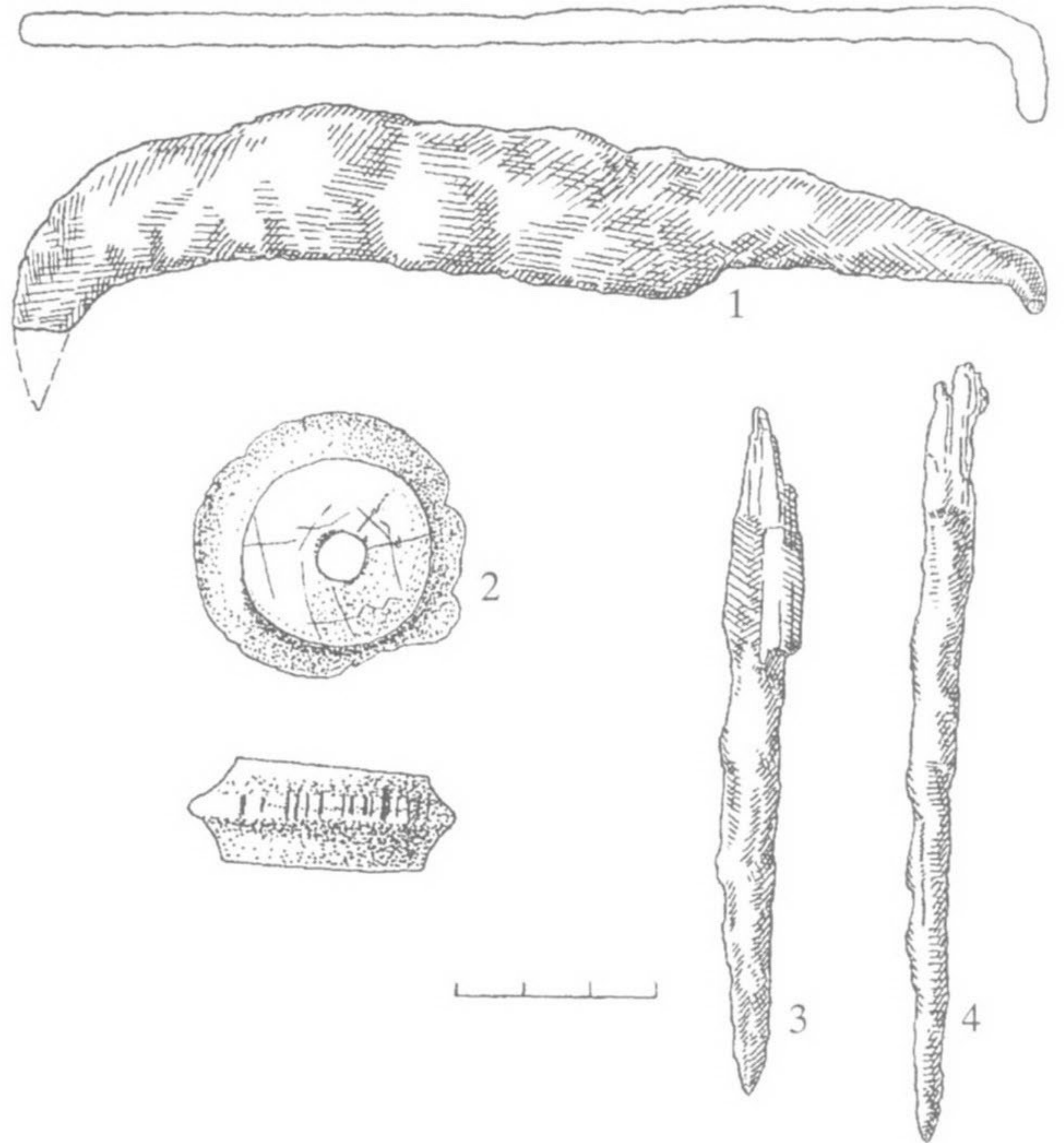
60 cm gylyje aptikti smegeninės dūlėsiai. Mirusysis (moteris) palaidotas galva į PV 210°.

Galvūgalyje, prie kaukolės liekanų, buvo geriamojo rago angos žalvarinis apkaustas. Kaukolės vietoje gulėjo apgalvio dalys: 1) iš žalvarinių grandelių bei siūlų nupintos juostos fragmentai, 2) žalvarinė įvija su siūlų pluoštu viduje, 3) pakabutis, kurį sudarė 3 žalvarinės įvijėlės ir žalvarinė grandelė su į ją įvertomis 6 mažytėmis žalvarinėmis grandelėmis. Šalia kaukolės, mirusiojo kairėje, padėtas geležinis įtviriamasis pjautuvėlis-peilis nulenktu smaigaliu, prie jo – akmeninis verpstukas ir 2 geležinės ylos su medinių kotelių liekanomis (76 pav.).

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 197. 45 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 70 cm pločio ir 200 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti Š–P kryptimi.

60 cm gylyje aptiktos griaučių liekanos: smegeninės dūlėsiai, abiejų rankų dilbikaulių fragmentai, abiejų

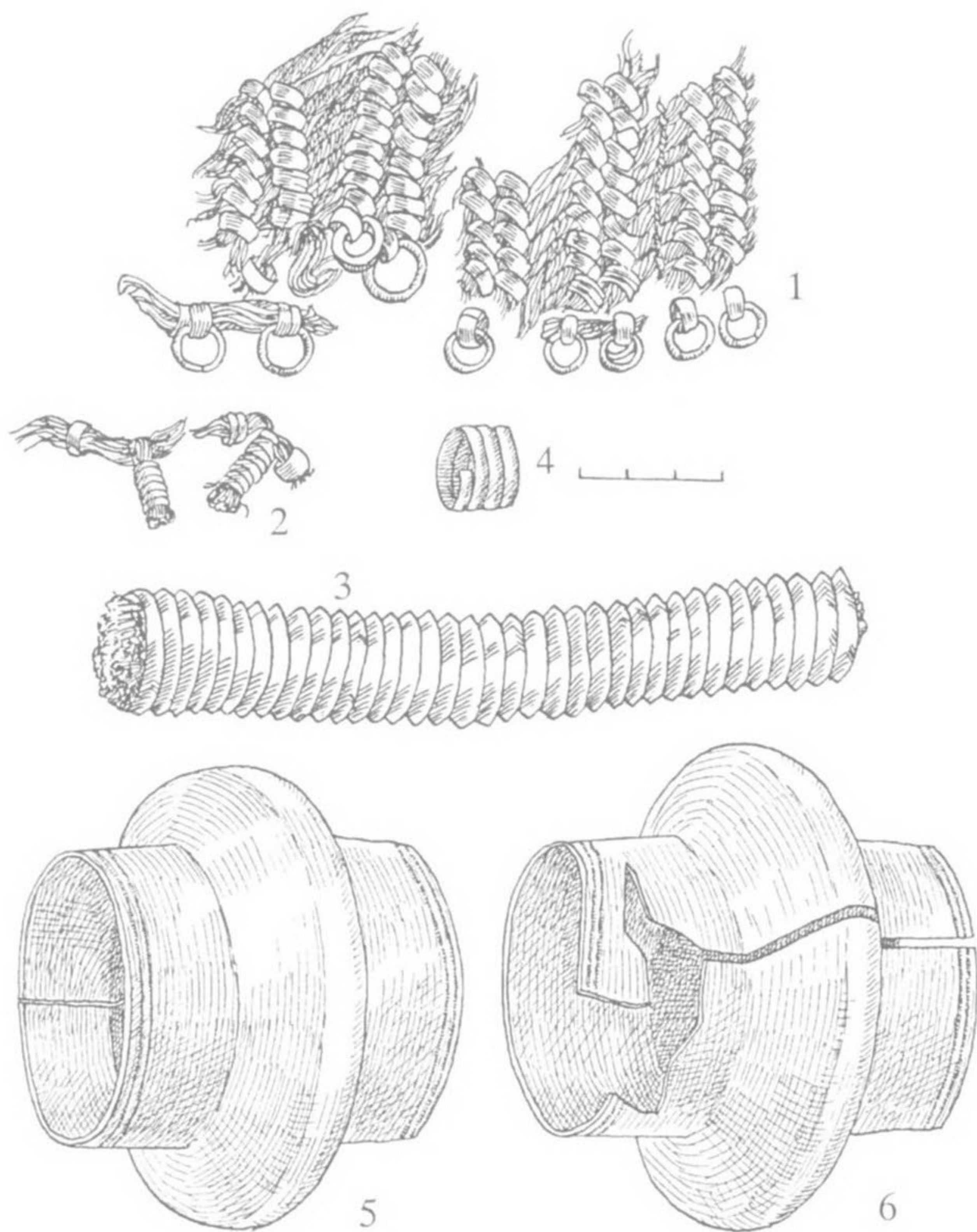
76 pav. Moters darbo įrankiai iš kapo Nr. 196: 1 – peilis-pjautuvėlis, 2 – verpstukas, 3–4 – ylos

blauzdikaulių trūnėsiai. Mirusysis (moteris) palaidotas galva į Š aukštiekninkas, sudėtomis ant krūtinės rankomis, ištiestomis kojomis.

Galvūgalyje, mirusiojo kairėje, rastas geriamojo rago angos žalvarinis apkaustas. Prie smegeninės liekanų gulėjo apgalvio dalys: 1) iš žalvarinių grandelių ir siūlų nupintos juostos fragmentai, 2) žalvarinė įvija su siūlų-virvučių pluoštu viduje, 3) pakabutis, sudarytas iš trijų statmenai suvertų žalvarinių įvijėlių. Mirusiajam ant kaklo buvo apvara, kurią sudarė 2 eilės lygiagrečiai suvertų žalvarinių įvijėlių, periodiškai perskirtų tri-lapiais pakabučiais-skirstikliais. Ant abiejų rankų užmauta po žalvarinę rankogalinę apyranę, ant kairiosios – dar ir žalvarinis įvijinis žiedas. Juosmens srityje, kairėje, padėti 2 žalvariniai kiaurakryžmiai smeigtukai, kurių kiekvienas turėjo po pusemėlio formos žalvarinį pakabutį su 3 žalvarinėmis grandinėlėmis. Tik vieno pakabučio visų grandinėlių pabaigoje įverta po žalvarinį klevo sėklos formos pakabutį. Lygiagrečiai su kairiojo blauzdikaulio liekana gulėjo geležinė yla su medinio kotelio fragmentu ir akmeninis verpstukas. Mirusysis galėjo būti apdengtas drobule, kurios skiautelių aptikta ant apgalvio juostos paviršiaus (77 pav.).

Kapas Nr. 198. 50 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 40 cm pločio ir 110 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti Š–P kryptimi (24 : 3 pav.).

55 cm gylyje aptikta pirštikaulių liekanų. Sprendžiant iš įkapių padėties kapavietėje, mirusysis

77 pav. Moters papuošalai iš kapo Nr. 197: 1–3 – apgalvio komponentai, 4 – žiedas, 5, 6 – apyrankės

(moteriškos lyties vaikas) galėjo būti palaidotas galva į P.

Galvos vietoje aptiktos apgalvio liekanos – žalvarinių įvijėlių nuolaužos ir žalvarinė įvija su siūlų pluoštu viduje. Krūtinės srityje skersai gulėjo žalvarinis kryžinis smeigtukas. Po jo smaigaliu buvo audinio skiautelių, 2 žalvariniai įvijiniai žiedeliai su pirštikauliais ir žalvarinė įvijinė apyrankėlė. Mirusysis galėjo būti įsiaustas į drobulę, kuri ant krūtinės susmeigta smeigtuku. (Smeigtukas gulėjo kiek aukščiau už kitas įkapes, po juo aptikta audinio liekanų.)

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 199. 50 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo apie 70 cm pločio ir apie 195 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠR 30° – PV 210° kryptimi.

Griaučių neaptikta. Sprendžiant iš permaišytoje žemėje rastų įkapių atsitiktinės padėties, kapas suardytas. Mirusiojo (vyro) laidojimo kryptis neaiški.

54–60 cm gylyje aptikta iš pirminės padėties išjudintų daiktų: geležinis įmovinis ietigalis su medinio koto liekanomis įmovoje, 2 geležinio įtveriamojo peilio dalys, perlūžęs geležinis juostinis pentinas, geležinės diržo sagties fragmentai, žalvarinis pincetas.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 200. 55 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 60 cm pločio ir 180 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠR 15° – PV 195° kryptimi.

Griaučių neaptikta. Sprendžiant iš įkapių atsitiktinės padėties, kapas suardytas. Mirusiojo (moters) laidojimo kryptis neaiški.

40 cm gylyje, permaišytoje žemėje, gulėjo žalvarinis kiaurakryžmis smeigtukas. Jis buvo ne pirminėje padėtyje. Po juo rasta žalvarinė grandelė.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 201. 55 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 80 cm pločio ir apie 100 cm ilgio suardyto kapo duobės kontūrų PR dalis. Duobė orientuota ŠV 345° – PR 165° kryptimi (65 : 4 pav.).

Griaučių nerasta. Sprendžiant iš radinių padėties kapavietėje, mirusysis (vyras) galėjo būti palaidotas galva į PR 165°.

65–90 cm gylyje, permaišytoje žemėje, rasta įkapių, išjudintų iš pirminės padėties. Tai buvo geležinė diržo sagtis, kelios žalvarinių įvijėlių nuolaužos.

55 cm gylyje aptiktos žirgo kaukolės liekanos. Galva orientuota snukiu į PR. Po kaukolės liekanomis gulėjo kamanų puošmena – žalvarinis klevo sėklos formos pakabutis ir žalvarinė įvijėlė.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 202. 75 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 75 cm pločio ir apie 60 cm ilgio suardyto kapo duobės ŠV galas (78 pav.).

75 cm gylyje aptikti kaukolės dūlėsiai. Mirusysis (vyras) palaidotas galva į ŠV 315°.

36–70 cm storio permaišytos žemės sluoksnyje daug po visą kapavietę išblaškytų įkapių ir jų fragmentų. Tai plačiagalio kovos peilio-kalavijo fragmentas su medienos liekanomis ant įkotės, kalavijo makščių geležinio apkausto dalis, peilio geležtės nuolauža, žalvarinės kryžinės segės liekanos, geležinio lazdelinio smeigtuko dalis, odinio diržo dalys,

78 pav. Suardytas vyro kapas Nr. 202

apkaustytos žalvarinių kūgelių eilėmis, žalvarinė diržo sagtis ir diržo galo žalvarinis liežuvėlio pavidalo apkaustas, žalvarinis pincetas su žalvarine grandinėle, žalvarinis įvijinis žiedas, kamanų (?) puošmena, t. y. 8 žalvariniai klevo sėklos formos pakabučiai su žalvarinėmis įvijėlėmis prie kiekvieno.

Pirminėje padėtyje rastas geležinis įmovinis kirvis (su medinio kirvakočio liekana įmovoje) gulėjo galvūgalyje, mirusiojo dešinėje. Kaukolės dūlėsius juosė puošmena, kurią sudarė 6 lygiagrečios į audinį įkabintų žalvarinių kūgelių-sankabėlių eilės. Krūtinės srityje aptiktas geležinis juostinis pentinas.

30–50 cm gylyje, permaišytoje žemėje, rasta pavienių žirgo dantų.

Kapo sampile daug degėsių, pavienių angliukų, pelenų.

Kapas Nr. 203. 60 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 60 cm pločio ir 160 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 330° – PR 150° kryptimi.

Griaučių nerasta. Sprendžiant iš įkapių padėties kapavietėje, mirusysis (moteriškos lyties vaikas) galėjo būti palaidotas galva į PR 150°.

60 cm gylyje galvos vietoje gulėjo vaikiško apgalvio žalvarinė detalė – įvija su siūlų liekanomis viduje. Po įvija buvo plaukų ir kaulo (pakauškaulio?) trupinių. Duobės V pakraštyje, mirusiojo kairėje, rastas žal-

varinis kryžinis smeigtukas, aiškiai išjudintas iš pirminės padėties. Galvos vietoje, prie įvijos, aptikta medienos (karsto?) trūnėsių.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 204. 62 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 60 cm pločio ir 150 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 345° – PR 165° kryptimi.

Griaučių nerasta. Mirusiojo (moteriškos lyties vaiko) laidojimo kryptis neaiški. Kapas suardytas.

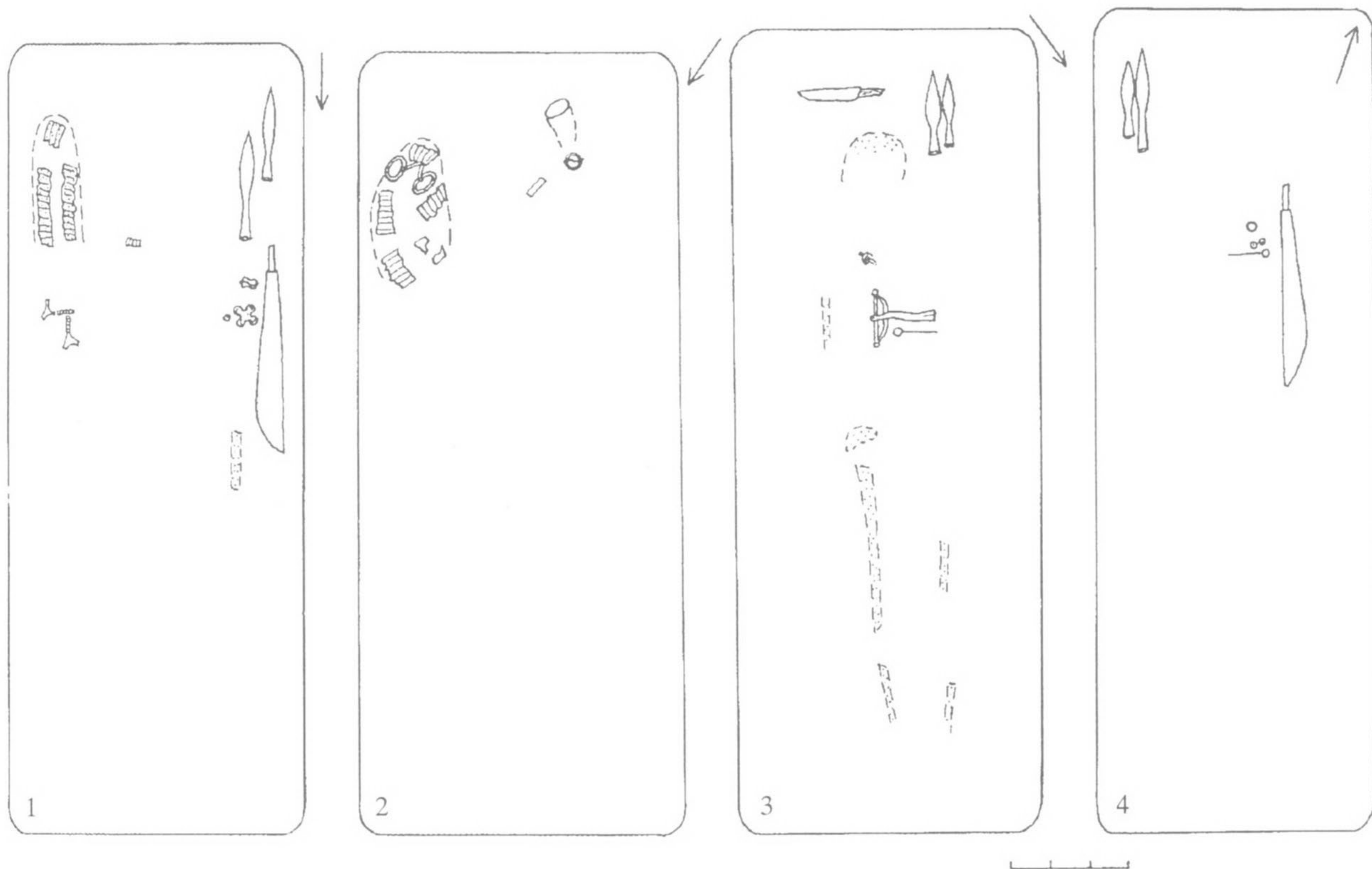
52–65 cm gylyje rasta įkapių, išjudintų iš pirminės padėties. Pačiame kapavietės PR gale, permaišytoje žemėje, gulėjo žalvarinė grandelė-žiedas užkeistais galiukais. Geležinė yla, žalvarinių įvijėlių nuolaužos aptiktos kapo ŠV dalyje.

Kapas Nr. 205. 60 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo apie 80 cm pločio ir 210 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 330° – PR 150° kryptimi.

Griaučių nerasta. Mirusiojo (vyro) laidojimo kryptis neaiški. Kapas suardytas.

70 cm gylyje, kapavietės PR dalyje, rastas neaiškios paskirties dirbinio fragmentas – geležinio strypelio dalis. Prie jos buvo žalvarinės įvijėlės nuotrupų.

40 cm gylyje, pačiame PR kapo duobės gale (galimas daiktas, galvūgalyje, mirusiojo kairėje), aptiktos žirgo kaukolės liekanos, neišjudintos iš pirminės padėties. Gyvulio galva į kapą dėta, pakreipiant snukį į PV.

79 pav. Kapų planai: 1 – k. Nr. 206, 2 – k. Nr. 209, 3 – k. Nr. 222, 4 – k. Nr. 225

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 206. 75 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 80 cm pločio ir 200 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti Š–P kryptimi (79 : 1 pav.).

80 cm gylyje aptiktas pirštikaulis, kairiojo šlaunikaulio trūnėsiai. Mirusysis (vyras) palaidotas galva į P.

Kairėje, šalia galvos, buvo 2 geležiniai ietigaliai. Prie kairiojo šono (galimas daiktas, ant ietikočių) padėtas plačiagalvis peilis-kalavijas. Išliko medinės rankenos liekanų. Prie rankenos gulėjo geležinė diržo sagtis ir geriamojo rago liekana su žalvarinio apkausto fragmentu. Krūtinės srityje rasta žalvarinė kryžinė segė su gintariniu amuletu ir žalvarinis įvijinis žiedas su pirštikauliu viduje (80 pav.).

60 cm gylyje, mirusiojo dešinėje, matyt, šalia galvos, rasta žirgo kaukolės liekanų. Akivaizdu, kad gyvulio galva kape guldyta ant kairiojo šono, apatiniais žandikauliais į kapo vidų, snukį pakreipiant į P. Ant dantų gulėjo kamanų puošmena, t. y. 2 žalvarinės įvijėlės, abi su prikabintu klevo sėklos formos žalvariniu pakabučiu.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 207. 45 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 65 cm pločio ir apie 120 cm ilgio kapo duobės kontūrų ŠV dalis. Kapavietė orientuota ŠV 315° – PR 135° kryptimi.

Griaučių nerasta. Mirusiojo (moters) laidojimo kryptis neaiški. Kapas suardytas.

Permaišytoje žemėje, 50–62 cm gylyje, rasta įkapių, išblaškytų kapavietės ŠV dalyje. Tai geležinės ylos nuolauža, akmeninis verpstukas, gintarinis karoliukas ir apgalvio dalis – juostos, supintos iš siūlų ir žalvarinių grandelių, fragmentas.

Kapas Nr. 208. 55 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 75 cm pločio ir apie 125 cm ilgio kapo duobės kontūrų ŠV dalis.

Griaučių nerasta. Mirusiojo (vyro) laidojimo kryptis neaiški. Kapas suardytas.

Permaišytoje žemėje, 50–65 cm gylyje, atsitiktinėje padėtyje aptiktas geležinio peilio fragmentas – smaigalys su medinių makščių liekana, odinės diržo juostos dalelė, apkaustyta žalvario plokštele, prie kurios išlikęs žalvarinės sagties smeigtas, žalvarinės skardelės-apkausto nuolauža.

Kapas Nr. 209. 60 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 80 cm pločio ir 200 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 330° – PR 150° kryptimi (79 : 2 pav.).

Griaučių neaptikta. Sprendžiant iš radinių padėties kapavietėje, mirusysis (vyras) galėjo būti palaidotas galva į PR 150°. Kapas apardytas.

70 cm gylyje, galvūgalyje, gulėjo geriamojo rago angos pakraštys, apkaustytas žalvarine juoste.

Radiny buvo pirminėje padėtyje. Šalia jo rastos įkapės ir jų dalys – geležinė diržo sagtis, peilio įtvaro nuolauža su medienos liekanomis paviršiuje, geležinio ietigalio įmovos dalis su medinio koto fragmentu buvo išjudintos iš pirminės padėties.

40 cm gylyje, šalia mirusiojo galvos, dešinėje, aptiktos žirgo kaukolės liekanos. Po jomis rasta žalvarinė įvijėlė, o tarp dantų – geležiniai žąslai su grandimis galuose.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 210. 60 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 70 cm pločio ir 190 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 315° – PR 135° kryptimi.

Griaučių nerasta. Mirusiojo (vyro) laidojimo kryptis neaiški. Kapas suardytas.

55–65 cm gylyje, permaišytoje žemėje, atsitiktinėje padėtyje rasta žalvarinės plokštelės–apkaustelio nuolauža, geležinė diržo sagtis ir žalvarinis įvijinis žiedas.

Kapas Nr. 211. 55 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 65 cm pločio ir 200 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 330° – PR 150° kryptimi.

Griaučių nerasta. Mirusiojo (vyro) laidojimo kryptis neaiški. Kapas suardytas.

50–70 cm gylyje, permaišytoje žemėje, atsitiktinėje padėtyje rasta geriamojo rago angos, apkaustytos žalvariu, nuolaužos, geležinis įmovinis ietigalis ir kito geležinio ietigalio įmovos dalis su medinio koto liekana, neaiškios paskirties geležinio dirbinio fragmentas, žalvarinis įvijinis žiedas su pirštikauliu viduje.

Kapas Nr. 212. 60 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 75 cm pločio ir 195 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 330° – PR 150° kryptimi.

Griaučių nerasta. Mirusysis (vyras) galėjo būti palaidotas galva į ŠV 330°. Kapas apardytas.

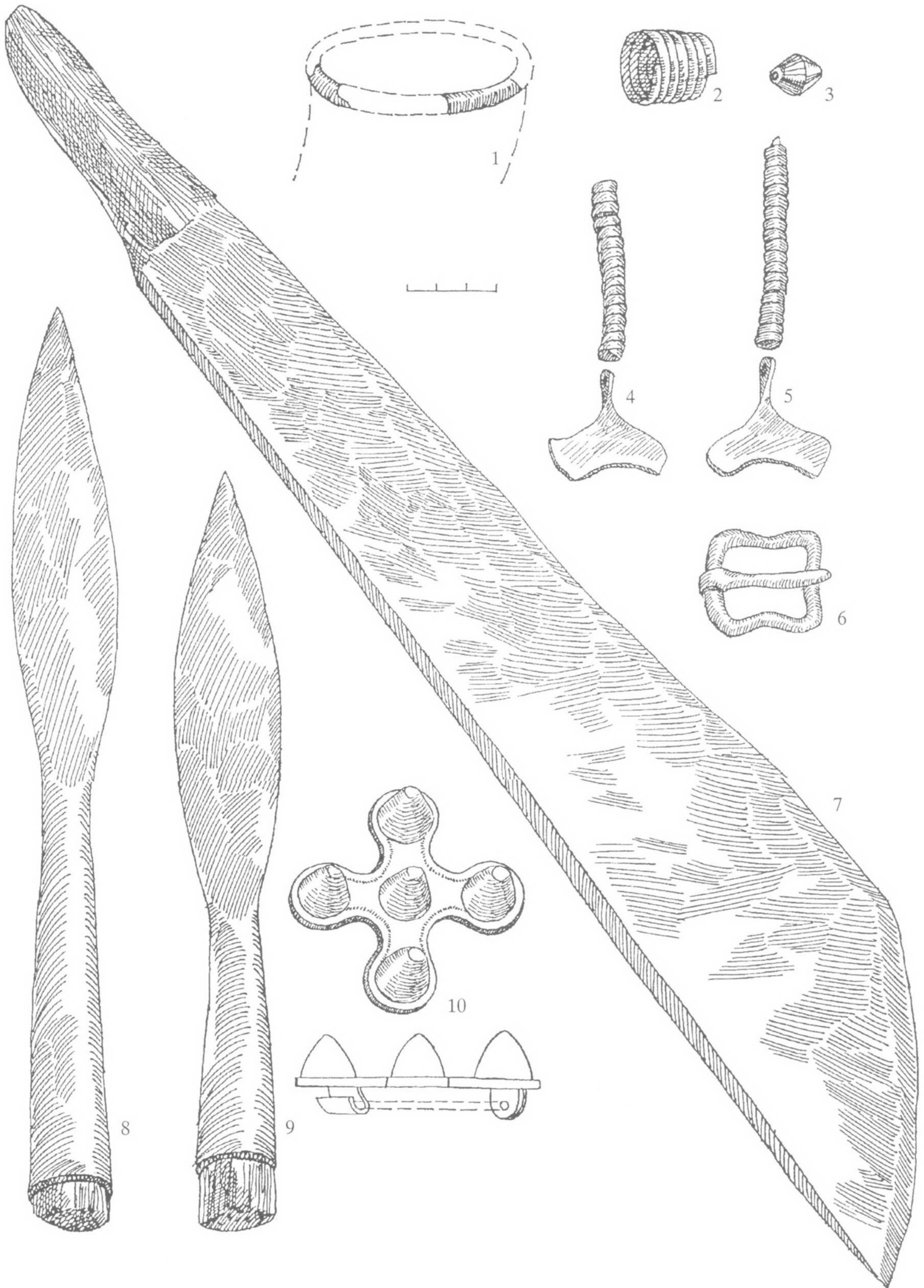
75 cm gylyje, beveik kapavietės viduryje, permaišytoje žemėje, rasti geležiniai žąslai su grandimis galuose gulėjo atsitiktinėje padėtyje.

40 cm gylyje, galvūgalyje, mirusiojo kairėje, aptiktos žirgo kaukolės liekanos buvo neišjudintos iš pirminės padėties. Į kapą gyvulio galva įdėta pakreipus snukį į ŠV. Po kaukole rasta žalvarinė kamanų puošmena, kurią sudarė 3 žalvariniai klevo sėklos formos pakabučiai, prie kiekvieno aptikta žalvarinės įvijėlės liekanų.

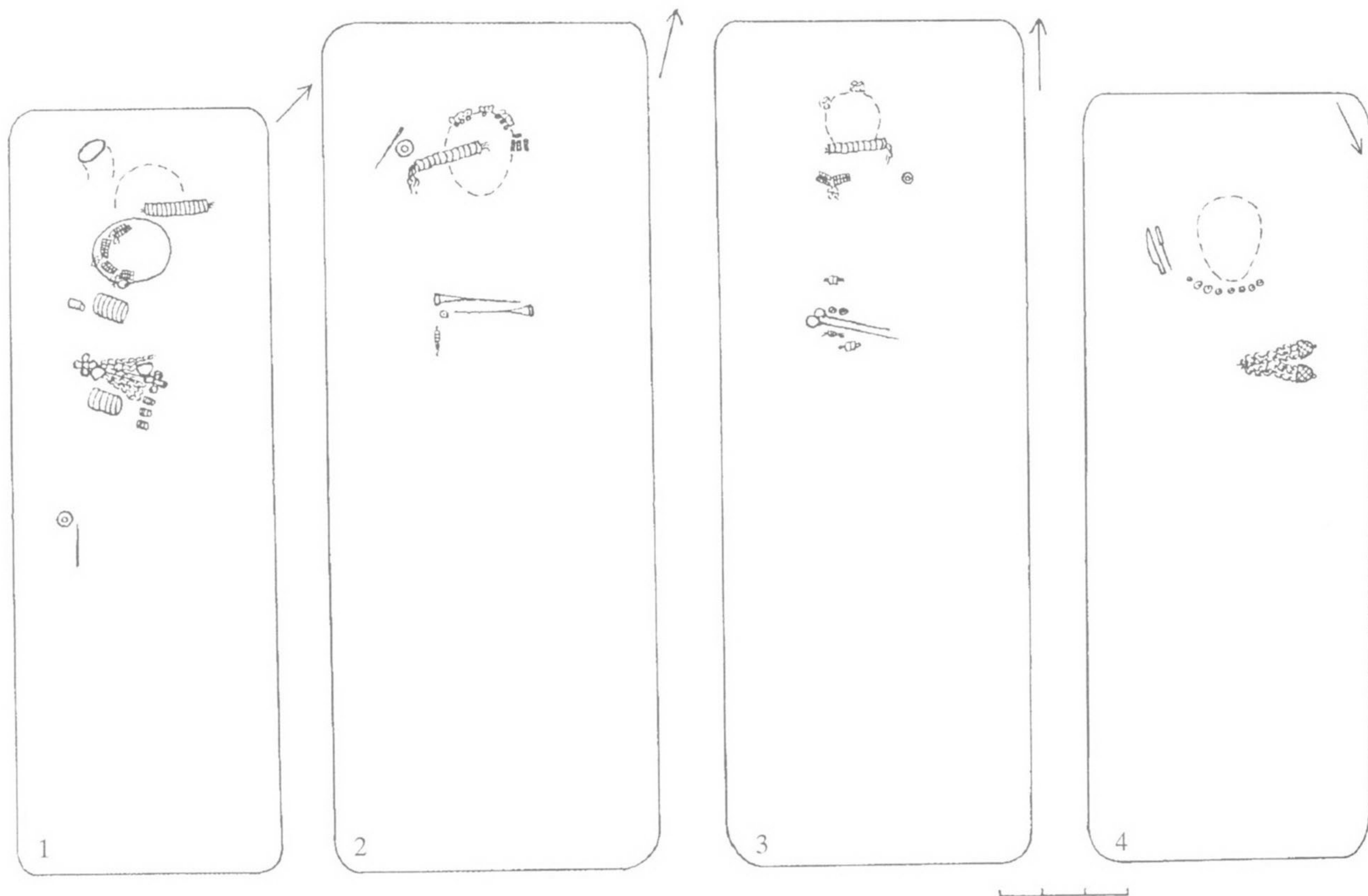
Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 213. 60 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 60 cm pločio ir 180 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 315° – PR 135° kryptimi (81 : 1 pav.).

75 cm gylyje aptikta kaukolės liekanų (geresnės būklės tebuvo smegeninės skeveldros), abiejų rankų

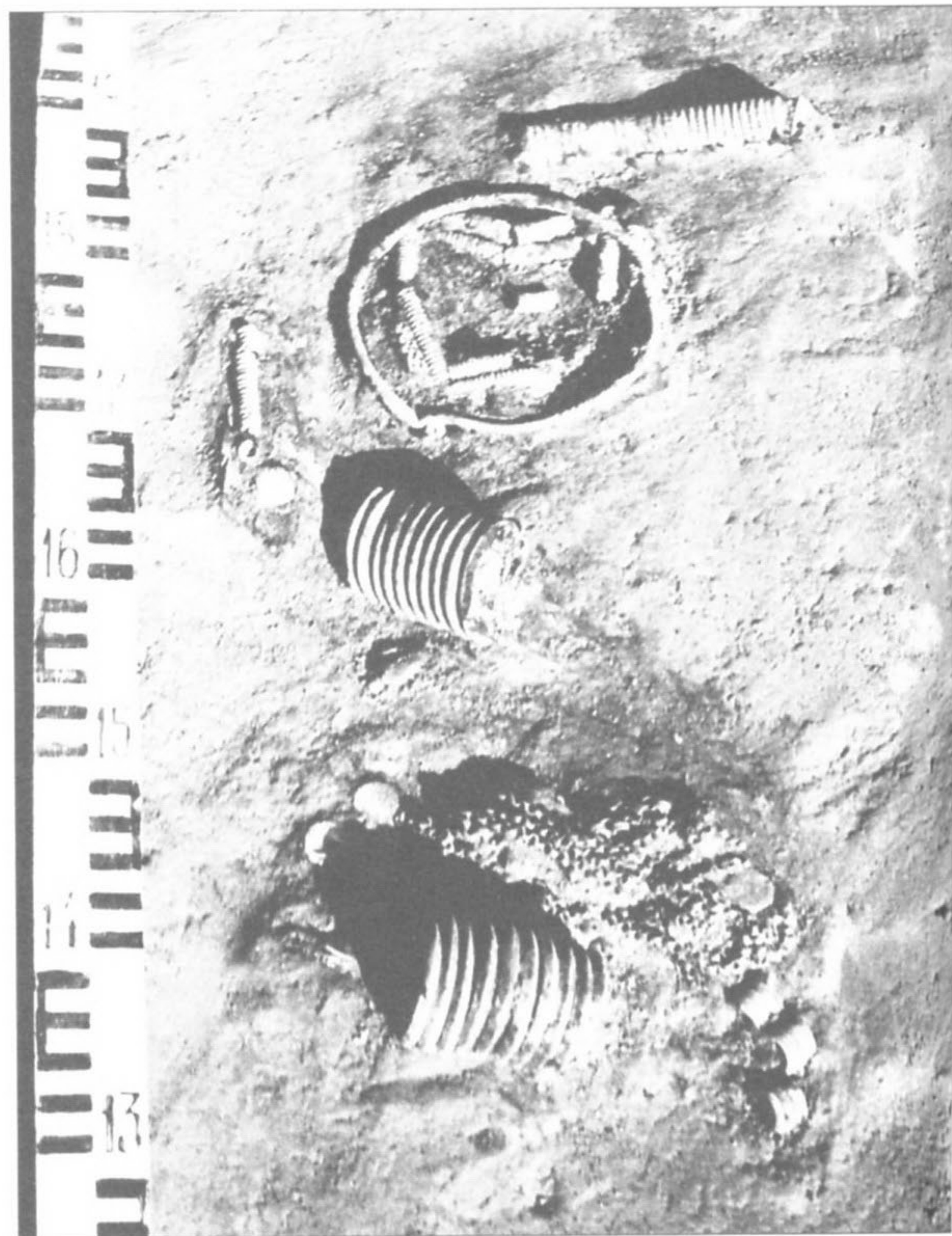
80 pav. Vyro įkapės iš kapo Nr. 206: 1 – geriamojo rago apkaustų fragmentas, 2 – žiedas, 3 – karoliukas-amuletas, 4, 5 – kamanų puošmenos, 6 – diržo sagtis, 7 – kalavijas, 8, 9 – ietigaliai, 10 – segė

81 pav. Kapų planai: 1 – k. Nr. 213, 2 – k. Nr. 221, 3 – k. Nr. 235, 4 – k. Nr. 291

dilbikaulių fragmentų, pirštikaulių. Mirusysis (moteris) palaidotas galva į ŠV 315°. Kairioji ranka padėta ant krūtinės, dešinioji – ant juosmens (82 pav.).

Galvūgalyje, mirusiojo kairėje, rastas geriamojo rago angos žalvarinis apkaustas. Kaukolės liekanas juosė apgalvio, t. y. iš siūlų ir žalvarinių grandelių nupintos juostos, fragmentai. Po kaukole, pakauškauliu, buvo apgalvio žalvarinė įvija, kurios viduje ir prie galų gausu siūlų. Pakaklėje – žalvarinė antkaklė tordiruotu lankeliu su kabliuku bei kilpele galuose ir apvara, sudaryta iš žalvarinių įvijėlių, kurias vienas nuo kitų skyrė žalvarinis „kutas“, t. y. į grandelę įvertos 3 trumpos grandinėlės. Ant abiejų rankų užmata po žalvarinę įvijinę apyrankę, be to, ant kairiosios – 1, ant dešinėsios – 3 žalvariniai įvijiniai žiedai. Krūtinės srityje, tarp apyrankių, padėti 2 žalvariniai kryžiniai smeigtukai su pusekulio formos pakabučiais, sujungtais 3 žalvarinėmis grandinėmis. Smeigtukų galvučių ir pakabučių paviršius padengtas sidabrine plokštele, ornamentuota geometriniais motyvais. Prie vieno smeigtuko galvutės prikabinti 2 gintariniai karoliukai. Kojų srityje, mirusiojo dešinėje, padėta geležinė yla su mediniu koteliu ir akmeninis verpstukas. Mirusysis galėjo būti apgaubtas drobulė, į kurią po to supriešintai įsmeigti smeigtukai – prie jų smaigalių buvo prikibusių juosvos spalvos audinio

82 pav. Moters kapas Nr. 213

skiautelių. Tokių pat aptikta ir ant apyrankių bei žiedų paviršiaus. Beveik po visais žalvariniais papuošalais išliko medienos (karsto?) trūnėsių.

Kapas Nr. 214. 55 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 60 cm pločio ir 170 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 315° – PR 135° kryptimi.

Griaučių nerasta. Sprendžiant iš įkapių padėties kapavietėje, mirusysis (moteris) galėjo būti palaidotas galva į ŠV 315°.

75 cm gylyje, galvos vietoje, gulėjo žalvarinė įvijėlė ir žalvarinis klevo sėklos formos pakabutis. Krūtinės srityje aptikti 2 greta vienas kito žalvariniai įvijiniai žiedai su pirštikauliais viduje. Ties galva, mirusiojo dešinėje, padėta geležinė yla.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 215. 60 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 75 cm pločio ir 200 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 315° – PR 135° kryptimi.

Griaučių nerasta. Mirusiojo (vyro) laidojimo kryptis neaiški. Kapas suardytas.

Permaišytoje žemėje, 55–70 cm gylyje, aptikta kapavietėje išblaškytų įkapių fragmentų. Tai geležinio peilio geležtės dalis (smaigalys), žalvarinės įvijėlės nuolauža, žalvarinės kryžinės segės detalės – 3 kūgeliai.

Kapo sampile buvo degėsių, vienas kitas angliukas.

Kapas Nr. 216. 50 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 70 cm pločio, 195 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 315° – PR 135° kryptimi.

Griaučių nerasta. Mirusiojo (vyro) laidojimo kryptis neaiški. Kapas suardytas.

55 cm gylyje, permaišytoje žemėje, beveik kapavietės viduryje, aptikti 6 žirgo dantys, sužerti į 8 × 20 cm dydžio krūvelę. Šalia jų – žalvarinė kamanų puošmena, t. y. klevo sėklos formos pakabutis su įvijėlės fragmentu. Kapavietės PR dalyje, 62 cm gylyje, rasti dar 2 žirgo dantys, taip pat pajudinti iš pirminės padėties.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 217. 65 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 60 cm pločio ir 180 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 315° – PR 135° kryptimi.

Griaučių nerasta. Mirusiojo (moters) laidojimo kryptis neaiški. Kapas suardytas.

50–70 cm gylyje, permaišytoje žemėje, aptiktos įkapės ar jų dalys buvo išjudintos iš pirminės padėties. Kapavietėje rasta žalvarinė grandelė, geležinė yla mediniu koteliu, žalvarinė grandinė, geriamojo rago angos žalvarinio apkausto nuolauža, žalvarinės įvijėlės fragmentas.

Kapas Nr. 218. 60 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 75 cm pločio ir 200 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 300° – PR 120° kryptimi.

Griaučių nerasta, aptiktas tik pirštikaulis. Sprendžiant iš įkapių padėties kapavietėje, mirusysis (vyras) galėjo būti palaidotas galva į ŠV 300°.

50 cm gylyje, galvūgalyje, rasta diržo sagties žalvarinė detalė – smeigtas. Mirusiojo krūtinės srityje gulėjo geležinio lazdelinio smeigtuko liekanos ir žalvarinis įvijinis žiedas su pirštikauliu viduje.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 219. 50 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 75 cm pločio ir 205 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 300° – PR 120° kryptimi.

Griaučių nerasta. Mirusiojo (vyro) laidojimo kryptis neaiški. Kapas suardytas.

45–68 cm gylyje, permaišytoje žemėje, aptiktos įkapės ir jų dalys gulėjo atsitiktinėje padėtyje. Įvairiose kapavietės vietose rasta: medinių makščių detalė, t. y. geležinis juostelės pavidalo dvigubas apkaustas su medienos liekanomis viduje, geležinio peilio įtvaro dalis, geležinė diržo sagtis, žalvarinė grandelė, žalvarinės įvijos nuolauža, 3 žalvariniai įvijiniai žiedai.

Kapo sampile buvo degėsių, pavienių angliukų.

Kapas Nr. 220. 75 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 70 cm pločio ir 200 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 300° – PR 120° kryptimi.

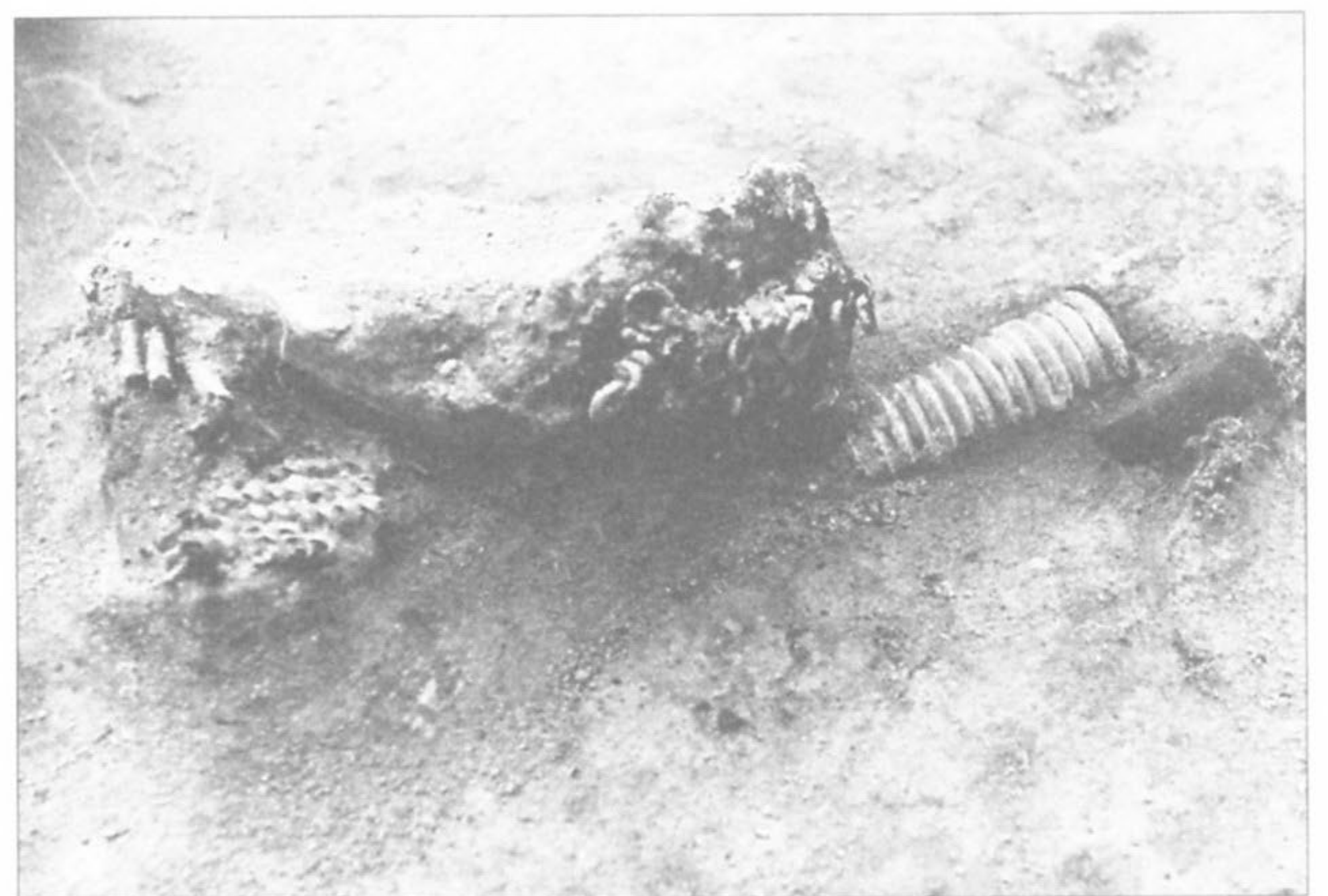
Griaučių nerasta. Mirusiojo (lytis nenustatyta) laidojimo kryptis neaiški. Kapas suardytas.

70–83 cm gylyje, permaišytoje žemėje, atsitiktinėje padėtyje rasta: geležinis lazdelinis smeigtukas, gintarinis karoliukas, žalvarinės grandinė dalis, perlūžusi žalvarinė įvijėlė ir 2 žalvarinių įvijinių žiedų liekanos.

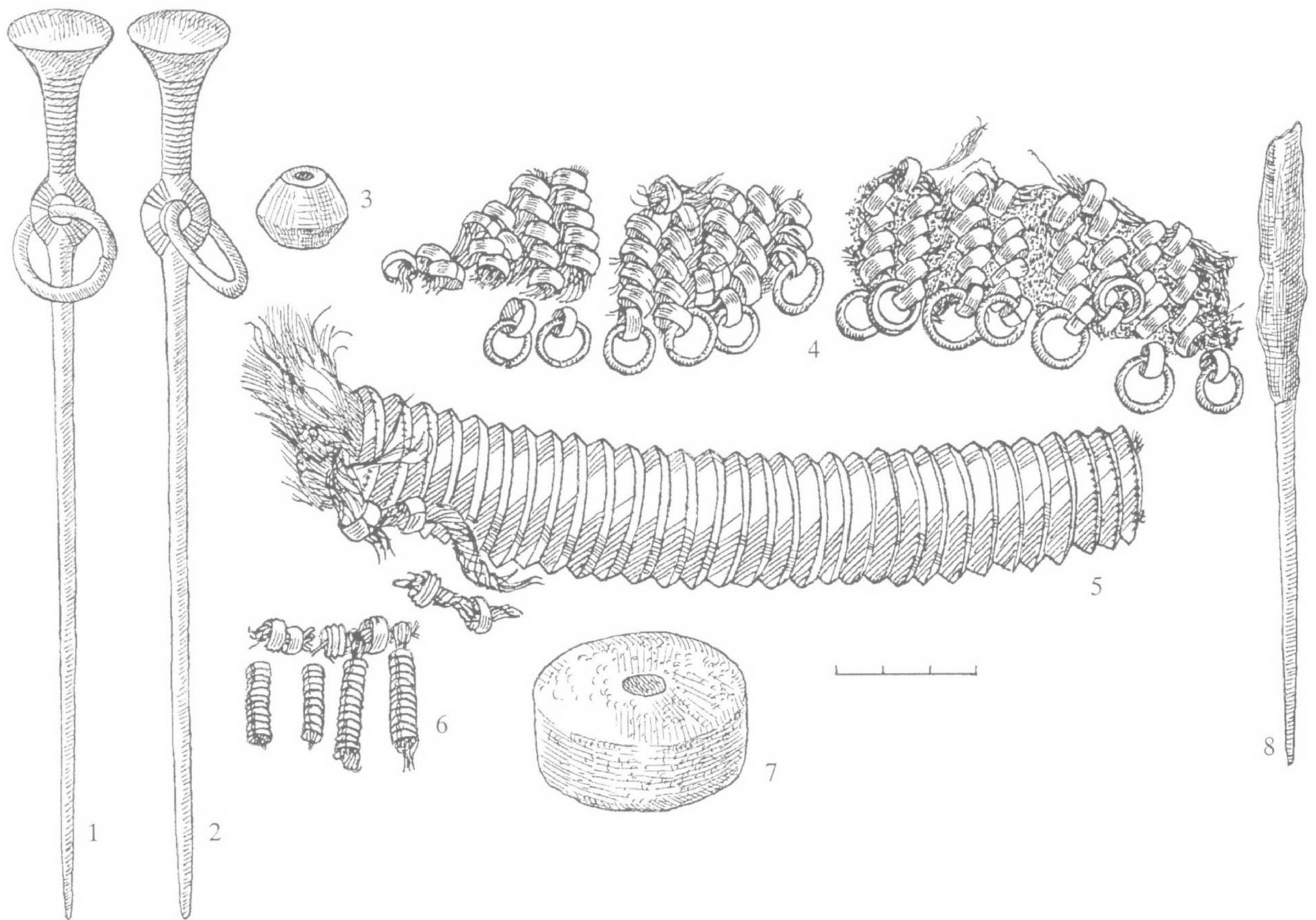
Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 221. 45 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 75 cm pločio ir 200 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 345° – PR 165° kryptimi (81 : 2 pav.).

55 cm gylyje aptiktos kaukolės liekanos – smegeninės „puslankis“. Mirusysis (moteris) palaidotas galva į ŠV 345°.

83 pav. Apgalvio liekanos iš kapo Nr. 221

84 pav. Moters įkapės iš kapo Nr. 221: 1, 2 – smeigtukai, 3 – karoliukas-amuletas, 4–6 – apgalvio dalys, 7 – verpstukas, 8 – yla

Kaktikaulį juosė apgalvio detalė – iš siūlų ir žalvarinių grandelių nupinta juosta. Po kaukolės liekanomis gulėjo kita apgalvio detalė – žalvarinė įvija, iš kurios galų karojo siūlų–virvučių sruogos. Ant siūlų vietomis užmauta žalvarinių grandelių. Be to, ties vienu įvijos galu buvęs pritaisytas kutas, sudarytas iš 4 vertikaliai sukabintų žalvarinių įvijėlių (83 pav.). Krūtinės srityje skersai padėti 2 žalvariniai nuokamieniai smeigtukai. Prie vieno jų prikabintas gintarinis karoliukas ir žalvarinė įvijėlė. Prie kaukolės liekanų, mirusiojo dešinėje, padėtas akmeninis verpstukas ir geležinė yla mediniu koteliu (84 pav.). Po apgalvio įvija išliko medienos (karsto?) trūnėsių.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 222. 45 cm gylje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 70 cm pločio ir 215 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠR 30° – PV 210° kryptimi (79 : 3 pav.).

70 cm gylje aptiktos griaučių liekanos – smegeninės, dešiniojo žastikaulio, kairiosios rankos pirštikaulio, dešiniojo dubenkaulio, abiejų šlaunikaulių ir

blauzdikaulių dūlėsiai. Mirusysis (vyras) palaidotas galva į PV 210° aukštielninkas, ištiestomis kojomis. Dešinioji ranka ištiesta palei šoną, kairioji padėta ant krūtinės (85 pav.).

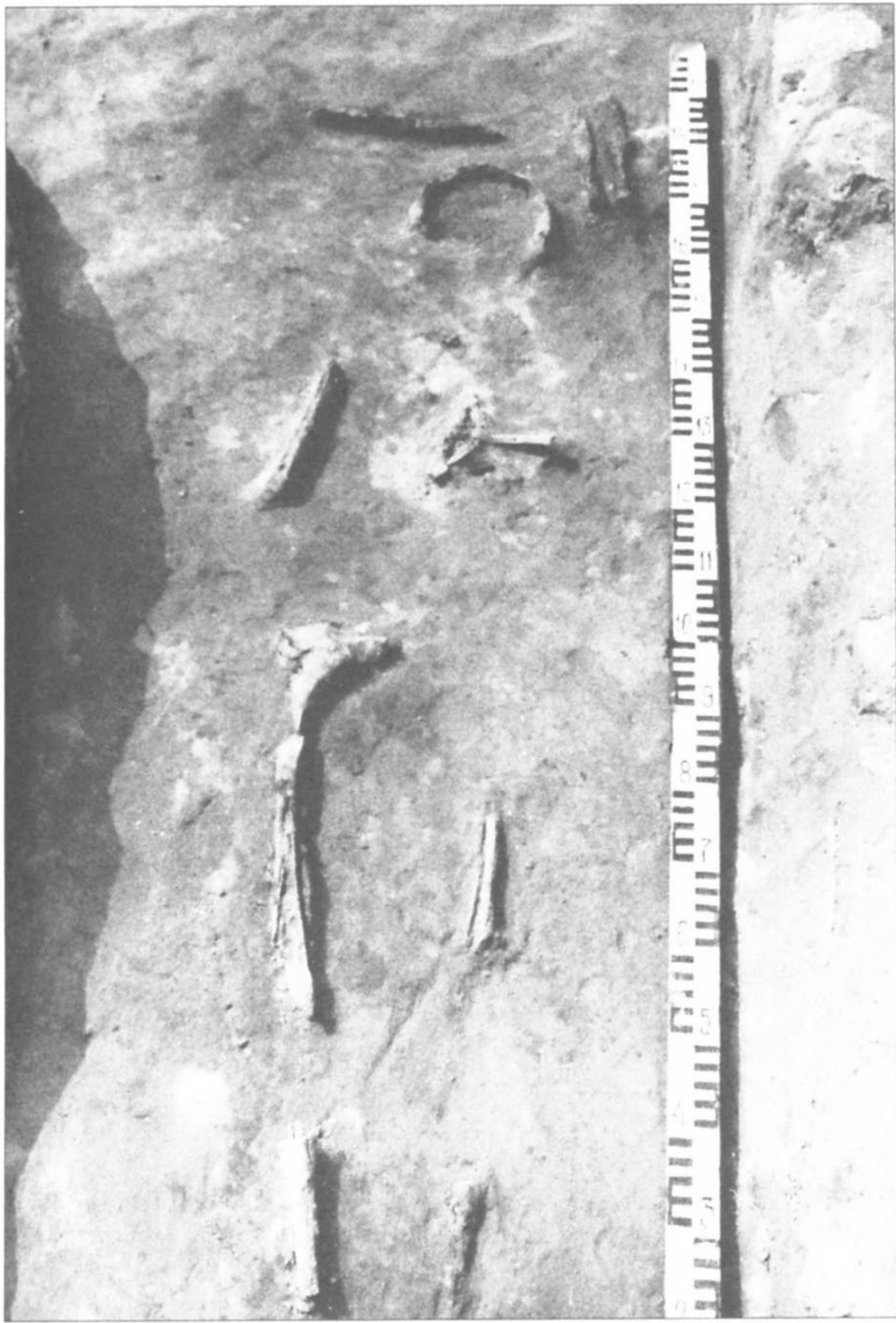
Galvūgalyje, mirusiojo kairėje, gulėjo 2 geležiniai įmoviniai ietigaliai, dešinėje skersai padėtas geležinis įtveriamasis peilis. Krūtinės srityje rastas kairiosios rankos žalvarinis juostinis žiedas su pirštikauliu viduje, žalvarinė lankinė aguoninė segė, geležinis lazdelinis smeigtukas.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 223. 50 cm gylje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 50 cm pločio ir 130 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠR 30° – PV 210° kryptimi (53 : 3 pav.).

57 cm gylje, galvos vietoje, aptikti dantų trupiniai, krūtinės srityje – pirštikaulis. Mirusysis (vyriškos lyties vaikas) palaidotas galva į PV 210°.

Galvūgalyje gulėjo geležinė diržo sagtis. Krūtinės srityje rastas geležinis lazdelinis smeigtukas ir žalvarinis įvijinis žiedelis su pirštikauliu viduje. Po smeigtuku išliko audinio skiautelių.

85 pav. Vyro kapas Nr. 222

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 224. 40 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 55 cm pločio ir 140 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti Š–P kryptimi (24 : 4 pav.).

55 cm gylyje aptikti kaukolės dūlėsiai. Mirusysis (moteriškos lyties vaikas) palaidotas galva į Š.

Galvūgalyje, mirusiojo kairėje, padėta geležinė yla su mediniu koteliu. Šalia kaukolės liekanų, kairėje, rastas akmeninis verpstukas. Tarp kaukolės liekanų buvo vaikiško apgalvio detalių – žalvarinė įvija su siūlų suoga viduje ir žalvarinių grandelių arba įvijėlių nuolaužos. Kaklo vietoje gulėjo žalvarinė grandelė, krūtinės srityje – geležinis lazdelinis smeigtukas ir gintarinis karoliukas (86 pav.).

Kapas Nr. 225. 50 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 70 cm pločio ir 210 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 345° – PR 165° kryptimi (79 : 4 pav.).

Griaučiai visiškai sudūlėję, išliko tik pirštikaulis. Sprendžiant iš įkapių padėties kape, mirusysis (vyras) palaidotas galva į ŠV 345°.

62 cm gylyje, galvūgalyje, mirusiojo dešinėje, gulėjo 2 geležiniai įmoviniai ietigaliai. Palei kairįjį šoną

padėtas geležinis plačiagalvis kalavijas. Krūtinės srityje, labiau į kairę, rastas žalvarinis lazdelinis smeigtukas, 2 gintariniai karoliukai ir žalvarinis grandelės pavidalo žiedas su pirštikauliu viduje.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 226. 50 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 65 cm pločio ir 190 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 330° – PR 150° kryptimi.

Griaučiai visiškai sudūlėję. Neaiški nei mirusiojo lytis, nei laidojimo kryptis.

75 cm gylyje, kapavietės PR dalyje, rastas geležinis lazdelinis smeigtukas su prirūdijusia prie jo žalvarine grandine. Be to, dar aptikta žalvarinio dirbinio nuotrupų.

Kapo sampile buvo degėsių.

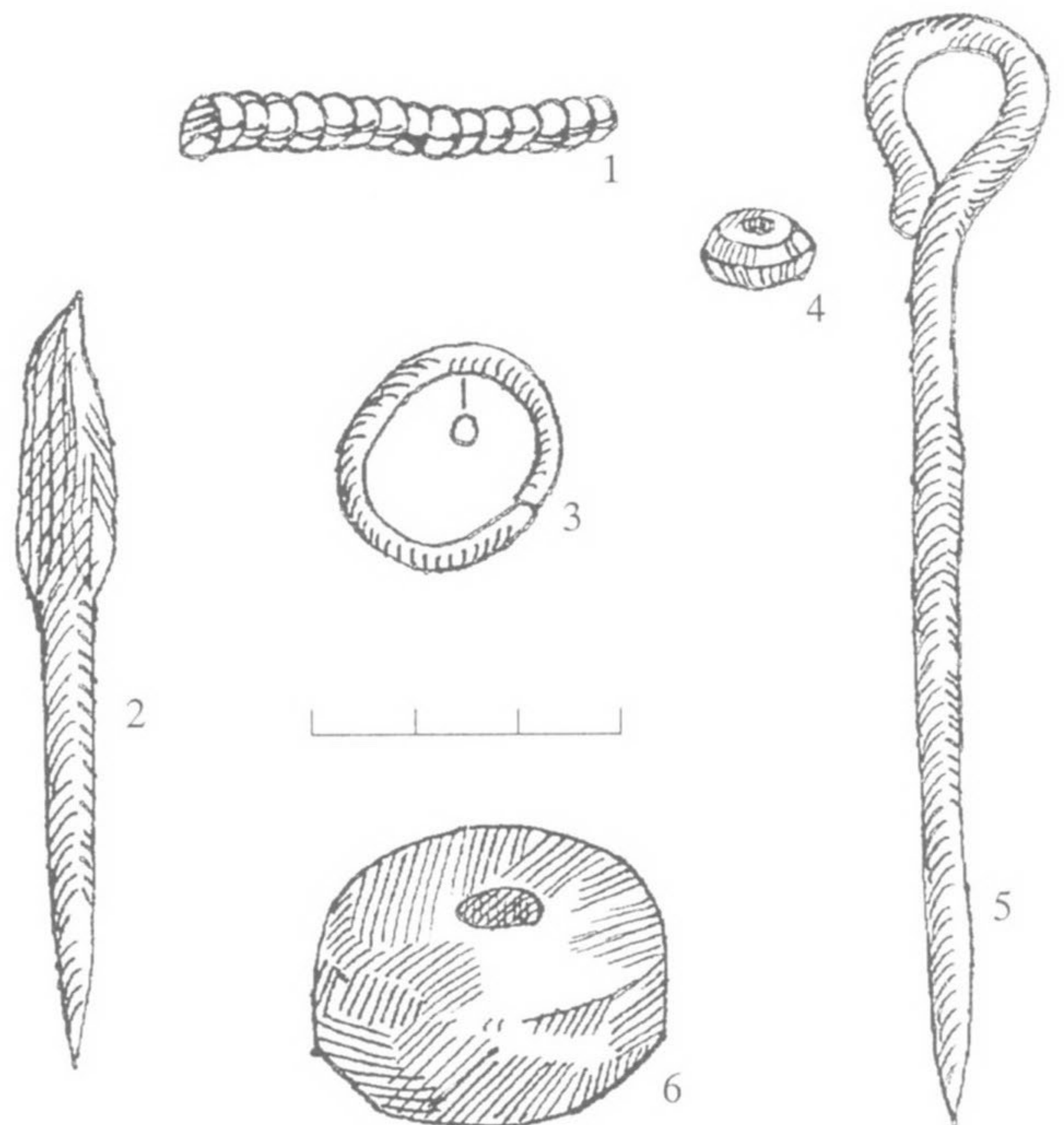
Kapas Nr. 227. 45 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 50 cm pločio ir 130 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 300° – PR 120° kryptimi.

55 cm gylyje aptikti smegeninės dūlėsiai. Mirusysis (nenustatytos lyties vaikas) palaidotas galva į PR 120°.

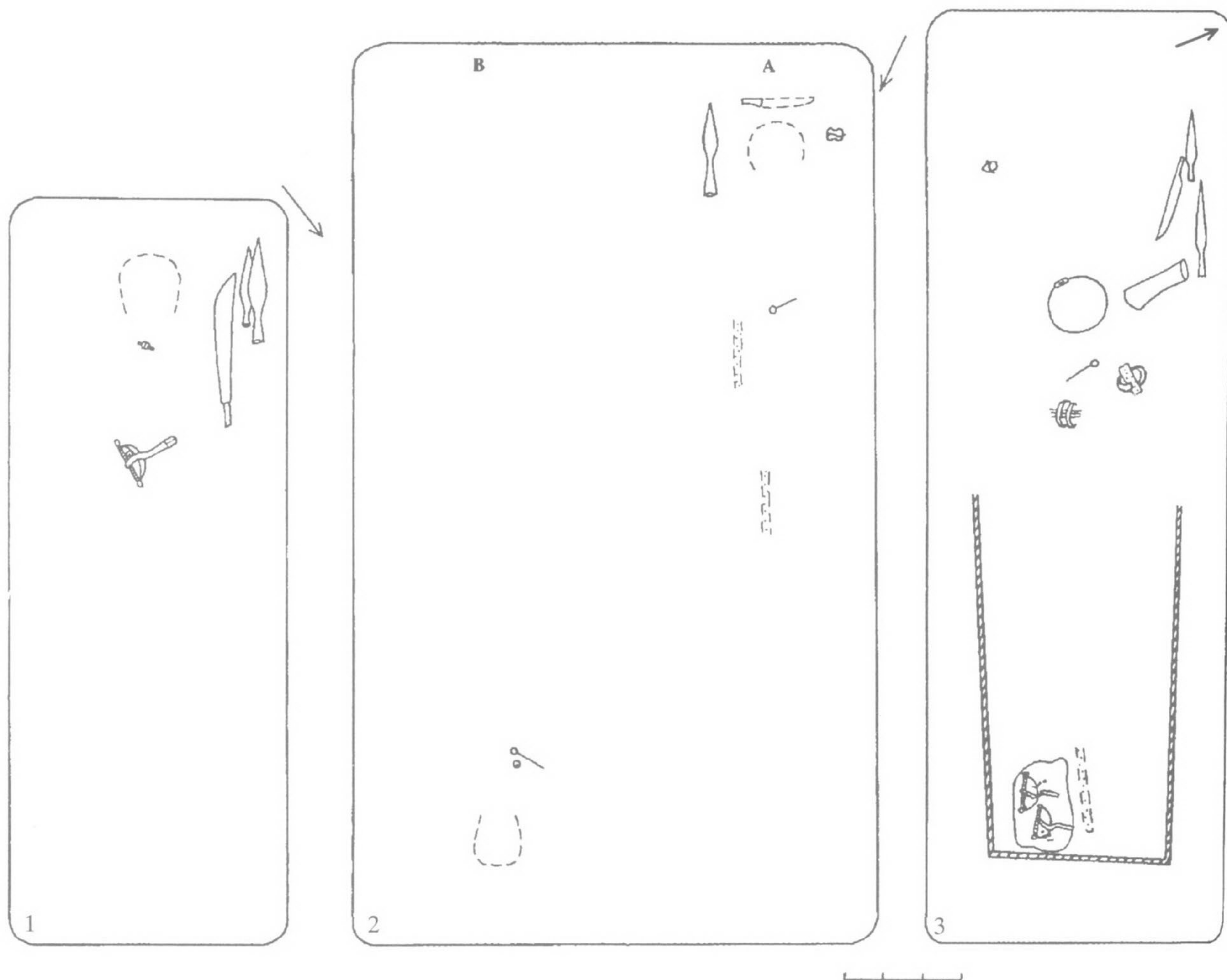
Galvūgalyje skersai padėtas geležinis įtveriamasis peiliukas. Krūtinės srityje rasti žalvariniai įvijinio žiedo fragmentai.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 228. 60 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 70 cm pločio ir 190 cm ilgio kapo duobės

86 pav. Mergaitės įkapės iš kapo Nr. 224: 1 – apgalvio įvijėlė, 2 – yla, 3 – grandelė, 4 – karoliukas-amuletas, 5 – smeigtukas, 6 – verpstukas

87 pav. Kapų planai: 1 – k. Nr. 228, 2 – k. Nr. 238, 3 – k. Nr. 260

kontūrai, orientuoti ŠR 30° – PV 210° kryptimi (87 : 1 pav.).

65 cm gylyje aptiktos smegeninės liekanos, pirštikaulio fragmentas. Mirusysis (vyras) palaidotas galva į PV 210° (88 pav.).

Lygiagrečiai su kaukolės liekanomis, kairėje, gulėjo 2 geležiniai įmoviniai ietigaliai. Prie jų, šalia mirusiojo, padėtas geležinis plačiagalvis kalavijas. Ant jo įkotos – medinės rankenos liekanos. Krūtinės srityje rasta žalvarinė lankinė aguoninė segė su 2 gintariniais karoliukais ir žalvarinis įvijinis žiedas su pirštikauliu viduje (89 pav.).

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 229. 60 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 60 cm pločio ir 140 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠR 30° – PV 210° kryptimi.

Griaučių nerasta. Mirusiojo (nenustatytos lyties vaiko) laidojimo kryptis neaiški. Kapas suardytas.

50–60 cm gylyje, permaišytoje žemėje, aptikta žalvarinio įvijinio žiedo liekanų, geležinio lazdelinio smeigtuko fragmentų, virvutės galiukas su 2 žalvarinėmis grandelėmis. Visi radiniai gulėjo atsitiktinėje padėtyje.

Kapo sampile buvo degėsių.

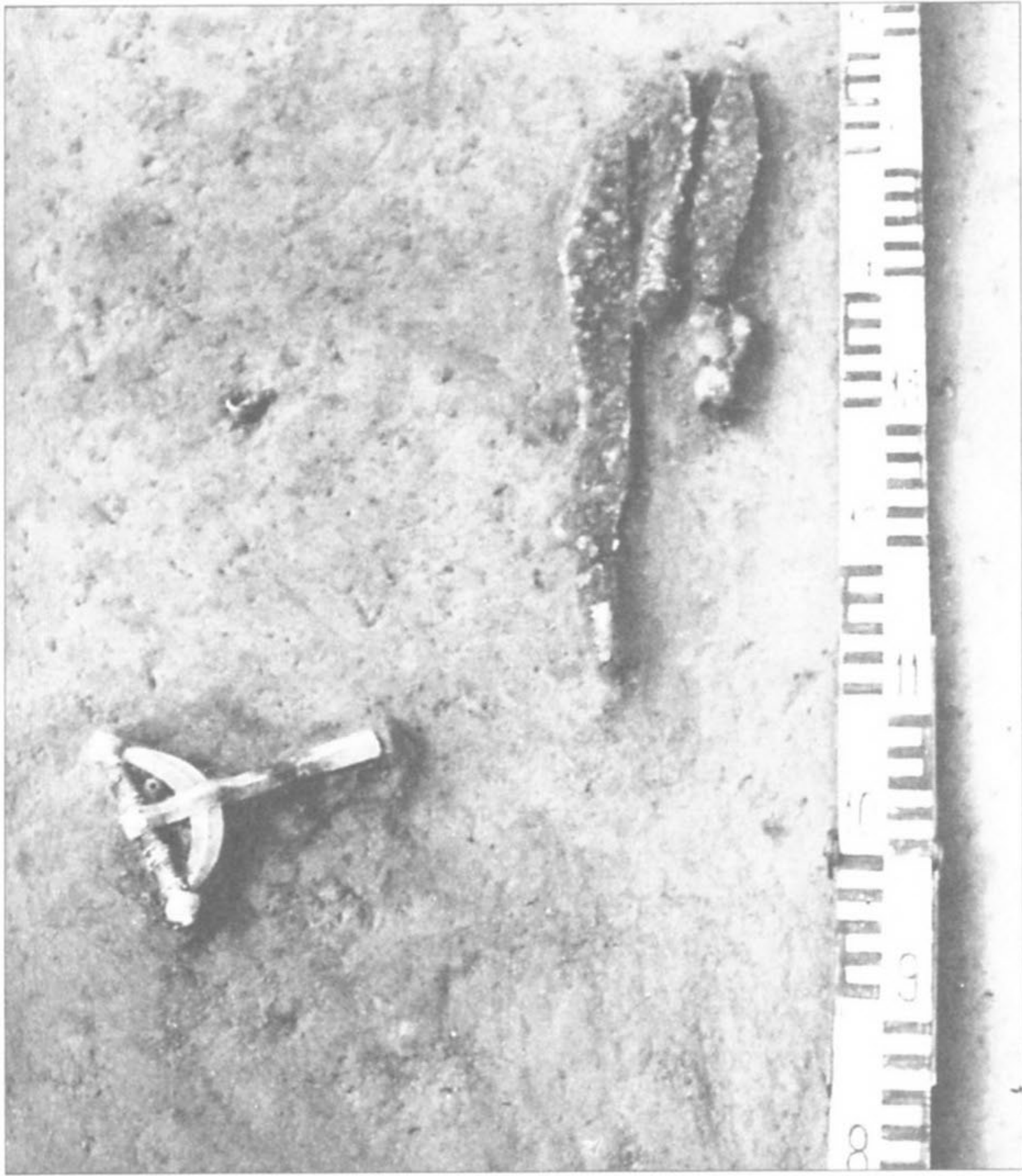
Kapas Nr. 230. 55 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 60 cm pločio ir 200 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 300° – PR 120° kryptimi.

Griaučiai visiškai sudūlėję. Sprendžiant iš įkapių padėties kapavietėje, mirusysis (vyras) galėjo būti palaidotas galva į ŠV 300°.

57 cm gylyje, galvūgalyje, mirusiojo dešinėje, gulėjo 2 geležiniai įmoviniai ietigaliai. Jie rasti pirminėje padėtyje.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 231. 45 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 60 cm pločio ir 170 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠR 30° – PV 210° kryptimi.

88 pav. Vyro kapas Nr. 228

Griaučiai visiškai sudūlėję. Sprendžiant iš įkapių padėties kapavietėje, mirusysis (moteris) galėjo būti palaidotas galva į ŠR 30°.

48 cm gylyje, galvūgalyje, mirusiojo dešinėje, padėtas akmeninis verpstukas. Krūtinės srityje rastas geležinis smeigtukas.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 232. 45 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 50 cm pločio ir 160 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠR 30° – PV 210° kryptimi.

Griaučių nerasta. Mirusiojo (nenustatytos lyties vaiko) laidojimo kryptis neaiški. Kapas suardytas.

50–55 cm gylyje, permaišytoje žemėje, rastas geležinio neaiškios paskirties dirbinio fragmentas ir geležinio peilio geležtės nuolauža. Abu radiniai gulėjo atsitiktinėje padėtyje kapavietės PV dalyje.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 233. 45 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 60 cm pločio ir 175 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠR 30° – PV 210° kryptimi.

Griaučiai visiškai sudūlėjo. Sprendžiant iš įkapių padėties kapavietėje, mirusysis (moteris) galėjo būti palaidotas galva į ŠR 30°.

60 cm gylyje, galvūgalyje, mirusiojo dešinėje, padėta geležinė yla. Krūtinės srityje, labiau dešinėje, rastas žalvarinis lazdelinis smeigtukas ir kito žalvarinio smeigtuko dalis.

Kapo sampile buvo degėsių.

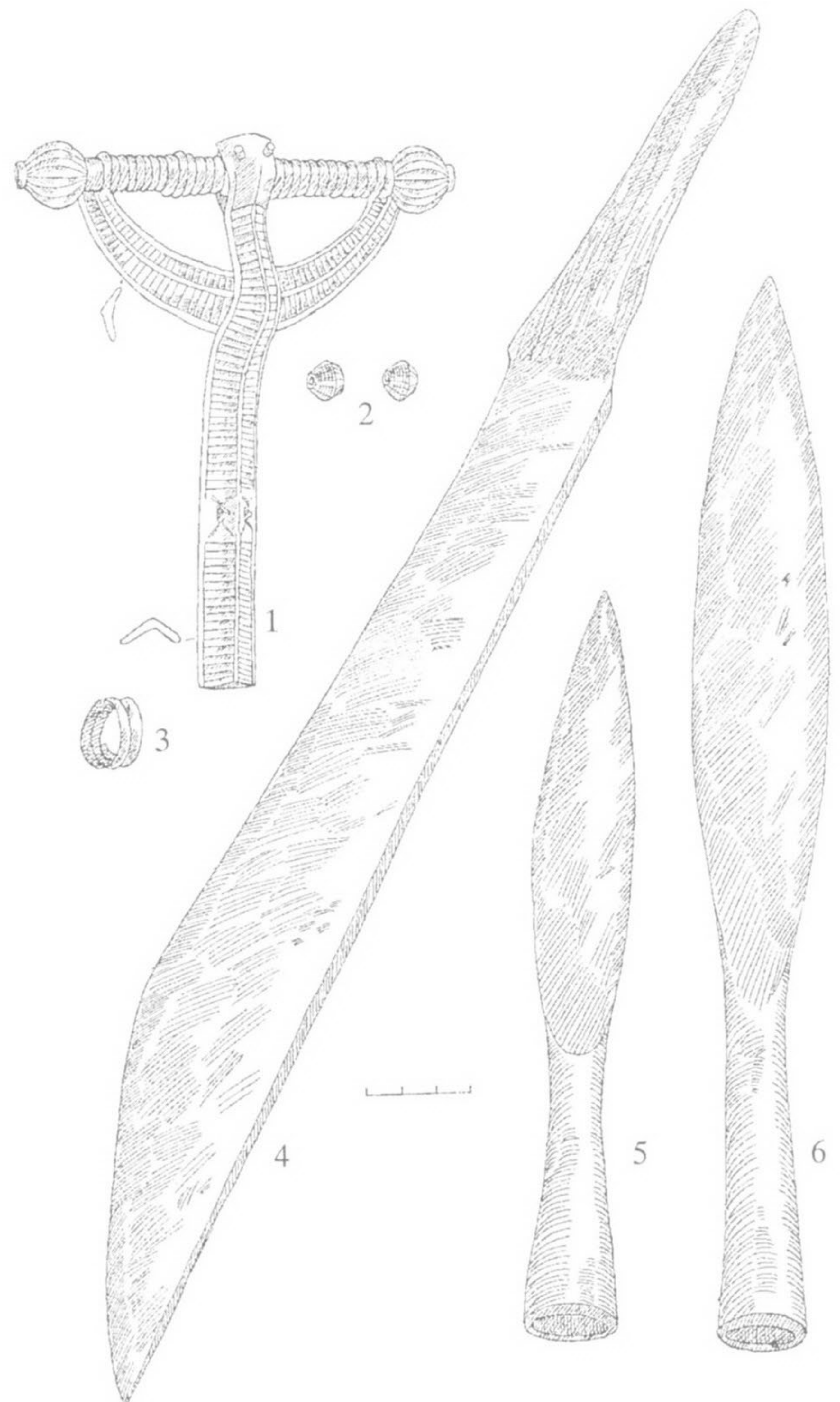
Kapas Nr. 234. 50 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 50 cm pločio ir 140 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠR 30° – PV 210° kryptimi.

Griaučių nerasta. Mirusiojo (moteriškos lyties vaiko) laidojimo kryptis neaiški. Kapas suardytas.

53 cm gylyje, permaišytoje žemėje, beveik kapavietės viduryje, rasta žalvarinio įvijinio žiedo ir geležinio lazdelinio smeigtuko nuolaužų. Radiniai buvo atsitiktinėje padėtyje. Duobės PV pusėje gulėjo geležinės ylos dalis, pajudinta iš pirminės padėties. 57 cm gylyje, duobės ŠR pusėje, aptikti žalvarinių grandelių trupiniai.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 235. 57 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo apie 70 cm pločio ir 200 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti Š–P kryptimi (81 : 3 pav.).

89 pav. Vyro įkapės iš kapo Nr. 228: 1 – segė, 2 – karoliukai-amuletai, 3 – žiedas, 4 – kalavijas, 5, 6 – ietigaliai

60 cm gylyje aptikti kaukolės dūlėsiai, pirštikaulių liekanos. Mirusysis (moteris) palaidotas galva į Š. Kairioji ranka padėta ant krūtinės, dešinioji – ant juosmens.

Tarp kaukolės dūlėsių buvo apgalvio detalių – juostos, supintos iš siūlų ir žalvarinių grandelių, fragmentų bei žalvarinė įvija su siūlų pluoštu viduje. Pakaklėje rasta apvaros liekanų, t. y. po 2 sugrupuotų žalvarinių įvijėlių, kurias skyrė trumpų žalvarinių grandinėlių „kutas“. Juosmens srityje, skersai, padėti 2 žalvariniai lazdeliniai smeigtukai, prie kurių buvo 2 gintariniai karoliukai bei iš siūlų padarytas kutas, suveržtas mažyte žalvarine grandele. Krūtinės srityje aptiktas kairiosios rankos žalvarinis įvijinis žiedas. Toks pat žiedas, puošęs dešiniąją ranką, gulėjo prie smeigtukų, t. y. juosmens srityje. Kairiojo peties srityje rastas akmeninis verpstukas (90 pav.).

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 236. 55 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 60 cm pločio ir 180 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠR 15 – PV 195° kryptimi.

Griaučiai sudūlėję, bet galvos vietoje, 45 cm gylyje, užfiksuota balkšva dėmelė, greičiausiai sutrūnijusios kaukolės pėdsakas. Mirusysis (lytis nenustatyta) palaidotas galva į ŠR 15°.

90 pav. Moters kapas Nr.235

Krūtinės srityje rastas geležinis lazdelinis smeigtukas. **Kapas Nr. 237.** 45 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 60 cm pločio ir 160 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 345° – PR 165° kryptimi.

Griaučiai visiškai sudūlėję, išliko tik pirštikaulis. Sprendžiant iš įkapių padėties kapavietėje, mirusysis (vyriškos lyties vaikas) palaidotas galva į PR 165°.

70 cm gylyje, mirusiojo dešinėje, matyt, šalia galvos, padėtas geležinis įtveriamasis peilis. Prie jo rasta geležinė diržo sagtis. Krūtinės srityje gulėjo geležinis lazdelinis smeigtukas ir žalvarinis įvijinis žiedas su pirštikauliu viduje.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 238. 35 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 130 cm pločio ir 230 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 345° – PR 165° kryptimi. Duobėje palaidoti 2 mirusieji (87 : 2 pav.).

Kapas A. 60 cm gylyje, duobės R pakraštyje, aptiktos griaučių liekanos: smegeninės dalis, dešniosios kojos ilgųjų kaulų trūnėsiai. Mirusysis (vyras) palaidotas galva į PR 165°.

Prie viršugalvio skersai padėtas geležinis įtveriamasis peilis. Lygiagrečiai su kaukolės liekanomis, mirusiojo dešinėje, gulėjo geležinis įmovinis ietigalis, kairėje galvos pusėje – geležinė diržo sagtis. Krūtinės srityje rastas geležinis lazdelinis smeigtukas.

Kapas B. 60 cm gylyje, duobės ŠV kampe, aptikti kaukolės dūlėsiai. Mirusysis (lytis nenustatyta) palaidotas pirmojo (A) mirusiojo dešinėje priešinga kryptimi, t. y. galva į ŠV 345°.

Krūtinės srityje rastas geležinis lazdelinis smeigtukas su gintariniu karoliuku.

Kapo sampile buvo degėsių. Ypač jų gausu visoje duobėje, tuojuo po armeniu. Tačiau apytikriai 40–45 cm gylyje degėsių gausa ryškesnė tik dviejose vietose – išilgai vieno ir kito kapavietės pakraščio. Tyrinėjant abi pailgas, netaisyklingos formos dėmes, akivaizdu, kad, užberiant žemėmis kapą, degėsiai ir pelenai barstyti ne visoje duobėje, bet tik virš vieno ir kito mirusiojo. Dėl to ir dėmių kontūrai nebuvo aiškūs.

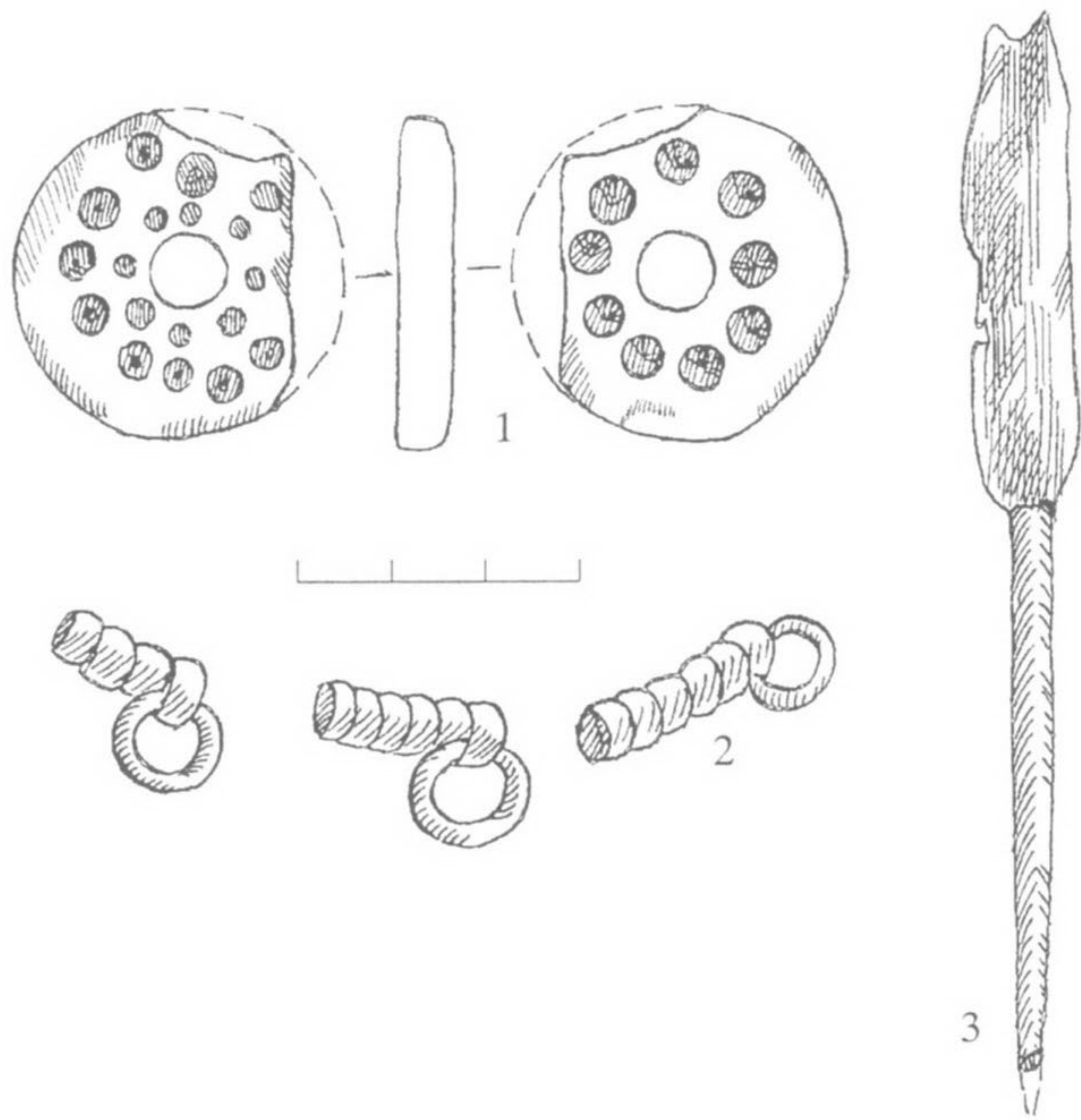
Kapas Nr. 239. 55 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 60 cm pločio ir 180 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 345° – PR 165° kryptimi.

65 cm gylyje aptikti kaukolės dūlėsiai. Mirusysis (moteris) palaidotas galva į ŠV 345°.

Prie galvos, mirusiojo kairėje, padėta geležinė yla su mediniu koteliu ir akmeninis verpstukas. Pakaklėje buvo apvarėlė, sudaryta iš žalvarinių įvijėlių ir tarp jų įvertų žalvarinių grandelių (91 pav.).

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 240. 45 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 65 cm pločio ir 170 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠR 30° – PV 210° kryptimi.

91 pav. Moters įkapės iš kapo Nr. 239: 1 – verpstukas, 2 – apvara, 3 – yla

60 cm gylyje aptikti kaukolės dūlėsiai. Mirusysis (nenustatytos lyties vaikas) palaidotas galva į ŠR 30°.

Prie galvos, mirusiojo dešinėje, padėtas geležinis įtveriamasis peiliukas.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 241. 40 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 55 cm pločio ir 160 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 300° – PR 120° kryptimi.

Griaučiai visiškai sudūlėję. Sprendžiant iš įkapių padėties kapavietėje, mirusysis (moteriškos lyties vaikas) galėjo būti palaidotas galva į ŠV 300°.

55 cm gylyje galvos – kaklo vietoje rasta žalvarinė įvijėlė. Kairiojo peties srityje gulėjo akmeninis verpstukas.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 242. 45 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 70 cm pločio ir 175 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 345° – PR 165° kryptimi.

Griaučiai visiškai sudūlėję. Sprendžiant iš įkapių padėties kapavietėje, mirusysis (moteris) galėjo būti palaidotas galva į ŠV 345°. Kairioji ranka padėta ant krūtinės, dešinioji – ant dubens.

57 cm gylyje, galvos srityje, rasta apgalvio detalių, t. y. iš siūlų bei žalvarinių grandelių nupintos juostos fragmentas ir žalvarinė įvija. Kaklo srityje buvo apvaros dalių – žalvarinių sulūžinėjusių įvijėlių, prie kurių aptikta žalvarinė grandelė-pakabutis. Ant abiejų rankų užmauta po žalvarinį įvijinį žiedą.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 243. 40 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 80 cm pločio ir 200 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 315° – PR 135° kryptimi.

Griaučių nerasta. Mirusiojo (vyro) laidojimo kryptis neaiški. Kapas suardytas.

45–70 cm gylyje, permaišytoje žemėje, buvo žalvarinių dirbinių nuotrupų, geležinių daiktų gabalėlių – t. y. įkapių liekanų. Be to, atsitiktinėje padėtyje dar rasta molinio puodelio angos pakraštys, žalvarinis įvijinis žiedas, žalvarinis dvigubas keturkampis apkaustas, 2 žalvarinės diržo sagties dalys ir odinio diržo fragmentas, kurio paviršius apkaustytas žalvariniais apkaustėliais.

45 cm gylyje, pačiame kapavietės ŠV gale, aptiktas žirgo žandikaulio fragmentas su 5 dantimis. Jis aiškiai neišjudintas iš pirminės padėties. Kito žandikaulio dalis su 4 dantimis, rasta ŠV kapavietės pusėje, 55 cm gylyje, gulėjo atsitiktinėje padėtyje. Prie pirmojo žandikaulio aptikta odinių kamanų detalė, apkaustyta žalvariu.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 244. 45 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 80 cm pločio ir 200 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 330° – PR 150° kryptimi.

Griaučių nerasta. Mirusiojo (vyro) laidojimo kryptis neaiški. Kapas suardytas.

45–90 cm gylyje atsitiktinėje padėtyje aptikta įkapių ir jų nuolaužų: geležiniai žąslai su grandimis galuose, geležinio peilio įtvaro dalis, medinio ieties koto fragmentas, apaugęs rūdimis, geležinio makščių apkausto-juostelės nuolauža su medienos liekanomis, žalvarinis įvijinis žiedas.

Kapas Nr. 245. 45 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 140 cm pločio ir 200 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 315° – PR 135° kryptimi.

Griaučių nerasta. Sprendžiant iš duobės dydžio ir įkapių paskirties, kape galėjo būti palaidoti 2 mirusieji – vyras ir moteris. Laidojimo kryptis neaiški. Kapas suardytas.

Atsitiktinėje padėtyje 50–80 cm gylyje, permaišytoje žemėje, rasta medinio ieties koto nuolauža, ant kurios vietomis buvo geležies liekanų, peilio koto fragmentas, neaiškios paskirties geležinio dirbinio (plačiagalio kalavijo geležtės?) skeveldra, medinių makščių geležinio apkausto-juostelės dalis, žalvarinės diržo sagties detalė, odinio diržo juostelė, abipus apkaustyta žalvariu, 11 apkaustėlių – keturkampių plokštelių nuolaužų, apgalvio juostos dalis, supinta iš siūlų ir žalvarinių grandelių, apvaros liekanos, kurias sudarė žalvarinių įvijėlių nuotrupos ir 2 žalvariniai pakabučiai-grandelės. Be to, 30 cm storio permaišytos žemės sluoksnyje aptikta žalvario nuotrupų, rūdžių gabalėlių – tai vis įkapių pėdsakai.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 246. 45 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 65 cm pločio ir 180 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 315° – PR 135° kryptimi.

Griaučių nerasta. Mirusiojo (moters) laidojimo kryptis neaiški. Kapas suardytas.

Atsitiktinėje padėtyje 45–64 cm gylyje, permaišytoje žemėje, rasta apvaros liekanų (5 žalvarinės įvijėlės), apgalvio detalė, supinta iš siūlų ir žalvarinių grandelių, 2 žalvariniai įvijiniai žiedai, 2 žalvarinių smeigtukų smaigaliai.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 247. 60 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 80 cm pločio ir 100 cm ilgio kapo duobės kontūrų ŠV pusė. Kita kapo dalis suardyta.

Griaučių nerasta. Sprendžiant iš radinių padėties kapavietėje, mirusysis (vyras) galėjo būti palaidotas galva į ŠV 330°.

50 cm gylyje, galvūgalyje, mirusiojo kairėje, aptiktos odinių diržų dalys, kurių visas paviršius apkaustytas žalvarinėmis stačiakampėmis plokštelėmis. Prie jų rasta keletas žirgo dantų.

65 cm gylyje, duobės kontūrų PR gale, vienoje krūvelėje buvo 2 žalvariniai klevo sėklos formos pakabučiai ir žalvarinių įvijėlių nuolaužos. Kape būta ir daugiau įkapių, nes permaišytos žemės 15 cm storio sluoksnyje aptikta žalvario, geležies nuotrupų.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 248. 45 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 55 cm pločio ir 140 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 315° – PR 135° kryptimi.

55 cm gylyje aptikti kaukolės dūlėsiai. Mirusysis (nenustatytos lyties vaikas) palaidotas galva į ŠV 315°.

Krūtinės srityje rastas gintarinis karoliukas ir geležinio dirbinio, greičiausiai smeigtuko, liekanos.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 249. 55 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 60 cm pločio ir 160 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 345° – PR 165° kryptimi.

Griaučių nerasta. Kapas apardytas. Įkapių radimo aplinkybės leidžia manyti, kad mirusysis (vyriškos lyties vaikas) galėjo būti palaidotas galva į PR 165°.

60 cm gylyje, galvos vietoje, gulėjo žalvarinis pakabutis-grandelė. Krūtinės srityje aptiktos geležinio lazdelinio smeigtuko ir žalvarinės grandinėlės liekanos. Galvūgalyje, mirusiojo dešinėje, 70 cm gylyje, rasta geležinė diržo sagtis.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 250. 50 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo apie 70 cm pločio ir apie 60 cm ilgio suardyto kapo kontūrų pats R galas.

Griaučių nerasta. Pirminėje padėtyje aptiktos įkapsės rodo, kad mirusysis (moteris) palaidotas galva į R.

50 cm gylyje, galvūgalyje, mirusiojo dešinėje, rastas

geriamojo rago angos žalvarinis apkaustas, kairėje – geležinė yla su mediniu koteliu. Pakaklėje buvo apvarėlė, kurią sudarė 2 žalvarinės įvijėlės ir tarp jų įkabinta žalvarinė grandelė-pakabutis.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 251. 50 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 60 cm pločio ir 170 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 330° – PR 150° kryptimi (39 : 3 pav.).

Griaučiai visiškai sudūlėję, bet išlikę 2 pirštikauliai. Sprendžiant iš įkapių padėties kapavietėje, mirusysis (vyriškos lyties vaikas) galėjo būti palaidotas galva į PR 150°.

Ant kaklo buvo apvarėlė, sudaryta iš žalvarinių įvijėlių ir tarp jų įvertos žalvarinės grandelės-pakabučio. Krūtinės srityje rasta geležinio lazdelinio smeigtuko liekanų, 2 žalvariniai įvijiniai vaikiški žiedeliai su pirštikauliu viduje bei žalvarinė įvijinė vaikiška apyrankėlė (39 : 3B pav.).

50 cm gylyje aptiktos kumeliuko kaukolės liekanos – aptrupėję žandikauliai su dantimis. Prie dantų buvo žalvario nuobirų – gal kamanų puošmenos pėdsakai. Be to, rastas dar žalvarinis klevo sėklos formos pakabutis. Po dantimis gulėjo geležinė diržo sagtis su keturkampiu apkalu. Gyvulio galva su kamanomis ir jų metalinėmis detalėmis į kapą įdėta virš mirusiojo, krūtinės srityje (39 : 3A pav.).

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 252. 55 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo apskrita, apie 120 cm skersmens netaisyklingos formos dėmė, rodanti, kad tiriamasis kapas yra suardytas. Visiškai suardyto kapo duobės kontūrai neaiškūs.

Griaučių nerasta. Mirusiojo (moters) laidojimo kryptis neaiški.

80–100 cm gylyje, permaišytoje žemėje, rasta išblaškytų įkapių ir jų nuolaužų. Tai iš siūlų ir žalvarinių grandelių nupintos apgalvio juostos dalis bei apvaros komponentai, t. y. po 2 suvertos žalvarinės įvijėlės ir žalvariniai pakabučiai, sudaryti iš akinių formos pakabėlės su trumpomis, į ją įvertomis grandinėlėmis, žalvarinis įvijinis žiedas, 2 žalvarinės grandelės.

Kapas Nr. 253. 50 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 70 cm pločio ir 200 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 330° – PR 150° kryptimi.

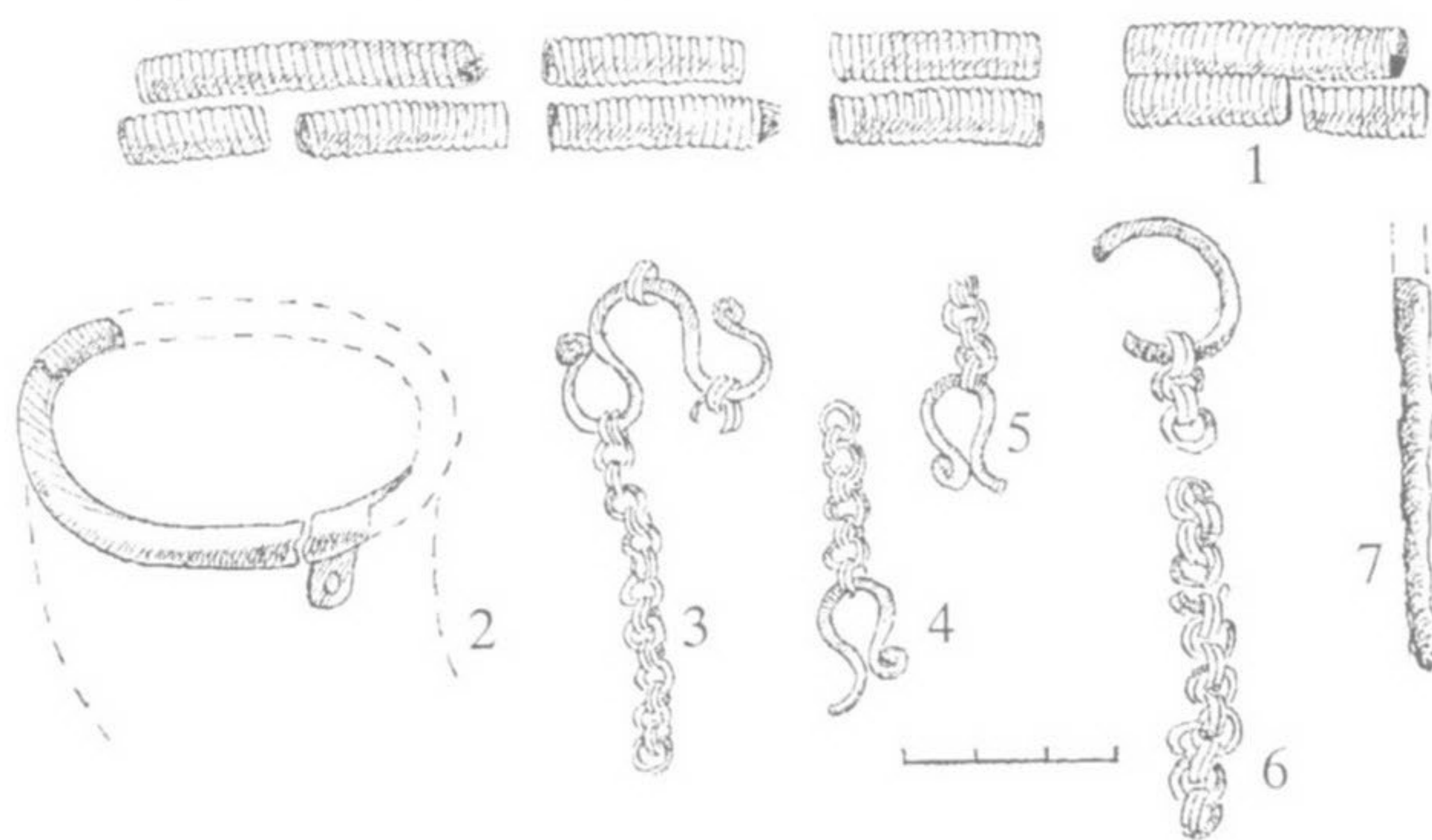
70 cm gylyje aptikti kaukolės dūlėsiai, pažaliavęs pirštikaulis. Mirusysis (vyras) palaidotas galva į PR 150°.

Ties kaukolės liekanomis, mirusiojo kairėje, gulėjo geležinė diržo sagtis. Kaklo srityje buvo apvaros (?) liekanų – 11 aptrupėjusių žalvarinių grandelių, suvertų ant virvutės. Krūtinės vietoje rastas žalvarinis juostinis žiedas su pirštikauliu viduje.

Kapas Nr. 254. 55 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 60 cm pločio ir 170 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 315° – PR 135° kryptimi.

65 cm gylyje aptikti kaukolės dūlėsiai, pažaliavęs dilbikaulio fragmentas. Mirusysis (moteris) palaidotas galva į PR 135°. Kapas apardytas.

Pirminėje padėtyje buvo kaukolės liekanos ir prie jų (kaklo srityje) aptikta apvaros dalis – žalvarinė akinių formos pakabėlė su 3 žalvarinėmis trumpomis grandinėlėmis. Kitos įkapės ir jų nuolaužos išblaškytos kapavietės ŠV pusėje. Atsitiktinėje padėtyje gulėjo 4 poros (suvertų po 2) žalvarinių įvijėlių ir jų nuolaužų bei žalvarinių grandinėlių fragmentai, prie kai kurių jų dar išlikusios ir aplūžusios žalvarinės akinių formos pakabėlės, geriamojo rago angos žalvarinio apkausto dalis, geležinės ylos fragmentas (92 pav.).

92 pav. Moters įkapės iš kapo Nr. 254: 1, 3–6 – apvaros dalys, 2 – geriamojo rago apkaustų fragmentas, 7 – ylos nuolauža

Kapo sampile buvo degėsių. Jais pabarstytas duobės dugnas.

Kapas Nr. 255. 55 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 70 cm pločio ir 180 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 345° – PR 165° kryptimi.

60 cm gylyje aptikti kaukolės dūlėsiai, pažaliavusio žandikaulio fragmentas. Mirusysis (lytis nenustatyta) palaidotas galva į PR 165°.

60 cm gylyje, prie pažaliavusio žandikaulio, rastas žalvarinis įvijinis žiedas.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 256. 50 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo apie 150 cm skersmens ir 220 cm ilgio ovalo formos permaišytos žemės dėmė, nusidriekusi Š–P kryptimi. 75 cm gylyje suardytos kapavietės kontūrai sumažėjo ir buvo 100 cm skersmens, 220 cm ilgio.

Griaučių nerasta. Sprendžiant iš radinių, kape galėjo būti palaidota moteris. Laidojimo kryptis neaiški.

80–100 cm gylyje, permaišytoje žemėje, įvairiose kapavietės vietose rasta apgalvio, nuausto iš siūlų ir žalvarinių grandelių, fragmentų.

Kapas Nr. 257. 45 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo apie 120 cm skersmens permaišytos žemės dėmė – suardytos kapavietės liekanos.

Griaučių nerasta. Sprendžiant iš radinių, kape galėjo būti palaidota moteris. Laidojimo kryptis neaiški.

55 cm gylyje, kapavietės R pakraštyje, apie 30 × 60 cm dydžio plotelyje, aptikti keli įkapių fragmentai, pajudinti iš pirminės padėties. Tai geležinės ylos fragmentas su medinio kotelio liekana, 2 geležinio smeigtuko dalys, apvaros detalės, t. y. 5 poros žalvarinių įvijėlių ir 4 žalvarinės grandelės-pakabučiai.

Kapas Nr. 258. 45 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 90 cm pločio ir 250 cm ilgio suardyto kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠR 60° – PV 240° kryptimi.

Griaučių nerasta. Mirusiojo (moters) laidojimo kryptis neaiški.

Permaišytoje žemėje, 75–80 cm gylyje, rasti įkapių fragmentai, pajudinti iš pirminės padėties. Tai geležinės ylos nuolauža, geležinio lazdelinio smeigtuko dalis, geležinio peilio įkotės fragmentas su medienos liekanomis ant paviršiaus.

Kapo sampile, tuojuo po armeniu, gausu degėsių, ypač jų daug pripilta kapavietės PV gale. 75 cm gylyje, iki pat duobės dugno (95 cm gylyje) degėsių nebuvo.

Kapas Nr. 259. 40 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 90 cm pločio ir 200 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 300° – PR 120° kryptimi.

Griaučiai visiškai sudūlėję. Sprendžiant iš įkapių padėties kapavietėje, mirusysis (vyras) buvo palaidotas galva į ŠV 300°.

53 cm gylyje, galvūgalyje, mirusiojo kairėje, aiškiai pirminėje padėtyje gulėjo geležinis įmovinis kirvis. Prie jo buvo žalvarinis juostinis žiedas su 4 „sraigelėmis“ priekyje. Krūtinės srityje aptiktas geležinis lazdelinis smeigtukas su audinio skiautele ant paviršiaus. Kojų srityje (ne kojūgalyje) rastas aptrupėjusiais galais geležinis pentinas, kuris, galimas daiktas, pajudintas iš pirminės padėties.

Kapas Nr. 260. 60 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 80 cm pločio ir 240 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 285° – PR 105° kryptimi (87 : 3 pav.).

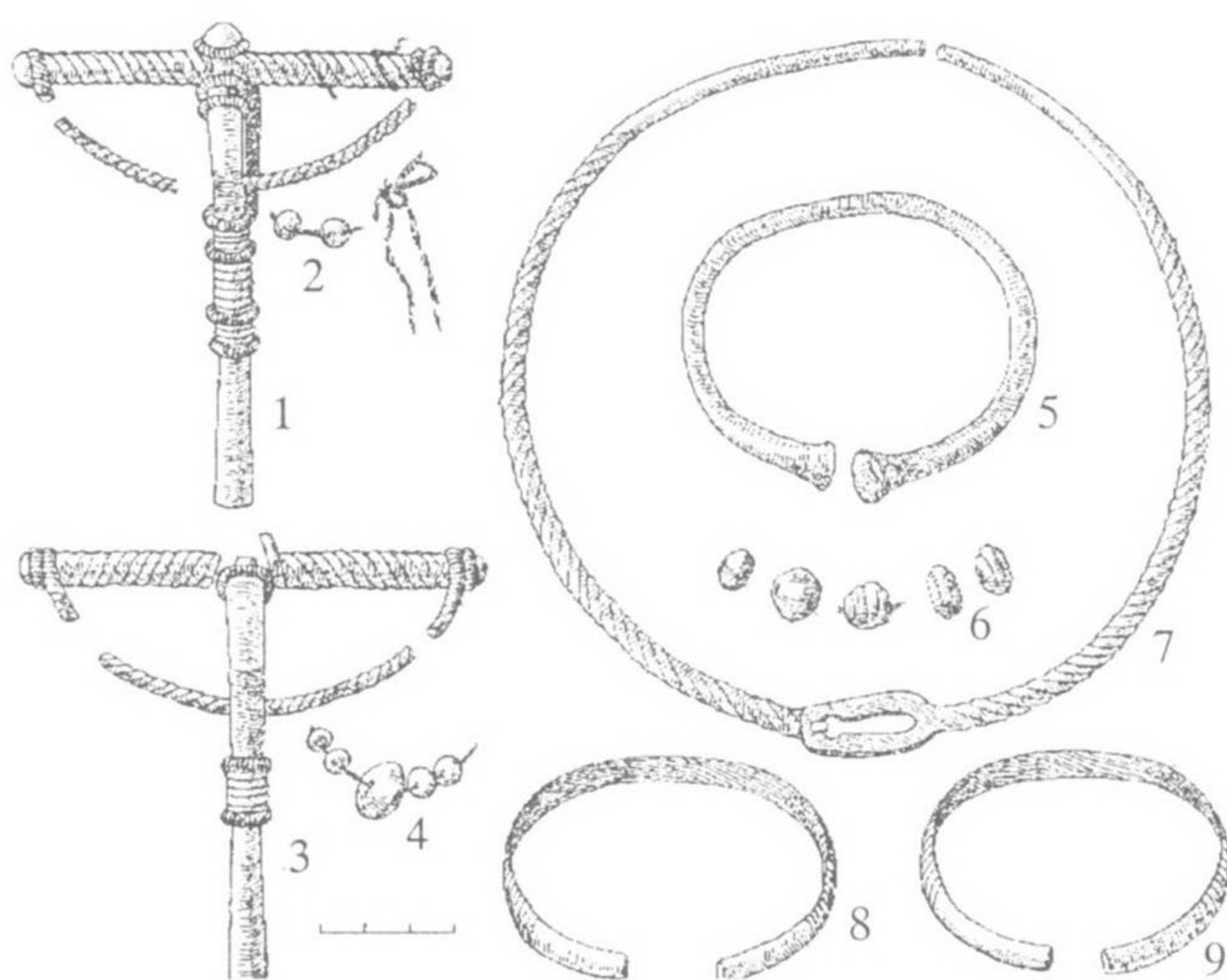
Griaučiai sudūlėję, išlikę tik abiejų rankų dilbikaulių ir dešiniojo blaudikaulio fragmentai. Mirusysis (vyras) palaidotas galva į ŠV 285° ištiestomis kojomis. Kairioji ranka padėta ant krūtinės, dešinioji – ant juosmens (93 pav.).

70 cm gylyje, galvūgalyje, mirusiojo kairėje, gulėjo 2 geležiniai įmoviniai ietigaliai. Prie jų padėtas geležinis įtveriamasis peilis. Kitoje galvos pusėje rasta geležinė diržo sagtis. Ties kairiuoju petimi buvo geležinis įmovinis kirvis. Mirusysis papuoštas žalvarine

93 pav. Vyro kapas Nr. 260

antkakle tordiruotais galais su kabliuku ir rakto skylutės formos kilpele. Be to, jam ant kaklo dar buvo apvarėlė, sudaryta iš 5 gintarinių karoliukų. Krūtinės srityje aptiktas geležinis lazdelinis smeigtukas. Ant kairiosios rankos užmata žalvarinė storagalė apyrankė, ant dešniosios – 2 žalvarinės juostinės apyrankės. Pačiame kojūgalyje, dešinėje, padėtos 2 žalva-

94 pav. Vyro įkapės iš kapo Nr. 260: 1, 3 – segės, 2, 4 – karoliukai-amuletai, 5, 8, 9 – apyrankės, 6 – apvara, 7 – antkaklė

rinės lankinės žieduotosios segės. Prie vienos jų prikabinoti 2 mėlyno stiklo karoliukai, prie kitos – 1 balkšvos ir 4 mėlynos spalvos stikliniai karoliukai (94 pav.).

80 cm gylyje, kapo duobės PR pusėje, konstatuoti apie 40 cm pločio medinio karsto kontūrai. Karsto ilgis neaiškus, nes medinių sienelių trūnėsiu ryškesni tebuvo tik 100 cm ilgio ruože. Karsto dugno liekanų, pasklidusių apie 14 × 20 cm dydžio plotelyje, rasta ir po abiem žalvarinėmis segėmis.

50 cm gylyje atkastos akmenų vainiko liekanos, juosiančios kapavietę iš P pusės. Išliko puslankiu sustatyta 9 akmenų eilė. Nevienodo dydžio (didžiausias – 50 × 37 × 24 cm, mažiausias – 39 × 30 × 20 cm) akmenys dėti tvarkingai vienas prie kito. Vainikas išorėje galėjo būti apie 300 cm, viduje – apie 240–250 cm skersmens.

Kapo sampile buvo degėsių. Jais pabarstytas ir duobės dugnas. Viršutiniame 20–35 cm storio sampilo sluoksnyje įvairiose vietose aptiktos 5 mažytės lipdytų puodų šukelės aptrupėjusiu paviršiumi.

Kapas Nr. 261. 50 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 60 cm pločio ir 130 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti Š–P kryptimi (95 : 1 pav.).

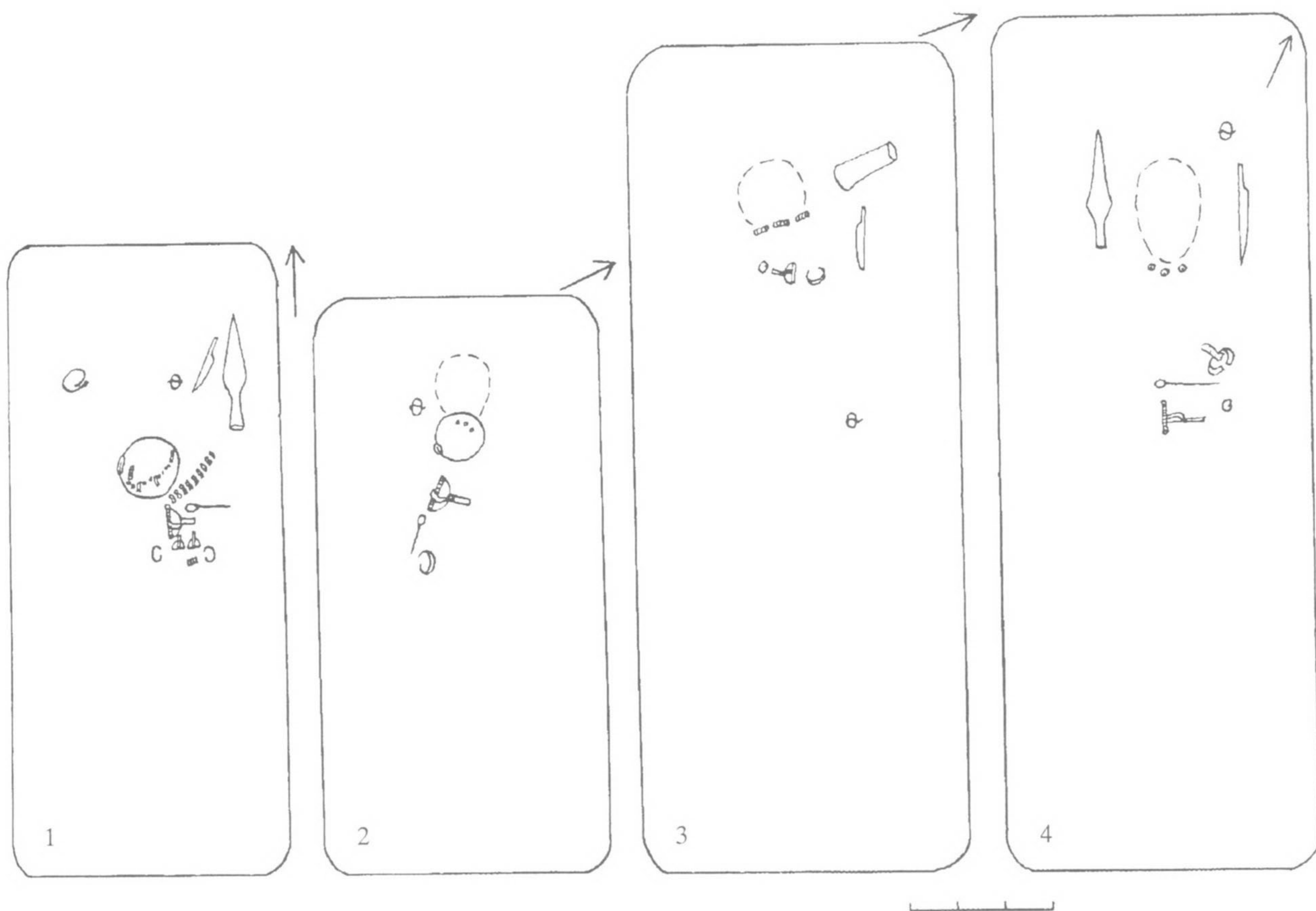
Griaučiai sudūlėję. Išlikę tik menki abiejų rankų dilbikaulių fragmentai. Mirusysis (vyriškos lyties vaikas) palaidotas galva į Š.

Galvūgalyje, mirusiojo kairėje, gulėjo geležinis įmovinis ietigalis. Prie jo padėtas geležinis įtveriamasis peilis, ties kuriuo rasta geležinė diržo sagtis. Kaklo srityje buvo žalvarinė tordiruotais šonais antkaklė su kabliuku bei rakto skylutės formos kilpele ir apvarėlė, kurią sudarė 1 gintarinis, 13 mėlynos spalvos stiklinių karoliukų, tarp kurių dar įkabinta kibirėlio formos sidabrinė pakabučių (jų belikusios tik nuotrupos). Apvarėlės galuose įverta po žalvarinę įvijėlę. Dar viena apvarėlė, susidedanti iš 2 kirvelio formos ir 7 aštuoniukės formos gintarinių pakabučių, rasta tarp antkaklės ir krūtinės papuošalų. Tai buvo žalvarinė lankinė žieduotoji ir 2 žalvarinės lankinės lieta užkaba vaikiškos segelės. Prie segių gulėjo geležinis lazdelinis smeigtukas. Ant abiejų rankų, matyt, ištiestų palei šonus, užmata po žalvarinę apyrankėlę: ant kairiosios – storagalė, ant dešniosios – juostinė. Prie storagalės apyrankės aptiktas žalvarinis įvijinis žiedelis. Dar 1 įkapė – žalvarinė storagalė apyrankė buvo padėta mirusiojo galvūgalyje, dešinėje. Ji gulėjo 16–17 cm aukščiau negu kitos įkapės, sudėtos galvūgalyje, kairėje pusėje (96 pav.).

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 262. 35 cm gylyje nuo žemės paviršiaus aptikta suardyta kapavietė. Duobės kontūrai neaiškūs.

Griaučių nerasta. Mirusiojo (vyro) laidojimo kryptis neaiški. Permaišytoje žemėje aptikta geležinio

95 pav. Kapų planai: 1 – k. Nr. 261, 2 – k. Nr. 268, 3 – k. Nr. 278, 4 – k. Nr. 295

lazdelinio smeigtuko dalis, žalvarinės juostinės apyrankės nuolauža, pusė geležinės žąslų grandies, žalvarinės plokštelės fragmentas, žalvarinės grandinės liekanos. Visi radiniai buvo išjudinti iš pirminės padėties.

Kapas Nr. 263. Neišryškėjus duobės kontūrams, 50 cm gylyje nuo žemės paviršiaus aptiktos suardyto kapo liekanos.

Griaučių nerasta. Sprendžiant iš įkapių, kape buvo palaidotas vaikas. Neaiški nei mirusiojo lytis, nei laidojimo kryptis.

Apytikriai 60 cm pločio ir 100 cm ilgio plotelyje atsitiktinėje padėtyje gulėjo žalvarinė vaikiška juostinė apyrankė, geležinio smeigtuko liekanos, gelsvos spalvos stiklinis karoliukas, 2 lipdytų puodų šukelės lygiu paviršiumi.

40 cm gylyje aptiktos akmenų vainiko liekanos. Išorėje vainikas buvo apie 160 cm pločio ir 300 cm ilgio, viduje – 120 cm pločio ir 210 cm ilgio. Vietomis akmenys išrauti, jų nebėra, o kai kurie jų – nuriedėję nuo viršaus. Išliko tik apatinis vainiko ratas, sukrautas iš didokų akmenų, kurių dauguma buvo apie 16–20 cm storio, 25–30 cm aukščio ir 35–45 cm ilgio.

Vainikas buvo ovalo formos, orientuotas ŠV 289° – PR 105° kryptimi.

Kapas Nr. 264. Neišryškėjus duobės kontūrams, 50 cm gylyje nuo žemės paviršiaus aptiktos suardyto kapo liekanos.

Griaučių nerasta. Sprendžiant iš įkapių, kape buvo palaidotas vaikas. Neaiški nei mirusiojo lytis, nei laidojimo kryptis.

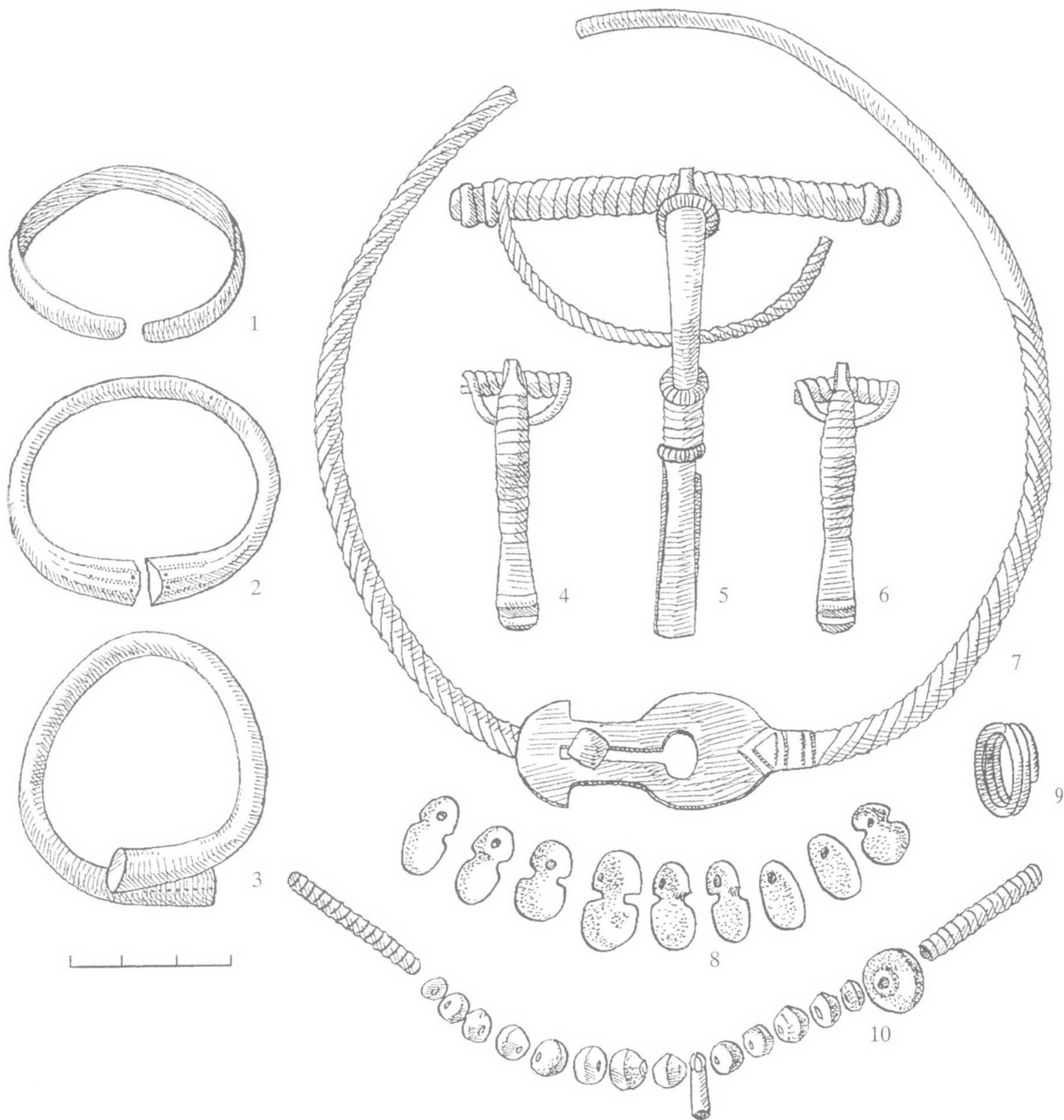
50 cm gylyje, apie 80 cm pločio ir 105 cm ilgio plotelyje, aptikta atsitiktinėje padėtyje gulinčių įkapių: 2 žalvarinės juostinės apyrankėlės (viena deformuota), balkšvas stiklinis karoliukas, žalvarinio įvijinio žiedelio nuolauža, lipdyto puodo šukelė grublėtu paviršiumi.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 265. 60 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 60 cm pločio ir 200 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 300° – PR 120° kryptimi (97 pav.).

Griaučiai visiškai sudūlėję. Rasta tik kairiosios rankos dilbikaulio liekanų. Mirusysis (moteris) palaidotas galva į PR 120°. Kairioji ranka padėta ant krūtinės.

77 cm gylyje, galvūgalyje, mirusiojo kairėje, padėtas didokas gelsvas stiklinis karolis. Kaklo vietoje

96 pav. Berniuko įkapės iš k. Nr. 261: 1–3 – apyrankės, 4–6 – segės, 7 – antkaklė, 8, 10 – apvaros, 9 – žiedas

rasta žalvarinė šaukštinė antkaklė ir 2 apvaros. Vieną jų sudarė sidabriniai kibirėlio pavidalo pakabučiai, tarp kurių geriau išlikusių – 32. Kita apvara sudaryta iš 1 žalsvos spalvos ir 11 mėlynos spalvos karoliukų bei 2 žalvarinių įvijėlių, pritaistytų po vieną apvaros galuose. Krūtinės srityje rastas žalvarinis ažūrinis pusbėnulių pavidalo pakabutis su į jį įvertomis 3 žalvarinėmis grandinėlėmis. Prie pakabučio buvo geležinio dirbinio, greičiausiai smeigtuko, nuobirų. Šalia rastas mėlynos spalvos stiklinis karoliukas. Ant kairiosios rankos užmautos 2 žalvarinės juostinės

apyrankės. Kaklo srityje aptiktas žalvarinis juostinis žiedas užkeistais galais (98 pav.).

Kapo sampile buvo degėsių. Be to, virš mirusiojo, sampile, 70 cm gylje, rastos 2 lipdyto puodo šukelės grublėtu paviršiumi.

Kapas Nr. 266. 60 cm gylje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 70 cm pločio ir 180 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 300° – PR 120° kryptimi.

Griaučiai visiškai sudūlėję. Išlikusios tik dantų nuobiros, aptiktos 75 cm gylje. Mirusysis (moteris) palaidotas galva į PR 120°.

97 pav. Moters kapas Nr. 265

Galvūgalyje, mirusiojo kairėje, gulėjo geležinė yla su medinio kotelio liekana, 2 žalvariniai įvijiniai žiedai, kurių vienas buvo su paplatinta vidurine įvija, ir aparėlė, sudaryta iš 14 mėlynos spalvos, 8 balkšvos spalvos stiklinių bei 2 gintarinių karoliukų ir tarp jų įvertų žalvarinių įvijėlių. Prie kompaktiškai gulinčių įkapių aptikta organinės medžiagos dūlėsių, greičiausiai tošinės dėžutės liekanų. Krūtinės srityje rastas žalsvos spalvos stiklinis karolis. Kojūgalyje aptikta lipdyto puodo šukelė lygiu paviršiumi.

50 cm gylyje atkastos akmenų vainiko liekanos, išlikusios ties ŠV kapo galu. Čia pirminėje padėtyje tebebuvo 2 dideli (apie 40 cm skersmens ir apie 50 cm ilgio) akmenys, pastatyti vienas prie kito. Šalia gulėjo dar 5 gerokai mažesni (apie 20–23 cm ilgio ir apie 20 cm skersmens) akmenys, aiškiai ne pirminėje padėtyje, greičiausiai nuriedėję nuo suardyto akmenų statinio viršaus. Vainiko dydis neaiškus. Nuo akmenų apačios iki duobės dugno – 40 cm.

Kapo sampile buvo degėsių.

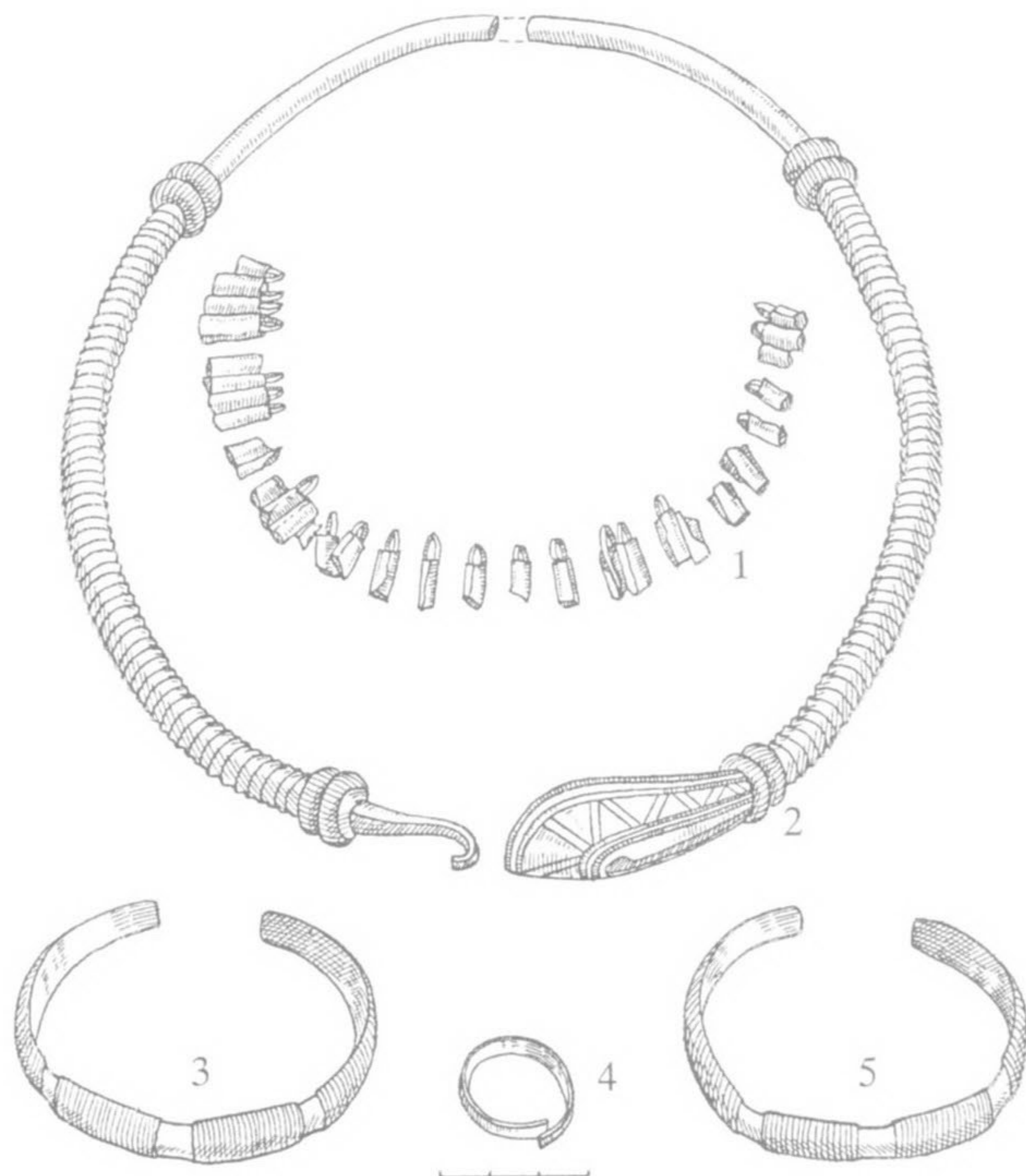
Kapas Nr. 267. 50 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 70 cm pločio ir 180 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti V–R kryptimi.

Griaučiai sudūlėję, išlikę tik dantų trupiniai, aptikti 70 cm gylyje. Mirusysis (lytis neaiški) palaidotas galva į R.

Ties dantų liekanomis rastas žalvarinis įvijinis žiedas. Krūtinės – juosmens srityje buvo geležinės įkapės (smeigtuko?) nuobirų. 80 cm gylyje, kapavietės vakarinėje pusėje, gulėjo lipdyto puodo šukelė grublėtu paviršiumi.

Nors kapas ir nebuvo apjuostas akmenų vainiku, bet kapo duobę beveik iš visų pusių (išskyrus V) supo akmenų statiniai, kurie sustatyti prie kitų gretimų kapų taip, kad ta pati vainiko siena buvo bendra dviem šalia įrengtiems kapams. Antai palei visą aptariamojo kapo pietinę sieną V–R kryptimi sustatyta ilgoka (beveik 350 cm ilgio) 11 akmenų eilė kartu buvo ir k. Nr. 269 šiaurinė siena. Akmenys statiniui parinkti nevienodo dydžio. Pvz., pats didžiausias buvo net 25 cm storio, 45 cm pločio ir beveik 50 cm ilgio, pats mažiausias – tik 16 cm storio, 20 cm pločio ir 23 cm ilgio. Rieduliai vienas prie kito sustatyti gana nerūpestingai. Rytiniame akmenų statinio gale sudėti akmenys skyrė k. Nr. 266 ir Nr. 268 PR galus. Į Š ir ŠR nuo aprašomos kapavietės taip pat buvo akmenų, kurie juosė kitus greta įrengtus kapus. Vadinasi, k. Nr. 267 duobė buvo iškasta laisvame plote, likusiame tarp akmenų statinių, sukrautų aplink kitus kapus.

Kapas Nr. 268. 50 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 60 cm pločio ir 120 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 300° – PR 120° kryptimi (95 : 2 pav.).

98 pav. Moters papuošalai iš kapo Nr. 265: 1 – apvara, 2 – antkaklė, 3, 5 – apyrankės, 4 – žiedas

80 cm gylyje aptikti kaukolės dūlėsiai. Mirusysis (vyriškos lyties vaikas) palaidotas galva į ŠV 300°.

Šalia kaukolės liekanų, mirusiojo dešinėje, gulėjo žalvarinė diržo sagtelė. Kaklo srityje rasta žalvarinė antkaklė su kabliuku ir raktų skylutės formos kilpele galuose. Prie antkaklės lankelio buvo 3 mėlynos spalvos stikliniai karoliukai, kurie greičiausiai sudarė apvarą. Krūtinės srityje aptikta žalvarinė lankinė segė palenkta kojele ir geležinis lazdelinis smeigtukas. Juosmens srityje gulėjo žalvarinė juostinė apyrankėlė.

50 cm gylyje atkastos akmenų vainiko liekanos. Tai glaudžiai vienas prie kito sudėtų akmenų eilė, puslankiu juosianti kapą iš ŠV, V, PV pusių. Akmenys parinkti apie 50–40 cm ilgio, 20–30 cm pločio ir 12–15 cm storio. Akmenų statinio ŠV galas pritvertas prie to vainiko, kurio liekanos rastos, tiriant gretimą k. Nr. 266. Be to, abiejų kapų PR galus skyrė akmenys, sudarantys patį galą tos ilgokos akmenų eilės, kuri pastatyta tarp k. Nr. 267 ir 269.

Kapo sampilė buvo degėsių.

Kapas Nr. 269. 30 cm gylyje nuo žemės paviršiaus, neišryškėjus kapo duobės kontūrams, aptiktos suardyto kapo liekanos.

Griaučių nerasta. Neaiški nei mirusiojo lytis, nei laidojimo kryptis. Sprendžiant iš įkapių matmenų, kape palaidotas vaikas.

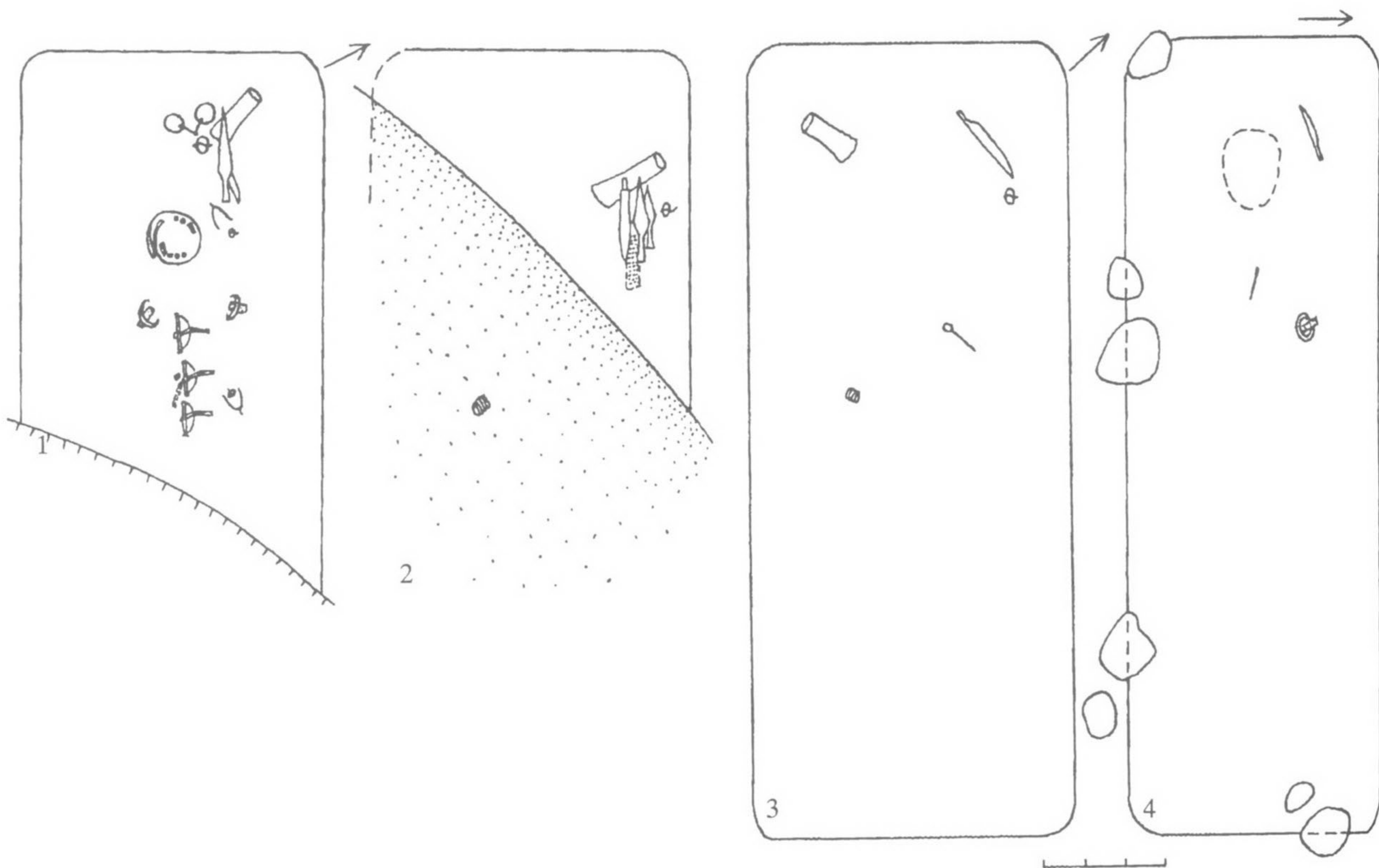
70 cm gylyje, apie 50 cm pločio ir 130 cm ilgio permaišytos žemės plotelyje, rasta deformuotų, sulūžusių įkapių, gulinčių atsitiktinėje padėtyje. Tai pusė žalvarinės antkaklės su kabliuku gale, žalvarinė apyrankėlė, padaryta iš antkaklės tordiruotu lankeliu, geležinio dirbinio (ylos arba smeigtuko) nuolauža.

50 cm gylyje atkasta apie 350 cm ilgio akmenų eilė, kuri aprašomąjį kapą šiaurėje atitvėrė nuo gretimo k. Nr. 267. (Akmenų statinys apibūdintas aprašant k. Nr. 267.) Palei kapavietės pietinį pakraštį išlikęs akmenų vainiko puslankis. Įvairaus dydžio akmenys (didžiausias – 16 × 22 × 30, mažiausias – 17 × 18 × 20 cm) glaudžiai vienas prie kito sukrauti 3 aukštais. Vainiko liekana yra apie 120 cm ilgio (matuojant tiesia linija) ir apie 45–50 cm aukščio.

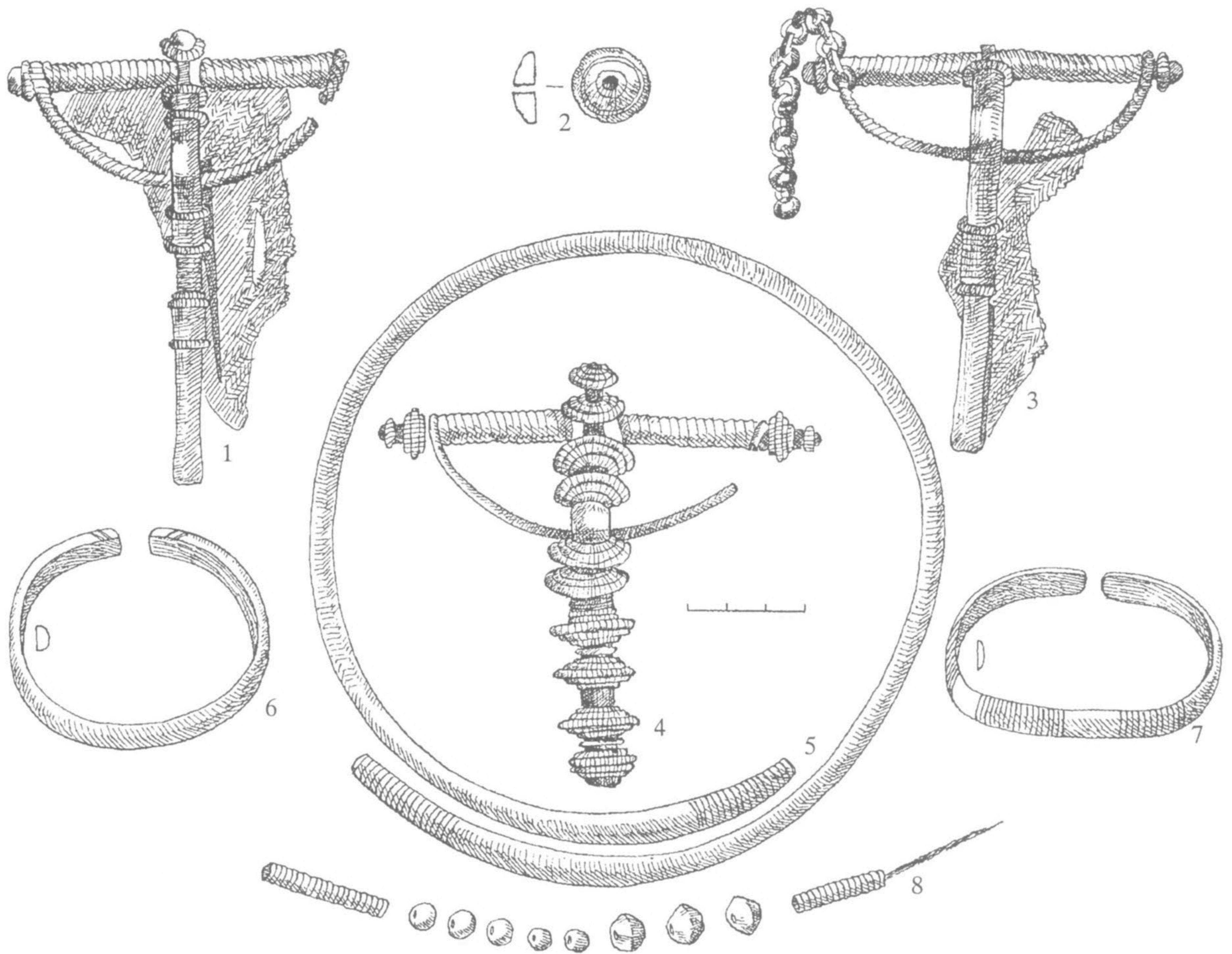
Kapas Nr. 270. 40 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 75 cm pločio ir apie 100 cm ilgio suardyto kapo ŠV kontūrų dalis, orientuota ŠV 300° – PR 120° kryptimi. Kita kapo dalis visiškai sunaikinta kasant šalia rūsiaduobę (99 : 1 pav.).

Griaučiai sudulėję, išlikę tik abiejų rankų dilbiakaulių fragmentai. Mirusysis (vyras) palaidotas galva į ŠV 300°, sudėtomis ant krūtinės rankomis.

90 cm gylyje, galvūgalyje, mirusiojo kairėje, gulėjo keletas geležinių įkapių: įmovinis kirvis, įmovinis ietigalis, įtveriamasis peilis, dvinariai žąslai su grandimis

99 pav. Kapų planai: 1 – k. Nr. 270, 2 – k. Nr. 284, 3 – k. Nr. 296, 4 – k. Nr. 301

100 pav. Vyro papuošalai iš kapo Nr. 270: 1, 3, 4 – segės, 2 – karoliukas-amuletas, 5 – antkaklė, 6, 7 – apyrankės, 8 – apvara

galuose, diržo sagtis, juostinis pentinas su sagtele. Antras toks pat pentinas su sagtele padėtas mirusiojo kairėje, apytikriai ties juosmeniu.

Mirusysis papuoštas žalvarine antkakle užkeistais apvalaus pjūvio galais. Kaklo srityje dar buvo apvarėlė, sudaryta iš žalvarinių įvijėlių ir 8 mėlynos bei gelsvos spalvos stiklinių karoliukų. Krūtinės srityje rastos 3 žalvarinės lankinės žieduotosios segės, prie kurių išliko audinio skiautelių. Prie vienos segės lankelio pritaisyta žalvarinė grandinė, šalia kurios buvo gintarinis karoliukas. Ant abiejų rankų užmauta po žalvarinę juostinę apyrankę (100 pav.).

Po antkakle aptikta medienos (karsto?) trūnėsių.

Kapo sampile buvo degėsių.

50 cm gylyje atkasta akmenų konstrukcijos liekanų, juosiančių kapavietę iš P ir PV pusės. 100 × 120 cm plote buvo 16 akmenų sangrūda, skirianti 2 kapus, t. y. aprašomąjį kapą ir k. Nr. 263.

Kapas Nr. 271. 40 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 65 cm pločio ir 160 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 285° – PR 105° kryptimi.

Griaučiai visiškai sudūlėję. Sprendžiant iš įkapių padėties kapavietėje, mirusysis (moteriškos lyties vaikas) palaidotas galva į PR 105°.

50 cm gylyje, galvūgalyje, mirusiojo kairėje, padėtos 2 lipdytų puodų šukelės grublėtu paviršiumi. Galvos – kaklo srityje aptikta puslankiu gulinti žalvarinių įvijėlių apvarėlė. Krūtinės srityje gulėjo 2 geležiniai lazdeliniai smeigtukai, prie kurių galvučių rastas gintarinis karoliukas.

Kapo sampile buvo degėsių.

50 cm gylyje, kapavietės PR gale, atkastos akmenų statinio liekanos – 3 akmenų grupė. Akmenys buvo 20–40 cm ilgio ir 17–25 cm skersmens.

Kapas Nr. 272. 55 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 65 cm pločio ir 180 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠR 60° – PV 240° kryptimi.

70 cm gylyje aptikti kaukolės dūlėsiai. Mirusysis (moteris) palaidotas galva į ŠR 60°.

Prie kaukolės liekanų aptikta žalvarinių įvijėlių apvarėlė, tiksliau – jos liekanos. Krūtinės srityje gulėjo geležiniai smeigtukai su žalvarinėmis kryžinėmis

galvutėmis ir 2 geležiniai lazdeliniai smeigtukai. Prie kryžinių galvučių aptikti 2 gintariniai karoliukai. Kojūgalyje, mirusiojo kairėje, padėta geležinė yla su mediniu koteliu.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 273. 55 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 60 cm pločio ir 150 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 300° – PR 120° kryptimi.

Griaučių nerasta. Kapas suardytas. Mirusiojo (moters) laidojimo kryptis neaiški.

80–105 cm gylyje, permaišytos žemės sluoksnyje, įvairiose duobės vietose, rasta iš pirminės padėties pajudintų įkapių ir jų nuolaužų. Tai buvo smeigtuko žalvarinės kryžinės galvutės puošmenų detalės (3 kūgeliai, apjuosti rantytu žiedeliu), gintarinis karoliukas, žalvarinės grandinėlės nuotrupos, žalvarinis įvijinis žiedas, lipdyto puodo šukelė aptrupėjusiu paviršiumi.

55 cm gylyje, abipus kapavietės PR galo, atkastos akmenų vainiko liekanos. Vienoje pusėje vienas prie kito sustatyti 3 apie 25–30 cm ilgio, 20–22 cm skersmens akmenys. Kitoje pusėje – 2 nedideli (apie 20 cm ilgio ir 16–20 cm skersmens) akmenys. Dar viena akmenų grupė atkasta kapavietės ŠV pusėje. Tai glaudžiai sustatytų trijų apie 20–40 cm ilgio ir apie 17–22 cm skersmens akmenų eilė, kuri galėjo būti bendra vainiko siena tarp aprašomojo kapo ir kapo Nr. 278. Sprendžiant iš atkastų akmenų padėties, vainikas galėjo būti apie 270 cm skersmens.

Kapas Nr. 274. 65 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 60 cm pločio ir 140 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti V–R kryptimi. Abiejose vakarinio dėmės galo pusėse buvo po akmenį, kurių vienas – 50 cm ilgio, 42 cm pločio, 30 cm storio, kitas – 40 cm ilgio, 30 cm pločio ir 25 cm storio. Akmenis skyrė 40 cm nuotolis.

80 cm gylyje aptikti kaukolės dūlėsiai, abiejų rankų dilbikaulių fragmentai. Mirusysis (moteriškos lyties vaikas) palaidotas galva į R su padėtomis ant krūtinės rankomis (24 : 5 pav.).

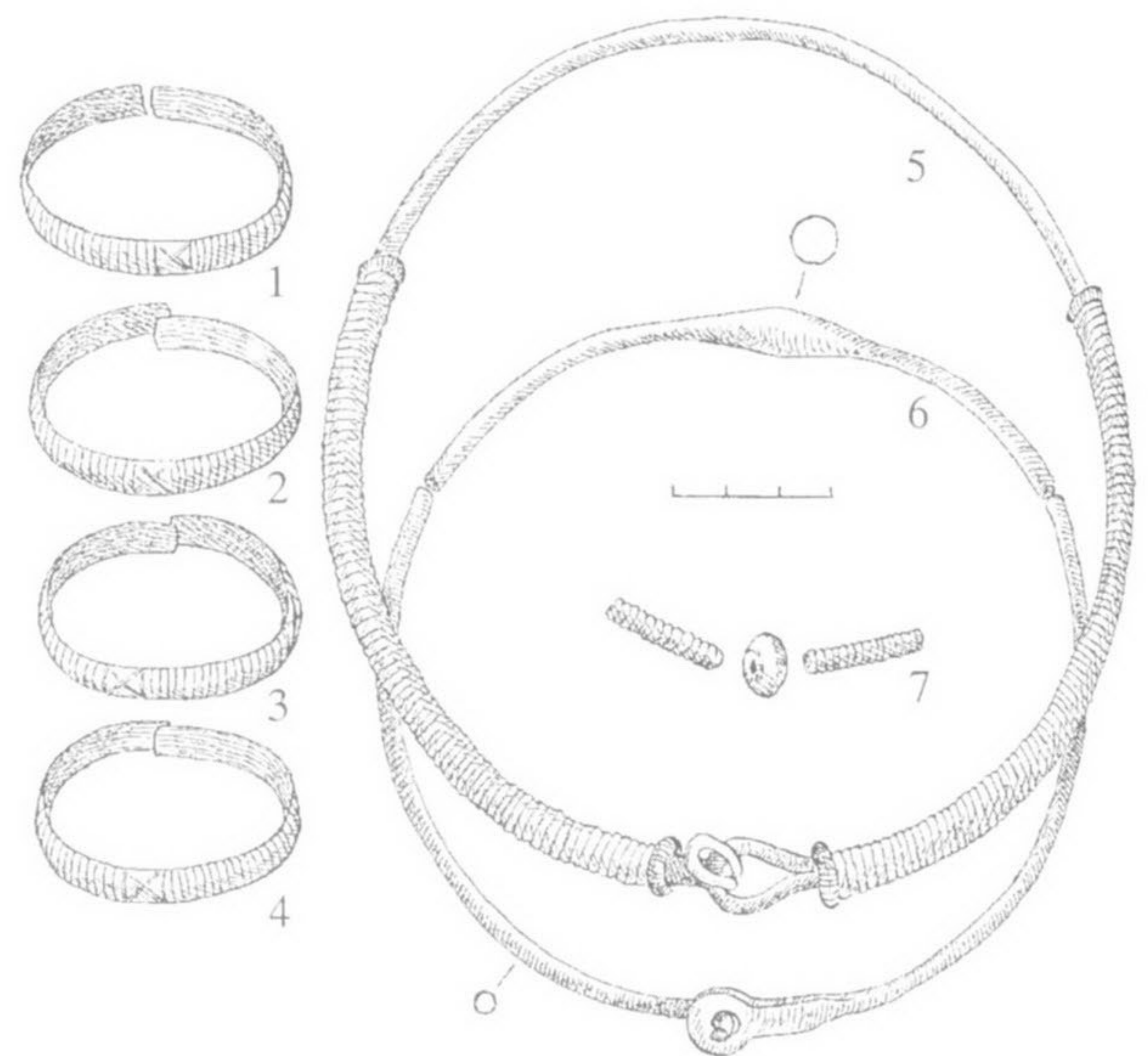
Prie kaukolės liekanų buvo 2 žalvarinės antkaklėlės, kurių viena žieduotoji, kita – su kabliuku ir kilpele galuose. Prie antkaklių rasta apvarėlė, sudaryta iš gintarinio karoliuko ir abipus jo įvertų žalvarinių įvijėlių. Ant abiejų rankų užmauta po 2 žalvarines juostines apyrankėles (101 pav.).

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 275. Neišryškėjus duobės kontūrams, 50 cm gylyje nuo žemės paviršiaus aptiktos suardyto kapo liekanos.

Griaučių nerasta. Mirusiojo (vyro) laidojimo kryptis neaiški.

50–65 cm gylyje, 100–150 cm dydžio plotelyje, permaišytos žemės sluoksnyje, rasta įkapių, gulėjusių

101 pav. Mergaitės papuošalai iš kapo Nr. 274: 1–4 – apyrankės, 5, 6 – antkaklės, 7 – apvara

atsitiktinėje padėtyje. Tai buvo žalvarinė lankinė segė palenкта kojele, žalvarinis deformuotas juostinis žiedas, apvarėlės liekanos: 1 žalsvos, 1 balkšvos ir 9 mėlynos spalvos karoliukai, žalvarinės įvijėlės nuolauža.

Kapas Nr. 276. 50 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 70 cm pločio ir 195 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti Š–P kryptimi.

70 cm gylyje aptikti kaukolės dūlėsiai. Mirusysis (moteris) palaidotas galva į P.

Galvūgalyje, mirusiojo kairėje, padėtos 2 lipdyto puodų šukelės grublėtu paviršiumi. Krūtinės srityje rasta aptrupėjęs geležinis smeigtukas su žalvarine kryžine galvute, gintarinis karoliukas ir žalvarinės juostinės apyrankės dalis.

Kapo sampile buvo degėsių.

50 cm gylyje, prie kapo ŠR pusės, atkasta trijų akmenų grupė galėjo būti liekana to statinio, kuris buvo tarp aprašomojo kapo ir šalia jo įrengto kapo Nr. 271. Akmenys 20–40 cm ilgio ir 17–25 cm skersmens.

Kapas Nr. 277. 50 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 70 cm pločio ir 190 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti Š–P kryptimi.

Griaučiai visiškai sudūlėję. Sprendžiant iš įkapių padėties kapavietėje, mirusysis (vyras) palaidotas galva į Š.

70 cm gylyje, galvūgalyje, mirusiojo kairėje, gulėjo geležinis įmovinis ietigalis. Prie galvos, dešinėje, padėtas geležinis įtveriamasis peilis. Krūtinės srityje buvo geležinis lazdelinis smeigtukas, abipus kurio aptikta žalvarinė lankinė žieduotoji segė ir geležinė diržo sagtis. Po sege išliko medienos (karsto?) trūnėsių.

Kapo duobė pribarstyta degėsių.

40 cm gylyje aptikta apie 130 cm ilgio akmenų vainiko dalis. Gana dideli akmenys (didžiausias – 30 × 35 × 40, mažiausias – 17 × 20 × 30 cm) glaudžiai sudėti vienas prie kito dviem aukštais. Atkasti akmenys puslankiu sukrauti ant kapo duobės kontūrų pietinės ribos.

Kapas Nr. 278. 40 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 70 cm pločio ir 170 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 300° – PR 120° kryptimi.

Griaučiai sudūlėję, likę tik dantų trupiniai, aptikti 55 cm gylyje. Mirusysis (vyriškos lyties vaikas) palaidotas galva į ŠV 300° (95 : 3 pav.).

Galvūgalyje, mirusiojo kairėje, gulėjo geležinis įmovinis kirvis. Prie jo, apytikriai prie kairiojo peties, padėtas geležinis įtveriamasis peilis. Prie mirusiojo kairiojo šono, per 30 cm nuo peilio, rasta geležinė diržo sagtis. Kaklo srityje buvo aplūžusių žalvarinių įvijėlių, kurios laikytinos apvaros liekanomis. Krūtinės srityje aptikta nedidelė žalvarinė lankinė žieduotoji segė, žalvarinė juostinė apyrankėlė ir žalvarinis įvijinis žiedelis.

Kapo sampile buvo degėsių.

Prie kapo duobės kontūrų ŠV galo atkastos 2 akmenų grupės, kurių kiekvienoje – po 3 riedulius (žr. k. Nr. 271, 273 aprašymą). Labai tikėtina, kad šie radiniai – tai liekana tų suardytų vainikų, kurių sienos buvo bendros keliems kapams, t. y. k. Nr. 271, 273, 278. Dėl menkų liekanų neaiškus vainikų dydis.

Kapas Nr. 279. Neišryškėjus duobės kontūrams, 55 cm gylyje nuo žemės paviršiaus aptiktos suardyto kapo liekanos.

Griaučių nerasta. Neaiški nei mirusiojo lytis, nei laidojimo kryptis.

Permaišytoje žemėje, 100–105 cm gylyje, atsitiktinėje padėtyje gulėjo geležinis įtveriamasis peilis, geležinio lazdelinio smeigtuko nuolauža ir žalvarinė įvijėlė.

Kapavietės vakariniame pakraštyje buvo 3 akmenų grupė, atkasta 55 cm gylyje. Šie akmenys galėjo būti liekana tos akmenų vainiko sienos, kuri buvo bendra ir aprašomajam kapui, ir kapui Nr. 273 (žr. k. Nr. 273 aprašymą).

Kapas Nr. 280. 55 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 70 cm pločio ir 180 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 300° – PR 120° kryptimi.

70 cm gylyje aptikti kaukolės dūlėsiai, dantų trupiniai. Mirusysis (paauglė) palaidotas galva į PR 120°.

Prie kaukolės liekanų rasta apgalvio detalė – žalvarinė įvija su siūlų pluoštu viduje. Kaklo srityje buvo apvarėlės liekanų – 2 mėlynos spalvos stikliniai karoliukai ir 2 žalvarinės įvijėlės. Krūtinės srityje rasti

2 geležiniai lazdeliniai smeigtukai ir žalvarinė įvijinė apyrankėlė.

Kapo sampile buvo degėsių.

55 cm gylyje atkastos akmenų vainiko liekanos, juosiančios kapavietę iš PR ir P. Tai glaudžiai sudėtų 9 akmenų išlikusi eilė. Didžiausias akmuo 40 cm ilgio, 30 cm pločio ir 25 cm storio, mažiausias – 28 cm ilgio, 18 cm pločio ir 15 cm storio.

Kapas Nr. 281. Neišryškėjus duobės kontūrams, 45 cm gylyje nuo žemės paviršiaus aptiktos suardyto kapo liekanos.

Griaučių nerasta. Neaiški nei mirusiojo lytis, nei laidojimo kryptis.

50–60 cm gylyje, apie 140 cm skersmens plotelyje, permaišytoje žemėje, atsitiktinėje padėtyje rasta apvaros detalių – 7 žalvarinės įvijėlės ir žalvarinis įvijinis žiedas.

Kapavietėje buvo degėsių.

Kapas Nr. 282. 55 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 65 cm pločio ir 180 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 330° – PR 150° kryptimi.

Griaučiai sudūlėję. Sprendžiant iš įkapių padėties kapavietėje, mirusysis (vyras) palaidotas galva į ŠV 300°. Kapas šiek tiek apardytas.

75 cm gylyje, galvūgalyje, mirusiojo kairėje, gulėjo geležinis įmovinis ietigalis. Prie jo smailio aptiktas geležinis lazdelinis smeigtukas. Kaklo srityje rasta antkaklė užkeistais, pastorintais apvalaus pjūvio galais. Apytikriai kairiojo peties srityje gulėjo geležinė diržo sagtis.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 283. Neišryškėjus duobės kontūrams, 45 cm gylyje aptiktos suardyto kapo liekanos.

Griaučių nerasta. Mirusiojo (vyro) laidojimo kryptis neaiški.

45–120 cm gylyje, apie 130 × 170 cm dydžio permaišytos žemės plotelyje, atsitiktinėje padėtyje rasta: 2 lipdytų puodų šukelės grublėtu paviršiumi, geležinės sagties dalis, neaiškios paskirties geležinio dirbinio nuolauža, deformuoto žalvarinio įvijinio žiedo fragmentas.

Kapavietėje buvo degėsių.

50 cm gylyje, kapavietės P gale, atkasta akmenų prietvaro dalis, kurios R galas prijungtas prie kapą Nr. 284 juosiančio vainiko. Iš prietvaro liko tik 4 akmenys, gulintys vienas prie kito. Didžiausias iš jų buvo net 60 cm ilgio, 50 cm pločio ir 42 cm storio, o mažiausias – 39 cm ilgio, 35 cm pločio ir 27 cm storio. Be to, kapavietės ŠR pakraštyje gulėjo 2 akmenys, kurie greičiausiai priklauso tam akmenų vainikui, kuris buvo sukrautas apie kapą Nr. 269, bet kartu juosė iš ŠR pusės ir aprašomąjį kapą. Akmenų statinys galėjo būti ne mažesnio kaip 275 cm skersmens.

Kapas Nr. 284. Neišryškėjus duobės kontūrams, 110 cm gylyje aptiktos suardyto kapo liekanos.

Griaučių nerasta. Sprendžiant iš įkapių padėties nesuardytoje kapavietės dalyje, mirusysis (vyras) palaidotas galva į ŠV 300° (99 : 2 pav.).

110 cm gylyje, galvūgalyje, mirusiojo kairėje, rasta nepajudintų iš pirminės padėties geležinių įkapių grupė. Ją sudarė įmovinis kirvis, 2 įmoviniai ietigaliai, įtveriamasis peilis, diržo sagtis. Po ietigaliais aptiktos odinio diržo liekanos. Diržo paviršius iškalinėtas žalvariniais kūgeliais. Po diržu buvo medienos (karsto?) liekanų. 120 cm gylyje, suardytoje kapavietės dalyje, dar rasta šukelė grublėtu paviršiumi ir žalvarinis įvijinis žiedas.

Kapo sampile buvo degėsių. Kadangi po medienos trūnėsiais taip pat rasta degėsių, tai, matyt, jais buvo pabarstytas ir duobės dugnas.

40 cm gylyje atkastos akmenų vainiko liekanos, lenkta linija juosiančios kapavietę iš V pusės. Tai 5 apie 35–45 cm ilgio ir 22–38 cm skersmens akmenys, glaudžiai sudėti vienas prie kito. Ant trečiojo (vidurinio) viršaus uždėtas šeštasis akmuo. Nuo akmenų apatinės eilės iki įkapių – 70 cm. Akmenų eilė yra apie 180 cm ilgio. Kaip minėta, už jos į V įrengtas kapas Nr. 283. Prie šį kapą juosiančio vainiko buvo pristatytas aprašytosios akmenų eilės P galas, o Š jos galas pritvertas prie to triaukščio akmenų vainiko, kuris juosė kapą Nr. 269.

Kapas Nr. 285. Neišryškėjus duobės kontūrams, 90 cm gylyje aptiktos suardyto kapo liekanos.

Griaučių nerasta. Nevisiškai aiški mirusiojo (vyro) laidojimo kryptis. Sprendžiant iš įkapių, gulinčių pirminėje padėtyje, mirusysis galėjo būti palaidotas galva į Š arba į ŠR.

100 cm gylyje pirminėje padėtyje gulėjo geležinių įkapių grupė: įmovinis kirvis, dvinariai žąslai su grandimis galuose, pentinas. Labai tikėtina, kad šios įkapės buvo galvūgalyje, mirusiojo dešinėje.

Kapas įrengtas laisvame plote už akmenų vainikų, sustatytų apie kapus Nr. 263 ir 286. Taigi iš ŠR ir iš R aprašomąjį kapą taip pat juosė akmenų statiniai, kurie atkasti 45 cm gylyje (žr. k. Nr. 263, 286 aprašymą).

Kapas Nr. 286. 50 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 80 cm pločio ir 180 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 300° – PR 120° kryptimi.

Griaučių nerasta. Neaiški nei mirusiojo lytis, nei laidojimo kryptis. Kapas suardytas.

65–85 cm gylyje, permaišytos žemės sluoksnyje, rasta įkapių ir jų nuolaužų, gulėjusių atsitiktinėje padėtyje. Tai buvo žalvarinė juostinė apyrankė, geležinio smeigtuko ar ylos dalis, deformuotas žalvarinis įvijinis žiedas.

45 cm gylyje atkasta akmenų statinio dalis, kurios Š galas pritvertas prie akmenų vainiko, juosusio kapą

Nr. 263. Prietvaro liekana supa kapą iš V, PV ir P pusės. Apie 27–35 cm ilgio ir apie 20–30 cm skersmens akmenys sustatyti glaudžiai vienas prie kito. Prietvaras yra 3 aukštų ir siekia 45–50 cm aukščio. Jo dydis neaiškus.

Kapas Nr. 287. Neišryškėjus duobės kontūrams, 50 cm gylyje nuo žemės paviršiaus aptiktos suardyto kapo liekanos.

Griaučių nerasta. Neaiški mirusiojo (moters) laidojimo kryptis.

50–67 cm gylyje, apie 80 × 130 cm dydžio permaišytos žemės plotelyje, atsitiktinėje padėtyje rasti 2 geležiniai lazdeliniai smeigtukai, neaiškios paskirties žalvarinio dirbinio fragmentas.

Beveik iš visų pusių kapavietę supo akmenų vainikų liekanos, už kurių į Š buvo kapas Nr. 280, o į ŠR – kapas Nr. 288. Kapavietės PV ir V pusėse, 50 cm gylyje, atkasta vainiko sienelė, sukrauta iš 10–18 cm ilgio ir 8–10 cm skersmens akmenų, kurie sudėti trimis aukštais.

Viršutiniai akmenų ratai sukrauti vis mažesnio skersmens, todėl apie 35–40 cm aukščio tvorelė yra lyg pasvirusi kapo link. Ši vainiko liekana yra apie 180 cm ilgio. Kapavietės R ir PR pusėse išlikusi vainiko dalis sudėta iš didesnių, daugiausia 40–43 cm ilgio ir 25–30 cm skersmens akmenų. Tarp jų buvo ir mažesnių, siekiančių 20–30 cm ilgio bei 17–20 cm skersmens. Čia išliko tik viena akmenų eilė. Kapavietės ŠR ir Š pusėje buvo dar panašaus dydžio 5 akmenų eilė – bendra siena tarp kapo Nr. 280 ir aprašomojo kapo. Išorėje vainikas galėjo būti apie 310 cm ilgio ir 300 cm pločio, viduje – apie 250 cm ilgio ir 180 cm pločio.

Kapas Nr. 288. Neišryškėjus duobės kontūrams, 55 cm gylyje nuo žemės paviršiaus aptiktos suardyto kapo liekanos.

Griaučių nerasta. Neaiški nei mirusiojo lytis, nei laidojimo kryptis.

55–70 cm gylyje, apie 120 cm skersmens permaišytos žemės plotelyje, atsitiktinėje padėtyje gulėjo neaiškios paskirties geležinio dirbinio fragmentas ir sulūžęs geležinis lazdelinis smeigtukas.

50 cm gylyje atkastos akmenų vainiko liekanos. PV pusėje išlikę akmenys priklausė ir kitam šalia įrengtam kapui (Nr. 287). Kapavietės ŠV pusėje vienas prie kito sudėti 3 akmenys kartu buvo ir kapą Nr. 280 juosusio vainiko dalis. Prie šių 3 akmenų, gulinčių pirminėje padėtyje, aptikta žemėje pasklidusių 5 akmenų grupė. Didesni rieduliai buvo apie 38–45 cm ilgio ir 25–30 cm skersmens, mažesni – 23–28 cm ilgio ir 18–20 cm skersmens. Vainiko skersmuo neaiškus.

Kapas Nr. 289. 40 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 70 cm pločio ir 160 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠR 45° – PV 225° kryptimi.

Griaučiai visiškai sudūlėję. Sprendžiant iš įkapių padėties kapavietėje, mirusysis (paauglė) galėjo būti palaidotas galva į PV 225°.

60 cm gylyje, mirusiojo krūtinės srityje, rasti 2 geležiniai lazdeliniai smeigtukai. Ant rankų užmauta po žalvarinę juostinę apyrankėlę ir žalvarinis įvijinis žiedelis.

Kapo sampile buvo degėsių. Jų pribarstyta ir duobės dugne.

40 cm gylyje, kapavietės PV pusėje, atkasti 2 greta vienas kito gulintys akmenys. Dar 2 pavieniai akmenys buvo ir kapavietės Š pusėje. Visi rieduliai gana panašaus dydžio: 28–30 cm ilgio ir 18–20 cm skersmens.

Kapas Nr. 290. 40 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 80 cm pločio ir 200 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠR 60° – PV 240° kryptimi.

Griaučiai visiškai sudūlėję. Sprendžiant iš įkapių padėties kapavietėje, mirusysis (vyras) palaidotas galva į PV 240°.

100 cm gylyje, galvūgalyje, mirusiojo dešinėje, gulėjo geležinis įmovinis ietigalis. Krūtinės srityje rastas geležinis lazdelinis smeigtukas.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 291. 40 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 70 cm pločio ir 180 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠR 30° – PV 210° kryptimi (81 : 4 pav.).

Griaučiai sudūlėję, išlikę tik dantų trupiniai, aptikti 60 cm gylyje. Mirusysis (moteris) palaidotas galva į PV 210°.

Šalia galvos, mirusiojo dešinėje, padėta geležinė yla ir geležinis įtveriamasis peiliukas. Prie dantų liekanų rasta apvarėlė, sudaryta iš 5 mėlynos ir žalsvos spalvos stiklinių ir 3 gintarinių karoliukų. Krūtinės srityje gulėjo 2 geležiniai lazdeliniai smeigtukai su ažūriniais pusbėnulių formos pakabučiais, kuriuos jungė 3 žalvarinės grandinėlės.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 292. 45 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo apie 75 cm pločio ir 100 cm ilgio suardyto kapo duobės kontūrų V dalis. Duobė orientuota V–R kryptimi.

Griaučių nerasta. Mirusiojo (vyro) laidojimo kryptis neaiški.

35–50 cm gylyje, permaišytos žemės sluoksnyje, atsitiktinėje padėtyje rasti geležinis įtveriamasis peilis ir geležinis lazdelinis smeigtukas.

40 cm gylyje atkastos akmenų vainiko liekanos. Kapavietės R galą juosė apie 120 cm ilgio 8 akmenų eilė. Palei kapavietės Š pakraštį išliko apie 80 cm ilgio ir apie 60 cm aukščio triaukštė akmenų sienelė. Akmenys labai įvairaus dydžio. Didesni siekė 30–32 cm ilgio ir 20–26 cm skersmens, o mažesni tebuvo apie 15 cm ilgio ir 12 cm skersmens. Vainiko dydis neaiškus.

Kapas Nr. 293. 40 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 80 cm pločio ir 200 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠR 60° – PV 240° kryptimi.

Griaučiai sudūlėję, likusios tik abiejų rankų dilbikaulių liekanos. Mirusysis (moteris) palaidotas galva į PV 240°.

50 cm gylyje, galvūgalyje, mirusiojo dešinėje, rasti 2 geležiniai lazdeliniai smeigtukai. Galvos – kaklo srityje buvo apvarėlės liekanų: 1 žalsvos ir 2 mėlynos spalvos stikliniai karoliukai bei žalvarinių įvijėlių nuolaužos. Ant rankų užmauta po žalvarinę juostinę apyrankę.

30 cm gylyje, palei kapavietės R pakraštį, 60 × 100 cm dydžio plotelyje, atkasta žemėje laisvai pabirusių 7 akmenų grupė – suardyto vainiko liekana. Tarp akmenų išsiskiria vienas, pats didžiausias – apie 31 cm ilgio ir 17 cm skersmens, kiti – beveik perpus mažesni – apie 16 cm ilgio ir apie 14 cm skersmens. Beje, ši akmenų grupė buvo tarp aprašomojo kapo ir kapo Nr. 294.

Kapas Nr. 294. Neišryškėjus duobės kontūrams, 55 cm gylyje aptiktos suardyto kapo liekanos.

Griaučių nerasta. Mirusiojo (vyro) laidojimo kryptis neaiški.

55–70 cm gylyje, apie 80 × 100 cm dydžio permaišytos žemės plotelyje, atsitiktinėje padėtyje rasta: geležinės lankinės segės fragmentai, geležinio lazdelinio smeigtuko nuolauža, aplūžęs žalvarinis pentinas, žalvarinis apkaustėlis-kūgelis.

Kapavietėje buvo degėsių.

30 cm gylyje, kapavietės ŠR pusėje, atkasta 7 akmenų grupė galėjo būti bendra vainiko siena, kuri juosė ir kapą Nr. 293 (žr. kapo aprašą).

Kapas Nr. 295. 50 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 65 cm pločio ir 180 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 315° – PR 135° kryptimi (95 : 4 pav.).

Griaučiai sudūlėję. Išlikę tik dantų trupiniai ir kairiosios rankos dilbikaulių fragmentai. Mirusysis (paauglys) palaidotas galva į ŠV 315°. Kairioji ranka padėta ant krūtinės.

55 cm gylyje, abipus dantų liekanų, rasta geležinių įkapių: mirusiojo kairėje – įtveriamasis peilis ir diržo sagtis, dešinėje – įmovinis ietigalis. Tarp dantų trupinių buvo apvarėlės liekanų – 3 balkšvos, žalsvos ir mėlynos spalvos stikliniai karoliukai. Krūtinės srityje gulėjo žalvarinė lankinė segė palenkta kojele ir geležinis lazdelinis smeigtukas. Ant kairiosios rankos užmauta žalvarinė storagalė apyrankėlė. Ties ja rastas žalvarinis juostinis žiedelis užkeistais galais.

Kapo sampile buvo degėsių. Jų pribarstyta ir duobės dugne.

Kapas Nr. 296. 45 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 80 cm pločio ir 200 cm ilgio kapo duobės

kontūrai, orientuoti ŠV 315° – PR 135° kryptimi (99 : 3 pav.).

Griaučiai sudūlėję. Sprendžiant iš įkapių padėties kapavietėje, mirusysis (vyras) palaidotas galva į ŠV 315°.

45 cm gylyje, galvūgalyje, mirusiojo kairėje, gulėjo geležinis įtveriamasis peilis ir geležinės diržo sagties liekanos, kitoje pusėje – geležinis įmovinis kirvis su medienos trūnėsiais įmovoje. Krūtinės srityje aptiktas geležinis lazdelinis smeigtukas. Mirusiojo dešinėje, per 60 cm nuo kirvio kojūgalio link, rastas žalvarinis įvijinis žiedas.

Kapo sampile buvo degėsių.

Kapas Nr. 297. 40 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo apie 80 cm pločio ir 180 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 300° – PR 120° kryptimi.

Griaučių nerasta. Kapas suardytas. Neaiški nei mirusiojo lytis, nei laidojimo kryptis.

50–88 cm gylyje, permaišytoje žemėje, įvairiose kapavietės vietose, rasta įkapių, gulėjusių atsitiktinėje padėtyje. Tai buvo 2 žalvarinės juostinės apyrankės fragmentai, žalvarinio įvijinio žiedo dalis, apvaros detalės: 1 gintarinis ir 17 įvairios spalvos stiklinių karoliukų, 6 žalvarinės įvijelės, žalvarinis pusekulio formos ažūrinis pakabutis (102 pav.).

Kapo sampile buvo degėsių.

40 cm gylyje, prie kapavietės PV pakraščio, atkastos visiškai suardyto akmenų vainiko liekanos – pabirai gulinčių 4 akmenų grupė. Didžiausias akmuo buvo 30 cm ilgio ir 22 cm skersmens, kiti – beveik perpus mažesni.

Kapas Nr. 298. 45 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo apie 70 cm pločio ir 180 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti ŠV 315° – PR 135° kryptimi.

Griaučių nerasta. Kapas suardytas. Neaiški nei mirusiojo lytis, nei laidojimo kryptis.

55–67 cm gylyje, permaišytoje žemėje, atsitiktinėje padėtyje gulėjo 2 žalvarinės juostinės apyrankės fragmentai, geležinis lazdelinis smeigtukas, į kurio galvutę įverta žalvarinė grandelė.

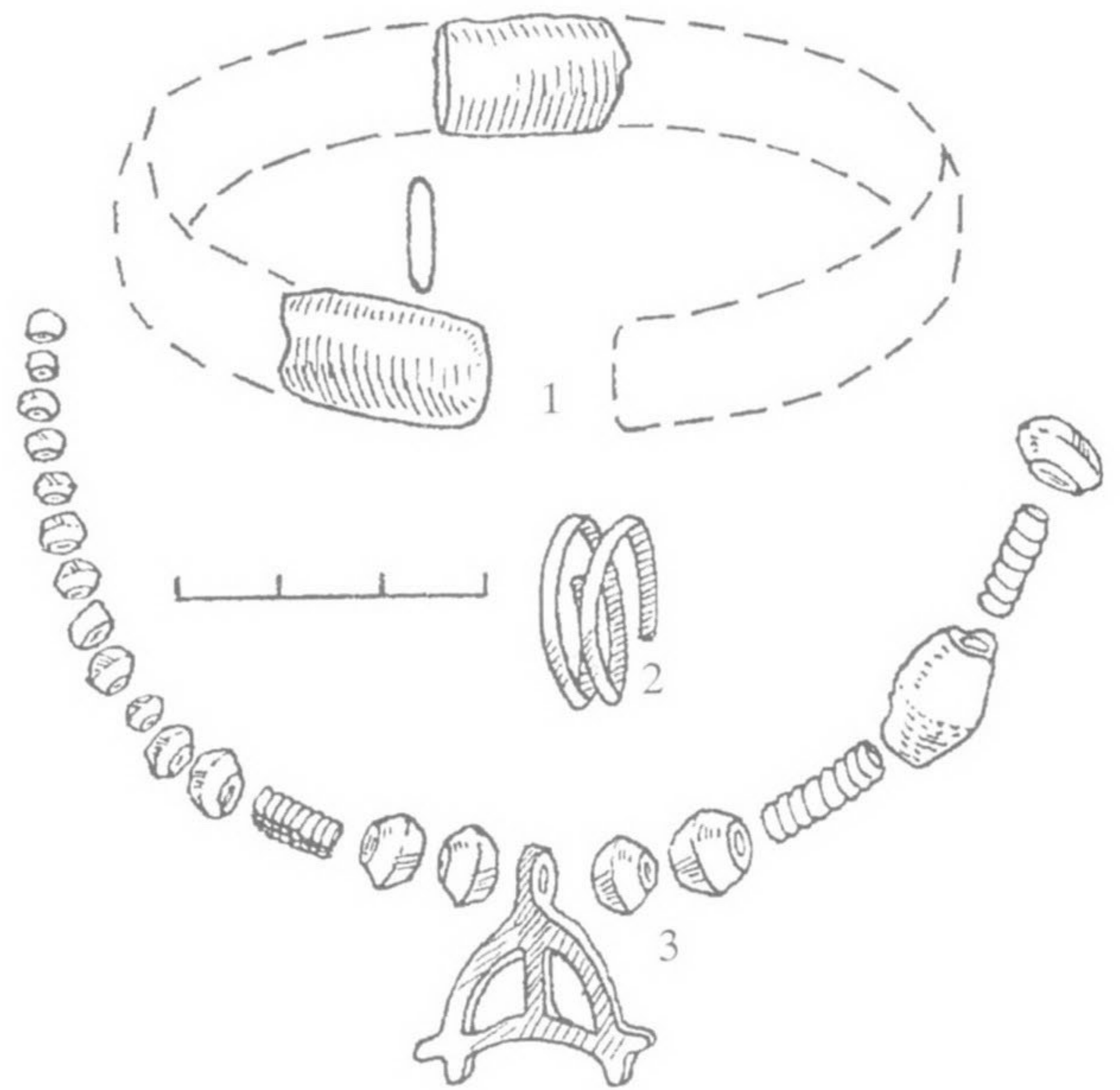
Kapavietėje buvo degėsių.

45 cm gylyje, kapavietės ŠR pakraštyje, gulėjo apie 32 cm ilgio ir 24 cm skersmens akmuo.

Kapas Nr. 299. Neišryškėjus duobės kontūrams, 30 cm gylyje nuo žemės paviršiaus aptiktos suardyto kapo liekanos.

Griaučių nerasta. Mirusiojo (vyro) laidojimo kryptis neaiški.

30–57 cm gylyje, apie 100 × 130 cm dydžio plotelyje, permaišytoje žemėje, rasta geležinių įkapių, gulinčių atsitiktinėje padėtyje. Tai įmovinis kirvis, peilio geležtės dalis, lazdelinio smeigtuko fragmentas.

102 pav. Radiniai iš suardyto kapo Nr. 297: 1 – apyrankės fragmentas, 2 – žiedas, 3 – apvaros komponentai

Kapas Nr. 300. Neišryškėjus duobės kontūrams, 35 cm gylyje nuo žemės paviršiaus aptiktos suardyto kapo liekanos.

Griaučių nerasta. Mirusiojo (vyro) laidojimo kryptis neaiški.

35–60 cm gylyje, apie 125 × 150 cm dydžio plotelyje, permaišytoje žemėje, atsitiktinėje padėtyje rasta: geležinis įmovinis ietigalis, geležinių žaslų grandies fragmentai, geležinis įtveriamasis peilis su medienos liekanomis ant įkotės, geležinio lazdelinio smeigtuko dalys, gintarinis ir stiklinis karoliukai.

Kapas Nr. 301. 45 cm gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo 70 cm pločio ir 200 cm ilgio kapo duobės kontūrai, orientuoti V–R kryptimi (99 : 4 pav.).

Griaučiai sudūlėję, išlikę tik smegeninės trūnėsiai ir kairiosios rankos dilbikaulio fragmentai, aptikti 45 cm gylyje. Mirusysis (vyras) palaidotas galva į V.

Galvūgalyje, mirusiojo kairėje, padėtas geležinis įtveriamasis peilis. Krūtinės srityje buvo geležinis lazdelinis smeigtukas. Ant kairiosios rankos užmauta žalvarinė storagalė apyrankė.

Kapo sampile buvo degėsių. Jų pribarstyta ir duobės dugne.

45 cm gylyje, ant duobės kontūrų pietinio pakraščio ir rytinio galo, padėta akmenų, sugrupuotų po 2 (vienas – didesnis, kitas – mažesnis). Jų buvo trijose vietose, o ketvirtoje likęs tik vienas akmuo. Rieduliai nedideli – didžiausias 26 cm ilgio ir 16 cm skersmens, mažiausias – 10 cm ilgio ir 8 cm skersmens. Vainiko dydis neaiškus.

Kapas Nr. 302. Neišryškėjus duobės kontūrams, 35 cm gylyje nuo žemės paviršiaus aptiktos suardyto kapo liekanos.

Griaučių nerasta. Mirusiojo (vyro) laidojimo kryptis neaiški.

35–60 cm gylyje, apie 85 × 130 cm dydžio plotelyje, permaišytoje žemėje, rasta atsitiktinėje padėtyje gulinčių įkapių: geležiniai trinariai žąslai su grandimis galuose, geležinis lazdelinis smeigtukas ir žalvarinė įvijėlė.

Kapas Nr. 303. Neišryškėjus duobės kontūrams, 50 cm gylyje nuo žemės paviršiaus aptiktos suardyto kapo liekanos.

Griaučių nerasta. Neaiški nei mirusiojo lytis, nei laidojimo kryptis.

50–60 cm gylyje, apie 100 × 130 cm dydžio plotelyje, permaišytoje žemėje, aptikta atsitiktinėje padėtyje gulinčių įkapių: žalvarinis įvijinis žiedas bei geležinis lazdelinis smeigtukas, į kurio galvutę įverta dar ir žalvarinė grandinė.

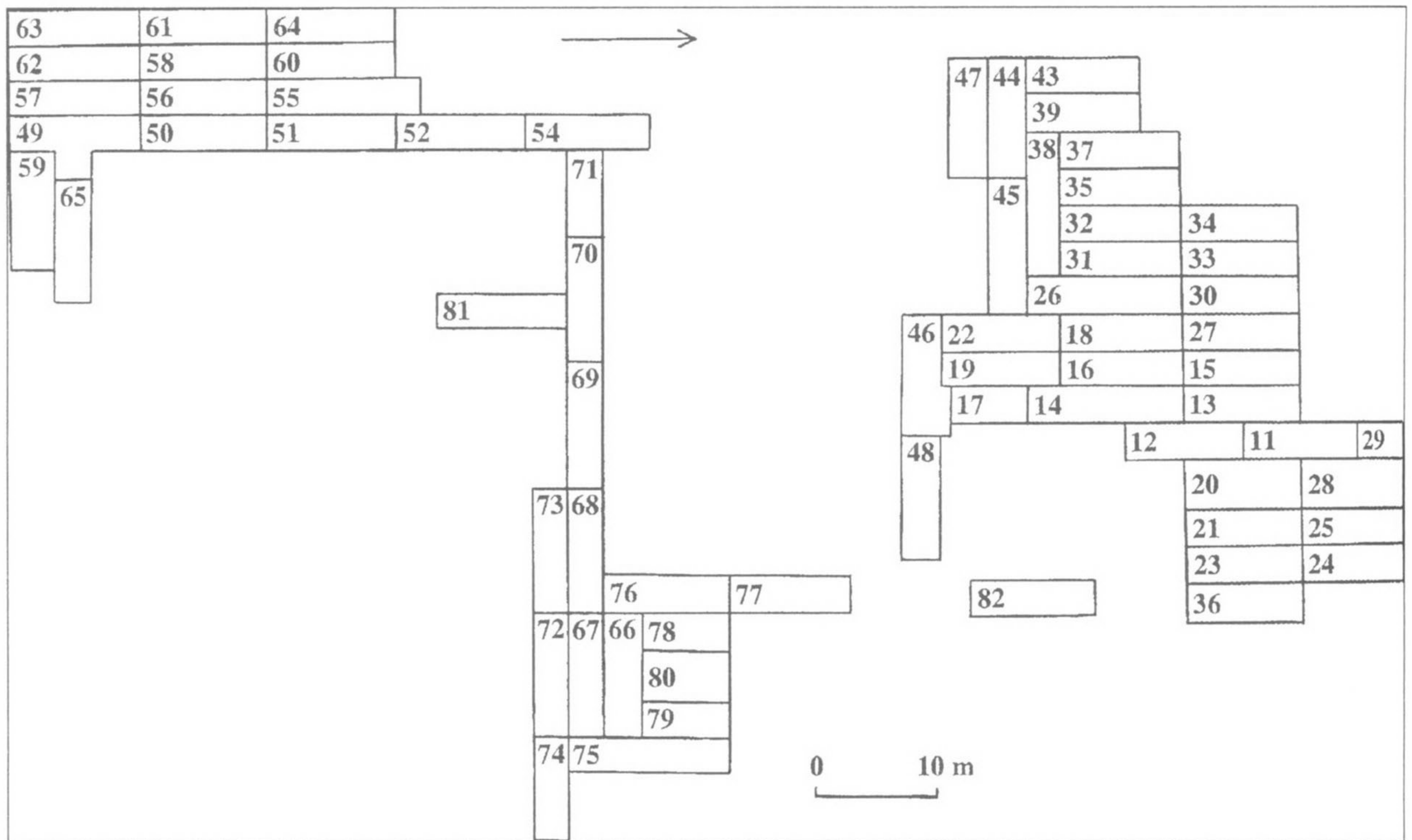
50 cm gylyje atkastos akmenų vainiko liekanos. Antai iš P pusės kapavietę juosė apie 180 cm ilgio 5 akmenų eilė. Akmenys apie 30–45 cm ilgio ir apie 20–30 cm skersmens. Kapavietės ŠR pusėje buvo 7 apie 15–22 cm ilgio, apie 13–19 cm skersmens akmenų sangrūda.

ŠALTINIŲ NAGRINĖJIMAS

Perkasų apibūdinimas

Kapinyno teritorijoje buvo kasinėtos 82 perkasos. Erdviškai visos orientuotos pagal pasaulio šalis. Absoliuti perkasų dauguma buvo 10 m ilgio bei 3 m

pločio ir tik kai kurios keliais metrais ilgesnės ar trumpesnės (1 lent.) (103 pav.).

103 pav. 1983–1989 m. „Žemaitijos“ ekspedicijos tyrinėtų perkasų situacija

1 lentelė. Ištirtų perkasų dydis ir kapų jose skaičius

Kasinėjimų metai	Perkasų Nr.	Perkasų dydis m ²	Kapų skaičius perkasoje	Kapų Nr.
1968	1	30 x 2	3	1–3
	2	20 x 2	1	4(A, B)
	3	30 x 2	2	5–6
	4	7 x 2	–	–

Kasinėjimų metai	Perkasų Nr.	Perkasų dydis m ²	Kapų skaičius perkasoje	Kapų Nr.
	5	10 x 2	–	–
	6	10x2 ir 10x1,5	–	–
	7	20 x 2		7–8
	8*	10 x 2	–	–
	9**	10 x 2	–	–
	10**	17 x 3	–	9–21
1983	11	10 x 3	2	22–23
	12	10 x 3	3	24–26
	13	10 x 3	3	27–29
	14	13 x 3	3	30–32
	15	10 x 3	6	33–38
	16	10 x 3	6	39–44
	17	6 x 3	3	45–47
	18	10 x 3	3	48–50
	19	10 x 3	1	51
1984	18***	10 x 3	4	52–55
	19***	10 x 3	3	56–58
	20	10 x 4	6	59–64
	21	10 x 3	5	65–69
	22	10 x 3	1	70
	23	10 x 3	5	71–75
	24	10 x 3	3	76–78
	25	10 x 3	3	79–81
	26	13 x 3	9	82–90
	27	10 x 3	5	91–95
	28	10 x 4	–	–
	29	5 x 4	–	–
1985	30	10 x 3	7	96–102

* 1968 m. kasinėjimų ataskaitoje pk. Nr. 8 pažymėta raide A (Tautavičius, 1968š, p. 11).

** 1968 m. kasinėjimų ataskaitoje pk. Nr. 9 ir 10 nepažymėtos nei numeriu, nei raide (Tautavičius, 1968š, p. 10, 15).

*** Dėl lėšų stygiaus 1983 m. ištirtos tik šiaurinės perkastos Nr. 18 ir 19 pusės. Likusi jų dalis iškasinėta 1984 m., kai buvo rasta dar keletas kapų (Nr. 52–58): pirmojoje perkasoje iš viso ištirti 7, antrojoje – 4 kapai.

Kasinėjimų metai	Perkasų Nr.	Perkasų dydis m ²	Kapų skaičius perkasoje	Kapų Nr.
	31	10 x 3	6	103–108
	32	10 x 3	8	109–116
	33	10 x 3	6	117–122
	34	10 x 3	–	–
	35	10 x 3	5	123–127
	36	10 x 3	2	128–129
	37	10 x 3	6	130–135
	38	12 x 3	8	136–143
	39	10 x 3	6	144–149
	40	10 x 3	1	150
	41	10 x 2	–	–
	42	15 x 2	–	–
1986	43	10 x 3	–	–
	44	10 x 3	4	151–154
	45	11 x 3	–	–
	46	10 x 3	5	155–159
	47	10 x 3	–	–
	48	10 x 3	–	–
	49	10 x 3	10	160–169
	50	10 x 3	10	170–179
	51	10 x 3	10	180–189
	52	10 x 3	1	190
	53	6 x 2	1	191
1987	54	10 x 3	–	–
	55	12 x 3	10	192–201
	56	10 x 3	11	202–212
	57	10 x 3	8	213–220
	58	10 x 3	9	221–229
	59	10 x 3	1	230
	60	10 x 3	4	231–234
	61	10 x 3	6	235–240
	62	10 x 3	8	241–248

Kasinėjimų metai	Perkasų Nr.	Perkasų dydis m ²	Kapų skaičius perkasoje	Kapų Nr.
1988	63	10 x 3	9	249–257
	64	10 x 3	–	–
	65	10 x 3	1	258
	66	10 x 3	4	259–262
	67	10 x 3	8	263–270
	68	10 x 3	10	271–280
	69	10 x 3	–	–
	70	10 x 3	2	281–282
1989	71	7 x 3	–	–
	72	10 x 3	4	283–286
	73	10 x 3	2	287–288
	74	8 x 3	2	289–290
	75	13 x 3	2	291–292
	76	10 x 3	5	293–297
	77	10 x 3	1	298
	78	7 x 3	–	–
	79	7 x 3	3	299, 300, 302
	80	7 x 4	1	301
	81	10 x 3	1	303
	82	10 x 3	–	–
Iš viso:	82	2518*	303	–

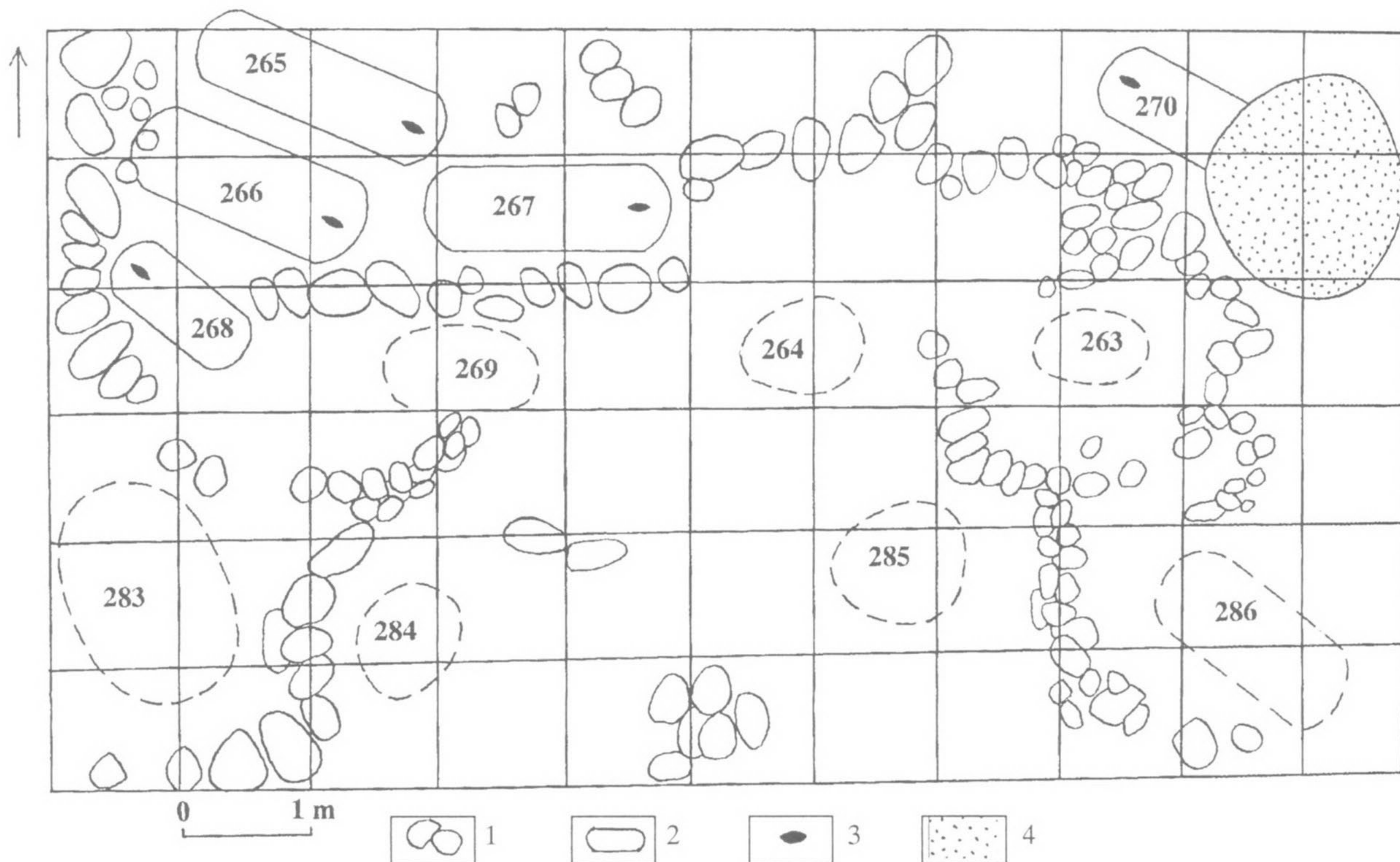
Be to, keletą jų teko praplėsti į viena arba kitą pusę, norint ištirti ir tą kapo dalį, kuri būdavo už kasinėjamos perkamos ribų. Papildomos iškasos apėmė 9 m². Taigi Žviluose buvo iškasinėtas 2518 m² plotas ir rasti 303 kapai.

Labai tikėtina, kad ištirtoje kapinyno teritorijoje būta ir daugiau kapų. Mat dėl įvairių žemės darbų laidojimo paminklas gerokai apardytas. Ne veltui, jau beplėšiant velėną nuo perkamų paviršiaus, susemiant pabirusį armenį arba tiriant net ir gilesnius žemės sluoksnius, dažnokai pasitaikydavo įvairios paskirties geležinių, žalvarinių, rečiau – akmeninių, gintarinių dirbinių bei jų nuolaužų (2 lent.). Kai kuriose perkasoje rasta ir viena kita lipdytų puodų šukelė grublėtu paviršiumi. Nėra abejonių, kad visi tie radiniai kilę iš

suardytų kapų. Ne vienas jų suardytas kasant duobes rūšiams, kuriuose kaimiečiai žiemą laikydavo daržoves. Ištirtame kapinyno plote buvo aptikta apie 150–200 cm skersmens rūsiaduobių kontūrų, rūšio įrangos liekanų (raštigalių, šiferio gabalų, šiaudų). O suardytoje perkamos Nr. 23 dalyje, 70 cm gylyje, aptiktas dar ir geležinis kablys, kuriuo, pasak vietos gyventojų, pritvirtintu prie virvės ar karties, iš rūšio į viršų būdavo ištraukiami krepšiai su bulvėmis.

Rūsiaduobių kasėjai, užkliudę kapą, kartais jį visą suardydavo, bet kartais nukasdavo tik tą kapo galą, kuris patekdavo į rengiamo rūšio plotą (k. Nr. 29, 30, 65, 75–77, 81, 140, 185, 186, 201, 270, 284, 285) (39 : 1; 65 : 3; 99 : 1, 2; 104 pav.).

* Čia nepridėtas 9 m² plotas, apimantis papildomas iškasas, ištirtas vienoje ar kitoje perkamų Nr. 11, 46, 53 pusėje.

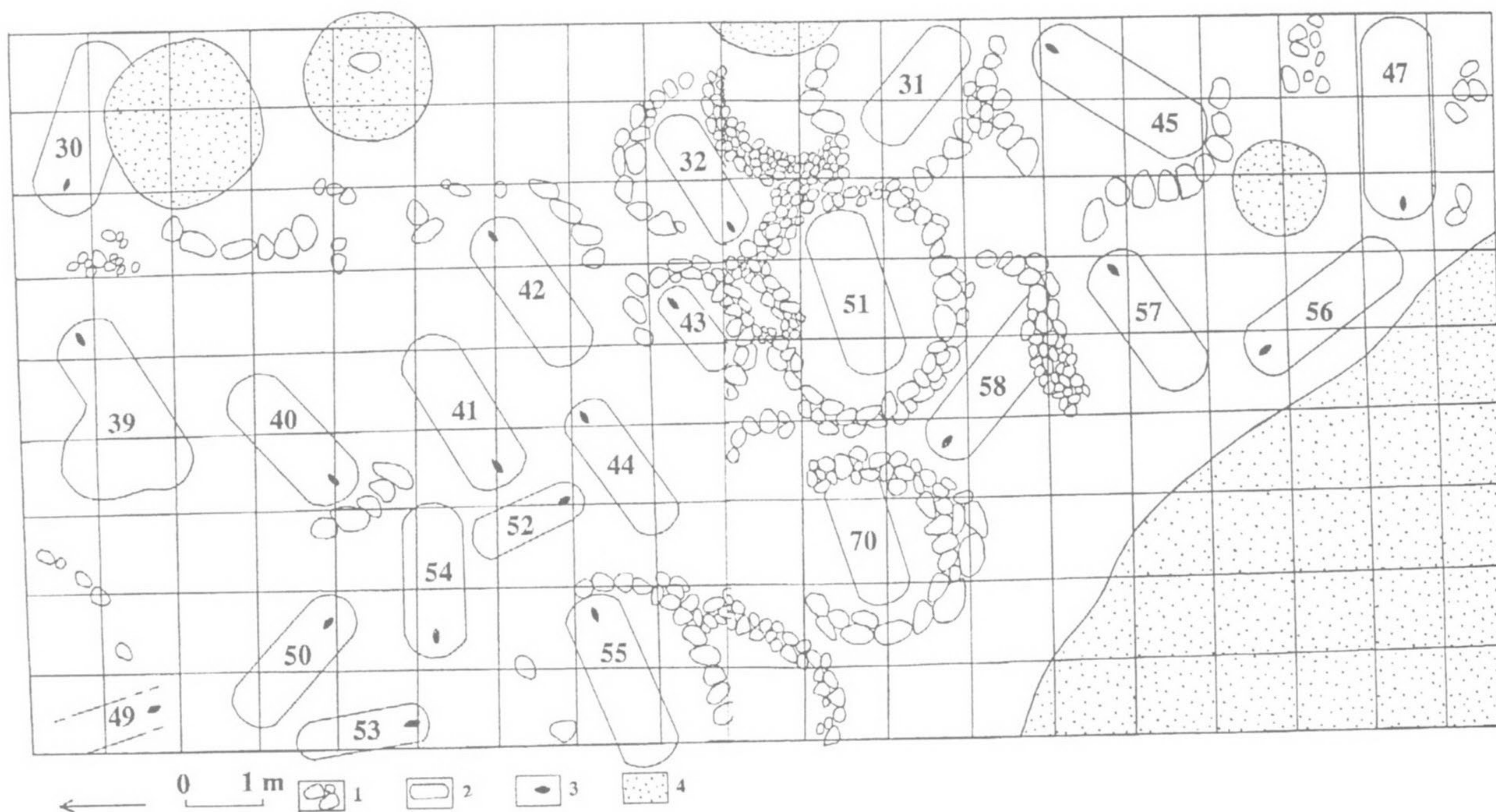
104 pav. Perkasų Nr. 67, 72 planas: 1 – akmuo, 2 – kapavietė, 3 – mirusiojo laidojimo kryptis, 4 – rūsiaduobė

2 lentelė. Atsitiktiniai radiniai tyrinėtose perkasose*

Perkasų Nr.	Radiniai															Iš viso
	Kirviai	Peiliai	Ietigaliai	Galastuvai	Antkaklės	Smeigtukai	Apyrankės	Žiedai	Karoliukai	Įvijėlės	Pakabučiai	Grandelės	Diržų sagtys	Pentinai	Dirbinių fragmentai	
11	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
12	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	2
13	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	2
14	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
15	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2
16	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	2
17	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1
18	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1
19	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1
20	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
21	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	2

* Į lentelę neįtrauktos pavienės lipdytų puodų šukelės grublėtu paviršiumi.

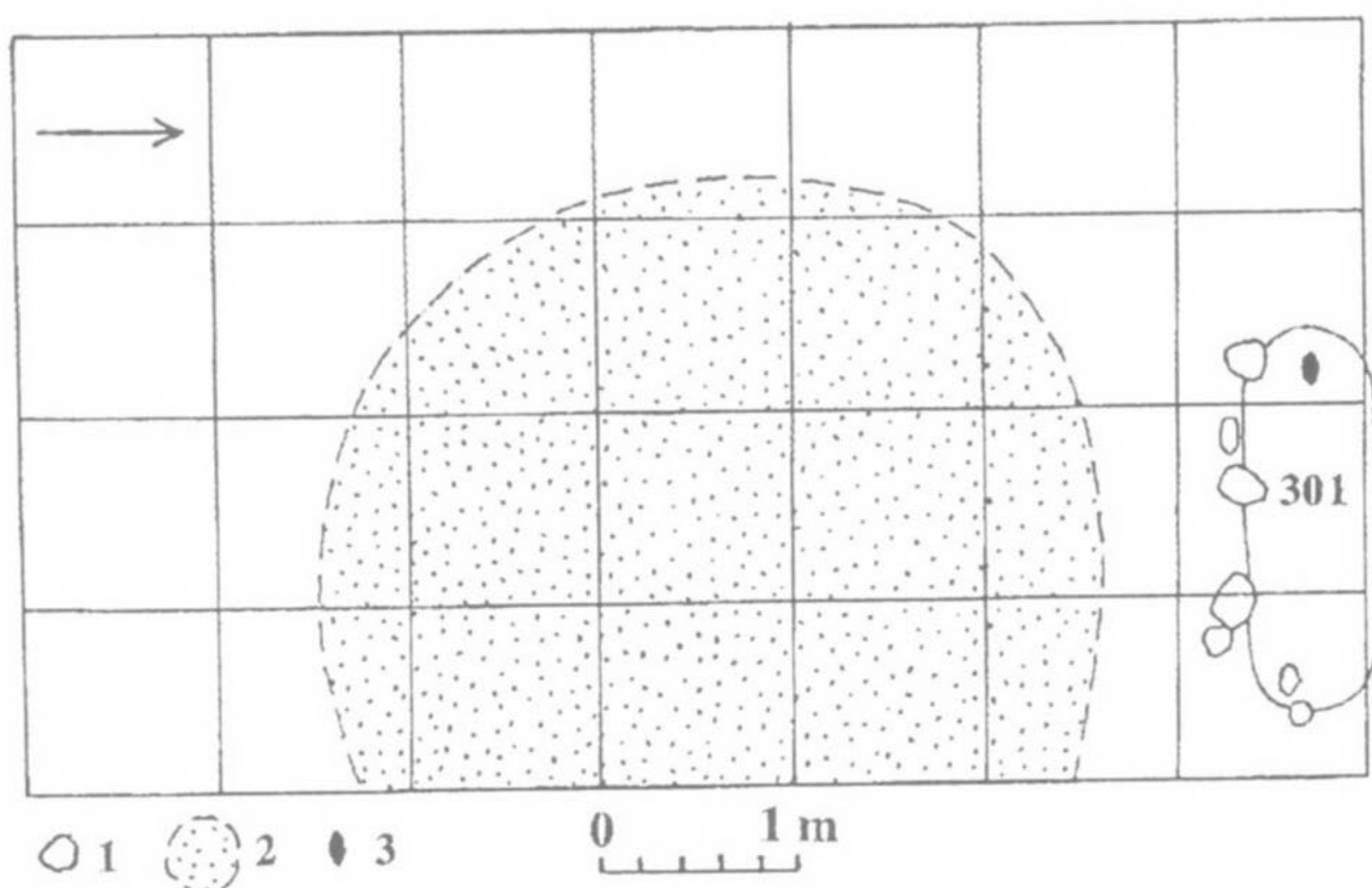
Perkasų Nr.	Radiniai															
	Kirviai	Peiliai	Ietigaliai	Galastuvai	Antkaklės	Smeigtukai	Apyrankės	Žiedai	Karoliukai	Įvijėlės	Pakabučiai	Grandelės	Diržų sagtys	Pentinai	Dirbinių fragmentai	Iš viso
22	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1
23	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
24	-	2	1	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5
25	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
26	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	2
27	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	2
30	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1
35	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1
36	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	2
38	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	1	-	-	3
40	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1
41	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
42	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	2
49	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	2
51	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	2
52	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2
57	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	1	-	-	2	5
58	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2	-	-	-	-	4
59	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	1	3
60	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1
62	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	2
63	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	2	-	-	3
65	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	2
67	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
68	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1
74	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1
76	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2

105 pav. Bendras perkasių Nr. 14, 16–19, 22 planas: 1 – akmuo, 2 – kapavietė, 3 – mirusiojo laidojimo kryptis, 4 – suardytas plotas

Keliose apleistose rūsiaduobėse aptikta primestų akmenų (pk. Nr. 14, 31, 47, 54, 75) ar pavienių dirbinių, kaip antai geležinis ietigalis (pk. Nr. 13), geležinė diržo sagtis (pk. Nr. 17), žalvarinis įvijinis žiedas (pk. Nr. 27). Kai kuriose perkasoje rūsiaduobių kontūrai smė-

lyje gana ryškūs (105 pav.). Kitų perkasių viena kuri nors dalis perkasinėta, žemė permaišyta kartais net su dideliu kiekiu pelenų, kurie, žviliškių nuomone, naudoti rūsiui dezinfekuoti. Vis dėlto ir tokiose perkasoje išliko nesuardytų kapų (106 pav.). Tik keliose žemė buvo ištiesai permaišyta (matyt, ne kartą perkasta), čia neaptikta net jokių atsitiktinių dirbinių (pk. Nr. 28, 29, 45, 47, 54, 78). Vietomis tokios permaišytos žemės sluoksnis siekdavo daugiau nei 100 cm storio. Pvz., perkasoje Nr. 28 įžemis buvo 140 cm gylje. Apskritai reta perkasa pasitaikė be rūsiaduobių (pk. Nr. 11, 16, 32, 33, 35, 37, 39, 46, 53, 57, 58, 60–62, 66, 77). Be to, kelios iškastos toje kapinyno dalyje, kur mirusiųjų nelaidota (pk. Nr. 34, 41–43, 48, 64, 82). Nors kasinėtame plote kai kur kapų ir nerasta, tačiau, kad jų būta, akivaizdžiai rodo aptiktos akmenų vainikų liekanos (pk. Nr. 69, 71).

106 pav. Perkamos Nr. 80 planas: 1 – akmuo, 2 – suardytas plotas, 3 – mirusiojo laidojimo kryptis

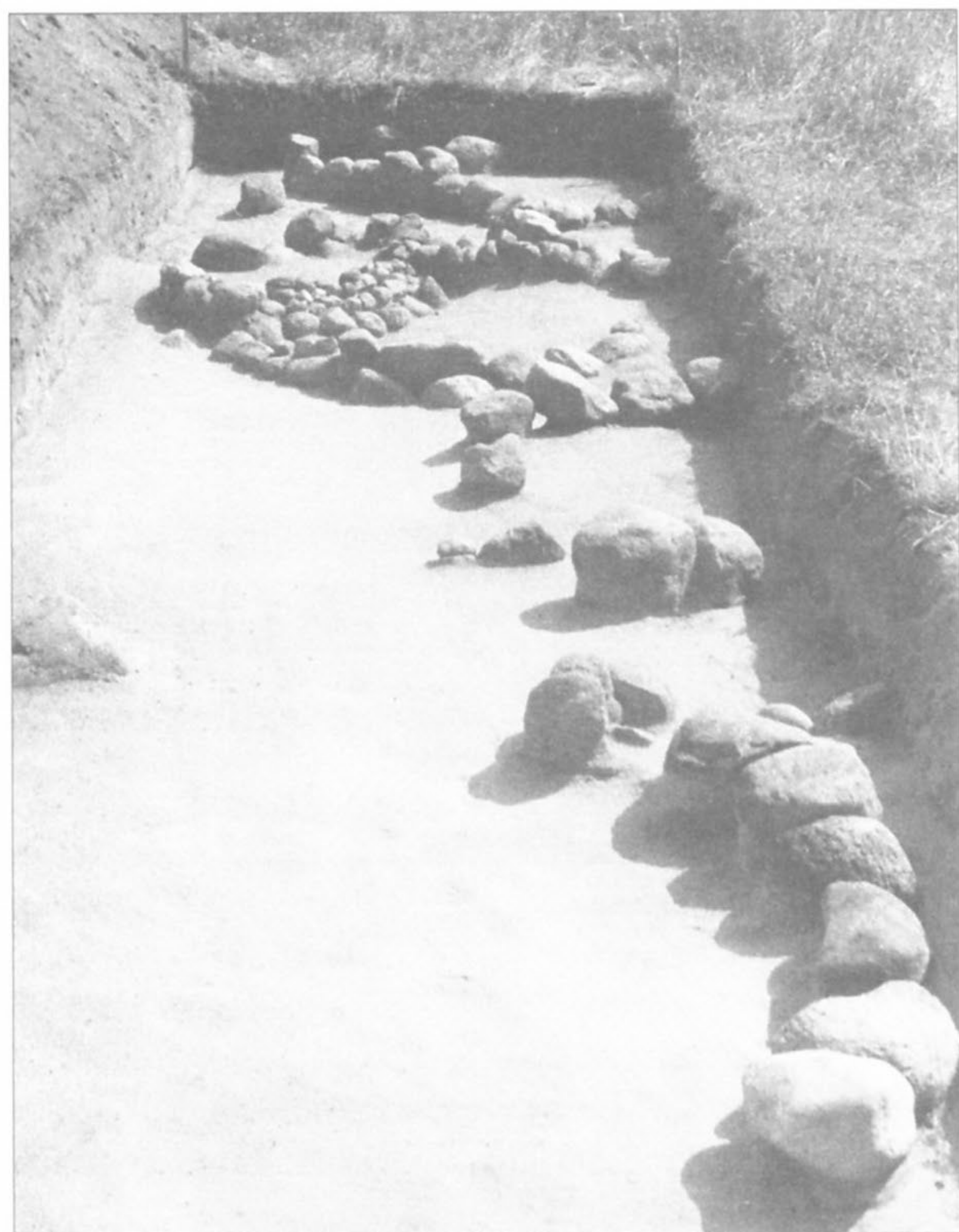
Ištirtose perkasoje kapų skaičius labai nevienodas. Mažiau suardytose arba visai nesuardytose rasta po 9, 10 ar net 11 kapų (1 lent.).

Žviliuose ištirti kapai chronologijos atžvilgiu skiriami į 3 grupes. Gausiausią grupę sudaro senojo geležies amžiaus II pusei (III–IV a.) priskiriami kapai. Nemažai kapų ištirta iš vidurinio geležies amžiaus II pusės (VII–VIII a.) ir tik 22 buvo iš vėlyvojo geležies amžiaus (X–XII a.) (3 lent.).

3 lentelė. Ištirtų kapų chronologinė priklausomybė

Amžiai	Senasis geležies a.	Vidurinis geležies a.	Vėlyvasis geležies a.
Kapų Nr.	22–149, 151–159, 259–303	150, 160–190, 192–258	1–21, 191
Iš viso	182 (60%)	99 (32,7%)	22 (7,3%)

Savaime suprantama, kad toks platus archeologinių šaltinių chronologijos diapazonas teikia realią galimybę pažinti konkrečiame regione tūkstantį metų vykusią laidosenos apeigų raidą bei tradicijų ir naujovių sąveiką papročiuose. Štai kodėl, nagrinėjant laidoseną, ir yra akcentuojama chronologinė seka.

107 pav. Viršutinis perkamos Nr. 14 horizontas

108 pav. Bendras geriau išlikusių akmenų vainikų vaizdas šiaurinėje kapinyno dalyje

Duomenys apie kapų įrangą ir mirusiuosius

Akmenų statiniai aptikti tik toje kapinyno dalyje, kur mirusieji laidoti senajame geležies amžiuje. Čia buvo ištirti 55 kapai, apjuosti geriau ar blogiau išsilaikiusiais akmenų vainikais (15 lent.). Labai tikėtina, kad jų kasinėtame plote galėjo būti ir daugiau.

109 pav. Kapai Nr. 113, 114 be akmenų vainikų (pk. Nr. 32)

Mat kai kuriose perkasoje terastos vien akmenų statinių liekanos, kurių priklausomybė konkrečiam kapui buvo neaiški. Be to, konstatuotas ne vienas atvejis, kai žviliškiai rūšį daržovėms žiemą laikyti įrengdavo akmenų vainiku apjuostoje vietoje (pk. Nr. 14, 15, 27, 30, 67, 72). Savaimė suprantama, kad, kasant tada rūsiaduobę, būdavo ne tik visiškai sunaikinamas toje vietoje kadaise palaidoto mirusiojo kapas, bet ir gerokai suardomas apie jį apstatytas akmenų vainikas. Kapinynas vietomis taip suniokotas, jog apie ten buvusius kapus kartais teliudijo vien sugriuvusių akmenų krūvos, atkastos tyrinėtoje perkasoje (Nr. 69).

Kasinėtoje kapinyno teritorijoje viršutinės akmenų dalys beveik visada būdavo aptinkamos vos tik nuplėšus velėną arba šalinant armens sluoksnį (107 pav.). Visa statinio konstrukcija dažniausiai išryškėdavo 30–50 cm gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus. Keletas statinių buvo ir 25 cm (k. Nr. 31, 40, 82, 83, 103), ir 60 cm (k. Nr. 57, 58, 70) gylyje.

Bene geriausiai išlikę tie akmenų vainikai, kurie juosė kapus Nr. 31, 32, 43, 45, 51, 55, 58, 70, tyrinėtus gretimose perkasoje (Nr. 14, 16–19, 22) (108 pav.). Mažiau apgriautų vainikų buvo dar ir perkasoje Nr. 67, 68, 70, 72, 73, 81. Kitose atkasti tik menki statinių griuvėsiai, pabiros akmenų grupės. Kai kuriose perkasoje rasta ir kapų, prie kurių apskritai nebuvo jokio akmens (15 lent., 109 pav.). Panašus reiškinys konstatuotas, kasinėjant ir kitus iš senojo geležies amžiaus išlikusius kapinynus su akmenų vainikais (LA, 1995a, p. 8–9).

Išaiškėjo, kad dažniausiai prie anksčiau sukrautų vainikų buvo tveriami kiti. Todėl daug atvejų, kai viena kuri nors vainiko sienelė bendra dviem kapams, įrengtiems šalia vienas kito (110, 111 pav.). Prietvaruose laidodavo ir vaikus, ir suaugusius. Tai turėjo reikšmės ir akmenų vainikų matmenims.

Sprendžiant iš geriau išlikusių statinių, jie buvo ovalo formos, išorėje siekė apie 300–340 cm ilgio ir 220–260 cm pločio, viduje – apie 210–285 cm ilgio ir 160–180 cm pločio. Vaikų kapus aptverdavo mažesniais vainikais, kurie išorėje buvo 210–270 cm ilgio ir 140–150 cm pločio, viduje – apie 160–215 cm ilgio ir apie 90–120 cm pločio. Akmenys apie kapus krauti rūpestingai: ant apačioje glaudžiai sustatytų dažnai didesnių akmenų tvarkingai dedami kiti, kartais net perpus mažesni (112 pav.). Kiekvienas ratas – vis mažesnio skersmens. Todėl taip suręstos 3–5 aukštų sienelės, siekiančios iki 55–60 cm aukščio, viršuje būdavo pasvirusios centro link. Vainikai galėjo būti ir aukštesni, nes kapinyną archeologai rado jau labai suardyta.

Statiniams parinkti labai įvairaus dydžio natūralūs lauko rieduliai. Kai kurių vainikų apatiniams ratams

110 pav. Akmenų statiniai perkasoje Nr. 19

111 pav. Akmenų statinių pritvėrimo vaizdas perkasoje Nr. 14

112 pav. Keliaaukštės akmenų sienelės fragmentas (k. Nr. 51 vainiko dalis)

atridenta net pusmetrinių akmenų. Pvz., pk. Nr. 15, 17, 66, 68 aptikta $58 \times 40 \times 45$, $52 \times 40 \times 31$, $50 \times 30 \times 27$, $50 \times 40 \times 38$, $50 \times 42 \times 30$ cm dydžio riedulių. Tačiau buvo vainikų, kurių keliaaukštės sienelės sustatytos ir iš daug mažesnių akmenų. Pvz., pk. Nr. 73 atkastas 3 aukštų sienelės fragmentas, kuris visas sukrautas iš gana panašaus dydžio akmenų, siekiančių tik apie 10–18 cm ilgio ir 8–10 cm skersmens. Iš nedidelių, apie $6 \times 8 \times 10$ – $8 \times 10 \times 13$ cm dydžio akmenų sukrauto 4–5 aukštų vainiko dalis buvo atkasta ir

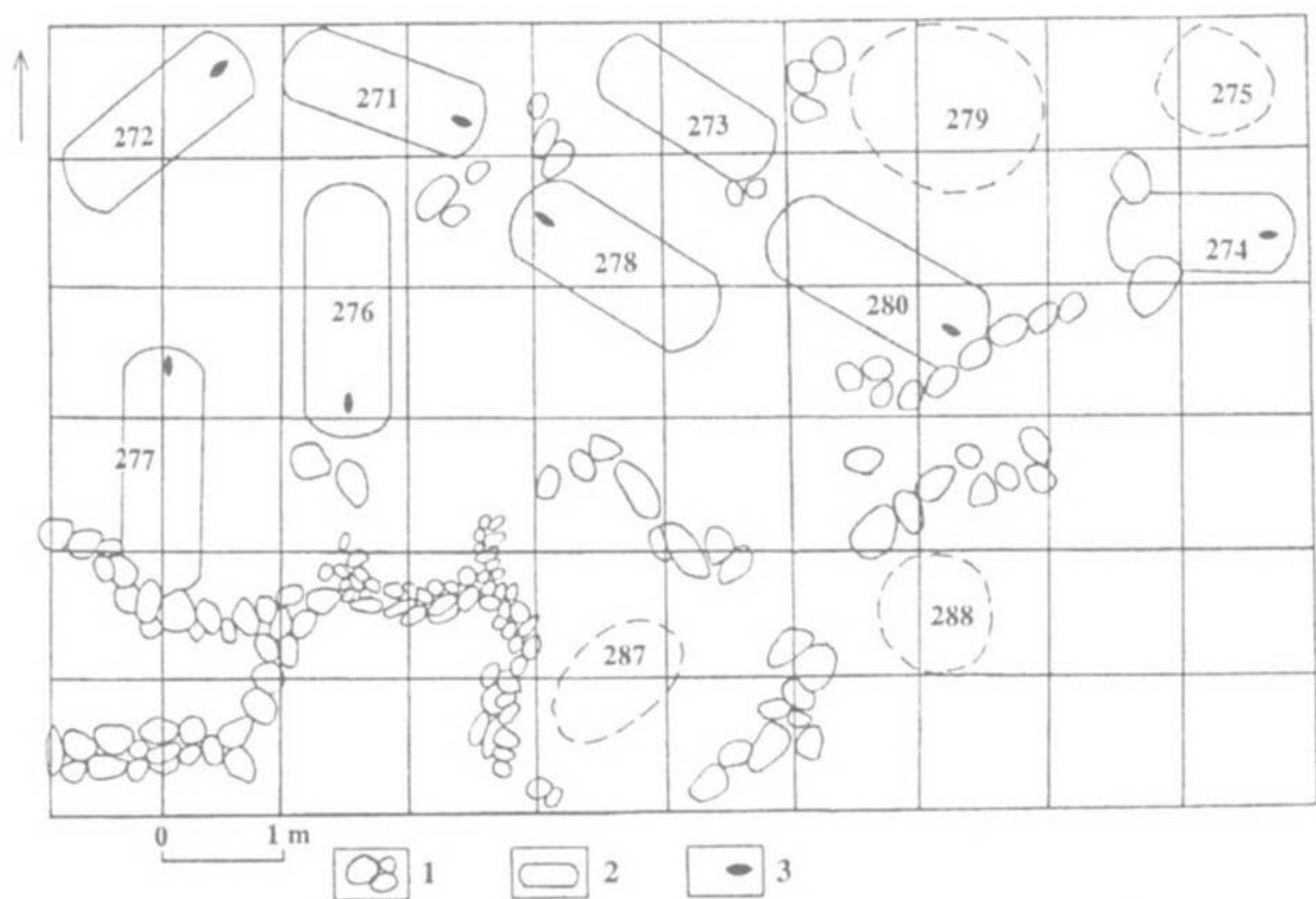
pk. Nr. 14. Ypač iš vienodų akmenų sudėtas jos viršutinis ratas. Tik apatinysis sustatytas iš perpus didesnių riedulių.

Kraunant vainiką, akmenys dėti įvairiai: vienur jie orientuoti išilgai, kitur skersai, dažniausiai smailiųjį galą nukreipiant į statinio vidų. Antrasis atvejis būdingesnis vainikų apatiniams ratams.

Tik nedidelė dalis mirusiųjų laidota akmenų vainiko lygyje ar vos keliolika centimetrų giliau (k. Nr. 23, 74, 269, 271, 276, 288, 289, 292–294, 297, 298, 301). Dažniausiai įkapės bei skeleto liekanos būdavo aptinkamos 30–65 cm giliau apatinės akmenų eilės. Bet buvo kapų, kurių radinius nuo vainiko pamato skyrė net 75–90 cm storio žemės sluoksnis (k. Nr. 31, 32, 51, 56).

Mirusieji laidoti ir laisvuose ploteliuose, likusiuose tarp anksčiau sustatytų akmenų vainikų. Tokiais atvejais kapą vis tiek supo akmenų sienelės. Ypač tai akivaizdu iš k. Nr. 58 kasinėjimų medžiagos. Šis kapas įrengtas už vainikų, juosusių k. Nr. 51 ir 70. Vėliau šalia laidojant kitą mirusįjį (k. Nr. 57), apie jo kapą buvo sukrautas naujas vainikas, kurio dalis „užėjo“ ant k. Nr. 58 PR galo (105 pav.). Beje, buvo atkasta ir daugiau kapų, ant kurių duobės kontūrų galo taip pat „užeidavo“ akmenų sienelė (k. Nr. 70, 103, 266, 277). Tokie atvejai dar labiau patvirtina nuomonę, kad vainikus kraudavo po to, kai mirusįjį užberdavo žemėmis.

Atskirai reikėtų aptarti akmenų padėtis prie k. Nr. 274 ir 301. Tiriant pirmąjį kapą, nustatyta, kad ant išryškėjusių duobės kontūrų vakarinio galo buvo užversti 2 akmenys, gulintys kampuose per 40 cm vienas nuo kito. Jie stambūs, t. y. vienas – 50 × 42 × 30 cm, antrasis – 40 × 30 × 25 cm dydžio (113 pav.). Įkapės ir griaučių dūlėsiai aptikti 25 cm giliau. Taigi, palaidojus mirusįjį, vietoj viso vainiko prie kapo tebuvo pastatytas savotiškas antžeminis ženklas, t. y. kojūgalyje abipus padėta po didelį akmenį. Beje, tai vaiko (mergaitės) kapas.

113 pav. Perkasų Nr. 68, 73 planas: 1 – akmuo, 2 – kapavietė, 3 – mirusiojo laidojimo kryptis

Kitokia akmenų padėtis matyti, tyrinėjant k. Nr. 301. Čia 45 cm gylyje aptikti ne tik griaučių dūlėsiai bei įkapės, bet ir 7 akmenys, gulintys ant išryškėjusių duobės kontūrų. Trijose vietose (kojūgalyje ir mirusiojo dešinėje) padėta po 2 sugrupuotus akmenis, kurių 1 didesnis, kitas – perpus mažesnis. Ketvirtoje vietoje, galvūgalyje, mirusiojo dešinėje, pačiame duobės kampe, buvo tik 1 mažesnis akmuo (106 pav.). Turint galvoje magijos principą *pars pro toto* (dalis vietoj visumos), galima manyti, kad toks mirusįjį pusračiu juosiantis akmenų sugrupavimas simbolizuoja visą vainiką.

Šie abu atskirai aptarti atvejai, ko gero, bene bus geriausi pavyzdžiai, rodantys, kad paprotys aptverti kapą akmenų vainiku regione nyko palengva, kol galų gale visiškai sunyko. Juk didelė dalis kapų, kuriuose mirusieji buvo laidoti senajame geležies amžiuje, apskritai buvo be akmenų vainikų (15 lent.). Galbūt papročio nykimą rodo dar ir tokie faktai, kad akmenimis apstatydavo ne kiekvieną atskirą kapą, bet greta įrengtų kapų galus tik apjuosdavo bendra akmenų eile. Antai tokia ištisinė vieno aukšto apie 300 cm ilgio stambių akmenų eilė sudėta ties k. Nr. 265, 266, 268 šiaurės vakariniais galais (104 pav.). Kita apie 350 cm ilgio didelių akmenų eilė buvo sudėta tarp k. Nr. 267 ir 269 (104 pav.). Tai lyg pertvara, beje, visiškai tiesi, skirianti du greta įrengtus kapus.

Savotiškas statinys atkastas ir perkasoje Nr. 70. Įstrižai visos perkastos (PV–ŠR kryptimi) kv. ABC 5–8 stūksojo šiek tiek vingiuota dviaukštė akmenų siena. Ji buvo apie 480 cm ilgio (matuota tiesia linija nuo vieno galo iki kito). Kai kur ši siena siekė 30, vietomis – iki 45 cm aukščio. Tai priklausė nuo akmenų dydžio ir nuo to, ar matuota prie 1, ar prie 2 išlikusios sienos aukštų. Didžiausi akmenys buvo 32 cm ilgio, 25–28 cm skersmens. Kiti – nedaug mažesni. Už šios sienos į šiaurę (kv. AB 6–8) lygiagrečiai buvo kita eilė, sudaryta iš panašaus dydžio akmenų. Tik ši, antroji, – vienaaukštė, be to, joje vietomis yra tušti tarpai. Galbūt šita netvarkinga akmenų eilė, gulinti apytikriai per 20–25 cm nuo pirmosios, tėra nuo pastarosios viršaus nukritę trečiojo aukšto akmenys. Vienoje šio statinio pusėje rastas ugniakuras (Nr. 2), kitoje – suardytas kapas (Nr. 281) (114 pav.).

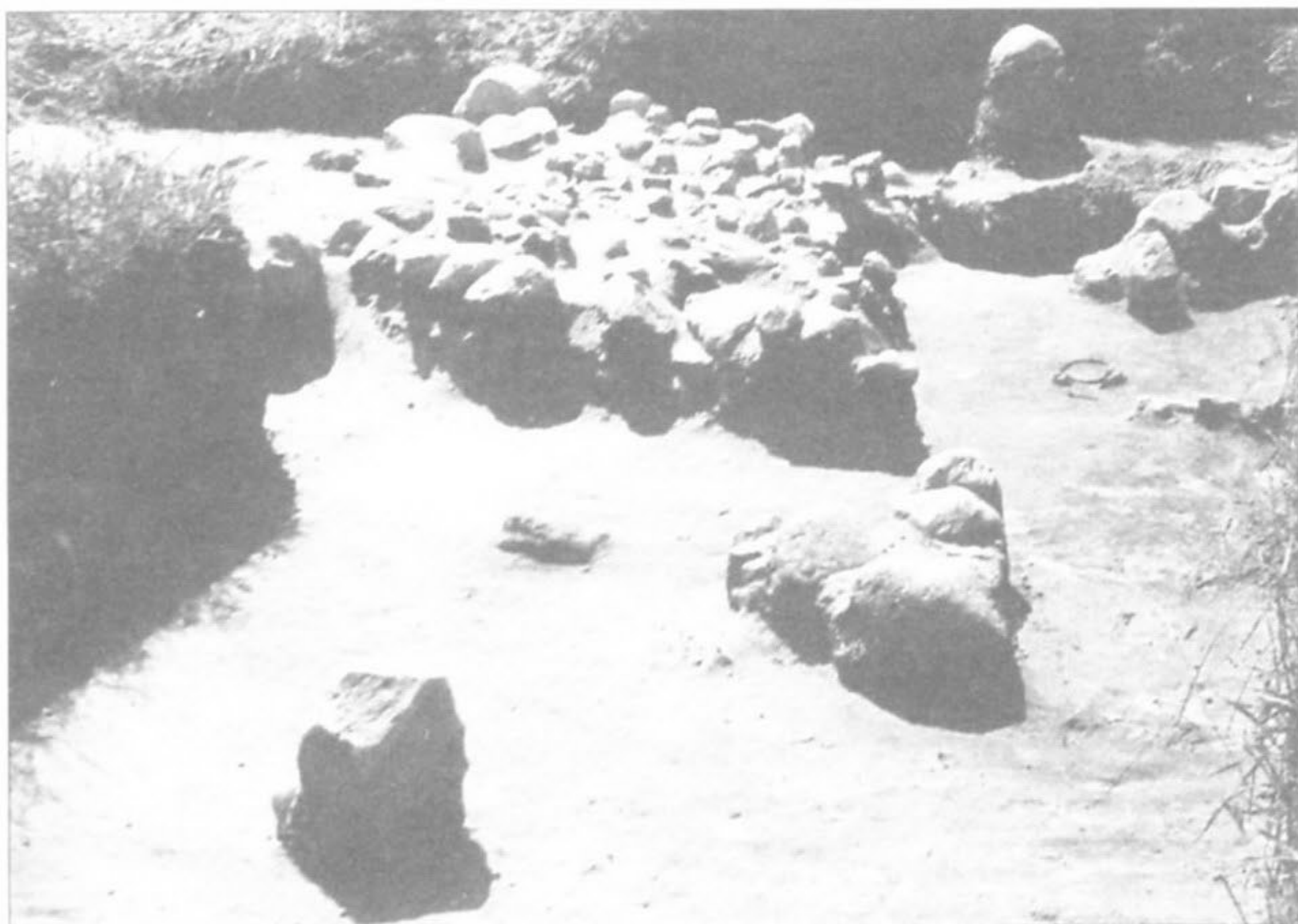
Akmenų grindinėlis aptiktas tyrinėjant akmenų vainiką, sustatytą apie k. Nr. 100 (115 pav.). Nustatyta, kad šio vainiko viduje (apie 20–30 cm gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus) pridėta netaisyklingos formos akmenukų, kartais briaunotų, tarytum nuskeltų nuo didesnių riedulių. Pabiras grindinėlis, sudarytas iš 5 × 6 × 8 – 9 × 10 × 20 cm dydžio akmenukų, apėmė apie 140 × 200 cm plotą. Tai lyg savotiškas „dangtis“ virš k. Nr. 100. Jo duobės kontūrai išryškėjo

114 pav. Perkasos Nr. 70 planas: 1 – akmuo, 2 – degėšiai, 3 – kapavietė, 4 – mirusiojo laidojimo kryptis. Centre – ugniakuro Nr. 2 liekanos

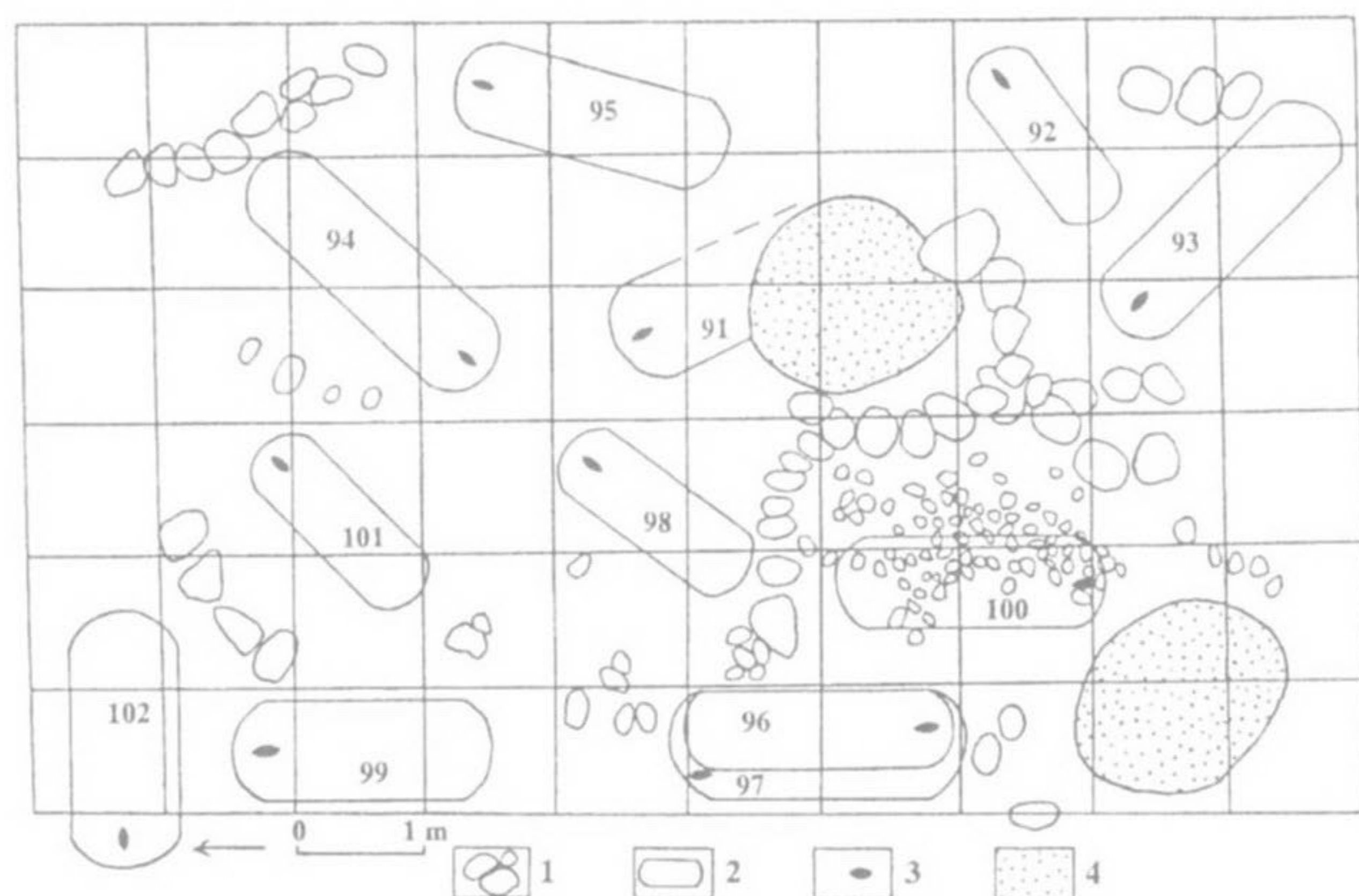
117 pav. Akmenų sudėjimai–grandinėliai, jungiantys atskirus akmenų vainikus perkasoje Nr. 16

115 pav. Akmenų grindinėlis virš kapo Nr. 100

30 cm giliau grindinėlio. Patį grindinėlį juosė akmenų vainikas, kurio išlikusios tik Š, ŠR, R, PV dalys (116 pav.).

Savotišku grindinėliu reikėtų laikyti ir tokius akmenų sudėjimus, kurie rasti siaurame tarpe, likusiame tarp dviejų šalia vienas kito sustatytų vainikų (117 pav.). Bet kartais atskiri vainikai būna sujungti

116 pav. Perkasų Nr. 27, 30 planas: 1 – akmuo, 2 – kapavietė, 3 – mirusiojo laidojimo kryptis, 4 – rūsiaduobė

118 pav. Kapo Nr. 266 duobės kontūrai

ir specialiomis akmenų tvorelėmis. Antai apie k. Nr. 43 ir 51 sustatytus vainikus skyrė tuščias tarpas, per kurį dviejose vietose buvo iš akmenų specialiai „nutiestos“ jungiamosios atšakos – tvorelės (105 pav.).

Kapų duobių kontūrai smėlyje beveik visuomet būdavo ryškūs (118 pav.). Toje kapinyno dalyje, kur mirusieji laidoti III–IV a., kontūrai dažniausiai užfiksuoti 40–60 cm gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus (lent. 15). Tik keleto kapų dėmės išryškėjo iš karto nukasus armens sluoksnį (k. Nr. 22, 24, 82). Bet kartais duobių kontūrai nustatyti gerokai giliau, t. y. net 100–110 cm gylyje (k. Nr. 31, 32, 47, 50, 51, 55, 97, 98). Duobes kasė gana rūpestingai, nes kontūrai yra taisyklingo stačiakampio formos, šiek tiek supvalintais kampais. Suaugusius laidojo 60–90 cm pločio ir 180–240 cm ilgio duobėse. Platesnės iškastos tik keliems vyrams (k. Nr. 45, 48, 103, 135) (15 lent.). Vaikai laidoti 45–60 cm pločio ir 110–160 cm ilgio duobėse. Šiek tiek ilgesnėse guldyti paaugliai. Pločiu

4 lentelė. III–IV a. kapų kontūrų gylis

Gylis cm	Kapų Nr.	Iš viso
25–30	22, 24, 82	3
35	36, 37, 39, 80, 153, 154, 238A, 238B	8
40	23, 25–27, 33, 34, 41, 62, 71, 72, 77, 104, 112, 123–126A, 126 B, 133, 135, 139, 144, 145, 156, 259, 270, 271, 278, 289–291, 293, 297	33
45	64, 81, 105, 117, 120, 122, 136, 143A, 143B, 292, 296, 298, 301	13
50	28, 30, 38, 40, 42, 44, 49, 59, 61, 63, 73, 76A, 76B, 85, 86, 89, 91, 94, 106–111, 114, 121, 127, 130–132, 134, 137, 138, 141, 147, 148, 261, 267, 268, 276, 277, 286, 295	43
55	52, 65, 67–69, 75, 92, 113, 116, 118, 142, 158, 272, 273, 280, 282, 294	17
60	48, 60, 70, 74, 83, 84, 90, 95, 96, 100, 103, 140, 155, 157, 260, 265, 266	17
65	45, 115, 159, 274	4
70	35, 43, 102, 149	4
75	54, 93, 119	3
80	99, 101	2
85	53, 87	2
90	56, 58, 88	3
95	57	1
100	32, 55, 98	3
105	31, 97	2
110	47, 50, 51	3

skyrėsi dvigubi bei trigubi kapai. Antai dviejų šalia vienas kito palaidotų berniukų kapų duobės buvo 110–120 cm pločio (k. Nr. 76, 153–154), vyro ir berniuko bendras kapas siekė 160 cm pločio (k. Nr. 85–86). Panašaus, t. y. 160 cm pločio buvo ir bendras 3 vaikų kapas (Nr. 109–111). Tačiau jei kape 2 mirusieji laidoti ne šalia vienas kito, o vienas giliau, antras sekiau, tai duobė neviršijo nė 100 cm pločio. Pvz., tokių dvigubų kapų patys didžiausi duobės kontūrai buvo 90 × 240 cm (k. Nr. 126), o patys mažiausi – 65 × 190 cm dydžio (k. Nr. 156 ir 159).

Neįprastos formos duobė buvo iškasta vyrui, palaidotam kape Nr. 39. Mat kapo PV dalis (galvūgalio sritis) paplatinta, iškasus apie 80 cm pločio ir 120 cm ilgio papildomą pusiau apvalios formos iškasą (21 : 1 pav.).

VII–VIII a. datuojamų kapų duobių kontūrai dažniausiai išryškėdavo 45–60 cm gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus. Vos kelios duobių dėmės užfiksuotos 35–40 cm gylyje, šiek tiek daugiau jų išryškėdavo gilesniuose perkasų sluoksniuose (5 lent.).

Šiuo geležies amžiaus laikotarpiu mirusiesiems kasė analogiškos formos duobes, kaip ir anksčiau. Suaugusius (kaip ir anksčiau) laidojo didesnėse, t. y. 60–80 cm pločio ir 180–230 cm ilgio, vaikus – mažesnėse, t. y. 40–55 cm pločio ir 110–160 cm ilgio duobėse. Bet buvo ir išimčių. Antai vienai moteriai iškasta 250 cm (k. Nr. 172), o vienai mergaitei – 170 cm ilgio duobė (k. Nr. 184). Dvigubų kapų kontūrai siekė 130–140 cm pločio ir 230 cm ilgio. Tokios plačios duobės kastos dėl to, kad 2 mirusiuosius galėtų paguldyti šalia vienas kito. Pvz., kape Nr. 238 palaidotas vyras ir vaikas, kape Nr. 245 – vyras ir moteris.

Kapų, skiriamų vėlyvajam geležies amžiaus laikotarpiui, t. y. X–XII a., kontūrai išryškėdavo 70–90 cm gylyje, išskyrus 2 kapus. Vieno iš jų (k. Nr. 191) duobės dėmė smėlyje užfiksuota 45 cm, kito (k. Nr. 7) – 50 cm gylyje (6 lent.). Buvo įprasta suaugusius laidooti 170–220 cm ilgio ir 60–90 cm pločio duobėse. Bet kai kuriems vyrams iškasdavo ir 100 cm pločio (k. Nr. 7) arba net 260 cm ilgio (k. Nr. 5, 6) duobę. Beje, ir kai kurių moterų kapų kontūrai siekdavo 230 cm (k. Nr. 1)

5 lentelė. VII–VIII a. kapų kontūrų gylis

Gylis cm	Kapų Nr.	Iš viso
35	238A, 238B	2
40	171, 224, 241, 243	4
45	194, 197, 207, 221, 222, 227, 231–133, 240, 242, 244, 245A, 245B, 246, 248, 258	17
50	161, 162, 167–169, 172–174, 185, 195, 196, 198, 199, 208, 216, 219, 223, 225, 226, 234, 250, 251, 253	24
55–57	160, 166, 170, 180, 182, 184, 186, 187, 200, 201, 211, 214, 230, 235–237, 239, 249, 254, 255	20
60–62	165, 183, 188, 203–205, 209, 210, 212, 213, 218, 228, 229, 247	15
65	175, 178, 217	3
70	17, 20, 176, 189	4
75	21, 202, 206, 220	4
80	150	1
85	11, 13	2
90	14, 16, 18, 19	4

ar net 250 cm (k. Nr. 2) ilgio. Vaikus ir paauglius laidojo 130–160 cm ilgio duobėse. Jų pločio tyrinėtojai neužfiksavo. Nebuvo užfiksuotas ir dvigubo kapo Nr. 4 duobės plotis, tik išaiškinta, kad bendros duobės būta apie 215 cm ilgio (Tautavičius, 1968š, p. 5).

6 lentelė. X–XII a. kapų kontūrų gylis

Gylis cm	Kapų Nr.	Iš viso
45	191	1
50	7	1
60	3	1
70	4A, 6	2
80	4B, 5, 8	3
85	1, 2	2

Degėsių liekanos, pavieniai angliukai III–IV a. kapų teritorijoje aptikti jau nukasus ariamos žemės sluoksnį nuo tiriamos perkastos paviršiaus. Dėl jų kiekio kai kuriose perkasose po armeniu neįmanoma buvo užfiksuoti net kapų duobių kontūrų. Pvz., pk. Nr. 37 teko sluoksnelį po sluoksnelio grandyti susimaišiusią su degėsiomis žemę, kol pagaliau 50 cm gylyje nuo bendros dėmės „atskilo“ k. Nr. 130–133 duobių kontūrai. Neretai tuojau po armeniu smėlyje išryškėjusios tamsios netaisyklingos formos didelės dėmės su

pavieniais angliukais arba apie 20–30 cm pločio bei apie 110–140 cm ilgio atskiri degėsių dryžiai kaip tik ir parodydavo kapo vietą. Pvz., pk. Nr. 66 kv. BC 5–7 40 cm gylyje buvo pasklidusi apie 270 cm ilgio ir apie 100 cm pločio dėmė, kurią kasinėjant, 60–65 cm gylyje pagaliau išryškėjo taisyklingi 80 × 240 cm dydžio kapo kontūrai. Kitur degėsių sluoksnis po armeniu tesiekdavo vos 10–15 cm storio (k. Nr. 26, 138, 139, 298). Tokie faktai leidžia manyti, kad, palaidojus mirusį, duobės viršus daugiau ar mažiau būdavo pabarstytas degėsiomis. Per šimtmečius dėl įvairių žemės darbų ar kitų priežasčių viršutiniuose dirvos horizontuose degėsiai vienur pasiskleisdavo plačiau, kitur juos težymėdavo po armeniu išlikę trumpesni ar ilgesni juodi dryžiai su angliukais, suodžių dėmelėmis.

Degėsių buvo ir kapų sampiluose (119 pav.). Nustatyta, kad, užpilant mirusį žemėmis, kartais į duobę berdavo nemažus žiupsnius degėsių, nes apie 20–40 cm skersmens jų dėmelės išryškėdavo tai vienoje, tai kitoje sampilo vietoje. Tai buvo ypač akivaizdu, tyrinėjant kapus Nr. 26, 51, 52, 56, 57, 68, 70, 71, 74, 103, 155, 260.

Duobės dugnas taip pat dažnai pabarstytas degėsiomis. Vienur jų gausiau galvūgalyje, kitur – kojūgalyje, o dažniausiai – abipus mirusiojo. Kai kurių duobių abiejuose pakraščiuose, ant dugno, priberta tiek daug degėsių, kad nuo jų žemėje susidarė tamsios juostos, kurios siekdavo 10–25 cm pločio ir iki 12 cm storio (k. Nr. 96, 97, 112, 123). Nėra abejonių, kad degėsiomis neretai apiberdavo ir karstą. Ši teiginį gerai

argumentuoja faktas, kad degėsių aptikta prie įkapių. Ypač tai pasakytina apie k. Nr. 47, 143, 144, 148. Tyrinėjant dvigubus kapus, kuriuose vienas mirusysis palaidotas giliau, kitas – sekiau, nustatyta, kad juos skiriančiame žemės sluoksnyje taip pat buvo degėsių. Pvz., toks apie 15–20 cm storio tarpsluoksnis skyrė vyro kape (Nr. 97, 143B, 159) palaidotą moterį (k. Nr. 96) arba vaiką (k. Nr. 143A, 156).

Atkreipia dėmesį ir tai, kad kai kuriuose kapuose prie mirusiojo rasti pavieniai akmenys, kartais apiberti degėsiomis (k. Nr. 45, 112, 118, 123, 130, 131). Jų buvo ir po akmenimis, todėl šių apačia net pajuodusi.

Tyrinėjant kapinyno teritorijoje geriau išlikusius akmenų vainikus, paaiškėjo, kad dažnai visame akmenimis apjuostame plotelyje priabarstyta degėsiomis. Pvz., atkasinėjant akmenų statinį, juosiantį kapą Nr. 55, jau 30 cm gylyje (nuo dabartinio žemės paviršiaus) visur aptikta degėsiomis. Be to, rastos ir 2 jų krūvelės, kurių viena buvo apie 12 × 15 cm dydžio, apie 7 cm storio, o kita – apie 20 × 35 cm dydžio ir apie 15 cm storio. 50 cm gylyje konstatuota dar ir 10 cm ilgio bei 40 cm pločio degėsių juostelė. Galiausiai 100 cm gylyje išryškėjo kapo duobės kontūrai, pilni degėsiomis. Jeigu akmenų vainikas būna „uždengtas“ akmenų grindinėliu, tai pirmiau paberta degėsiomis (k. Nr. 100). Degėsiomis apiberdavo ir pačius vainikus. Vietomis akmenys net pajuodę (gal aprūkyti?). Pvz., tokie buvo kai kurie kapą Nr. 51 juosiančio vainiko akmenys.

Kai prie anksčiau sukrauto akmenų vainiko pristatydavo prietvarą, tai degėsiomis kartais pabarstydamo sujungimo vietą. Pvz., apie kapą Nr. 32 pastatyto prietvaro šiaurinis galas apibertas degėsiomis. Jų taip pat priabarstyta ir prietvaro viduje. Galiausiai jais apibarstyta išorinė sienelė to vainiko, prie kurio prietvertas ir pats prietvaras. Šitaip degėsiomis tarytum nubrėžta riba, skirianti anksčiau už akmenų sienelės

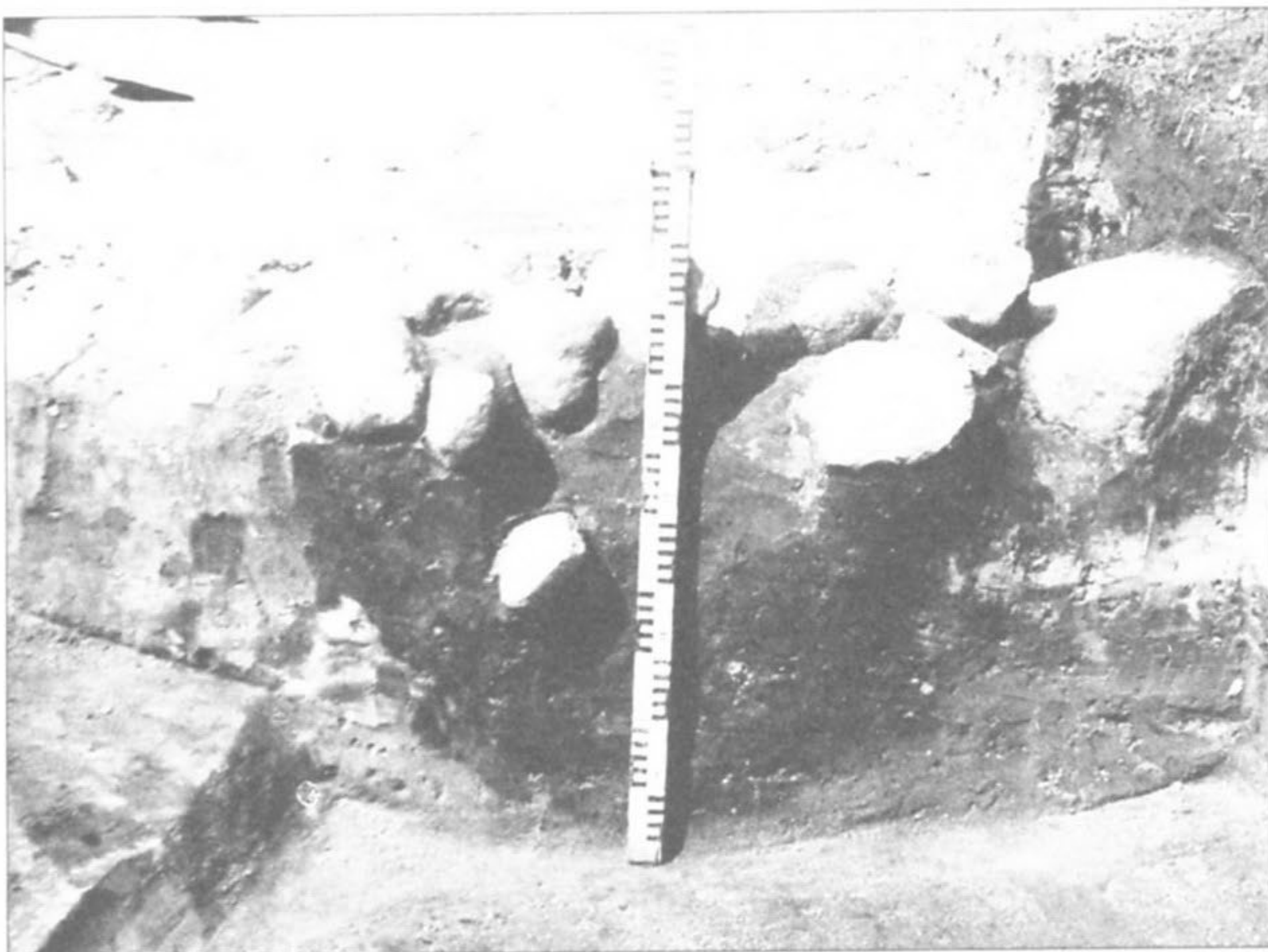
įrengtą kapą nuo esančio prietvare. Ne tik akmenų tvorele, bet ir degėsiomis atitvertų vienas nuo kito kapų užfiksuota dar ir perkasose Nr. 14, 16. Pasitaikė atvejų, kai po akmenų vainikų pamatais taip pat buvo degėsiomis. Geriausiai tai rodo kapo Nr. 266 įranga (118, 119 pav.).

Apeigų su ugnimi pėdsakai užfiksuoti ir kasinėjant VII–VIII a. kapus. Degėsiomis barstyti kapų duobės dugnas, pilta jų užberiant mirusį žemėmis, jais apibarstyti ir kapo viršus. Kaip tik dėl to smėlyje geriau išryškėdavo duobių kontūrai. Vis dėlto šio laikotarpio kapuose mažiau degėsiomis negu anksčiau, t. y. III–IV a. datuojamuose kapuose. Bet kai kuriuose perkasose, nukasus armenį, taip pat aptikta didelių, netaisyklingos formos tamsios žemės dėmių su gausiais degėsiomis, pelenais, pavieniais angliukais. Pvz., perkasoje Nr. 51 tokia dėmė apėmė kv. AB 8–10. Ir tik 55 cm gylyje nuo šios dėmės „atskilo“ kapų Nr. 186 ir 187 atskirų duobių kontūrai. Po armeniu aptikta ir nedidelė degėsių krūvelė (k. Nr. 234) arba apie 40 × 140 cm dydžio tamsus pelenų dryžis (k. Nr. 258) – aiškus ženklas, kad giliau, po 10–30 cm storio žemės sluoksniu, išryškės kapo duobės kontūrai. Matyt, kaip anksčiau, taip ir VII–VIII a. degėsiomis apiberdavo ir karstą. Taip manyti verčia prie įkapių rasti degėsiomis, kurių ryškios liekanos konstatuotos tyrinėjant kapų Nr. 229, 250 įrangą. Kai šalia mirusiojo į kapą dėdavo žirgo auką, tai pirmiausia jos vietą pabarstydamo degėsiomis. Ypač tai akivaizdu iš k. Nr. 205, 209, 212 įrangos.

Vėlesniuose, t. y. X–XII a. kapuose taip pat užfiksuota degėsiomis: jais barstyti duobės dugnas, buvo ir sampile. Bet čia jų visur berta daug saikingiau negu III–IV a. kapuose.

Ugniakurai (židiniai). III–IV a. kapų teritorijoje aptiktos dviejų ugniakurų arba židinių liekanos.

Ugniakuras Nr. 1 buvo pk. Nr. 38. Čia 45 cm gylyje kv. B 1, 2 ir C 1, 2 sandūroje išryškėjo apie 40 × 50 cm

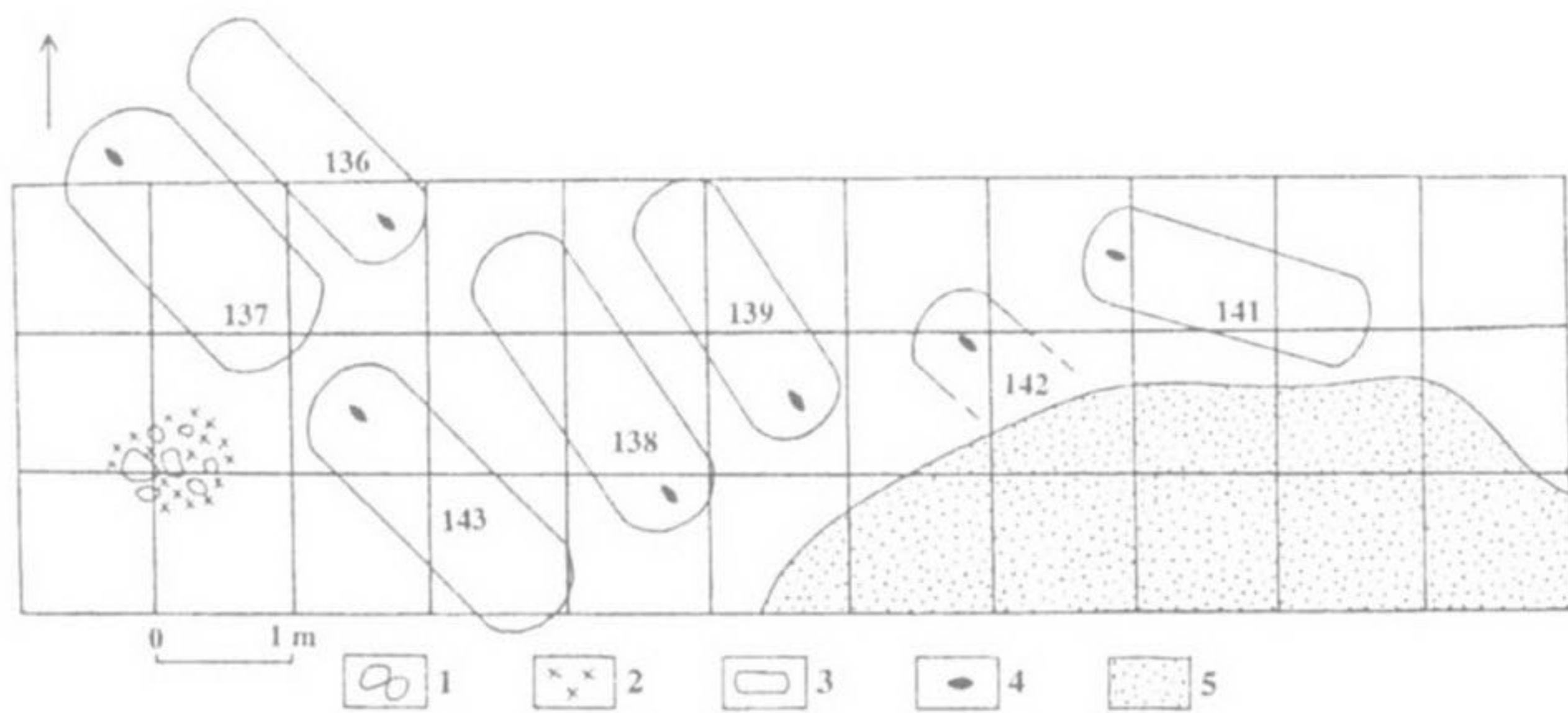

119 pav. Degėsių gausa kapo Nr. 266 sampile

120 pav. Ugniakuro Nr. 1 liekanos prie kapų Nr. 136, 137

dydžio dėmė su dideliu kiekiu degėsių (120 pav.). Jos viduryje greta vienas kito gulėjo 2 didesni (10–18 cm skersmens ir 22–24 cm ilgio) akmenys, o prie jų aplink pabirę 6 mažesni (6–8 cm skersmens ir 11–14 cm ilgio) akmenukai. Ir vieni, ir kiti pajuodę nuo degėsių. Akmenys pajudinti iš pirminės padėties. Galima spėti, kad jais buvęs apjuostas ugniakuras. Tyrinėjant ugniakuro liekanas, paaiškėjo, kad jis buvo šiek tiek įkastas į žemę. Išliko apie 20 cm storio degėsių sluoksnis. Jame nerasta jokių dirbinių, kaulų ar kitų daiktų. Nėra jokių abejonių, kad čia kūrenta ugnis, panašiai kaip kituose kapinyuose išlikusiuose ugniakuruose (Baitai, Klaipėdos r.; Kalneliai, Šiaulių r.; Dauglaukis, Tauragės r.; Linkaičiai, Joniškio r., ir kt.). Dar pridurtina, kad ugniakuras įrengtas tarp kelių kapų (Nr. 137, 143, 148, 152), kuriuose daug degėsių, pavienių angliukų (121 pav.).

121 pav. Perkasos Nr. 38 planas: 1 – akmenys, 2 – degėsiai, 3 – kapavietė, 4 – mirusiojo laidojimo kryptis, 5 – suardytas plotas

Ugniakuras Nr. 2 buvo pk. Nr. 70 (114 pav.). Kv. B 5 45 cm gylyje išryškėjo apie 75 cm pločio ir apie 90 cm ilgio dėmė, kurioje perdegusi žemė buvo susimaišiusi su pelenais, angliukais, suodžiais. Dėmės pakraščiuose aptikta 10 akmenų, kurių pats didžiausias $12 \times 17 \times 18$ cm, pats mažiausias – $7 \times 9 \times 10$ cm dydžio. Tarp jų kai kur buvo 10–25 cm ilgio tušti tarpai. Storiausias degėsių sluoksnis – iki 8 cm – konstatuotas ugniakuro viduryje, o pakraščiuose tesiekė 2–3 cm storio. Nerasta nei dirbinių, nei kaulų, nei kitokių daiktų. Patį ugniakurą iš visų pusių supo apardyti akmenų vainikai, kadaise sudėti apie kapus.

Neabejotina, kad aprašytuose ugniakuruose per laidotuves kūrenta ugnis, o jos „liekanas“ barstydavo į kapą, jomis apiberdavo ir akmenų statinius.

Karstų liekanos aiškesnės III–IV a. kapuose (15 lent.). Dažniausiai karstus žymėjo medienos puvėsiai, išlikę kapuose po žalvariniais papuošalais arba žalvariu puoštais dirbiniais. Pvz., k. Nr. 47 medinio karsto liekanų gausiai aptikta po pentiniais, kamanomis, kurių odiniai dirželiai gausiai pakaustyti žalvariniais apkaustėliais.

Kad mirusieji laidoti karstuose, dažnai rodė ir geležinių kirvių padėtis kape. Mat šios įkapės dėtos šalia vyro, atremtos į karsto sienelę, žemyn nukreiptais ašmenimis. Todėl tyrinėjimų metu kirviai beveik visada randami tartum įkirsti į žemę. Pirmiausia ir aptinkamos jų įmovos, kartais dar ir prigludusios prie karsto kontūrų, jeigu jie kapo duobėje būna akivaizdūs.

Kai kuriuose kapuose žalvariniai papuošalai užkonservavo net karsto dugno ar šono fragmentų. Antai vyro k. Nr. 260, apytikriai palei mirusiojo dešiniąją blauzdą, buvo padėtos 2 žalvarinės lankinės žieduotosios segės, po kuriomis ir buvo rastas apie 14×20 cm dydžio sutrešusio karsto dugno gabalas (87 : 3 pav.). Vyro k. Nr. 112 tarp gausių degėsių išlikusi net apie 55 cm ilgio karsto šono dalis, kuri vietomis siekė nuo 2 iki 7 cm pločio. Aiškiai matyti, kad karstas buvęs skobtinis, apdegintas iš vidaus. Beje, jis paremtas 2 akmenimis, kurių vienas gulėjo viename, antras – kitame išlikusios medienos gale (52 : 4 pav.). Kad karstai buvo skobtiniai, išaiškėjo padarius tyrinėjamo kapo skerspjūvį. Bene geriausiai tai paliudijo k. Nr. 260 kasinėjimų rezultatai. Mat jame, kaip minėta, dar buvo išlikęs ir karsto dugno gabalas. Mirusiojo kojūgalyje padarytas šio kapo duobės skerspjūvis įtikino, kad karsto dugnas išlenktas (119 pav.).

Kai kuriuose kapuose aptiktos karsto kontūrų žymės, dažniausiai ryškios viename ar kitame kapo gale, kartais – abipus mirusiojo ar kurioje nors vienoje jo pusėje (15 lent.). Sprendžiant iš tų žymių, suaugusieji laidoti 45–50 cm pločio karstuose, kurių sienelės siekė apie 2–3 cm storio. Daryti ir siauresni karstai, kurių vieni – 40 cm (k. Nr. 260), kiti – apie 43 cm (k. Nr. 131) pločio. Neaiškus karstų ilgis. Mat ryškesni sienelių kontūrai tebuvo tik vyro kape Nr. 85. Todėl buvo galima nustatyti, kad karstas buvęs apie 45 cm pločio ir 190 cm ilgio (41 : 1 pav.). Vaikai laidoti apie 30–40 cm pločio ir apie 130 cm ilgio karstuose.

Teigiant, kad žviliškiai III–IV a. savo mirusiuosius laidojo skobtiniuose karstuose, dera pridurti, kad stinga duomenų, leidžiančių pasakyti, kokie karstai – skobtiniai ar padaryti iš lentų – buvo naudoti vėlesniais laikotarpiais, t. y. VII–VIII arba X–XII a. Mat tik keliuose VII–VIII a. kapuose po žalvariniais papuošalais išliko medienos, t. y. karsto puvėsių (k. Nr. 167, 172, 183, 189, 192, 202, 203, 213, 221). Be to, „įkirsti“ į žemę kirviai kai kuriuose kapuose (Nr. 186, 202) taip pat rodo, kad juose palaidoti mirusieji buvo paguldyti karstuose. Apie jų matmenis nėra jokių duomenų.

Labai mažai duomenų ir apie X–XII a. naudotus karstus. Antai tik vienos moters kape Nr. 2 tebuvo aptikta medienos liekanų, iš kurių aiškėja, kad karstas buvęs apie 45 cm pločio ir 180 cm ilgio.

122 pav. Pavienių akmenų padėtis moters kape Nr. 136

Pavienių akmenų, rastų prie mirusiojo, buvo 32 kapuose (10,6%), kurių 1 (k. Nr. 194) priklauso viduriniam, 4 – vėlyvajam geležies amžiui (k. Nr. 3, 4A, 6, 7), likusieji – senojo geležies amžiaus II pusei. Kaip parodyta 15 lentelėje, dažniausiai dėta po 1 (16 kapų), rečiau – po 2 (11 kapų) arba po 3 (4 kapai) ir retai – po 4 (1 kapas) akmenis. Jų padėtis mirusiojo atžvilgiu labai įvairi.

Po akmenį rasta galvūgalyje, šalia galvos, ties žastikauliu, prie juosmens, prie kojų arba pačiame kojūgalyje, vienur – mirusiojo dešinėje, kitur – kairėje (7 : 2; 21 : 1, 3; 37; 41 : 2, 3; 47 : 4; 55 : 3, 4 pav.). Dvigubame vaikų kape (Nr. 153–154) akmuo padėtas galvūgalyje (64 pav.). Viename moters kape (Nr. 266) jis gulėjo ties tošine dėžute su įkapėmis.

Dviejų akmenų padėtis kape dažnesnė tokia: po akmenį buvo arba abipus mirusiojo (prie kojų, galvos), arba kurioje nors vienoje jo pusėje (vienas – ties galva, kitas – ties kojomis) (52 : 2–4; 122 pav.). Tik k. Nr. 107 vienas akmuo gulėjo prie dešiniojo žastikaulio, kitas – prie kairiojo šlaunikaulio liekanų.

3 akmenys dažniau išdėlioti vienoje mirusiojo pusėje (kairėje arba dešinėje) (7 : 4 pav.). Bet jų rasta ir kitokioje padėtyje. Pvz., 2 akmenys gulėjo mirusiojo kairėje arba dešinėje (po 1 – prie galvos ar kojų), trečiasis akmuo – kitoje mirusiojo pusėje (prie juosmens ar kojų) (36 : 4; 48 : 2; 60 : 3 pav.). 4 akmenys buvo išrikiuoti mirusiojo dešinėje tokia tvarka: 3 jų gulėjo arti vienas kito, lygiagrečiai su mirusiojo kojomis, ketvirtasis – prie jo galvos (51 pav.).

Kapuose padėti pavieniai akmenys buvo apie 6–18 cm skersmens ir apie 10–20 cm ilgio. Nuo visų matmenimis skyrėsi tik akmuo, padėtas mirusiųjų galvūgalyje bendrame dviejų vaikų kape Nr. 153–154. Mat jis buvo apie 30 cm ilgio ir apie 20 cm skersmens. VII–VIII a. palaidoto mirusiojo galvūgalyje (k. Nr. 194) padėtas akmuo taip pat buvo didokas, t. y. siekė iki 24 cm ilgio ir iki 18 cm skersmens. Dar didesnių – apie 40–45 cm ilgio ir apie 20–30 cm skersmens rasta X–XII a. datuojamuose kapuose. Kai prie mirusiojo dėdavo 1 akmenį, tai jį statydavo galvūgalyje (k. Nr. 4A), o kai 2, tai arba abipus mirusiojo (k. Nr. 6), arba vieną – galvūgalyje, kitą – kojūgalyje (k. Nr. 7). Ypač dideli 2 akmenys gulėjo abipus sudeginto mirusiojo palaikų k. Nr. 3. Vienas iš jų buvo net 75 cm ilgio ir 40 cm skersmens, kitas – 50 cm ilgio ir 30 cm skersmens.

Kartais po akmenimis būna priberta degėsių (k. Nr. 41, 45, 74, 107, 123, 126), o kai kurie akmenys net pajuodę, tartum aprūkyti. Šalia jų rasta ir po šukele grublėtu paviršiumi (k. Nr. 45, 107).

Kai kuriuose kapuose akmenys padėti duobės pakraščiuose, t. y. atokiau nuo mirusiojo, kituose – arti jo.

Dauguma archeologų pritaria J. Puzino išsakytai minčiai, jog pavieniai akmenys dėti karstui paremti (Puzinas, 1938, p. 217). Kad kartais tam tikslui akmenys galėjo būti naudojami, liudija ir Žvilių kapinyno kasinėjimų medžiaga. Antai tyrinėjant kapą Nr. 108, buvo konstatuotos apie 45 cm pločio ir 100 cm ilgio karsto liekanos, t. y. karsto sienelių kontūrai (52 : 3 pav.). Jų galuose (mirusiajam iš kairės) gulėjo po akmenį (vienas nuo kito per 80 cm). Karsto sienelių kontūrai, „paremti“ dviem akmenimis (abipus mirusiojo), užfiksuoti ir tyrinėjant k. Nr. 107 (52 : 2 pav.). Sąsajos tarp karsto ir jį rėmusių akmenų akivaizdžios ir kitų kapų kasinėjimo medžiagoje (k. Nr. 130, 131). O štai kape Nr. 112, mirusiojo kairėje, išlikusi net 55 cm ilgio skobtinio karsto šono dalis, kurios vienas galas buvo paremtas akmeniu. Antrojo akmens, gulėjusio per 80 cm tiesia linija nuo pirmojo, nesiekė kitas išlikusio karsto galas (52 : 4 pav.). Antra vertus, nors kai kuriuose kapuose ir buvo aiškios karstų sienelių žymės, prie jų nerasta jokio akmens (k. Nr. 56, 85, 86, 97, 103, 124, 145, 260).

Nekelia abejonių faktas, kad kai kurie pavieniai akmenys neturėjo jokio ryšio su karstu. Tai pasakytina apie tuos atvejus, kai akmuo gulėjo galvūgalyje ar ties mirusiojo viršugalviu (k. Nr. 23, 75, 159, 194, 266), kai pačiame kapo duobės pakraštyje greta vienas kito padėti 3 arba tik 1, o kartais ir 2 akmenys (k. Nr. 41, 45, 118, 123, 126, 147). Kartais net viename kape šalia palaidotiems individams tik vienas akmuo būna pastatytas galvūgalyje arba kojūgalyje (k. Nr. 153–154) (37, 64 pav.). Be to, akmuo dėtas ir prie sudeginto

mirusiojo kaulų krūvelės (k. Nr. 3). Tokie atradimai, žinoma, verčia galvoti, kad pavieniai akmenys, padėti prie mirusiojo, galėjo turėti ne vien tik praktinę, bet ir simbolinę reikšmę, juolab, kad baltų mitologijos tyrinėtojai nė kiek neabejoja dėl akmenų ritualinės reikšmės (Vėlius, 1983, p. 31). Todėl net jei akmuo ir remia karstą, tokia padėtis nė kiek nesumenkina jo magiškosios paskirties, sakralinės prasmės.

Griaučių liekanos kapuose labai menkos. Dažniausiai aptikti tik kaukolių dūlėsiai, kartais dar koks smegeninės fragmentas, žandikaulio dalis ar dantų trupiniai, ypač jei prie jų prigludę žalvariniai galvos ar kaklo papuošalai. Kapai su tokiais radiniais sudarė 42,6 proc. Prie apyrankių, žiedų išliko dar ir rankų kaulų fragmentų, pirštikaulių (36,3 proc. kapų). Bet retai rasta kojų, dubenkaulių dūlėsiai (3 proc. kapų). Vos 5 kapuose buvo užfiksuotos beveik viso skeleto stambesnių kaulų žymės (k. Nr. 9, 21, 55, 112, 222) (85 pav.).

Atsižvelgiant į atskirų skeleto dalių liekanas bei įkapių padėtį prie jų, nesunku nustatyti, kad mirusieji beveik visada laidoti po vieną. Dvigubų kapų tebuvo 12, trigubų – 1.

Senajam geležies amžiui priklausančiuose dvigubuose kapuose dažniausiai rasti vyro ir vaiko palaikai. Vienur vaikas (berniukas) gulėjo lygiagrečiai su vyru, jo kairėje, galvūgalyje (k. Nr. 85–86) (41 : 1 pav.), kitur vaikas (lytis nenustatyta) taip pat paguldytas vyro kairėje, bet lygiagrečiai su jo kojomis (k. Nr. 126) (41 : 2 pav.). Dviejuose kapuose vaikas (k. Nr. 143A – mergaitė, k. Nr. 156 – nenustatytos lyties individas) laidotas vyro kape (k. Nr. 143B ir 159); mirusiuosius skyrė 13–20 cm storio žemės tarpsluoksnis. Dar vienas vyras buvo palaidotas nenustatytos lyties vaiko kape (Nr. 82–83); žemės sluoksnis tarp vieno ir kito siekė 20–25 cm storio. Kituose dvigubuose kapuose šalia vienas kito guldyti 2 berniukai (k. Nr. 76, 153–154) (39 : 1, 2 pav.). Trigubame kape palaidoti 2 berniukai (k. Nr. 110, 111), šalia kurių, prie kojų – mergaitė (k. Nr. 109) (53 : 1 pav.). Poriniuose kapuose moterys laidotos vyro kape, o žemės sluoksnis tarp mirusiųjų buvo apie 30–40 cm storio (k. Nr. 34–35, 96–97).

Vėlesnio laikotarpio kapuose daug retesni atvejai, kai bendroje duobėje palaidoti 2 mirusieji. Antai ištirti tik 2 dvigubi VII–VIII a. kapai, kurių viename vyro dešinėje gulėjo nenustatytos lyties individas (k. Nr. 238), o kitame (k. Nr. 245) palaidotas vyras ir moteris (87 : 2 pav.).

Toje kapinyno teritorijoje, kur mirusieji laidoti X–XII a., rastas tik 1 dvigubas kapas, kuriame 2 moterys paguldytos šalia viena kitos (k. Nr. 4) (5, 6 pav.).

Taigi tyrinėtuose 303 kapuose buvo palaidoti 308 mirusieji.

Nors skeletų liekanos ir labai menkos, galima manyti, kad ir vyrai, ir moterys laidoti aukštiekninkai, ištiestomis kojomis, įvairiai sudėtomis rankomis. Mat tokia mirusiųjų poza užfiksuota visuose archeologų tyrinėtuose geležies amžiaus kapinyuose, kuriuose buvo išlikusi osteologinė medžiaga. Antra vertus, ir keliuose Žviliuose atkastuose kapuose (k. 9, 21, 55, 112, 124, 194, 197, 222, 238A) rastos griaučių dalys (dubens, kojų kaulų liekanos) liudijo, kad mirusieji paguldyti būtent minėtąja poza. Žinoma, galėjo būti ir kitaip paguldyti. Juolab, kad ir kitų kapinynų kasinėjimo duomenys rodo, jog juose buvo vienas kitas mirusysis, palaidotas sukryžiuotomis kojomis (Jauneikiai, Jonišio r.; Marvelė ir Veršvai, abu – Kauno r.; Pagrybis, Šilalės r.; Reketė, Kretingos r.; Šaukėnai, Tauragės r., ir kt.) arba ant šono, tarsi miegantys (Lauksvydai, Kauno r.; Maudžiorai, Kelmės r.; Pagrybis, Šilalės r.; Plinkaigalis, Kėdainių r., ir kt.).

Rankų padėtį galima apibūdinti remiantis tik nedaugelyje kapų (29 proc.) rastais dilbikaulių, pirštikaulių fragmentais, kuriuos užkonservavo žalvariniai papuošalai – apyrankės ir žiedai. Kai jie užmauti ant abiejų mirusiojo rankų, galima nustatyti, kad abi jos sudėtos ant krūtinės (k. Nr. 43, 54, 89, 96, 113, 131, 136, 183, 270, 274, 278), ant pilvo (k. Nr. 22, 23, 24, 44, 55, 87, 138, 293) arba dešinioji – ant pilvo, o kairioji – ištiesta palei šoną (k. Nr. 41), padėta ant juosmens (k. Nr. 130), ant krūtinės (k. Nr. 213, 235, 242), dešinioji – ant juosmens, o kairioji – ant krūtinės (k. Nr. 108, 134), arba priešingai, t. y. dešinioji – ant krūtinės, o kairioji – ant juosmens (k. Nr. 197). Kai apyrankės ar žiedai užmauti tik ant vienos kurios nors mirusiojo rankos, tik šios padėtis ir tebuvo aiškesnė. Pvz., dešinioji ranka padėta ant krūtinės (k. Nr. 27, 50, 53, 73, 86, 114, 115, 117, 125, 139, 225), pilvo (k. Nr. 149, 223), juosmens (k. Nr. 56, 140) arba kairioji ranka padėta ant krūtinės (k. Nr. 47, 83–85, 101, 112, 116, 118, 122, 157, 167, 222, 265, 295), juosmens (k. Nr. 88, 105, 109, 137, 160, 184, 296, 301), ištiesta palei šoną (k. Nr. 40, 80). Ne viename kape žiedų bei apyrankių rasta mirusiojo pakaklėje, krūtinės ar juosmens srityje, bet nebuvo aišku, ant kurios rankos papuošalai galėjo būti užmauti (k. Nr. 39, 48, 119, 121, 133, 143, 154–156, 158, 189, 214, 224, 227, 228, 237, 251, 253, 255, 276, 280).

Sudeginto mirusiojo kaulų rasta tik kape Nr. 3. Pažymėtina, kad šio duobė buvo panašaus dydžio, kaip ir griautinių kapų. Karsto liekanų neaptikta. Nedidelis žiupsnelis sudegintų kaulų pabertas duobės PV gale. Įkapių nerasta. Labiausiai į akis krinta 2 dideli akmenys, kurių po 1 gulėjo abiejuose duobės pakraščiuose. Vienas iš jų buvo net 40 × 75 cm, kitas – 30 × 50 cm dydžio.

7 lentelė. Mirusiųjų laidojimo gylis

Gylis cm	Kapų Nr.	Iš viso
30	151, 299	2
35	22, 82, 105, 128, 153, 154, 192, 193, 292, 300, 302	11
40	24, 27, 34, 36, 77, 79–81, 106, 129, 139, 20	12
45–48	29, 46, 52, 62, 71–73, 76, 125, 146, 156, 194, 195, 219, 231, 236, 243, 244, 246, 283, 296, 301	22
50–54	7, 23, 25, 30, 33, 59, 66, 68, 89, 91, 104, 109–111, 114, 121, 124, 130, 134, 144, 145, 161, 172, 191, 199, 204, 207, 211, 217, 218, 229, 232, 234, 245, 250, 251, 259, 263, 264, 271, 275, 281, 287, 293, 295, 297, 303	47
55–58	28, 69, 78, 120, 122, 133, 135, 136, 140, 143, 152, 160, 163, 166, 168, 171, 181, 198, 208, 210, 215, 216, 221, 223, 224, 227, 230, 241, 242, 248, 257, 278, 288, 294, 298	35
60–62	49, 61, 64, 65, 67, 74, 83, 92, 108, 112, 123, 132, 138, 141, 142, 155, 157, 162, 170, 173, 177–180, 184, 187, 188, 190, 196, 197, 203, 225, 233, 235, 238, 240, 249, 289, 291	39
65–67	60, 75, 84, 93, 96, 116, 117, 148, 159, 164, 167, 169, 175, 185, 228, 239, 247, 254, 286	19
70–72	3, 6, 17, 20, 35, 39, 42, 85, 90, 100, 107, 113, 119, 127, 131, 147, 149, 158, 176, 182, 183, 205, 209, 220, 222, 237, 253, 260, 267, 269, 272, 276, 277, 280	34
75–77	21, 26, 86, 126, 137, 150, 165, 189, 202, 212–214, 226, 258, 261, 265, 266, 282	18
80	4, 5, 8, 9, 15, 44, 101, 115, 118, 174, 206, 252, 255, 256, 268, 273, 274	17
85	2, 10, 11, 13, 87, 94, 103	7
90	1, 14, 18, 19, 54, 186, 201, 270	8
95	88, 99	2
100	43, 48, 53, 56, 97, 279, 285, 290	8
105	37, 45, 98	3
110	32, 38, 40, 57, 95, 102, 284	7
120	41, 50, 58	3
125	31	1
130	47, 55	2
150	51, 70	1

Šis kapas rastas toje kapinyno teritorijoje, kur buvo laidojama X–XII a. Reikia pridurti, kad ir kituose Jūros ir Dubysos tarpupyje kasinėtuose kapinuose, chronologiniu požiūriu priklausančiuose I tūkstantmečio pabaigai ir II pradžiai, archeologai yra ištyrę ne vieną degintinį kapą (Kvėdarna, Paragaudis, Upyna, Žasinas – visi Šilalės r.; Bikavėnai, Šilutės r.). Kad sudeginti mirusieji minėtu laikotarpiu laidoti ir kituose, archeologų nekasinėtuose regiono kapiny-

nuose, neleidžia abejoti ir kraštotyrininko Vlado Statkevičiaus pateikti duomenys, kuriuos jis kaupė ne vienerius metus, lankydamas Šilalės apylinkėse išlikusius laidojimo paminklus, smarkiai nukentėjusius nuo žemės darbų. Apžiūrinėdamas Antininkų, Baravykų, Dargalių, Gulbių, Jaunodavos, Lingių Fermos, Payžnio, Pakalniškių, Pilsūdų, Požerės, Rūtelių, Šiaudalių kapinynų suartą paviršių, jis rasdavo sudegintų kaulų fragmentų, apdegusių metalinių įkapių.

Be to, kai kur kraštotyrininkas užfiksavo net apie 15 × 20 cm dydžio dėmių su suodžiais, angliukais, apdegusiais ginklais, papuošalais, darbo įrankiais, sudegintais kauliukais, keramikos fragmentais. Jo nuomone, tai galėjo būti mirusiųjų deginimo vieta (Statkevičius, 1989; 1989šb).

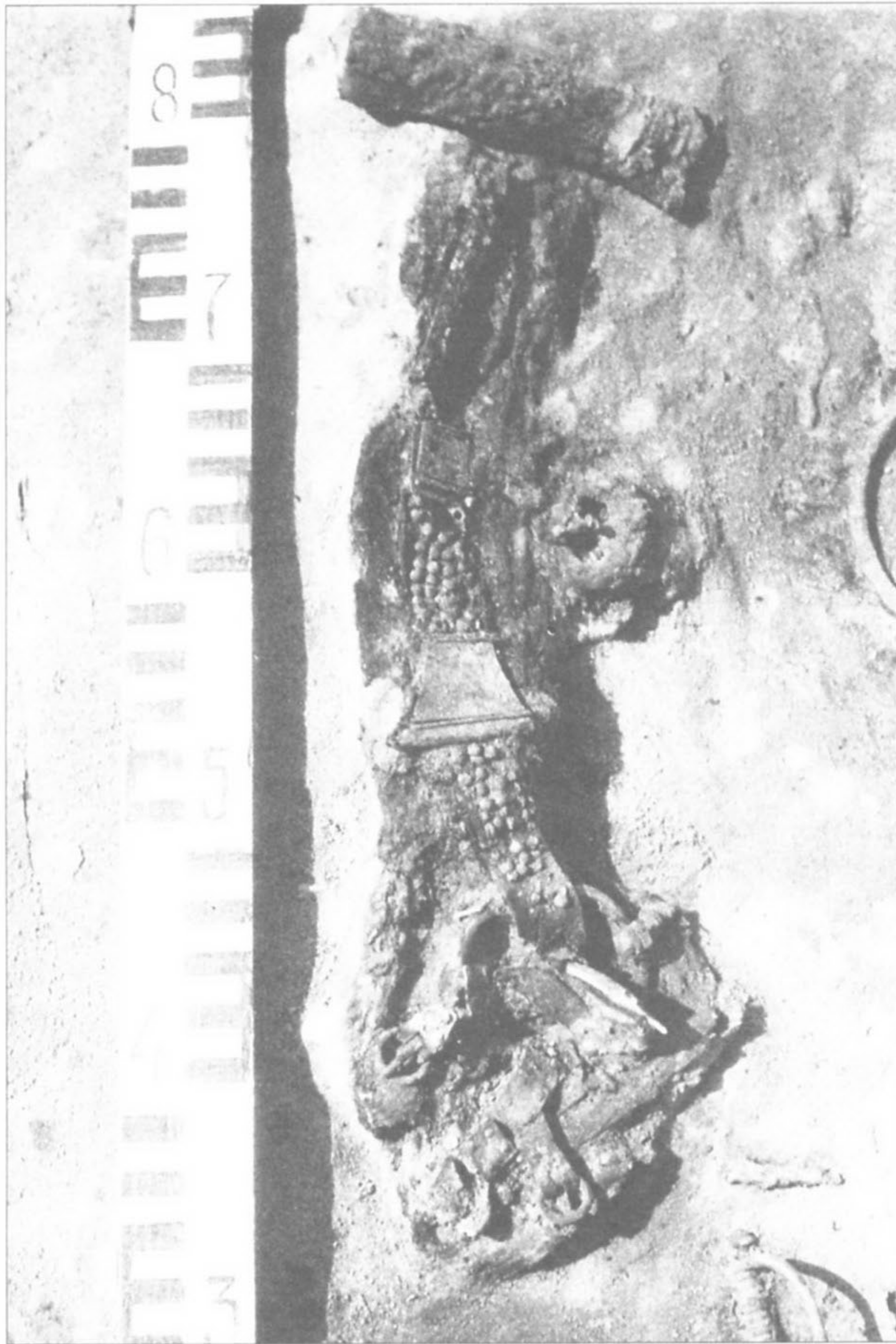
Mirusiųjų laidojimo gylis labai įvairus. Didžioji dalis mirusiųjų (57,7 proc.) palaidota 45–70 cm gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus (lent. 7). Keletas kapų rasta vos 30 cm, bet kartais net 130–150 cm gylyje. Stinga duomenų, kokiame gylyje buvo keturių mirusiųjų palaikai. Mat vieno jų kapas visai suardytas, nerasta nė skeleto liekanų, aptiktos tik kelios įkapių nuolaužos, išblaškytos permaišytoje žemėje (k. Nr. 262). Kito suardyto kapo duobėje apskritai nebebuvo jokių radinių (k. Nr. 63). Kokiame gylyje mirusieji buvo

palaidoti likusiuose dviejuose kapuose (Nr. 12, 16), nėra aišku, nes 1968 m. kasinėjimų ataskaitoje stinga žinių.

Vertinant duomenis chronologijos aspektu, į akis krito tai, kad ypač nevienodame gylyje žviliškiai laidoti senajame geležies amžiuje. Akivaizdu, kad kai kuriose perkasoje visi tyrinėti kapai buvo kone tame pačiame gylyje, kadangi vienus nuo kitų teskyrė 5 cm (pk. Nr. 73, 79), 10 (pk. Nr. 11, 21), 15 (pk. Nr. 13, 24, 36) ar 20 (pk. Nr. 23, 27) storio žemės sluoksnis. Kitur žemės sluoksnis su jame aptiktais kapais siekė 25–40 cm storio (lent. 8). Bet iširta ir tokių perkasų, kuriose sekiausiai įrengti kapai rasti 35–45 cm, o giliausiai – 95–150 cm nuo dabartinio žemės paviršiaus (pk. Nr. 15–19, 26, 27, 30, 68, 72). Jose žemės sluoksnis su kapais buvo 50–85 cm storio.

8 lentelė. Tyrinėto žemės sluoksnio storis perkasoje su kapais

Perkasų Nr.	Sluoksnio storis cm	Perkasų Nr.	Sluoksnio storis cm	Perkasų Nr.	Sluoksnio storis cm	Perkasų Nr.	Sluoksnio storis cm
1	70–90	22	150	43	–	64	–
2	80	23	45–65	44	30–55	65	75
3	70–80	24	40–55	45	–	66	53–76
4	–	25	40	46	45–70	67	50–90
5	–	26	35–95	47	–	68	50–100
6	–	27	50–110	48	–	69	–
7	50–80	28	–	49	50–75	70	50–75
8A	–	29	–	50	50–80	71	–
9	70–90	30	65–110	51	55–90	72	45–110
10	–	31	35–85	52	60	73	50–55
11	30–40	32	50–80	53	50	74	60–100
12	40–75	33	50–80	54	–	75	35–60
13	40–55	34	–	55	35–60	76	45–55
14	50–125	35	45–75	56	50–80	77	55
15	40–110	36	35–40	57	50–75	78	–
16	70–120	37	50–70	58	50–75	79	30–35
17	45–130	38	40–75	59	57	80	45
18	45–130	39	45–70	60	48–60	81	50
19	100–150	40	75	61	45–70	82	–
20	45–65	41	–	62	45–65		
21	50–60	42	–	63	50–80		

123 pav. Kirvio, diržo ir pentinų padėtis vyro kape Nr. 47

Tikėtina, kad tokiai įvairovei lemiamos reikšmės galėjo turėti tai, jog kalvelėje įrengtas kapinynas ilgus metus buvo ariamas, tad dalis žemių galėjo nuslinkti žemyn. Todėl ant įkalnėje kasinėtų perkasų paviršiaus galėjo slūgsoti suneštinės žemės sluoksnis. Juolab, kad iš tikrųjų kalvelės centre atkasti kapai tebuvo vos 30–35 cm (pk. Nr. 79) arba 45–55 cm (pk. Nr. 76, 77, 80, 81) gilyje. Antra vertus, archeologinėje literatūroje senokai paskelbta tyrinėtojų nuomonė, kad kai kuriose Baltijos regiono senųjų žemdirbių bendruomenėse galiojo paprotys gilesnes duobes iškasti tiems mirusiesiems, kurie priklausė genties diduomenei (Могильников, 1974, p. 151, 184).

Šiuo atžvilgiu atkreipia dėmesį kario raitelio kapas Nr. 47 (30 pav.). Vyras palaidotas 135 cm gilyje. Įkapės išdėstytos abipus mirusiojo, galvūgalyje. Dešinėje pusėje įmovinis kirvis padėtas taip, lyg korpusu remtūsi į karsto sienelę, o ašmenimis – į jo dugną. Nors karstas sunykęs, bet apie jo buvimą liudija minėta kirvio padėtis (tarsi įkirstas į žemę) ir prie jo ašmenų prikibusios medienos likučiai – karsto „pėdsakai“. Kirvakotis gulėjęs palei dešinę ranką, ant kurios išilgai ištiestas

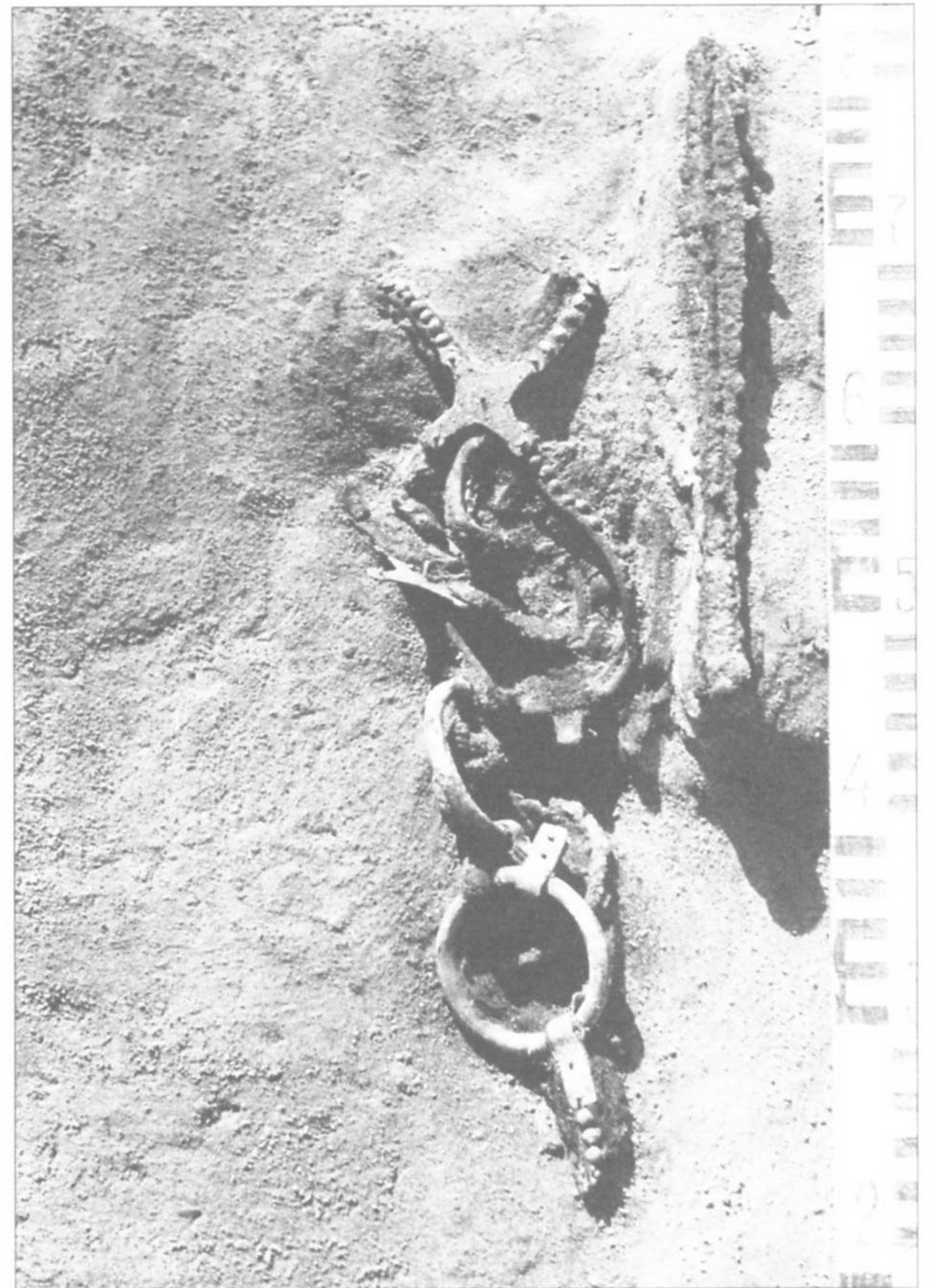
labai puošnus žalvariu ir sidabru iškalinėtas diržas kartu su geležiniu peiliu. Vienas diržo galas beveik siekė kirvį, o kitas – 2 ant rankos padėtus žalvarinius pentinus su odiniais žalvariu puoštais dirželiais, skirtais pentinui prisegti prie apavo (123 pav.).

Mirusiojo kairėje pusėje buvusi ietis, kurios teišliko tik geležinis antgalis, gulįs ties galva. Greta buvo dvejios kamanos, kurių dirželiai nusagstyti žalvariniais kūgeliais, be to, puoštos žalvario apkalais, pakabučiais. Tarp jų buvo dveji žąslai (124 pav.).

Vyro kostiumą puošė žalvarinė sidabru pagražinta segė, žalvarinė antkaklė, žalvarinė apyrankė, geležinis smeigtukas (31 pav.).

Laidojant raitelį, kūrenta ugnis, kuri, be abejonės, turėjo ritualinę reikšmę, nes ir kapo dugne, ir visame duobės sampile buvo degusių krislelių, anglies gabalėlių (29 : 1 pav.).

Užpiltas kapas apdėtas akmenų vainiku. Deja, tyrinėjimų metu rasti tik jo likučiai: keliolika įvairaus dydžio (40 × 23 × 15 – 10 × 14 × 8 cm) akmenų, pabirusių pietinėje ir šiaurinėje kapo pusėse. Suardyto vainiko liekanos slūgsėjo visai negiliai – po ariamos žemės sluoksniu.

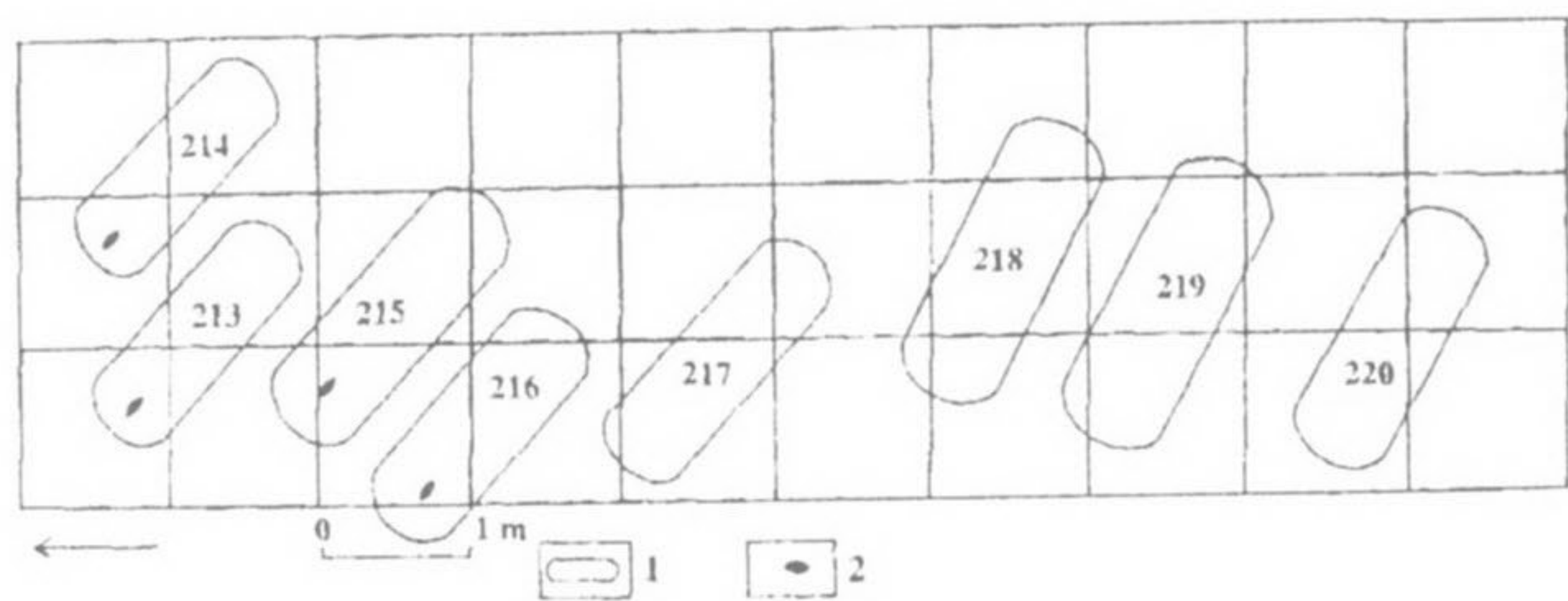

124 pav. Kamanos ir ietigalis vyro kape Nr. 47

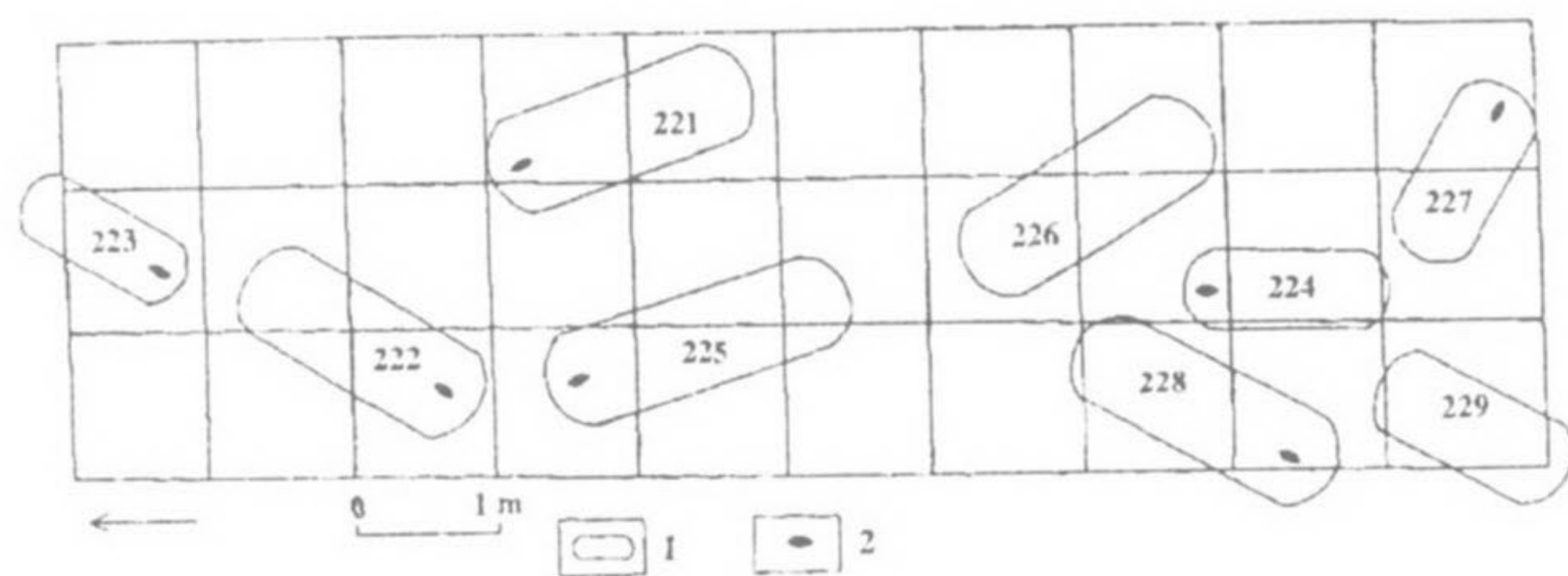
Taigi raitelio laidosena, atrodo, mažai kuo skiriasi nuo kitų vyrų (pėsčiųjų ir raitųjų) laidosenos – panaši kapo įranga, įkapių išdėstymo tvarka, matyt, ir akmenų vainikas buvęs panašus. Neįprastas tik duobės gylis. Užtat skirtumas ypač akivaizdus, lyginant raitelio ir kitų vyrų įkapes, jų vertę, puošybą, gamybą, pagaliau jų kiekį, įvairovę. Šiuo požiūriu raitelis, palaidotas kape Nr. 47, neturi sau lygių ne tik Žvilių kapinyne, bet ir kituose Jūros ir Dubysos tarpupyje kasinėtuose paminkluose, priklausančiuose senajam geležies amžiui. Artimiausių analogijų žinoma už Lietuvos ribų plytinčiose baltų žemėse. Turimas galvoje IV a. jotvingių „kunigaikščio“ kapas, lenkų archeologų atkastas Šveicarijos kapinyne, ties Suvalkais (Antoniewicz, Kaczyński, Okulicz, 1958, p. 22–57).

Perkasoje Nr. 67 raitelio kapas (Nr. 270) aptiktas giliausioje duobėje. Kiti šalia esantys kapai buvo 50–80 cm, o raitelio kapas – 90 cm gylyje. Mirusiojo galvūgalyje – kirvis, ictigalis, peilis, žaslai, diržo sagtis, kairėje pusėje – 2 pentinai ir dirželių sagtelės (99 : 1 pav.). Raitelis papuoštas antkakle, apvarėle, sudaryta iš žalvarinių įvijėlių ir stiklinių karoliukų. Ant rankų užmauta po apyrankę, drabužis ant krūtinės susėgtas 3 segėmis, prie vienos dar prikabinta žalvarinė grandinė su gintariniu amuletu. Beje, tiek daug papuošalų nerasta nė viename Žviliuose atkastame vyro kape.

Tačiau kai kuriose perkasoje mirusieji (vyrai ir moterys) palaidoti net giliau už raitelius (pk. Nr. 16, 19) arba panašiam gylyje kaip ir raiteliai (pk. Nr. 13). Likusiose perkasoje (Nr. 66, 72, 76, 79) atkasti raitelių kapai buvo suardyti, tad jų tyrinėjimai menkai tegali

125 pav. ŠV–PV kryptimi orientuotos kapavietės perkasoje Nr. 57

126 pav. Įvairiomis kryptimis orientuotos kapavietės perkasoje Nr. 58

paremti prielaidą, jog neeiliniams žemdirbių bendruomenės nariams žviliškiai kasė gilesnes duobes.

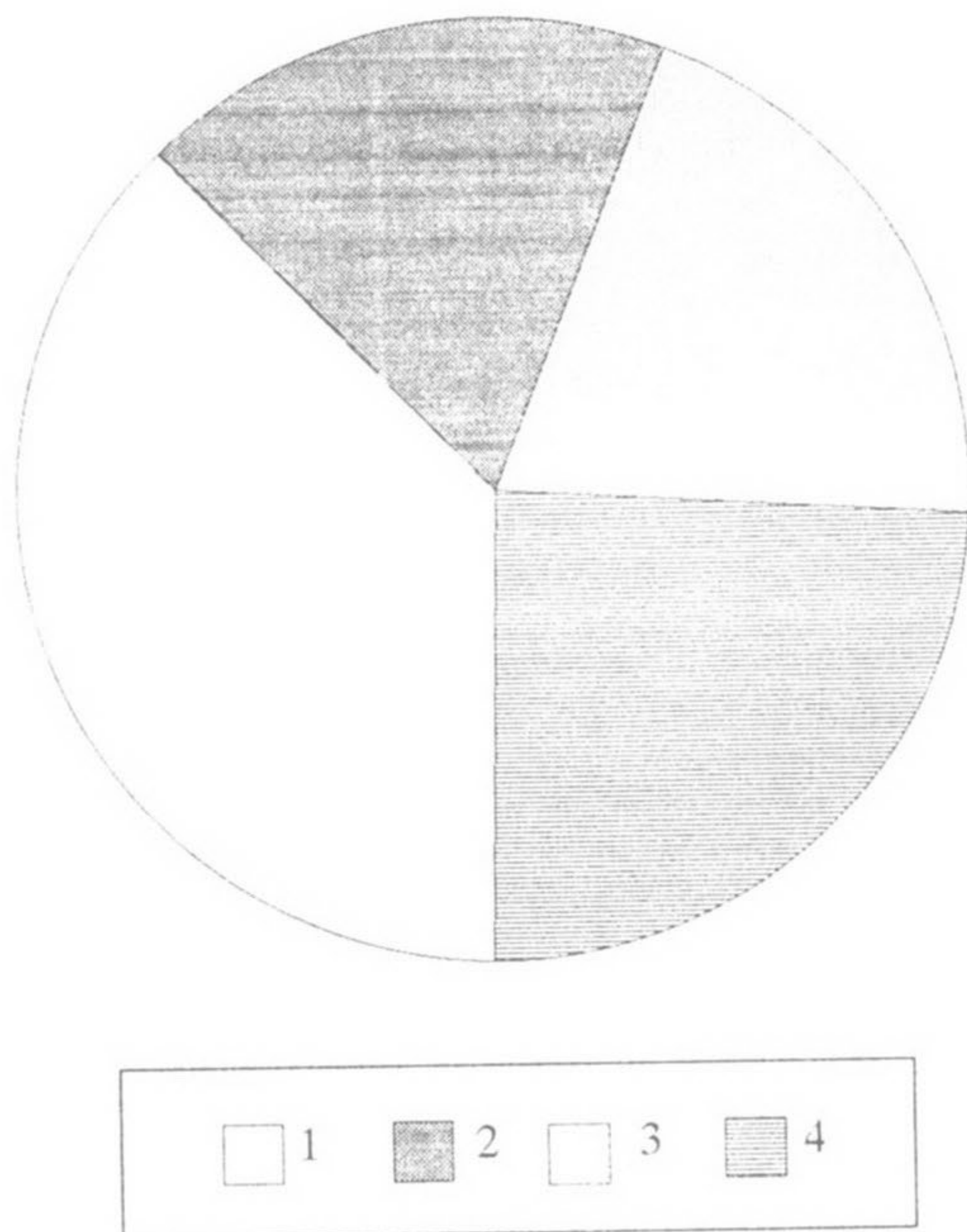
Viduriniame ir vėlyvajame geležies amžiaus perioduose laidota vienodesniame gylyje. Antai VII–VIII a. datuojami kapai dažniausiai rasti 48–80 cm gylyje. Sekliau (35–45 cm gylyje) palaidoti tik 5 mirusieji, kurių visi kapai buvo atkasti perkasoje Nr. 55. Ir tik 1 mirusysis (k. Nr. 186) rastas 90 cm gylyje. X–XII a. kapai įrengti 70–90 cm gylyje, išskyrus 1 (k. Nr. 191), rastą 50 cm gylyje.

Mirusiųjų orientavimą pagal pasaulio šalis geriausiai rodė po armeniu gelsvame smėlyje išryškėję kapų duobės kontūrai (125, 126 pav.). Jų nebuvo galima užfiksuoti tik tyrinėjant suardytus kapus. Tokių buvo 32 (10,5 proc.).

Ir senojo, ir vidurinio, ir vėlyvojo geležies amžiaus laikotarpiais duobės kapams dažniausiai kastos ŠV–PR (155 kapai; 51,1 proc.), perpus rečiau – ŠR–PV (74 kapai; 21,4 proc.) kryptimi (9 lent.).

9 lentelė. Kapų kontūrų kryptis

Laikotarpis	Kryptis				
	ŠV–PR	ŠR–PV	Š–P	V–R	Neaiški
Senasis geležies amžius	86	50	11	11	24
Vidurinis geležies amžius	58	17	6	10	8
Vėlyvasis geležies amžius	11	7	1	3	–
Iš viso	155	74	18	24	32

127 pav. Procentinis mirusiųjų laidojimo krypties santykis pagal pasaulio šalis: 1–36,9 proc. (galva į ŠV), 2–18,4 proc. (galva į ŠR), 3–20,2 proc. (galva į PV), 4–24,5 proc. (galva į PR)

10 lentelė. Mirusiųjų orientavimas

Orientavimas	Kapų numeriai	Iš viso
ŠV		
285°	30, 77, 141, 176, 180, 260	6
300°	33, 74, 81, 85, 86, 142, 172, 182, 218, 230, 241, 259, 268, 270, 278, 284	16
315°	28, 58, 71, 72, 75, 82, 89, 93, 105, 110–113, 124, 126 (A, B), 137, 153, 154, 164, 178, 202, 248, 295, 296	25
330°	23, 27, 48, 56, 80, 143B, 183, 184, 212–214, 247, 282	13
345°	34, 35, 106, 130, 132, 133, 135, 147, 148, 189, 221, 225, 238B, 239, 242	15
?	10, 14, 18	3
ŠR		
15°	29, 104, 236	3
30°	22, 45, 67, 95, 103, 117, 119, 120, 144, 145, 231, 233, 240	13
45°	43, 60, 76 (A, B), 98, 101, 121	7
60°	42, 44, 57, 92, 272	5
75°	55, 155	2
?	4B, 6, 21	3
S*Š	97, 99, 107, 122, 127, 197, 224, 235, 261, 277, 285	11
S*R	158, 162, 167, 168, 170, 175, 250, 274	8
PV		
195°	–	–
210°	26, 69, 84, 114, 118, 150, 194, 196, 222, 223, 228, 291	12
225°	4A, 40, 94, 115, 289	5
240°	24, 32, 39, 41, 59, 61, 68, 290, 293	9
255°	–	–
S*P	96, 100, 108, 140, 185, 198, 206, 276	8
S*V	7, 47, 54, 102, 156, 159, 166, 174, 301	9
PR		
105°	271	1
120°	36, 87–89, 186, 227, 265, 266, 280	9
135°	50, 65, 83, 109, 136, 157, 160	7
150°	123, 125, 134, 138, 139, 143A, 203, 209, 251, 253	10
165°	49, 52, 53, 116, 131, 149, 201, 237, 238A, 249, 255	11
?	12	1

* S^x – sezoniniai nukrypimai.

11 lentelė. Mirusiųjų orientavimas chronologijos kontekste

Kryptis	Kapų skaičius			
	Senasis geležies amžius	Vidurinis geležies amžius	Vėlyvasis geležies amžius	Iš viso
ŠV	52*	23	3	78
ŠR**	36	12	3	51
PR	26	13	1	40
PV**	30	11	2	43
Iš viso	144	59	2	43

12 lentelė. Vaikų kapai

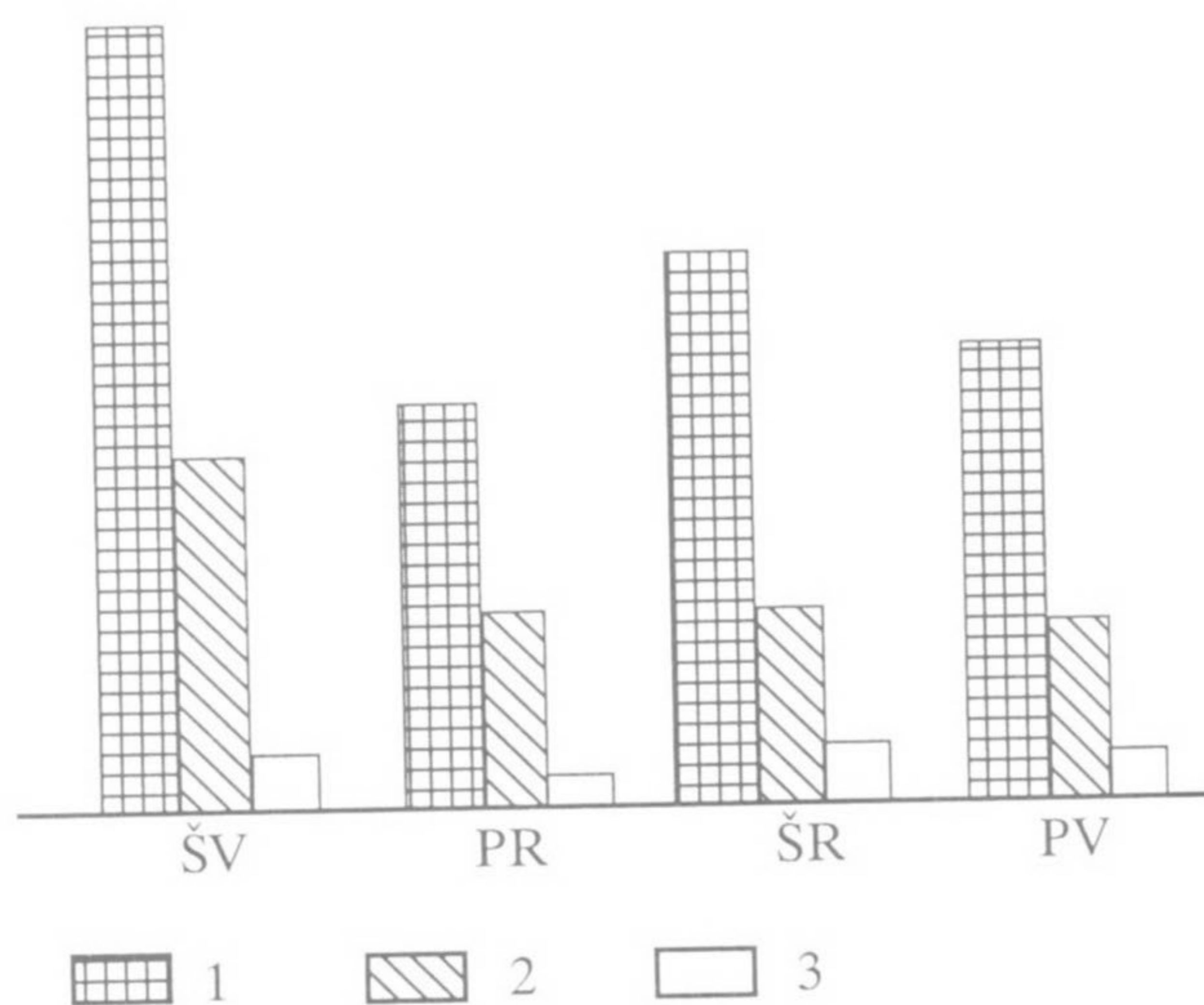
Lytis	Mergaitės	Berniukai	Neaiški
Kapų Nr.	14, 18, 27, 43, 49, 52, 53, 72, 109, 114, 121, 131, 143A, 178, 182–184, 188, 198, 203, 204, 224, 234, 241, 271, 273, 274, 280, 289	17, 20, 32, 60, 76AB, 86, 88, 92, 105, 110, 111, 130, 132, 140, 153, 154, 167, 180, 223, 237, 251, 261, 268, 278, 295	31, 83, 90, 104, 106, 120, 126B, 133, 135, 156, 165, 168, 170, 177, 179, 227, 229, 232, 248, 263, 264
Iš viso	29	26	21

Atskirų skeleto dalių liekanos bei įkapių padėtis 207 kapuose leido nustatyti ir juose palaidotų 212 individų orientavimą. ŠV–PR kryptimi iškastose duobėse mirusieji guldyti nevienodai: 78 orientuoti galva į ŠV, 39 – į PR (lent. 10). ŠR–PV kryptimi iškastose duobėse galva į ŠR orientuoti 52 mirusieji (įskaitant 11 kapų su sezoniniais nukrypimais į Š ir 8 – į R), į PV – 43 mirusieji (įskaitant 8 kapus su sezoniniais nukrypimais į P ir 9 – į V) (10 lent.; 127 pav.).

Dvigubuose ir trigubuose kapuose mirusieji guldyti dvejopai, t. y. vienur orientuoti ta pačia (k. Nr. 34 ir 35, 76A ir B, 85 ir 86, 126A ir B, 153 ir 154, 156 ir 159) arba priešinga (k. Nr. 4A ir B, 82 ir 83, 96 ir 97, 109–111, 143A ir B, 238A ir B) kryptimi. Laidojimo kryptis nenustatyta tik suardytame dvigubame kape Nr. 245.

Patyrinėjus mirusiųjų orientavimo paprotį chronologijos aspektu, paaiškėjo, kad senajame ir viduriniame geležies amžiuje vyravo tendencija individus guldyti galva į ŠV (128 pav.). Ar tokia tendencija išsilaikė ir vėlyvajame geležies amžiuje, nėra aišku dėl duomenų stygiaus. Mat ištirtuose to laikotarpio kapuose buvo nustatyta tik 9 mirusiųjų laidojimo kryptis, kuri gana įvairi pasaulio šalių atžvilgiu (11 lent.).

Mirusiųjų lyties ir amžiaus diagnostika atlikta remiantis vien tik archeologijos duomenimis. Dėl prastos osteologinės medžiagos būklės antropologiniai tyrimai mažai padėtų.

128 pav. Mirusiųjų orientavimas chronologijos kontekste: 1 – senasis, 2 – vidurinis, 3 – vėlyvasis geležies amžius

* Skaitmuo (šis ir kiti) rodo kapų skaičių.

** Įskaitant ir kapus su sezoniniais nukrypimais.

Iš 303 kapuose palaidotų 308 mirusiųjų 132 buvo vyrai, 107 – moterys; 69 individų lytis nenustatyta. Atsižvelgus į kapų duobių matmenis, galima nesunkiai nustatyti, kuris mirusysis buvo suaugęs ir kuris – vaikas. Šiuo klausimu informacijos dar teikia ir papuošalai, ypač apyrankės bei žiedai. Mat vaikams ant rankų užmaudavo mažesnio skersmens papuošalus. Be to, kartais jiems į kapą įdėdavo ir kitų (papildomų) įkapių, kurių matmenys daug mažesni už suaugusiųjų kapuose rastus dirbinius. Pvz., berniukus aprūpindavo net vaikškų (žaislinių?) ginklų komplektu (k. Nr. 153, 154) (39 : 2 pav.). Visa tai leido nustatyti, kad Žvilių kapinyne buvo atkasti ne mažiau kaip 76 vaikų kapai, tarp jų – 29 – mergaičių, 26 – berniukų, 21 – nenustatytos lyties vaikų (12 lent.).

Tyrinėjant moterų ir vyrų laidojimo kryptį pagal pasaulio šalis, išryškėjo lyčių supriešinimo tendencija. Geriausiai ją iliustruoja duomenys, surinkti kasinėjant kapus iš senojo geležies amžiaus. Antai nustačius 72 vyrų laidojimo kryptį, paaiškėjo, kad net 42 guldyti į ŠV. Priešingai, t. y. galva į PR, guldytas tik 1 vyras (15 lent.). Užtat tokia kryptimi daugiausia orientuota moterų: 21 iš 58. Vos 5 paguldytos „vyriška“ kryptimi, t. y. galva į ŠV. ŠR–PV kryptimi iškastose duobėse 14 vyrų ir 14 moterų orientuota į ŠR (įskaitant 6 vyrus su sezoniniais nukrypimais į Š ir 2 moteris į R); 15 vyrų ir 14 moterų paguldyta kitaip – galva į PV (įskaitant 4 vyrus ir 1 moterį su sezoniniais nukrypimais į V, taip pat 1 vyrą ir 4 moteris su sezoniniais nukrypimais į P). Lyčių opozicijos apraiškos ryškios dvigubuose, trigubuose kapuose: vyrai ir moterys (suaugę ir vaikai)

guldyti priešingai (k. Nr. 96–97, 109–111, 143A ir B) (53 : 1 pav.), išskyrus k. Nr. 34–35, kur abu skirtingos lyties individai orientuoti galvomis į ŠV. Kai į kapą guldydavo tos pačios lyties 2 individus, tai abiejų orientavimas vienodas (k. Nr. 76A ir B, 85–86, 126A ir B, 153–154, 156 ir 159). Lyčių priešprieša ypač krinta į akis, kai šalia vienas kito įrengtuose atskiruose kapuose vyrai ir moterys orientuoti aiškiai priešinga kryptimi (pk. Nr. 18, 26, 31, 32, 37–39, 67, 68) (104, 105, 113, 116, 120, 121 pav).

Vidurinio geležies amžiaus laikotarpiui skiriamuose 99 kapuose rastas 101 mirusysis. Tarp jų 40 buvo vyrų, 39 – moterys; likusiųjų lytis neaiški. Nustatytas tik 25 moterų, 26 vyrų orientavimas pasaulio šalių atžvilgiu. Tačiau ryškesnės lyčių opozicijos neužfiksuota (13 lent.). Nors dvigubame k. Nr. 245 ir buvo palaidoti vyras ir moteris, bet kapas labai suardytas, tad mirusiųjų laidojimo kryptis neaiški. Beje, kitame dvigubame kape (Nr. 238) du individai paguldyti priešingai, t. y. vienas galva į ŠV, kitas – į PR. Tačiau nustatyta tik vieno mirusiojo lytis (13 lent.).

Vėlyvajam geležies amžiui priklausančiuose 22 kapuose palaidota 10 vyrų, 9 moterys, 4 individų lytis nenustatyta. Užfiksuotas tik 5 vyrų ir 4 moterų orientavimas pasaulio šalių atžvilgiu: galva į ŠV paguldyti 1 vyras ir 2 moterys, į PR – 1 vyras, į ŠR – 2 vyrai ir 1 moteris, į PV – 1 moteris, į V – 1 vyras. Vieninteliame dvigubame kape (Nr. 4) palaidotos 2 moterys buvo orientuotos priešinga kryptimi, t. y. viena į ŠR, kita į PV. Taigi visi 9 mirusieji guldyti gana įvairiomis kryptimis.

13 lentelė. Vyrų ir moterų orientavimas VII–VIII a.

Kryptis	ŠV	PR	ŠR, S ^x *Š, S ^x *R	PV, S ^x *P, S ^x *V	Iš viso
Vyrai, k. Nr.	164, 180, 202, 212, 218, 225, 230, 247	160, 186, 201, 209, 237, 238A, 249, 251, 253	162, 167, 175	185, 194, 206, 222, 223, 238	26
Moterys, k. Nr.	172, 176, 178, 182–184, 189, 213, 214, 221, 239, 241, 242	203	231, 233, 197, 224, 235, 250,	150, 196, 166, 174, 198	25
Iš viso	21	10	9	11	51

Žirgų aukos

13 suaugusių vyrų ir 2 berniukų kapuose, datuojamuose VII–VIII a., aptikta žirgo aukos liekanų (lent. 14). Į kapą dėta tik paaukoto žirgo galva. Kasinėjimų metu daugiau ar mažiau apardytos kaukolės liekanos dažniausiai rastos pirminėje padė-

tyje. Tik keliuose visiškai suardytuose kapuose (Nr. 163, 193, 202, 216) žirgo žandikaulių dalys, pavieniai dantys buvo išblaškyti permaišytoje žemėje kartu su įkapėmis ar jų nuolaužomis (78 pav.).

Sprendžiant pagal geriau išlikusius radinius, žirgo galvą dėdavo mirusiojo dešinėje, galvūgalyje, išilgai kapo (k. Nr. 167, 201, 205, 206, 209, 212, 247) (68,

* S^x – sezoniniai nukrypimai.

14 lentelė. Kapai su žirgo auka

Eil. Nr.	Kapo Nr.	Mirusiojo orientavimas	Gylis cm	Žirgo galva	Gylis cm	Kalavijas	Ietigalis	Kirvis	Peilis	Kamanų detalės	Diržas	Pentinas	Geriamasis ragas	Pincetas	Keramika	Pastabos
1	161	-	50	+	50	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	Suardytas
2	163	-	55	+	50	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-, -
3	167	R	65	+	55	-	1	-	-	-	+	-	1	-	-	Nesuardytas
4	175	R	65	+	50	-	-	-	-	+	-	1	-	-	-	Suardytas
5	193	-	35	+	45	1	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-, -
6	201	PR 165°	90	+	50	-	-	-	-	+	+	-	-	-	-	-, -
7	202	ŠV315°	75	+	30	1	-	1	1	+	+	1	-	1	-	-, -
8	205	-	70	+	40	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-, -
9	206	P	80	+	60	1	2	-	-	+	+	-	1	-	-	Nesuardytas
10	209	PR150°	70	+	40	-	1	-	1	+	+	-	1	-	-	Suardytas
11	212	ŠV330°	75	+	40	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-, -
12	216	-	55	+	55	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-, -
13	243	-	45	+	45	-	-	-	-	+	+	-	-	-	+	-, -
14	247	ŠV330°	65	+	60	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-, -
15	251	PR150°	50	+	50	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	Nesuardytas

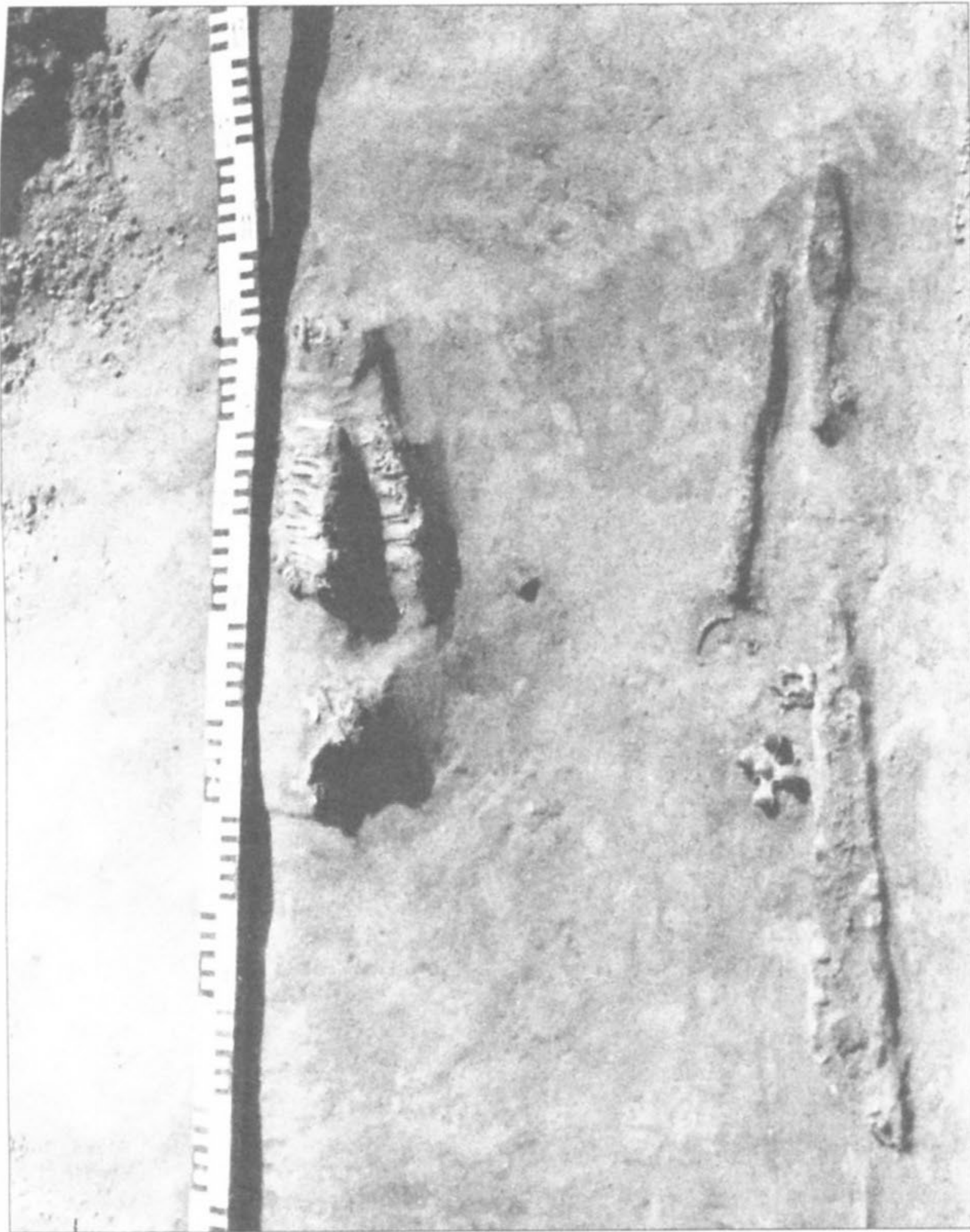
129 pav.). Tik k. Nr. 247 žirgo galvos liekanos rastos mirusiojo kairėje. Kaip rodo gerokai apardyto k. Nr. 161 radiniai, kartais žirgo galvą nors ir padėdavo vyro galvūgalyje, bet skersai kapo.

Kai kurių kapų tyrinėjimai leidžia manyti, kad žirgo auką padėdavo ne šalia mirusiojo, bet virš jo. Antai kasinėjant kapą Nr. 251 paaiškėjo, kad po žirgo kaukolės liekanomis gulėjo mirusiojo krūtinės ir rankų (greičiausiai sudėtų ant krūtinės) papuošalai. Vadinas, gyvulio galva į kapą dėta, palaidojus mirusįjį, virš jo, krūtinės srityje (39 : 3A pav.). Panaši žirgo aukos situacija ir k. Nr. 175 (65 : 2 pav.). Tik čia gyvulio galva greičiausiai gulėjo virš mirusiojo galvos. Galimas daktas, kad ir viename, ir kitame kape žirgo auka buvusi padėta ant karsto, panašiai kaip kituose šiame regione kasinėtuose kapuose, priklausančiuose vėlesniam geležies amžiaus laikotarpiui, t. y. IX–XII a. (Vaitkuskienė, 1981b, p. 61).

Atkreipia dėmesį tai, kad kai kuriuose kapuose (Nr. 201, 205, 206, 209, 212) vyro dešinėje rastoji žirgo auka gulėjo 20–40 cm aukščiau negu mirusiojo palaikai

ar jo įkapės. Analogiški faktai užfiksuoti kasinėjant ir kitus VII–VIII a. kapus, išlikusius Šilalės apylinkėse (Tautavičius, 1984a, p. 99; Vaitkuskienė, 1984a, p. 81). Beje, paralelių pateikė dar ankstesnio laikotarpio (V–VI a.) kapinynų kasinėjimai Nemuno žemupyje (Vidgiriai, Šilutės r.). Matyt, galima palaikyti V. Šimėno nuomonę, siekiančią paaiškinti minėtą žirgo aukos situaciją: norint šalia mirusiojo paguldyti paaukoto žirgo galvą, kapo duobės šone neretai būdavo įrengiamas specialus laiptelis (Šimėnas, 1988, p. 95). Žviliuose, prieš padedant ant tokio laiptelio gyvulio galvą, kartais dar pabarstydavo tą vietą degėsiais (k. Nr. 201, 205, 212), panašiai kaip jais pabarstydavo duobės dugną prieš guldant mirusįjį. Tačiau Žvilių kapinyne dažnesni kapai, kur tokio specialaus laiptelio nebuvo, nes žirgo auka rasta panašiam gylyje, kaip ir mirusysis (14 lent.). Kartais gyvulio galvą padėdavo net ant įkapių, t. y. ieties, geriamojo rago (k. Nr. 167).

Žvilių kapinyno kasinėjimų duomenys patvirtina nuomonę, kad vakarų žemaičių laidosenai būdinga tendencija per vaikų laidotuves aukoti ne suaugusį

129 pav. Žirgo aukos padėtis vyro kape Nr. 206

žirgą, bet kumeliuką. Kaip ir kituose Jūros ir Dubysos tarpupyje kasinėtuose V–XII a. kapinyuose (Pagrybis, k. Nr. 191, Kaštaunaliai, k. Nr. 32, Žašinas, k. Nr. 187), taip ir Žviliuose kumeliuko galvos liekanų rasta 2 berniukų kapuose (Nr. 187, 251).

Laidotuvių ceremonijoje žirgai, matyt, dalyvavo kamanoti. Mat kapuose prie gyvulio kaukolės liekanų buvo aptikta odinių kamanų, apkaustytų žalvariu, detalių (k. Nr. 243, 247), kamanų žalvarinių puošmenų-pakabučių (k. Nr. 175, 206, 212, 251), kamanų sagčių (k. Nr. 251) ar net žąslų tarp dantų (k. Nr. 209).

Aptariant žirgų aukas vyrų kapuose bei specialius laiptelius, ant kurių padėdavo nukirstą gyvulio galvą, neretai kartu su visomis kamanomis, neįmanoma apeiti įdomaus radinio kape Nr. 39, atkasto toje kapinyno teritorijoje, kur mirusieji buvo laidojami III–IV a. Visų pirma nustebino neįprastos formos pati kapo duobė. Mat jos PV dalis (mirusiojo galvūgalio sritis) buvo išplatinta net iki 165 cm pločio. Kita – ŠR duobės dalis (kojūgalio sritis) – 80 cm pločio. Kasinėjant kapą, paaiškėjo, kad mirusiojo kairėje buvo apie 80 cm pločio ir 120 cm ilgio pusiau apskritos formos iškasa (21 : 1 pav.). Jos sampilas niekuo nesiskyrė nuo tos žemės, kuria buvo užpildyta visa kapo duobė. Buvo net degėsių. O svarbiausia, 85 cm gylio (apie 15 cm giliau nei mirusiojo palaikai) iškasoje rasti geležiniai

dvinariai žąslai su grandimis galuose. Dirbinys gulėjo apie 50 cm į kairę nuo ginklų (ieties, kirvio), sudėtų mirusiojo kairėje. Galima tik spėlioti, ar speciali iškasa įrengta vien žąslams (galbūt su visomis kamanomis?) padėti, ar ir per laidotuves paaukoto žirgo galvai paguldyti. Tokie spėjimai visiškai pagrįsti, turint galvoje tai, jog, tyrinėdami vakarų baltų paliktus kapinytus su akmenų vainikais, archeologai yra radę ne vieną vyro kapą, kuriame šalia mirusiojo kartais užkastas visas žirgas, kartais vien tik jo galva (kai kurios jų su žąslais tarp dantų) (Baitai, Bandužiai, Stragnai – visi Klaipėdos r., Gintarai, Kurmaičiai, Lazdininkai – visi Kretingos r.). Bet Žvilių kapinyne atkastame vyro k. Nr. 39 prie žąslų, gulėjusių minėtoje iškasoje, nerasta jokių žirgo galvos žymių. Gal sudūlėjo?

Įkapės ir jų padėtis kapuose

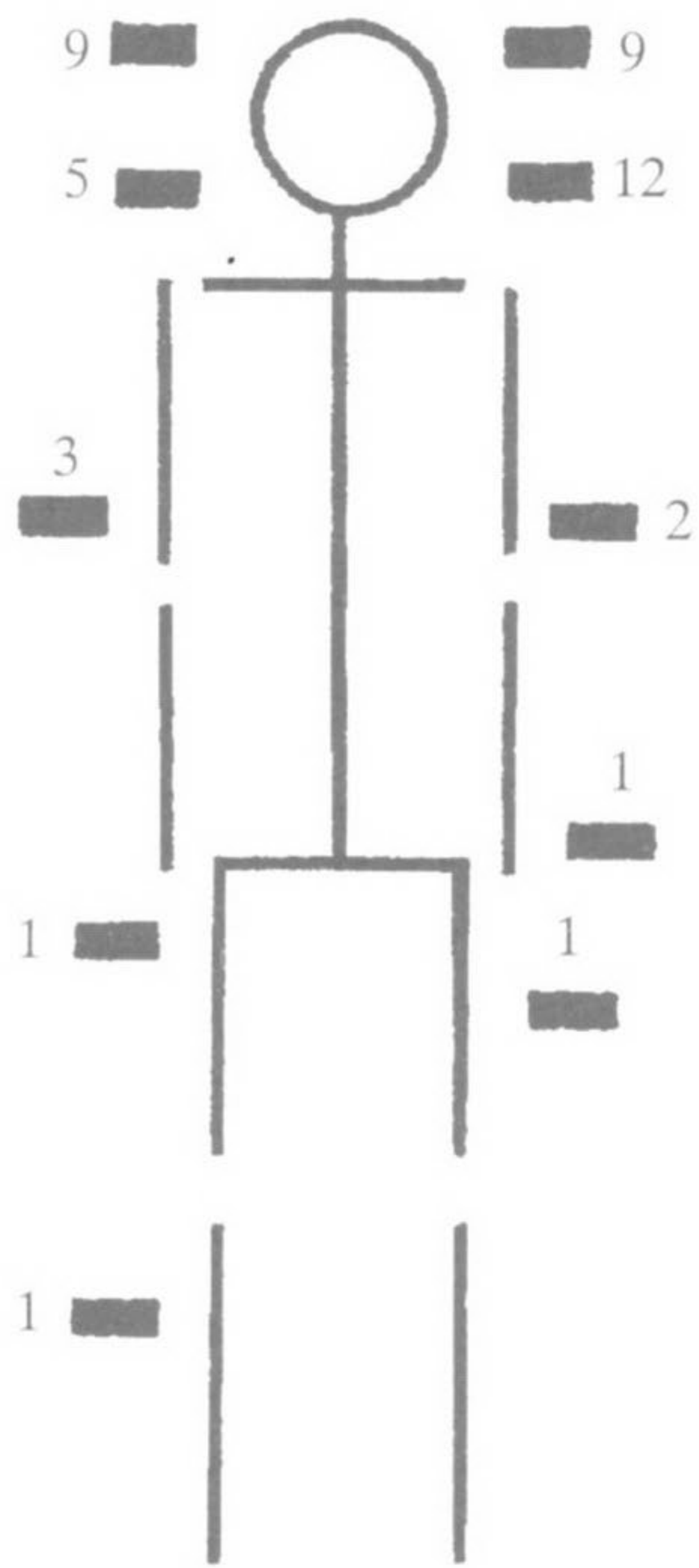
Per visą geležies amžių žviliškiai laikėsi papročio mirusiuosius laidoti su įkapėmis, pagamintomis iš įvairių medžiagų: tyrinėtuose kapuose buvo metalo, stiklo, gintaro, molio, medžio, akmens dirbinių.

Suaugusiųjų kapuose dažniausiai aptikta po keletą skirtingos paskirties dirbinių ir tik keliolikoje jų buvo po 10–14 daiktų (15 lent.). Bet kai kuriems mirusiesiems (ir vyrams, ir moterims) įdėta po 16 (k. Nr. 213), 17 (k. Nr. 113), 20 (k. Nr. 4A) ar net 25 (k. Nr. 260) įkapes. Vis dėlto dalyje tyrinėtų kapų teaptikta vos 1–3 dirbiniai (15 lent.). Daugiausia tokie kapai buvo suardyti, todėl tikėtina, kad juose išlikęs ne visas kapo inventorių. Kai kuriuose suardytuose kapuose rasta daugiau įkapių, kartais net iki 11 (k. Nr. 202) ar 15 (k. Nr. 270) daiktų.

Panašus vaizdas ir atkastuose vaikų kapuose. Ne viename iš jų taip pat aptikta vos po 1–2 ar po keletą įkapių, o kai kuriuose (k. Nr. 92, 114, 130, 167, 261) buvo ir po 10–14 dirbinių (15 lent.).

Iš viso tyrinėtuose kapuose rasta daugiau kaip 1580 dirbinių (17 lent.). Be to, kasinėjant perkakas, dar surinkta per 90 pavienių įvairios paskirties daiktų (2 lent.) iš suardytų kapų.

Būdingas laidosenos bruožas – vyrus laidoti ne tik su ginklais, bet ir su tokiais įrankiais, kurie tinka kaunantis su priešininku bei dirbant įvairius ūkio, namų darbus. Viena tokių universalios paskirties įkapių – tai įmovinis *kirvis*, kurių po 1 rasta 5 berniukų ir 42 vyrų kapuose, po 2 – tik vyro k. Nr. 75 (17 lent.). Analizuojant visų šių kapų kasinėjimo duomenis, paaiškėjo, kad paprotys laidoti su kirviais vyriškos lyties mirusiuosius tarp vietos gyventojų buvo paplitęs senajame geležies amžiuje. Viduriniame geležies amžiuje toji ilgaamžė tradicija, matyt, blėso, kadangi tik 2 kapuose (Nr. 186, 202), datuojamuose VII–VIII a.,

130 pav. Kirvių vieta vyrų kapuose (skaitmuo rodo kapų skaičių)

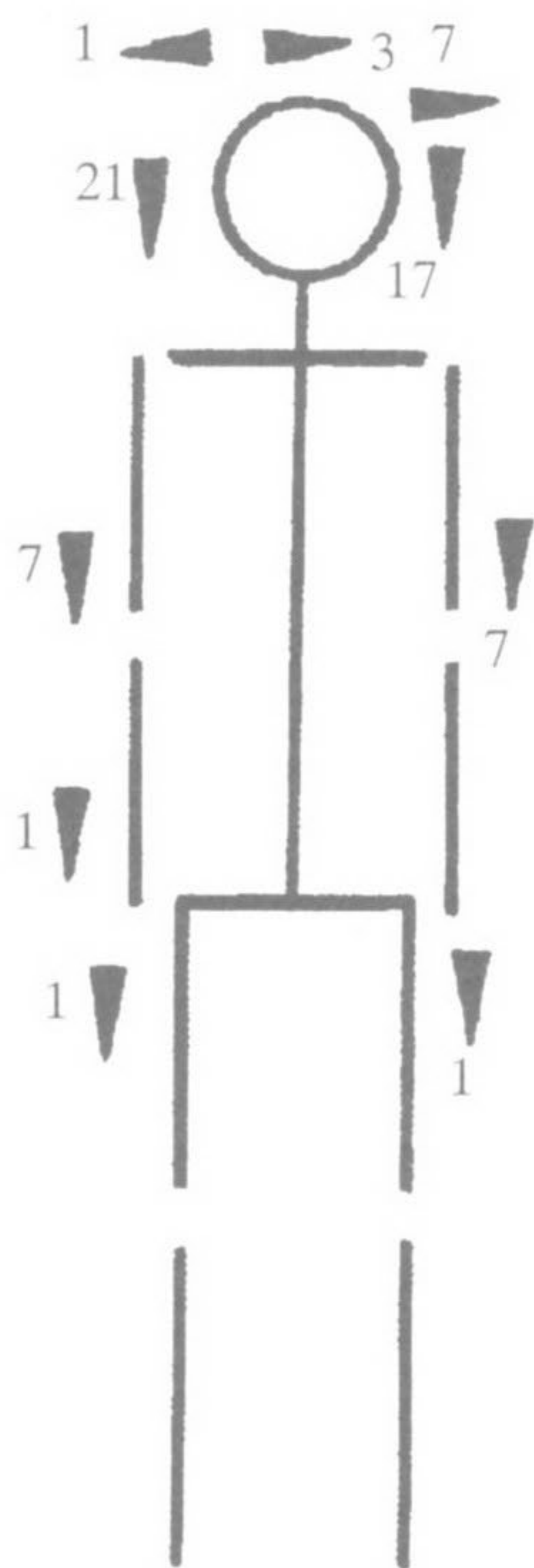
tebuvo po kirvį. Jų nerasta nė viename vėlyvajam geležies amžiui priklausančiame kape. Beje, klasifikuodami geležies amžiaus Lietuvos archeologinę medžiagą, tyrinėtojai atkreipė dėmesį į tai, kad nuo VII–VIII a. su įmoviniais kirviais vyrai daug rečiau laidoti (LAA, 1978, p. 113).

Buvo įprasta kirvius dėti mirusiojo galvūgalyje kartu su kitais įrankiais ar ginklais, bet jų rasta ir padėtų abipus vyro, tiksliau – palei jo rankas, kojas ar net kojūgalyje (130 pav.). Radinių padėtis leidžia daryti išvadą, kad kirvakočiai gulėjo lygiagrečiai su mirusiuoju, išilgai ietikočių. Kirvio korpusas galėjo būti atremtas

į karsto sienelę, nes kape jie randami lyg būtų įkirsti į žemę.

Peilis – kita universalios paskirties įkapė, kuri dažna vyrų ir labai reta moterų kapuose, nesvarbu, kuriam geležies amžiaus laikotarpiui jie priklausytų (17 lent.). Tik 1 vyras (k. Nr. 40) buvo palaidotas su 2 peiliais, kurių vienas aiškiai masyvesnis už antrąjį (22 : 2, 5 pav.). Kitiems 93 mirusiesiems į kapą dėdavo po 1 peilį. Šią įkapę turėjo 63 vyrai, 15 berniukų, 5 moterys, 1 mergaitė ir 10 nenustatytos lyties mirusiųjų (tarp jų 3 vaikai).

Kaip ir kirviai, peiliai kapuose dažniau randami mirusiojo galvūgalyje, negu prie jo rankos ar kojos (131 pav.). Dažniausiai šie įrankiai orientuoti išilgai kapo, smailgaliais į kojūgalį, rečiau – atvirkščiai. Skersai kapo galvūgalyje padėtų peilių smailgaliais nukreipti arba į kairę,

131 pav. Peilių vieta kapuose (skaitmuo rodo kapų skaičių)

arba į dešinę. Vienur geležtės ašmenys atkreiptos į mirusįjį, kitur – nuo jo.

Gana dažnai arti minėtų įkapių aptikta metalinių sagčių, apkaustėlių, todėl galima manyti, kad į kapą peilius dėdavo kartu su *diržais*. Jų būta 78 vyrų kapuose (17 lent.). 62,9 proc. šių kapų priklauso senajam, 29,6 proc. kapų – viduriniam, 7,4 proc. kapų – vėlyvajam geležies amžiaus periodui.

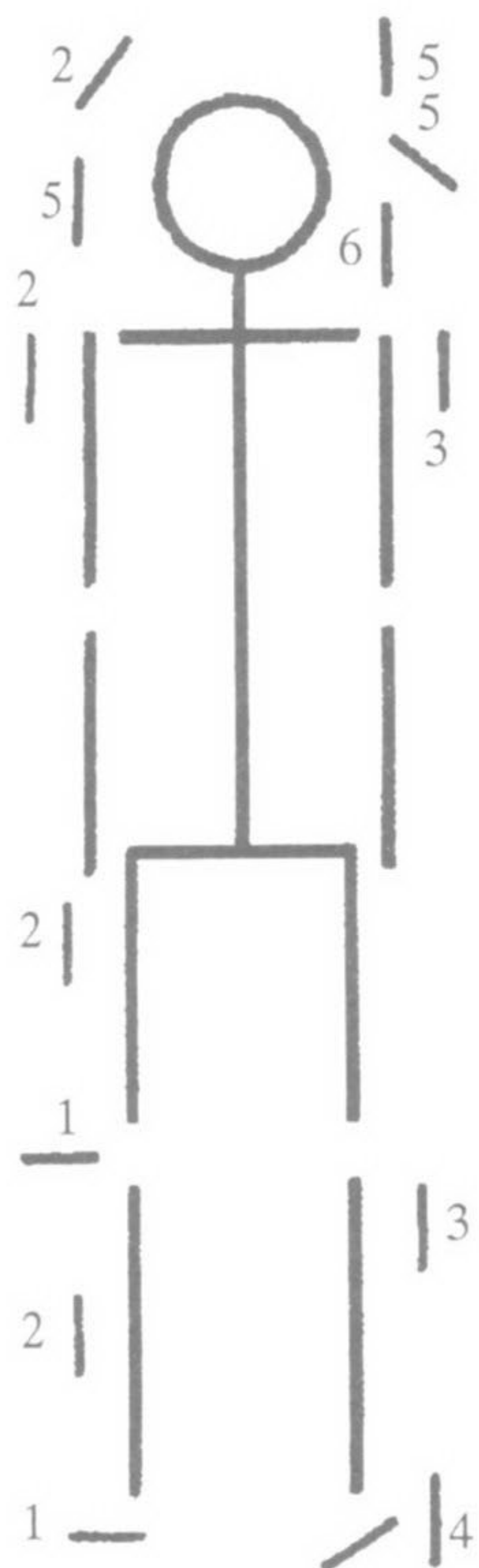
Geriau išlikusių kapų kasinėjimai leidžia teigti, kad tarp vietos gyventojų vyravo paprotys vyrus laidoti nesujuostus diržais. Mat metalinės diržų detalės kapuose randamos galvūgalyje, vienoje ar kitoje kaukolės liekanų pusėje, rečiau – mirusiojo krūtinės, pečių srityje ar palei kurį nors jo šoną. Galima tik spėlioti, kad bent 3 vyrai gal ir galėjo būti palaidoti sujuosti diržais, nes sagtys gulėjo apytikriai mirusiojo juosmens srityje, labiau kairėje (k. Nr. 70, 140, 164).

Kai kuriuose kapuose susuktus ratuku diržus kartu su peiliu padėdavo galvūgalyje šalia ten sudėtų kitų įkapių (29 : 3, 4 pav.). Kitur diržą ištiesdavo palei dešiniąjį ar kairinį mirusiojo šoną, matyt, lygiagrečiai su ietikočiais, kirvakočiais (29 : 1 pav.). Kai sagtys randamos galvūgalyje viename kapo duobės šone, o peilis – kitame, t. y. priešingame šone, galima manyti, kad diržą ištiesdavo ir skersai kapo (48 : 1; 87 : 3 pav.). Tokia diržo padėtis labiau būdinga VII–VIII a. datuojamiems kapams. Tik čia diržai dėti ne su peiliais, o su vienašmeniais plačiagaliais kalavijais, visai panašiai kaip ir kituose kapuose, atkastuose to paties laikotarpio gretimuose Kaštaunalių ar Požerės kapinyuose (Vaitkuskienė, 1984a, p. 85; Tautavičius, 1984a, p. 97).

Stinga duomenų apibūdinti diržų padėčiai vėlyvojo geležies amžiaus datuojamuose kapuose. Vis dėlto galima manyti, kad ir tuo metu dar nebuvo visiškai išblėsęs paprotys diržus dėti į kapą atskirai nuo mirusiojo. Mat 1968 m. kasinėjimų ataskaitoje yra nurodyta, kad vyro k. Nr. 12 sagtis ir peilis gulėjo prie ietigalio (Tautavičius, 1968š, p. 17). Taigi mirusysis nebuvo sujuostas diržu: įkapė padėta galvūgalyje.

Su *ylomis* palaidota 41 moteris, 11 mergaičių, vyras ir 2 nenustatytos lyties individai (17 lent.). Šios įkapės vieta kapuose per visą geležies amžių gana įvairi, bet vis dėlto dažniausiai ylą dėdavo mirusiojo galvūgalyje arba prie galvos, daug rečiau – prie kojų, rankų ar kojūgalyje (132 pav.). Rasta ylą, gulinčių ir skersai, ir įstrižai kapo, ir lygiagrečiai su mirusiuoju. Vienai moteriai (k. Nr. 196) prie galvos įstrižai padėtos net 2 ylos (70 : 4; 76 : 3, 4 pav.).

Vieninteliame vyro k. Nr. 35, atkastame toje kapinyne dalyje, kur mirusieji laidoti senajame geležies amžiuje, yla rasta šalia kirvio, peilio, diržo sagties, geriamojo rago, ietigalio. Visos šios įkapės gulėjo

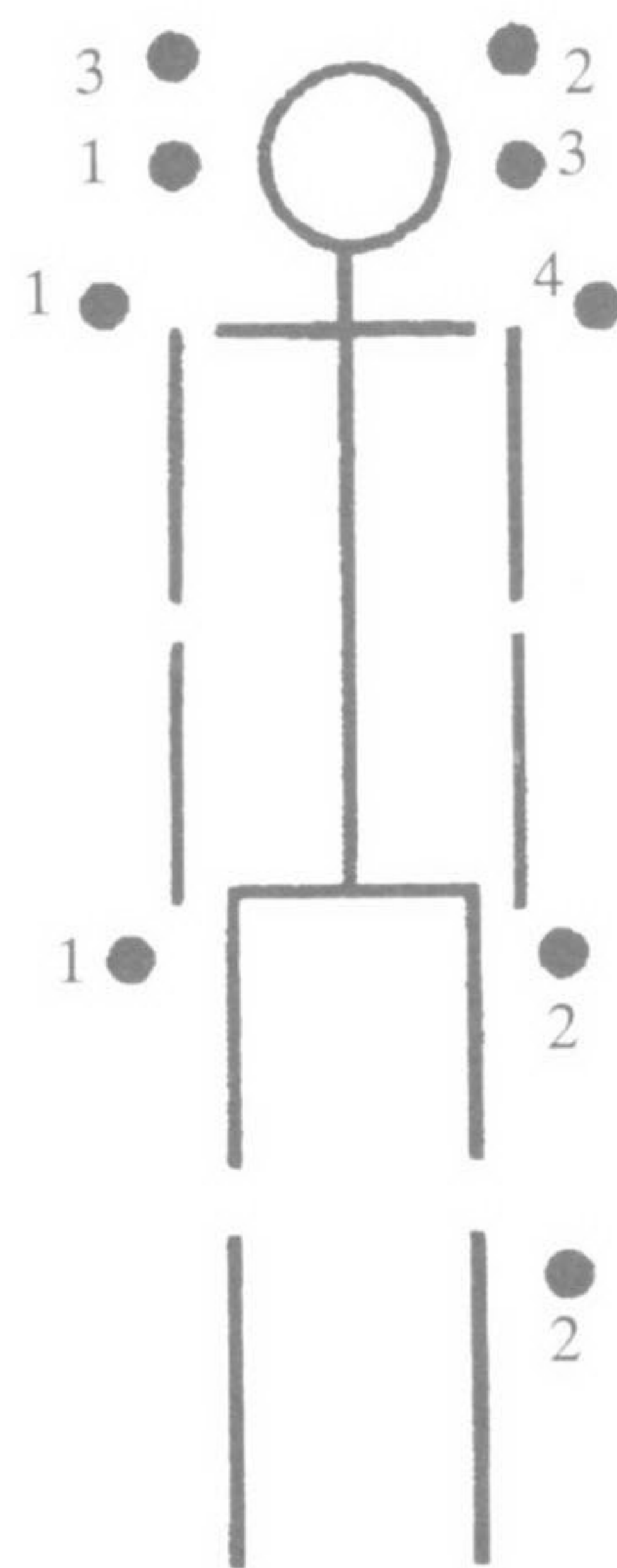
132 pav. Ylų vieta kapuose (skaitmuo rodo kapų skaičių)

Kitokių darbo įrankių ar priemonių į kapus dėta retai. Antai *galąstuvų* rasta tik 2 vyrų ir berniuko kapuose (Nr. 28, 94, 153). Po *skiltuvą* taip pat įdėta vyrui ir berniukui (k. Nr. 58, 153). Tik 1 vyras palaidotas su *meškerės kabliuku* (k. Nr. 85). Visos šios minėtos įkapės buvo mirusiųjų galvūgalyje. Reikia pridurti, kad ir galąstuvai, ir skiltuvai, ir meškerės kabliukas rasti toje kapinyno dalyje, kur mirusieji laidoti senajame geležies amžiuje.

Ietigalių buvo 68 kapuose, priklausančiuose visiems 3 geležies amžiaus periodams (17 lent.). Ietis – suaugusių vyrų įkapė. Berniukams šis ginklas dėtas retai (k. Nr. 76B, 153, 154, 167, 261, 295).

galvūgalyje, mirusiojo dešinėje (11 : 4; 139 : 3 pav.). Kapo radiniai akivaizdžiai patvirtina tyrinėtojų nuomonę, kad senajame geležies amžiuje būta papročio su yломis laidoti ne tik moteris, bet ir vyrus (SGA, 1986, p. 166).

Verpstukai – būdinga moterų įkapė. Jų rasta 22 suaugusių individų, 6 mergaičių kapuose (17 lent.), kurie priklauso įvairiems geležies amžiaus periodams. Nesuardytuose kapuose verpstukai gulėdavo galvūgalyje, mirusiosios dešinėje arba kairėje. Bet pasitaikė išimčių, t. y. šių įkapių aptikta ir prie kojų (133 pav.). Dažniausiai kartu su verpstuku dėdavo ir ylą (17 lent.). Dvi mirusiosios palaidotos su 2 verpstukais. Pirmajai (k. Nr. 8) vienas verpstukas drauge su yla padėtas galvūgalyje kairėje, kitas – dešinėje. Antrosios moters kape (Nr. 87) abu verpstukai buvo mirusiosios kairėje prie kojų (apytikriai per 33 cm vienas nuo kito); yla padėta atskirai, t. y. gulėjo pačiame galvūgalyje, kairėje (35 : 4; 43 : 2, 3 pav.).

133 pav. Verpstukų vieta moterų kapuose (skaitmuo rodo kapų skaičių)

Įprasta ietigalių radimo vieta kape – mirusiojo galvūgalyje, dešinėje arba kairėje pusėje. Daug dažniau dėdavo 1 ietį negu 2. Po 2 ietigalius rasta 18 kapų. Tik 1 vyras (k. Nr. 26) palaidotas su 3 ietimis, padėtomis mirusiojo kairėje taip, kad 2 iečių metaliniai antgaliai būtų galvūgalyje, o trečiosios – kojūgalyje (11 : 1 pav.). Kai kurių vaikų (k. Nr. 76B, 153, 154) ietys buvo vaikiškos, gal net žaislinės, nes ietigaliukai yra daug mažesni už rastuosius suaugusių vyrų kapuose. Bet kitų vaikų kapuose buvo ietigalių, net didesnių nei suaugusiųjų kapuose. Ypač tai pasakytina apie berniuko įkapę iš k. Nr. 167 (69 : 1 pav.).

Kalavijai – vien suaugusių vyrų įkapė, su kuria buvo palaidoti 8 mirusieji (k. Nr. 160, 185, 193, 202, 206, 225, 228, 244, 245A). Sprendžiant iš nesuardytų kapų kasinėjimo medžiagos, kalavijai, kartais ir su diržais, dėti į kapą taip, kad jų plačiagalės geležtės gulėtų mirusiojo kairėje, prie galvos ar palei ranką (65 : 1, 3; 79 : 1, 4; 87 : 1 pav.). Visi kalavijai bei jų dalys buvo VII–VIII a. datuojamuose kapuose. Radinių padėtis kape leidžia teigti, kad, laidojant vyrą, kalavijai nebuvo prijuosti prie mirusiojo, bet dėti atskirai, šalia jo. Galimas daiktas, kad šie ginklai kape guldyti lygiagrečiai su ietimis, gal net ant ietikočių (129 pav.).

Skydas įdėtas tik 1 vyrui (k. Nr. 48). Jo geležinė detalė – antskydis – kape gulėjo mirusiojo galvūgalyje, kairėje pusėje drauge su kitomis įkapėmis. Sprendžiant iš jų padėties (29 : 2 pav.), atrodo, kad skydas buvo padėtas ant kirvio ir peilio, po to ietis dėta taip, kad jos geležinis antgalis būtų ant antskydžio viršaus, o medinis ietikotis – lygiagrečiai su kirvakočiu. Beje, peilis, matyt, buvęs įdėtas su diržu, ištiestu galvūgalyje skersai kapo, nes metalinė diržo sagtis gulėjo kitoje duobės pusėje, t. y. mirusiojo dešinėje.

Vyravo paprotys su *papuošalais* laidoti daugiau moteris negu vyrus. Prie mirusiųjų papuošalai gulėjo taip, kaip jie buvo nešioti gyvųjų. Pvz., antkaklė ir apvaros rastos kaklo vietoje, segės ir smeigtukai su amuletais – krūtinės srityje, apyrankės ir žiedai – prie rankų kaulų liekanų, galvos dangos detalės – tarp kaukolės dūlėsių. Bet aptikta papuošalų ir ne savo vietoje. Tai tie atvejai, kai gyvieji mirusiesiems įdėdavo į kapą dovanų. Antai galvūgalyje buvo padėtų apyrankių (k. Nr. 24, 261), apvarėlių (k. Nr. 55, 178), medinių dėžučių su įkapėmis viduje (k. Nr. 88, 126B, 127, 266), o kojūgalyje – segių (k. Nr. 260). Ypač būdingas moterų laidojimo bruožas – 2 smeigtukus, dažnai apvyniotus žalvarine ar geležine grandinėle, padėti prie mirusiosios pačiose įvairiausiose kapo vietose.

Apskritai labiausiai išpuoštos žviliškės buvo laidojamos senajame geležies amžiuje. Kai kurios jų turėjo

net po 2 apgalvius, 2 apvaras, 2 antkakles, net 4 smeigtukus ar 6–8 apyranke, 3–4 žiedus (17 lent.).

Metalinių *galvos dangos* detalių buvo 28 kapuose, kuriuose palaidota 18 moterų, 6 mergaitės, 2 vyrai, berniukas ir 1 nenustatytos lyties individas (17 lent.). Dauguma šių kapų – iš vidurinio geležies amžiaus periodo, kada turtingų šeimų moterys laidotos su puošniais apgalviais (70, 83 pav.). Kai kurios ir IV a. kilmingos mirusiosios turėjo net po 2 puošnius apgalvius (k. Nr. 149) (63 pav.). Reta įkapė – kepuraitė, nupinta iš žalvarinių įvijų ir siūlų. Ji rasta moters kape (Nr. 4A), atkastame toje kapinyno teritorijoje, kur mirusieji laidoti vėlyvajame geležies amžiuje (6 pav.).

Daug dažnesnis moterų papuošalas – *apvara*, kurią turėjo 51 mirusioji (tarp jų – 13 mergaičių). Su šiomis puošmenomis jos dažniau laidotos senajame geležies amžiuje, rečiau – viduriniame. Po apvarėlę teturėjo tik 2 mirusiosios, palaidotos vėlyvajame geležies amžiuje. Žvilių kapinyno archeologinė medžiaga dar rodo, kad buvo metas, kai apvaromis puošdavo ir vyrus. Štai tarp III–IV a. palaidotų vyrų išsiskiria 16 mirusiųjų (7 suaugę ir 9 vaikai), kurių kapo inventoriuje buvo apvara (17 lent.). Beje, šią įkapę turėjo dar ir 6 nenustatytos lyties individai (k. Nr. 126B, 156, 171, 187, 281, 297).

Atskirai minėtina berniuko kape Nr. 261 rastoji apvarėlė, sudaryta iš 9 gintarinių figūrinių kabučių, kurių 2 yra įmovinio kirvelio, kiti – aštuoniukės formos (96 : 8 pav.). Kaip rodo šio kapo tyrinėjimų rezultatai, apvarėle buvo perjuostas mirusysis, suvyniotas į audinį. Ryšulėlis dar susegtas 3 segėmis ir smeigtuku (96 : 4–6 pav.). Berniukui ant kaklo buvo antkaklė, apvara, ant rankų – po apyranke, ant piršto – žiedas.

Su *antkakle* palaidotas 41 mirusysis (17 lent.). Po 2 jų teturėjo vos kelios moterys (k. Nr. 4A, 22, 23, 274). Paaiškėjo, kad žviliškiai daug dažniau antkakle puošdavo moteris negu vyrus tik senajame geležies amžiuje. Vėliau ši tradicija priblėso, nes po antkaklę rasta tik 3 moterų kapuose, kurie datuojami VII–VIII a. (k. Nr. 172, 183, 213). Iš vėlyvojo geležies amžiaus žinomas tik moters kapas Nr. 4A, kuriame taip pat rasta šių kaklo papuošalų (5, 6 pav.). Nėra abejo nių, kad tos 4 mirusiosios priklausė genties kilmingųjų sluoksniui. Kaip rodo nesuardytų kapų inventoriūs, senojo geležies amžiaus pabaigoje tarp žviliškių išgalėjo paprotys antkakle papuošti ir vyriškos lyties mirusiuosius, bet tik tuos, kurie, matyt, turėjo neeilinio bendruomenės nario statusą. Tokią nuomonę ypač pagrindė kapų Nr. 47, 113, 175, 260, 261, 270 inventoriaus analizė.

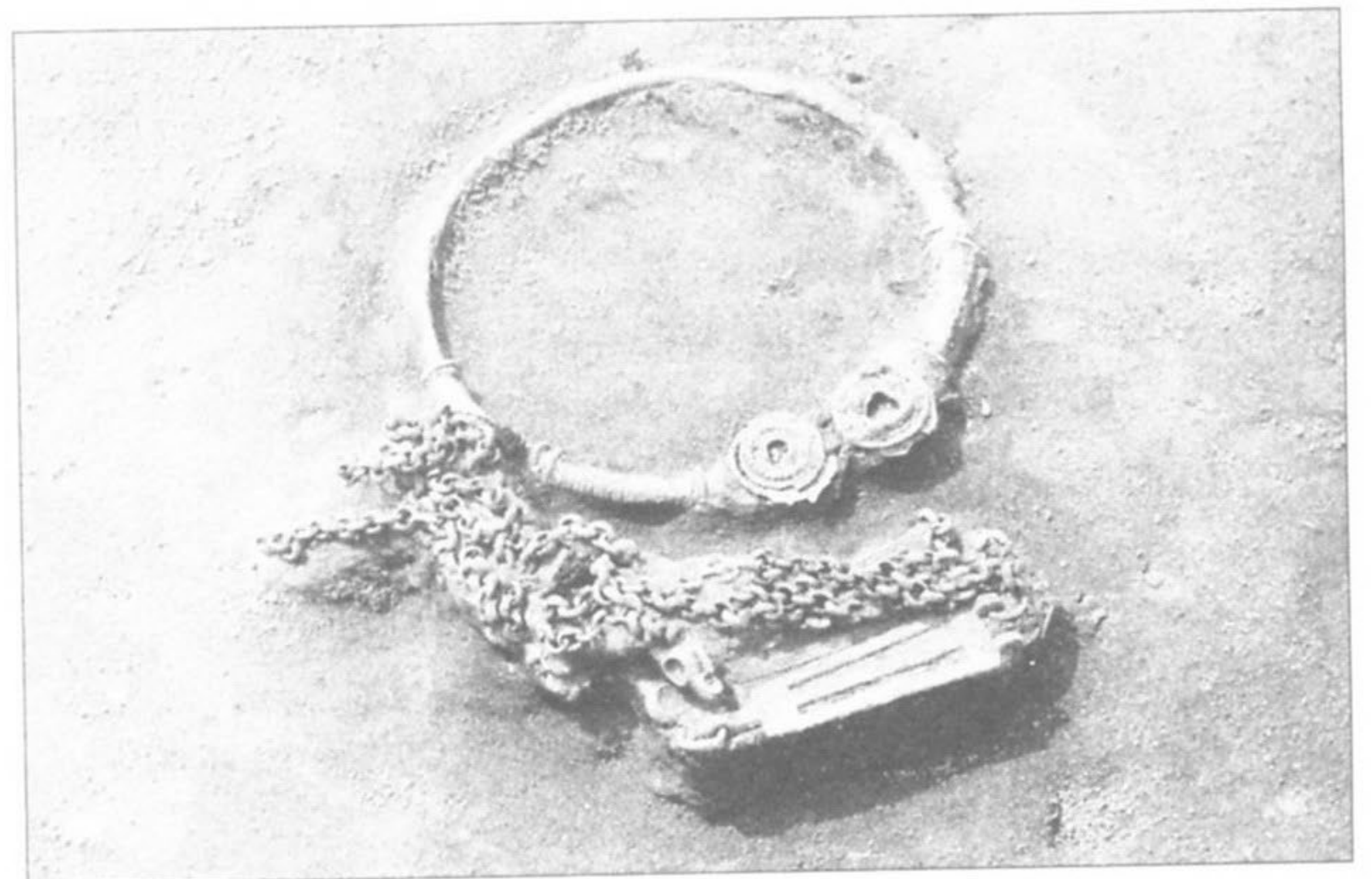
Segė per visą geležies amžių buvo vyrų įkapė. Po 1 jų rasta 41 kape, po 2 – 5 kapuose (Nr. 85, 97, 112, 260, 270), net 3 – berniuko ir vyro kapuose (k. Nr. 261,

270). Jų radimo vieta – mirusiojo krūtinės sritis. Bet štai vyro kape Nr. 112 viena segė gulėjo įprastoje vietoje, o antroji padėta šalia mirusiojo dešinėje, pri-glausta prie kirvio, kuris atremtas į karsto sienelę (52 : 4 pav.). Kito vyro kape (Nr. 260) dvi segės (kartu su pririštais pakabučiais-karoliukais) padėtos kojū-galyje, apytikriai prie dešinės kojos pėdos. Kadangi po abiem papuošalais išliko medienos gabalas, gali-ma spėti, kad įkapes įdėjo į karstą (87 : 3 pav.).

Smeigtukai – bene populiariausios įkapės. Jų rasta 194 kapuose (17 lent.). 58 vyrai ir 16 berniukų turėjo tik po smeigtuką, kuriuo, matyt, būdavo susmeigiamas drabužis. Taip manyti verčia šių įkapių radimo vieta, mirusiųjų krūtinės srityje.

Kitokia smeigtukų padėtis 62 moterų ir 20 mer-gaičių kapuose. Visų pirma, joms dažniausiai įdėdavo į kapą po 2, rečiau – po 1 ir visai retai – po 4 (k. Nr. 272) ar 5 (k. Nr. 4A) smeigtukus. Be to, geriau išlikusių kapų tyrinėjimai rodo, kad būta papročio smeigtukų porą, dažnai apvyniotą juos jungiančia žalvarine (kartais ir geležine) grandinėle, padėti ant mirusiosios krūtinės, juosmens, rečiau – vienoje ar kitoje galvos pusėje, pakaklėje ar ant peties (7 : 2, 4; 35 : 4; 47 : 2, 4; 134 pav.). Vadinasi, mirusiosios apranga nebuvo dabinama smeigtukais, nors tą krūtinės papuošalą ir įdėdavo jai į kapą. Dedant nebuvo paisoma, į kurią pusę bus pakreiptos lygiagrečiai suglaustų smeigtukų galvutės. Juolab, kad smeigtukai guldyti ir skersai, ir įstrižai, ir išilgai kapo.

Aptarta smeigtukų padėtis vyrų ir moterų kapuose išliko panaši per visus geležies amžiaus periodus. Gal tik viduriniame geležies amžiuje smeigtukai moterims dėti dažniau ant juosmens (skersai ar įstrižai). Be to, pasitaikė suglaustą smeigtukų porą rasti supriešintoje padėtyje, t. y. lygiagrečiai gulinčių papuošalų galvutės nukreiptos į priešingą pusę (70 : 1, 3; 71; 81 : 1, 3; 90 pav.).

134 pav. Smeigtukų su grandinėlėmis ir pakabučiais padėtis moters kape Nr. 24

Vis dėlto tikėtina, kad, išlydėdami kai kurias moteris į pomirtinį gyvenimą, žviliškiai nevengė papuošti jų drabužio smeigtukais. Pvz., ištyrus kapą Nr. 149 (IV a.), paaiškėjo, kad vienas smeigtukas su ažūriniu pakabučiu gulėjo apytikriai mirusiosios kairiojo, kitas su analogišku pakabučiu – dešiniojo peties srityje, o juos jungiančios grandinėlės buvo sukritusios krūtinės vietoje (63 pav.).

Dar smeigtukų rasta nenustatytos lyties individų (24 suaugusių ir 15 vaikų) kapuose (17 lent.).

Būta papročio, gyvavusio per visą geležies amžių, prie segių arba smeigtukų prikabinti po 1 ar 2 *amuleti* – gintarinius arba stiklinius karoliukus. Tokių radinių buvo 88 kapuose, kuriuose palaidoti 38 vyriškos, 36 moteriškos ir 14 nenustatytos lyties individai (17 lent.). Dažniau mirusieji turėjo po 1 negu po 2 amuleti. Bet vienam vyrui prie pirmosios segės buvo prikabinti net 5, o prie antrosios – dar 2 spalvoto stiklo karoliukai-amuleti (k. Nr. 260) (94 : 1–4 pav.). Užfiksuota ir keletas atvejų, kai mirusysis, nors ir palaidotas be krūtinės papuošalo (segės ar smeigtuko), vis tiek būdavo aprūpintas amuletu. Nesuardytame moters kape tokia įkapė, rasta mirusiosios krūtinės vietoje (k. Nr. 266), matyt, buvo pritaisyta prie antkaklės. Vyro kape (Nr. 107) aptiktas amuletas dubens vietoje galbūt buvo įdėtas į kišenę. Dar 3 mirusiosioms gintarinis karoliukas padėtas galvūgalyje (k. Nr. 4B, 108, 265), vienai – į tošinę dėžutę (k. Nr. 127).

Apyrankėmis dažniau puošdavo moteris negu vyrus. Šių papuošalų buvo 31 moters, 16 mergaičių, 14 vyrų, 13 berniukų ir 18 nenustatytos lyties individų kapuose. Krinta į akis, kad apyrankių nepalyginamai daugiau turėjo tos moterys ir mergaitės, kurios palaidotos senajame geležies amžiuje. Dažniausiai tada ant abiejų rankų užmaudavo po 1–2 apyrankes. Neretai 1 ar 2 apyrankes joms užmaudavo tik ant vienos kurios nors rankos. Viena moteris buvo papuošta net 8 apyrankėmis, t. y. po 4 ant kiekvienos rankos (k. Nr. 54) (26 : 3 pav.). Po 6 apyrankes turėjo tik 2 mirusiosios. Vienai iš jų 4 papuošalai užmaiti ant dešinėsios, 2 – ant kairiosios (k. Nr. 23) (7 : 2 pav.), kitai – po 2 ant abiejų rankų, o likusios 2 padėtos galvūgalyje (k. Nr. 24) (7 : 3 pav.).

Vyrai ir berniukai paprastai po apyrankę turėdavo ant kairės rankos. Kai kuriems jų dar ir ant kitos rankos užmaudavo po vieną (k. Nr. 32, 261, 270) ar net dvi (k. Nr. 113, 260) (55 : 1; 87 : 3 pav.). Su gaušiomis įkapėmis palaidoto berniuko kape (Nr. 261) trečioji apyrankė rasta mirusiojo galvūgalyje. Sprendžiant iš papuošalo matmenų, tai galėjo būti suaugusio žmogaus dovana (95 : 1 pav.). Ir moterys, ir vyrai su apyrankėmis dažniau laidoti tik senajame geležies amžiuje. Tokių įkapių buvo keturiuose vyriškos lyties

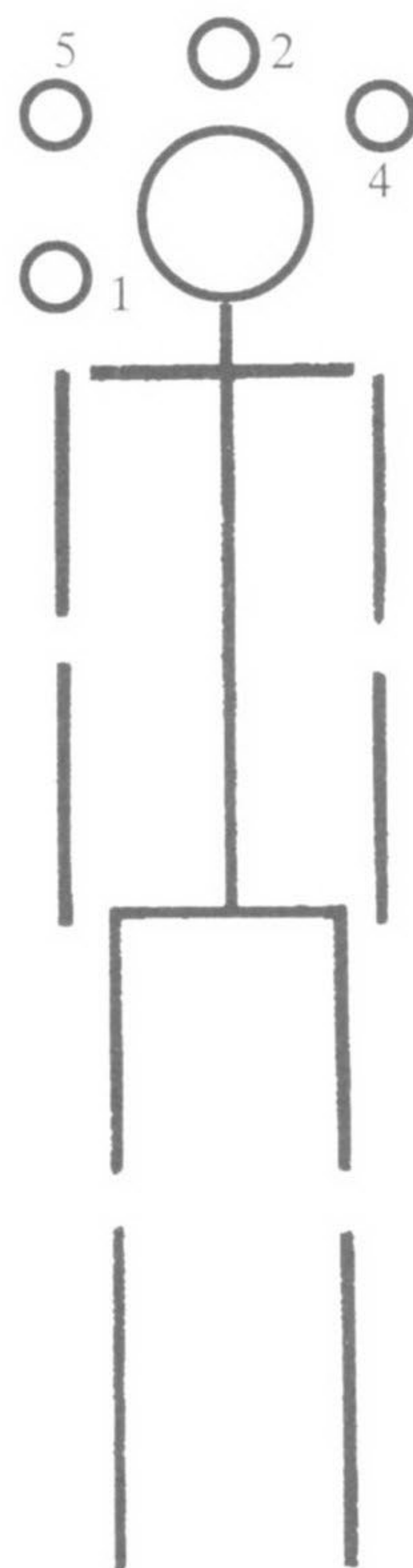
ir trijuose nenustatytos lyties VII–VIII a. kapuose (Nr. 160, 167, 180, 251, 181, 170, 177), o vėlesnio laikotarpio vyrų kapuose apyrankių visai nerasta (17 lent.).

Žiedai per visą geležies amžių buvo ir vyrų, ir moterų įkapė, randama suaugusių bei vaikų kapuose. Šiais papuošalais papuošti 115 mirusiųjų: 47 moteriškos, 45 vyriškos ir 23 nenustatytos lyties individai (17 lent.). Dažniausiai jie turėjo po 1, rečiau 2 žiedus. Vos keletą išpuošė 3 (k. Nr. 4A, 23, 39, 40, 114, 167, 219) ar 4 (k. Nr. 44, 213) žiedais. Nors beveik visų šių įkapių viduje išlikę pirštikaulių fragmentai, nėra aišku, ant kurios mirusiojo rankos maudavo žiedus. Dažniausiai tokie papuošalai aptikti mirusiojo krūtinės, juosmens vietoje arba prie šono. Todėl galima manyti, kad žiedų vieta kape priklausė nuo rankų padėties, t. y. ar jos buvo sudėtos ant krūtinės, juosmens, ar ištiestos palei šonus. Kartais galima nustatyti, kad po 2 ar daugiau žiedų buvo užmaita ant abiejų mirusiojo rankų, rečiau – visi ant vienos kurios nors rankos (81 : 1 pav.).

Po *geriamąjį ragą* turėjo 17 mirusiųjų (17 lent.). Senajame geležies amžiuje su tokiomis įkapėmis laidodavo retai, be to, tik vyrus (k. Nr. 35, 143B). Viduriniame geležies amžiuje po geriamąjį ragą įdėdavo jau ne tik vyrams (k. Nr. 160, 206, 209, 211, 167), bet ir kilmingoms, turtingoms moterims (k. Nr. 172, 174, 176, 196, 197, 213, 217, 250, 254). Geriamojo rago žalvarinių apkalų fragmentų rasta ir suardytame nenustatytos lyties individo kape (Nr. 171).

Sprendžiant iš nesuardytų kapų kasinėjimo duomenų, geriamieji ragai į kapą buvo dedami mirusiojo galvūgalyje arba šalia galvos, greta kitų čia padėtų dirbinių (135 pav.). Kai kuriuose kapuose geriamasis ragas padėtas statmenai, net atremtas į mirusiojo galvą, petį ar karsto sienelę, tartum būtų sklidas gėrimo, kurį reikia saugoti, kad neišsiliėtų (k. Nr. 143B, 160, 174, 196) (66 pav.).

Su *pentiniais* palaidoti 9 suaugę vyrai (k. Nr. 47, 56, 175, 199, 202, 259, 270, 285, 294). Dviem (k. Nr. 47, 270) įdėta po 2, likusiems – po 1. Nė vienos tokios įkapės nebuvo tik tų mirusiųjų kapuose, kurie palaidoti vėlyvajame geležies amžiuje.

135 pav. Geriamųjų ragų vieta kapuose (skaitmuo rodo kapų skaičių)

Pentinų vieta kape labai nevienoda. Keliems vyrams pentinas, matyt, buvo pritaistas prie apavo, nes dirbinio liekanos gulėjo mirusiojo kojūgalyje, labiau kairėje pusėje (k. Nr. 56, 175). Kitiems mirusiesiems pentiną padėdavo prie galvos, kur sudėtos ir kitos įkapės, arba ant krūtinės (k. Nr. 202). Skirtinga pentinų padėtis ir tuose kapuose, kuriuose jų buvo po du. Antai kape Nr. 47 abu gulėjo vyro dešinėje, apytikriai ties juosmeniu (29 : 1 pav.). Įkapės įdėtos kartu su odiniais dirželiais, kurių viename gale pritaista sagtelė, kitame – pailgas apkaustėlis. Greta buvo ir daugiau įkapių: žalvariniais ir sidabriniais apkaustais išpuoštas odinis diržas, ištiestas palei vyro dešiniąją ranką, bei kirvis. Kitame vyro kape (Nr. 270) vienas pentinas taip pat gulėjo ties mirusiojo juosmeniu, bet kairėje pusėje, o antrasis – šalia galvos, kur buvo ir kitų įkapių, pvz., ietigalis, kirvis, žąslai (99 : 1 pav.). Abu pentinai greičiausiai taip pat buvę su dirželiais, nes prie kiekvieno jų rasta po sagtelę. Dirželiai, matyt, visiškai sudūlėjo, neužfiksuota net jų liekanų.

Kamanų detalių – žąslų, sagčių, apkaustų rasta 21 vyro ir berniuko kapuose, iš kurių 9 priklauso senojo, 12 – vidurinio ir 1 – vėlyvojo geležies amžiaus periodui (17 lent.). Gražiausios, net dvejios kamanos įdėtos vienam vyrui (k. Nr. 47). Jų odiniai dirželiai išpuošti žalvariniais apkalais. Vienerios kamanos turėjo geležinius žąslus su žalvarinėmis, kitos su geležinėmis grandimis galuose. Dar vienerių puošnių kamanų, apkaustytų žalvariniais apkaustėliais, liekanos rastos visai suardytame kape Nr. 147. Šiaip jau kapuose dažniausiai išlikę vien žąslai ar jų fragmentai (Nr. 7, 28, 39, 48, 209, 212, 244, 262, 270, 285, 300, 302). Bet kartais dar būna ir vienas kitas žalvarinis klevo sėklos formos kabutis su įvijėle – kamanų puošmena. Jų pasitaikė ir tuose kapuose, kur nebuvo žąslų (k. Nr. 161, 163, 175, 201, 202, 206, 147, 251). Nesuardytuose kapuose žąslai gulėjo šalia kitų įkapių, sudėtų prie mirusiojo galvos, rečiau – tarp žirgo dantų (79 : 2 pav.). Viename kape (Nr. 7) žąslai, rasti galvūgalyje, buvo aukščiau negu kitos įkapės, tartum ant 16–17 cm aukščio laiptelio. Labai savita aptariamoms įkapės vieta kape Nr. 39. Tyrinėjimų duomenys leidžia daryti prielaidą, kad žąslai gulėjo specialioje apie 80 cm pločio ir 120 cm ilgio iškasoje, kuri įrengta mirusiojo kairėje (21 : 1 pav.). Nei kokių nors kitų kamanų detalių, nei žirgo galvos liekanų iškasoje nerasta.

Kadangi būta papročio per kai kurių vyrų laidotuves aukoti kamanotą žirgą, nukirstą gyvulio galvą dažniausiai į kapą šalia mirusiojo guldydavo su visomis kamanomis. Todėl kapuose prie žirgo galvos liekanų rasta žalvarinių klevo sėklos formos kabučių, puošusių kamanas, kartais dar ir sagčių, kitokių detalių (80 : 4, 5 pav.).

Keramikos įdėta 47 mirusiesiems: 18 vyrų, 3 berniukams, 13 moterų, 4 mergaitėms ir 9 nenustatytos lyties individams (17 lent.). Dažniausiai kapuose randama 1–3, rečiau – 4, 5 nedidelės šukelės grublėtu ar lygiu paviršiumi. Bet kasinėjant berniuko kapą (Nr. 92) buvo surinkta net 9 šukelės. Rasta ir nedidelių puodukų ar jų fragmentų (k. Nr. 73, 100, 243).

Paprotys mirusiuosius laidoti su keramika buvo išsigalėjęs senajame geležies amžiuje. Taip teigti verčia faktas, kad nei puodukų, nei pavienių šukelių nerasta kapuose, datuojamuose vėlesnių geležies amžiaus periodų. Tik kasinėjant vieną visiškai suardytą vyro VII–VIII a. kapą (Nr. 243), duobės centre, apie 58 cm gylyje, aptiktas puoduko angos profiliuotas pakraštys. Telioka spėlioti, ar tai atsitiktinis radinys, pakliuvęs į suardytą kapavietę dėl įvairių žemės darbų kapinyno teritorijoje, ar sunykusio papročio rudimentas.

Dažniausiai pavienės šukelės gulėdavo mirusiojo galvūgalyje. Čia padėti ir puodukai (pav. 35 : 2; 51). Rečiau keramikos rasta kojūgalyje (k. Nr. 22, 36, 149), šalia mirusiojo ar jo krūtinės vietoje (k. Nr. 24, 25, 39, 45, 97, 105, 107, 119, 139). Matyt, pavienių šukelių artimieji įmesdavo į kapą prieš laidojant mirusįjį, nes, tikrinant tyrinėto kapo dugną, pasitaikė ir keramikos (k. Nr. 130, 266, 267). Užpilant žemėmis kapą, taip pat mesdavo ir pavienių šukelių, mat jų rasta įvairiame sampilo gylyje įvairiose vietose (k. Nr. 113, 121, 126A, 127, 134, 143B, 144, 145, 260, 265).

Atkreipia dėmesį tai, kad kartais prie šukelių buvo degėsių, o ir pačių šukelių vidinė pusė pajuodusi nuo degėsių ar tartum aprūkusi nuo ugnies (k. Nr. 22, 45, 107, 144, 145, 149). O kape Nr. 73 rastasis puodukas mirusiojo galvūgalyje padėtas šalia didokos (8–9 cm aukščio ir apie 10–12 cm skersmens) degėsių ir angliukų krūvelės.

Kai kuriems mirusiesiems į kapą įdėta po *dėžutę*. Po vieną jų turėjo 2 vyrai, 2 vaikai, moteris ir nenustatytos lyties individas (17 lent.). Tokių įkapių rasta tik senajam geležies amžiui priskiriamuose kapuose (Nr. 28, 88, 126B, 127, 143A, 266). Sprendžiant iš geriau išlikusių radinių, dėžutės buvo medinės, puoštos žalvario apkaustais. Vienose iš jų įdėta po 2 gintarinius karoliukus-amuletus (k. Nr. 88, 127), kitose – papuošalų, t. y. iš karoliukų ir žalvarinių įvijėlių sudarytų apvarėlių, žiedų (k. Nr. 126B, 266). Dažniausiai dėžutės rastos mirusiojo galvūgalyje (41 : 2; 57 : 1 pav.), rečiau – krūtinės vietoje ar kojūgalyje (k. Nr. 28, 88) (17 : 2 pav.).

Keturi mirusieji palaidoti su *pincetu* (17 lent.). Trys rasti viduriniam geležies amžiui priskiriamuose vyrų kapuose (Nr. 162, 199, 202), 1 – senajam geležies amžiui priklausančiame kape (Nr. 152). Kapai suardyti, todėl nėra pakankamai aiški įkapių padėtis

mirusiojo atžvilgiu. Tačiau mažiau suardyto kapo Nr. 162 tyrinėjimai leidžia manyti, kad pincetai būdavo pritaikomi prie krūtinės papuošalų. Mat šiame kape rastas geležinis lazdelinis smeigtukas buvo su geležine grandinėle, prie kurios ir prikabintas geležinis pincetas.

Titnago gabaliukai – retos įkapės (17 lent.). Po netaisyklingos formos titnagėlių turėjo tik vyras ir berniukas (k. Nr. 113, 153). Abiejuose kapuose, priskiriamuose senajam geležies amžiui, titnago nuoskala gulėjo mirusiojo galvūgalyje kartu su kitais čia padėtais dirbiniais (39 : 2; 55 : 1 pav.).

Akmeninį *skiltuvą* primenantis daiktas įdėtas tik vyrui, kurio kapas (Nr. 58) buvo toje kapinyno dalyje, kur mirusieji laidoti senajame geležies amžiuje. Įkapė gulėjo vyro galvūgalyje, prie čia padėto peilio ir kirvio (29 : 4 pav.).

Be to, kapuose rasta pavienių įvijėlių, grandinėlių, grandelių, apkaustų, geležinių ar žalvarinių dirbinių nuolaužų (17 lent.).

Labai tikėtina, kad būta papročio mirusįjį užkloti ar susiausti *drobule*. Mat ne viename kape aptikta lininio ir vilnonio audinio skiautelių, kurias užkonservavo žalvarinės įkapės. Žinoma, išlikusias po žalvariniu papuošalu skiauteles galima laikyti mirusiojo drabužių liekanomis (k. Nr. 14, 23, 27, 34, 41, 49, 180, 183, 261, 270). Bet audinio dalelių išliko ir ant žalvarinių įkapių viršaus. Pvz., kapuose Nr. 23, 44,

50, 183, 197, 198, 213 rastos audinio skiautelės tartum kokia žievė vietomis buvo prilipusios prie žalvarinių apgalvio detalių, antkaklių, segių, smeigtukų, apyrankių, žiedų paviršiaus.

Kai kurie vaikai, matyt, buvo suvynioti į drobule. Greičiausiai taip palaidotas berniukas, kurio kapas pažymėtas Nr. 261 (95 : 1 pav.). Drobule vaiko pakaklėje skersai susmeigta smeigtuku, su kuriuo lygiagrečiai įsegta ir didoka segė. Prie jos vertikaliai įsegta dar 2 vaikiškos segelės. Visas ryšulėlis perjuostas vėrinium, sudarytu iš figūrinių gintarinių pakabučių (96 pav.). Pats mirusysis turėjo ant kaklo dar kitą apvarą, ant rankų – po apyrankę ir 1 žiedą. Galvūgalyje, vaiko kairėje, buvo ietigalis, peilis ir diržo sagtis, dešinėje – suaugusio žmogaus apyrankė.

Galimas daiktas, kad mažiausiai dar bent 3 vaikai (berniukas ir mergaitės) buvo suvynioti į drobule, kuri mirusiųjų pakaklėje buvo skersai susmeigta smeigtuku ir sege (k. Nr. 88) arba vien smeigtuku su grandinėle (k. Nr. 183) ar be jos (k. Nr. 198).

Keliuose suaugusių moterų kapuose (k. Nr. 4A, 50, 213) lygiagrečiai gulintys 2 smeigtukai su grandinėlėmis aiškiai buvo įsmeigti į storą vilnonį audinį, greičiausiai skarą, kuri galėjo būti sulankstyta ir padėta ant mirusiosios krūtinės ar juosmens (81 : 1 pav.).

Reikia pridurti, kad audinio liekanų rasta visiems geležies amžiaus periodams priskiriamuose kapuose.

15 lentelė. Suvestiniai laidosenos duomenys

Kapo Nr.	Mirusiojo lytis	Orientavimas	Gylis cm	Kapo kontūrų dydis cm	Kontūrų gylis cm	Kapo duobės kryptis	Degėsiai	Karsto liekanos, dydis cm	Akmenų vainikai	Vainiko gylis cm	Pavieniai akmenys	Žirgo auka, gylis cm	Įkapės
1	M	-	90	?x230	85	ŠR-PV	-	-	-	-	-	-	1
2	M	-	85	65x250	85	V-R	-	45x180	-	-	-	-	3
3	-	-	70	?x225	60	ŠR-PV	-	-	-	-	2	-	-
4A	M	PV 255	80	90x215	70	ŠR-PV	-	-	-	-	1	-	20
4B	M	ŠR	80	70x220	80	ŠR-PV	-	-	-	-	-	-	4
5	V	-	80	70x260	80	ŠR-PV	-	-	-	-	-	-	2
6	V	ŠR	70	70x260	70	ŠR-PV	+	-	-	-	2	-	6
7	V	V	50	100x250	50	V-R	+	-	-	-	2	-	4
8	M	-	80	60x215	80	V-R	+	-	-	-	-	-	7
9	-	-	80	-	-	ŠV-PR	-	-	-	-	-	-	1
10	V	ŠV	85	-	-	ŠV-PR	-	-	-	-	-	-	5

Kapo Nr.	Mirusiojo lytis	Orientavimas	Gylis cm	Kapo kontūrų dydis cm	Kontūrų gylis cm	Kapo duobės kryptis	Degėsiai	Karsto liekanos, dydis cm	Akmenų vainikai	Vainiko gylis cm	Pavieniai akmenys	Žirgo auka, gylis cm	Įkapės
11	M	-	85	70x200	85	ŠV-PR	-	-	-	-	-	-	5
12	V	PR	-	?x215	-	ŠV-PR	-	-	-	-	-	-	4
13	M	-	85	?x170	85	ŠV-PR	-	-	-	-	-	-	3
14	M	ŠV	90	?x130	90	ŠV-PR	-	-	-	-	-	-	9
15	V	-	80	?x180	-	Š-P	-	-	-	-	-	-	2
16	-	-	-	?x190	90	ŠV-PR	-	-	-	-	-	-	1
17	V	-	70	?x160	70	ŠV-PR	-	-	-	-	-	-	4
18	M	ŠV	90	?x150	90	ŠV-PR	-	-	-	-	-	-	10
19	-	-	90	?x200	90	ŠV-PR	-	-	-	-	-	-	2
20	V	-	70	?x160	70	ŠV-PR	-	-	-	-	-	-	5
21	V	ŠR	75	-	75	ŠV-PR	-	-	-	-	-	-	4
22	M	ŠR30°	35	80x220	30	ŠR30°-PV210°	+	-	+	30	-	-	11
23	M	ŠV330°	50	60x210	40	ŠV33°-PR150°	+	+	+	30	1	-	14
24	M	PV240°	40	80x200	30	ŠR60°-PV240°	+	-	-	-	-	-	12
25	V	-	50	80x210	40	ŠR60°-PV240°	+	-	-	-	-	-	5
26	V	PV210°	75	80x240	40	ŠR30°-PV210°	+	-	-	-	-	-	7
27	M	ŠR330°	40	45x180	40	ŠV330°-PR150°	+	-	+	30	-	-	5
28	V	ŠV315°	55	85x240	50	ŠV315°-PR135°	+	-	-	-	-	-	7
29	-	ŠR15°	45	-	-	ŠR-PV	-	-	-	-	-	-	2
30	V	ŠV285°	50	80x220		ŠV285°-PR105°	+	-	+	30	-	-	4
31	-	-	125	70x160	105	ŠV15°-PR135°	+	-	160x?	25	2	-	1
32	V	PV240°	110	60x180	100	ŠR60°-PV240°	+	-	140x270	30	-	-	4
33	V	ŠV300°	50	90x240	40	ŠV300°-PR120°	+	-	-	-	-	-	5
34	M	ŠV345°	40	60x200	40	ŠV345°-PR165°	+	+	-	-	-	-	3
35	V	ŠV345°	70	90x?	70	ŠV345°-PR165°	-	-	-	-	-	-	11
36	-	PR120°	40	80x210	35	ŠV300°-PR210°	+	-	+	35	-	-	7
37	-	-	105	70x200	35	ŠR75°-PV225°	+	-	-	-	-	-	2
38	-	-	110	60x200	50	ŠV15°-PR135°	+	-	-	-	-	-	1
39	V	PV240°	70	?x235	35	ŠR60°-PV240°	+	-	-	-	1	-	13
40	V	PV225°	110	80x200	50	ŠR45°-PV225°	+	-	+	25	-	-	13

Kapo Nr.	Mirusiojo lytis	Orientavimas	Gylis cm	Kapo kontūrų dydis cm	Kontūrų gylis cm	Kapo duobės kryptis	Degėsiai	Karsto liekanos, dydis cm	Akmenų vainikai	Vainiko gylis cm	Pavieniai akmenys	Žirgo auka, gylis cm	Įkapės
41	M	PV240°	120	85x220	40	ŠR60°-PV240°	+	-	-	-	3	-	6
42	M	ŠR60°	70	85x210	50	ŠR60°-PV240°	+	+	190x?	30	-	-	5
43	M	ŠR45°	100	50x130	70	ŠR45°-PV225°	+	-	150x210	40	-	-	2
44	M	ŠR60°	80	80x200	50	ŠR60°-PV240°	+	+	-	-	-	-	13
45	V	ŠR30°	105	100x240	65	ŠR30°-PV210°	+	-	?x340	40	1	-	6
46	-	-	45	-	-	-	+	-	-	-	-	-	5
47	V	V	130	90x230	110	V-R	+	+	+	40	-	-	12
48	V	ŠV330°	100	100x240	60	ŠV330°-PR150°	-	-	+	45	-	-	10
49	M	PR165°	60	50x150	50	ŠV345°-PR165°	-	-	-	-	-	-	4
50	M	PR135°	120	70x220	110	ŠV315°-PR135°	-	+	-	-	-	-	11
51	V	-	150	80x230	110	ŠR75°-PV225°	+	-	220x300	40	-	-	1
52	M	PR165°	45	50x140	55	ŠV345°-PR165°	+	-	-	-	-	-	5
53	M	PR165°	100	60x170	85	ŠV345°-PR165°	+	-	-	-	-	-	5
54	M	V	90	70x200	75	V-R	+	-	-	-	-	-	14
55	M	ŠR75°	130	80x220	100	ŠR75°-PV255°	+	-	+	30	-	-	8
56	V	ŠV330°	100	80x240	90	ŠV330°-PR150°	+	50x?	-	-	-	-	9
57	M	ŠR60°	110	80x200	95	ŠR60°-PV240°	+	-	+	60	-	-	3
58	V	ŠV315°	120	70x220	90	ŠV315°-PR135°	+	-	+	60	-	-	9
59	V	PV240°	50	70x200	50	ŠR60°-PV240°	+	-	-	-	-	-	4
60	V	ŠR45°	65	50x130	55	ŠR45°-PV225°	+	-	-	-	-	-	2
61	V	PV240°	60	80x225	50	ŠR60°-PV240°	+	-	-	-	-	-	1
62	-	-	45	60x?	40	ŠR-PV	-	-	-	-	-	-	1
63	-	-	-	80x220	50	ŠV300°-PR120°	+	-	-	-	-	-	-
64	-	-	60	80x220	45	ŠR60°-PV240°	+	-	-	-	-	-	1
65	M	PR135°	60	60x?	55	ŠV315°-PR135°	-	-	-	-	-	-	2
66	M	-	50	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
67	-	ŠR30°	60	70x200	55	ŠR30°-PV210°	+	-	-	-	-	-	2
68	V	PV240°	50	80x220	55	ŠR60°-PV240°	+	-	-	-	-	-	9
69	V	PV210°	55	70x200	55	ŠR30°-PV210°	-	-	-	-	-	-	2
70	V	-	150	70x185	60	ŠR75°-PV255°	+	-	260x340	60	-	-	2

Kapo Nr.	Mirusiojo lytis	Orientavimas	Gylis cm	Kapo kontūrų dydis cm	Kontūrų gylis cm	Kapo duobės kryptis	Degėsiai	Karsto liekanos, dydis cm	Akmenų vainikai	Vainiko gylis cm	Pavieniai akmenys	Žirgo auka, gylis cm	Įkapės
71	V	ŠV315°	45	70x210	40	ŠV315°-PR135°	+	-	-	-	-	-	2
72	M	ŠV315°	45	60x160	40	ŠV315°-PR135°	+	-	-	-	-	-	2
73	-	-		80x200	50	ŠV330°-PR150°	+	-	-	-	-	-	4
74	V	ŠV300°	60	90x220	60	ŠV300°-PR120°	+	-	+	50	3	-	5
75	V	ŠV315°	65	80x?	55	ŠR-PR	-	-	-	-	1	-	4
76A	V	ŠR45°	45	120x?	50	ŠR-PV	+	-	-	-	-	-	2
76B	V	ŠR45°	45	120x?	50	ŠR-PV	+	-	-	-	-	-	2
77	V	ŠV285°	40	70x?	40	ŠV285°-PR105°	-	-	-	-	-	-	3
78	M	-	55	-	-	ŠV330°-PR150°	+	-	-	-	-	-	2
79	-	-	40	-	-	-	+	-	-	-	-	-	4
80	V	ŠV330°	40	80x220	35	ŠV330°-PR150°	+	-	-	-	1	-	4
81	-	ŠV300°	40	70x?	45	ŠV300°-PR120°	-	-	-	-	-	-	2
82	V	ŠV315°	35	80x220	25	ŠV315°-PR135°	+	-	+	25	-	-	4
83	-	PR135°	60	60x160	60	ŠV315°-PR135°	+	-	+	25	-	-	4
84	M	PV210°	65	70x190	60	ŠR30°-PV210°	-	+	-	-	-	-	8
85	V	ŠV300°	70	160x220	50	ŠV330°-PR120°	+	45x190	-	-	-	-	10
86	V	ŠV300°	75	160x220	50	ŠV300°-PR120°	+	35x130	-	-	-	-	6
87	M	PR120°	85	85x205	85	ŠV300°-PR120°	+	+	-	-	1	-	13
88	V	PR120°	95	60x140	90	ŠV300°-PR120°	+	+	-	-	-	-	9
89	M	ŠV315°	50	80x?	50	ŠV-PR	+	+	-	-	-	-	8
90	-	PR120°	70	50x120	60	ŠV300°-PR120°	+	-	-	-	-	-	3
91	V	-	50	80x?	50	ŠV-PR	-	-	-	-	-	-	9
92	V	ŠR60°	60	60x150	55	ŠR60°-PV240°	+	-	+	30	-	-	11
93	V	ŠV315°	65	70x200	75	ŠV315°-PR135°	-	-	+	30	-	-	9
94	V	PV225°	85	75x220	50	ŠR45°-PV225°	+	-	+	50	3	-	5
95	V	ŠR30°	110	70x205	60	ŠR30°-PV210°	+	-	-	-	-	-	3
96	M	P	65	60x200	60	Š-P	+	-	+	30	-	-	8
97	V	Š	100	80x210	105	Š-P	+	45x?	+	30	-	-	10
98	M	ŠR45°	105	60x160	100	ŠR45°-PV225°	-	-	-	-	-	-	4
99	V	Š	95	80x200	80	Š-P	+	-	-	-	-	-	8

Kapo Nr.	Mirusiojo lytis	Orientavimas	Gylis, cm	Kapo kontūrų dydis cm	Kontūrų gylis cm	Kapo duobės kryptis	Degėsiai	Karsto liekanos, dydis cm	Akmenų vainikai	Vainiko gylis cm	Pavieniai akmenys	Žirgo auka, gylis cm	Įkapės
100	M	P	70	70x200	60	Š-P	+	-	?x300	30	4	-	4
101	M	ŠR45°	80	80x200	80	ŠR45°-PV225°	-	-	+	30	-	-	3
102	V	V	110	90x205	70	V-R	+	-	-	-	-	-	7
103	V	ŠR30°	85	100x?	60	ŠR30°-PV210°	+	-	?x240	20-30	-	-	8
104	-	ŠR15°	50	50x160	40	ŠR15°-PV195°	+	-	-	-	-	-	2
105	V	ŠV315°	35	55x140	45	ŠV315°-PR135°	-	+	-	-	-	-	4
106	-	ŠV345°	40	50x130	50	ŠV345°-PR165°	-	-	-	-	-	-	2
107	V	Š	70	80x205	50	Š-P	+	45x?	-	-	2	-	6
108	M	P	60	85x210	50	Š-P	+	45x?	-	-	2	-	12
109	M	PR135°	50	40x110	50	ŠR315°-PR135°	+	30x?	-	-	-	-	7
110	V	ŠV315°	50	-	50	ŠV315°-PR135°	+	37x?	-	-	-	-	5
111	V	ŠV315°	50	-	50	ŠV315°-PR135°	+	?x130	-	-	-	-	4
112	V	ŠV315°	62	85x215	40	ŠV315°-PR135°	+	+	-	-	2	-	11
113	V	ŠV315°	70	90x230	55	ŠV315°-PR135°	+	+	-	-	-	-	17
114	M	PV210°	53	60x160	50	ŠR30°-PV210°	+	-	-	-	-	-	10
115	M	PV225°	80	70x180	65	ŠR45°-PV225°	+	+	-	-	-	-	5
116	M	PR165°	65	80x210	55	ŠV345°-PR165°	+	+	-	-	-	-	6
117	-	ŠR30°	65	60x180	45	ŠR30°-PV210°	+	-	-	-	-	-	2
118	M	PV210°	80	60x180	55	ŠR30°-PV210°	+	+	-	-	2	-	5
119	M	ŠR30°	70	60x180	75	ŠR30°-PV210°	+	-	-	-	-	-	5
120	-	ŠR30°	55	50x150	45	ŠR30°-PV210°	+	-	-	-	-	-	2
121	M	ŠR45°	50	60x160	50	ŠR45°-PV225°	-	-	-	-	-	-	7
122	-	Š	55	60x160	45	Š-P	+	-	-	-	-	-	4
123	-	PR150°	60	60x180	40	ŠV330°-PR150°	+	-	-	-	1	-	1
124	-	ŠV330°	50	80x220	40	ŠV330°-PR150°	+	45x?	-	-	-	-	1
125	M	PR150°	45	70x190	40	ŠV330°-PR150°	+	+	-	-	-	-	8
126A	V	ŠV330°	75	90x240	40	ŠV330°-PR150°	+	+	-	-	1	-	8
126B	V	ŠV330°	75	90x240	40	ŠV330°-PR150°	+	+	-	-	-	-	3
127	-	Š	70	70x200	50	Š-P	+	-	-	-	2	-	6
128	-	-	35	-	-	-	+	-	-	-	-	-	2

Kapo Nr.	Mirusiojo lytis	Orientavimas	Gylis cm	Kapo kontūrų dydis cm	Kontūrų gylis cm	Kapo duobės kryptis	Degėsiai	Karsto liekanos, dydis cm	Akmenų vainikai	Vainiko gylis cm	Pavieniai akmenys	Žirgo auka, gylis cm	Įkapės
129	-	-	40	-	-	-	+	-	-	-	-	-	4
130	V	ŠV345°	50	70x190	50	ŠV345°-PR165°	+	40x?	-	-	1	-	12
131	M	PR165°	70	80x170	50	ŠV345°-PR165°	+	43x?	-	-	1	-	5
132	V	ŠV345°	60	65x160	50	ŠV345°-PR165°	+	-	-	-	-	-	2
133	-	ŠV345°	55	60x155	40	ŠV345°-PR165°	+	-	-	-	-	-	4
134	M	PR150°	50	70x220	50	ŠV330°-PR150°	+	-	-	-	-	-	11
135	-	ŠV345°	55	60x150	40	ŠV330°-PR150°	+	-	-	-	-	-	2
136	M	PR135°	58	70x210	45	ŠV315°-PR135°	+	-	-	-	2	-	4
137	V	ŠV345°	75	100x215	50	ŠV315°-PR135°	+	-	-	-	-	-	10
138	M	PR150°	60	80x240	50	ŠV330°-PR150°	+	+	-	-	-	-	10
139	M	PR150°	40	70x200	40	ŠV330°-PR150°	+	-	-	-	3	-	7
140	V	P	55	60x?	60	V-R	-	+	-	-	-	-	5
141	V	ŠV285°	60	70x200	50	ŠV285°-PR105°	-	-	-	-	-	-	5
142	V	ŠV300°	62	70x?	55	ŠV-PR	-	-	-	-	-	-	3
143A	M	PR150°	55	90x230	45	ŠV330°-PR150°	+	-	-	-	-	-	4
143B	V	ŠV330°	72	90x230	45	ŠV330°-PR150°	+	-	-	-	-	-	10
144	M	ŠR30°	50	70x200	40	ŠR30°-PV210°	+	-	-	-	-	-	5
145	V	ŠR30°	50	80x230	40	ŠR30°-PV210°	+	-	-	-	-	-	9
146	-	-	45	-	-	-	+	-	-	-	-	-	2
147	V	ŠV345°	70	70x180	50	ŠV345°-PR165°	+	-	-	-	1	-	5
148	V	ŠV345°	67	70x200	50	ŠV345°-PR165°	+	-	-	-	-	-	4
149	M	PR165°	70	90x230	70	ŠV345°-PR165°	+	+	-	-	-	-	11
150	M	PV210°	75	70x?	80	ŠR30°-PV210°	-	-	-	-	-	-	2
151	V	-	30	-	-	-	+	-	-	-	-	-	6
152	-	-	55	-	-	-	+	-	-	-	-	-	2
153	V	ŠV315°	35	110x140	35	ŠV315°-PR135°	+	-	-	-	-	-	8
154	V	ŠV315°	35	110x140	35	ŠV315°-PR135°	+	-	-	-	1	-	5
155	-	ŠR75°	60	80x190	60	ŠR75°-PV225°	+	-	-	-	2	-	4
156	-	V	45	45x110	40	V-R	+	-	-	-	-	-	2
157	M	PR135°	60	80x180	60	ŠV315°-PR135°	+	-	-	-	-	-	3

Kapo Nr.	Mirusiojo lytis	Orientavimas	Gylis cm	Kapo kontūrų dydis cm	Kontūrų gylis cm	Kapo duobės kryptis	Degėsiai	Karsto liekanos, dydis cm	Akmenų vainikai	Vainiko gylis cm	Pavieniai akmenys	Žirgo auka, gylis cm	Įkapės
158	M	R	70	70x190	55	V-R	+	-	-	-	-	-	3
159	V	V	65	65x190	65	V-R	+	-	-	-	1	-	9
160	V	PR135°	55	65x210	55	ŠV315°-PR135°	+	-	-	-	-	-	9
161	V	-	50	70x?	50	V-R	+	-	-	-	-	50	3
162	V	R	60	60x190	50	V-R	+	-	-	-	-	-	6
163	-	-	55	-	-	-	-	-	-	-	-	50	2
164	V	ŠV315°	65	60x210	50	ŠV315°-PR135°	+	-	-	-	-	-	4
165	-	-	75	55x160	60	V-R	+	-	-	-	-	-	1
166	M	V	58	60x180	55	V-R	-	-	-	-	-	-	5
167	V	R	65	60x120	50	V-R	+	+	-	-	-	55	13
168	-	R	55	45x120	50	V-R	-	-	-	-	-	-	2
169	-	-	65	60x210	50	ŠV285°-PR105°	+	-	-	-	-	-	1
170	-	R	60	45x110	55	V-R	+	-	-	-	-	-	3
171	-	-	55	60x?	40	ŠV300°-PR120°	-	-	-	-	-	-	3
172	M	ŠV300°	50	50x200	50	ŠV300°-PR120°	-	+	-	-	-	-	9
173	M	-	60	60x180	50	ŠV285°-PR105°	+	-	-	-	-	-	2
174	M	V	80	60x200	50	V-R	-	-	-	-	-	-	9
175	V	R	65	65x200	65	V-R	+	-	-	-	-	50	3
176	M	ŠV285°	70	65x210	70	ŠV285°-PR105°	+	-	-	-	-	-	6
177	-	-	60	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
178	M	ŠV315°	60	50x140	65	ŠV315°-PR135°	-	-	-	-	-	-	8
179	-	-	60	-	-	ŠV285°-PR105°	+	-	-	-	-	-	2
180	V	ŠV285°	60	55x140	55	ŠV285°-PR105°	-	-	-	-	-	-	5
181	-	-	55	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
182	M	ŠV300°	70	55x?	55	ŠV-PR	-	-	-	-	-	-	3
183	M	ŠV330°	70	40x130	60	ŠV330°-PR150°	-	+	-	-	-	-	9
184	M	ŠV300°	60	45x170	55	ŠV300°-PR120°	-	-	-	-	-	-	7
185	V	P	67	60x?	50	Š-P	-	-	-	-	-	-	6
186	V	PR120°	90	70x210	55	ŠV300°-PR120°	+	-	-	-	-	-	3
187	-	-	60	80x200	55	ŠV300°-PR120°	+	-	-	-	-	-	4

Kapo Nr.	Mirusiojo lytis	Orientavimas	Gylis cm	Kapo kontūrų dydis cm	Kontūrų gylis cm	Kapo duobės kryptis	Degėsiai	Karsto liekanos, dydis cm	Akmenų vainikai	Vainiko gylis cm	Pavieniai akmenys	Žirgo auka, gylis cm	Įkapės
188	M	-	60	45x110	60	ŠV315°-PR135°	-	-	-	-	-	-	5
189	M	ŠV345°	75	60x200	70	ŠV345°-PR165°	+	+	-	-	-	-	5
190	-	-	60	-	-	ŠV345°-PR165°	+	-	-	-	-	-	2
191	V	-	50	70x180	45	ŠV300°-PR150°	-	-	-	-	-	-	3
192	M	-	35	-	-	-	+	-	-	-	-	-	5
193	V	-	35	-	-	-	+	-	-	-	-	45	3
194	V	PV210°	45	70x220	45	ŠR30°-PV210°	-	-	-	-	1	-	4
195	-	-	45	60x200	50	ŠR30°-PV210°	+	-	-	-	-	-	3
196	M	PV210°	60	65x200	50	ŠR30°-PV210°	+	-	-	-	-	-	6
197	M	Š	60	70x200	45	Š-P	-	-	-	-	-	-	10
198	M	P	55	40x110	50	Š-P	+	-	-	-	-	-	5
199	V	-	54	70x195	50	ŠR30°-PV210°	+	-	-	-	-	-	5
200	M	-	40	60x180	55	ŠR15°-PV195°	+	-	-	-	-	-	2
201	V	PR165°	65	80x?	55	ŠV345°-PR165°	+	-	-	-	-	50	3
202	V	ŠV315°	75	75x?	75	ŠV-PR	+	+	-	-	-	30	11
203	M	PR150°	60	60x160	60	ŠV330°-PR150°	+	+	-	-	-	-	2
204	M	-	52	60x150	62	ŠV345°-PR165°	-	-	-	-	-	-	3
205	V	-		80x210	60	ŠV330°-PR150°	+	-	-	-	-	40	2
206	V	P	80	80x200	75	Š-P	+	-	-	-	-	60	9
207	M	-	52	65x?	45	ŠV315°-PR135°	-	-	-	-	-	-	4
208	V	-	55	75x?	50	ŠV-PR	-	-	-	-	-	-	3
209	V	PR150°	70	80x200	60	ŠV330°-PR150°	+	-	-	-	-	40	6
210	V	-	55	70x190	60	ŠV315°-PR135°	-	-	-	-	-	-	3
211	V	-	50	65x200	55	ŠV330°-PR150°	-	-	-	-	-	-	5
212	V	ŠV330°	75	75x195	60	ŠV330°-PR150°	+	-	-	-	-	40	1
213	M	ŠV315°	75	60x180	60	ŠV315°-PR135°	-	+	-	-	-	-	16
214	M	ŠV315°	75	60x170	50	ŠV315°-PR135°	+	-	-	-	-	-	4
215	V	-	55	75x200	60	ŠV315°-PR135°	+	-	-	-	-	-	3
216	V	-	55	70x195	50	ŠV315°-PR135°	+	-	-	-	-	55	1
217	M	-	50	60x180	65	ŠV315°-PR135°	-	-	-	-	-	-	5

Kapo Nr.	Mirusiojo lytis	Orientavimas	Gylis cm	Kapo kontūrų dydis cm	Kontūrų gylis cm	Kapo duobės kryptis	Degėsiai	Karsto liekanos, dydis cm	Akmenų vainikai	Vainiko gylis cm	Pavieniai akmenys	Žirgo auka, gylis cm	Įkapės
218	V	ŠV300°	50	75x200	60	ŠV300°-PR120°	+	-	-	-	-	-	3
219	V	-	45	75x205	50	ŠV300°-PR120°	+	-	-	-	-	-	8
220	-	-	70	70x200	75	ŠV300°-PR120°	+	-	-	-	-	-	6
221	M	ŠV345°	55	75x200	45	ŠV345°-PR165°	+	+	-	-	-	-	7
222	V	PV210°	70	70x215	45	ŠR30°-PV210°	+	-	-	-	-	-	6
223	V	PV210°	57	50x130	50	ŠR30°-PV210°	+	-	-	-	-	-	3
224	M	Š		55x140	40	Š-P	-	-	-	-	-	-	6
225	V	ŠV345°	62	70x210	50	ŠV345°-PR165°	+	-	-	-	-	-	7
226	-	-	75	65x190	50	ŠV330°-PR150°	+	-	-	-	-	-	2
227	-	PR120°	55	50x130	45	ŠV300°-PR120°	+	-	-	-	-	-	2
228	V	PV210°	65	70x190	60	ŠR30°-PV210°	+	-	-	-	-	-	7
229	-	-	50	60x140	60	ŠR30°-PV210°	+	-	-	-	-	-	3
230	V	ŠV300°	57	60x200	55	ŠV300°-PR120°	+	-	-	-	-	-	2
231	M	ŠR30°	48	60x170	45	ŠR30°-PV210°	+	-	-	-	-	-	2
232	-	-	50	50x160	45	ŠR30°-PV210°	+	-	-	-	-	-	3
233	M	ŠR30°	60	60x175	45	ŠR30°-PV210°	+	-	-	-	-	-	3
234	M	-	53	50x140	50	ŠR30°-PV210°	+	-	-	-	-	-	4
235	M	Š	60	70x200	57	Š-P	+	-	-	-	-	-	9
236	-	ŠR15°	45	60x180	55	ŠR15°-PV195°	-	-	-	-	-	-	1
237	V	PR165°	70	60x160	55	ŠV345°-PR165°	+	-	-	-	-	-	4
238A	V	PR165°	60	130x230	35	ŠV345°-PR165°	+	-	-	-	-	-	4
238B	-	ŠV345°	60	130x230	35	ŠV345°-PR165°	+	-	-	-	-	-	2
239	M	ŠV345°	65	60x180	55	ŠV345°-PR165°	+	-	-	-	-	-	3
240	-	ŠR30°	60	65x170	45	ŠR30°-PV210°	+	-	-	-	-	-	1
241	M	ŠV300°	55	55x160	40	ŠV300°-PR120°	+	-	-	-	-	-	2
242	M	ŠV345°	57	70x175	45	ŠV345°-PR165°	+	-	-	-	-	-	4
243	V	-	45	80x200	40	ŠV315°-PR135°	+	-	-	-	-	45	5
244	V	-	45	80x200	45	ŠV330°-PR150°	-	-	-	-	-	-	5
245A	V	-	50	140x200	45	ŠV315°-PV135°	+	-	-	-	-	-	4
245B	M	-	50	140x200	45	ŠV315°-PV135°	+	-	-	-	-	-	2

Kapo Nr.	Mirusiojo lytis	Orientavimas	Gylis cm	Kapo kontūrų dydis cm	Kontūrų gylis cm	Kapo duobės kryptis	Degėsiai	Karsto liekanos, dydis cm	Akmenų vainikai	Vainiko gylis cm	Pavieniai akmenys	Žirgo auka, gylis cm	Įkapės
246	M	-	45	65x180	45	ŠV315°-PR135°	+	-	-	-	-	-	6
247	V	ŠV330°	65	80x?	60	ŠV330°-PV150°	+	-	-	-	-	60	1
248	-	ŠV315°	55	55x140	45	ŠV315°-PR135°	+	-	-	-	-	-	2
249	V	PR165°	60	60x160	55	ŠV345°-PR165°	+	-	-	-	-	-	4
250	M	R	50	70x?	50	V-R	+	-	-	-	-	-	4
251	V	PR150°	50	60x170	50	ŠV330°-PR150°	+	-	-	-	-	50	6
252	M	-	80	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7
253	V	PR150°	70	70x200	50	ŠV330°-PR150°	-	-	-	-	-	-	3
254	M	-	65	60x170	55	ŠV315°-PR135°	+	-	-	-	-	-	4
255	-	PR165°	80	70x180	55	ŠV345°-PR165°	+	-	-	-	-	-	1
256	M	-	80	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
257	M	-	55	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
258	M	-	75	80x250	45	ŠR60°-PV240°	+	-	-	-	-	-	3
259	V	ŠV300°	53	90x200	40	ŠV300°-PR120°	+	-	-	-	-	-	4
260	V	ŠV285°	70	80x240	60	ŠV285°-PR105°	+	40x?	?x300	50	-	-	25
261	V	Š	76	60x130	50	Š-P	+	-	-	-	-	-	14
262	V	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5
263	-	-	50	-	-	-	-	-	?x300	40	-	-	5
264	-	-	50	-	-	-	+	-	-	-	-	-	5
265	M	PR120°	77	60x200	60	ŠV300°-PR120°	+	-	-	-	-	-	11
266	M	PR120°	75	70x180	60	ŠV300°-PR120°	+	-	+	50	1	-	7
267	-	-	70	70x180	50	V-R	-	-	+	50	-	-	3
268	V	ŠV300°	80	60x120	50	ŠV300°-PR120°	+	-	+	50	-	-	6
269	-	-	70	-	-	-	-	-	+	50	-	-	3
270	V	ŠV300°	900	75x?	40	ŠV300°-PR120°	+	+	+	50	-	-	15
271	M	PR105°	50	75x160	40	ŠV285°-PR105°	+	-	+	50	-	-	6
272	M	ŠR60°	70	65x180	55	ŠR60°-PV240°	+	-	-	-	-	-	8
273	M	-	80	60x150	55	ŠV300°-PR120°	-	-	?x270	55	-	-	5
274	M	R	80	60x140	65	V-R	+	-	-	-	2	-	7
275	V	-	50	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3

Kapo Nr.	Mirusiojo lytis	Orientavimas	Gylis cm	Kapo kontūrų dydis cm	Kontūrų gylis, cm	Kapo duobės kryptis	Degėsiai	Karsto liekanos, dydis cm	Akmenų vainikai	Vainiko gylis cm	Pavieniai akmenys	Žirgo auka, gylis cm	Įkapės
276	M	P	70	70x195	50	Š-P	+	-	+	50	-	-	5
277	V	Š	70	70x190	50	Š-P	-	+	+	40	-	-	5
278	V	ŠV300°	55	70x170	40	ŠV300°-PR120°	+	-	-	-	-	-	7
279	-	-	100	-	-	-	-	-	+	55	-	-	3
280	M	PR120°	70	70x180	55	ŠV300°-PR120°	+	-	+	55	-	-	5
281	-	-	50	-	-	-	+	-	-	-	-	-	2
282	V	ŠV330°	75	65x180	55	ŠV330°-PR150°	+	-	-	-	-	-	4
283	V	-	45	-	-	-	+	-	?x275	50	-	-	5
284	V	ŠV300°	110	-	-	ŠV-PR	+	+	?x270	40	-	-	7
285	V	Š(?)	100	-	-	-	+	-	-	-	-	-	3
286	-	-	65	80x180	50	ŠV300°-PR120°	+	-	+	45	-	-	3
287	M	-	50	-	-	-	-	-	310x300	50	-	-	3
288	-	-	55	-	-	-	-	-	+	50	-	-	2
289	M	PV225°	60	70x160	40	ŠR45°-PV225°	+	-	+	40	-	-	5
290	V	PV240°	100	80x200	40	ŠR60°-PV240°	+	-	-	-	-	-	2
291	M	PV210°	60	70x180	40	ŠR30°-PV210°	+	-	-	-	-	-	5
292	V	-	35	75x?	45	V-R	-	-	+	40	-	-	2
293	M	PV240°	50	80x200	40	ŠR60°-PV240°	-	-	+	30	-	-	5
294	V	-	55	-	55	-	+	-	+	30	-	-	4
295	V	ŠV315°	50	65x180	50	ŠV315°-PR135°	+	-	-	-	-	-	8
296	V	ŠV315°	45	80x200	45	ŠV315°-PR135°	+	-	-	-	-	-	5
297	-	-	50	80x180	40	ŠV300°-PR120°	+	-	+	40	-	-	3
298	-	-	55	70x180	45	ŠV315°-PR135°	+	-	+	45	-	-	2
299	V	-	30	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
300	V	-	35	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6
301	V	V	45	70x200	45	V-R	+	-	+	45	-	-	3
302	V	-	35	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
303	-	-	50	-	-	-	-	-	+	50	-	-	2

Kapinyne aptikti daiktai klasifikuojami pagal Baltijos regiono kraštuose priimtą tipologinę ir chronologinę sistemą.

Beje, ne visi radiniai buvo gerai išlikę. Stiklo bei gintaro karoliukų, akmeninių galastuvų, verpstukų formos aiškesnės, o mediniai dirbiniai (dėžutės, kars-tai) ar medinės daiktų detalės (rankenos, kotai) taip sunykę, kad būdavo randami vien menki medienos trūnėsiai, o dažnai ir jų nebebuvo nė žymės. Žalvarinių dirbinių paviršiaus patina beveik visada nelygi, tad kartais ir ornamentą sunku įžiūrėti. O iš plonų vielučių padarytų papuošalų, ypač žiedelių, radimvietę neretai žymėjo tik žalvario trupiniai. Prasta ir geležinių dirbinių būklė. Ant kirvių, ietigalių, kalavijų, peilių paviršiaus buvo storokas rūdžių sluoksnis, kuris atsiskirdavo nuo radinio, vos jį pajudinus. Ypač paveikti korozijos smulkesni dirbiniai, pvz., smeigtukai, diržų sagtys, ylos. Keliant tokį radinį iš perkasos, atskyla bei nubyra rūdys, ir archeologo rankose kartais lieka mažas daikto fragmentas arba vien rūdžių nuobiros. Nors daikto ir neliko, bet žinios apie jį vis tiek paleidžiamos į mokslo apyvartą, nes kapinyno tyrinėtojai radinį aprašė, nupiešė, nufotografavo prieš tai, kai jis nepajudintas gulėjo radimvietėje. Taip pat nagrinėjami ir atsitiktiniai (ne kasinėjimų metu) kapinyno teritorijoje rasti dirbiniai, saugomi šalies muziejuose.

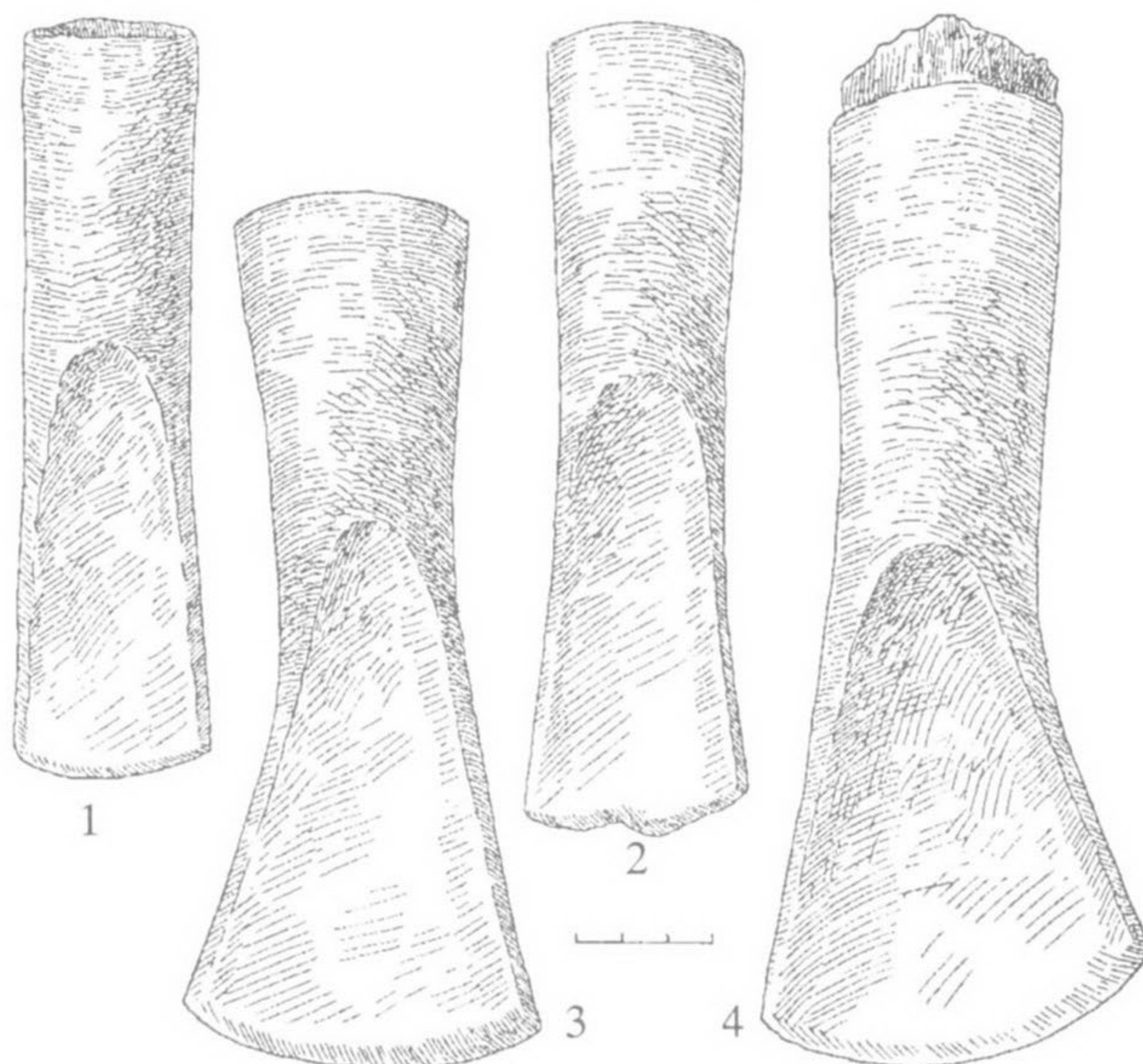
Įrankiai ir ginklai

Kirviai. Iš viso kapinyne rasta 55 kirviai: 49 – kapuose (17 lent.), 3 – perkasose (2 lent.) ir 3 atsitiktinai aptikti (LNM, 487: 36, 44, 45).

Visi jie geležiniai įmoviniai. Pagal išorinius požymius dirbinius galima skirti į 2 grupes.

Pirmajai grupei priklauso 5 kirviai, kurių tik vienas rastas atsitiktinai (pk. Nr. 11), kiti – kapuose (Nr. 71, 102, 259, 284). Kirvių korpuso šonai tiesūs, be susiaurinimo tarp ašmenų ir įmovos (136 : 1, 2 pav.). Ašmenys nepaplatinti, siekiantys 4,4–5 cm pločio. Dirbiniai yra nuo 15,5 iki 18 cm ilgio. Jų įmovos masyvos, 3,8–4,4 cm skersmens.

Antrajai grupei priklauso visi kiti kirviai. Jų korpusas tarp įmovos ir ašmenų yra susiaurintas, tartum išmaugtas, o ašmenys paplatinti, bet daugiau tik į vieną pusę, t. y. koto link (137 pav.). Dauguma šių dirbinių yra nuo 17 iki 21 cm ilgio. Vaikų bei kelių suaugusių kapuose (Nr. 47, 56, 75, 76, 130, 141, 153, 154, 159, 275) rasta ir mažesnių – 11,7–16 cm ilgio (137 : 7 pav.). Didelių, siekiančių 22–24 cm ilgio dirbinių tėra tik keletas (k. Nr. 91, 93, 260, 285) (137 : 4 pav.). Iš visų

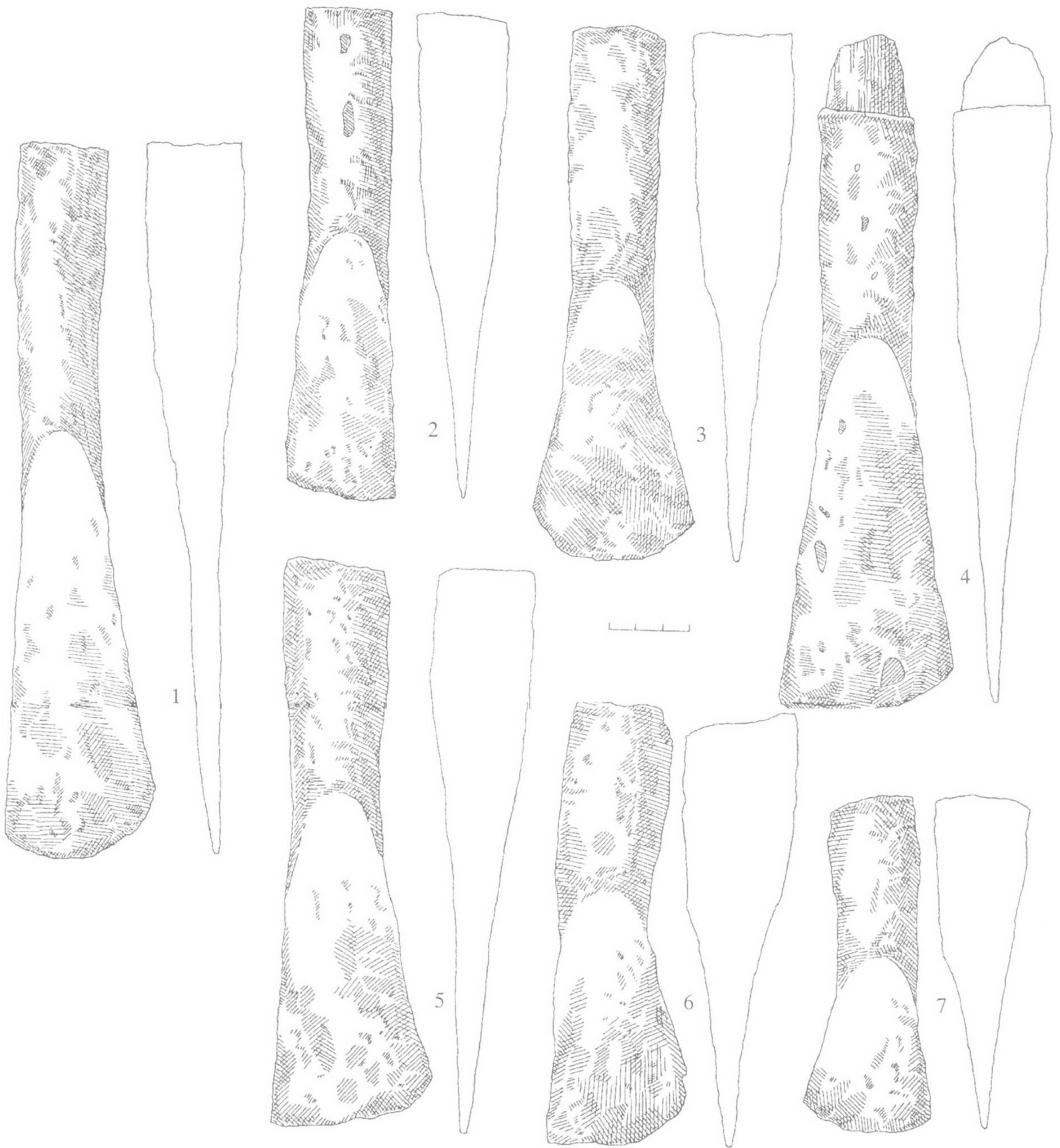

136 pav. Įmoviniai kirviai: 1 – k. Nr. 259, 2 – k. Nr. 202, 3 – k. Nr. 71, 4 – k. Nr. 186

dydžiu labai išsiskiria rastasis kape Nr. 74, kuris yra 26,5 cm ilgio (137 : 1 pav.). Lietuvos archeologinėje medžiagoje tokie ilgi įmoviniai kirviai – tikra retenybė (LAA, 1978, p. 113).

Vieni antrosios grupės dirbiniai turi ilgesnę ir masyvesnę, apie 3,5–4,2 cm skersmens įmovą, kiti – trumpesnę, apie 3,7–4 cm. O ašmenys ir vienu, ir kitų kirvių (net vaikiškų) paplatinti nuo 4,2 iki 6,5 cm pločio. Pastebėta, kad ilgesnių kirvių ašmenys platesni. Bet pasitaikė ir išimčių. Pvz., paties ilgiausio kirvio ašmenys tesiekia 5,5 cm pločio (137 : 1 pav.). Antra vertus, 2 vidutinio dydžio kirviai, kurių vienas – 19 (k. Nr. 186), kitas – 20 cm ilgio (k. Nr. 202), turėjo visų plačiausių ašmenis: pirmasis – 7,5, antrasis – 8,4 cm pločio (136 : 2, 4 pav.). Paskutiniojo ir įmova yra didžiausio (5 cm) skersmens.

Kadangi abu šie kirviai rasti VII–VIII a. datuojamuose kapuose, galima manyti, kad gerokai platesni ašmenys – tai rodiklis, žymintis skirtingą kirvių chronologiją. Mat visi kiti kirviai rasti toje kapinyno teritorijoje, kur mirusieji laidoti daug anksčiau, t. y. senajame geležies amžiuje, tiksliau – antrojoje jo pusėje, III–IV a. Studijuojant šio laikotarpio radinius, tapo akivaizdu, kad tuo pačiu metu žviliškiai naudojo įvairaus dydžio kirvius. Taigi Žvilių kapinyne surinkta archeologinė medžiaga neparemia archeologinėje literatūroje paskelbtos nuomonės, kad mažesni trumpesniais ir siauresniais ašmenimis kirviai yra chrono-

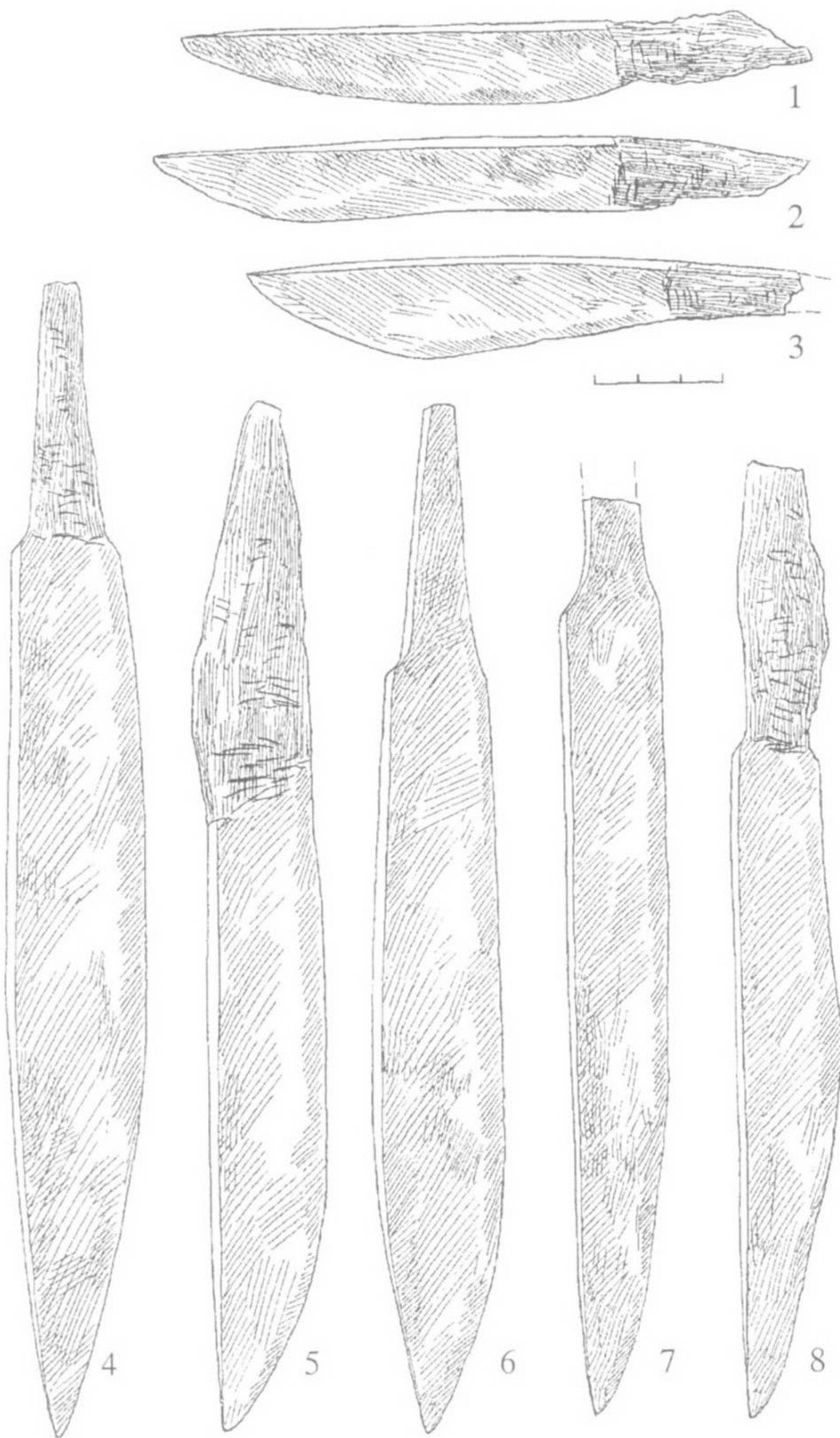
137 pav. Įmoviniai kirviai: 1 – k. Nr. 74, 2 – k. Nr. 80, 3 – k. Nr. 59, 4 – k. Nr. 93, 5 – k. Nr. 69, 6 – k. 159, 7 – k. Nr. 154

logiškai ankstesni, o didesni – vėlesni (LAA, 1978, p. 113). Tarp kitko, net ir pats didžiausias – 26,5 cm ilgio kirvis yra būtent iš III a. Taip tvirtinti leidžia tame pat kape (Nr. 74) rasta jau vien tik žalvarinė kūginiais galais antkaklė, priklausanti šio tipo papuošalų I grupei, datuojamai III a. (SGA, 1986, p. 92). O kad skirtingų dydžių kirviai yra vieno laikotarpio, įrodo ir kapo Nr. 75 radiniai. Čia palaidotas vyras turėjo 2 kirvius, iš kurių vienas yra 16 cm, kitas – 20 cm ilgio (38 : 1, 3 pav.).

Bet būta tendencijos su mažesniais kirviais laidoti vaikus. Kai kurie iš šių dirbinių, ypač siekiantys tik apie 11–14 cm ilgio, galėjo būti net ir žaisliniai (137 : 7 pav.) (k. Nr. 130, 153, 154).

Medienos liekanos dažno dirbinio įmovoje rodo, kad kirviai į kapą dėti su kotais.

Iki pat šių dienų Lietuvos archeologinėje literatūroje (LA, 1993, p. 58; LA, 1995a, p. 75; VGA, 1996, p. 103) vis dar atiduodama duoklė įsisenėjusiai

138 pav. Peiliai: 1 – k. Nr. 153, 2 – k. Nr. 36, 3 – k. Nr. 68, 4 – k. Nr. 137, 5 – k. Nr. 222, 6 – k. Nr. 296, 7 – k. Nr. 142, 8 – k. Nr. 30

tradicijai kirvius priskirti darbo įrankių grupei. Tiesa, išlyga daroma tik kai kuriems pentiniams kirviams, kurie buvę skirti tik kovai (VGA, 1996, p. 144; Казакевичюс, 1988, p. 74–81). Autorė mano, kad ne tik pentinių, bet ir įmovinių kirvių paskirtis galėjo būti universalesnė: bent jau geležies amžiaus pirmojoje pusėje tas pats kirvis galėjo būti ne tik darbo įrankis, bet ir įprastas Lietuvos kario ginkluotės elementas, panašiai kaip ir peilis (Vaitkunskienė, 1989a, p. 58; LA, 1995b, p. 97). Ir kiti tyrinėtojai teigia, kad atskirti, kuris kirvis yra darbo įrankis, o kuris – ginklas, tegalima nebent pasitelkus daug vėlesnio laikotarpio, t. y. XI–XII a. archeologinę medžiagą (Atgāzis, 1964, p. 124).

Peiliai. Jų kapinyne surinkta 99 : 95 – kapuose (17 lent.), 4 – perkasose (2 lent.).

Visi peiliai yra įtveriamieji, tiesūs. Pagal geležtės formą skiriamos 7 dirbinių grupės.

Pirmajai grupei priklauso beveik trečdalis visų kapinyne rastų peilių – 31 dirbiny. Būdingiausias jų požymis – lapo formos geležtė (138 : 6 pav.). Didžioji dalis šių peilių yra 17–25,5 cm ilgio. Nevienodo dydžio ir jų geležtės – nuo 11,5 iki 19 cm ilgio. Labiausiai paplatinta ašmenų vieta siekia 2–4 cm pločio. Tik keletas peilių yra didesnių arba mažesnių matmenų. Pvz., kapuose Nr. 76, 103, 137, 270 buvo 26,5–27 cm ilgio peilių su 19,5–20,3 cm ilgio ir 2,5–3,2 cm pločio geležtėmis. Trys mažiausi peiliai, siekiantys 12–14 cm, rasti vaikų kapuose (Nr. 88, 132, 261). Šių įkapių geležtės tebuvo apie 9 cm ilgio ir 1,8–2,2 cm pločio.

Kai kurie tyrinėtojai linkę manyti, kad peiliai su lapo formos geležte buvo labiau paplitę žemaičių apgyventoje teritorijoje, todėl esą verta dirbinius vadinti žemaitiškais (Valatka, 1984, p. 10).

Visi šios grupės peiliai Žviliuose rasti toje kapinyne dalyje, kur mirusieji laidoti senajame geležies amžiuje.

Antrajai grupei priklauso 7 peiliai tiesia nugarėle ir tartum išgaubtais ašmenimis, todėl geležtės šiek tiek platesnės ties viduriu (138 : 3, 8 pav.). Geriau išlikę dirbiniai yra 20–22 cm ilgio. Apie 16 cm ilgio geležtės plačiausia vieta – 2,5–3 cm. 6 masyvesni įrankiai – vyrų įkapės (k. Nr. 30, 47, 85, 86, 93, 95). Septintasis, kone perpus mažesnis peilis (apie 12 cm ilgio) su analogiškos formos apie 10 cm ilgio geležte, ties viduriu paplatinta iki 2 cm, buvo įdėtas ir moteriai (k. Nr. 291).

Chronologijos atžvilgiu šie peiliai vartoti tuo pačiu metu, kaip ir pirmosios grupės peiliai. Kaip rodo Pagrybio kapinyne kasinėjimo archeologinė medžiaga, regiono gyventojai peilius su tokios formos geležtėmis vartojo dar ir vėliau, t. y. V–VI a. (LA, 1995b, p. 94). Tačiau tokių įrankių nerasta vėlesnio laikotarpio – VII–VIII a. kapuose, atkastuose Žvilių kapinyne.

Trečiajai grupei priklauso 16 peilių, kurių geležtės nuo pusės ar nuo pat įtveriamosios dalies pamažu siaurėja ir smailėja (k. Nr. 28, 33, 35, 39, 40, 48, 74, 79, 108, 142, 153, 159, 170, 178, 227, 301) (138 : 1 pav.). Geriau išlikę dirbiniai yra nuo 17 iki 22 cm ilgio. Jų geležtės siekia 12–19 cm ilgio ir apie 2–3,5 cm pločio (plačiausioje vietoje). Bet keturiuose kapuose rasta ir daug mažesnių, apie 11–14 cm ilgio peilių su 7–8,5 cm ilgio geležtėmis. Po tokio dydžio įkapę įdėta 2 berniukams (k. Nr. 153, 170), mergaitei (k. Nr. 178) ir moteriai (k. Nr. 108).

Trečiosios grupės peiliai buvo paplitę ir senajame, ir viduriniame geležies amžiaus perioduose. Mat Žviliuose tokių radinių aptikta ne tik III–IV a., bet ir

VII–VIII a. datuojamuose kapuose. Rasta ir Pagrybyje, tyrinėjant V–VI a. kapus (LA, 1995b, p. 94).

Ketvirtajai grupei priklauso 7 peiliai, kurių ašmenys tarsi kiek sudilę nuo ilgo vartojimo (k. Nr. 36, 40, 45, 56, 68, 181, 194) (138 : 2 pav.). Tai apie 12–23,5 cm ilgio dirbiniai su 9–17,5 cm ilgio geležtėmis.

Remiantis Žvilių ir Pagrybio kapinynų kasinėjimų duomenimis, tokius peilius regiono gyventojai vartojo ir senajame, ir viduriniame geležies amžiaus perioduose.

Penktajai grupei priklauso tie 8 peiliai, kurių vienodo pločio geležtės susiaurėja tik visai arti smaigalio (138 : 5, 7 pav.). Įrankiai skirtingo dydžio – nuo 15,5 iki 26,5 cm ilgio. Skirtingos ir jų geležtės, kurios siekia nuo 11 iki 18,5 cm ilgio ir 2–3 cm pločio. Po šią įkapę įdėta 4 vaikams (k. Nr. 180, 232, 237, 278), 3 vyrams (k. Nr. 143B, 222, 300) bei moteriai (k. Nr. 144).

Peilius su tokiomis geležtėmis vietos gyventojai vartojo gana ilgai. Mat Žviliuose jų rasta ne tik III–IV a., bet ir VII–VIII a. kapuose. Aptikta ir Pagrybyje, kasinėjant V–VI a. kapus (LA, 1995b, p. 94).

Šeštajai grupei priklauso tik peilis iš kapo Nr. 26 (13 : 7 pav.). Nuo visų kitų jis pirmiausia skiriasi tuo, kad jo geležtė aiškiai paplatinta tik arčiau smaigalio. Tuo peilis tartum primena VII–VIII a. regione paplitusius plačiagalius kalavijus, tik už juos yra daug mažesnis: siekia 29 cm ilgio. Išplatinta geležtės dalis yra 3 cm pločio, o pati geležtė – 21 cm ilgio. Kita originali detalė – apie 2,5–3 cm dydžio žiedasplokštelė, kuri atskiria peilio įtvėriamąją dalį nuo geležtės.

Vos keliolika peilių su tokiomis metalinėmis detalėmis ant medinio koto archeologai rado kasinėdami kapus iš vidurinio geležies amžiaus periodo (Jau-neikiai, Joniškio r.; Pagrybis, Šilalės r.; Plinkaigalis, Kėdainių r.; Taurapilis, Utenos r.). Bet Žvilių radinys yra ankstesnis: jis buvo vyro kape, kuris datuojamas IV a. (11 : 1 pav.). Beje, visame Žvilių kapinyne tai vienintelis kapas, kuriame mirusysis palaidotas net su 3 ietimis. Visos padėtos vyro kairėje: 2 taip, kad geležiniai antgaliai būtų mirusiojo galvūgalyje, o trečioji – priešingai, nes ietigalis gulėjo kojūgalyje. Galvūgalyje, prie ietigalių, dar buvo kirvis ir minėtasis peilis, gulintis skersai kapo. Mirusiojo krūtinės srityje aptiktas geležinis lazdelinis smeigtukas, o šalia – diržo sagtis. Labai tikėtina, kad diržas (su sagtimi) galėjo būti padėtas ant ietigalių.

Septintajai grupei priklauso 2 įtvėriamieji peiliai, iš visų kapinyne rastųjų išsiskiriantys tuo, kad jų viršūnės daugiau ar mažiau nulenktos žemyn. Taigi abu dirbiniai artimi įrankiams, kuriuos archeologai vadina peiliais-pjautuvėliais (Volkaitė-Kulikauskienė, 1984a, p. 79).

Vieno iš šių dirbinių būdingesnės savybės yra tokios: geležtės nugarėlė lenkta, ašmenys tiesūs, įkotė, sudaranti geležtės tašą ir tolygiai siaurėjanti, palenkta žemyn (40 : 3 pav.). Visas peilis-pjautuvėlis yra tik 13 cm ilgio (geležtė siekia 9 cm). Lyginant šį dirbinį su kitais Lietuvoje rasta peiliais-pjautuvėliais, aiškėja, kad Žvilių radinys yra artimas įrankiams, kurių pagrindinis vartojimo laikas buvo pirmieji m. e. amžiai, nors buvo dar paplitę ir III a. II pusėje (Volkaitė-Kulikauskienė, 1984a, p. 81; 2 : 1 pav.).

Žvilių peilis-pjautuvėlis rastas vyro kape Nr. 80. Ši įkapė padėta skersai kapo, mirusiojo kairėje, apytikriai prie peties. Be jos, prie mirusiojo rasta ir daugiau įkapių: galvūgalyje, kairėje, buvo įmovinis kirvis, krūtinės srityje – geležinis lazdelinis smeigtukas, ant kairės rankos – žalvarinė juostinė trikampio pjūvio apyrankė šiek tiek susiaurintais, tartum suspaustais galiukais (40 pav.). Paskutinioji įkapė – apyrankė – leidžia patikimai datuoti ir patį kapą, kuriame rastas peilis-pjautuvėlis. Mat tokio tipo rankų papuošalai buvo ypač madingi III–IV a. (SGA, 1986, p. 144).

Turint galvoje Lietuvos archeologų parengtą peilių-pjautuvėlių klasifikaciją, tipologiją ir chronologiją bei atsižvelgiant į kape Nr. 80 rastą papuošalą, aptariamą Žvilių radinį galima datuoti III a. II puse.

Kitokio pavidalo yra antrasis Žvilių kapinyne rastas peilis-pjautuvėlis. Jo geležtė (nuo pat ryškiai nulenktos žemyn įkotės) palengva plėtėja ir tik arčiau nulenktos smaigalio vėl susiaurėja (76 : 1 pav.). Pats dirbinio smaigalys nulūžęs. Peilis yra 15 cm ilgio (tiesia linija matuojant), geležtė plačiausioje vietoje (arti nulenkimui) siekia 2,5 cm. Rastas moters kape Nr. 196, kuris buvo atkastas toje kapinyne dalyje, kur mirusieji laidoti VII–VIII a. Peilis-pjautuvėlis padėtas mirusiajai šalia galvos, kairėje, kartu su verpstuku ir 2 yloimis (70 : 4 pav.). Moteris palaidota su geriamuoju ragu, kurio liekanos gulėjo ties viršugalviu, bei puošniu apgalviu, suveržtu didele žalvarine įvija.

Formos atžvilgiu tas peilis-pjautuvėlis labai primena dalgelius (tiesa, perpus ilgesnius), rastus Lietuvos pajūrio kapinyuose su akmenų vainikais, apjuostais aplink kapus (Tautavičius, 1968, p. 126, 2 : 3, 4 pav.). Bet Žvilių radinys, kaip minėta, daug vėlesnis. Tarp šių, vėlesnių, jam artimų paralelių žinoma Linksmučių kapinyne (Pakruojo r.) kasinėjimų medžiagoje (LAB, 1961, 283 : 1 pav.).

Taigi abu Žviliuose rasti peiliai-pjautuvėliai yra nevienodos formos, skirtinga ir jų chronologija, o jų savininkai – skirtingos lyties individai. Beje, yra pastebėta, kad tokie įrankiai vyrų kapuose randami retai ir tai tik iki V a. ar VI a. pradžios. O I m. e. tūkstantmečio viduryje išigali paprotys dėti juos į moters kapą (VGA, 1996, p. 117). Šią nuostatą paremia ir Žvilių

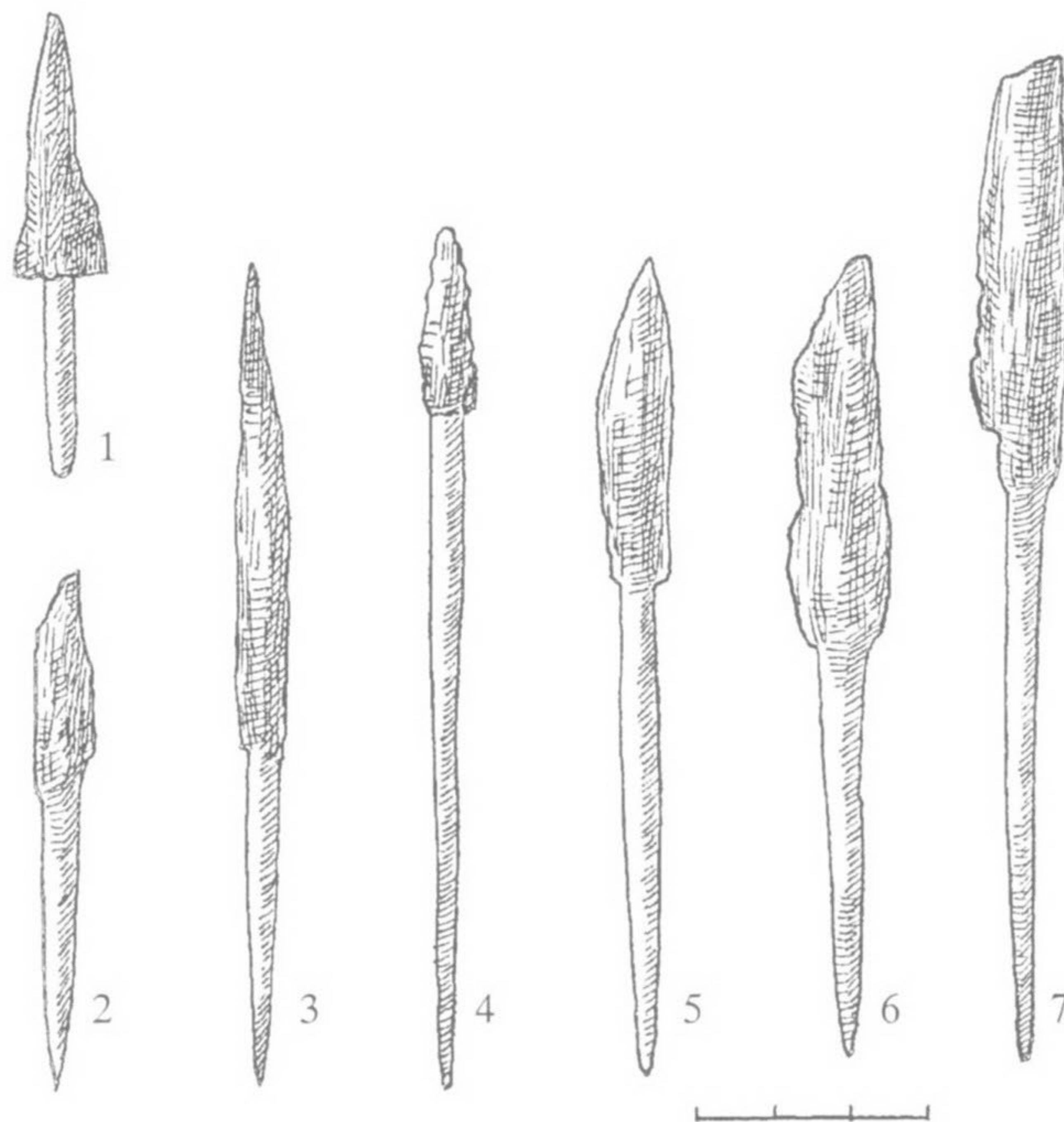
kapinyno kasinėjimų duomenys: pirmasis peilis-pjautuvėlis, skirtinas III a. II pusei, rastas vyro kape, ant-rasis, datuotinas VII–VIII a., rastas moters kape. Bet abiejų įrankių paskirtis panaši – ūkyje jie vartoti įvairiems darbams. Pvz., peiliais-pjautuvėliais būdavo pjaunama žolė, iškapojami krūmokšniai (tai svarbu žemdirbystėje), jais nuimamas derlius (Volkaitė-Kulikauskienė, 1984a, p. 85; Граудонис, 1985, p. 34).

Kalbant apie kitų, t. y. tiesia geležte peilių paskirtį, tenka konstatuoti, kad archeologai įpratę juos skirti prie darbo įrankių, nors priduria išlygą: dideli dirbiniai galėjo būti ir ginklai. Autorė jau yra mėginusi įrodinėti, kad ir trumpi tiesūs peiliai buvo ne tik plataus kasdienio vartojimo įrankiai, bet ir labai pravertė kaip ginklas savigynai ar puolant priešą (LA, 1995b, p. 95). Ne veltui žviliškiai laikėsi papročio su tiesiais peiliais laidoti vyriškos lyties mirusiuosius. Moterų kapuose tokia įkapė labai reta. Pvz., po nedidelį peilį (12–15,5 cm ilgio) įdėta tik į 4 moterų ir mergaitės kapus (k. Nr. 108, 144, 178, 258, 291).

Ant dažno peilio įtvėriamosios dalies būna medienos liekanų. Kartais kotai perkalti dar ir geležine vinimi.

Žvilių kapinyne rastų peilių kolekciją dar papildė per 20 fragmentų. Bet jie per menki, kad būtų galima nustatyti, kuriai peilių grupei radiniai priklauso. Taigi stinga ir duomenų, leidžiančių apibūdinti peilius, žviliškių vartotus vėlyvajame geležies amžiuje. Beje, skelbiant trumpą informaciją apie šio laikotarpio kapinyno kasinėjimus 1968 m., paminėtas faktas, kad kai kurių vyrų kapuose rasta po peilį (Tautavičius, 1970a, p. 75). Bet kasinėjimų ataskaitoje pateiktuose ištirtų kapų aprašuose nurodytas tik 2 tokių dirbinių ilgis: kape Nr. 6 rastasis buvo 14, kape Nr. 12 – 10 cm ilgio (Tautavičius, 1968š, p. 9, 17). Kokie buvo kiti 4 peiliai, aptikti kapuose Nr. 5, 19, 20, 21, ataskaitoje žinių nėra (Tautavičius, 1968š, p. 8, 20, 21). Lietuvos nacionaliniame muziejuje saugomi 2 peilių fragmentai tokie menki, kad net neįtraukti į inventoriaus sąrašus (žr.: k. Nr. 5 ir 19 radiniai).

Ylos. Jų rasta 56: visos kapuose (17 lent.). Dėl korozijos šie dirbiniai gerokai sunykę, sutrūkinėję. Sveikesni yra 10–14 cm ilgio (139 pav.). Vaikų kapuose rasta ir keletas mažesnių (vaikiškų) ylių, tesiekiančių vos 6,5 cm ilgio (k. Nr. 182, 224) (139 : 1, 2 pav.). Kaip ir kituose Lietuvos archeologiniuose paminkluose, Žviliuose aptiktų ylių įkotė yra keturkampio, o likusi, t. y. „darbinė“, dalis – apskrito pjūvio. Proporcija tarp vienos ir kitos dalies – pati įvairiausia. Yra dirbinių, kurių įkotė tesiekia 2–2,2 cm, o likusi dalis – net 9–9,8 cm ilgio (k. Nr. 134, 144). Kartais abi dalys panašaus ilgio (k. Nr. 138, 158, 196, 197, 221). Retesnės tos ylos, kurių duriamoji dalis trumpesnė už įkotę. Pvz.,

139 pav. Ylos: 1 – k. Nr. 182, 2 – k. Nr. 224, 3 – k. Nr. 35, 4 – k. Nr. 134, 5 – k. Nr. 174, 6 – k. Nr. 204, 7 – k. Nr. 221

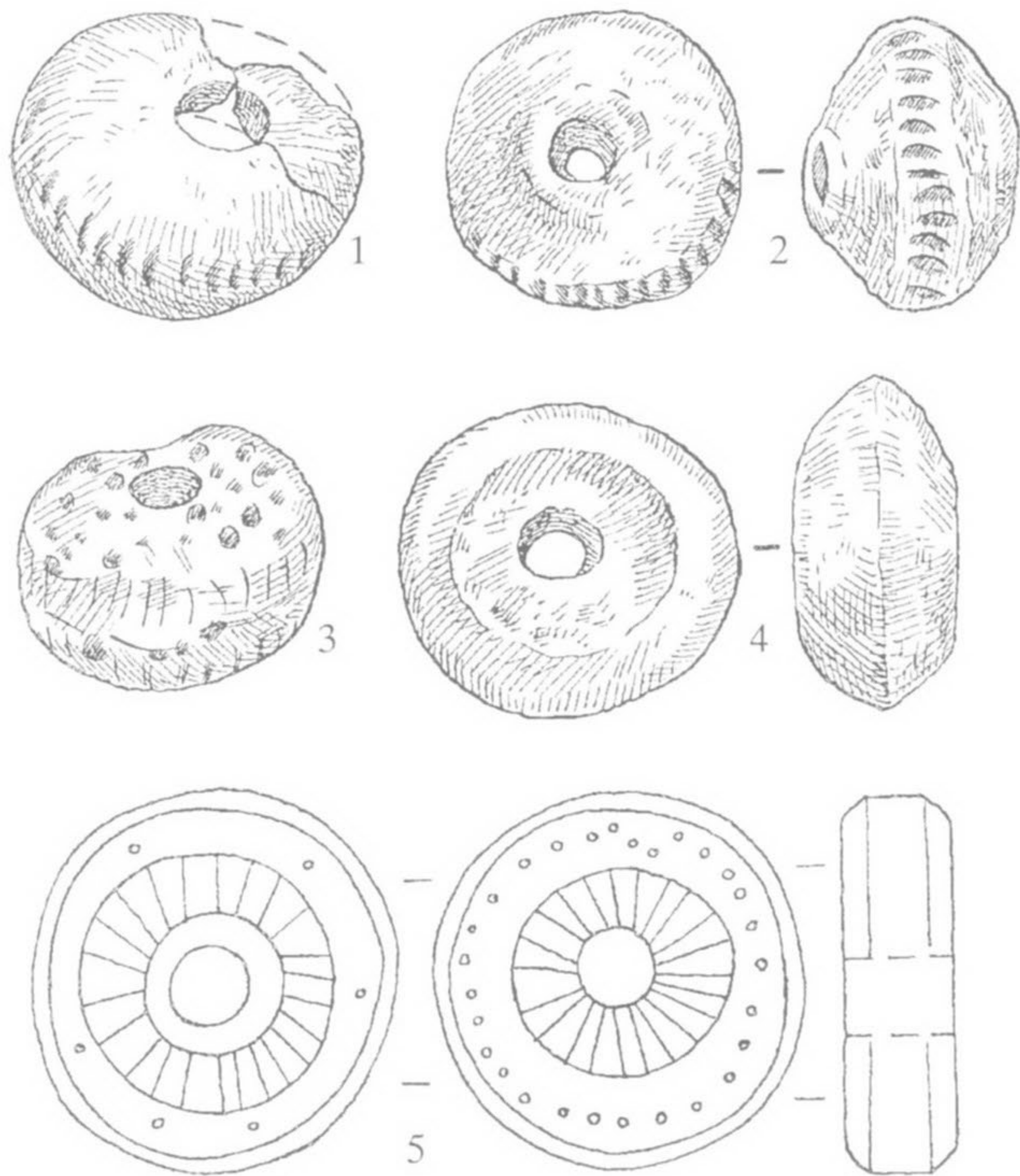
vyro kape Nr. 35 rastosios kotelis yra 6 cm ilgio, kai visa yla – 11 cm (139 : 3 pav.). Sprendžiant iš geriau išlikusių radinių, daugumos iš jų įkotė siekia 4–6 cm, likusi dalis – 6–8 cm ilgio. Daugelis ylių dar tebeturi medinių kotelių liekanas.

Stinga duomenų apie tas ylas, kurios rastos X–XII a. datuojamuose kapuose (Nr. 1, 2, 4A, 11, 14, 18). Iš kasinėjimų ataskaitos aiškėja, kad dėl korozijos dirbinėliai taip sunykę, kad archeologams beliko konstatuoti vien jų radimo faktą (Tautavičius, 1968š, p. 3, 6, 17, 18). Todėl ir publikacijoje apie kasinėjimus tėra vien trumpa žinutė, kad moterų kapuose dažnai randama geležinė yla (Tautavičius, 1970a, p. 75).

Kaip rodo Žvilių radiniai, kelis šimtmečius vartotos labai panašios ylos. Atkreipia dėmesį nebent tai, kad tik viduriniame geležies amžiuje mergaitėms į kapą dėta mažų (vaikiškų) ylių. Be to, tik iš šio laikotarpio žinoma kapų, kur mirusioji palaidota ne su 1, o su 2 ylomis (k. Nr. 196). Reikia pridurti dar ir tai, kad tik senajame geležies amžiuje žviliškiai ylą įdėdavo ir vyrams (k. Nr. 35). Matyt, šiame periode yla buvusi ne vien moterų, bet ir vyrų darbuose vartotas įrankis. Tai patvirtina kitų I–IV a. kapinyno kasinėjimų duomenys, rodantys, kad tokių įrankių buvo abiejų lyčių individų kapuose (SGA, 1986, p. 166).

Verpstukai. Iš viso kapinyne surinkti 28 verpstukai, rasti 26 kapuose (17 lent.). Skiriamos 2 jų grupės.

Pirmajai grupei priklauso 24 dirbiniai, kurie yra žemo cilindro formos, plokšti, nuo 3,5 iki 5,6 cm

140 pav. Verpstukai: 1 – k. Nr. 163, 2 – k. Nr. 131, 3 – k. Nr. 231, 4 – k. Nr. 138, 5 – k. Nr. 4A

skersmens ir 1,3–1,8 cm aukščio. Visi – akmeniniai. Vieni verpstukai rūpestingai padaryti, dailiai nulygintu paviršiumi (84 : 7 pav.), kiti – priešingai, yra net ne visai taisyklingos formos (k. Nr. 87, 166, 174, 188, 224, 235) (43 : 2, 3 pav.), tretį – ornamentuoti (k. Nr. 4A, 163, 231, 239, 241).

Ornamento elementai – duobutės, linijos, įkartėlės – ant dirbinių paviršiaus išdėstyti neatidžiai. Pvz., kape Nr. 231 rasto verpstuko abi plokštumos ir šonai išpuošti duobutėmis, nesilaikant jokios sistemos. Be to, dirbinėlio šonus aplinkui juosia įrėžta linija, abipus kurios priraižyta įvairaus ilgio skersinių brūkšnelių (140 : 3 pav.). Viduryje esanti skylutė grėžta iš abiejų pusių, nes pradžioje ji didesnio skersmens, o giliau – siaurėjanti. Ant kito verpstuko (k. Nr. 239) duobučių kompozicija apjuosia skylutę iš abiejų pusių: ant vienos dirbinio plokštumos ratu išdėstytos 9 duobutės, ant kitos – daug mažesnio skersmens 8 duobučių ratas supa skylutę, o antrasis, didesnių duobučių, ratas išdėstytas pakraščiuose (91 : 1 pav.). Kiek čia buvo duobučių, neaišku, nes verpstuko pakraščiai vietomis nudužę. Trečiojo verpstuko (k. Nr. 241) abi pusės išraižytos nuo skylutės projektuotais spinduliais, kurių vieni ilgesni, kiti trumpesni, tretį įrėžti ryškiau, ketvirtį – vos įžiūrimi. Apskritai visa linijų kompozicija netvarkinga, kai kurios atskiros linijos net kreivokos. Dar vieno verpstuko (k. Nr. 163) kraštas pagražintas eile skersinių griovelėlių su įkartėlėmis (140 : 1 pav.).

Antrajai grupei priklauso 4 verpstukai. Jie yra dvigubo nupjauto kūgio formos, 3,8–4,5 cm skersmens ir 1,8–2,6 cm aukščio, padaryti arba iš molio (k. Nr. 8, 131, 138), arba iš akmens (k. Nr. 196). Vieno molinio verpstuko briauna papuošta nago išpaudų eile (140 : 2 pav.), kito – akmeninio – nerūpestingai įrėžtų skersinių brūkšnelių eile (76 : 2 pav.).

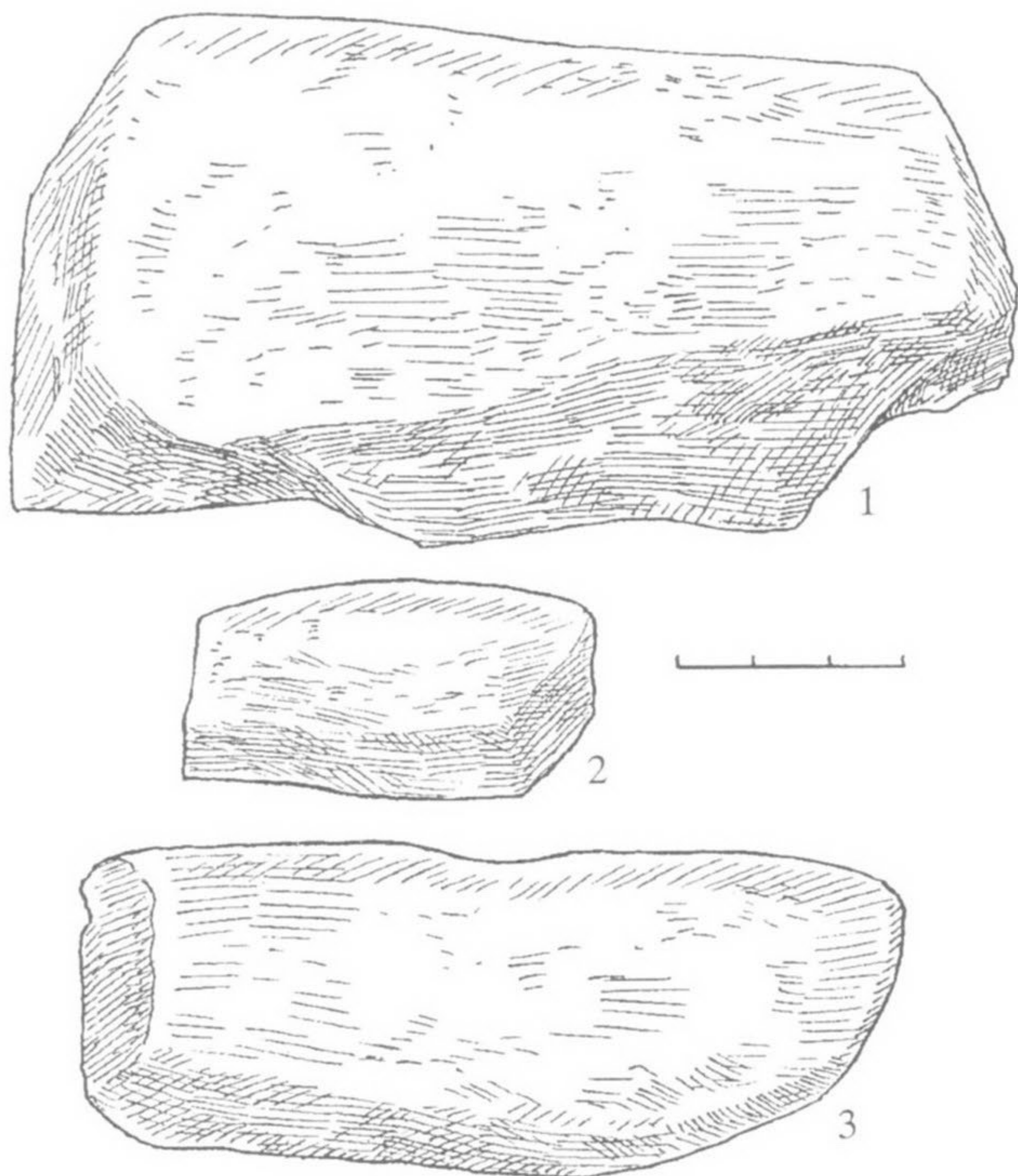
Taigi Žviliuose, kaip ir kituose Žemaitijos areale kasinėtuose kapinyuose, aptiktų verpstukų daugumą sudaro akmeniniai, įprastos, t. y. žemo cilindro formos, verpstukai. Dvigubo nupjauto kūgio pavidalo iš akmens padarytas verpstukas – reta įkapė regiono moterų kapuose, atkastuose geležies amžiaus kapinyuose.

Nagrinėjant Žviliuose rastų verpstukų chronologinę priklausomybę, gauti įdomūs rezultatai. Antai senajame geležies amžiuje palaidotų su verpstukais moterų kapai tesudaro tik 6,8 proc., t. y. šių darbo įrankių įdėta tik 4 mirusiosioms iš 58 (k. Nr. 87, 131, 134, 138). Reikia pridurti, kad panašus vaizdas ir kituose kapinyuose su akmenų vainikais. Pvz., Palangos, Lazdininkų, Reketės, Tūbausių kapinyuose terasta tik po keletą (2–8) verpstukų (Tautavičius, 1968, p. 136; Butėnienė, 1968, p. 148; Navickaitė-Kuncienė, 1968, p. 167; Rimantienė, 1968, p. 201).

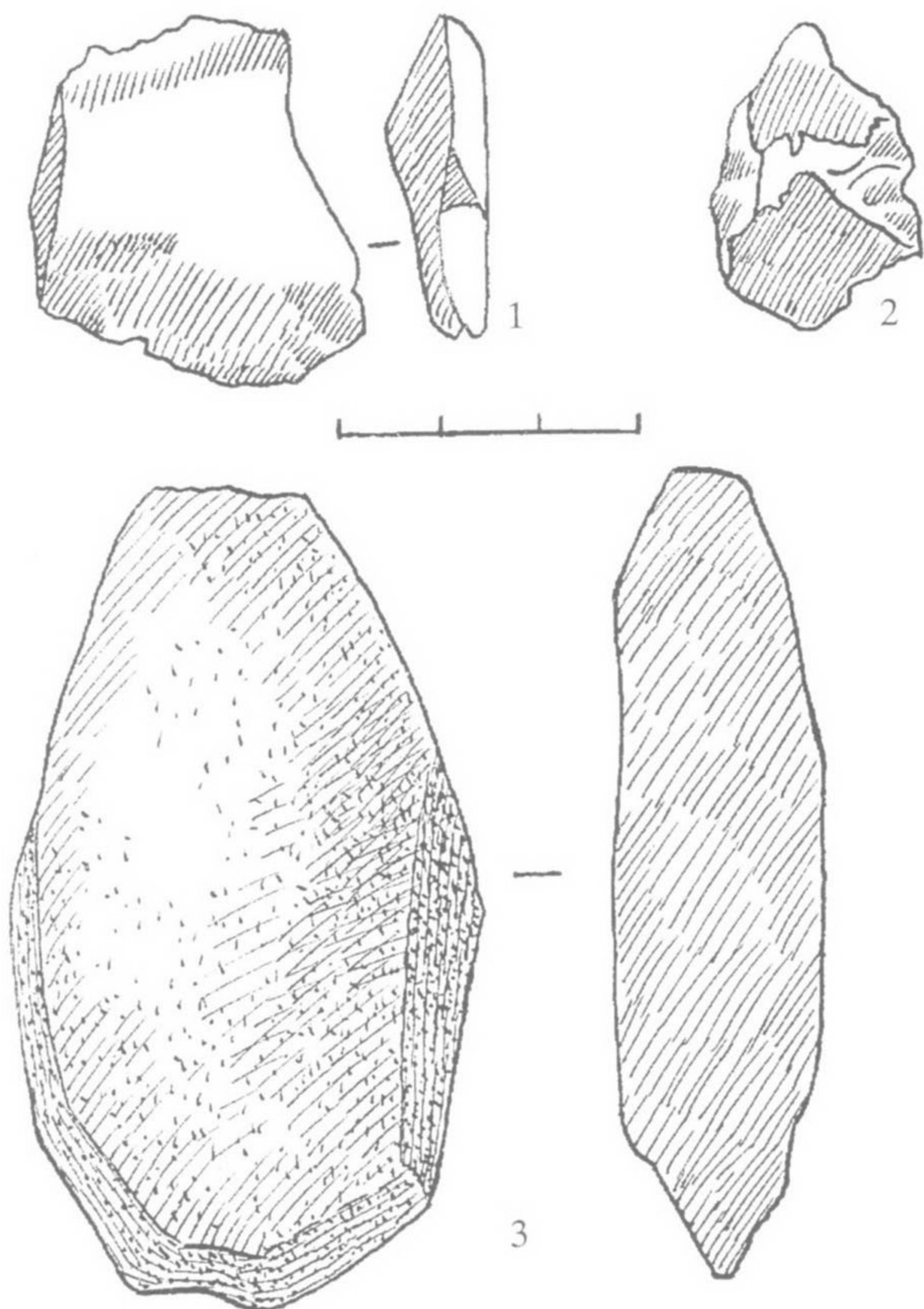
Viduriniame geležies amžiuje žviliškiai jau daug dažniau įdėdavo verpstuką mirusiajai į kapą. Tokie sudaro jau 37,5 proc. visų moterų kapų, t. y. 15 iš 40 mirusiųjų palaidotos su verpstuku. Vėlyvajame geležies amžiuje jau kone visoms mirusiosioms žviliškiai įdėdavo po šią įkapę (jos neturėjo tik 2 iš 9 mirusiųjų – k. Nr. 1, 13), o viena palaidota ir su 2 verpstukais (k. Nr. 8). Jeigu mirusiajai į kapą dėdavo 2 verpstukus, tai šie skyrėsi vienas nuo kito bent dydžiu (k. Nr. 87). Tačiau kape Nr. 8 rastieji buvo dar ir skirtingos formos (vienas – dvigubo nupjauto kūgio, kitas – žemo cilindro formos), padaryti iš skirtingos medžiagos (vienas – iš molio, kitas – akmens).

Kai kurių mergaičių kapuose rasta nedidelių, vos 3,2 cm skersmens verpstukų, padėtų šalia vaikiškos ylos (k. Nr. 224) (86 : 6 pav.).

Galastuvai. Jų kapinyne rasta 4: 3 – kapuose (k. Nr. 28, 94, 153), 1 – atsitiktinai (pk. Nr. 12). Tai pailgi, netaisyklingos formos, keturkampio pjūvio dirbiniai, padaryti iš paprastų lauko akmenų. Kai kurie nudaužtu šonu ar galu. Akivaizdu, kad galasta kartais tik vienu šonu (k. Nr. 153), o kartais ir trimis šonais (k. Nr. 28). Vieni galastuvai yra nedideli, 5–8 cm ilgio (141 : 2 pav.), kiti – perpus stambesni. Pvz., kape Nr. 28 rastasis yra 12,5 cm ilgio, 6 cm storio ir 4 cm pločio (141 : 1 pav.). Tokie dideli galastuvai – būdingas radinys pajūrio Lietuvos kapinyuose su akmenų vainikais (Bandužiai, Kurmaičiai, Lazdininkai, Palanga, Rūdaičiai ir kt.). Žviliuose rastieji aptikti toje

141 pav. Galastuvai: 1 – k. Nr. 28, 2 – k. Nr. 94, 3 – k. Nr. 153

142 pav. Titnago nuoskalos ir skiltuvai: 1 – k. Nr. 153, 2 – k. Nr. 113, 3 – k. Nr. 58.

kapinyno dalyje, kur buvo kapų su akmenų vainikais. Visi galastuvai yra iš III–IV a.

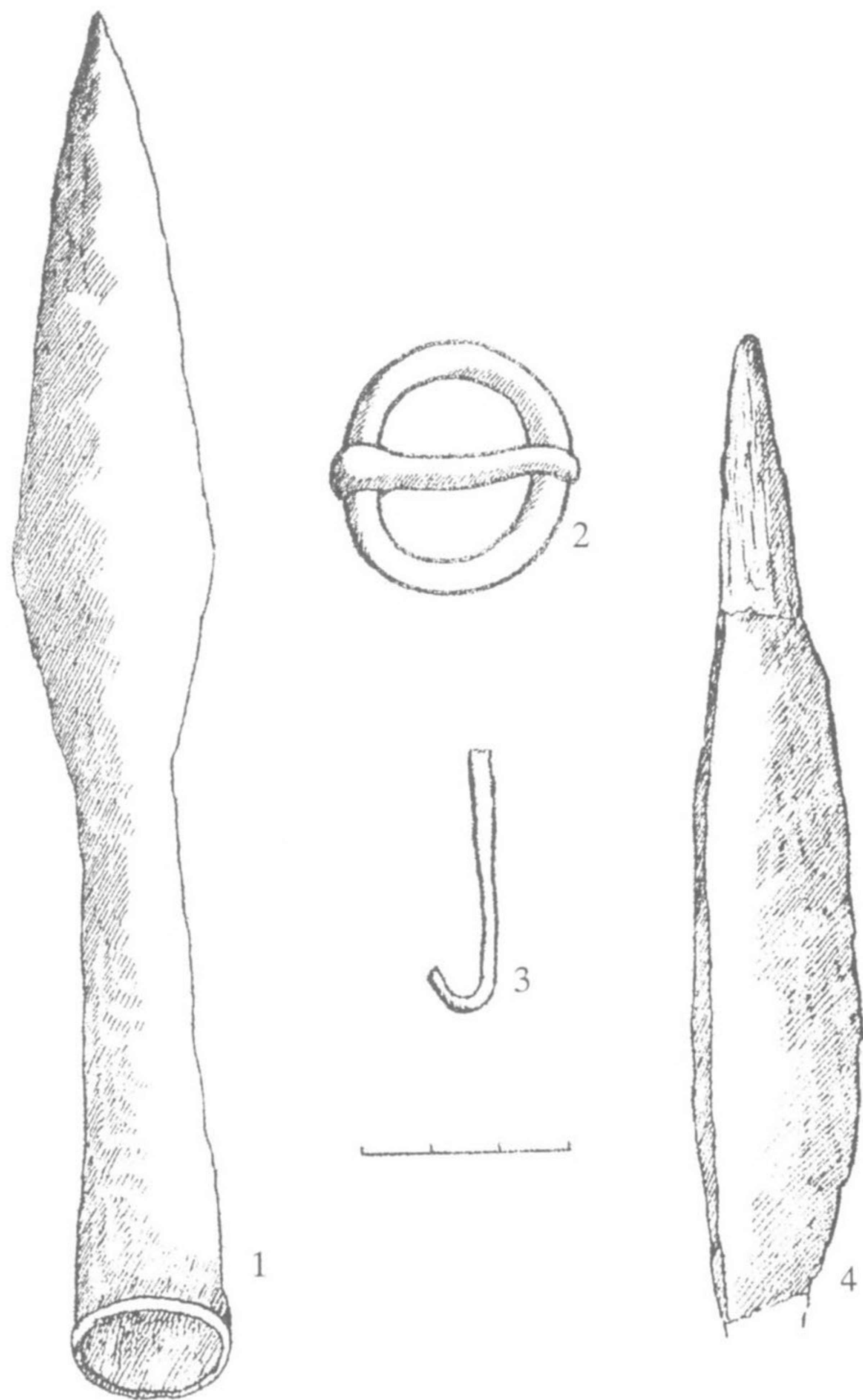
Skiltuvai – retas radinys Žvilių kapinyne. Antai tik vyro kape Nr. 58 buvo ovalo formos 8 cm ilgio, 4,5 cm pločio ir 2,3 cm storio skiltuvas, padarytas iš rausvos spalvos akmens (142 : 3 pav.). Mirusysis palaidotas kaip karys: jo dešinėje padėta ietis, kitapus, galvūgalyje, gulėjo kirvis, peilis ir skiltuvas. Drabužiai ant krūtinės susegti sege ir smeigtuku; prie papuošalų rasti ir 2 gintariniai amuletai-karoliukai. Prie ietigalio buvo dar žalvariu apkaustyto odinio diržo liekanų su žalvarine sagtimi (29 : 4 pav.). Kapas atkastas toje kapinyno teritorijoje, kur mirusieji laidoti senajame geležies amžiuje.

Aptariamam Žvilių skiltuvui paralelių rasta Lietuvos pajūrio kapinyuose su akmenų vainikais, kur tokių radinių taip pat aptikta tik vienas kitas (Kurmiaičiai, Senkai, žr.: Kulikauskas, 1968, p. 46, 22 : 7 pav.; Michelbertas, 1968b, p. 118).

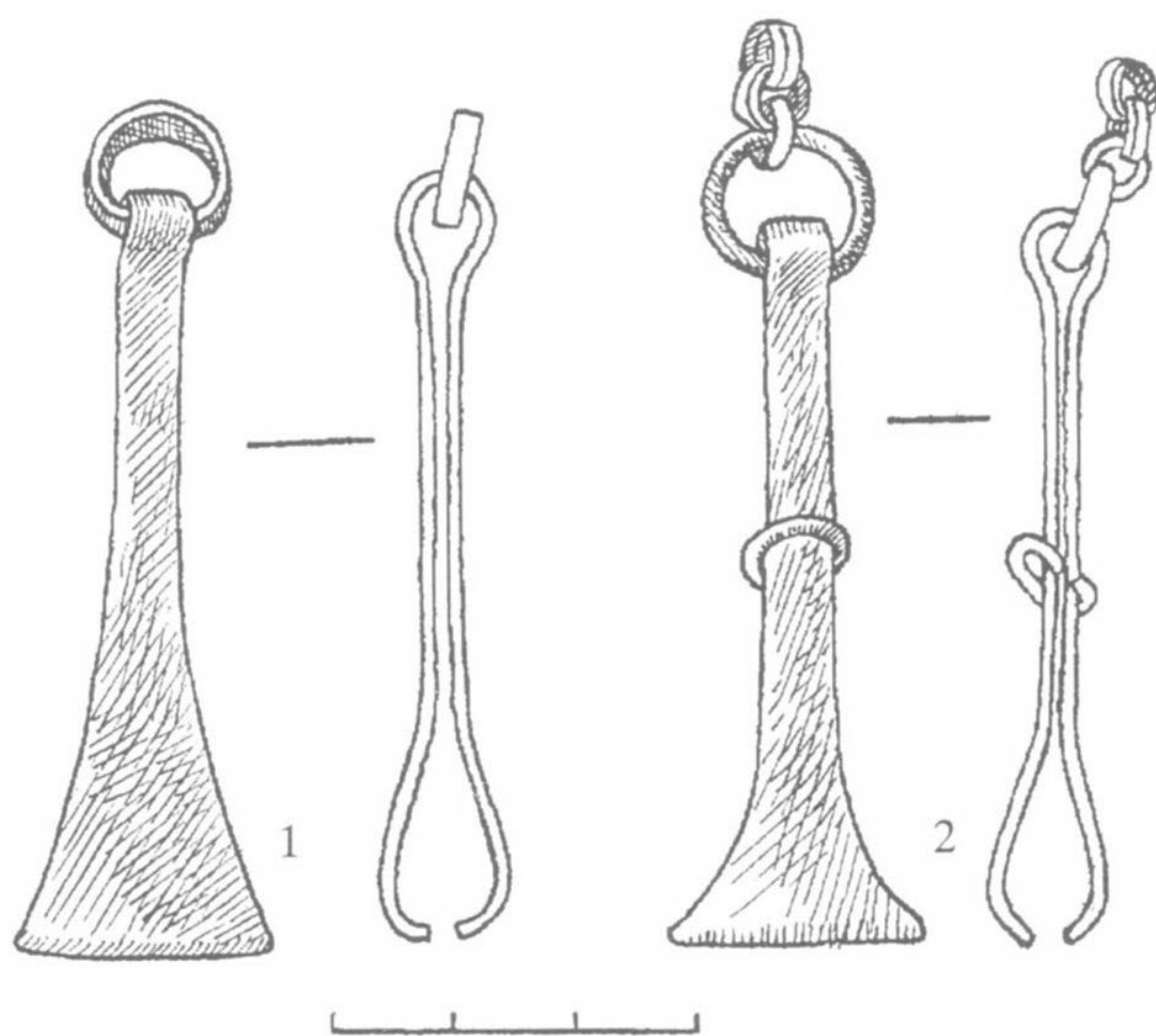
Kalbant apie skiltuvus, privalu atkreipti dėmesį į 2 titnago nuoskalas, kurių po vieną buvo berniuko (k. Nr. 153) ir vyro (k. Nr. 113) kapuose. Tai netaisyklingos formos 2,4–3,7 cm aukščio ir 2,4–3,2 cm pločio plokštelės (142 : 1, 2 pav.). Abiejuose kapuose jos padėtos ties mirusiojo galva kartu su kitais įrankiais bei ginklais (39 : 2A; 55 : 1 pav.). Titnago plokštelės rastos toje kapinyno pusėje, kur išliko kapų, apjuostų akmenų vainikais. Beje, kasinėjant tokius laidojimo paminklus, paplitusius ir Jūros baseine, ir abipus Minijos, kai kuriuose vyrų (Reketė, Rūdaičiai, Pailgotis) bei moterų (Pagrybis) kapuose taip pat aptikta po titnagėlį. Labai tikėtina, kad šie daiktai galėjo būti vartojami vietoj skiltuvo, kuriuos Lietuvos gyventojai į vyrų kapus ėmė dėti jau pirmaisiais m. e. amžiais (SGA, 1986, p. 182). Antra vertus, titnagėliai sietini ir su ugnies magija, panašiai kaip su ja siejami skiltuvo formos kabučiai-amuletai iš kaimyninių slavų ir skandinavų kraštų (Stenberger, 1958, p. 165; НОВИКОВА, 1991, p. 182). Autorė linkusi labiau palaikyti antrąją titnagėlių paskirties versiją: tai magiška priemonė – amuletai, apsaugantys jo savininką nuo nelaimės, įvairių nesėkmių (Vaitkunskienė, 1995, p. 32; LA, 1995b, p. 140).

Meškerės kabliukas rastas tik vienas. Jis padarytas iš apvalaus pjūvio geležinės apie 0,3 cm storio vielutės, kurios vienas smailėjantis galas užlenktas. Kabliukas yra apie 4 cm ilgio (143 : 3 pav.).

Tai vyro įkapė, padėta jam prie galvos, kairėje pusėje (k. Nr. 85). Mirusysis palaidotas su ietimi prie dešinio šono. Ant ietikočio ar šalia jo ištiestas diržas su peiliu, krūtinės srityje gulėjo geležinis smeigtukas, 2 žalvarinės segės ir gintarinis amuletas-karoliukas. Ant kairiosios rankos užmauta žalvarinė apyrankė.

143 pav. Vyro įkapės iš kapo Nr. 85: 1 – ietigalis, 2 – diržo sagtis, 3 – meškerės kabliukas, 4 – peilis

144 pav. Pincetai: 1 – k. Nr. 162, 2 – k. Nr. 202

Kaklo srityje išliko apvarėlės dalys – sidabrinių pakabučių-kibirėlių, žalvarinių įvijėlių fragmentai, gelsvo stiklo karoliukas (42 pav.). Be to, šalia mirusiojo, kairėje, palaidotas berniukas (taip pat su papuošalais, amuletais ir peiliu, padėtu galvūgalyje, skersai kapo) (41 : 1 pav.). Pagal radinius kapas datuotinas IV a.

Meškerės kabliukai – ypač reta įkapė. Be Žviliuose rastojo, žinomas dar vienas toks žalvarinis dirbinys, aptiktas Pagrybyje, berniuko kape (LA, 1995, p. 101). Užtat panašūs geležiniai kabliukai, kaip ir kiti žvejybos įrankiai bei priemonės, daug dažnesni radiniai piliakalniuose (SGA, 1986, p. 168; Grigalavičienė, 1995, 64, 65 pav.).

Pincetai. Jų rasta 4 ir visi – kapuose. 3 pincetai žalvariniai (k. Nr. 162, 199, 202), ketvirtasis – geležinis (k. Nr. 152). Tai nedideli dirbinėliai apie 5,7–7,8 cm ilgio, tolydžiai plėtėjantys, su 2–2,4 cm pločio žnyplėmis (144 pav.). Du pincetai turi po žalvarinę grandelę, o vienas iš jų – dar ir į ją įvertos žalvarinės grandinėlės fragmentą. Ant paskutiniojo užmauta grandelė, skirta pincetui labiau suglausti (144 : 2 pav.). Kai kurių dirbinėlių pakraščiuose įrėžta 1–2 linijos (k. Nr. 162, 202).

Išskyrus vieną, visi kiti pincetai rasti suardytuose kapuose, gulintys atsitiktinėje padėtyje. Nesuardytame kape (Nr. 162) pincetas buvo mirusiojo (vyro) krūtinės srityje, šalia geležinio lazdelinio smeigtuko, prie kurio kilpinės galvutės išlikę menki žalvarinės grandinėlės trupiniai. Be to, šalia šių radinių gulėjo dar diržo sagtis ir peilio dalis. Vadinas, ant mirusiojo krūtinės buvo padėtas diržas su peiliu. Prie galvos rastas ietigalis rodo, kad ietis gulėjusi vyro dešinėje. Taigi radimo aplinkybės leidžia manyti, kad pincetas grandinėle buvo prikabinamas prie smeigtuko. Pritaisyti prie krūtinės papuošalų pincetai dažniausiai kaip tik ir randami kituose vyrų kapuose, tyrinėtuose įvairiose Lietuvos vietovėse (SGA, 1986, p. 167; VGA, 1996, p. 274).

Lyginant visų mirusiųjų, palaidotų su pincetais, kapuose išlikusias įkapes, ypač išsiskiria k. Nr. 202 radiniai. Ne tik gausumu (11 įkapių), bet ir įvairove. Pirmiausia, mirusysis palaidotas kaip karys raitelis. Mat suardytoje kapavietėje rasta žirgo aukos liekanų, kamanų puošybos žalvarinių detalių, kalavijo ir jo makščių fragmentų, pentinas, įmovinis kirvis, peilis. O antra, ypač puošnios kai kurios kape išlikusios mirusiojo aprangos detalės. Pvz., vyro galvą juosė austinė juosta, į kurią žalvariniai apkaustėliai-sankabėlės įkabintos 6 eilėmis (154 : 5 pav.). Panašiomis sankabėlėmis-kūgeliais nusagstytas ir odinio diržo paviršius. Be to, rasta ir papuošalų: žalvarinės kryžinės segės fragmentų, geležinis lazdelinis smeigtukas, žalvarinis įvijinis žiedas.

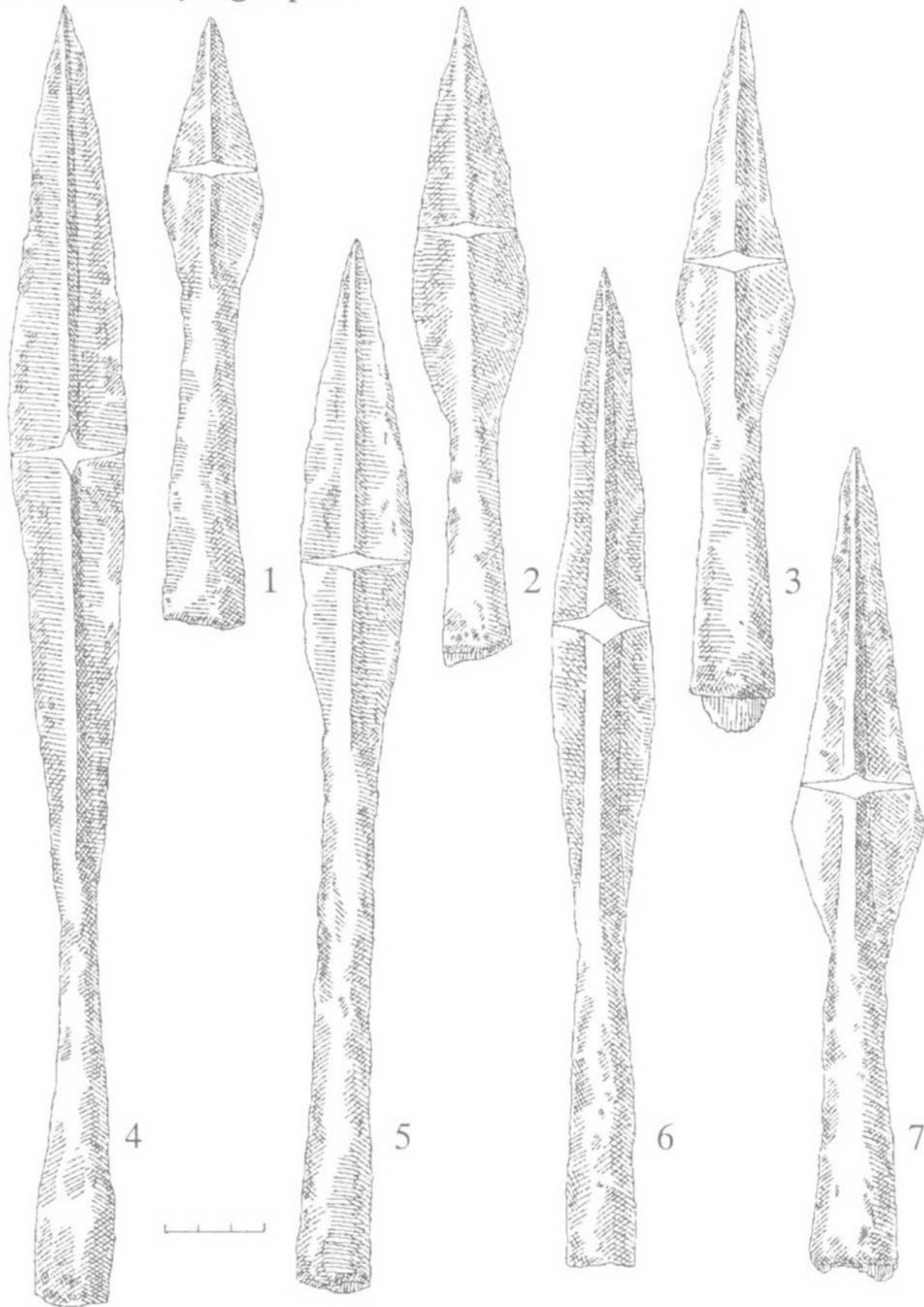
Kadangi kitame suardytame vyro kape (Nr. 199) taip pat buvo pentinas ir ietigalis, ir šis mirusysis, matyt, palaidotas kaip karys raitelis.

Žviliuose rastų pincetų datavimas nekelia abejonų, nes geležinis aptiktas senojo geležies amžiaus, o žalvariniai – vidurinio geležies amžiaus kapų teritorijoje.

Nagrindami pincetų paskirties klausimą, tyrinėtojai yra pareiškę įvairių nuomonių, tarp kurių pasitaiko net ir labai originalių. Pvz., remiantis tuo, kad šių dirbinių randama turtinguose vyrų kapuose, dažniausiai prikabinėtų prie drabužių susegusių segių ant krūtinės, ir tuo, kad kartais kape pasitaiko ornamentuotas arba sidabruotas pincetas, daroma prielaida, jog jie vartoti būrimui ar kažkokioms apeigoms, kurioms, matyt, buvo teikiama maginė prasmė (Tautavičius, 1981a, p. 31). Šiaip jau literatūroje vyrauja teiginys, kad pincetai buvo naudojami amatų ir medicinos srityje (Waller, 1984, p. 183–190; Die Germanen, 1983, p. 194; Arnst, 1990, p. 23–33; Карнуп, 1975, p. 44). Šį teiginį palaiko ir autorė.

Ietigaliai. Jų rasta 97: 88 – kapuose (17 lent.), 5 – perkasoje (2 lent.), 4 – atsitiktinai (LNM, 487 : 34, 35, 42, 47). Visi įmoviniai.

Atsižvelgiant į ietigalių plunksnos formą, dirbiniai skirstomi į 6 grupes.

145 pav. Įmoviniai ietigaliai: 1 – k. Nr. 147, 2 – k. Nr. 74, 3 – k. Nr. 94, 4 – k. Nr. 47, 5 – k. Nr. 137, 6 – k. Nr. 112, 7 – k. Nr. 35

Pirmajai grupei priklauso 29 *ietigaliai rombo formos plunksnomis*. Pagal išorinius požymius skiriami keli jų variantai, potipiai (Kazakevičius, 1979, p. 53; Казакевичюс, 1988, p. 22).

I variantui priskiriama didžioji dauguma šios grupės ietigalių (15 egz.), kurių plunksnoms būdinga iškili briauna, nusitęsusi išilgai per vidurį (145 : 1, 3; 146 : 1, 2 pav.). Dėl to kai kurių smaigalys net rombinio pjūvio (k. Nr. 33, 48, 68, 94, 97). Ietigaliai yra 12,5–25 cm ilgio su 2,5–4,8 cm pločio plunksnomis. Įmovos ir plunksnos santykis nuo 1 : 1 iki 1 : 1,5. Sprendžiant iš įmovų skersmens, mediniai iečių kotai galėjo būti nuo 2 iki 3 cm skersmens.

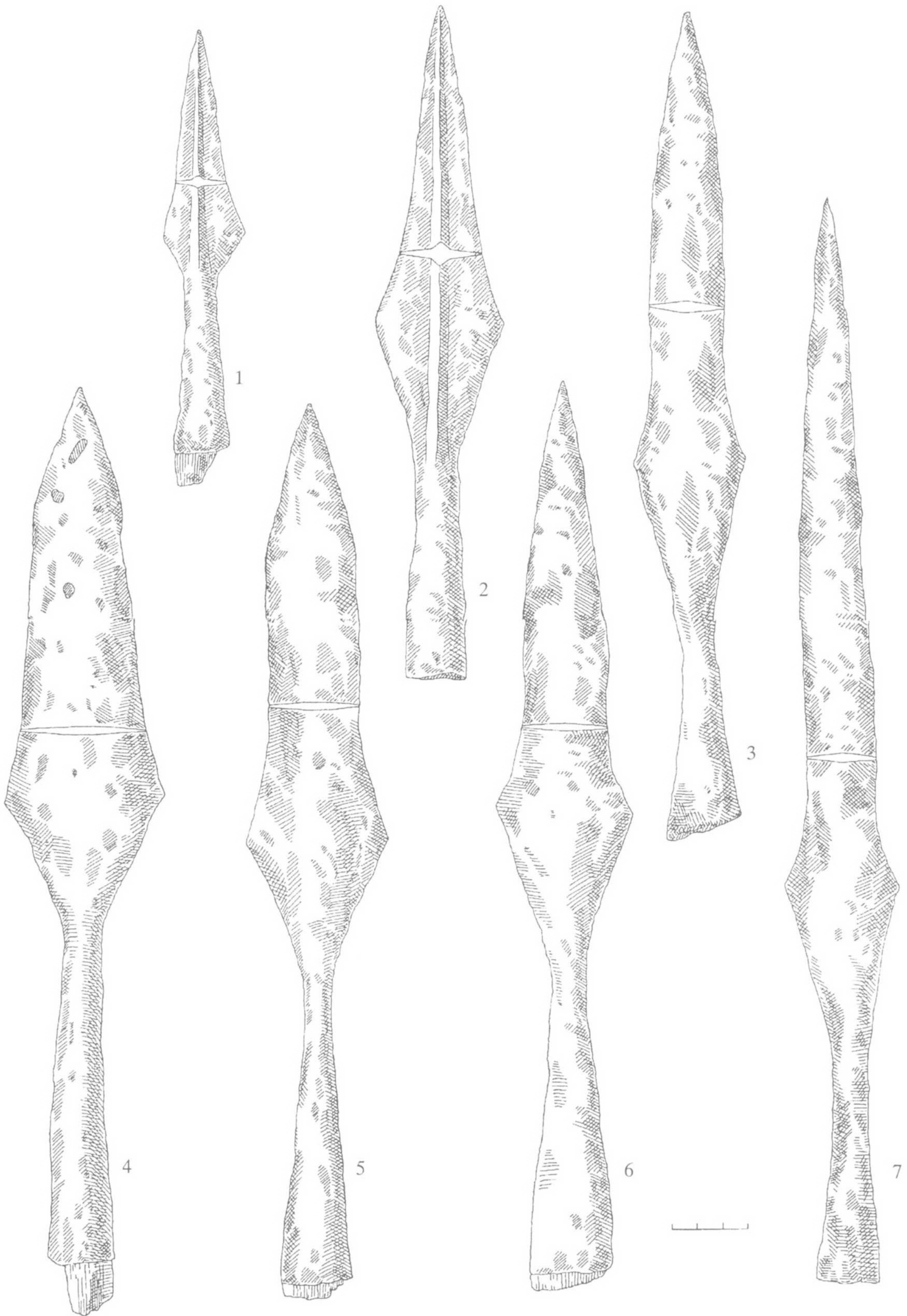
Tyrinėtojų nuomone, tokie ietigaliai Lietuvoje buvo paplitę III–IV a. (Казакевичюс, 1988, p. 23, 25). Šiam laikotarpiui priklauso ir Žvilių radiniai. Mat kapuose jie rasti kartu su antkaklėmis kūginiais galais bei žieduotomis antkaklėmis, lankinėmis žieduotomis bei geležinėmis lankinėmis segėmis palenкта kojele.

II variantas – ietigaliai su plokščiomis ištęsto rombo formos plunksnomis (11 egz.) (22 : 3 pav.). Jie yra nuo 14 iki 35,5 cm ilgio su 2,8–5,3 cm pločio plunksnomis. Dalies jų peteliai nuleisti. Sprendžiant iš įmovų skersmens, mediniai ietigalių kotai galėjo būti apie 1,8–2,8 cm storio.

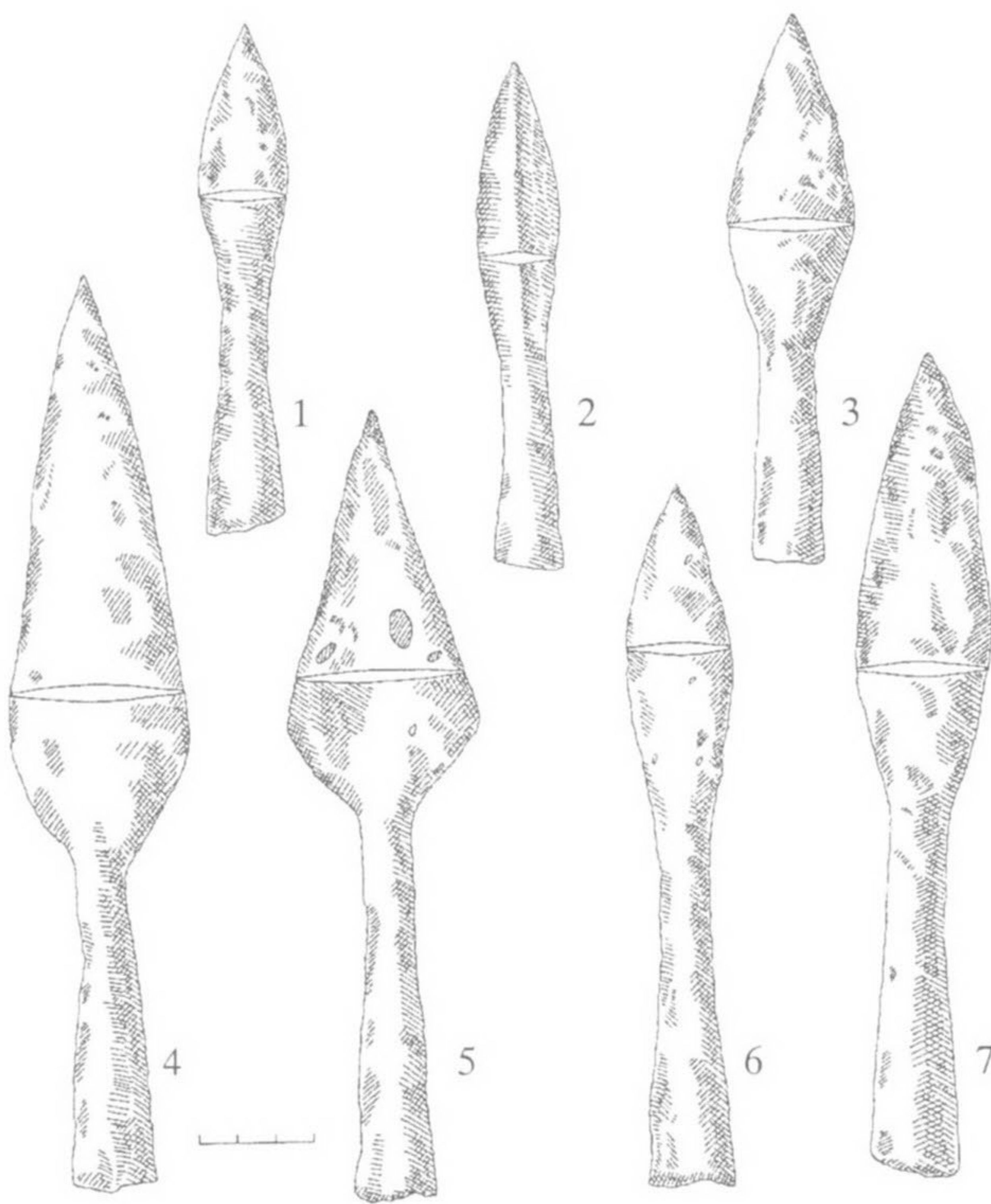
Archeologinėje literatūroje nurodyta, kad tokio pavidalo ietigaliai yra iš III–IV a. (Казакевичюс, 1988, p. 29). Žvilių radiniai rasti kaip tik toje kapinyno dalyje, kur buvo laidojama senojo geležies amžiaus antrojoje pusėje. Tiesa, šiek tiek abejonų gali sukelti kape Nr. 58 rasto ietigalio datavimas. Mat kartu su juo be kitų įkapių kape buvo ir žalvarinė lankinė segė trikampe kojele. Iki šiol manoma, kad tokie papuošalai Lietuvoje buvo madingi V–VI a. (LAA, 1978, p. 42; VGA, 1996, p. 198). Bet Žvilių kapinyno kasinėjimų medžiaga leidžia ne tik pradėti diskusiją dėl kai kurių dirbinių (tarp jų ir dėl lankinių segių trikampe kojele) nuo seno išsigalėjusios chronologijos, bet šią chronologiją dar ir patikslinti.

III variantas – ietigaliai su plokščia, plačia ir trumpa plunksna (3 egz.) (147 : 3, 5 pav.). Jie yra 18–19,5 cm ilgio su 4–5 cm pločio plunksna, kuri ne tik trumpesnė už įmovą, bet ir perpūs už ją platesnė. Sprendžiant iš įmovų skersmens, mediniai ietikočiai galėjo būti apie 2,4–2,5 cm storio.

Šio varianto ietigaliai Lietuvoje buvo paplitę IV–VII a., o kituose baltų kraštuose – nuo III a. (Казакевичюс, 1988, p. 29, 31). Nėra jokių abejonų, kad Žvilių radiniai priklauso IV a. Mat 2 ietigaliai (k. Nr. 68, 284) rasti kartu su III–IV a. datuojamais ietigaliais rombo formos plunksnomis, su iškilia briauna per vidurį (146 : 2 pav.), o vienas iš jų ir su žieduotąja antkakle (36 : 2 pav.). Trečiasis ietigalis rastas suardytame

146 pav. Įmoviniai ietigaliai: 1 – k. Nr. 94, 2 – k. Nr. 68, 3 – k. Nr. 159, 4 – k. Nr. 26, 5 – k. Nr. 93, 6 – k. Nr. 103, 7 – k. Nr. 143B

147 pav. Įmoviniai ietigaliai: 1 – k. Nr. 141, 2 – k. Nr. 151, 3 – k. Nr. 77, 4 – k. Nr. 40, 5 – k. Nr. 68, 6 – k. Nr. 113, 7 – k. Nr. 85

kape (Nr. 300), kuriame beliko mažai įkapių. Tačiau ir šio ietigalio ankstyvą chronologiją patvirtina pati radimo vieta: suardytas kapas buvo atkastas toje kapinyno dalyje, kur mirusieji laidoti senajame geležies amžiuje.

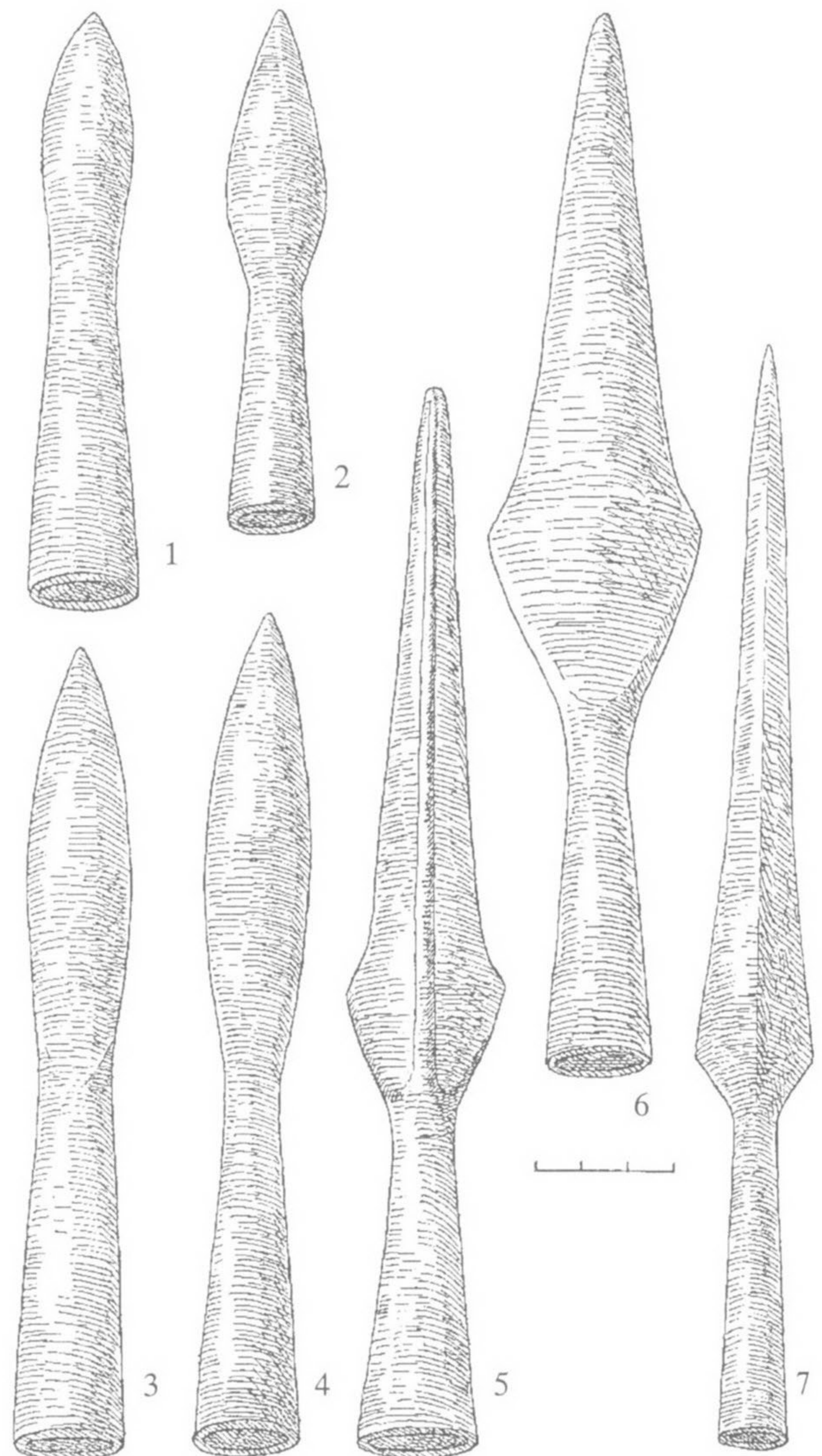
Antrąją didelę grupę sudaro 23 ietigaliai lauro lapo formos plunksnomis, iš kurių vienos yra su iškilia briauna per vidurį (145 : 2, 5 pav.), kitos – plokščios (147 : 4, 6, 7 pav.).

I variantui skiriami 4 ietigaliai (k. Nr. 59, 97, 137 ir 1 – atsitiktinis). Jie yra nuo 21 iki 30 cm ilgio su 3,1–4 cm pločio plunksnomis. Sprendžiant iš įmovų skersmens, mediniai ietikočiai galėjo būti apie 2,2–2,7 cm storio.

Tyrinėtojai nustatė, kad šio varianto ietigaliai dažniausiai randami Vakarų Lietuvos ir Vidurio Žemaitijos II–IV a. kapinynuose (Казакявичюс, 1988, p. 42). Žvilių kapinyno kasinėjimų medžiaga leidžia visus 4 minėtus ietigalius skirti senojo geležies amžiaus periodo II pusei. Mat jie kapuose rasti kartu su ietigaliais rombo formos plunksna su iškilia briauna per vidurį, su lankinėmis žieduotomis segėmis.

II variantui skiriama 19 ietigalių. Jie yra 11–30 cm ilgio su 2,5–4,6 cm pločio plunksnomis. Plunksnos ir įmovos santykis – 1,5 : 1, 2 : 1. Įmovų skersmuo leidžia spėti, kad mediniai ietikočiai galėjo būti apie 2–2,8 cm storio.

Tyrinėtojai tokio pavidalo ietigalius datuoja IV–VIII a. (Казакявичюс 1988, p. 45). Žvilių radiniai yra iš dviejų geležies amžiaus periodų. 9 egzemplioriai rasti senojo geležies amžiaus kapinyne (k. Nr. 40, 112, 113, 126 (2 egz.), 141, 145, 154, 282). Tiesa, dėl vieno ietigalio chronologijos gali kilti abejonių, nes jis rastas kape (Nr. 282), kurio inventoriuje buvo ir antkaklė užkeistais apvalaus pjūvio galais. Mat pagal tradiciją, kurios ištakos siekia 1938 metus (Puzinas, 1938, p. 257), iki šiol (VGA, 1996, p. 181) teigiama, kad tokio tipo papuošalai pradėti nešioti tik nuo V a. Bet, autorės nuomone, Žviliuose rastos tokios antkaklės yra iš IV a. Likę 10 ietigalių priklauso VII–VIII a. Mat kapuose jie rasti su lankinėmis skliutakojėmis (k. Nr. 160),

148 pav. Įmoviniai ietigaliai: 1 – k. Nr. 153, 2 – k. Nr. 76, 3 – k. Nr. 211, 4 – k. Nr. 162, 5, 6 – k. Nr. 260, 7 – atsitiktinis radinys (LNM, 487: 34)

bei aguoninėmis (k. Nr. 185, 222, 228) segėmis, su vienašmeniais plačiagaliais kalavijais (k. Nr. 160, 185, 206, 225, 228).

Trečiąją grupę sudaro *ietigaliai profiliuotomis plunksnomis* (15 egz.). Jie yra 23–40 cm ilgio su 3,2–6 cm pločio (per petelius) plunksnomis. Plunksnos ir įmovos santykis – nuo 1,5 : 1 iki 3,5 : 1. Sprendžiant iš įmovų skersmens, mediniai ietikočiai galėjo būti apie 2,4–3 cm storio.

Ietigalių plunksnos yra labai įvairios. Kai kurios jų turi išilginę, labai iškilą briauną (k. Nr. 260, 284), todėl smaigalys yra rombinio pjūvio (148 : 5 pav.). Kitų ietigalių plunksnos plokščios arba jų skerspjūvis primena smarkiai ištęstą rombą, peteliai arba labai išryškinti ir staigiai užkeisti, arba suapvalinti (146 : 3–7; 148 : 6 pav.). 2 ietigaliai (k. Nr. 26, 93) iš visų skyrėsi kitaip profiliuota plokščia plunksna: jos nuo įmovos smarkiai paplatintos (nuo 4 iki 5,5 cm pločio) ir, akcentavus petelius, susiaurintos, bet netoli viršūnės dar kartą susiaurintos taip, kad susidarytų lyg ir antri peteliai (146 : 4, 5 pav.).

Ginklų tyrinėtojai nustatė, kad ietigaliai profiliuotomis plunksnomis V–VII a. buvo paplitę visoje Lietuvoje (Казакявичюс, 1988, p. 37). Bet vakarinėse Žemaitijos žemėse kasinėtų kapinynų medžiaga verčia archeologus manyti, kad bent jau šio regiono gyventojai ietimis su profiliuotais geležiniais antgaliais buvo apsiginklavę ir anksčiau (Valatka, 1984, p. 10). Beje, už Lietuvos ribų esančiose baltų žemėse ietigaliai profiliuotomis plunksnomis paplito net nuo III a. (Казакявичюс, 1988, p. 40).

Žvilių kapinyne šios formos ietigaliai – vieni iš ankstyvųjų. Mat senojo geležies amžiaus kapinyno teritorijoje tyrinėtuose kapuose jie rasti kartu su IV a. įkapėmis: žieduotomis segėmis (k. Nr. 103, 270), antkablėmis su rakto skylutės formos kilpele galuose (k. Nr. 260, 261), gintarinių aštuoniukės formos pakabučių apvarėle (k. Nr. 261), ietigaliais rombo formos plunksnomis, su iškilą briauna per vidurį (k. Nr. 260, 284).

Ketvirtąją grupę sudaro *ietigaliai lanceto formos plunksnomis* (7 egz.) (147 : 2; 148 : 1, 3, 4 pav.). Jie yra 14–23 cm ilgio su 2–2,8 cm pločio plunksnomis. Plunksnos ir įmovos santykis beveik visada 1 : 1. Būdingiausia dirbinių savybė – plunksnos siaurumas. Kartais net įmovos skersmuo viršija plunksnos plotį (k. Nr. 211), nors šiaip jau dažniausiai ir vienos, ir kitos ietigalių dalies matmenys apylygiai.

Šio tipo ietigaliai Lietuvoje buvo paplitę V–VIII a. (Казакявичюс, 1988, p. 53). Žviliuose tokie rasti VII–VIII a. kapuose (k. Nr. 162, 206, 211, 225, 228, 230 (2 egz.) kartu su būdingais tam laikotarpiui dirbiniais: vienašmeniais plačiagaliais kalavijais, kryžine sege.

Penktąją grupę sudaro *ietigaliai karklo formos plunksnomis* (7 egz.) (145 : 4, 6 pav.). Jie yra nuo 20 iki 38 cm ilgio, su 2–3,1 cm pločio plunksnomis. Bet suardytame kape Nr. 151 rastas ir kone perpus mažesnis aplūžinęs ietigaliukas (apie 12,5 cm ilgio) su iškilą briauna per vidurį (147 : 2 pav.). Gal tai vaiko įkapė.

Šios grupės ietigalių plunksnos ir įmovos santykis – nuo 2 : 1 iki 2,5 : 1. Tokių ilgų antgalių mediniai kotai tebuvo vos apie 2–2,6 cm storio. Kartais kotai būna papuošti, užmaunant ant jų žalvarinę įviją (k. Nr. 167).

Pats ilgiausias (38 cm) ietigalis su labai išryškinta iškilą briauna per plunksnos vidurį (145 : 4 pav.), rastas kario raitelio kape Nr. 47, jau skelbtas spaudoje ir datuotas IV a. (Vaitkunskienė, 1989a, p. 58; 1 : 1 pav.). Dar vienas į jį panašus, bet trumpesnis yra iš kapo Nr. 112 (145 : 6 pav.). Trečiasis, rastas kape Nr. 277, nuo pirmųjų dviejų skiriasi tuo, kad jo karklo lapo formos plunksna yra be iškilios briaunos.

Kiti šios grupės ietigaliai yra daug vėlesni. Antai 2 jų rasti kapuose (Nr. 167, 222) kartu su lankinėmis aguoninėmis segėmis, dėl kurių chronologinės priklausomybės VII–VIII a. nėra jokių abejonių (69 : 1 pav.).

Dar 2 ietigaliai karklo lapo formos plunksnomis rasti kapuose (Nr. 7, 21), atkastuose toje kapinyno teritorijoje, kur mirusieji laidoti X–XII a.

Šeštajai grupei atstovauja vienintelis atsitiktinai rastas (LMM, 487 : 3) *ietigalis siaura ilgo ištęsto trikampio formos plunksna*, užkirsta prie įmovos (148 : 7 pav.). Plunksnos skerspjūvis plačiausioje vietoje primena suplotą rombą, o ties smaigaliu – aštriakampį rombą. Ietigalis jau yra paminėtas spaudoje (Volkaitė-Kulikauskienė, 1981, 3 : 5 pav.).

Tokios formos ietigaliai yra gana reti, būdingiausi vakariniams Lietuvos rajonams ir datuojami XI a., bet dar vartoti ir XII a. (Volkaitė-Kulikauskienė, 1981, p. 13).

Atskirai minėtini 2 maži ietigaliukai, greičiausiai žaisliniai, nes rasti vaikų kapuose (Nr. 76, 153). Jie tėra 11–12 cm ilgio su trumpomis ir siauromis (apie 2,3–2,5 cm pločio) plunksnomis (pav. 148 : 1, 2). Abu kapai atkasti senojo geležies amžiaus kapinyno teritorijoje.

Stinga duomenų apie likusius 13 ietigalių. Mat dėl korozijos iš vienu teliko vien menki fragmentai, kitų – neaiški forma – daiktai aplūžinęję, nutrupėję ir jų plunksnų pakraščiai (LNM, 487 : 35, 42, 47), apie trečius težinomas tik pats ietigalio radimo faktas (Tautavičius, 1968š, p. 17).

Jau anksčiau, nagrinėjant Pagrybio kapinyno kasinėjimų archeologinę medžiagą iš V–VI a., buvo pastebėta: jeigu ir tas pats mirusysis aprūpintas

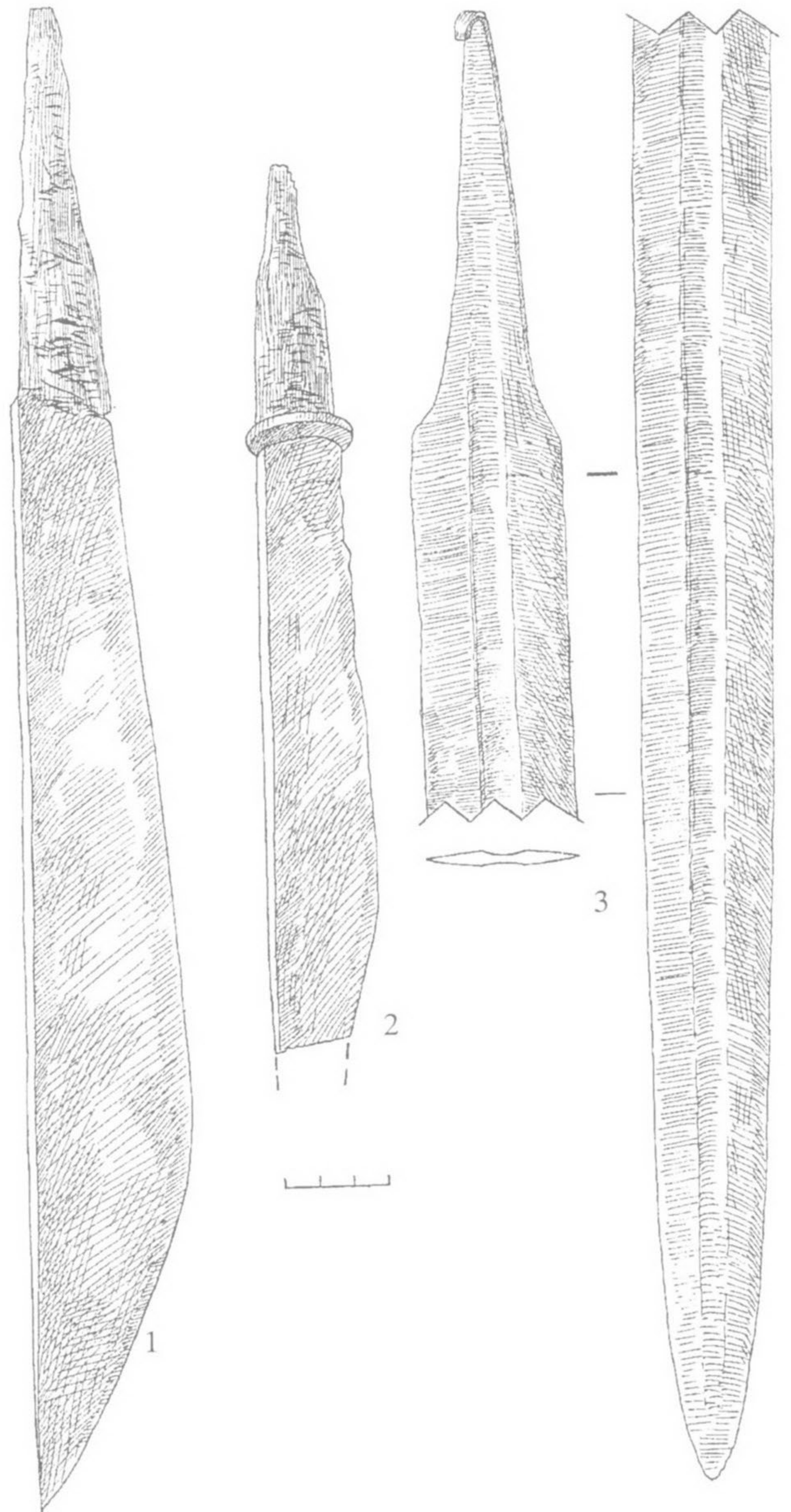
2 ietimis, tai jų geležiniai antgaliai skirtingo pavidalo (LA, 1995b, p. 106). Panašų vaizdą pateikė ir Žvilių kapinyno kasinėjimų rezultatai. O jei kartais į kapą ir dėdavo 2 to paties tipo ietigalius, tai šie būdavo skirtingų variantų. Pvz., kape Nr. 260 rasti ietigaliai – abu profiliuotomis plunksnomis, bet vieno iš jų plunksna – siaura su iškilia briauna per vidurį, kito – kone perpus platesnė ir plokščia (148 : 5, 6 pav.); kape Nr. 68 rasti abu ietigaliai su rombine plunksna, bet skirtingo pavidalo: viena yra ilga, išėsto rombo formos su iškilia briauna per vidurį, kita trumpa ir plokščia (146 : 2; 147 : 5 pav.). Kai kapo inventoriuje (k. Nr. 126B, 160, 185, 230) esantys 2 ietigaliai yra to paties tipo, tai vienas nuo kito skiriasi bent jau matmenimis (57 : 8, 9; 67 : 1, 2; 89 : 5, 6 pav.).

Kalavijai ir jų makštys. Kapinyne rasti 9 geležiniai kalavijai (8 – k. Nr. 160, 185, 193, 202, 206, 225, 228, 245, 1 – atsitiktinis, LNM, 487 : 49) ir 2 makščių dalys (1 – k. Nr. 206, 1 – atsitiktinis – LNM, be inv. Nr.). Visi kalavijai yra su įtveriamą įkote, bet jų geležtės – dvejopos: vienašmenės ir dviašmenės.

Pirmajam tipui priklauso kapuose rasti kalavijai. Jie yra *vienašmeniai, plačiagaliai* (67 : 9; 80 : 7; 89 : 4 pav.). Geriau išlikę siekia nuo 45 iki 52 cm ilgio. Jų 36,5–41,5 cm ilgio geležtės yra 3–3,8 cm pločio ties įkote. Nuo įkotės geležtė tolydžiu plateja ir ties viršūne siekia net 6,2–8 cm pločio. Atskirai minėtinas kalavijas iš kapo Nr. 228. Mat jis trumpesnis už kitus ir yra 42,5 cm ilgio. Be to, jo 32 cm ilgio geležtė, ties rankena siekianti 3 cm, plateja ne nuo įkotės, t. y. ne nuo pradžios, kaip kitų, o nuo pusės, ir ties viršūne paplatinta tik iki 4,5 cm pločio, t. y. kone perpus mažiau negu kitų kalavijų (149 : 1 pav.). Taigi šis ginklas geležtės išorinėmis savybėmis primena kape Nr. 26 rastą peilį su geležiniu žiedu – plokštele ant įtveriamosios dalies (149 : 2 pav.). Tik šis peilis yra daug ankstesnis už plačiagalius kalavijus, kurie Žviliuose visi buvo rasti VII–VIII a. priklausančiuose kapuose.

Turint galvoje tai, kad regiono gyventojai peilius su paplatintomis ties viršūne geležtėmis naudojo ir senojo geležies amžiaus antrojoje pusėje (Žviliai, k. Nr. 26), ir vidurinio geležies amžiaus pirmojoje pusėje (Pagrybis, k. Nr. 56, 134, 184 – LA, 1995b, p. 94), galima manyti, jog būtent iš tokios formos dirbinių ir išsirutuliojo VII–VIII a. tarp vakarų žemaičių paplitę plačiagaliai kalavijai. Galbūt dėl to šiuos ginklus kai kurie tyrinėtojai ir vadina plačiais kovos peiliais-kalavijais (Tautavičius, 1978, p. 124; Казакиявичюс, 1988, p. 109) arba vien tik plačiais kovos peiliais (VGA, 1996, p. 139).

Dabar turimais duomenimis, plačiagaliai kalavijai vakarų žemaičių ginkluotėje buvo įsitvirtinę VII–VIII a. (Kaštaunaliai, Maudžiorai, Pagrybis, Požerė ir kt.).

149 pav. Kalavijai ir peilis: 1 – k. Nr. 228, 2 – k. Nr. 26, 3 – atsitiktinis radinys (LNM, 487:49)

Kitos baltų gentys, pvz., žiemgaliai, latgaliai, jais ginkluoti buvo dar ir X–XI a. (VGA, 1996, p. 138).

Tyrinėtojų nuomone, plačiagaliai kalavijai – tai kertamasis ginklas, kuris įgudusiose rankose tampa pavojingas priešininkui (Volkaitė-Kulikauskienė, 1981, p. 24; Казакиявичюс, 1988, p. 109). Kaip rodo Žvilių kapinyno kasinėjimų duomenys, plačiagalys kalavijas buvo ir raitelių (k. Nr. 193, 202, 206), ir pėsčiųjų karių (k. Nr. 160, 185, 225, 228) ginkluotės elementas.

Kitam tipui priklauso atsitiktiniai 1967 m. rastas kalavijas. Jis yra *dviašmenis*, 93 cm ilgio. Apie 4,65 cm pločio palengva smailėjanti geležtė yra su išilginiu

grioveliu per vidurį, todėl jos skerspjūvis profiliuotas (149 : 3 pav.).

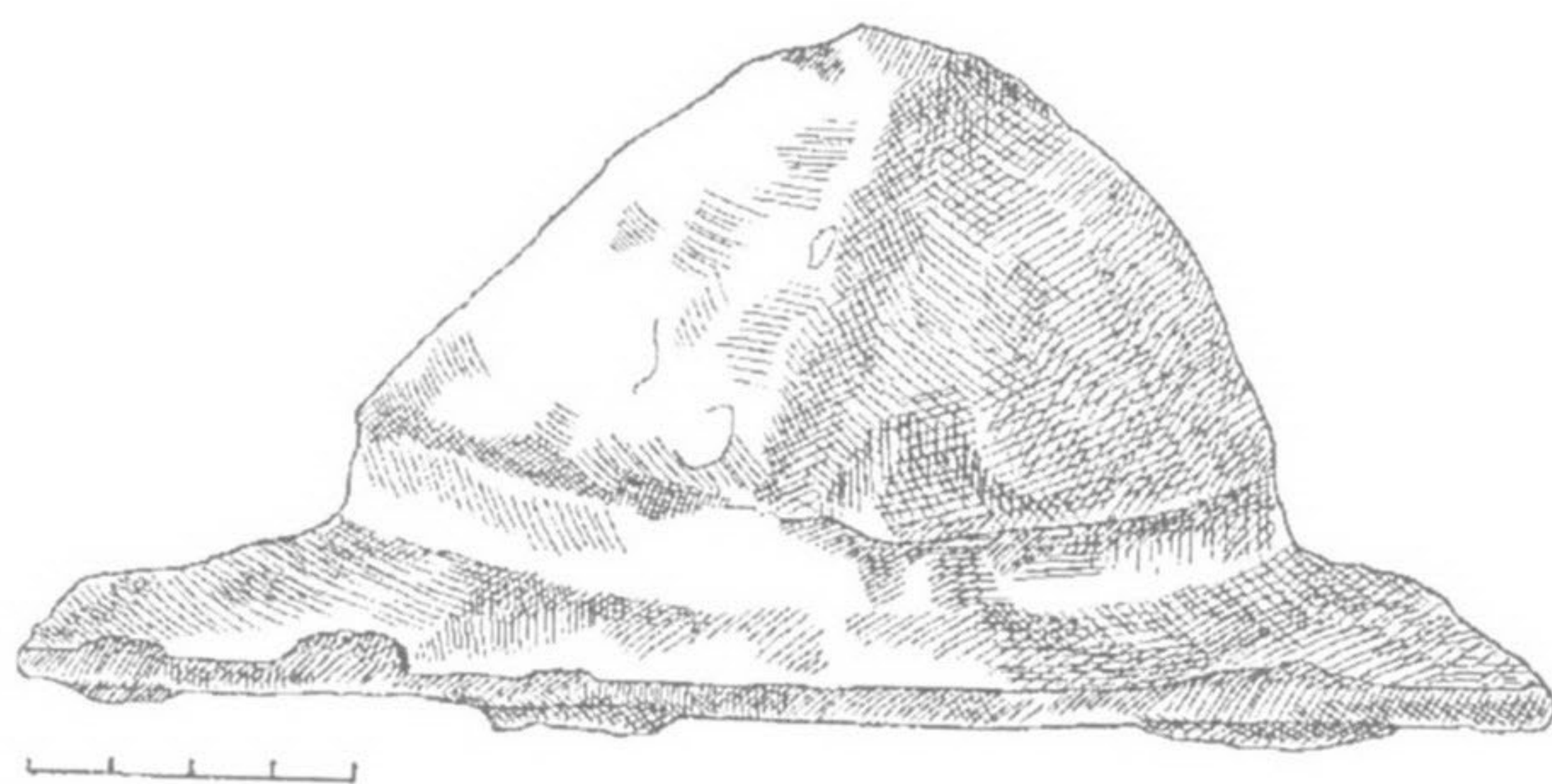
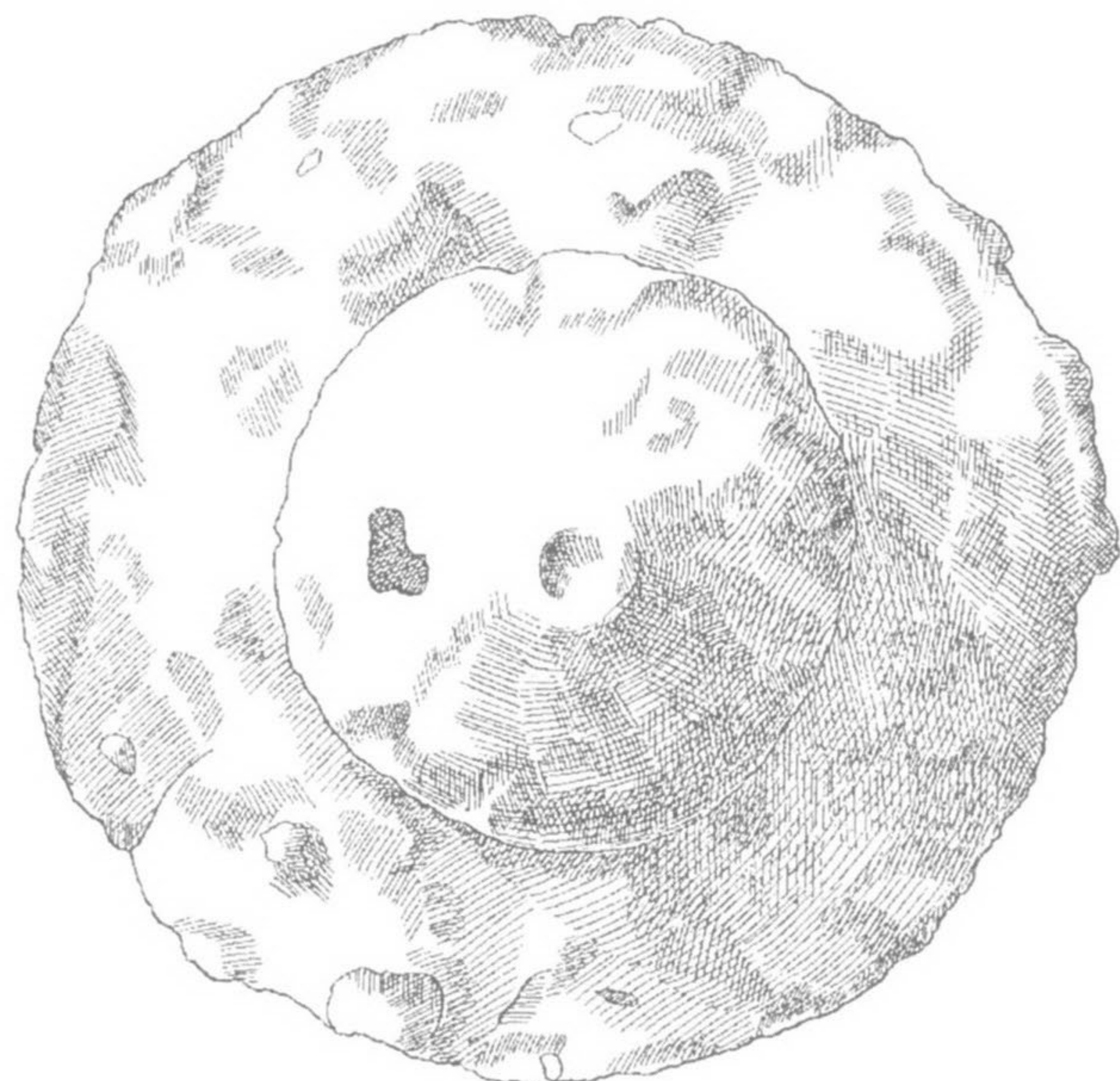
Šis ginklas yra iš vėlyvojo geležies amžiaus laikotarpio. Mat kraštotyrininkas V. Statkevičius nurodė (KU, 1976š, p. 21), kad kalavijas buvo rastas kasant tranšėjas (daržovėms laikyti) toje kapinyno dalyje, kur, kaip paaiškėjo 1968 m., mirusieji laidoti X–XII a. (Tautavičius, 1970a, p. 76). Bet 1996 m. paskelbtame IX–XIII a. baltų kalavijų kataloge apie Žviliuose rastą ginklą žinių nėra galbūt dėl to, kad šiame veikale suregistruoti tik tokie kalavijai, kurių rankenos yra su skersiniais (Kazakevičius, 1996, 1 lent., 2 pav.). Žvilių kalavijo rankena be skersinių.

Žviliuose rasti plačiagaliai kalavijai turėjo medines rankenas, kurių liekanų aptikta ant įkočių. Spėjama, kad ir Lietuvoje, ir Latvijoje vyravo paprotys tokį ginklą vyrui į kapą dėti be makščių (Казакявичюс, 1988, p. 117). Bet Žviliuose bent keturių vyrų kapuose (Nr. 185, 202, 206, 245) aptikta makščių apkalų ir puošmenų fragmentų. Jie rodo, kad makštys buvusios medinės, o jų kraštai abipus apkaustyti apie 1 cm pločio geležine juoste. Suardytame kape Nr. 202 išlikusi dar ir dalis geležinės grandies, paprastai tvirtinamos ties makščių žiotimis tam, kad būtų galima įtvirti diržą, prie kurio kalavijas su makštimis ir nešiojamas (LA, 1995b, pav. 152). Žinota ir kitų būdų, kaip makštis pritaistyti prie diržo. Antai kape Nr. 160 ties kalavijo nugarėle gulėjo 2 skirstikliai, vienas nuo kito per 24 cm. Abu sudaro geležinę, apie 2 × 2,5 cm dydžio grandelę, prie kurios dar yra išlikęs ir žalvarinis dvigubas, apie 2 cm ilgio apkaustėlis (67 : 5–7 pav.). Priešakinė (geroji) jo pusė ornamentuota iškilium ratuku. Makščių pakabinimo juostą kartais papuošdavo ir ant jos užverta žalvarinė įvija. Pvz., keliant iš kapo Nr. 185 kalaviją, po juo, išilgai nugarėlės, aptikta apie 7 cm ilgio ir apie 1 cm skersmens žalvarinė įvija su virvučių pluoštu.

V. Statkevičiaus Žviliuose surinktų atsitiktinių radinių kolekcijoje (LNM, 487 : 32–50) yra 3 aplūžinėję žalvariniai makščių apkaustėliai-juostelės, iš kurių vienas pakraštys visas dantytas.

Skydai. Visame Žvilių kapinyne rasta tik vieno skydo detalė – geležinis antskydis. Jis aptiktas tyrinėjant kario raitelio kapą Nr. 48 (29 : 2 pav.). 18,5 cm skersmens antskydis turi dar nedidelį, apie 11 cm skersmens cilindro formos paaukštinimą ir nuolaidžią, tarsi pusrutulio, tartum kūgio apie 6 cm aukščio viršūnę (150 pav.).

Lietuvoje rasti medinio skydo geležiniai antskydžiai šiuo metu dažniausiai skirstomi tik į 2 grupes. Tokiai klasifikacijai 1978 m. pamatą padėjo A. Tautavičius (LAA, 1978, p. 122). Aptariant Žvilių radinį, labiau tinka platesnė antskydžių klasifikacija, kuri

150 pav. Antskydis iš vyro kapo Nr. 48

archeologinėje literatūroje įsitvirtino visu dešimtmečiu anksčiau (Radzvilovaitė, 1966, p. 127–142). Remiantis šia specialiai II–VIII a. skydams skirta studija, aiškėja, kad Žvilių antskydis priklauso tai trečiajai Lietuvoje žinomai antskydžių grupei, kuri datuojama III–IV a. (Radzvilovaitė, 1966, p. 135). Beje, šiam laikotarpiui skiriami ir kituose vakarų baltų kapinyuose su akmenų vainikais rasti antskydžiai (Kurmaičiai, Lazdininkai, Palanga, Rūdaičiai, Senkai – visi Kretingos r.). Kai kurie tyrinėtojai laikosi nuomonės, kad panašios formos antskydžiai yra būdingi vakarų baltų kultūrai (Godłowski, 1974, VI : 28 lent.).

Drabužių elementai ir papuošalai

Kai kurios mirusiųjų aprangos dalys buvo gausiai išpuoštos žalvariu. Dėl šio metalo savybės konservuoti organines medžiagas atskiri drabužių elementai kapuose buvo geriau ar blogiau išsilaikę. Remiantis tokiais radiniais, jau mėginta atkurti apibendrintą žviliškių moterų kostiumą, dėvėtą X–XI a. (Волкайте-

151 pav. X–XI a. moters kostiumas pagal Žvilių kapo Nr. 4 radinius (rekonstrukcija R. Volkaitės-Kulikauskienės)

Куликаускене, 1986, 49 pav.) (151 pav.). Tačiau prie žalvarinių papuošalų aptiktos menkos audinių skiautelės dar netyrinėtos ir tebelaukia specialistų dėmesio.

Galvos danga. Kepuraitė rasta tik viename moters kape (Nr. 4A). Ji padaryta iš apie 0,6 cm skersmens žalvarinių grandelių, yra kūgio formos ir siekia iki 17 cm aukščio. Priekinėje pusėje kepuraitės pakraštys papuoštas prikabintais klevo sėklos pavidalo žalvariniais pakabučiais, geriau išlikusių buvo 13. Vietomis

jų paviršius ornamentuotas koncentriniais ratukais-akutėmis.

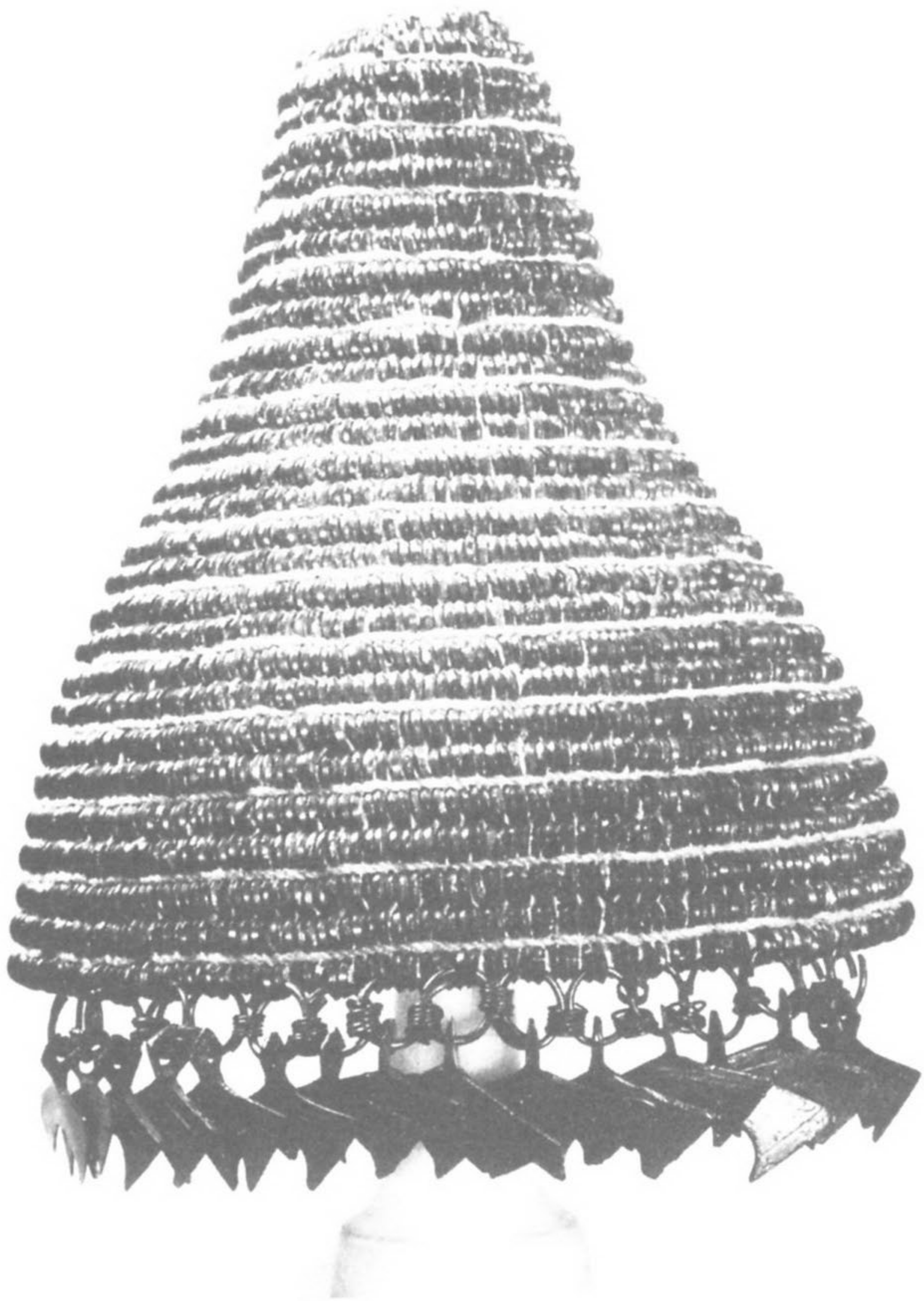
Tokių kepuraičių iki šiol rasta tik vakarinėse žemaičių žemėse kasinėtuose IX–XII a. kapinyuose (Paragaudis, Upyna, Žąsinas – visi Šilalės r., Bikavėnai, Šilutės r.). Archeologai ilgai manė, kad jos padarytos iš žalvarinių grandelių, suvertų į eilutes, o pastarųjų skaičius priklausė nuo to, ar ši galvos danga buvusi pusrutulio, ar kūgio formos (151 pav.). Pirmosioms reikėję iki 18–20, o antrosioms – net iki 30–31 tokių grandelių eilučių. Tačiau nebuvo aišku, kaip tos grandelės kabintos prie audinio ir apskritai ar jis buvęs (Volkaitė-Kulikauskienė, 1970, p. 127; Tautavičius, 1970b, p. 112; Valatka, 1974, p. 76).

Pirmąkart šių kepuraičių pavidalą atkūrė dailininkė restauratorė Bronė Pinkevičiūtė (152 pav.). Ji nustatė, kad senovės meistrai kepuraitėms daryti naudojo suktus lininius siūlus, kartais nudažytus augaliniais dažais, kurių vienam gaminiui prireikdavo net apie 4 tūkstančių. Grandelės nebuvo suvertos, kaip spėliojo archeologai, bet sudėtingu būdu supintos į ilgą pynę (Pinkevičiūtė, 1981, p. 65). Iš jos meistras spirale konstravo norimos formos ir aukščio kepuraitę, o priekyje dar prikabindavo keliolika žalvarinių (rečiau – sidabruotų) klevo sėklos formos pakabučių. Tokios kepuraitės sunkokos (sverdavo net iki 1 200 g), tačiau pakankamai elastingos, gerai apgobdavo galvą. Tai, be abejo, šventinis turtingos moters drabužių elementas. Ši išvada savaime išplaukia, regint kitas gausias visos aprangos žalvario puošmenas, rastas kiekviename kape, kur tik buvo kepuraitė. Pvz., Žviliuose kape Nr. 4A palaidota moteris turėjo 2 antkakles, 5 smeigtukus, 3 apyrankes, be kitų įkapių, kurių iš viso rasta 20 (17 lent.). Tiek įkapių nebuvo nė viename Žvilių kapinyne atkastame moters kape.

Dar pasakytina, kad Žvilių kepuraitės kūginė viršūnė tartum nuardyta, o nuardytoji dalis – apie 60 cm ilgio dviguba grandelių pynė su spirališkai suriestu galiuku – ištiesta kape tiesiai į pietryčius (153 pav.).

Apgalvių rasta 29 egz. (17 lent.). Jie yra nevienodi: skiriami 5 šių galvos puošmenų tipai.

Pirmajam tipui priklauso 2 apgalviai, rasti moters ir mergaitės kapuose (Nr. 23, 27). Sprendžiant iš žalvarinių detalių ir organinės medžiagos liekanų, galvos papuošalą sudarė audeklinė juostelė, kurios priekinėje dalyje (kaktos srityje) siūlu-virvute buvo prikabinta žalvarinių įvijėlių eilė (7 : 2 pav.). Įvijėlės padarytos iš labai plonos (vos apie 0,1 cm pločio) vielutės. Geriau išlikusios siekė iki 2,5 cm ilgio. Suaugusios moters kape Nr. 23 jų išliko 7, vaiko kape Nr. 27 – 2 egz. Nėra aišku, prie kokio pločio juostos įvijėlės buvo prisiūtos, nes žalvario užkonservuotos audeklo skiautelės buvo visai menkos.

152 pav. Kepuraitė iš moters kapo Nr. 4A (rekonstrukcija B. Pinkevičiūtės)

Abiejų moterų kapai atkasti toje kapinyno dalyje, kur mirusieji buvo laidojami III–IV a. Todėl nekyla jokių abejonių dėl aptariamo tipo apgalvių chro-

153 pav. Kepuraitės liekanos iš moters kapo Nr. 4A

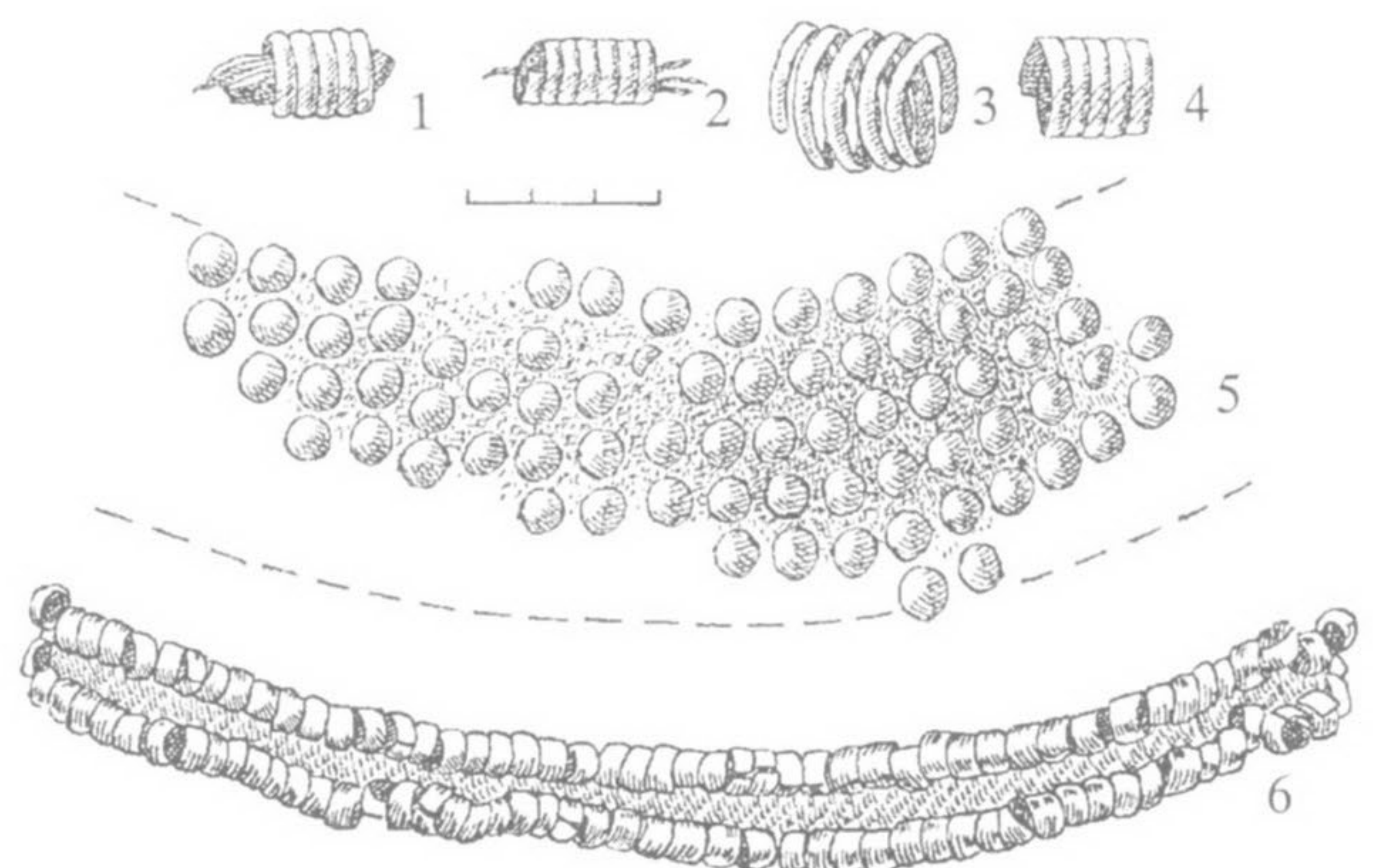
nologijos. Ją patvirtina ir abiejuose kapuose rastos įkapės, pvz., antkaklė dėželiniais galais, klaipėdietiško tipo antkaklės kūginiais galais, smeigtukai žiedine galvute, ažūrinė apskrita segė.

Senojo geležies amžiaus paminkluose aptinkama apgalvių – odinių juostelių, kurių priekinėje dalyje būna pritvirtinta žalvarinių puošmenų, pvz., ornamentuotų skardelių ar tuščiavidurių spurgelių (SGA, 1986, p. 84). Taigi jie skiriasi nuo rastųjų Žviliuose. Skiriasi ir nuo visų kitų archeologinėje literatūroje paskelbtų IV–XI a. apgalvių, kurių konstrukcijos pagrindinė detalė yra žalvarinė įvija, dėl to, matyt, tokius galvos papuošalus kai kurie archeologai vadina įvijiniais (Vaškevičiūtė, 1992, p. 128).

Antrajam tipui priklauso 22 apgalviai, kurių sandarai būdinga žalvarinė įvija. Skiriami bent 2 jų variantai, atspindintys šių galvos papuošalų konstrukcijos raidą.

Sprendžiant iš kapuose aptiktų liekanų, 5 apgalvius sudarė iš įvairaus storio siūlų padaryta juosta, kurios galai buvo perkišami per žalvarinę įviją, priglundusią prie moters pakaušio (71, 82 pav.). Todėl kasinėjimų metu ši metalinė apgalvių detalė randa ma gulinti tarp kaukolės dūlėsių skersai kapo (70; 81 : 1–3 pav.). Įvijos nevienodos. Vienos padarytos iš pusiau apvalaus pjūvio apie 0,3 cm pločio vielos ir yra 1,5–2,4 cm ilgio bei 1,5–2 cm skersmens (154 : 1, 2, 4 pav.). Apgalviai su tokia trumpa įvija yra patys anksčiausi. Mat jie rasti toje kapinyno dalyje, kur mirusieji laidoti III–IV a. (k. Nr. 134, 149, 280).

Kitų apgalvių įvijos, padarytos iš panašios vielutės, yra kone dvigubai ilgesnės – siekia iki 4,5 cm ilgio ir yra apie 1 cm skersmens (154 : 3 pav.). Apgalvis su tokia įvija rastas VII–VIII a. datuojamų kapų teritorijoje (k. Nr. 203). Čia aptiktas ir dar vienas apgalvis su didžiule 15,5 cm ilgio įvija, padaryta iš trikampo

154 pav. Apgalviai ir jų detalės: 1 – k. Nr. 280, 2 – k. Nr. 203, 3 – k. Nr. 134, 4 – k. Nr. 49, 5 – k. Nr. 202, 6 – k. Nr. 167

pjūvio vielos (75 : 3 pav.). Jos ir skersmuo daug didesnis negu kitų – siekia iki 2,3 cm (k. Nr. 189).

Beveik visų įvijų vidus kupinas žalvario užkonservuotų siūlų. Geriausiai išlikusios jų liekanos (k. Nr. 189) rodo, kad siūlai buvo vilnoniai, dvejopi: vieni rudos, kiti – šviesesnės, rusvos spalvos. Pirmųjų kiekvienas siūlas suvytas iš 2, antrųjų – iš 7 gijų.

Taigi visi 5 šio varianto apgalviai, turintys po 1 ilgesnę ar trumpesnę įviją, padaryti iš siūlų. Tačiau neaišku, kaip iš tų siūlų pluošto buvo pagaminta juosta, apjuosianti mirusiosios galvą. Kai kurie tyrinėtojai spėja, kad įvairiaspalvių siūlų pluoštu galėjo būti apsukamas iš lanksčios vytelės padarytas lankelis, dedamas ant moters galvos (Volkaitė-Kulikauskienė, 1984b, p. 121; 1997, p. 36). Ši prielaida galima, turint galvoje, kad vienos moters kape (Nr. 149) rastos įvijos viduje išliko ne tik siūlų, bet ir medinio stiebelio-pagaliuko liekanų. Bet apie tokių stiebelių paskirtį yra ir kitų nuomonių, kurios bus išdėstytos vėliau, apibūdinus visus antrojo tipo apgalvių variantus.

Kitam šio tipo apgalvių variantui priklauso 15 egz., rastų VII–VIII a. kapuose. Geriau išlikusios įkapės rodo, kad jų konstrukcijai pamatą padėjo ankstesni – pirmojo varianto apgalviai. Nuo šių vėlesnieji skiriasi daug gausesnėmis ir įvairesnėmis žalvarinėmis detalėmis.

Nesuardytuose kapuose rastiems apgalviams panaudotos stambios 14–17 cm ilgio ir 2–2,4 cm skersmens žalvarinės įvijos, padarytos iš 0,4–0,5 cm pločio trikampio pjūvio vielos, glaudžiai suvytos į 30–31 apviją (k. Nr. 172, 174, 196, 197, 213, 221, 235). Abiejų galinių apvijų briaunelė kartais ornamentuota skersinių įkartėlių eile (k. Nr. 221). Bet vienos mirusiosios apgalvis buvo su daug trumpesne, vos 2,7 cm ilgio siekiančia įviją, padaryta iš 0,3 cm storio apvalaus skerspūvio vielos, suvytos į 7 apvijas (k. Nr. 242). Abi galinės apvijos taip pat papuoštos įkartėlių eilute.

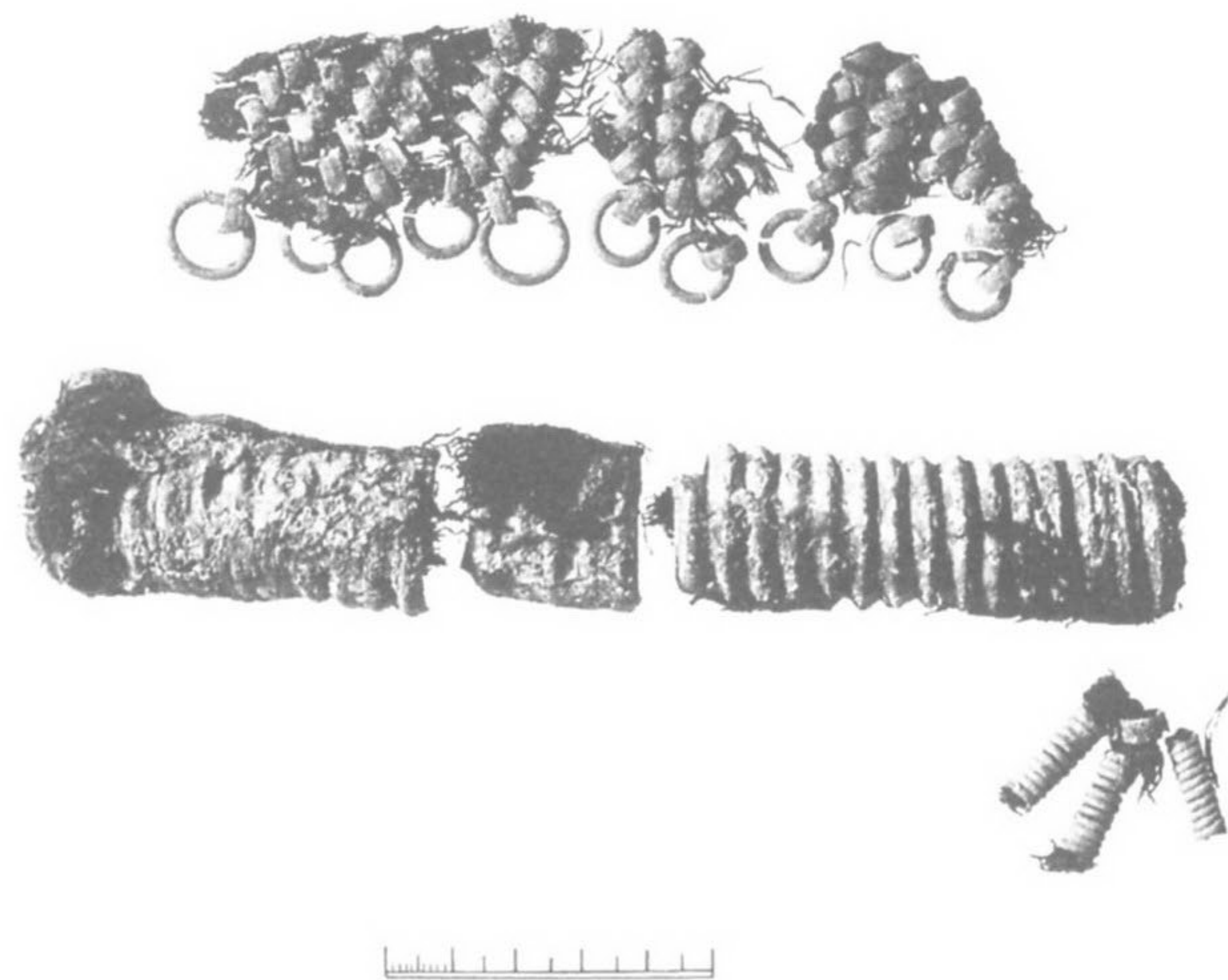
Kasinėjimų metu visos didžiosios įvijos rastos gulinčios skersai kapo prie mirusiosios pakauškaulio fragmentų (83 pav.). Dirbiniai šiek tiek išlinkę, tarytum kartojantys pakaušio linkį. Įvijų viduje gausu siūlų, kurie yra dviejų spalvų. Vienose įvijose – juodi ir rusvi, kitose – rudi ir tamsiai žali, o trečiose – vien rudi, bet skirtingų atspalvių. Be to, vienos spalvos siūlai yra stori, primenantys virvutes, suvytas iš 7–10 gijų, o kitokios spalvos siūlai – daug plonesni ir dažniausiai suvyti tik iš 2 gijų.

Dėl šių didelių žalvarinių įvijų paskirties archeologinėje literatūroje yra pareikšta įvairių nuomonių. Antai vieni archeologai mano, kad įvijos yra susijusios su to meto moterų šukuosena ir sudaro plaukų juostos dalį (Tautavičius, 1984a, p. 107). Kitiems atrodo, kad ant įvijų būdavo sukama kokio nors galvos apdangalo

dalį arba plaukai (Merkevičius, 1974, p. 61). Treti teigia, kad įvijos tėra papuošalas, turintis praktinę paskirtį, t. y. pakaušyje ant įvijos būdavo užsukami plaukai, padarant tam tikro dydžio kuodą (Volkaitė-Kulikauskienė, 1997, p. 37; 28 pav.). Ketvirta galvoja, kad įvija sujungdavo abu galus apgalvio, sudaryto iš žalvarinių įvijėlių, periodiškai perskirtų vertikaliomis žalvarinėmis plokštelėmis (Michelbertas, 1972a, 5 pav.). Dėl paskutiniosios nuomonės archeologinėje literatūroje jau senokai pradėta reikšti abejonių (Volkaitė-Kulikauskienė, 1984b, p. 121).

Kilusią diskusiją paįvairino „Žemaitijos“ ekspedicijos archeologiniai atradimai, 1975 m. tyrinėjant Kaštaunalių kapinyną. Skelbiant šio paminklo kasinėjimų rezultatus, ir buvo išdėstyta mintis, kad siūlų pluoštas įvijų viduje yra liekanos audeklinio apgalvio, juosusio mirusiosios galvą ir ant pakaušio suveržto būtent ta žalvarine įviją, kad jos viduje tarp siūlų esančiu mediniu pagaliuku greičiausiai buvo persmeigiama įvijoje buvusi apgalvio dalis (Vaitkunskienė, 1984a, p. 86). Tokias prielaidas ne tik patvirtino, bet ir gerokai praplėtė nauja archeologinė medžiaga, sukaupia kasinėjant Žvilių kapinyną.

Kadangi kapuose rasta geriau ar blogiau išlikusių kaukolės dūlėsių, nekilo jokių abejonių dėl įvijų padėties: visos jos gulėjo ties mirusiosios pakaušiu. Numininėjant nuo žalvarinių įvijų pažaliavusios kaukolės liekanas, pastebėta plaukų, pažaliavusių kaip ir kaulai (k. Nr. 172, 189, 213). Vadinasi, jei įvijos būtų susijusios su šukuosena, tai susuktų į kuodą plaukų liekanos turėtų būti prikibusios prie įvijos iš visų pusių. Bet, betyrinėjant kapą, paaiškėjo štai kas. Kai įvija būdavo keliamą iš kapo, visada drauge pasikeldavo ir po ja išlikęs medienos gabalas – žalvario užkonservuotas ir

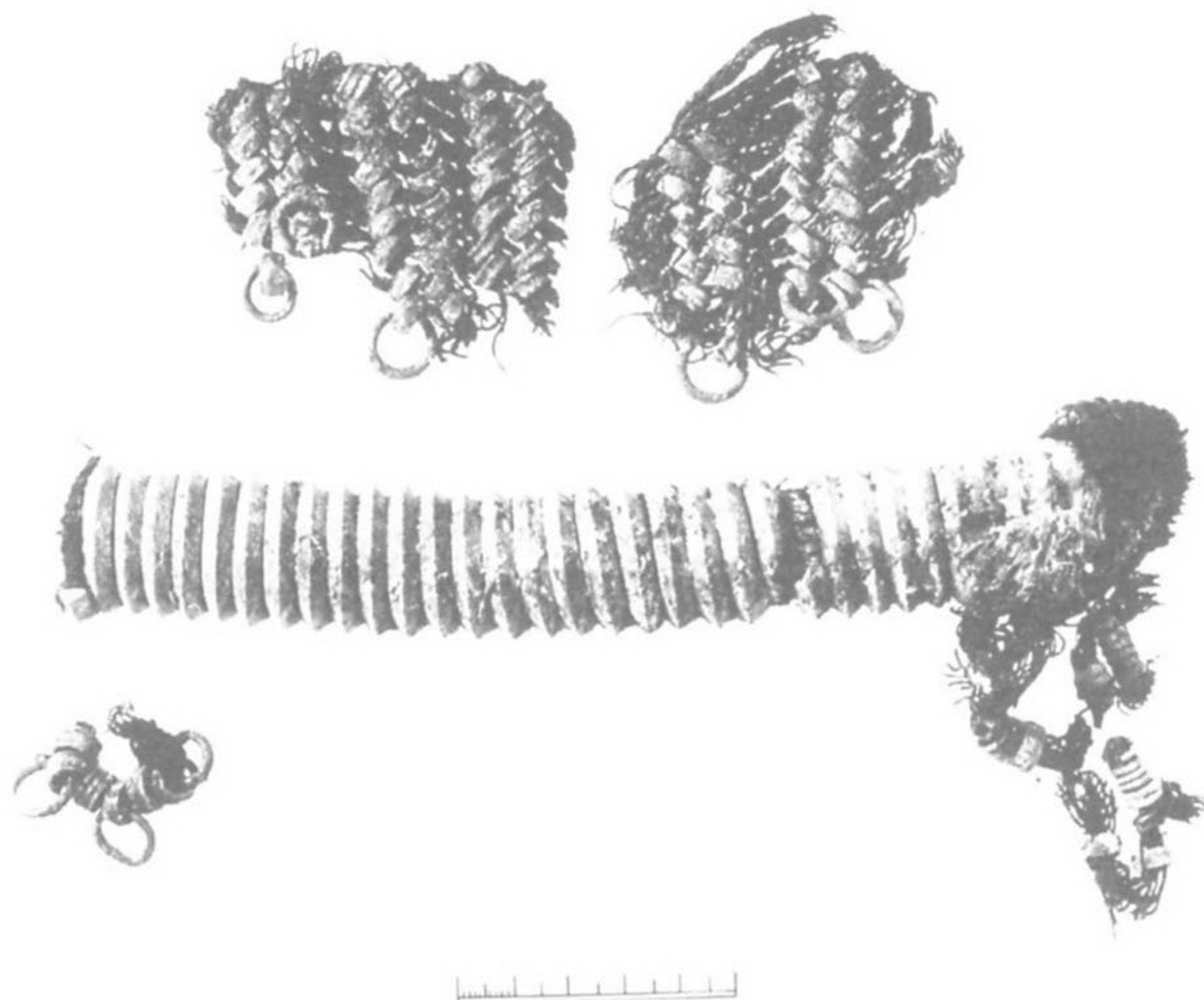
155 pav. Apgalvio liekanos iš moters kapo Nr. 197

prie jo prilipęs karsto fragmentas. Paprastai medienos liekanos lengvai kaip luobas atsiskirdavo, bet plaukų tarp įvijos ir karsto fragmento nebuvo. Ant medienos gabalo net būdavo atsispaudę aiškūs įvijos atspaudai – apvijų palikti grioveliai, bet juose plaukų – nė žymės. Vadinasi, jie ant įvijos nebuvo užvynioti. Juk jeigu jau žalvaris užkonservavo karsto fragmentą, tai turėjo išlikti ir ant įvijos užvynioto menamo kuodo dalis tarp įvijos bei medienos. Bet žalvario įvija užkonservavo tik pakauškaulio dalį su plaukų liekanomis, aiškiai prigludusiomis prie vienos įvijos pusės, – tos, kuri liėtėsi su pakaušiu.

Kapuose kartu su įvija prie kaukolės liekanų buvo ir juostų, nupintų iš žalvarinių grandelių bei storų rusvos spalvos siūlų, analogiškų tiems, kurių pluoštas išlikęs minėtų įvijų viduje bei galuose. 0,6–0,7 cm skersmens grandelės sulenktos iš plokščios ar trikampio pjūvio apie 0,3 cm pločio vielutės. Beje, matmenimis ir išore jos labai artimos toms grandelėms, kokios naudotos kepuraitei, rastai kape Nr. 4A. Tik ji daug vėlesnė už apgalvius.

Apgalvių juostoje grandelės komponuotos vertikaliai vis po 2 eiles (155, 156 pav.). Tarp jų kartu dar įpintas atskiras daug plonesnis siūlas. Šis, matyt, ne tik sutvirtindavo juostą, bet ir savitai ją papuošdavo, ypač jei įpintasis siūlas buvęs kitokios spalvos.

Kai kurių kapų (Nr. 197, 221, 235, 246, 256) radiniai pateikė argumentų, leidžiančių tvirtinti, kad visą juostų pakraštį dar puošia žalvariniai pakabučiai. Tai apie 1 cm skersmens žiedeliai, sulenkti iš 0,2 cm storio apskritos vielos (77 : 1; 84 : 4 pav.). Tačiau nėra pakankamai aišku, nei kiek tokių pakabučių galėjo būti prikabinta prie juostos, nei koks buvęs pačios juostos plotis. Geriausiai išlikusios yra 4–5,5 cm pločio, tačiau

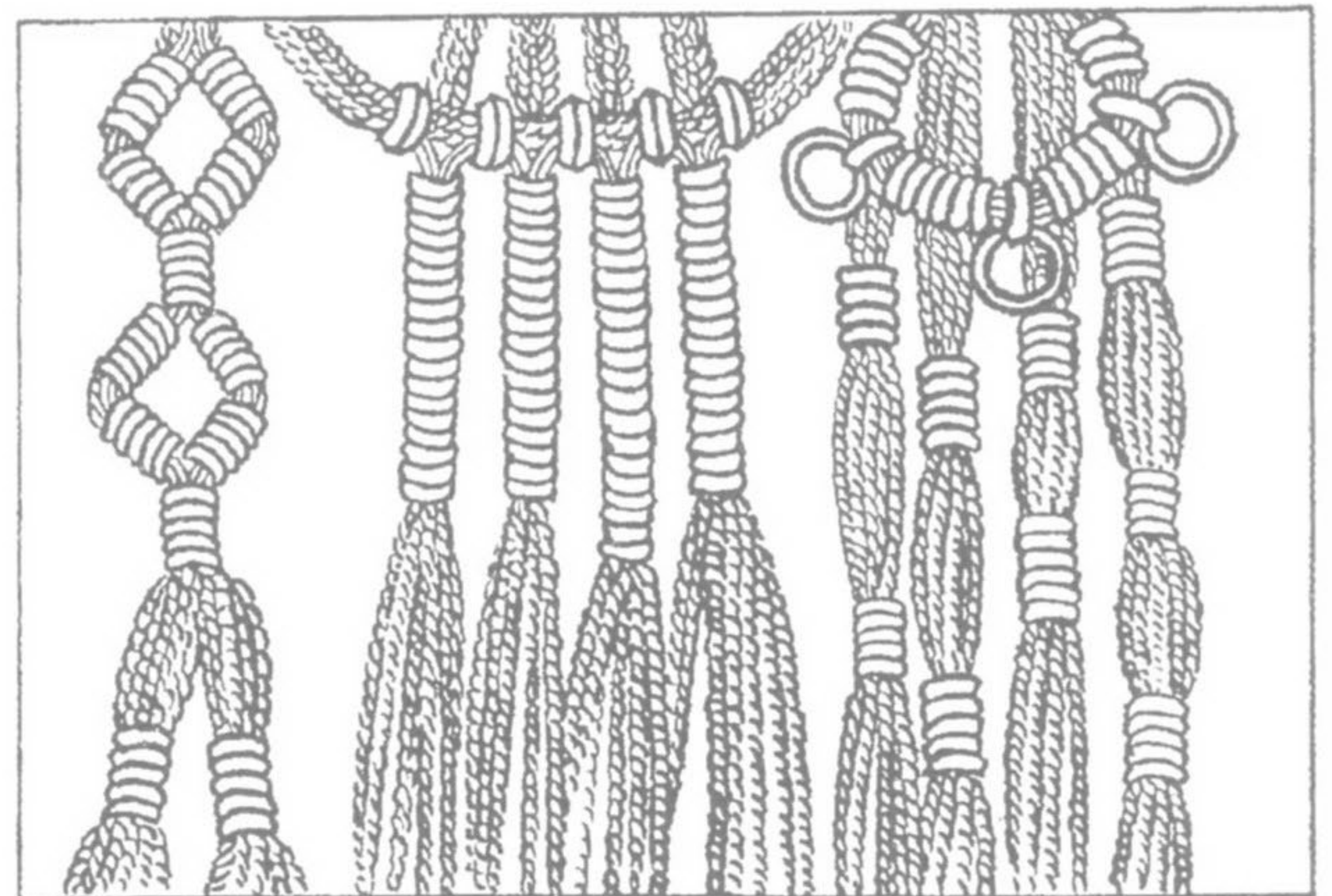
156 pav. Apgalvio liekanos iš moters kapo Nr. 221

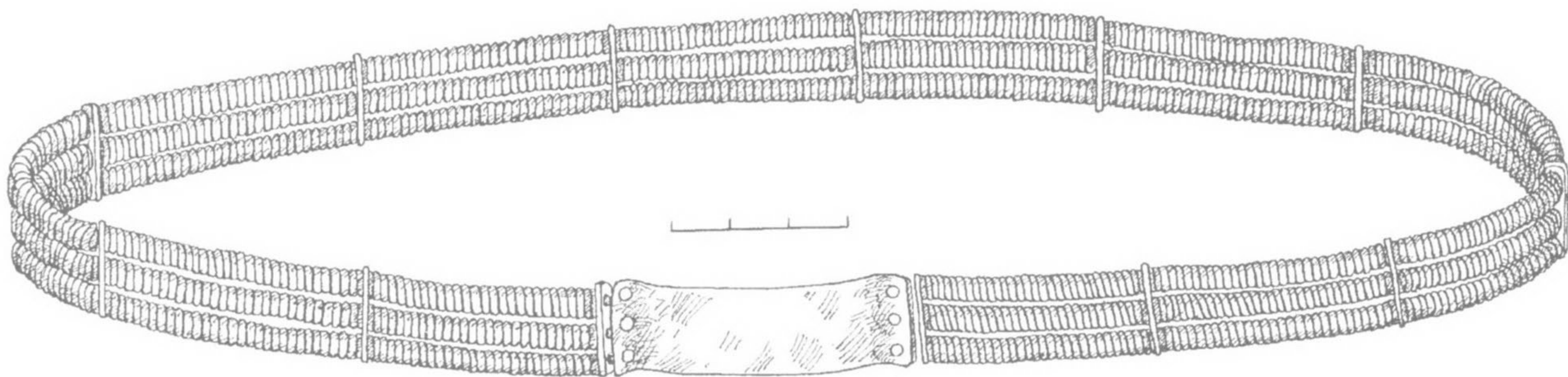
157 pav. Apgalvio nešiosena VII–VIII a. (rekonstrukcija autorės)

juostos galėjo būti ir platesnės, nes jų pakraščiuose siūlai nunykę, o pavienių grandelių aptikta ir tarp kaukolės dūlėsių.

Remiantis geriau išlikusiais juostų fragmentais (k. Nr. 197, 221), galima nustatyti, kad žalvarinės grandelės vertikaliai įpintos tik toje juostos dalyje, kuri apjuosdavo moters kaktą. Apytikriai ties ausimis jau nebesupinti, palaidi siūlai pertraukiami per žalvarinę

158 pav. Palaidų apgalvio galų puošimo variantai

159 pav. Apgalvis iš moters kapo Nr. 149

įviją, juosiančią pakaušį. Suveržus apgalvį, iš įvijos galų išlindę palaidi siūlai – juostos galai (157 pav.) sruogomis abipus galvos laisvai, lyg kokie kaspiniai, leidavosi ant pečių. Vietomis sruogos perrištos dekoratyviniais mazgeliais, galimas daiktas, dar ir tuo tikslu, kad geriau laikytųsi ant jų užmaustytos žalvarinės grandelės (k. Nr. 172, 174, 221). Daug rečiau siūlų pluošteliai suverti į mažas žalvarines įvijėles taip, kad susidarytų rombinės figūros (k. Nr. 197). Buvo ir kitaip iš žalvarinių grandelių ir įvijėlių sudarytų pakabučių ar „kutų“, pritaistytų prie įvijų galuose nusvirusio siūlų pluošto (158 pav.). O to pluošto kai kuriuose kapuose (Nr. 174, 213) išliko nemažai (73 : 4 pav.), todėl galima nustatyti, kad abiejuose įvijos galuose išlindę siūlai gražiai užlenkti ir pabrukti mirusiajai po galva, guldant ją į karstą. Tokiais atvejais skersai kapo gulinčios įvijos išorė būna apkibusi siūlais (juos ir užkonservavo žalvarinis dirbinys – įvija).

Kaip jau sakyta, įvijose išlikęs ir kitokios spalvos bei rūšies siūlų (plonesnių) pluoštas. Labai tikėtina, kad į įviją galėjo būti įverta dar ir atskira spalvotų siūlų puošmena, kurios abu galai taip pat laisvai krisdavo ant pečių. Juk yra žinoma, kad kai kuriose Lietuvos vietovėse nešioti ir tokie apgalviai, kurių įvijos abiejuose galuose įverta net po žalvarinę grandinėle, kartais dar ir su keliais žalvariniais klevo sėklos formos pakabučiais gale (Merkevičius, 1984, 17 pav., viršuje; LA, 1993, 145 : 9 pav.). O kitų įvijų abiejuose galuose pradurtos skylutės (Merkevičius, 1984, 21 : 10, 11 pav.; Valatka, 1984, p. 16) taip pat patvirtina mintį apie galėjusias būti į jas įkabintas įvairias puošmenas.

Kai kuriose Žvilių kapinyne rastose įvijose tarp siūlų būna išmeigtas medinis stiebelis (k. Nr. 149, 172). Tačiau kitose jo nėra, pvz., kapuose Nr. 197, 235 rastos įvijos abi buvo net keliose vietose perlūžusios ir todėl galima įsitikinti, kad minėto stiebelio nėra. Bet kelių gerai išlikusių įvijų viduje yra tiek daug sukietėjusių siūlų, kad neįmanoma įžiūrėti, ar toks stiebelis yra, ar nėra.

Šių stiebelių paskirtis iki šiol nėra pakankamai aiški. Archeologinėje literatūroje keliami mintis, kad

tai – liekana lankelio, kuris apvyniotas juoste ar siūlų pluoštu, nešiotas ant galvos su žalvarine įvija plaukų kuodui susukti, o kartu tas medinis strypelis galėjęs būti ir įviją formuojantis elementas, be kita ko, prilaikantis ir patį kuodą (Volkaitė-Kulikauskienė, 1997, p. 36, 28 pav.).

Autorės nuomone, jau vien Žviliuose rasti apgalviai (155, 156, 157 pav.) įrodo, kad jokio medinio lankelio jiems konstruoti neprireikė, juolab, kad daugumoje įvijų ir nebuvo to menamo lankelio, t. y. medinio stiebelio liekanų. Beje, apie juos nieko nekalba ir kiti tyrinėtojai, analizuodami archeologinę medžiagą, sukauptą kasinėjant kitus vakarinėse žemaičių žemėse išlikusius Maudžiorų ar Šarkų kapinynus, kur taip pat aptikta apgalvio įvijų (Valatka, 1984, p. 16; Tautavičienė, 1984, p. 33). Šiaurinių žemaičių paliktame Sauginių kapinyne 2 moterų kapuose (Nr. 22, 32) taip pat rasta po apgalvio įviją, tačiau, skelbiant paminklo kasinėjimų duomenis, nė žodžiu neužsiminta, kad jose galėjo būti kokių nors medienos liekanų (Merkevičius, 1984, p. 45, 53).

Tuo tarpu Kaštaunalių ir Požerės kapinynų tyrinėtojai tvirtina, kad kai kuriose įvijose ne tik yra po medinį strypelį ar virbelį, bet jie dar ir aiškiai apdrožti (Tautavičius, 1984a, p. 100; Vaitkunsienė, 1984a, p. 86), kartais net nusmailintais galais – lyg koks kaitis (Kaštaunaliai, k. Nr. 14, 19). Kalbant apie praktinę tokio stiebelio (ar strypelio, virbelio) paskirtį galima teigti, jog jis būdavo įsmėgiamas į įvijoje esantį siūlų pluoštą tam, kad suveržtas apgalvis neatsipalaiduotų ir nesmuktų ant akių. Fiksacija pakaušio srityje kartais buvo reikalinga gal net dėl atsvaros, nešiojant apgalvius, kurių priekyje įpinta žalvarinių grandelių, prikabinta žalvarinių pakabučių-žiedelių.

Diskutuojant dėl praktinės medinio stiebelio paskirties apgalvio įvijoje, tyrinėtojams galbūt vertėtų pasidomėti ir dėl kitos – magiškosios – jo funkcijos. Mat Eugenija Šimkūnaitė, ištyrusi Kaštaunaliuose (k. Nr. 19) rastos įvijos viduje tarp siūlų išmeigtą stiebelį, nustatė, kad jis yra kadaginis. O tyrinėtojai teigia,

kad amžinai žaliuojantis spygliuotis kadagys baltų gentyse sietas su chtoniškuoju mitologijos ir folkloro personažu Velniu (Rekašius, 1988). Mitologų nuomone, Velnias – tai suverenus dievas, mirusiųjų ir gyvulių, iš dalies ir kaimo bendruomenės globėjas (Vėlius, 1987). Etnografai dar nurodo, kad lietuvių agrariniuose ir kalendoriniuose papročiuose gausu įvairių apeigų su kadagiu (Dundulienė, 1991, p. 94–97). Tomis apeigomis siekta atgimimo, augimo efekto. Ar tik ne šito ir buvo linkima mirusiajai į apgalvio įviją įkišant sakralinę kadagio šakelę?

Ta proga verta prisiminti gintaro amuletus – apskritas plokšteles, archeologų randamas moterų kapuose, tyrinėtuose kuršių paliktuose kapinyuose (Volkaitė-Kulikauskienė, 1964, p. 49). Radimo aplinkybės leidžia manyti, kad plokštelės buvo pritaisytos prie galvos dangos (Varnas, 1978, p. 121). O juk gintarui senovės baltų papročiuose ir tikėjimuose teikta ypatinga – magiškoji – reikšmė (Vaitkunskienė, 1992a, p. 36; 1992b, p. 49).

Apibūdinant antrojo tipo apgalvių antrąjį variantą, pagrindinis žinių šaltinis, kaip minėta, buvo 7 nesuardytų kapų kasinėjimo rezultatai. Bet iš akių neišleisti ir duomenys, gauti tyrinėjant dar 6 labai suardytus kapus (Nr. 171, 207, 245B, 246, 252, 256). Mat tarp išblaškytų, aplūžinėjusių įkapių ar jų liekanų šiose kapavietėse rasta ir iš siūlų bei žalvarinių grandelių nupintų juostų fragmentų su pakabučiais-žiedeliais. Didžiausias įvijas, matyt, susirinko „lobių ieškotojai”.

Atskirai dar minėtini 2 vaikiški apgalviai, kurių po 1 aptikta mergaičių kapuose Nr. 198, 224. Abi puošmenos blogos būklės, geriau teišliko tik žalvarinės detalės. Mirusiųjų galvos vietoje, skersai kapo, gulėjo po 3,5–4,2 cm ilgio ir apie 0,6 cm skersmens įviją su siūlų liekanomis viduje (24 : 3, 4 pav.). Tarp kaukolės dūlėsių dar aptikta išlikusių grandelių ar mažyčių įvijėlių trupinių, kurios, matyt, puošė iš siūlų pluošto padarytą priekinę apgalvio dalį. Tačiau visiškai neišku, nei kiek čia tų grandelių ar įvijėlių buvo, nei kokio jos dydžio, nes kapuose rastos tik menkos jų dalelės. Galima tik spėlioti, kad abu vaikiški apgalviai buvę analogiškos konstrukcijos, kaip aukščiau apibūdinti rastieji suaugusių moterų kapuose. Juolab, kad ir šie, ir anie rasti VII–VIII a. datuojamuose kapuose.

Taigi antrojo tipo apgalvius regiono moterys nešiojo kelis šimtmečius: paplitę senojo geležies amžiaus pabaigoje šie galvos papuošalai neišėjo iš mados visą vidurinį geležies amžių.

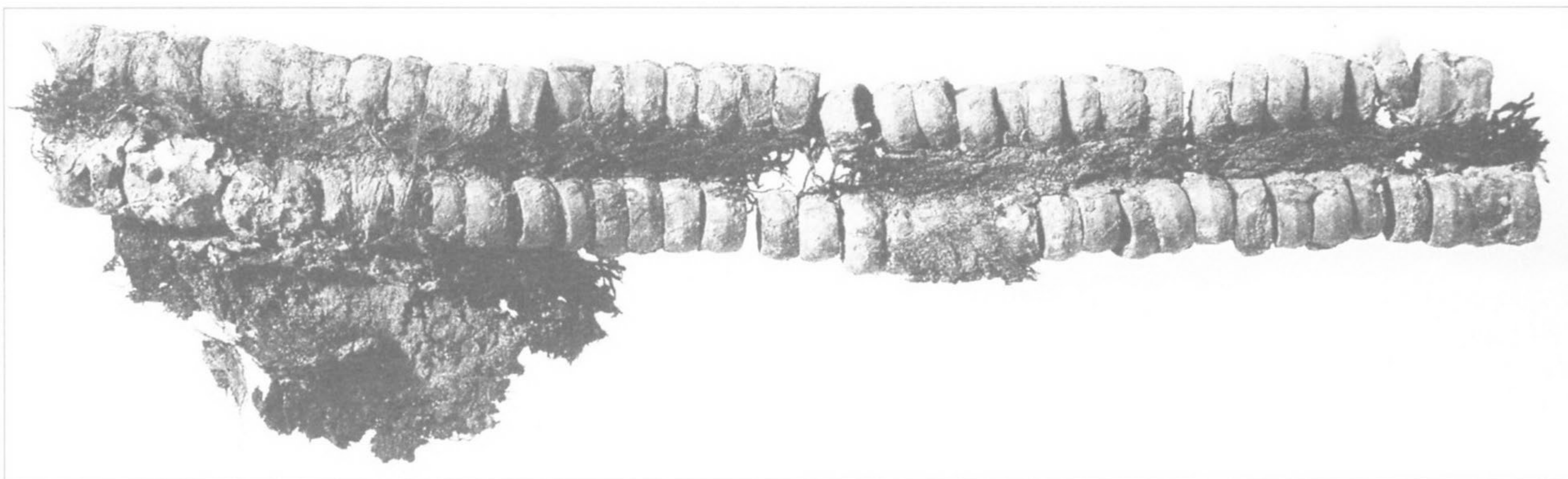
Trečiajam tipui priskiriamas apgalvis, rastas moters kape Nr. 149. Jis visas žalvarinis, sudarytas iš 3 eilių įvijėlių, vietomis perskirtų ir sutvirtintų skersi-

160 pav. IV a. moters kostiumas pagal kapo Nr. 149 radinius (autorės rekonstrukcija)

nėmis plokštelėmis. Abu šios žalvarinės juostos galus jungė $5 \times 1,5$ cm dydžio stačiakampio pavidalo šiek tiek išlenkta plokštelė (159 pav.). Ji be ornamento, su 3 skylutėmis abiejuose galuose. Apgalvį sudarančios apie 0,4 cm skersmens įvijėlės nevienodos: vienos yra 3 cm, kitos – 3,8–4 cm ilgio. Jas skiriančios plonos stačiakampio pavidalo suapvalintais kampais plokštelės su 3 skylutėmis yra 1,5 cm ilgio ir apie 0,5 cm pločio. Visas apgalvis (sudėjus į juostą įvijas ir plokšteles) yra apie 52–53 cm ilgio.

Apgalvis rastas ant mirusiosios galvos kartu su kitu, priklausančiu antrojo apgalvių tipo pirmajam variantui (154 : 4 pav.). Kadangi kape pirminėje padėtyje dar tebebuvo ir kaukolės fragmentų (60 : 4; 63 pav.), tai aiškus ir pats apgalvių nešiojimo būdas: žalvarinis apgalvis juosė mirusiosios galvą taip, kad jo galus jungianti plokštelė aiškiai buvo prigludusi prie

161 pav. Berniuko apgalvio fragmentas iš kapo Nr. 167

pakauškaulio. Antrojo apgalvio liekanos, t. y. žalvarinė įvija su siūlų pluoštu viduje, gulėjo taip pat prie pakauškaulio ir visai arti tos plokštelės, jungiančios žalvarinio apgalvio galus. Radinių – galvos papuošalų ir kaukolės liekanų padėtis akivaizdžiai rodė, kad mirusiajai ant galvos pirma buvo uždėtas apgalvis su žalvarine įvija ant pakaušio, paskui ir žalvarinis apgalvis taip, kad jo galus jungianti plokštelė derėtų su pirmojo apgalvio įvija, t. y. būtų aukščiau anos (160 pav.). Vadinasi, kapo Nr. 149 tyrinėjimai pateikė neginčijamų argumentų, leidžiančių nustatyti, kad jungiamoji plokštelė ir įvija yra dviejų tipologiškai skirtingų apgalvių elementai.

Ši nuostata akcentuotina todėl, kad archeologinėje literatūroje galima rasti vieną ar kitą apgalvio rekonstrukciją, kur abu minėti skirtingų apgalvių elementai sukomponuoti į vieną (Michelbertas, 1972a, p. 123; Vaškevičiūtė, 1992, p. 130; 7 pav.). Tokie mėginimai jau yra sulaukę argumentuotų abejonių (Volkaitė-Kulikauskienė, 1984b, p. 121; LA, 1995b, p. 111). Tas abejones parėmė ir archeologiniai duomenys, gauti kasinėjant Pagrybio kapinyną. Jie leidžia pamatuotai tvirtinti, kad žalvarinis apgalvis su jungiamąja plokštele ir iš siūlų padarytas apgalvis su žalvarine įvija – tai 2 skirtingų tipų galvos papuošalai (LA, 1995b, p. 110). Mat atkasus moters kapą Nr. 35, buvo akivaizdu, jog žalvarinis apgalvis juosia gerai išlikusią kaukolę, o atskirai galvūgalyje gulėjo 2 žalvarinės įvijos, kurių vienoje išlikęs siūlų pluoštas ir į jį įsmigusio medinio strypelio liekanos, kita buvo tuščia (LA, 1995b, p. 17; 156 pav.).

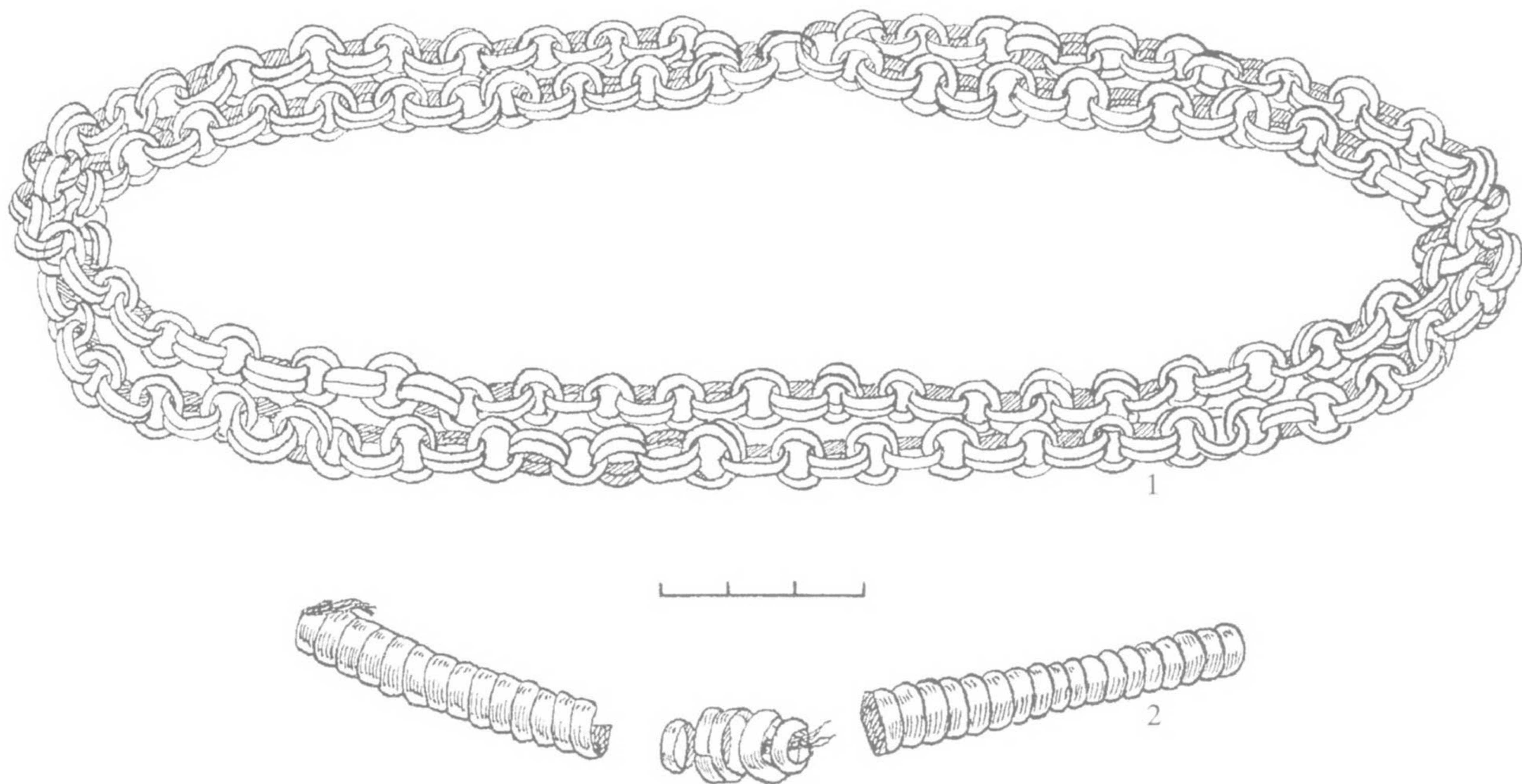
Nors žalvariniai apgalviai, sudaryti iš įvijelių ir skiriamųjų plokštelių, gana populiarius papuošalus, Lietuvoje paplitęs jau senajame geležies amžiuje (Волкайте-Куликаускене, 1986, p. 156), tačiau tokie, kurių galus sujungia pailga plokštelė, yra reti. Iki šiol jie randami tik tuose kapinyuose, kurie buvo kasinėti Šilalės apylinkėse (Dargaliai, Pagrybis, Pakalniškiai, Šarkai, Žviliai).

Žviliuose rastasis yra pats anksčiausias, datuotinas IV a. Galbūt dėl to jis ir pats siauriausias. Mat papuošalą sudaro tik 3 įvijelių eilės, o kitus, vėlesnius, datuojamus V–VI a., – net 5–6 eilės. Todėl ir galus jungiančios plokštelės nevienodos, Žvilių apgalvio plokštelė daug mažesnė, be to, ji neornamentuota, o kitos, vėlesnės, pagražintos įvairiais geometriniais raštais.

Ketvirtajam apgalvių tipui priklauso 1 egz. (k. Nr. 202). Sprendžiant iš liekanų, galvos papuošalą sudarė ne siauresnė kaip 5,5 cm pločio audeklinė juosta, kurios priekyje prisagstyta žalvarinių kūgelių-sankabėlių (154 : 5 pav.), siekiančių apie 0,7 cm skersmens. Geriau išlikusių priskaičiuota 73 egz. Akivaizdu, kad abiejuose kūgelių šonuose yra po ataugėlę. Pradūrus audeklinę juostą, ataugėlės užlenktos į kūgelio vidų. Kūgeliai segti glaudžiai vienas prie kito 6 vertikaliomis eilėmis, kurių išliko 18. Kūgeliais išpušta apgalvio dalis buvo apie 14 cm ilgio. Taigi žalvario puošmenomis padabinta tik ta dalis, kuri juosė mirusiojo kaktą.

Apgalvis rastas vyro kape. Mirusysis palaidotas kaip įžymus karys raitelis. Tai rodo jo įkapės (17 lent.). Tiesa, kapas labai suardytas, įkapės, tiksliau, jų dalys, išblaškytos kapavietėje, o pirminėje padėtyje gulėjo tik 3 daiktai: apgalvis (su kaukolės dūlėsiais), kirvis (prie kaukolės liekanų) ir pentinas (mirusiojo krūtinės srityje). Kiti daiktai – kalavijo bei jo makščių fragmentai, peilio dalis, pincetas, smeigtuko nuolauža, žiedas, segės fragmentas, odinis diržas, puoštas žalvariniais kūgeliais, diržo sagtis su apkalu – rasti įvairiame gylyje ir įvairiose kapo vietose. Taip pat rasta ir žirgo kaukolės dalių bei kamanų žalvarinių puošmenų – klevo sėklos formos kabučių su įvijelėmis.

Dėl apgalvio chronologijos abejonių nekyla, nes juo papuoštas mirusysis palaidotas VII–VIII a. kapų teritorijoje. Tai liudija ir kitos jo įkapės. Tai įdomu. Mat žalvariniais kūgeliais puošti kai kurias raitelių ir žirgo aprangos dalis (diržus, pentinų odines detales, kamanas) žviliškiai pradėjo dar senajame geležies

162 pav. Mergaičių papuošalai iš kapo Nr. 184: 1 – apgalvis–grandinė, 2 – apvara

amžiuje. Tyrinėtojai yra nurodę, kad drabužio puošimas žalvariniais kūgeliais – tai įvairiuose Europos kraštuose paplitusi mada, rodanti, be kita ko, neabejotinus tarpgentinius kontaktus (Blumberg, 1982).

Penktajam apgalvių tipui priklauso 1 egz. (k. Nr. 167). Tai juosvos spalvos audeklinė juostelė, kurios abu kraštai apkabinėti žalvarinėmis viena prie kitos priglaustomis grandelėmis. Grandelės padarytos iš 0,3–0,35 cm pločio vielutės ir yra apie 0,7 cm skersmens (154 : 6; 161 pav.). Apgalvio būta apie 2 cm pločio. Radimo aplinkybės liudija, kad juo kaip juosta buvo perjuosta mirusiojo galva. Tačiau neaišku, kaip sujungti apgalvio galai. Galbūt jie paprasčiausiai buvo surišti ant pakaušio.

Šiuo apgalviu papuoštas mirusysis – berniukas buvo palaidotas kaip karys raitelis (17 : 5 pav.). Prie šono padėta ietis, ties kurios geležine viršūne gulėjo geriamasis ragas, o ant viršaus – paaukoto kumeliuko galva. Vaikas papuoštas žalvariniais papuošalais, tarp kurių buvo apvarėlė, segė su 2 gintariniais amuletais–karoliukais, apyrankė, 3 žiedai. Šalia galvos buvo padėtas ir diržas, bet jo išlikusi tik metalinė sagtis. Taigi ir įkapės, ir žirgo auka liudija, kad berniukas – kilmingos bei turtingos šeimos vaikas. Tai viena. O antra, kapo inventorių ir jo vieta kapinyne rodo, kad apgalvis datuotinas VII–VIII a.

Beje, to paties laikotarpio panašių galvos papuošalų rasta kasinėjant ir Požerės kapinyną. Tik šių juostų pakraščiuose žalvarinių grandelių įverta daug rečiau. Be to, manoma, kad tokiomis 2–4 cm pločio juostomis

būdavo surišami ant pakaušio plaukai, o ilgi galai krisdavo ant pečių (Tautavičius, 1984a, p. 108; 22 pav.). Visai kitą panašaus galvos papuošalo nešiojimo būdą demonstruoja radinių – juostos ir kaukolės padėtis Žviliuose atkastame vaiko kape, t. y. jis apjuosė berniuko galvą.

Grandinė – originalus galvos papuošalas, rastas tik mergaitės kape Nr. 184. Radinys primena vainiką, sudarytą iš dvigubų žalvarinių, apie 0,8 cm skersmens grandelių. Iš jų ir suverta dvieilė grandinė, kurios galus sujungė viena į kitą įvertos 3 grandelės (162 : 1 pav.). Gana gerai išlikęs papuošalas yra apie 16 cm skersmens. Kaip liudija radimo aplinkybės, iš grandelių suvertas vainikas ant vaiko galvos dėtas taip, kad sujungti jo galai būtų ant pakaušio.

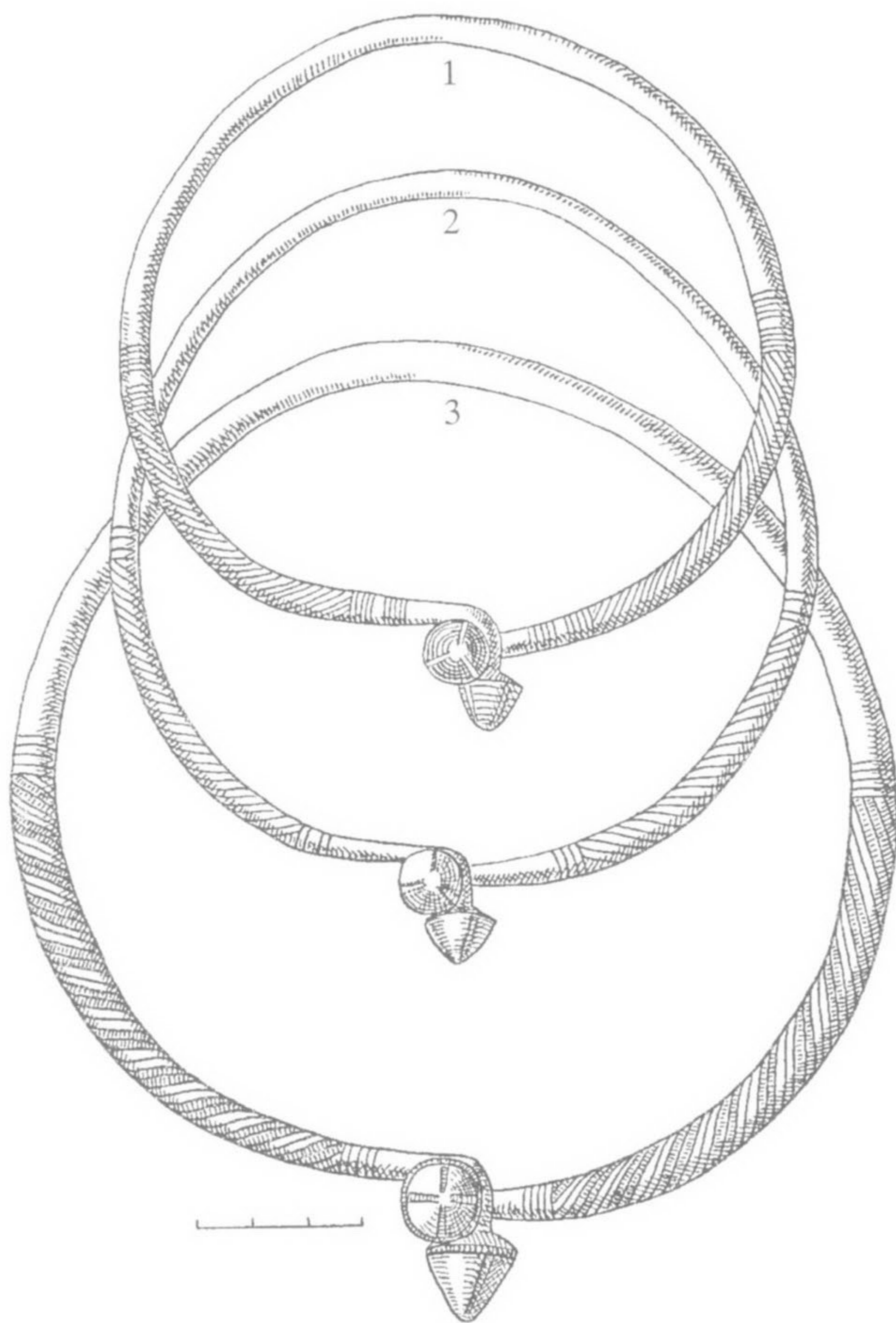
Papuošalo chronologiją pirmiausia nurodo jau pati tyrinėto kapo padėtis kapinyne: mirusioji palaidota tarp kitų VII–VIII a. datuojamų kapų. Ypač patikimas chronologijos rodiklis – kapo inventorių. Pvz., jau vien tik kryžinis smeigtukas su apskritomis plokštelėmis „kryžiaus“ galuose neleidžia abejoti, kad vaikas palaidotas ne anksčiau kaip VII a. Apskritai tokie smeigtukai regiono moterų labiausiai ir buvo nešioti VII–VIII a. (Kaštaunaliai, Požerė). Minėta mergaitės įkapė – kryžinis smeigtukas atkreipia dėmesį dar ir tuo, kad prie jo prikabinta dvilinka žalvarinė grandinė (visas jos ilgis – apie 50 cm) yra analogiška tai, iš kurios padarytas vainikas – galvos papuošalas.

Šiam vainikui analogijų Lietuvos archeologinėje medžiagoje iki šiol nėra žinoma. Tačiau, tyrinėjant kai

kryžmai susikertančios eilės. Antkaklė yra 12,5–16 cm skersmens, kūgeliai – 1–1,5 cm aukščio ir 1,2–1,5 cm skersmens.

Nustatyta, kad tokio tipo antkaklės kūginiais galais Lietuvoje labiausiai paplito III a., nors kai kurios jų galėjo būti nešiotos dar IV a. pradžioje (LAA, 1978, p. 14). Žviliuose rastosios priskiriamos III a.

Antrajai grupei priklauso 4 vadinamosios latviškos-lietuviškos antkaklės kūginiais galais (k. Nr. 27, 65, 72, pk. Nr. 36). Išoriškai jos mažai kuo skiriasi nuo klaipėdietiškųjų. Antkaklių apskrito pjūvio lankelis šonuose ne tik pastorintas, bet ir paplatintas ir todėl yra ovalaus skerspjūvio. Pastorintoji dalis pagražinta vien tik įžambiniais grioveliais, o ornamento pradžia ir pabaiga pažymėta skersinių brūkšnelių grupe. Kūgeliai dažniau puošti taip, kaip pirmosios grupės antkaklių. Tačiau vieni antkaklių kūgeliai papildomai ornamentuoti dar ir horizontaliai įrėžtais grioveliais (163 :

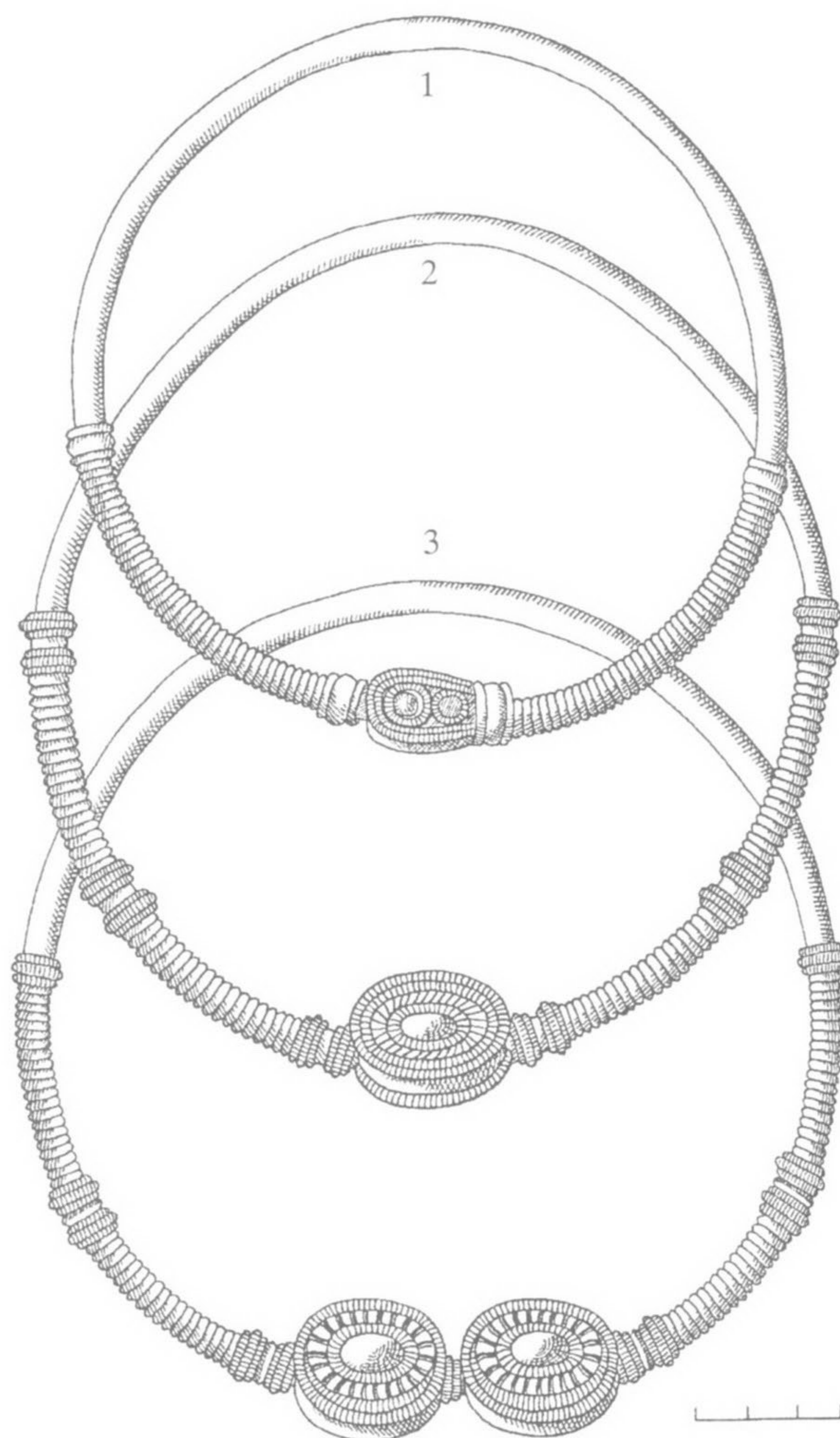

163 pav. Antkaklės kūginiais galais: 1 – k. Nr. 27, 2 – k. Nr. 72, 3 – k. Nr. 23

kuriuos iš vidurinio geležies amžiaus regione išlikusių kapinynus, atkasta kapų, kuriuose palaidotų vaikų galva buvo perjuosta žalvarine grandinėle (LA, 1995, 158 pav.).

Kaklo ir krūtinės papuošalai. Antkaklės. Kapinyne jų rasta 53: 45 – tyrinėtuose kapuose (17 lent.), 7 – atsitiktinai kasinėtuose perkasose (2 lent.), 1 – atsitiktinė, rasta V. Statkevičiaus (LNM, 478 : 41). Šie papuošalai yra 9 tipų.

Antkaklių kūginiais galais aptikta 11. Visos jos, žalvarinės, skirstomos į 2 grupes. Pirmajai priklauso 7 vadinamosios klaipėdietiškos antkaklės, kurių surinkta: 3 sveikos (k. Nr. 22, 23, 34, 74, 129), 1 deformuota (pk. Nr. 24) ir 1 fragmentas (LNM, 478 : 41). Jų apskrito pjūvio 0,4–0,7 cm storio lankeliai šonuose šiek tiek pastorinti, o prie galų vėl plonėjantys. Pastorinti šonai puošti įžambiais grioveliais, tarp kurių protarpiais įrėžti skersiniai ranteliai. Ornamento pradžia ir pabaigą akcentuoja skersinių brūkšnelių grupė (163 : 3 pav.). Kūgelių apačią apjuosia įkartelių eilė, o viršų puošia tokių pat įkartelių dvi viršūnėje

164 pav. Antkaklės dėželiniais galais: 1 – k. Nr. 22, 2 – k. Nr. 23, 3 – k. Nr. 24

1, 2 pav.). Sveika antkaklė yra 11,5 cm skersmens (k. Nr. 27), kitos 2 – sulūžusios, o ketvirtosios tėra tik fragmentas. Kūgeliai siekia 0,6–0,8 cm aukščio ir apie 1–1,1 cm skersmens.

Tokios antkaklės datuojamos III a. antrąja puse – IV a. (LAA, 1978, p. 14). Žvilių antkaklės priklauso prie ankstyvųjų, t. y. datuojamos III a. II puse.

Dėželių antkaklių rasta 4 egz. (k. Nr. 22, 23, 24, 68). Visos žalvarinės, bet skirtingos. Antkaklių iš kapo Nr. 22 apskrito pjūvio, apie 0,5 cm storio lankelio šonai iki pat galų yra šiek tiek pastorinti ir matomoje (gerojoje) pusėje išraižyti skersiniais grioveliais. Iš pirmo žvilgsnio atrodo, kad jie apvynioti plona vielute (164 : 1 pav.). Pagražinimo pradžia ir pabaigą akcentuoja profiliuotas žiedelis. Vienas antkaklės galas užbaigtas pailga plokštele su išilgine išpjova kabliukui užkabinti. Ant jos viršaus uždėta „dėželė“, kuri yra 2 cm ilgio ir apie 1,5 cm pločio. Dėželės paviršius 2 eilėmis apkraštuotas rautyta vielute. Iš tokios pat vielutės padaryti 2 ratukai įtaisyti dėželės viršuje. Vienas iš jų apjuosia skylutę, skirtą kabliukui, pritaistytam kitame antkaklės gale, o antrojo ratuko vidus tuščias, matyt, skirtas stiklo akutei įstatyti, bet šios jau čia nebėra. Antkaklės yra apie 13 cm skersmens.

Ši antkaklė ypač atkreipia dėmesį tuo, kad jos dėželė yra neįprastos formos, t. y. ne apskrita, o pailga. Lietuvos archeologinėje medžiagoje žinoma dar 1 antkaklė su pailga dėzele, rasta Kurmaičių kapinyne, Kretingos r., kartu su Antonino Pijaus moneta (Kulikauskas, 1951, 1 pav.). Žvilių antkaklė priskiriama III a. Mat ji rasta tame pat kape, kuriame buvo tuo pačiu amžiumi datuojama antkaklė kūginiais galais.

Kitų dviejų (k. Nr. 23, 24) antkaklių apie 0,6 cm storio apskrito pjūvio lankelių šonai iki pat galų apvynioti plona vielute. Apvyniojimo pradžia, vidurys ir pabaiga pagražinta nevienodo skersmens rautytų žiedelių grupe. Viena antkaklė (k. Nr. 23) turėjo tik 1 apskritą dėželę (pav. 164 : 2), o kita (k. Nr. 24) – 2, t. y. abiejuose galuose po 1 (pav. 164 : 3). Apie 2,5 cm skersmens ir apie 1,2 cm aukščio dėželių paviršiuje, pačiame centre, yra įdubimas, tarytum „lizdas“ stiklo akutei (nė vienos nerasta) įstatyti. Visas likęs paviršius išpuoštas rautytais sidabriniais žiedeliais.

Ketvirtosios antkaklės (k. Nr. 68) lankelis padarytas panašiai, kaip ir dviejų paskutiniųjų. Akivaizdu, kad dėželė buvusi tik 1, bet išliko tik tos dėželės apačia, t. y. apie 1,6 cm skersmens apskrita plokštelė su skylute centre. Ant plokštelės yra išlikę tik buvusios dėželės pėdsakai. Ši antkaklė – vyro įkapė, nes kapo inventoriuje buvo ir ginklų, tarp jų ir III–IV a. datuojamų ietigalių rombine plunksna (36 : 2 pav.).

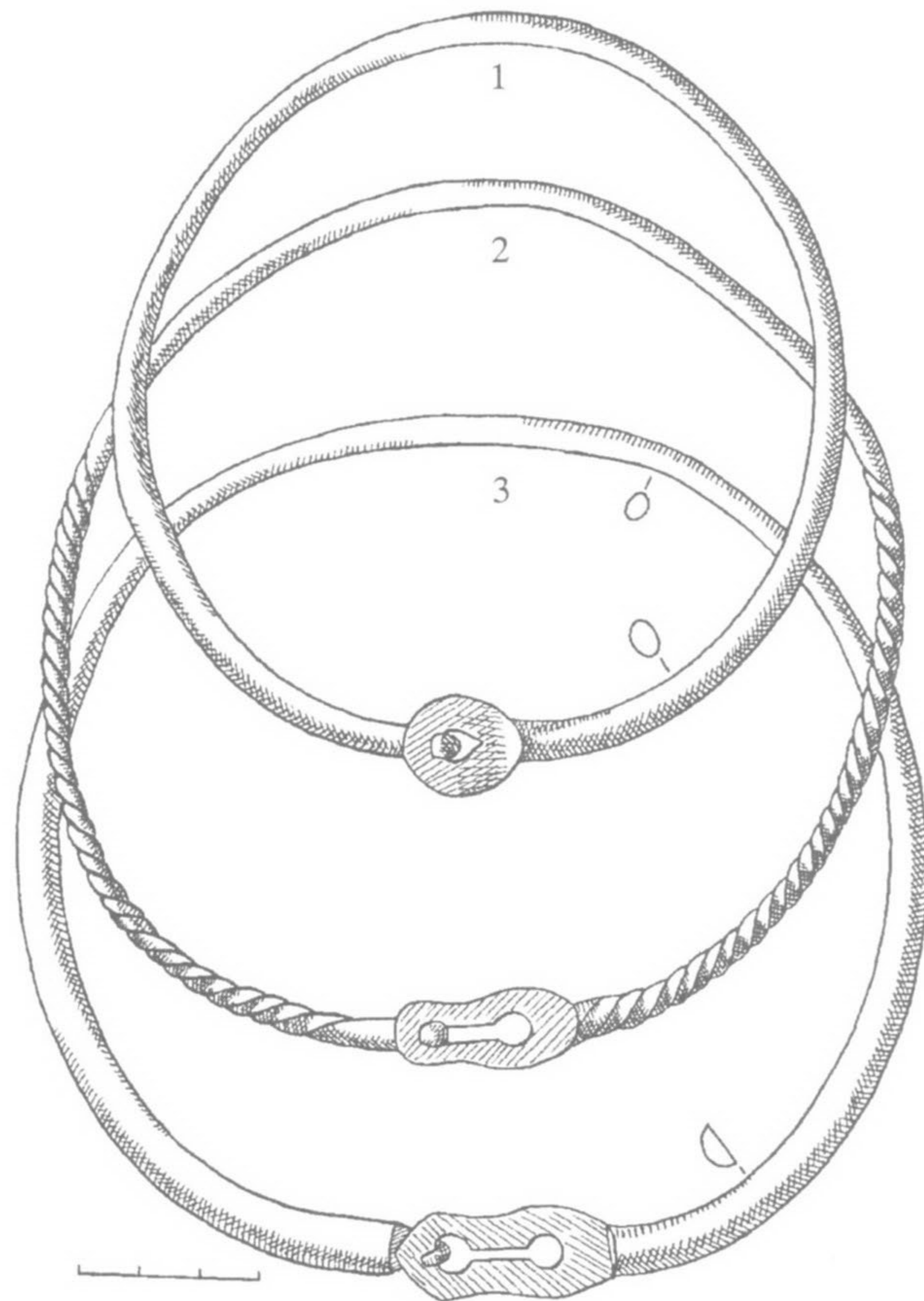
Dėželių antkaklių skersmuo 15,5–16 cm.

Analogiškos antkaklės ir su 1, ir su 2 dėžėmis

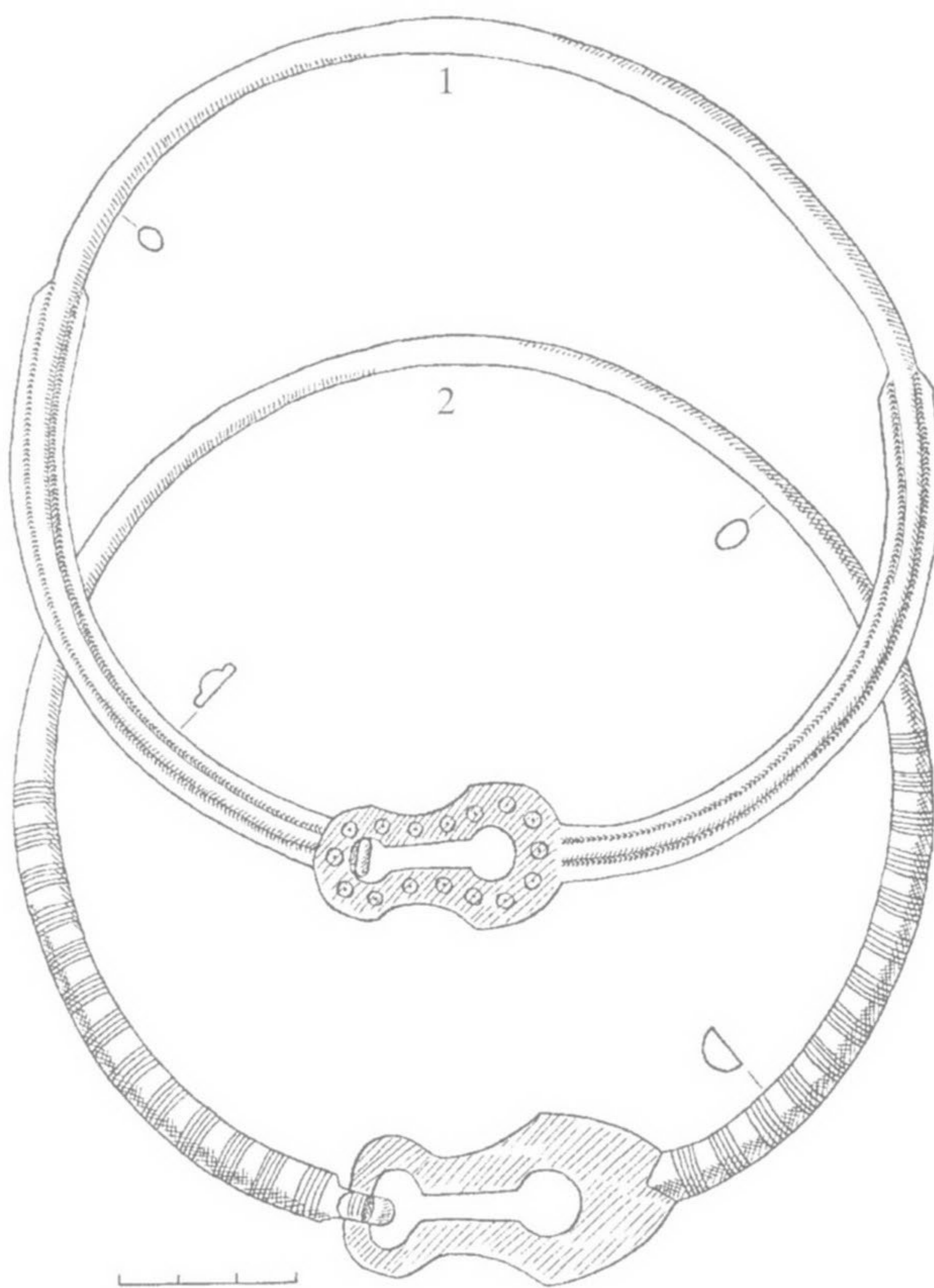
galuose Lietuvoje buvo paplitusios III a., bet kai kurios galėjo būti madingos dar ir IV a. (LAA, 1978, p. 17, 18). Žviliuose rastosios datuotinos III a. Taip manyti verčia kartu su jomis rasti to paties laikotarpio kiti papuošalai, pvz., antkaklė kūginiais galais, žiediniai smeigtukai, juostinės apyrankės.

Šaukštinė antkaklė tėra 1 (k. Nr. 265). Jos apie 0,5 cm storio apskrito pjūvio lankelio šonai ir galai apvynioti vielute. Apvyniojimo pabaigoje ir pradžioje užmauta po profiliuotą rautytu paviršiumi žiedelį. Viename lankelio gale yra kabliukas, kitame – šaukštelio pavidalo „kilpa“. Šis apie 5,3 cm ilgio ir 2,2 cm pločio „šaukštelis“ aplink išpjovą užsegti ir viršuje puoštas plačiais grioveliais, likusi dalis – zigzaginėmis linijomis (98 : 2 pav.). Antkaklė yra žalvarinė, siekia 16 cm skersmens.

Žvilių antkaklė priklauso tai Lietuvoje paplitusių šaukštinių antkaklių antrajai grupei, kuri populiariausia buvo IV a., bet kai kurios jų nešiotos ir III, ir V a. (LAA, 1978, p. 19).

165 pav. Antkaklės su kabliuku ir plokščia kilpele–užkaba: 1 – su apskrita užkaba iš k. Nr. 67, 2, 3 – su rakto skylutės pavidalo užkaba iš k. Nr. 29, 47

166 pav. Antkaklės su kabliuku ir raktų skylutės pavidalo kilpele-užkaba: 1 – k. Nr. 54, 2 – k. Nr. 44

Antkaklių su raktų skylutės pavidalo kilpele-plokštele galuose yra 11. Vieni antkaklių apie 0,3–0,5 cm storio apskrito pjūvio lankelis galuose šiek tiek pastorintas (k. Nr. 47, 103), kitų toks pat lankelis šonuose bei galuose taip paplatintas (iki 0,65–9 cm), kad yra pusiau apvalaus pjūvio (k. Nr. 42, 44, 54, 139), trečių toks pat lankelis šonuose ir galuose tordiruotas ir šiek tiek pastorintas (k. Nr. 29, 49, 260, 261, 268) (165 : 2, 3 pav.). Viename antkaklių gale esanti 3–4 cm ilgio bei 1–2,8 cm pločio raktų skylutės pavidalo plokštelė yra vienur mažiau (165 : 2, 3 pav.), kitur (166 pav.) labiau profiliuotais pakraščiais. Daug dažniau joje padaryta ne 1, bet 2 skylutės kabliukui, esančiam kitame antkaklio gale. Taigi užkabinus kabliuku už vienos skylutės antkaklė bus mažesnė, už kitos – didesnė skersmens. Apskritai antkaklių skersmuo siekia 12–15 cm.

Kai kurių papuošalų lankelio pusiau apvalaus pjūvio šonai ir galai ornamentuoti skersinių brūkšnelių grupėmis (k. Nr. 42, 44) arba įkartėlių eilėmis (k. Nr. 54). Tik vienos antkaklės plokštelė puošta koncentrinėmis ratukų eilėmis (k. Nr. 54).

Šio tipo antkaklėmis puošti ir vaikai, ir moterys, ir vyrai. Pastarųjų jos paprastesnės, be ornamento.

Senesnėje archeologinėje literatūroje nurodoma, kad antkaklės su raktų skylutės pavidalo plokštele galuose Lietuvoje paplito V–VI a. (LAB, 1961, p. 319). Naujų duomenų sankaupa vertė papuošalų chronologiją koreguoti, t. y. datuoti juos IV a. pabaiga – V a. (LAA, 1978, p. 20). Kaip rodo Žviliuose surinkta archeologinė medžiaga, regiono gyventojai šias antkakles nešiojo IV a. Tokių ankstyvųjų jų paplitimą greičiausiai lėmė tarpgentiniai kontaktai su Vidurio Europos gentimis, kurios antkakles su raktų skylutės pavidalo plokštele galuose buvo pamėgusios III–IV a. (Die Germanen, 1983, p. 370; Schlette, 1971, p. 121; Hoffmann, Treide, 1976, 205 pav.).

Antkaklių su apskrita plokštele viename gale ir su kabliuku kitame tėra 2 (k. Nr. 67, 274). Jos padarytos iš žalvarinės apie 0,4 cm storio vielos. Vienas galas užlenktas, šitaip padarant kabliuką, kitas taip išplotas, kad pasidarytų 1,2–1,6 cm skersmens plokštelė su

167 pav. Antkaklės viela apvyniotais šonais ir galais su kabliuku bei kilpele: 1 – k. Nr. 84, 2 – k. Nr. 113, 3 – k. Nr. 87

skylute centre. Vienos antkaklės lankelio vidurinė dalis staigiai pastorinta ir siekia iki 0,8 cm skersmens (101 : 6; 165 : 1 pav.).

Antkaklės yra 12–13,5 cm skersmens. Viena jų puošė mergaitę, kita – nenustatytos lyties individą. Mergaitei ant kaklo buvo dar ir kita antkaklė viela apvyniotais šonais ir galais su kabliuku ir kilpele bei su rantytais žiedeliais apvyniojimo pradžioje ir pabaigoje. Kadangi apie šio tipo papuošalų chronologiją tuoj pat bus kalbama, paaiškės ir klausimas, iš kokio laikotarpio yra abi antkaklės su apskrita plokštele galuose.

Antkaklių viela apvyniotais šonais ir galais su kabliuku ir kilpele rasta 8. Jas galima skirti į 2 grupes.

Pirmajai priklauso 4 egz. (k. Nr. 87, 96, 113, 274). Jų apskrito pjūvio apie 0,4 cm storio lankelio šonai iki pat galų apvynioti vielute. Apvyniojimo pradžia, pabaiga, kartais ir vidurys (k. Nr. 87) pagražinti įvairaus skersmens rantytais žiedeliais. Dėl to antkaklės dar vadinamos žieduotomis (167 : 2, 3 pav.). Viename lankelio gale yra iš vielutės padaryta kilpelė, kitame – dvilinkas kabliukas. Antkaklių skersmuo 15,5–18 cm. Jais papuoštos 2 moterys, mergaitė ir vyras.

Senesnėje archeologinėje literatūroje yra nurodymų, kad žieduotosios antkaklės su kabliuku ir kilpele galuose Lietuvoje datuojamos IV–V a., bet kai kurios buvo nešiotos ir VI a. (LAB, 1961, p. 203, 318). Vėliau pasirodžiusiame specialiai senajam geležies amžiui Lietuvoje skirtame veikale, aptariant to laikotarpio kaklo papuošalus (SGA, 1986, p. 86–106), tepaminėta, kad kai kurios antkaklės viela apvyniotais galais su kabliuku ir kilpele yra puoštos profiliuotais žiedeliais. Neužsiminta apie jas viduriniam geležies amžiui Lietuvoje skirtame darbe (VGA, 1996, p. 173–186). Labai tikėtina, jog taip atsitiko todėl, kad kasmet gausėjanti archeologinė medžiaga vis dar nepateikė svarių argumentų, pagaliau leidžiančių galutinai nustatyti aptariamųjų antkaklių chronologiją.

Remiantis Žvilių kapinyno kasinėjimų duomenimis, galima teigti, kad regiono gyventojai žieduotąsias antkakles viela apvyniotais šonais ir galais su kabliuku bei kilpele nešiojo jau senajame geležies amžiuje, tiksliau – jo pabaigoje. Taip tvirtinti leidžia jau vien tai, kad šių papuošalų ir III–IV a. antkaklių šaukštiniais bei dėželiniais galais lankeliai labai panašūs (164 : 2, 3 pav.). Pagaliau visų šių tipų antkaklės Žviliuose rastos toje kapinyno teritorijoje, kur mirusieji laidoti senajame geležies amžiuje.

Antrąją grupę sudaro 4 antkaklės (k. Nr. 50, 84, 89 ir 1 atsitiktinė – pk. Nr. 76). Nuo pirmosios grupės papuošalų jos skiriasi tik tuo, kad jų labai plono (0,25–0,4 cm) apskrito pjūvio lankelio viela apvynioti šonai ir galai neturi žiedelių. Be to, nuo pat apvy-

niojimo pradžios lankelis pamažu vis labiau storėja ir galuose siekia 1–1,3 cm skersmens (167 : 1 pav.). Dėl to šie papuošalai vadinami antkaklėmis storėjančiais viela apvyniotais galais. Antkaklių užsegimas – kabliukas ir kilpelė – visiškai toks pat kaip žieduotųjų.

Antkaklės yra 15–16 cm skersmens. Visos – moterų įkapės.

Anksčiau buvo manoma, kad antkaklės storėjančiais viela apvyniotais galais su kabliuku ir kilpele yra iš V–VI a. (LAB, 1961, p. 318), taigi – vidurinio geležies amžiaus pirmosios pusės. Bet pačioje naujausioje literatūroje, t. y. veikale, specialiai skirtame viduriniam geležies amžiui Lietuvoje, nagrinėjant to laikotarpio kaklo papuošalus, antkaklės storėjančiais viela apvyniotais galais su kabliuku ir kilpele nepamintėtos (VGA, 1996, p. 173–189). Galbūt nauji archeologiniai atradimai privedė tyrinėtojus, studijuojančius minėtąjį Lietuvos istorijos periodą, prie minties, kad tos antkaklės yra iš kito – ankstesnio – periodo, t. y. iš senojo geležies amžiaus? Bet ir šiam periodui specialiai skirtame veikale stinga žinių apie antkakles storėjančiais viela apvyniotais galais, nors jame ir įdėtas visas skyrius apie kaklo papuošalus (SGA, 1986, p. 86–106).

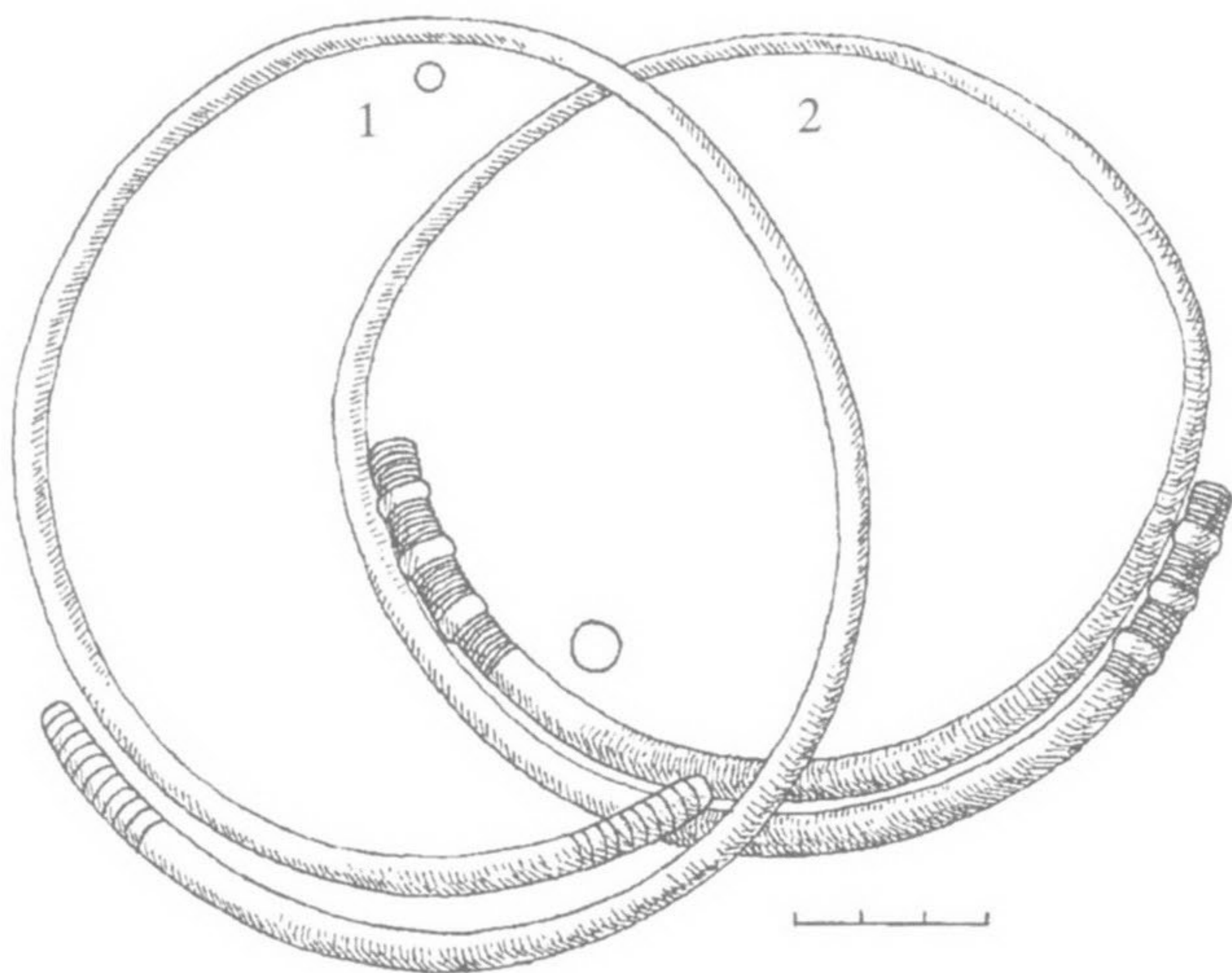
Žvilių antkaklės yra visiškai analogiškos vakarų baltų žemėse randamiems tokio tipo dirbiniais, kurie datuojami III a. antrąja puse – IV a. (Okulicz, 1973, 205 pav.; Godłowski, 1974, VI : 23 lent.). Pagaliau Žviliuose ir kapai su tokiomis antkaklėmis buvo atkasti toje kapinyno dalyje, kur mirusieji kaip tik ir buvo laidojami senojo geležies amžiaus antrojoje pusėje.

Antkaklių plonėjančiais galais su kabliuku ir kilpele rasta 7. Juos galima skirti į 3 grupes.

Pirmajai priklauso 2 antkaklės lygiu apskrito pjūvio, apie 0,5 cm storio lankeliu, pamažu plonėjančiais (iki 0,3 cm storio) galais, kurių viename padaryta kilputė, kitame – kabliukas (72 : 8 pav.). Abi antkaklės žalvarinės. Geriau išlikusios, rastos moters kape Nr. 172, lankelis yra apie 16 cm skersmens, kitos – iš vyro kapo Nr. 164 – terasti tik fragmentai.

Antrajai grupei priklauso 2 antkaklės tordiruotu lankeliu, plonėjančiais galais, kurių viena-su kilpute, kita-su kabliuku (k. Nr. 194, 269). Papuošalai rasti suardytuose vyro ir vaiko kapuose. Jie deformuoti, sulūžinėję, todėl neaiškūs ir dirbinių matmenys. Sveikesnės antkaklės tordiruotas lankelis siekia apie 0,4 cm, galai – 0,25 cm storio. Abi antkaklės padarytos iš žalvarinės vielos.

Trečiajai grupei priklauso 2 antkaklės (k. Nr. 183, 213). Jų plonėjantis į galus lankelis visas tordiruotas, išskyrus vidurinę dalį, kuri yra keturkampio pjūvio. Viename lankelio gale sulenkta kilputė, kitame –

168 pav. Antkaklės pastorintais užkeistais galais: 1 – k. Nr. 270, 2 – k. Nr. 282

kabliukas (74 : 11 pav.). Abi antkaklės žalvarinės, rastos moterų kapuose.

Dar vienos žalvarinės antkaklės tordiruoto lankelio dalys su kabliuku ir kilpele rastos suardytame vyro kape Nr. 175. Tačiau turimi fragmentai per menki, kad būtų galima nustatyti, kuriai – antrajai ar trečiajai – grupei antkaklę priskirti.

Visos 7 aptariamojo tipo antkaklės Žviliuose rastos VII–VIII a. datuojamų kapų teritorijoje. Lietuvoje tuo laikotarpiu antkaklės lygiu lankeliu su kabliuku ir kilpele retesnės už tas, kurių lankelis tordiruotas, ir šių, kaip nurodo tyrinėtojai, nemažai rasta pajūrio rajonuose, Žemaitijoje, šiaurinėje krašto dalyje, kitur – kiek mažiau (VGA, 1996, p. 178). Tarp Žviliuose rastųjų didesnės dalies papuošalų lankelis tordiruotas.

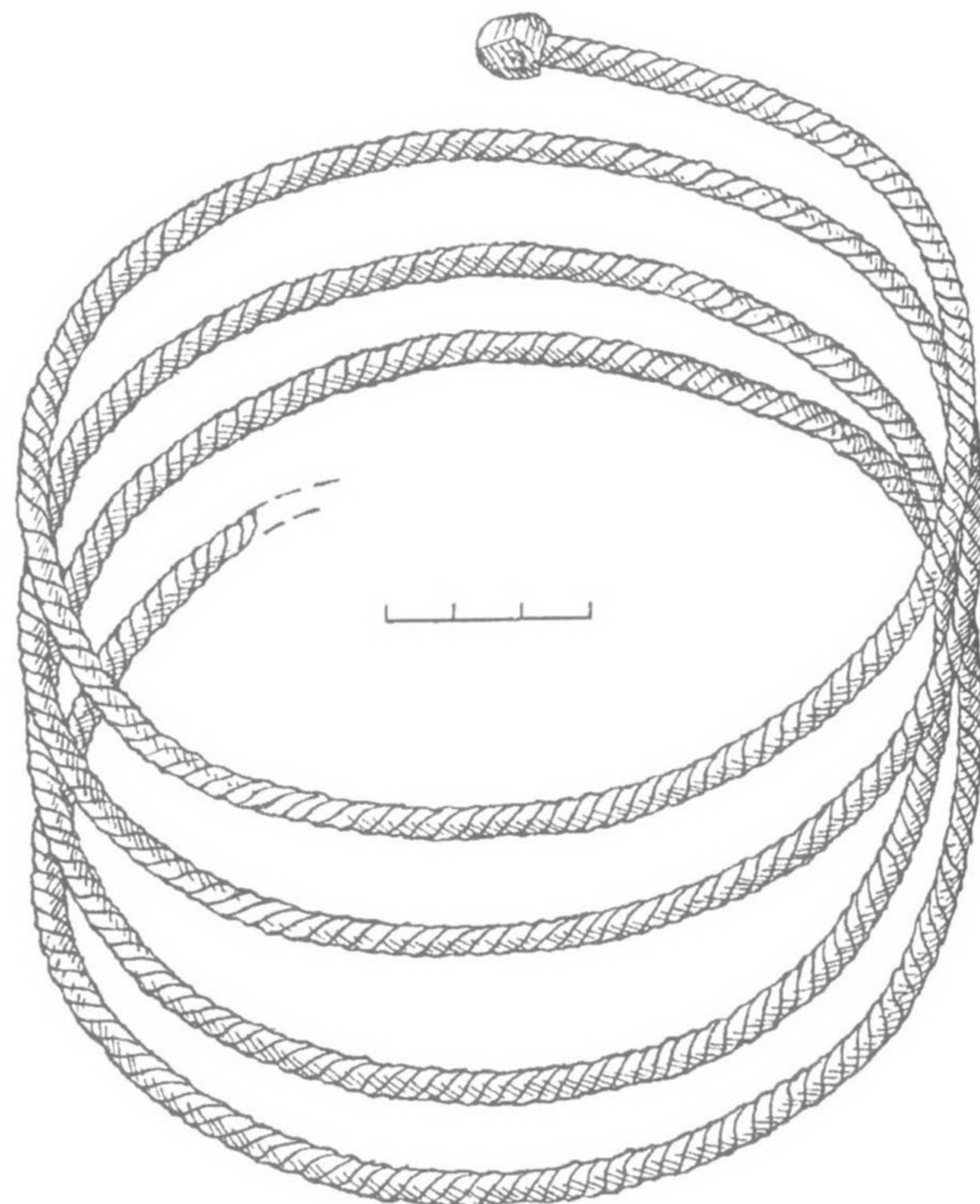
Antkaklių užkeistais galais rasta 2 egz. Viena (k. Nr. 270) padaryta iš 0,5 cm storio apskrito pjūvio žalvarinės vielos. Truputį paplatinti lankelio šonai yra pusiau apvalaus pjūvio, siekiantys 0,9 cm skersmens. Apskrito pjūvio antkaklės galai papuošti skersinių brūkšnelių grupe. Tokiais pat brūkšneliais pažymėta ir šonų paplatinimo pradžia (168 : 1 pav.). Kita antkaklė padaryta iš 0,3 cm storio apskrito pjūvio vielos (k. Nr. 282). Lankelio šonai ir galai pastorinti iki 0,75 cm. Patys galiukai papuošti skersinių brūkšnelių grupėmis (168 : 2 pav.). Antkaklių skersmuo – 13–15 cm.

Archeologinėje literatūroje iki šių dienų teigiama, kad antkaklės apvaliais pastorintais bei užkeistais galais Lietuvoje pradėtos nešioti V a. (VGA, 1996, p. 180). Tokiam teiginiui pamatą padėjo nuostata (LAA, 1978, p. 24), kurią prieš 60 metų paskelbė J. Puzinas, pirmą kartą apibendrinamas visą iki tol sukauptą Lietuvos archeologinę medžiagą (Puzinas,

1938, p. 256–257). Per tuos kelis dešimtmečius naujai sukaupti duomenys verčia patikslinti, be kitko, ir minėtų antkaklių atsiradimo laiką. Pvz., net ir vien Žvilių kapinyno kasinėjimų rezultatai leidžia tvirtinti, kad antkaklės užkeistais apvalaus pjūvio pastorintais galais Lietuvoje pradėtos nešioti ne vėliau kaip IV a. Pirmiausia, su tokiomis antkaklėmis papuošti abu mirusieji palaidoti toje kapinyno vietoje, kur ir visi kiti mirusieji buvo laidojami III–IV a. O antra, antkaklių chronologiją rodo ir kitos kartu su jomis rastos mirusiojo įkapės. Antai jau vien tik kape Nr. 270 rasta IV a. lankinė žieduotoji segė (100 : 4 pav.) nenuginčijamai liudija, kad visas kapo inventorių (taigi ir jame buvusi antkaklė pastorintais galais) datuotina ne vėliau kaip IV a. Beje, šio tipo Žvilių segę ir kiti tyrinėtojai priskiria IV a. (SL, 1994, pav. 299; ASL, 1993, 17 : 1 lent.). O apskritai tokio pavidalo segės vakarų baltų kraštuose datuojamos III a. antrąja puse – IV a. (Okulicz, 1973, 203 : b pav.).

Vytinės antkaklės su daugiakampėmis buoželėmis galuose rastos 2 (k. Nr. 4A). Jos yra įvijinės, suvytos iš 3 apie 0,6 cm storio apskrito pjūvio žalvarinių vielų. Galuose yra po daugiakampę apie 0,8 × 0,7 cm dydžio buoželę. Antkaklės siekia apie 14,5 cm skersmens (169 pav.).

Žviliuose jos rastos moters kape, tyrinėtame vėlyvojo geležies amžiaus kapinyne. Tyrinėtojai nurodė,

169 pav. Vytinė antkaklė iš moters kape Nr. 4A

170 pav. Karolių apvara iš moters kapo Nr. 54

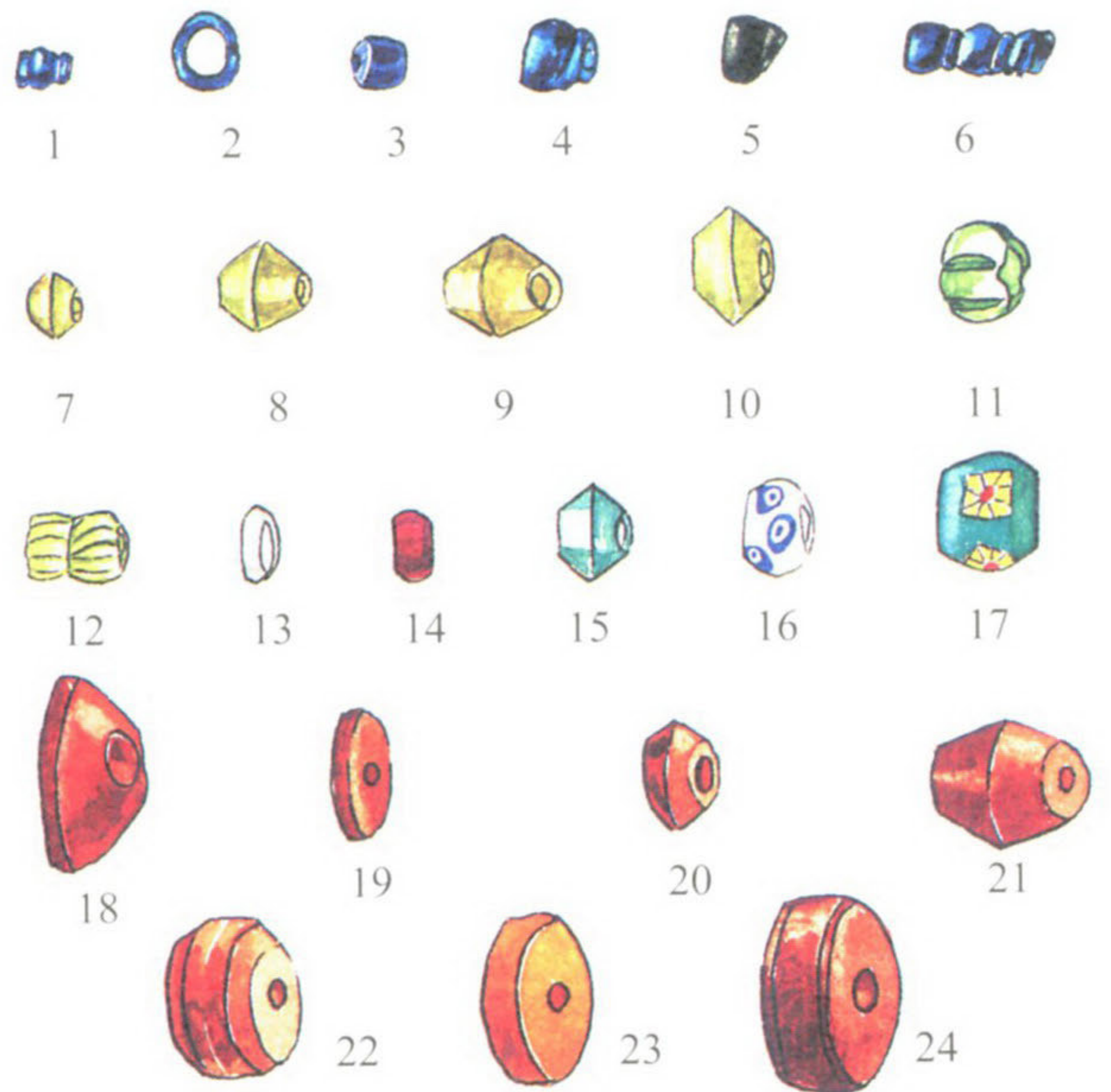

171 pav. Karolių apvaros: 1, 4 – k. Nr. 54, 2 – k. Nr. 139, 3 – k. Nr. 53

kad tokie papuošalai yra iš X–XII a., daugiausia jų aptikta Vakarų Lietuvoje, ypač Šilalės, Šilutės r. (LAA, 1978, p. 31).

Be to, kasinėjimų metu rasta dar bent 5 antkaklių fragmentai (k. Nr. 10, pk. Nr. 13, 23, 41, 65), tačiau neaišku, kuriam tipui reikėtų skirti radinius.

Karoliai ir apvaros. Jų kapinyne iš viso rasta 409: 227 padaryti iš stiklo ir emalio, 180 – gintaro, 1 – molio ir 1 – žalvario. Dauguma karolių (274 egz., 16 lent.) kartu su žalvarinėmis įvijėlėmis sudarė kaklo papuošalus – apvaras, į kurias retkarčiais buvo įverta dar ir

172 pav. Įvairių formų karoliai: 1 – k. Nr. 125, 2 – k. Nr. 111, 3 – k. Nr. 139, 4 – k. Nr. 115, 5 – k. Nr. 297, 6 – k. Nr. 109, 7 – k. Nr. 102, 8 – k. Nr. 264, 9 – k. Nr. 297, 10, 17 – k. Nr. 84, 11 – k. Nr. 44, 12 – k. Nr. 83, 13 – k. Nr. 125, 14 – k. Nr. 86, 15 – k. Nr. 102, 16 – k. Nr. 108, 18 – k. Nr. 270, 19 – k. Nr. 86, 20, 21 – k. Nr. 58, 22, 23 – k. Nr. 149, 24 – k. Nr. 143B

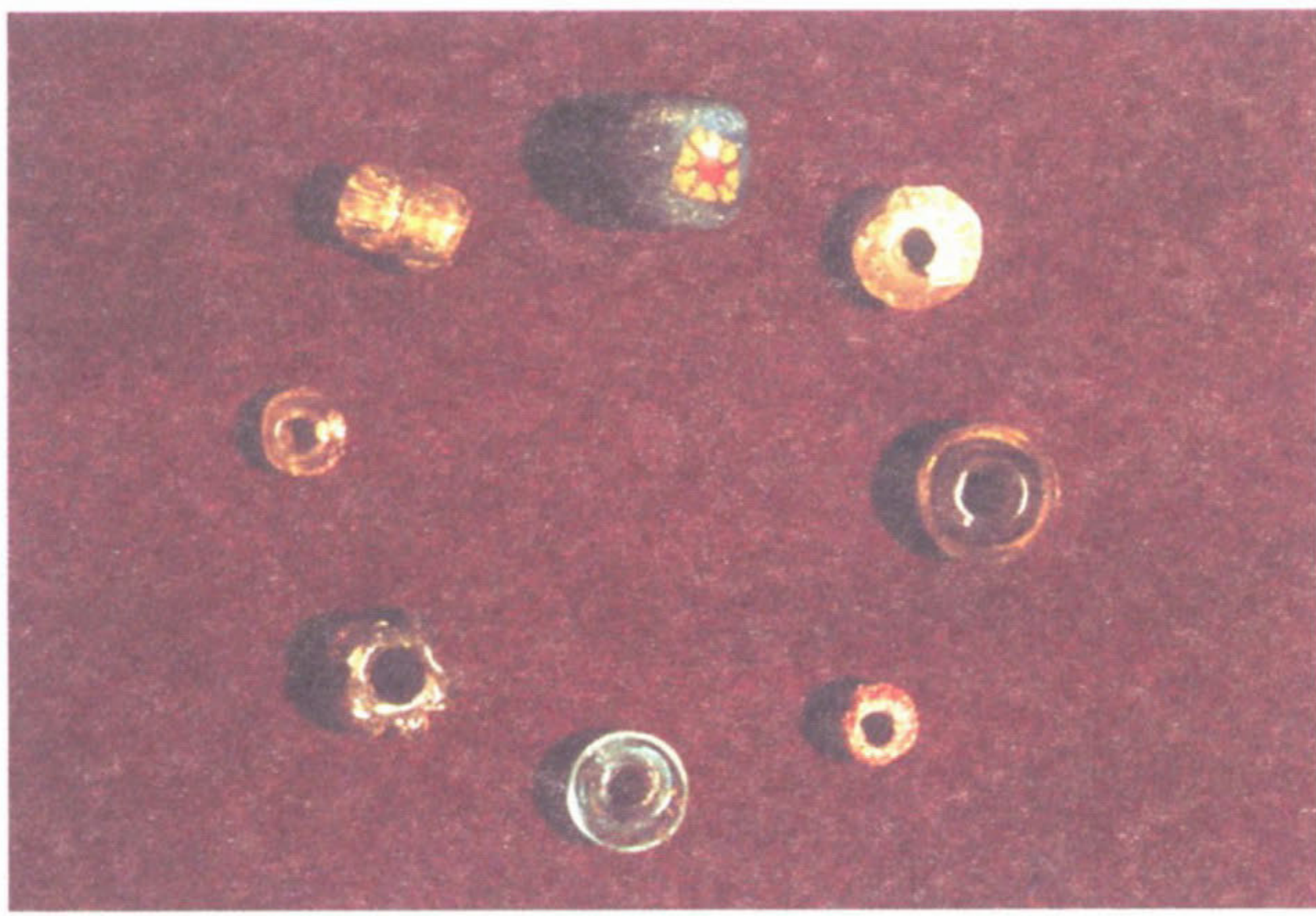

173 pav. Karolių apvara iš moters kapo Nr. 53

žalvarinis pusbėnulių formos ažūrinis (k. Nr. 297) ar keletas sidabrinė kibirėlio pavidalo (k. Nr. 87–89, 161) pakabučių (45 : 6; 96 : 10; 188 : 2–4 pav.).

Žviliuose su karolių apvaromis buvo palaidoti 37 mirusieji: moterys, vyrai ir vaikai. Kai kurie jų turėjo net po 2 tokius kaklo papuošalus (k. Nr. 55, 261).

Kita dalis kapuose rastų pavienių karolių (132 egz.) traktuotini kaip amuletai, su kuriais buvo palaidoti 88 abiejų lyčių individai: suaugę ir vaikai (17 lent.) (174 pav.).

174 pav. Karoliukai-amuletai iš įvairių kapų

175 pav. Dalis karolių apvaros iš moters kapo Nr. 291

176 pav. Pakabučių-karolių apvara iš berniuko kapo Nr. 261

Dar 3 karoliai yra atsitiktiniai. Vienas (gintarinis) rastas 1968 m. (LNM, 478 : 24), du (gintarinis ir žalvarinis) – 1983–1989 m. kasinėjimų metu (pk. Nr. 22, 42).

Nors karolių paskirtis buvo dvejopa – vieni sudarė kaklo papuošalus, kiti nešioti kaip amuletai, – bet tai neturi reikšmės jų klasifikacijai, tipologijai bei chronologijai. Mat ir apvaroms, ir amuletams tikdavo bet kuris įsigytas stiklo ir emalio ar gintaro karolis. Karolių paskirtį paaiškina tik radimo aplinkybės. Jos ypač svarbios, kai mirusysis būna palaidotas ir su amuletais, ir su karolių apvara. O tokių mirusiųjų buvo 12 (k. Nr. 84, 85, 87, 88, 108, 109, 130, 159, 260, 265, 266, 270).

Karolių apvaros kapavietėse randamos mirusiųjų kaklo srityje, t. y. tokioje padėtyje, kaip jos buvo nešiotos. Retam mirusiajam apvarą į kapą dėjo atskirai. Pvz., kape Nr. 55 viena žalvarinių įvijėlių ir 6 karolių apvara padėta mirusiosios galvūgalyje, kita analogiška apvara gulėjo ant krūtinės prie smeigtukų. Kartais apvarą įdėdavo į tošinę dėžutę, pastatytą mirusiojo galvūgalyje (k. Nr. 126B, 266). O vienas berniukas (k. Nr. 261) ne tik palaidotas su apvara ant kaklo, bet, suvyniojus į drobulę, dar perjuostas su antrąja apvara.

16 lentelė. Karolių kiekis apvarose

Kapų Nr.	Karoliai		
	Stiklo ir emalio	Gintariniai	Iš viso
42	–	2	2
53	11	–	11
54	24	1	25
55	1	11	12
84	5	–	5
85	1	–	1
87	4	–	4
88	–	4	4
89	3	3	6
108	4	1	5
109	1	4	5
111	5	2	7
114	2	–	2
115	5	2	7
116	2	–	2
118	2	–	2
119	5	1	6
125	2	12	14

16 lentelės tęsinys

Kapų Nr.	Karoliai		
	Stiklo ir emalio	Gintariniai	Iš viso
126B	–	10	10
130	–	4	4
136	–	2	2
138	4	2	6
139	10	–	10
159	2	–	2
260	–	5	5
261	13	10	23
265	12	–	12
266	22	2	24
268	3	–	3
270	8	–	8
274	–	1	1
275	10	–	10
280	2	–	2
291	5	3	8
293	3	–	3
295	3	–	3
297	17	1	18

Žviliuose rastos 9 apvaros, kuriose karoliai vien tik gintariniai (k. Nr. 42, 55, 88, 126B, 130, 136, 260, 261, 274), 16 apvarų, kuriose karoliai vien tik iš stiklo ir emalio (k. Nr. 53, 84, 85, 87, 114, 116, 118, 139, 159, 265, 268, 270, 275, 280, 293, 295), ir 14 apvarų, kuriose buvo ir pirmųjų, ir antrųjų (k. Nr. 54, 55, 89, 108, 109, 111, 115, 119, 125, 138, 261, 266, 291, 297) (175 pav.). Karolių skaičius apvarose labai nevienodas. Kai kuriose tebuvo vienas ar keli, kitose – keliolika ar net 23–24 karoliai (16 lent.). Iš viso apvarose buvo 191 stiklo ir emalio bei 83 gintaro karoliai. Tyrinėtuose kapuose rasta 132 karoliai-amuletai (17 lent.): 95 gintaro, 36 stiklo ir emalio bei 1 keraminis. Radimo aplinkybės rodo, kad jie buvo nešioti po 1 ar po 2, prikabinti prie krūtinės papuošalų (segių, smeigtukų). Tik keliuose kapuose amuletų padėtis kita. Pvz., trims moterims po karolį padėta galvūgalyje (k. Nr. 4B, 108, 265), nenustatytos lyties individui – 2 karoliukai įdėti į dėžutę, pastatytą galvūgalyje (k. Nr. 127), vienai moteriai karoliukas buvęs prikabintas prie antkaklės

(k. Nr. 266), kitos moters kape (Nr. 149) po karoliuką rasta abipus 2 apyrankių, užmautų ant dešinės rankos. Kape Nr. 260 vyras palaidotas net su 7 amuletais, kurių 2 prikabinti prie vienos, 5 – prie kitos segės. Unikali ir pačių segių padėtis: jos įdėtos į karstą greta viena kitos prie mirusiojo dešinės kojos (94 : 2, 4 pav.). Apskritai šio vyro kape buvo daug ir kitokių dirbinių (17 lent.). Ir dar 1 vyras amuletų turėjo daugiau negu kiti mirusieji. Antai kape Nr. 137 rasti 3 amuletai-karoliukai, kurių 2 buvo prikabinti prie segės, o trečiasis, didesnis už anuos, gulėjo atskirai mirusiojo krūtinės srityje.

Jei mirusįjį laidodavo su 2 amuletais, tai abu būdavo padaryti iš tos pačios medžiagos, t. y. arba iš gintaro, arba iš stiklo ir emalio. Tačiau reta, kad abu karoliukai būtų panašaus pavidalo, o stiklo bei emalio karoliukai vienas nuo kito dažniausiai skyrėsi dar ir spalva. Labai skirtingi amuletai parinkti 2 mirusiesiems. Antai kape Nr. 86 vienas prie segės prikabintas karoliukas buvo gintarinis, o kitas, prikabintas prie smeigtuko, – keraminis; kape Nr. 88 – vienas gintarinis, kitas stiklinis buvo prikabinti prie smeigtuko. Nustatyta, kad tik 24 mirusieji turėjo stiklo ir emalio karoliukų-amuletų. Kai kurie palaidoti su dviem (k. Nr. 39, 83, 99, 102, 103, 265), kiti su vienu (k. Nr. 40, 44, 50, 84, 85, 88, 90, 96, 57, 100, 107, 108, 140, 263, 264, 266, 300), o vienas vyras (k. Nr. 260) net su 7 amuletais.

Kapinyne rasti stiklo ir emalio karoliai yra vienaspalviai, išskyrus 2 įvairiaspalvius.

Remiantis M. Michelberto pasiūlyta klasifikacija (Michelbertas, 1972b, p. 37), Žviliuose aptiktuosius galima suskirstyti į kelias grupes.

Pirmajai grupei priklauso 111 apvalių, šiek tiek suplotų, daugiausia mėlynos, rečiau juosvos, balkšvos, rausvai rusvos ar raudonos spalvos karolių (170, 171 : 1 pav.). Vieni iš jų yra maži, vos 0,25–0,5 cm aukščio ir 0,3–0,6 cm skersmens. Kiti didesni, siekia 0,6–0,7 cm aukščio ir 0,6–2 cm skersmens. Absoliuti dauguma apvalių karolių nešioti apvarose. Amuletais traktuotini tik 14 (k. Nr. 99, 100, 103, 107, 260, 265, 300).

Antrajai grupei priklauso 65 dvigubo kūgio formos, dažniausiai balkšvi, žalsvi, gelsvi, rečiau – mėlyni, žydri, rausvai juosvi karoliai (172 : 7–10, 15 pav.). Jie yra 0,5–1,1 cm aukščio ir 0,7–1,4 cm skersmens. Pats didžiausias baltos spalvos karolis siekė net 0,9 cm skersmens ir 1,5 cm aukščio (k. Nr. 297). Amuletams parinkta 16 egz., kurie rasti 14 kapų (Nr. 39, 40, 50, 83, 85, 88, 90, 97, 102, 103, 140, 260, 263, 264).

Trečiajai grupei priklauso 16 sudėtinių mėlynos spalvos karolių. Daugiausia yra dvigubų ir trigubų, rečiau – keturgubų, o šešiagubas tėra tik 1. Visi jie nešioti apvarose (k. Nr. 109, 114, 115, 118, 119, 138, 291, 293) (172 : 1, 4, 6 pav.).

Ketvirtajai grupei priklauso 13 keturkampio pjūvio mėlynų karolių. Jie labai įvairaus dydžio: patys mažiausi yra $0,25 \times 0,25$, didžiausi – $0,4 \times 0,7$ cm. Su jais sudarytų apvarų terasta tik 3 kapuose (Nr. 138, 139, 159) (172 : 3 pav.).

Penktajai grupei priklauso 7 kubooktaedriniai mėlyni karoliai $0,6\text{--}0,8$ cm skersmens ir $1\text{--}1,2$ cm ilgio. Su tokiais palaidoti tik 2 mirusieji: vienas (k. Nr. 53) apvaroje kartu su kitokiais karoliais jų nešiojo 4, kitas (k. Nr. 275) – 3 (171 : 3; 173 pav.).

Šeštajai grupei priklauso 8 grandelės-žiedelio pavidalo mėlynos, žalsvos, gelsvos ir balkšvos spalvos karoliai apie $0,3$ cm pločio ir $0,7\text{--}1$ cm skersmens (172 : 2, 13 pav.). Dviejų mirusiųjų kapuose (Nr. 108, 125) buvo po 1 apvaroje, o trečiojo – 5 (k. Nr. 111). Vienai moteriai (k. Nr. 96) toks mėlynas karoliukas kaip amuletas buvo pritaisytas prie smeigtuko.

Septintajai grupei priklauso 6 ranti baltšvos ir gelsvos spalvos karoliai, tarp kurių 1 yra dvigubas. Šis siekia apie $1,1$ cm skersmens ir $1,8$ cm ilgio (172 : 12 pav.), kiti – $0,5\text{--}0,8$ cm ilgio ir $0,7\text{--}1,4$ cm skersmens. Po tokį karoliuką apvaroje (kartu su kitokiais) nešiojo 3 mirusieji (k. Nr. 53, 275, 295), kiti (k. Nr. 44, 83, 266) po analogišką karoliuką nešiojo kaip amuletą.

Minėtųjų formų ir spalvų stiklo bei emalio karoliai Lietuvoje ypač buvo paplitę III–IV a. (Michelbertas, 1972b, p. 37–41). Tada jie kaklo apvarose nešioti dažnai kartu su gintaro karoliais, žalvarinėmis įvijėlėmis, kabučiais. Kaip minėta, panašūs elementai būdingi ir Žvilių kapinyne rastoms apvaroms.

Įvairiaspalviai stiklo ir emalio karoliai rasti tik 2. Nors abu skirtingi, bet jų paskirtis vienoda, t. y. jie nešioti kaip amuletai. Vienas iš jų – tai apvalus apie $0,7$ cm aukščio ir 1 cm skersmens baltos spalvos karolis su mėlynomis dėmelėmis-akutėmis. Jis rastas kape Nr. 108, padėtas mirusiosios galvūgalyje (172 : 16 pav.). Kitas apvalus apie $1,1$ cm aukščio ir $1,3$ cm skersmens žalsvai melsvas karolis papuoštas augaliniu ornamentu, t. y. abiejuose jo šonuose yra po aštuonialapį gėlės žiedą: lapeliai geltonos spalvos, viduriukas raudonas (172 : 17 pav.). Šis karolis buvo moters kape Nr. 84 prie smeigtuko, gulėjusio mirusiosios krūtinės srityje (35 : 3 pav.).

Lietuvos archeologinėje medžiagoje įvairiaspalvių stiklo bei emalio karolių daug mažiau negu vienspalvių. Be to, tyrinėtuose I–IV a. Lietuvos laidojimo paminkluose dažnesni tie, kurie puošti akutėmis ar taškučiais, juostelėmis. Kur kas rečiau aptinkami karoliai su augaliniu ornamentu. Tyrinėtojų nuomone, Lietuvoje I–IV a. paplitę stiklo ir emalio karoliai yra atvežti iš Romos imperijos provincijų daugiausia, atrodo, jūros keliu iš vakarinių, nors dalis galėjo pa-

tekti ir iš rytinių gamybos centrų (Michelbertas, 1972b, p. 45–47; LAA, 1978, p. 131).

Iš 180 kapinyne rastų gintarinių karolių net 92 yra dvigubo nupjauto kūgio formos (172 : 20, 21 pav.). Jie gana įvairaus dydžio: dauguma karolių yra nuo $0,3$ iki $1,1$ cm aukščio ir nuo $0,6$ iki $1,2$ cm skersmens, bet kai kurie siekia $1,3\text{--}1,6$ cm aukščio ir $1,4\text{--}2$ cm skersmens. Ir apvaroms, ir amuletams skirti karoliai dažnokai yra padaryti nerūpestingai, vietomis tebėra aiškios drožimo žymės, kartais net skylutė išgręžta ne centre, o šone (k. Nr. 126B, 221, 225). Tokių daugiau pasitaikė tyrinėjant III–IV a. kapus. Laidojant mirusiuosius vidurinio ir vėlyvojo geležies amžiaus laikotarpiais, akivaizdžiai stengtasi jiems į kapą dėti dailesnių, nušlifotų gintaro karolių.

Antrąją, gausesnę, grupę sudaro 47 gintariniai žemo cilindro formos karoliai. Jie labai įvairaus dydžio, pvz., nuo $0,2$ iki $1,1$ cm aukščio ir nuo $0,6$ iki $2,2$ cm skersmens (172 : 19, 23, 24 pav.). Kai kurie karoliai apskaldyti netaisyklingai, t. y. vienas kraštas plonesnis už kitą, kiti primena apskritas plokšteles.

Apvalių, šiek tiek suplotų gintarinių karolių rasta 17. Jie yra $0,4\text{--}1,2$ cm aukščio ir $0,7\text{--}1,8$ cm skersmens (172 : 22 pav.).

Netaisyklingų formų, nerūpestingai apdrožtų gintaro gabalėlių-karoliukų aptikta 12. Jie yra apie $0,5\text{--}0,6$ cm aukščio ir apie $0,6\text{--}0,7$ cm skersmens.

Dar 2 gana dideli, apie $0,6\text{--}0,9$ cm aukščio ir $1,7\text{--}1,9$ cm skersmens karoliai yra pusrutulio formos (172 : 18 pav.). Abu nešioti kaip amuletai (k. Nr. 93, 270). O visų kitų formų gintariniai karoliai nešioti ir apvarose, ir kaip amuletai.

Ypač atkreipia dėmesį originali apvara, sudaryta iš 9 gintarinių figūrinių karolių, kurių 7 yra aštuoniukės, 2 – kirvelio formos (176, 177 pav.). Pats didžiausias – vidurinis – $1,8$ cm ilgio bei $1,1$ cm pločio, pats mažiausias – $1,1$ cm ilgio ir $0,8$ cm pločio. Šių

177 pav. Pakabučių-karolių apvara iš berniuko kapo Nr. 261

178 pav. Karolių ir įvijėlių apvara iš berniuko kapo Nr. 261

gintarėlių apvara – berniuko įkapė (k. Nr. 261). Mirusysis buvo suvyniotas į drobulę, kuri pakaklėje susegta didele vyriška sege ir smeigtuku bei dviem vaikiškomis segelėmis. Visas ryšulėlis perjuostas minėtųjų gintarų apvara. Kita apvarėlė, sudaryta iš gintarinio ir 13 mėlyno stiklo karolių, žalvarinių įvijėlių bei sidabrinių kibirėlio formos pakabučių, puošė mirusiojo kaklą (178 pav.).

Dar vienas figūrinis aštuoniukės formos apie 1,3 cm aukščio bei 0,6 cm pločio gintarinis karoliukas rastas mergaitės kape Nr. 52. Jis buvęs prikabintas prie smeigtuko kartu su kitu dvigubo nupjauto kūgio formos gintariniu karoliuku. Taigi abu nešioti kaip amuletai.

Žviliuose rastiems gintaro karoliams, išskyrus figūrinius, gausu paralelių kitų analogiško laikotarpio Lietuvos kapinynų kasinėjimų medžiagoje. Nepalyginamai retesni figūriniai karoliai. Jų aptikta tik keliuose lig šiol kasinėtuose paminkluose (Gintarai, Kretingos r.; Maudžiorai, Kelmės r.; Plinkaigalis, Kėdainių r.). Jiems artimų paralelių, datuojamų III–IV a., žinoma ir prūsų žemėse (Okulicz, 1973, 207 : j-o pav.; Godłowski, 1974, II : 20, IV : 12 lent.). Žviliuose rastieji yra iš IV a.

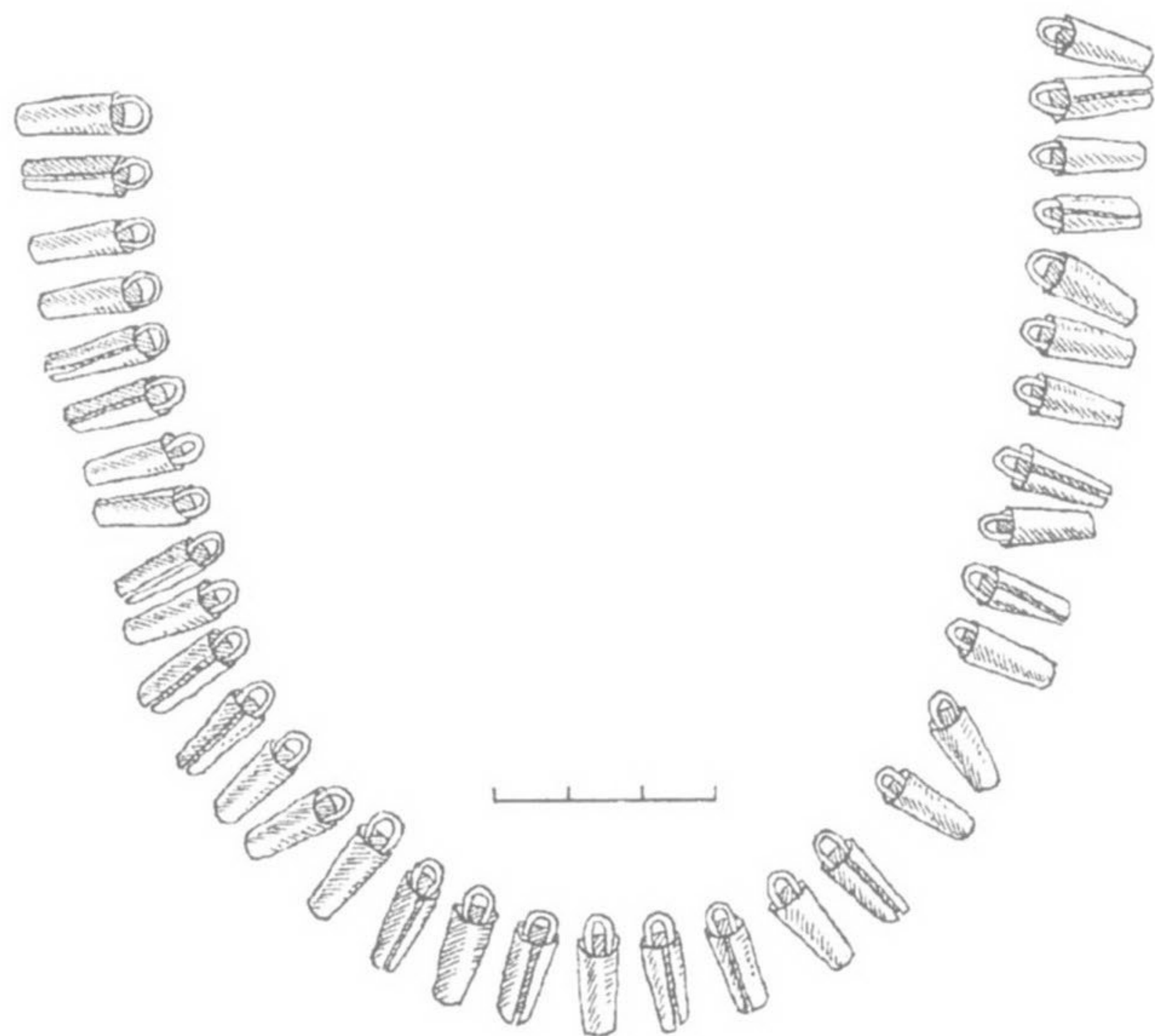
Gintarinių karolių radimo aplinkybės Žvilių kapinyne leidžia tvirtinti, kad vietos gyventojai gintarus apvarose nešiojo tik senajame geležies amžiuje. Tada jie pavieniui buvo nešioti dar ir kaip amuletai. Vidurinio ir vėlyvojo geležies amžiaus kapų kasinėjimo medžiaga rodo, kad tuo laikotarpiu 1–2 gintaro karoliai nešioti tik kaip amuletai. Karolių apvaromis tuomet mirusiųjų nepuošė.

Vienintelis keraminis karoliukas yra šiek tiek suploto rutulio formos, rausvos spalvos, apie 0,5 cm aukščio ir 0,7 cm skersmens. Jis buvo pritaisytas prie smeigtuko – berniuko įkapės (k. Nr. 86). Be šio amuleto, mirusysis turėjo ir kitą, t. y. gintarinę žemo cilindro formos plokštelę, prikabiną prie kitos įkapės – segės (172 : 14 pav.). Vaikas palaidotas bendrame kape su vyru (41 : 1B pav.) Šis dvigubas kapas yra senojo geležies amžiaus kapinyno teritorijoje.

Visiškai atsitiktinai rastas žalvarinis trigubas, apie 1,1 cm ilgio ir apie 1 cm skersmens karolis. Jis apsilydęs nuo ugnies, deformuotas. Radinio chronologija neaiški. Ir štai dėl ko. Nustatinėjant Žvilių kapinyno ribas, šiauriniame paminklo pakraštyje buvo kasinama kontrolinė perkasa (Nr. 42). Čia kapų ar jų pėdsakų jau neaptikta, bet sąnašinės žemės sluoksnyje buvo rasti 2 pavieniai daiktai – minėtasis karolis ir mažas apsilydęs žalvario gabaliukas. Iš kur jie čia pakliuvo, kodėl jie apsilydę, – tai klausimai be atsakymo.

Apvarų, sudarytų vien tik iš metalinių įvijėlių bei pakabučių, Žviliuose rasta 36. Skiriamos kelios jų grupės.

Pirmajai grupei priklauso vien iš žalvarinių įvijėlių sudarytos apvaros, kurių buvo 7 kapuose (Nr. 14, 22, 156, 271, 272, 278, 281). Geriau išlikusios įvijėlės siekė nuo 2 iki 3,7 cm ilgio ir nuo 0,3 iki 0,5 cm skersmens. Neaišku, kiek jų galėjo būti apvaroje. Mat dažniausiai įvijėlės sulūžinėjusios. Sveikų ar jų fragmentų tyrinėtuose kapuose rasta nuo 2 iki 9. Radimo aplinkybės leidžia teigti, kad įvijėlių apvaromis puošti daugiausia abiejų lyčių vaikai, rečiau – moterys. Tokie kaklo papuošalai rasti senajame geležies amžiuje palaidotų

179 pav. Pakabučių apvara iš moters kapo Nr. 149

mirusiųjų kapuose. Tik viena apvara yra iš daug vėlesnio laikotarpio, t. y. iš vėlyvojo geležies amžiaus (k. Nr. 14).

Antrajai grupei priklauso 2 apvaros, sudarytos iš sidabrinių kibirėlio formos pakabučių. Vienos moters kape (Nr. 149) jų buvo išlikę 37 (179 pav.), kitos (k. Nr. 265) – 32 (98 : 1 pav.). Pakabučiai yra 1,5 cm aukščio ir 0,4–0,5 cm skersmens.

Kaip jau minėta, karolių apvarose buvo nešioti ir pavieniai sidabriniai kibirėlio formos pakabučiai (k. Nr. 87–89, 261). Jie labai sunykę, todėl neaišku, kiek jų buvo konkrečioje apvaroje. Iš atkastų kapų pavykdavo iškelti tik po 1–3 pakabučius.

Apskritai kibirėlio formos pakabučiai Lietuvos archeologinėje medžiagoje reti: iki šiol jų terasta vakarų baltų paliktuose kapinynuose, išlikusiuose iš senojo geležies amžiaus laikotarpio (Gintarai, Šilinkai). Jie buvo daug populiarešni kaimyniniuose kraštuose (SGA, 1986, p. 105; Godłowski, 1974, p. 41).

Trečiajai grupei priklauso 4 apvaros su pusemėnlio formos pakabučiais. Kadangi tokių papuošalų rasta tik suardytuose kapuose, tai neaiškus pakabučių skaičius atskiroje apvaroje. Pvz., moters kape Nr. 34 mirusiosios kaklo vietoje, prie antkaklės, tebuvo 2 pakabučiai. Panaši vieno pakabučio padėtis ir kitame apardytame moters kape Nr. 65. Kituose dviejuose kapuose (Nr. 66, 297) po vieną rastų pakabučių padėtis visai atsitiktinė.

Pakabučiai nevienodi: vieni yra su 3 ataugėlėmis abiejuose galuose (20 : 1, 2; 188 : 3 pav.), kitų galai kiek paplatinti (188 : 2 pav.), treči yra ažūriniai (102 : 3; 188 : 4 pav.). Jų aukštis siekia nuo 2,5 iki 3 cm, plotis – apie 2,5 cm.

Iš analogiškų pakabučių sudarytos apvaros neretai randamos Lietuvoje, tyrinėjant II–IV a. kapinytus (SGA, 1986, p. 103).

Ketvirtajai grupei priklauso originali apvara, sudaryta iš 24 žalvarinių lazdelės pavidalo pakabučių (k. Nr. 49). Jie yra šiek tiek profiliuoti, apie 1,7–1,8 cm ilgio ir 0,2 cm storio, vienas galas papuoštas skersinių rantelių grupe, kitas – kiek paplotas, su skylute (32 : 2 pav.). Artimiausia analogija šiam papuošalui yra prūsų III–IV a. archeologinėje medžiagoje (Okulicz, 1973, 207 : d pav.). Žviliuose rasta apvara datuojama IV a. Tai mergaitės įkapė. Be šio papuošalo, mirusiajai ant kaklo dar buvo ir antkaklė su rako skylutės pavidalo užkaba (32 : 3 pav.).

Penktajai grupei priklauso 9 apvaros, kurias sudaro žalvarinės įvijelės ir tarp jų po vieną įverti grandelės pavidalo pakabučiai (k. Nr. 18, 188, 189, 200, 239B, 242, 250, 251, 257). Geriau išlikusios įvijelės yra 2–3 cm ilgio ir 0,5–0,6 cm skersmens. Pakabučiai dveji: vieni 1–1,3 cm skersmens (91 : 2 pav.), kiti –

180 pav. Moterų apvaros: 1 – k. Nr. 197, 2 – k. Nr. 172, 3 – k. Nr. 213

beveik dvigubai didesni, t. y. siekia apie 2,2–2,5 cm skersmens (75 : 5 pav.). Apvarose jų būna nuo 1 iki 4.

Kaip rodo kapinyno kasinėjimų medžiaga, šio tipo apvaros – būdinga VII–VIII a. palaidotų moterų įkapė. Tik mergaitės kape Nr. 18 rastoji apvara yra iš vėlesnės epochos, nes mirusioji palaidota toje kapinyno dalyje, kurioje yra vėlyvojo geležies amžiaus kapai.

Kaip vieną penktojo tipo apvarų variantą dar galima vertinti įkapę, aptiktą mergaitės kape Nr. 184. Papuošalą sudaro 2 žalvarinės apie 5,5 cm ilgio ir 0,5 cm skersmens įvijos, tarp kurių įvertos 5 žalvarinės skirtingo diametro grandelės. Jos padarytos iš 0,2 cm storio apvalaus pjūvio vielutės. Pati didžiausia – vidurinė – 1,1 cm skersmens, abipus jos po 2 suvertos vis mažesnės grandelės siekia 0,9–0,7 cm skersmens (162 : 2 pav.).

Šeštajai grupei priklauso 8 apvaros (k. Nr. 167, 171, 172, 192, 213, 235, 252, 254). Jas sudaro žalvarinės įvijelės ir tarp jų įverti pakabučiai-grandinė (180 : 2, 3 pav.). Geriau išlikusios įvijelės yra 4,5–6 cm ilgio ir 0,5–1 cm skersmens. Pakabučių sudaro 2 arba 3 nuo 2,5 iki 4 cm ilgio grandinė, sunarstytos iš dvigubų 0,6–1,1 cm skersmens grandelių. Tarp įvijelių grandinė pritaistos žalvarinėmis detalėmis. Tos detalės – kartais paprasčiausi apie 1 cm skersmens žiedeliai, kartais – 0,6 cm skersmens ir 0,4 cm pločio cilindriškai rantytu paviršiumi arba akinių formos pakabėlės (92 : 3–5 pav.). Šios, geriau išlikusios, yra apie 1,5 cm aukščio ir 1,4 cm skersmens (k. Nr. 252, 254).

Kai kurias apvaras sudarė net 2 eilės įvijelių (k. Nr. 213, 235, 252, 254), tarp kurių įverta net po 4–5 grandinelių pakabučius (k. Nr. 213, 252). Bet pasitaikė ir kur kas kuklesnių papuošalų. Antai su gausiomis įkapėmis palaidoto berniuko kape Nr. 167 rastą apvarą sudarė tik 2 įvijelės ir tarp jų įvertas pakabutis – grandinė (69 : 4 pav.).

Matyt, papuošalą sudarančios detalės (įvijėlės, pakabučiai, grandinėlės) buvo suveriami ant siūlo-virvutės. Jų liekanų, sudarytų iš 2–6 gijų, išliko prie kai kurių apvarų (k. Nr. 167, 213).

Šio tipo apvaros rastos, tyrinėjant VII–VIII a. moterų kapus, kuriuose gausu įkapių, kartais net sidabru papuoštų (k. Nr. 213). Su tokiu papuošalu palaidotas vienintelis vyriškos lyties individas (berniukas, k. Nr. 167), neabejotinai kilęs iš kilmingos šeimos. Tai liudija jau vien tik jo kape rasta žirgo auka.

Atkreipia dėmesį tai, kad Žviliuose aptiktos apvaros su grandinėlių pakabučiais iki šiol neturi analogų Lietuvos archeologinėje medžiagoje.

Septintajai grupei priklauso 2 apvaros, kurias sudaro žalvarinės įvijėlės ir klevo sėklos formos pakabučiai (74 : 1–5 pav.). Įvijėlių telikę fragmentai. Pakabučiai yra apie 2,1–2,5 cm aukščio ir apie 5 cm pločio. Vienoje apvarėlėje įverti 2 (k. Nr. 187), kitoje – 5 (k. Nr. 183) pakabučiai.

Abi apvaros rastos vaikų kapuose, atkastuose VII–VIII a. kapinyno teritorijoje. Analogiškų papuošalų aptikta ir kituose to paties laikotarpio žemaičių kapinyuose (Tautavičius, 1984a, 13 : 8 pav.).

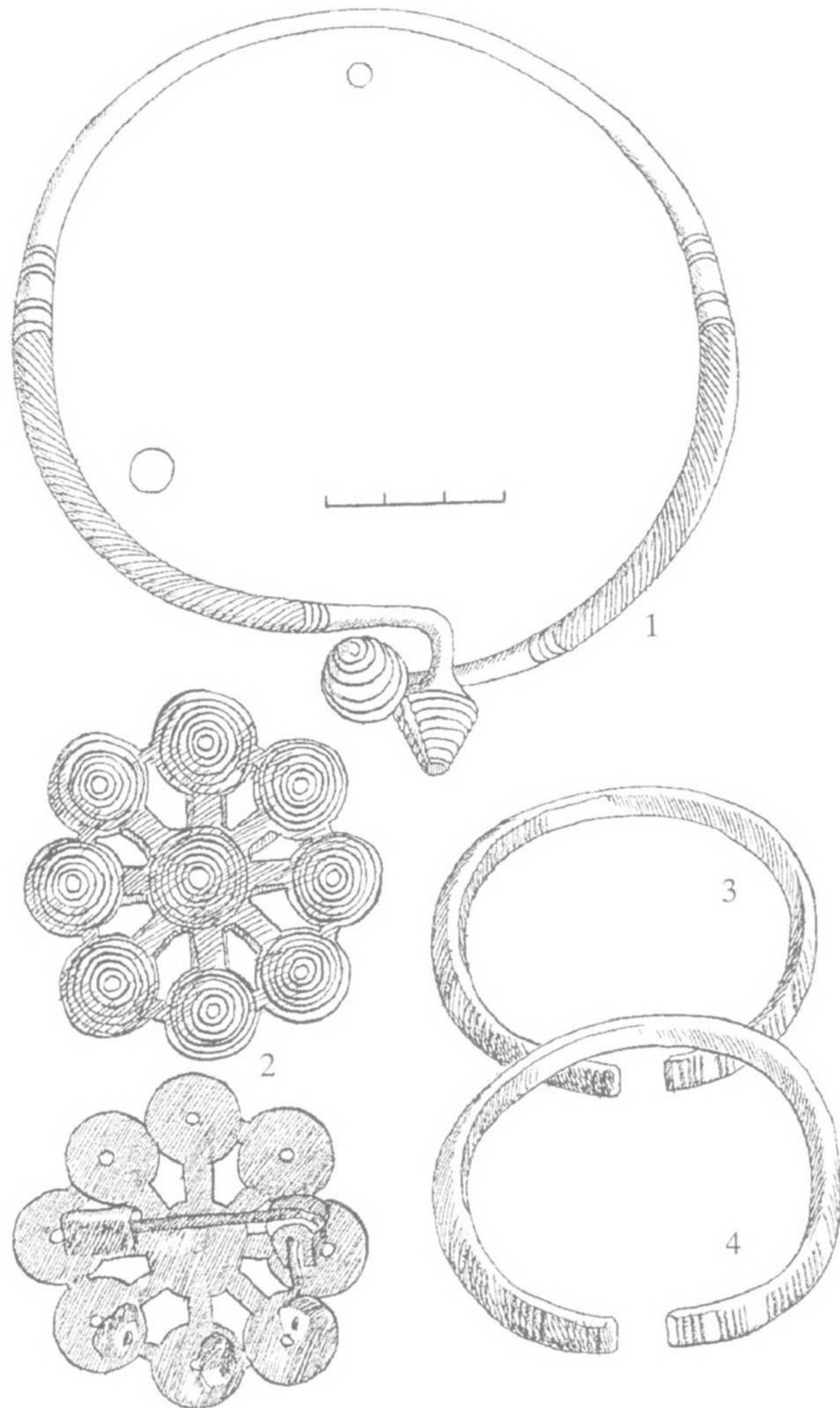
Aštuntajai grupei priklauso apvara iš kapo Nr. 197. Ją sudaro 2 eilės 6,5–7,2 cm ilgio ir 0,6–0,7 cm skersmens įvijėlės, tarp kurių periodiškai įverta po trilapį ažūrinį pakabutį (180 : 1 pav.). Tokių pakabučių yra 3. Jie yra 3,2 cm aukščio ir 2,8 cm pločio.

Šis papuošalas – tai su gausiomis įkapėmis palaidotos moters įkapė. Apvara datuojama VII–VIII a. Mat su ja papuošta mirusioji buvo palaidota toje kapinyno teritorijoje, kur minėtu laiku žviliškiai ir buvo laidojami.

Nors apvara su trilapiais ažūriniais pakabučiais Žviliuose rasta vienintelė, tačiau tokius kaklo papuošalus, matyt, nešiojo ir kitoms žemaičių bendruomenėms priklausiusios moterys. Mat pavienių minėto tipo pakabučių yra rasta atsitiktinai lankant Burbiškių, Paupynio kapinynus (VGA, 1996, p. 188).

Minėtina dar ir apvara iš apardyto vaiko kapo Nr. 182. Kasinėjimo metu mirusiojo kaklo vietoje rastos 2 įvijos, kurių viena buvo sulūžusi, kita – apie 4 cm ilgio. Jos labai panašios į tas įvijėles, kurios nešiotos VII–VIII a. apvarose su įvairiais minėtais žalvariniais pakabučiais. Todėl galima manyti, kad tarp abiejų įvijėlių galėjo būti nešiotas koks nors pakabutis, panašiai kaip kito vaiko kape (Nr. 167). Pakabutis galėjo pakliūti pas tuos, kurie suardė kapą.

Segės. 47 vyriškos lyties mirusiųjų kapuose rastos 55 segės (17 lent.). Ir tipologijos, ir chronologijos atžvilgiu jos yra labai įvairios, bet galima išskirti 4 pagrindines jų grupes, t. y. apskritas, lankinės, kryžinės ir pasaginės segės.

181 pav. Radiniai iš vaiko kapo Nr. 27: 1 – antkaklė, 2 – segė, 3, 4 – apyrankės

Pirmajai grupei priklauso vienintelė apskrita, plokščia, ažūrinė segė iš kapo Nr. 27. Ji primena 5,7 cm skersmens rozetę su 8 iš centro projektuotais stipinėliais, kurių kiekvienas užbaigtas apie 0,8 cm skersmens apskrita plokštele (181 : 2 pav.). Šių visas paviršius išraižytas koncentriniais ratukais. Tokiais ratukais akcentuotas ir segės vidurys. Antroje papuošalo pusėje padarytas užsegimas bei 3 kilpelės, skirtos, matyt, kokiems nors pakabučiams ar grandinėlėms įverti. Taip manyti leidžia analogijos, žinomos Lietuvos archeologinėje medžiagoje (LLM, 1958, 187 pav.).

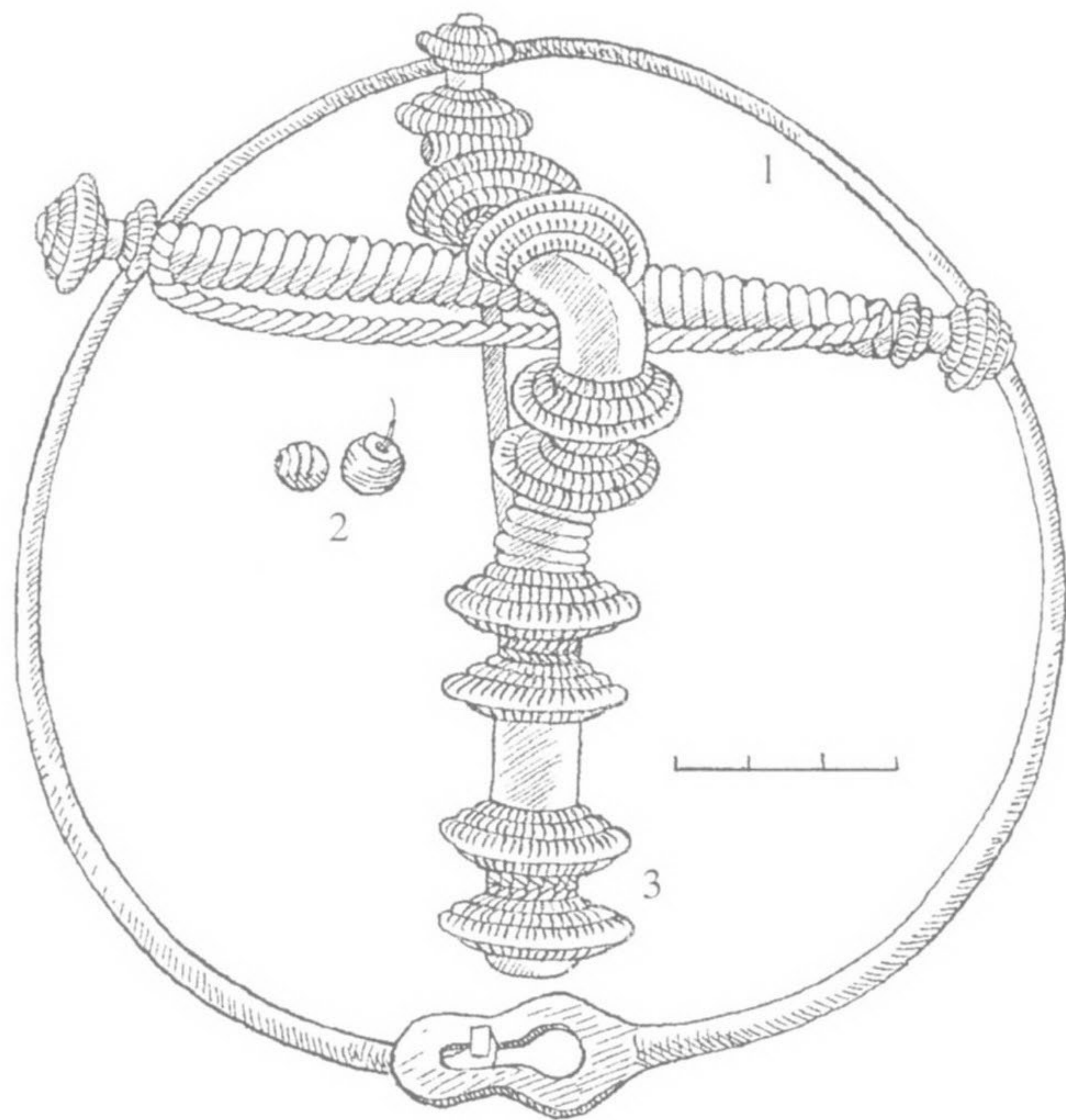
Kaip nustatė tyrinėtojai (Volkaitė-Kulikauskienė, Jankauskas, 1992, p. 140), segės paviršius padengtas plona sidabro–alavo plėvele. Be to, tai vienas anksčiausių vietinės kilmės tirtų dirbinių, kurių gamybai taikytas litavimas.

Apskritos ažūrinės segės Lietuvoje paplito III–IV a. (SGA, 1986, p. 122). Žviliuose rastoji priklauso prie ankstesniųjų šio tipo segių. Mat kartu su ja kape buvo antkaklė kūginiais galais, datuojama III a. antrąja puse.

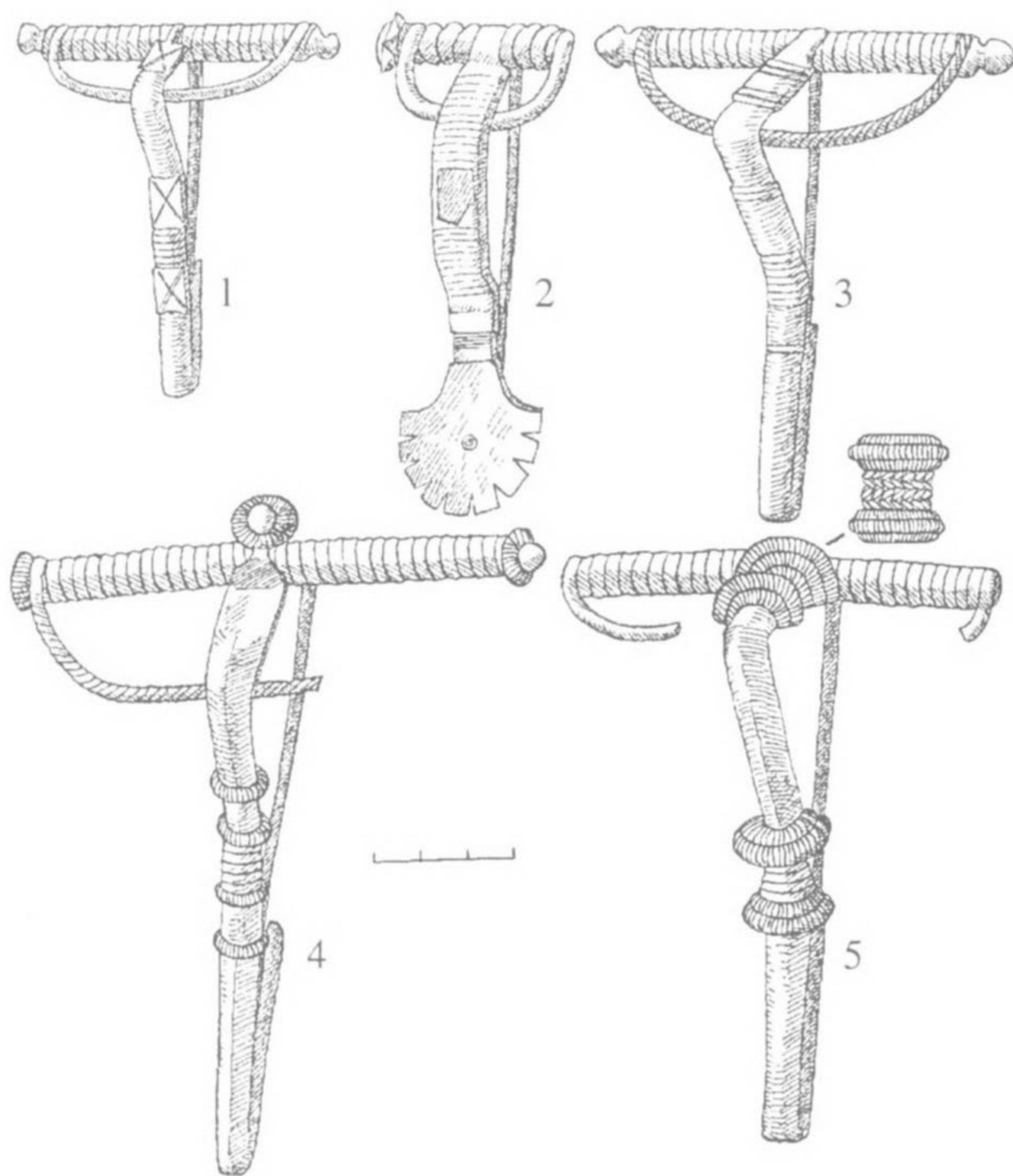
Antrajai grupei priklauso 47 *lankinės segės*. Tarp jų gausiausios *žieduotosios*, kurių Žviliuose rasta 24 egz. Vienų segių pusiau apvalaus pjūvio, apie 0,6–0,7 cm pločio palenkta kojelė ir liemenėlis puošti 8 rantytų žiedelių grupėmis (k. Nr. 28, 35, 88). Kiekvieną grupę sudaro 3 žiedeliai, kurių vidurinis yra aki-vaizdžiai didesnis už kitus du (45 : 3 pav.). Tokių pat žiedelių grupė apjuosia buoželę, esančią virš segės įvijos. Analogiškos detalės pritaistos abiejuose įvijos galuose. Vienų segių įvijos lankeliai yra tordiruoti (k. Nr. 88), kitų – apvalaus skerspjūvio. Be to, segės iš kapo Nr. 28 lankelis dar ir profiliuotas. Segės yra 7–9,3 cm aukščio ir 5,5–9 cm skersmens.

Visiškai analogiškų segių Lietuvoje randama III–IV a. kapuose (LAA, 1978, p. 40). Kaimyninėse prūsų žemėse jos paplito jau II ir III a. sandūroje (Okulicz, 1973, 190 : c pav.).

Šiems papuošalams tipologiškai artimos dar 2 žieduotosios segės (k. Nr. 103, 270), tik jos yra masyvesnės, t. y. siekia 11–13 cm aukščio ir 11–12 cm skersmens, o pusiau apvalaus pjūvio kojelė ir liemenėlis yra taip pat platesni – siekia iki 1,1 cm pločio. Atitinkamai didesnio skersmens ir segę puošiantys rantyti žiedeliai, kurių kiekvienoje grupėje yra nebe po 3, o

182 pav. Radiniai iš vyro kapo Nr. 103: 1 – antkaklė, 2 – karoliukai-amuletai, 3 – segė

183 pav. Lankinės segės: 1 – k. Nr. 48, 2 – k. Nr. 32, 3 – k. Nr. 86, 4, 5 – k. Nr. 97

po 5 (100 : 4; 182 : 3 pav.). Šiuo atžvilgiu abiem segėms visiškų analogijų yra rasta vakarų baltų III–IV a. paminkluose, esančiuose už Lietuvos ribų (Okulicz, 1973, 203 : b pav.; Godłowski, 1974, VI : 31 lent.). Tik segė iš kapo Nr. 103, atkasto Žvilių kapinyne, nuo visų kitų skyrėsi tuo, kad jos lankelis ir kojelė 4 vietose tarp žiedelių buvo apjuosti plonyčių vielučių pynute, vizualiai primenančia kasą. Beje, analogiškai supintų vielučių motyvu padabinta ir segė iš kapo Nr. 97. Toks puošybos elementas, iš abiejų pusių apjuostas rantytų nevienodo skersmens 3 žiedelių grupė, yra ties įvijos ir liemenėlio sandūra (183 : 5 pav.). Žieduotųjų segių, išpuoštų ne skersinėmis, bet išilginėmis „kasų“ pynėmis, randama buvusioje Rytų Prūsijoje (Tischler, 1902, III : 19 lent.).

Įdomu palyginti: panašiomis pynutėmis kartais puošiamos ir vadinamosios žieduotosios antkaklės su kabliuku ir kilpele galuose (Vaitkunskienė, 1981a, p. 39). Bet daug dažniau pynutėmis (kartais įkomponuotomis tarp nevienodo skersmens žiedelių) papuoštų I–IV a. daiktų archeologai randa germanų žemėse (Schlette, 1971, pav. VII; Die Germanen, 1976, 48 : c pav.).

Kitos lankinės žieduotosios palenkta kojelė segės (17 egz.: k. Nr. 39, 40, 47, 85, 97, 112 (2 egz.), 113, 137, 260 (2 egz.), 261, 270 (2 egz.), 275, 277, 295) puoštos tik pavieniais rantytais 2–8 žiedeliais. Paprastai 1 arba 2 suporuoti žiedeliai iš abiejų pusių

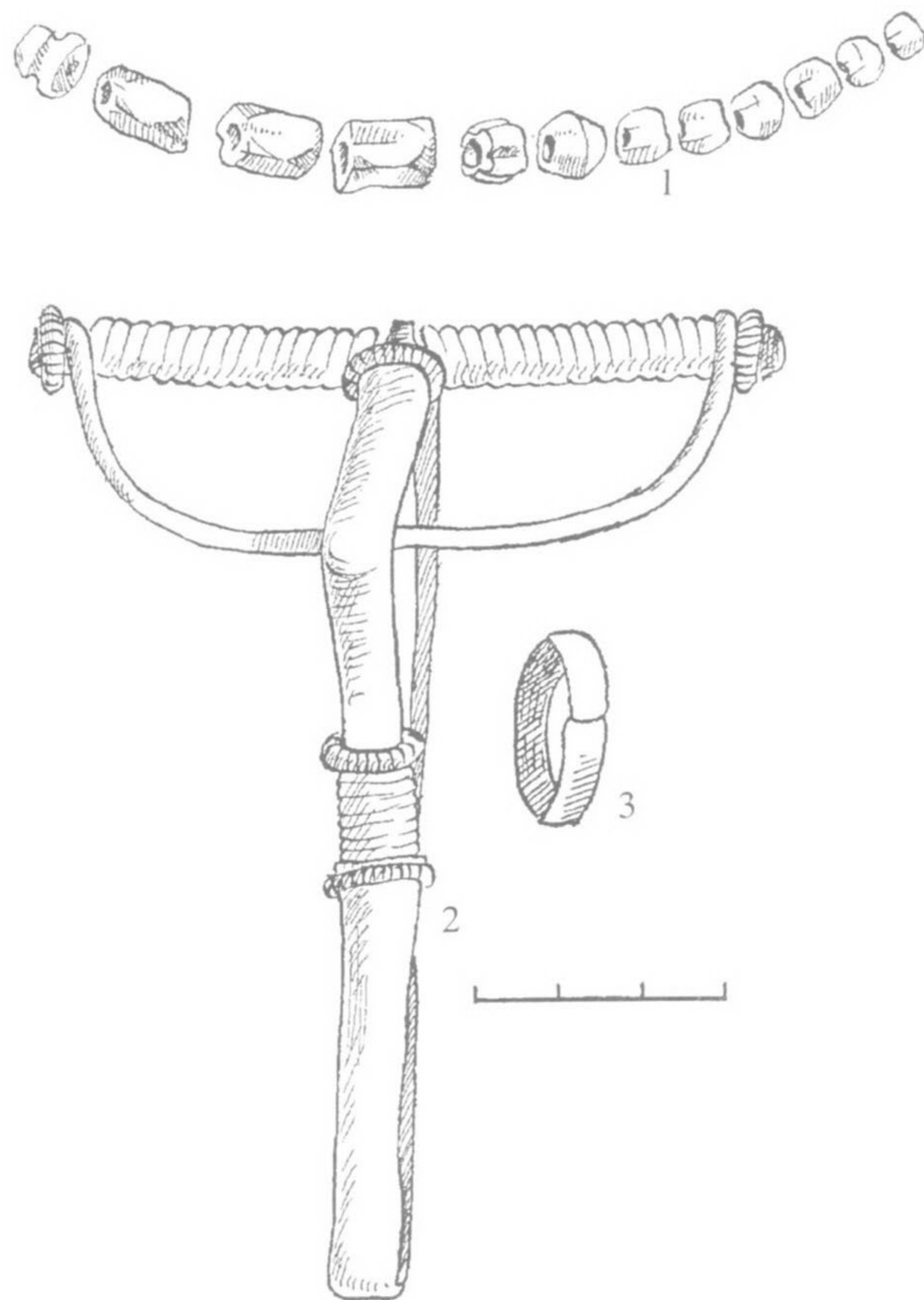
apjuosia segės liemenėlio ir kojelės sandūrą. Dažnai 1 arba 2 žiedeliai dar puošia ir kojelės galą bei liemenėlio pradžia ties įvija. Žiedeliais apjuostos ir buoželės abiejuose įvijos galuose, ir buoželės ant įvijos ties liemenėlio pradžia. Dalis segių neturi buoželės ant įvijos viršaus. Kai kurių segių įvijos lankelis tordiruotas, kitų – apvalaus skersinio pjūvio. Ant lankelio, rečiau ir ant įvijos pasitaiko vilnonio ar odinio raištelio arba metalinės grandinės fragmentų, akivaizdžiai liudijančių apie kabėjusius amuletus-karoliukus. Vienos segės kojelė buvo pagražinta skersinių brūkšnelių grupėmis (k. Nr. 113; 56 : 1 pav.), kita segė keturiose vietose padabinta tarp 8 žiedelių įstatytomis sidabro skardelėmis, ornamentuotomis tinkliniu raštu (k. Nr. 47; 31 : 2 pav.).

Šio varianto žieduotosios segės yra nuo 6,5 iki 14 cm aukščio ir nuo 4,7 iki 13 cm skersmens. Visos jos lieknos, pvz., pusiau apvalaus pjūvio liemenėlis tėra vos 0,5–0,8 cm pločio, o išgaubto pjūvio kojelė – tik 0,6–0,9 cm pločio (183 : 4, 5; 184 : 2 pav.). Taigi jos labai skiriasi nuo kur kas masyvesnių, labiau suplokštėjusių žieduotųjų segių, kurios paplito regione V–VI a. ir kurių bene gražiausi egzemplioriai rasti Pagrybio kapinyne (LA, 1995b, 164 : 1, 3 pav.).

Atsižvelgiant į Lietuvoje priimtą segių klasifikaciją, Žviliuose aptiktos lankinės segės, puoštos pavieniais žiedeliais, priklauso antrajam žieduotųjų segių tipui, nuo seno datuojamam IV a. (LAA, 1978, p. 40). Kaimyninėse vakarų baltų – prūsų žemėse analogiški papuošalai pradėti nešioti anksčiau, t. y. nuo III a. antrosios pusės (Okulicz, 1973, 203 : a, h–l pav.; Godłowski, 1974, VI : 1–5 lent.).

Kitam lankinių segių tipui priklauso 10 egz. (k. Nr. 30, 33, 48, 56, 85, 86, 105, 132, 268, 294). Tai *segės palenкта kojele*, kuri yra išgaubto pjūvio, apie 0,5–0,8 cm pločio. Papuošalo pusiau apvalaus pjūvio liemenėlis yra 0,8–0,9 cm pločio. Geriau išlikusios segės abiejuose įvijos galuose turi po kūgio formos buoželę. Tokią buoželę segė iš kapo Nr. 268 turi ir virš įvijos. Įvijų lankeliai arba apvalaus pjūvio, arba tordiruoti. Segės yra apie 5,5–10,5 cm aukščio ir apie 5,2–8 cm skersmens.

Kai kurios ornamentuotos. Trys jų ant liemenėlio ir kojelės turi po 3 išryškintus keturkampius apie 0,8–1,1 cm aukščio bei apie 0,9 cm pločio laukelius. Vienur laukeliuose įrėžta „X“ ženklas (k. Nr. 48, 183 : 1 pav.), kitur – trikampių motyvai (k. Nr. 268, 206 : 1 pav.), dar kitur – laukelių kraštai papuošti dviem skersiniais grioveliais, šitaip greičiausiai imituojant puošybą žiedeliais (k. Nr. 86, 183 : 3 pav.). Panašų imitavimą galima įžiūrėti dar ir segės iš kapo Nr. 85 apdailoje. Antai kojelės ir liemenėlio sandūros apvyniojimo kraštinės vielutės papuoštos skersiniais ranteliais (42 : 8 pav.).

184 pav. Vyro papuošalai iš kapo Nr. 275: 1 – karolių apvara, 2 – segė, 3 – žiedas

Blogiausiai išlikusios yra visos 4 geležinės segės (k. Nr. 30, 33, 132, 294) (19 : 1 pav.).

Lankinės palenкта kojele segės Lietuvoje buvo labai populiarios III–IV a. Tik kai kurios nešiotos dar ir V a. (SGA, 1986, p. 119). Žviliuose rastosios ir žalvarinės, ir geležinės buvo nešiotos iki IV a. pabaigos.

Lankinių trikampe kojele segių rasta 2 egz. (k. Nr. 58, 130). Abiem būdinga trumpa, plokščia ir palyginti neplati (1,6–2,5 cm) kojelė, pusiau apvalaus pjūvio apie 0,6 cm pločio išlenktas neaukštas liemenėlis, trumpa (4,5–5 cm) įvija su pusrutulio formos buoželėmis galuose. Segės be ornamento, siekia 6,5–8 cm aukščio (59 : 2 pav.). Ant vienos segės liemenėlio išryškintas apie 0,6 × 1 cm dydžio stačiakampis laukelis (k. Nr. 130), ant kitos (k. Nr. 58) po panašų laukelį yra ties kojelės bei liemenėlio sandūra ir ant liemenėlio, ties įvija. Segių užkaba lieta.

Prieš 60 metų pirmą kartą klasifikuojant iki tol Lietuvoje sukauptą archeologinę medžiagą, lankinės trikampe kojele segės buvo priskirtos V–VII a. (Puzinas, 1938, p. 362). Po 4 dešimtmečių tyrinėtojai, remdamiesi naujų žinių sankaupa, parengė platesnę

I–XIII a. radinių klasifikacija, kurioje nurodyta, kad minėtosios segės datuotinos V–VI a. (LAA, 1978, p. 42). Kapinynų kasinėjimai per paskutinįjį dešimtmetį pateikė daug naujų duomenų, leidžiančių pamatuotai patikslinti kai kurių radinių, tarp jų ir lankinių segių trikampe kojеле, chronologiją. Nors neseniai iš spaudos išėjusiame veikalė, skirtame viduriniam geležies amžiui Lietuvoje, siūloma tradicinė minėtų segių chronologija, t. y. V–VI a. (VGA, 1996, p. 198), tačiau, remiantis net ir vien Žvilių kapinyno kasinėjimo medžiaga, tenka tuos papuošalus „pasendinti“: abi segės yra iš IV a. pabaigos. Taip manyti visų pirmiausia leidžia jų radimo aplinkybės. Antai kapai, kuriuose, be kitų įkapių, rastos ir lankinės segės trikampe kojеле, buvo toje kapinyno teritorijoje, kur mirusieji laidoti senajame geležies amžiuje. Antra vertus, ir abiejų ištirtų kapų inventoriuje yra dirbinių, kurie, tyrinėtojų nuomone, buvo Lietuvoje paplitę senojo geležies amžiaus pabaigoje. Pvz., įmoviniai ietigaliai išlėsto rombo formos plunksna priklauso III–IV a. (Казаквичюс, 1988, p. 29). Toks dirbinys rastas ir kape Nr. 58 kartu su lankine sege trikampe kojеле. Kitame kape Nr. 130 kartu su minėtojo tipo sege rasta juostinė apyrankė, kokios regione buvo nešiotos IV–V a. sandūroje (Valatka, 1984, p. 22, 15 : 9 pav.). Apskritai krinta į akis, kad lankinės trikampe kojеле segės – retenybė archeologinėje medžiagoje, sukauptoje kasinėjant kapinynus su akmenų vainiku apjuostais kapais. Iki šiol tėra žinoma 1 segė iš Tūbausių (Vytauto Didžiojo karo muziejus, 1578 : 101), 1 – iš Pagrybio (LA, 1995b, p. 117) ir 2 – iš Žvilių kapinyno. Kitų Lietuvoje paplitusių archeologinių kultūrų arealuose kasinėtuose kapinynuose tokių papuošalų randama kur kas dažniau (LAA, 1978, 27 žemėl.), o kai kuriuose paminkluose jų aptikta net po kelias dešimtis (Pašušvys, Plinkaigalis).

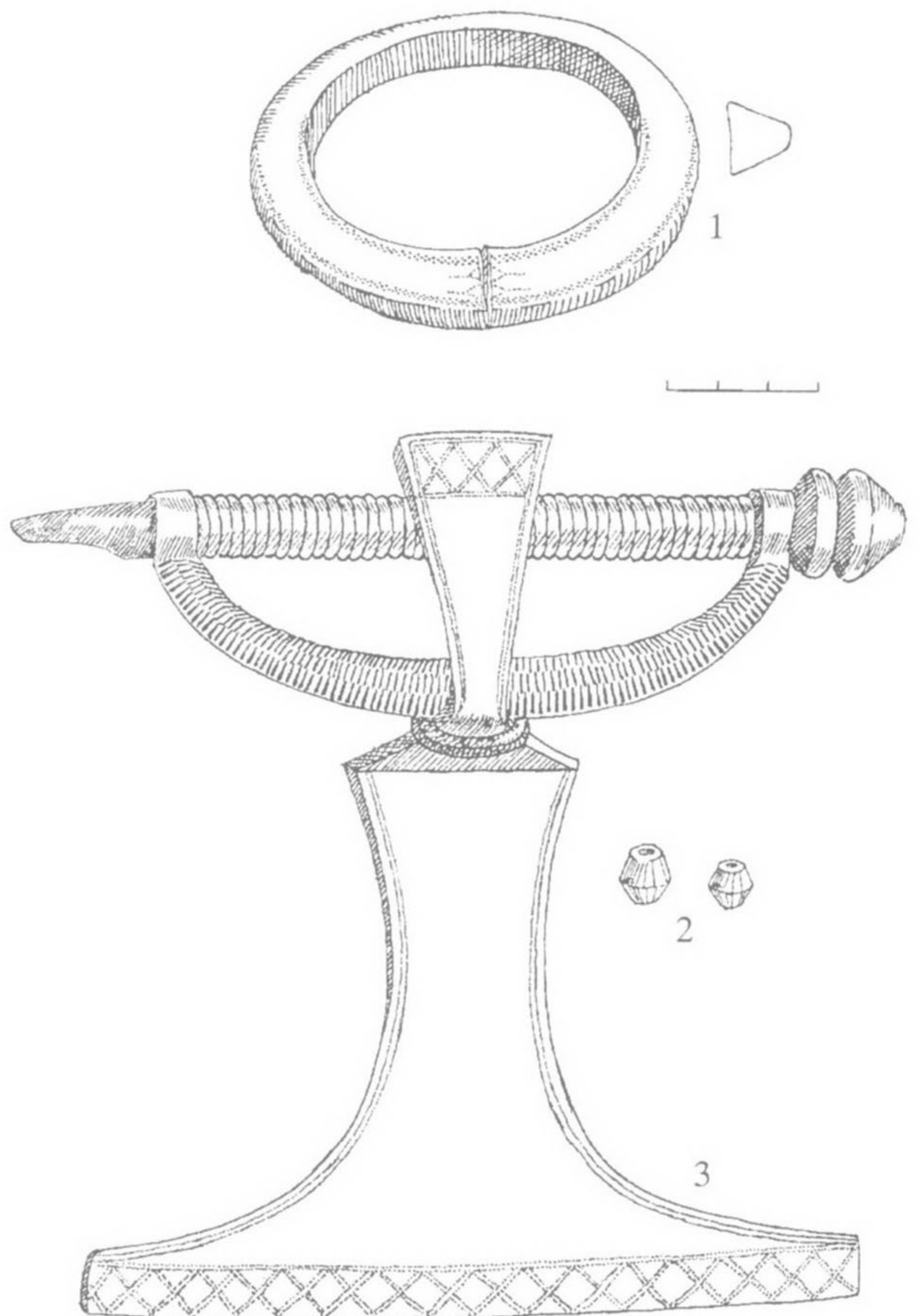
Lankinių segių lieta užkaba kapinyne rasta 3 egz. (k. Nr. 143B, 261 (2 egz.)). Šiems papuošalams būdinga maža kojėlė, kuri bent 2 kartus trumpesnė už liemenėlį. Trumpa ir įvija. Pvz., dvi apie 4,7 cm aukščio segelės teturėjo vos 1,7 cm ilgio įviją (96 : 4, 6 pav.), o trečioji, siekianti 8 cm aukščio, – 4,5 cm ilgio įviją. Mažesniųjų segių liemenėlių ir kojėlę puošia skersiniai grioveliai.

Tipologiškai šiuos 3 papuošalus, matyt, tenka laikyti tarpininkais tarp III–IV a. paplitusių lankinių segių palenka kojеле ir V–VI a. nešiotų ilgakojų segių. Pirmojo tipo pavyzdžių Žvilių kapinyne rasta 10, o antrojo tipo dirbinių – nė vieno. Taigi jau vien šis faktas leistų manyti, kad visos 3 lankinės segės lieta užkaba su trumpa kojеле ir trumpa įvija chronologiškai priklauso IV a. pabaigai. Ne veltui šios įkapės yra tų mirusiųjų, kurie buvo palaidoti senojo geležies amžiaus

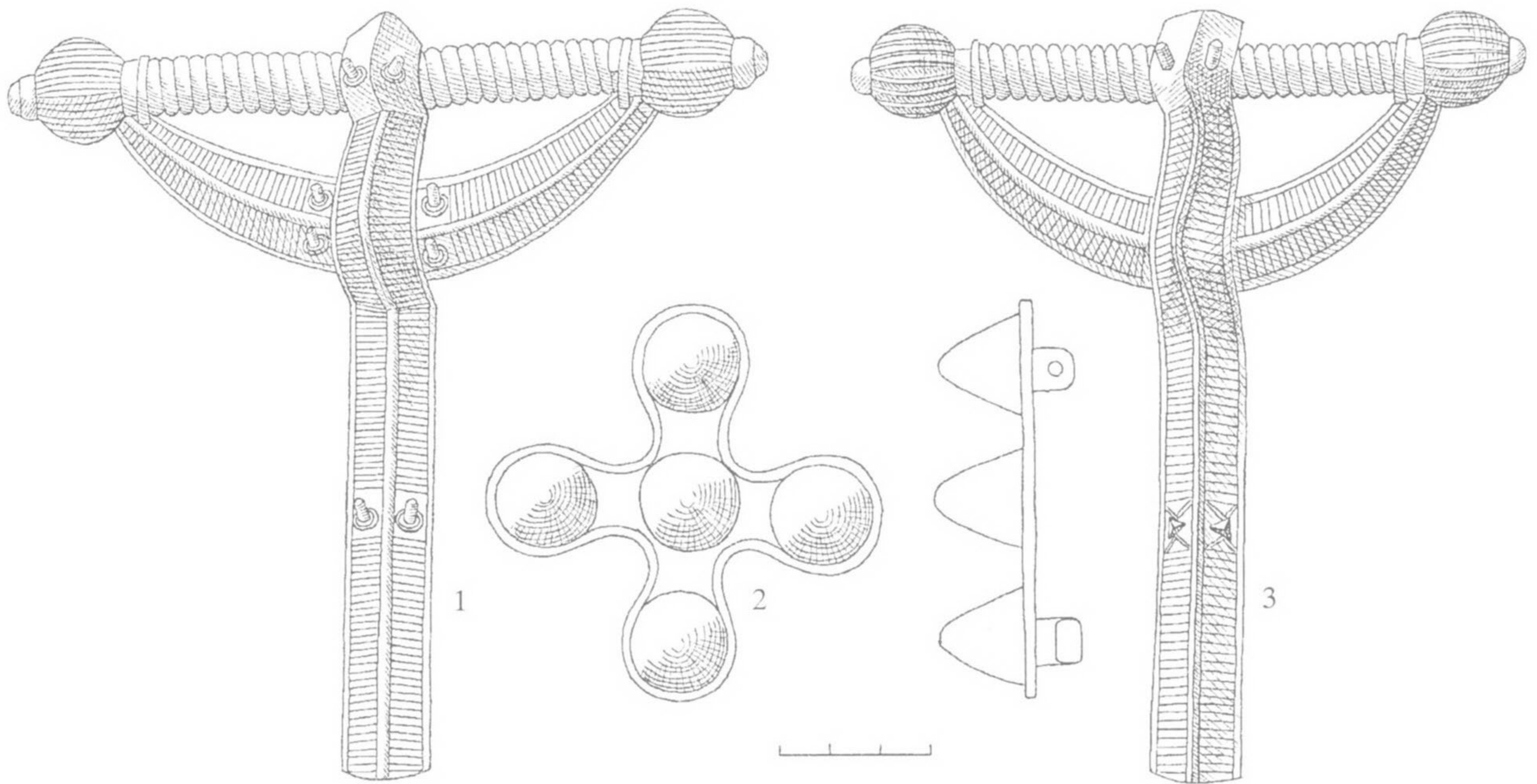
antrosios pusės kapinyno teritorijoje. Todėl kartu su segėmis kapuose buvo ir kitų IV a. datuojamų dirbinių, pvz., aštuoniukės pavidalo gintarėlių apvara, antkaklė su rakto skylutės pavidalo užkaba, stiklo bei emalio karolių apvara, lankinė žieduotoji segė (k. Nr. 261), ietigalis profiliuota plunksna (k. Nr. 143B).

Prie lankinių segių lieta užkaba grupės priskirtina dar segė iš kape Nr. 140. Nuo kitų ji labiausiai skiriasi tuo, kad jos siaura (apie 0,4 cm) ir plokščia kojėlė pačioje pabaigoje šiek tiek paplatinta, o kojėlės pati apačia suapvalinta (62 : 2 pav.). Dėl to kojėlė įgauna išlėsto rombo formą. 6,5 cm aukščio siekianti segė yra liekna, turi trumpą, vos 2 cm ilgio įviją. Apie 0,4 cm pločio pusiau apvalaus pjūvio liemenėlis priekyje dar turi apie 0,4 × 0,8 cm dydžio keturkampį laukelį.

Šio papuošalo chronologiją geriausiai paremia radimo aplinkybės. Sege buvo papuoštas berniukas, palaidotas III–IV a. kapinyno teritorijoje. Kitos įkapės – prie segės pririštas importinis mėlyno stiklo karoliukas, apvalaus skerspūvio kiek pastorintais galais apyrankėlė – leidžia labiau patikslinti segės

185 pav. Vyro papuošalai iš kape Nr. 160: 1 – apyrankė, 2 – karoliukai-amuletai, 3 – segė

186 pav. Vyrų segės: 1 – k. Nr. 222, 2 – k. Nr. 206, 3 – k. Nr. 226

chronologiją, t. y. ji datuotina IV a. Šiam papuošalui artimiausių analogijų yra Bandužių (Klaipėdos r.) kapinyno kasinėjimų medžiagoje (LA, 1995a, 45 : 1 pav.). Segė rasta kape Nr. 85 kartu su kitais dirbiniais, kurie buvo paplitę senojo geležies amžiaus antrojoje pusėje, pvz., antkaklė dėželiniais galais, smeigtukai apskritomis galvutėmis su „tutuliu“ ir kt. (LA, 1995a, p. 117).

Lankinė žvaigždine kojele segė yra vienintelė visoje kapinyne surastų segių kolekcijoje (k. Nr. 32). Jos pusiau apvalaus pjūvio apie 1,3 cm pločio liemenėlis yra puoštas skersiniais grioveliais, priekyje dar turi apie $1,3 \times 0,8$ cm dydžio keturkampį laukelį (183 : 2 pav.). Segė yra 10 cm aukščio.

Lietuvoje rastas šio tipo seges nuo 1938 m. (Puzinas, 1938, p. 261) iki šiol (VGA, 1996, p. 297) įprasta datuoti V–VI a. Neabejojant, kad tuo laikotarpiu tokie papuošalai buvo tikrai madingi, tenka daryti išlygą, jog pavienės lankinės žvaigždine kojele segės galėjo būti nešiotos ir šiek tiek anksčiau. Mat vis dėlto bent jau Žviliuose rastoji priklauso IV a. pabaigai, nes mirusysis su šia sege buvo palaidotas toje kapinyno dalyje, kur įrengti ir visi kiti III–IV a. kapai. Beje, kai kurie tyrinėtojai taip pat neatmeta galimybės, kad pavienės lankinės žvaigždine kojele segės Žemaitijoje galėjo būti nešiotos IV a. (Valatka, 1984, p. 20).

Lankinė skliutakojė segė kapinyne rasta tik viena (k. Nr. 160). Tai didžiulis papuošalas: įvija su dvigubais žiedeliais ir kūgeliu abiejuose galuose yra net 18 cm ilgio, palenkta ir labai išplatinta kojelė siekė 15,2 cm

pločio, pati segė – 15 cm aukščio (185 : 3 pav.). Plokščias, šiek tiek įgaubtas lankelis plačiausioje vietoje išplatintas iki 1 cm, visas išornamentuotas pailgų duobučių 3 eilėmis. Kojelę puošia iš smulkių įkartelių sukomponuota langelių rašto juosta, kurią iš abiejų pusių įrėmina išilginė įkartelių linija. Tokio pat ornamento motyvas puošia ir liemenėlį.

Ilgą laiką šio tipo segės buvo datuojamos VII a. (Puzinas, 1938, p. 261; LAA, 1978, p. 43). Nauji archeologiniai atradimai verčia tyrinėtojus praplėsti tokių papuošalų chronologiją. Antai manoma, kad Lietuvoje kai kurios lankinės skliutakojės segės plito jau VI a. pabaigoje ir išsilaikė madoje net iki IX a. pradžios (VGA, 1996, p. 201).

Žvilių segė rasta VII–VIII a. kapų teritorijoje. Artimiausių jai analogijų yra Kaštaunalių, Požerės kapynų kasinėjimo medžiagoje, datuojamoje VII–VIII a. (Vaitkunskienė, 1984a, 16 pav.; Tautavičius, 1984a, 9 : 4 pav.). Tyrinėtojų nuomone, tokios didžiulės, masyvios lankinės skliutakojės segės buvo nešiotos VIII a. (Urtāns, 1977, p. 26).

Lankinių aguoninių segių rasta 4 sveikos (k. Nr. 10, 167, 222, 228), penktosios – tik dalis (k. Nr. 185). Keturių segių trikampio įgaubto pjūvio lankelis, liemenėlis ir kojelė ištiesai padengta skersiniais brūkšneliais. Jais išraižytos ir plokščios aguoninės buoželės, esančios įvijos galuose (186 : 1, 3 pav.). Ant kojelės, ant liemenėlio prie įvijos, o kartais ir ant lankelio (abipus liemenėlio) – po 2 ataugėles–ragelius. Tokios segės yra 15–15,5 cm aukščio ir 13,2–15 cm skersmens.

Penktoji segė nuo pirmųjų skiriasi tuo, kad ji visa lieta (todėl neturi įvijos), kojėlė pabaigoje susiaurinta ir suapvalinta. Be to, visas papuošalo paviršius lygus: jokių brūkšnelių, jokių ataugėlių-ragelių (69 : 7 pav.). Segė už anas gerokai mažesnė, t. y. siekia 9 cm aukščio ir 7 cm skersmens. Tai berniuko įkapė. Mirusysis palaidotas kaip suaugęs karys raitelis. Mat, be kitų įkapių, šalia vaiko padėta ietis, geriamasis ragas, paaukoto kumeliuko galva (17 : 5; 68 pav.). Gerai ginkluoti ir kiti mirusieji, palaidoti su lankinėmis aguoninėmis segėmis: kai kurie turėjo po 2 ietis ar net po plačiagali kalaviją. Beje, suardytame kape Nr. 185 palaidoto vyro segė buvo sidabrinė (65 : 3 pav.).

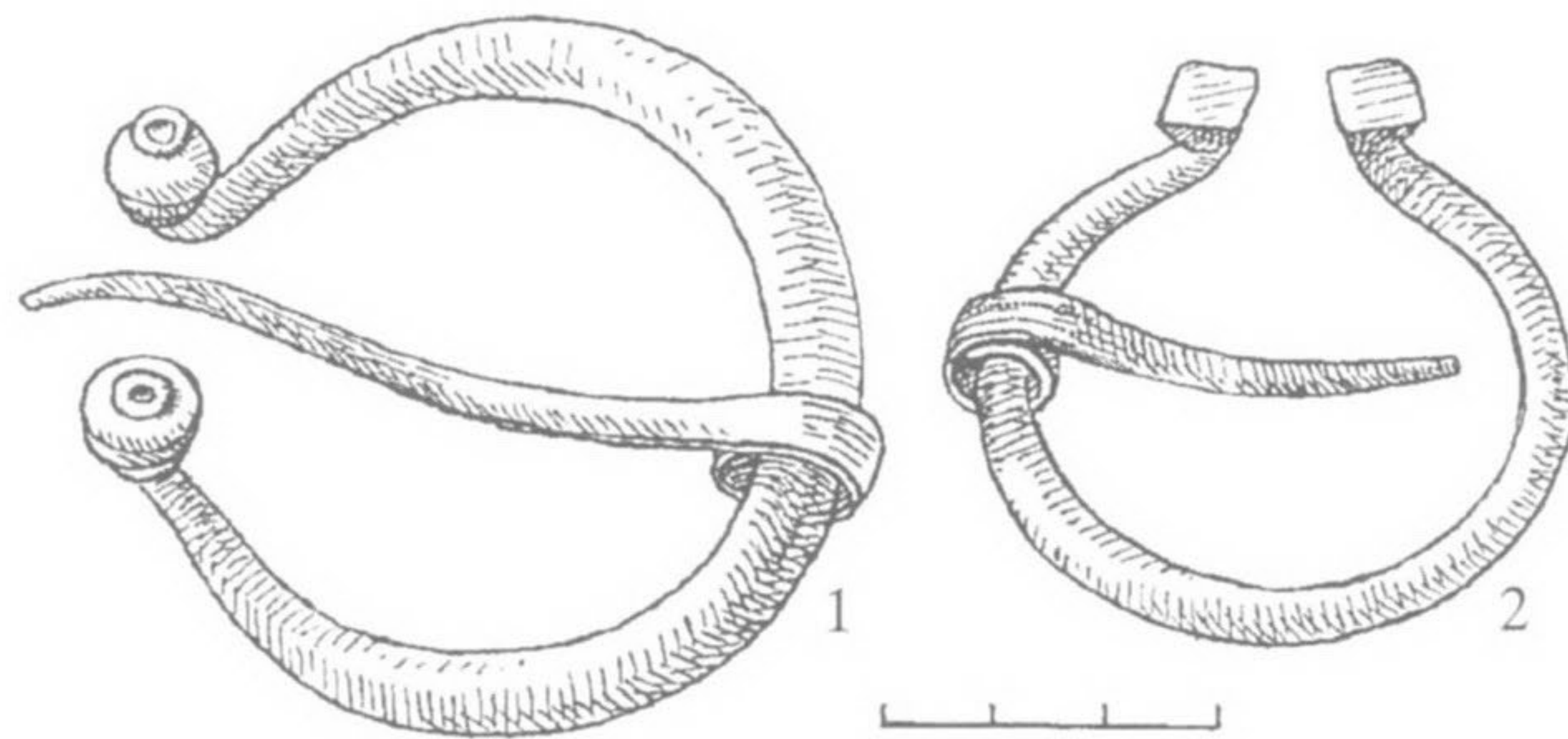
Dėl papuošalų datavimo neturėtų kilti abejonių. Mat 4 jų rastos toje kapinyne teritorijoje, kur įrengti VII–VIII a. kapai, penktoji (k. Nr. 10) ten, kur mirusieji laidoti X–XII a.

Lyginant kapinyne aptiktas seges su tokio pat tipo papuošalais, žinomais Lietuvos archeologinėje medžiagoje, aiškėja, kad ankstesnės 4 segės yra iš VIII a., o vėlyvoji, t. y. penktoji – iš X a. Taigi Žvilių radiniai paremia nuostatą, kad lankinės aguoninės segės Lietuvoje paplito vidurinio geležies amžiaus pabaigoje, o pavienės buvo madingos dar ir vėlyvojo geležies amžiaus pirmojoje pusėje (LAA, 1978, p. 45; VGA, 1996, p. 212–213).

Trečiajai grupei priklauso *kryžinės segės*, kurių tėra viena sveika (k. Nr. 206) ir dviejų menki fragmentai (k. Nr. 202, 215). Kaip matyti iš geriau išsilaikiusio papuošalo (186 : 2 pav.), jo centre ir kryžmų galuose pritaisyta po kūgelį, sulenktą iš plonos žalvarinės skardelės. Tyrinėtojai nustatė, kad kūgeliai pripildyti smėlio bei molio ir kad prie segės pagrindo jie pritvirtinti geležiniu virbeliu, kuris prilituotas prie kūgelio viršūnės (Volkaitė-Kulikauskienė, Jankauskas, 1992, p. 144). Segė yra 7 cm skersmens, kūgeliai – 1,7 cm aukščio ir 2 cm skersmens.

Iki šiol kryžinės segės ir su kūgeliais centre bei kryžmų galuose, ir be kūgelių, be to, dažnai puoštos sidabru, būdavo randamos tik vėlyvojo geležies amžiaus paminkluose (LAA, 1978, p. 68; Vaitkunsienė, 1981a, p. 54). Tačiau Žvilių kapinyne kasinėjimų medžiaga leidžia teigti, kad tokio tipo papuošalai Lietuvoje paplito anksčiau. Visų pirma šitai rodo faktas, kad su kryžinėmis segėmis papuošti mirusieji palaidoti VII–VIII a. kapinyne. O antra, be kitų įkapių, tyrinėtuose kapuose aptikta plačiagalių kalavijų, visiškai analogiškų tiems, kurie rasti šiame regione kasinėtuose VII–VIII a. Maudžiorų, Kaštaičių, Požerės kapinyuose (LAA, 1978, p. 124; VGA, 1996, p. 140).

Kvirtajai grupei priklauso 4 *pasaginės segės*. Dviejų papuošalų pasagos formos lankelis turėjo

187 pav. Pasaginės segės: 1 – k. Nr. 6, 2 – k. Nr. 191

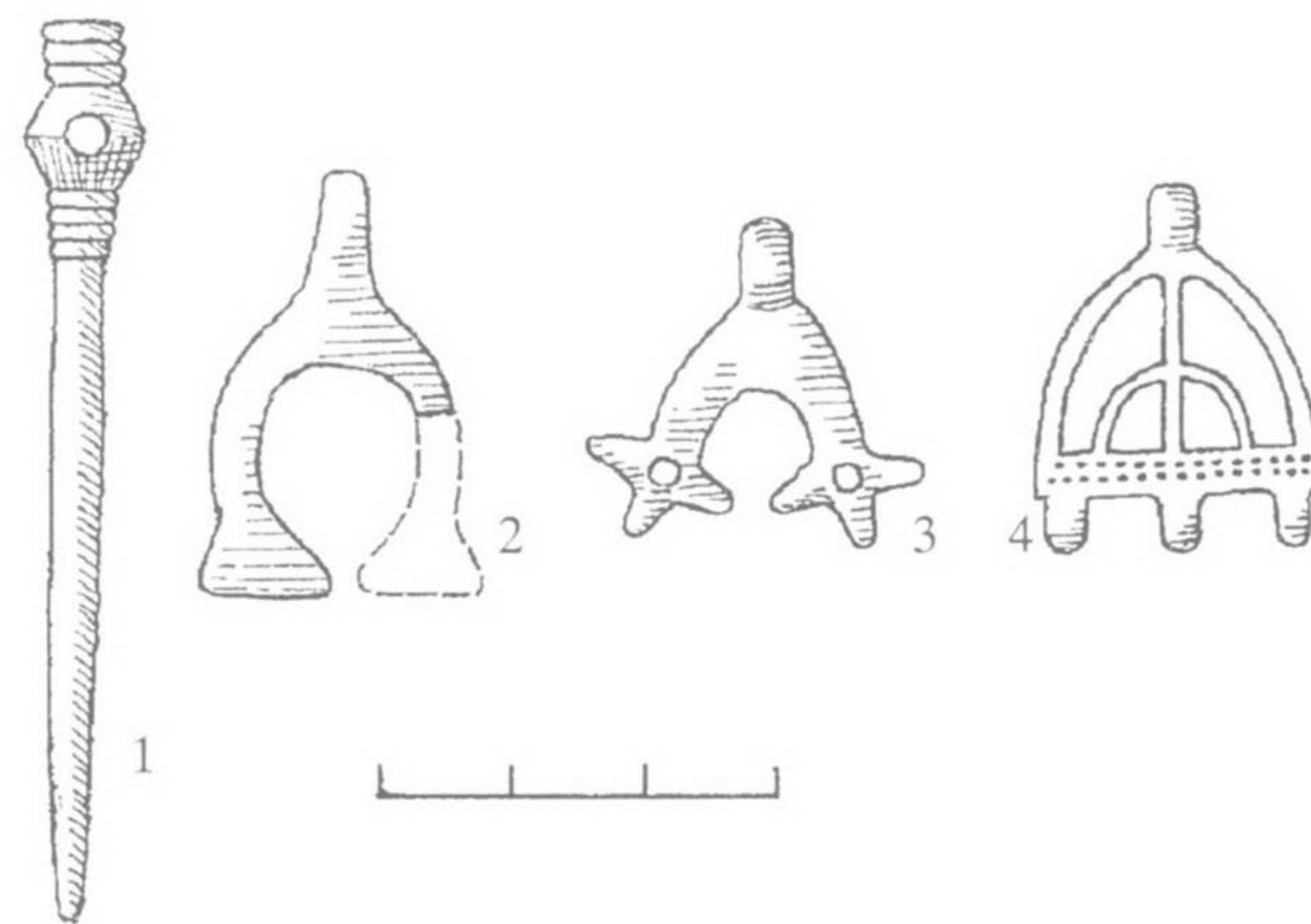
cilindrinius galus. Abu radiniai – vienas geležinis (k. Nr. 20), kitas žalvarinis (k. Nr. 14) – sulūžinėję, praradę pirminį savo pavidalą.

Geriau išlikusios pasaginės segės keturkampiais galais lankelis apie 0,6 cm pločio, ovalaus pjūvio, siaurėjantis į galus (k. Nr. 191). Keturkampės galvutės yra 0,4 cm aukščio ir 0,8 × 0,8 cm dydžio (187 : 2 pav.).

Pasaginė segė aguoniniais galais turi apie 0,7 cm pločio ovalaus pjūvio lankelį, šiek tiek siaurėjantį į galus (k. Nr. 6). Segė yra 6,5 cm skersmens. Dvigubo nupjauto kūgio formos aguoninės galvutės siekia 1,4 cm aukščio ir apie 1,1 cm skersmens (187 : 1 pav.).

Visos pasaginės segės Žviliuose buvo rastos tuose kapuose, kurie įrengti X–XII a. kapinyne. Tokio tipo segės įvairiai užbaigtais galais buvo ypač populiarius papuošalai per visą vėlyvąjį geležies amžių (LAA, 1978, p. 47–66).

Smeigtukai. Tai gausiausia radinių grupė. Kasinėjimų metu buvo surinkta 264, kurių 249 rasti atkastuose kapuose (17 lent.), 15 – atsitiktiniai (12 – kasinėtose perkasoje, 2 lent.; 3 – pavieniai, LNM). Smeigtukai yra kelių tipų, t. y. statinėliniai, žiediniai, lazdeliniai, nuokamieniai, kryžiniai ir ylos pavidalo.

188 pav. Vaikų papuošalai: 1 – smeigtukas iš k. Nr. 66, 2–4 – pakabučiai iš k. Nr. 66, 65, 297

189 pav. Krūtinės papuošalas iš moters kapo Nr. 24

Statinėlinis smeigtukas tėra vienintelis, rastas visiškai suardytame kape Nr. 66. Jo galvutė su skylute viduryje yra tarsi dvigubo nupjauto kūgio formos. Galvutės viršų ir apačią pridengia plokštelė-skritulys, puoštas horizontaliais įkartėlių grioveliais (188 : 1 pav.). Smeigtukas yra žalvarinis, 7 cm ilgio, galvutė – 1,2 cm aukščio ir 1 cm skersmens.

Šiam radiniui analogijų yra III–IV a. Lietuvos archeologinėje medžiagoje, sukauptoje kasinėjant Baltijos pakrantėse išlikusius kapinynus su akmenų vainikais, Žemaitijos ir Šiaurės Lietuvos pilkapynus, Vidurio Lietuvos senkapius (LAA, 1978, p. 72, 42 žemėl.). Tipologijos atžvilgiu Žviliuose rastasis priklauso ant-rajai statinėlinių smeigtukų grupei (SGA, 1986, 43 : 7 pav.).

Žiedinių smeigtukų rasta 8 egz. (k. Nr. 18, 23 (2 egz.), 24 (2 egz.), 34, 166 ir 1 atsitiktinis – pk. Nr. 11). Jie yra 2 tipų.

Pirmajam priklauso tie 6 smeigtukai, kurie turi žiedo formos galvutę su kilpute viršuje. Kilputė beveik visada puošta skersiniais brūkšneliais. Tokių brūkšnelių grupė yra ir žiedinės galvutės apačioje (8 : 1, 2; 20 : 3 pav.). Smeigtukai žalvariniai, apie 12–12,5 cm ilgio su 1,1–1,3 cm skersmens galvute.

Šie papuošalai – moterų įkapė. Nesuardytų kapų (Nr. 23, 24) inventoriuose jų yra po 2. Kad žiediniai smeigtukai buvo nešioti poromis, rodo kapo Nr. 24 radiniai (189 pav.). Antai prie kiekvieno smeigtuko buvo prikabinta po žalvarinį trapecijos pavidalo apie 8,5 cm aukščio ir 1,7 cm pločio viršuje bei 2,3 cm pločio apačioje ažūrinį pakabutį, puoštą įrėztomis linijomis. Prie pakabučių prikabinta žalvarinė apie 135 cm ilgio grandinė, kuri abu smeigtukus jungė į porą. Beje, analogiškas krūtinės papuošalas rastas Šeduvoje (LLM, 1958, 216 pav.).

Šiaip jau pirmojo tipo žiediniai smeigtukai Lietuvoje pradėti nešioti III a., labiausiai paplito IV a., dalis galėjo būti madingi dar ir V a. (LAA, 1978, p. 75). Už Lietuvos ribų esančiose vakarų baltų (prūsų) žemėse tokiais papuošalais imta puoštis jau nuo II a. (Okulicz, 1973, 184 : j pav.).

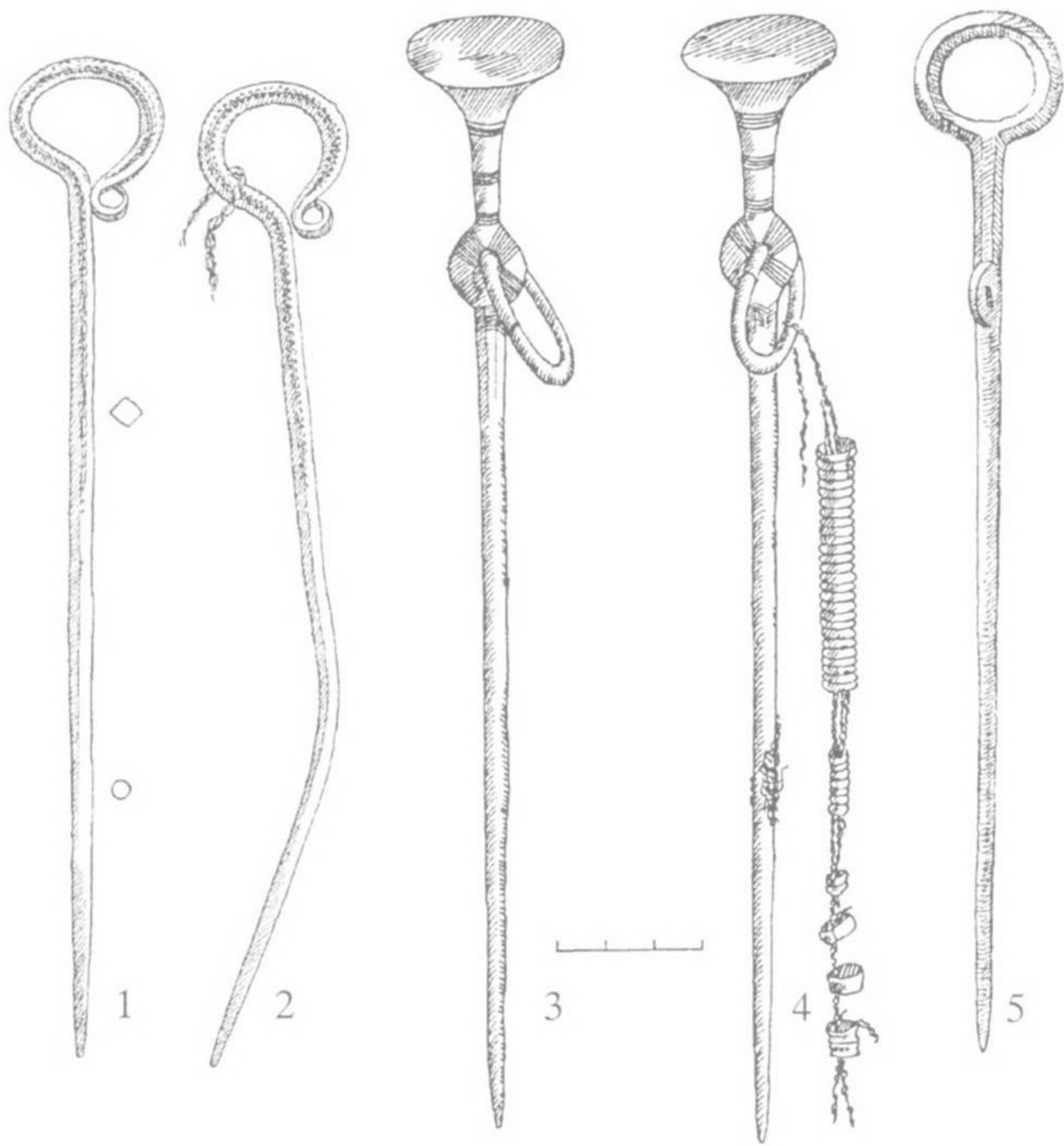
Žviliuose rasti šio tipo žiediniai smeigtukai datuoti III a. Mat jie kapuose buvo su kitais tam laikotarpiui priklausančiais dirbiniais (antkaklės dėželiniais bei kūginiais galais, juostinės apyrankės).

Antrajai žiedinių smeigtukų grupei priklauso tik 2 žalvariniai smeigtukai (k. Nr. 18, 166). Jų galvutė – tai apie 2–3 cm skersmens rombinio pjūvio žiedelis, kurio apačioje yra ašelė-kilpelė. Adatos dalis tarp galvutės ir ašelės rombinio pjūvio, be to, puošta įkartėlėmis. Gerai išlikęs smeigtukas yra 21,5 cm ilgio (190 : 5 pav.).

Tokie smeigtukai Lietuvoje buvo labiausiai paplitę VIII a., bet išliko madingi dar ir IX–X a. (LAA, 1978, p. 81). Pastebėta, kad dažniausiai jie nešioti poromis (VGA, 1996, p. 228). Žvilių kapinyne tik po smeigtuką įdėta 2 mirusiesiems. Vienas iš jų buvo palaidotas vidurinio geležies amžiaus kapinyne. Taigi jo kape (Nr. 166) rastas smeigtukas datuotinas VIII a. Kitas mirusysis su žiediniu smeigtuku palaidotas vėlyvojo geležies amžiaus kapinyne (k. Nr. 18). Vadinasi, jo smeigtukas datuotinas X a.

Lazdelinių smeigtukų rasta 198 egz., kurių 186 buvo kapuose, 8 – atsitiktiniai (pk. Nr. 14 (2 egz.), 15, 16, 20, 24, 27, 38). Skiriamos 2 smeigtukų grupės.

Pirmajai priklauso 190 geležinių lazdelinių smeigtukų, kurių galvutės primena apie 1,3–2,5 cm skersmens ovalios ar apskritos formos užlenktą kilputę. Geriau išlikę yra 7,5–14 cm ilgio (31 : 1; 45 : 5; 49 : 5 pav.). Kai kurių smeigtukų galvutę puošia 2–5 žalvarinės grandelės (k. Nr. 180, 222, 223), prie kitų smeigtukų

190 pav. Smeigtukai: 1, 2 – iš k. Nr. 150, 3, 4 – k. Nr. 172, 5 – k. Nr. 166

191 pav. Mergaitės kapas Nr. 131

išlikę 3–10 cm ilgio žalvarinės grandinėlės fragmentai (k. Nr. 162, 226, 303).

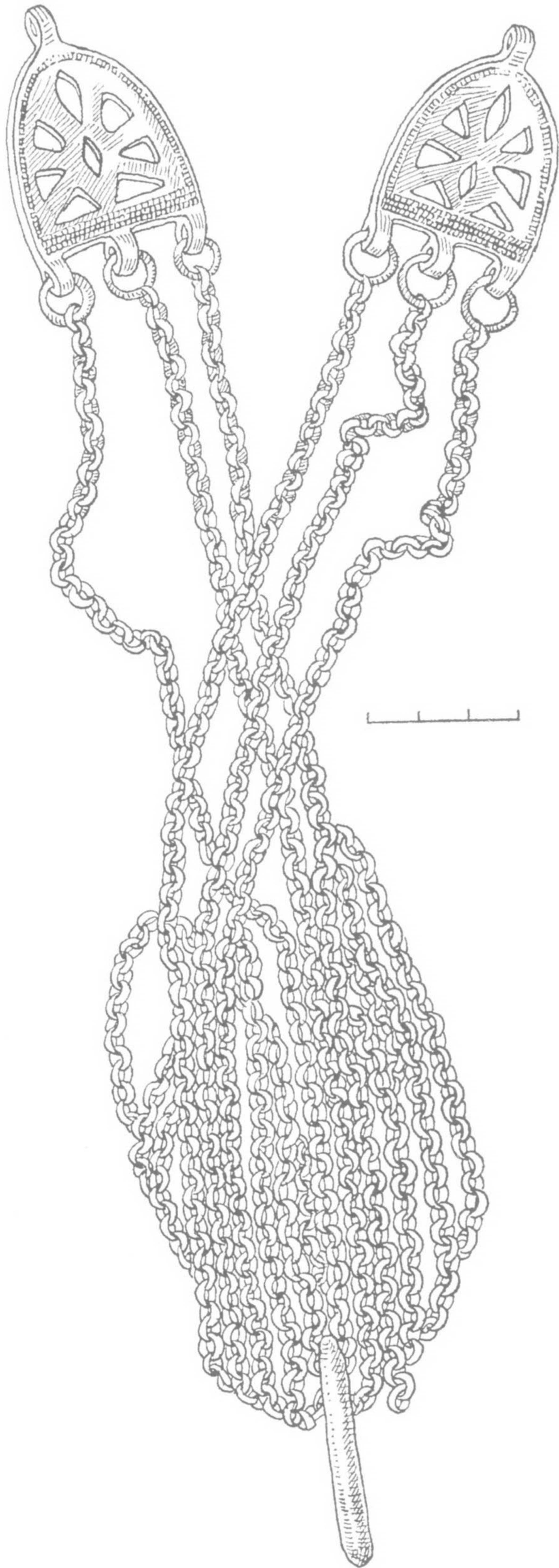
Po smeigtuką rasta dažname vyriškos lyties individo kape, mirusiojo krūtinės srityje. Po 2 smeigtukus įdėdavo tik moterims ir mergaitėms. Kai kuriuose jų kapuose (Nr. 50, 53, 54, 87, 98, 114, 125, 131, 134, 143A, 265, 291) abu smeigtukai sujungti į porą žalvarinėmis, rečiau geležinėmis grandinėmis. Radimo aplinkybės rodo, kad, dedant į kapą prie mirusiosios tokį didelį krūtinės papuošalą, abu smeigtukus suglaudavo ir jais persmeigdavo ratuku sulankuotą grandinėle. Dėl korozijos iš papuošalo liko sukietėjęs gniužulas (191 pav.). Todėl ir grandinėlių ilgis lieka neaiškus.

Dviejuose kapuose (Nr. 265, 291) grandinėlės prie smeigtukų buvo pritaisytos žalvariniais pusmėnulio formos ažūriniais pakabučiais (97, 192 pav.). Šie yra apie 5,5–6 cm aukščio ir 3,2–3,5 cm pločio. Geroji jų pusė ornamentuota įkartėlių linijomis. Visiškai analogiškų pakabučių rasta Maudžioruose atkastame kape Nr. 32, kuris įrengtas IV a. kapinyno teritorijoje (Valatka, 1984, 1; 13 : 8 pav.).

Absoliuti dauguma geležinių lazdelinių smeigtukų yra iš III–IV a. Tik keliolika jų rasta VII–VIII a. ir vos keli X–XII a. kapuose. Paprotys moterims dėti į kapą po 2 lazdelinius smeigtukus (ir su grandinėle, ir be jos) buvo įsiviešpatavęs senajame geležies amžiuje. Vėliau jis išblėso, nes tik 2 moterims, palaidotoms VII–VIII a., įdėta po porą geležinių smeigtukų (k. Nr. 176, 192). Tačiau iš kurio laikotarpio bebūtų geležiniai lazdeliniai smeigtukai, visi jie labai panašūs vienas į kitą.

Antrajai grupei priklauso 8 žalvariniai lazdeliniai smeigtukai. Vyro (k. Nr. 225) ir berniuko (k. Nr. 17) kapuose po vieną rasti smeigtukai tokie patys, kaip ir geležiniai. Net ir kilpinė galvutė papuošta žalvarinėmis grandinėmis lygiai taip pat, kaip kai kurių geležinių smeigtukų galvutė. Moterų smeigtukai nuo vyriškų skiriasi pirmiausia tuo, kad jų kilpinės galvutės užlenktas galas visada baigiasi maža sraigele. Be to, jie daug didesni, t. y. siekia 21–25 cm ilgio. Jų ir galvutės didesnės: 2,5–3,2 cm skersmens. Kai kurių smeigtukų galvutė ir viršutinė adatos dalis yra ne iš apvalaus, bet iš rombinio skerspjuvio vielos (k. Nr. 150). Jos briauną puošia įrėžta zigzaginė linija (190 : 1–2 pav.). Vienoms moterims įdėta po 2 (k. Nr. 150, 235), kitoms po 1 (k. Nr. 14, 233) smeigtuką. Užfiksuotas retas atvejis: kape Nr. 233 suporuoti nevienodi smeigtukai, kurių vienas – apie 15 cm ilgio žalvarinis lazdelinis, kitas – apie 14,5 cm ilgio neaiškaus tipo, nes jo galvutė nulaužta dar senovėje.

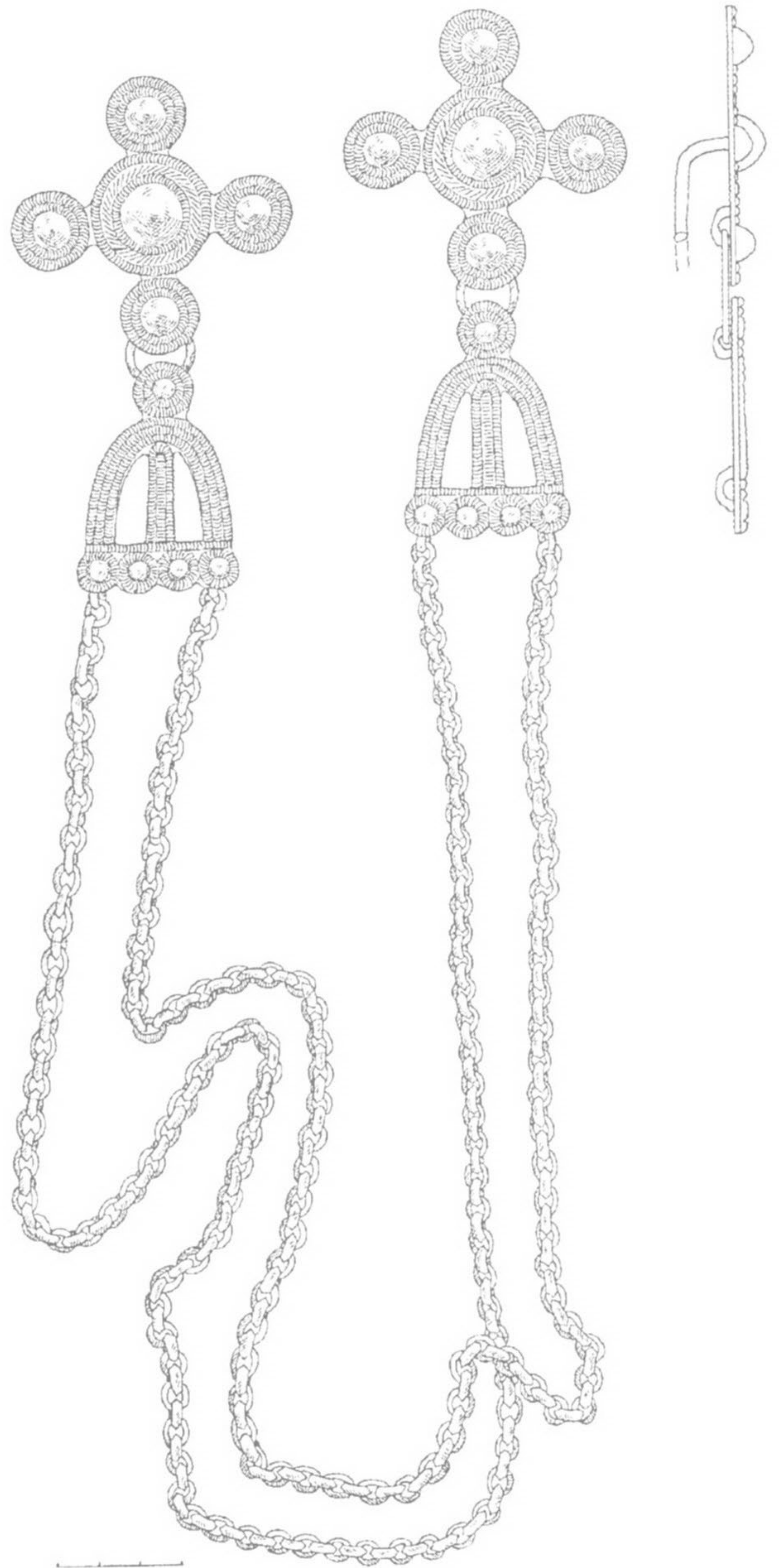
2 žalvariniai lazdeliniai smeigtukai (k. Nr. 14, 17) rasti X–XII a. kapinyno teritorijoje, visi kiti aptikti kasinėjant VII–VIII a. kapus.

192 pav. Krūtinės papuošalas iš moters kapo Nr. 291

Kryžinių smeigtukų surinkta 36 egz. Skiriamos kelios jų grupės.

Pirmajai grupei priklauso 10 smeigtukų (k. Nr. 44 (2 egz.), 55 (2 egz.), 149 (2 egz.), 272 (2 egz.), 273, 276), kurių žalvarinių galvučių antroje pusėje, pačiame viduryje, yra pritaisyta geležinė adata (34 : 6, 7 pav.). Priekinė, geroji, galvučių pusė papuošta tuščiaviduriais kūgeliais, kurių vidurinis visada šiek tiek didesnis ir aukštesnis (0,9–1,1 cm aukščio), o kryžmos galuose esantys – mažesni ir žemesni (0,5–0,8 cm). Kryžinės galvutės siekia 5,5–6,6 cm skersmens. Nors blogojoje jų pusėje prie apatinės kryžmos yra pritaisyta po

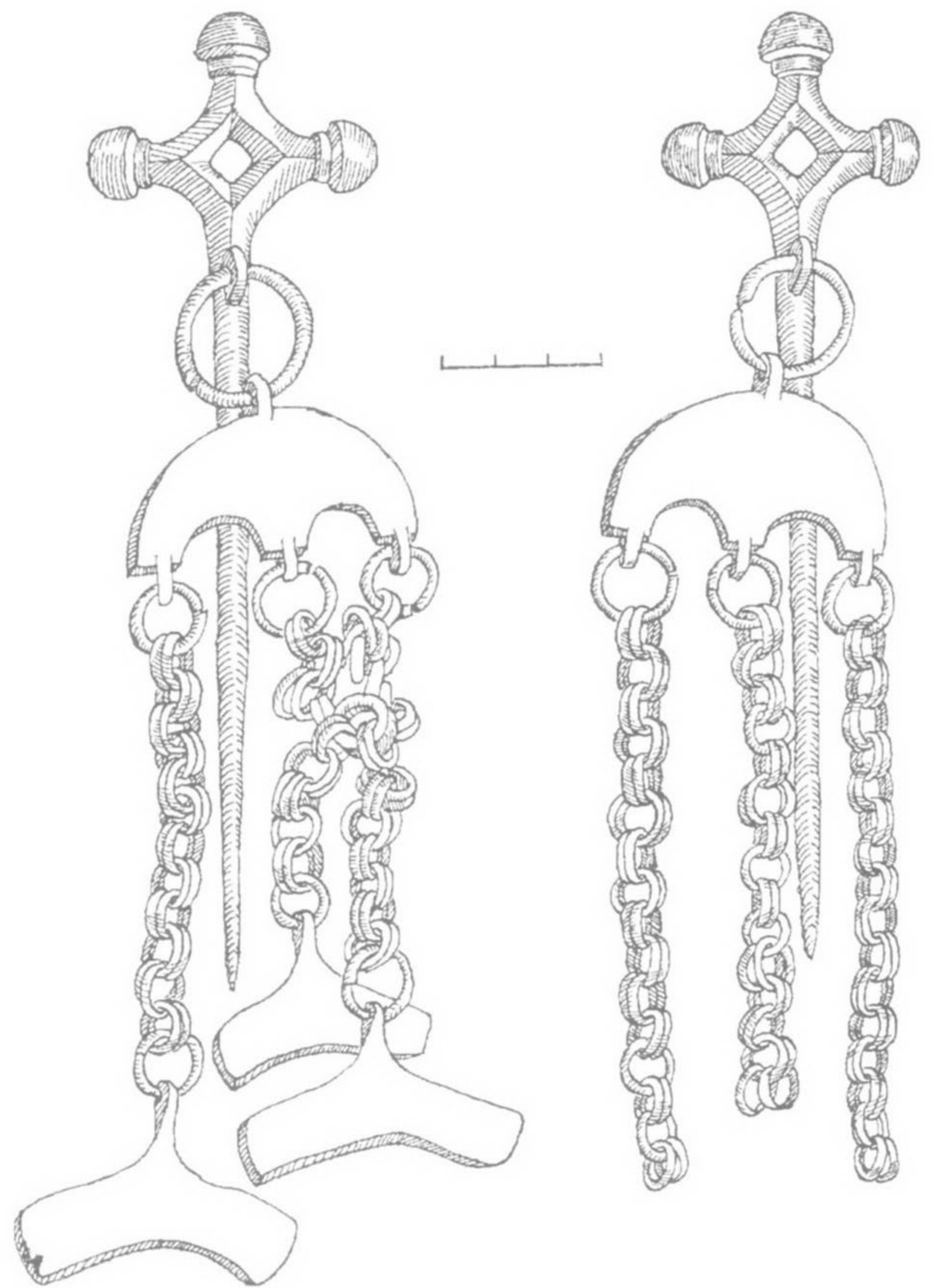

193 pav. Krūtinės papuošalas iš moters kapo Nr. 149

kilputę pakabučiams ar grandinėlėms, tačiau tokių detalių kartu su smeigtukais tebuvo rasta tik kape Nr. 149 (193 pav.). Prie abiejų smeigtukų buvo po žalvarinį apie 5,8 cm aukščio ir apie 4 cm skersmens ažūrinį pusemėnuli formos pakabutį, kurių visą paviršių uždengia 3 eilės sidabrinių rautytų vielučių, galais atsiremiančių į skersinę rautytą sidabrinę vielutę. Pastarąją tarytum prilaiko 4 rozetės, t. y. vienas prie kito pritaisyti 4 rautyti sidabriniai žiedeliai, kurių kiekvienas apjuosia viduryje esantį mažytį tuščiavidurį žalvarinį kūgelį. Panaši rozetė puošia pakabučio viršuje esančią apskritą detalę su kilpute antroje pusėje. Į ją įverta žalvarinė apie 1 cm skersmens grandelė abu pakabučius sujungė su kilpele, pritaisyta prie abiejų smeigtukų galvutės apatinės kryžmos. Prie pakabučių rastos apie 70 cm ilgio 2 žalvarinės grandinės, kurios į porą ir sujungė abu kryžinius smeigtukus. Grandinės sudaro 0,8 cm skersmens grandelės, sulenktos iš 0,2 cm pločio trikampio pjūvio vielutės.

Nesuardytuose kapuose žalvariniai kryžiniai smeigtukai su geležinėmis adatomis rasti visada po 2, suardytuose (k. Nr. 273, 276) – tik jų fragmentai. Manoma, kad Lietuvoje tokie papuošalai buvo nešioti IV a. pabaigoje – VI a. (VGA, 1996, p. 234). Nustatinėjant Žviliuose rastų smeigtukų chronologiją, buvo atkreiptas dėmesys, kad geriau išlikusių smeigtukų kryžmų centre pritaisyti kūgeliai yra apjuosti lygiai tokiais pat ratukais, kaip ir dėželių antkaklių galuose esančių „dėželių“ paviršius. Be to, ne tik Lietuvoje, bet ir už jos ribų (Lenkijoje, Vokietijoje) III–IV a. buvo paplitęs būdas puošti dirbinius panašiomis rozetėmis, kokiomis padabinti ir Žvilių smeigtukų pusemėnuli formos pakabučiai (Gaerte, 1929, 170 : d, g pav.; Schlette, 1971, III pav.; Okulicz, 1973, 213 : b–d pav.; Die Germanen, 1976, 48 : c lent.). Jau vien tai liudija, kad Žvilių smeigtukai yra vieni anksčiausių šio tipo papuošalų, priklausančių ne vėliau kaip IV a.

Tiesa, yra ir kitokių nuomonių dėl Žviliuose rastų kai kurių kryžinių smeigtukų chronologijos. Antai leidinyje (albume), kuriame pateikti bene gražiausi Lietuvos nacionaliniame muziejuje saugomi iš archeologinių paminklų kilę daiktai, yra įdėta kryžinių smeigtukų poros su grandinėėmis ir pakabučiais iš kapo Nr. 149 nuotrauka, nurodant, kad šis papuošalas datuotinas V–VI a. (SL, 1994, 350 pav., p. 98). Kadangi tokios nuorodos autoriai nepridėjo jokių argumentų, paremiančių šitokį radinio datavimą, nėra ir galimybės diskutuoti šiuo klausimu. Vis dėlto verta neišleisti iš akių fakto, kad kapas Nr. 149 buvo atkastas toje Žvilių kapinyno dalyje, kur mirusieji laidoti III–IV a. Beje, kaip rodo kape rastos įkapės (metalinis III tipo apgalvis, kibirėlio formos pakabučių apvara, juostinės

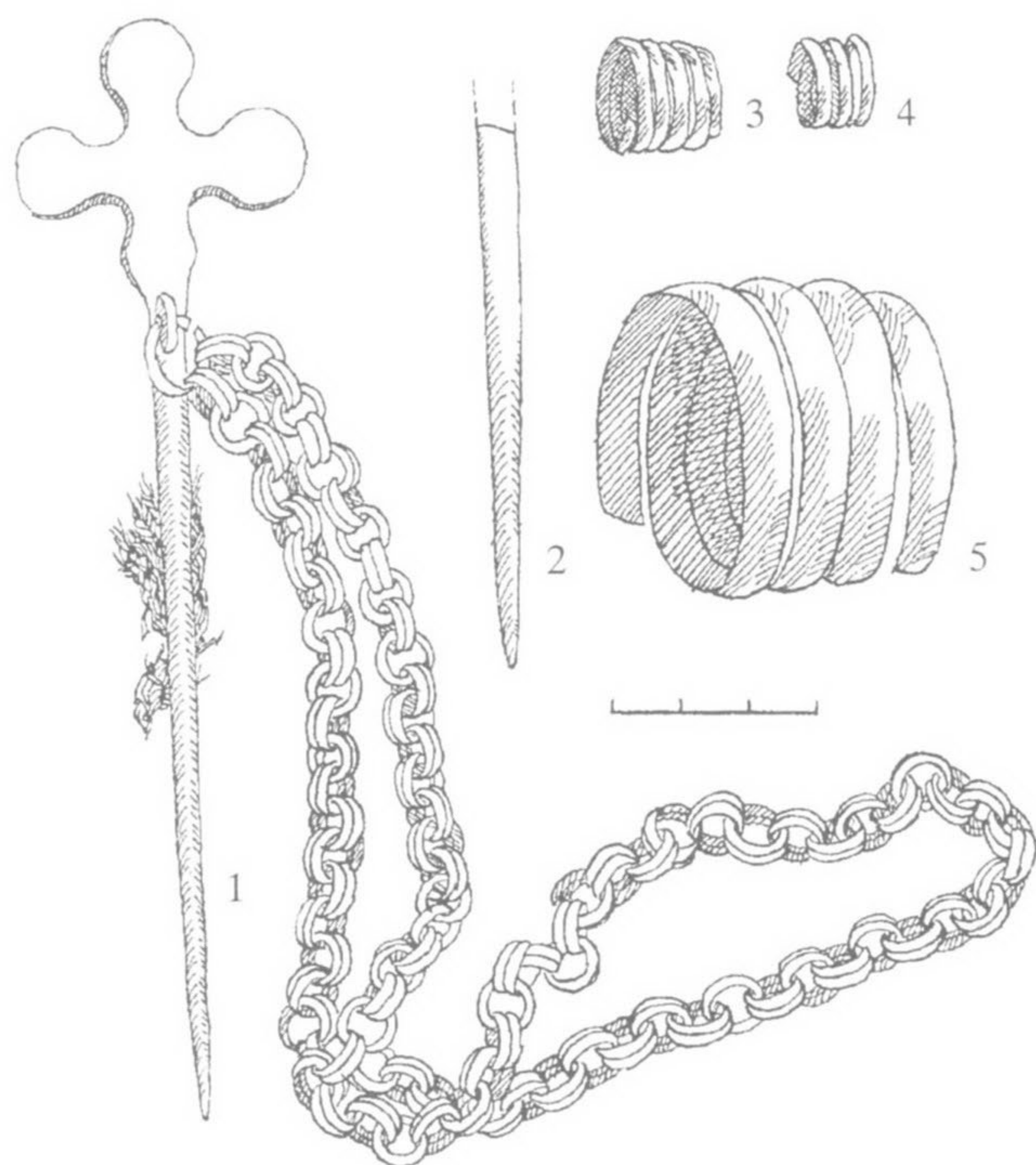
194 pav. Kiaurakryžmiai smeigtukai iš moters kapo Nr. 197

apyrankės), mirusysis (moteris) buvo palaidotas ne vėliau kaip IV a.

Antrajai grupei priskiriami 8 kiaurakryžmiai smeigtukai (k. Nr. 173, 174 (2 egz.), 189, 197 (2 egz.), 200, 203). Jiems būdinga rombinė išpjova galvutės viduryje. Kryžmų galuose yra po pusrutulio formos buoželę, kuri šiek tiek suplota. Galvutės apačioje yra kilpelė pakabučiams ar grandinėlėms. Tačiau tik 3 smeigtukai (k. Nr. 197, 189) turėjo prikabintą žalvarinį apie 4,2–4,5 cm aukščio ir apie 5,3–5,7 cm pločio pusemėnuli formos pakabutį. Į kiekvieną iš jų įverta po 3 apie 8–12 cm ilgio žalvarines grandines, sudarytas iš dvigubų apie 1 cm skersmens grandelių. Tik vieno smeigtuko visos 3 grandinės pabaigoje turėjo po žalvarinę 3 cm aukščio ir 5 cm pločio klevo sėklos formos pakabėlę (194 pav.). Kiaurakryžmiai smeigtukai yra 16,5–18,5 cm ilgio, jų galvutės – 4,6–5,5 cm skersmens.

Šio tipo kryžiniai smeigtukai Lietuvoje pradėti nešioti VI a., bet ypač būdingi VII–VIII a. (LAA, 1978, p. 81). Žviliuose rastieji priklauso VII–VIII a., nes visi yra iš to laikotarpio kapinyno.

Trečiajai grupei priskiriama 14 smeigtukų su apskritomis plokštelėmis kryžmų galuose (k. Nr. 4A

195 pav. Mergaitės papuošalai iš kapo Nr. 184: 1 – smeigtukas, 2 – ylos dalis, 3, 4 – žiedai, 5 – apyrankė

(4 egz.), 178, 183, 184, 198, 213 (2 egz.) ir 4 atsitiktiniai: 1 – pk. Nr. 49, 1 – pk. Nr. 51, 2 – LNM, 487 : 30, 48).

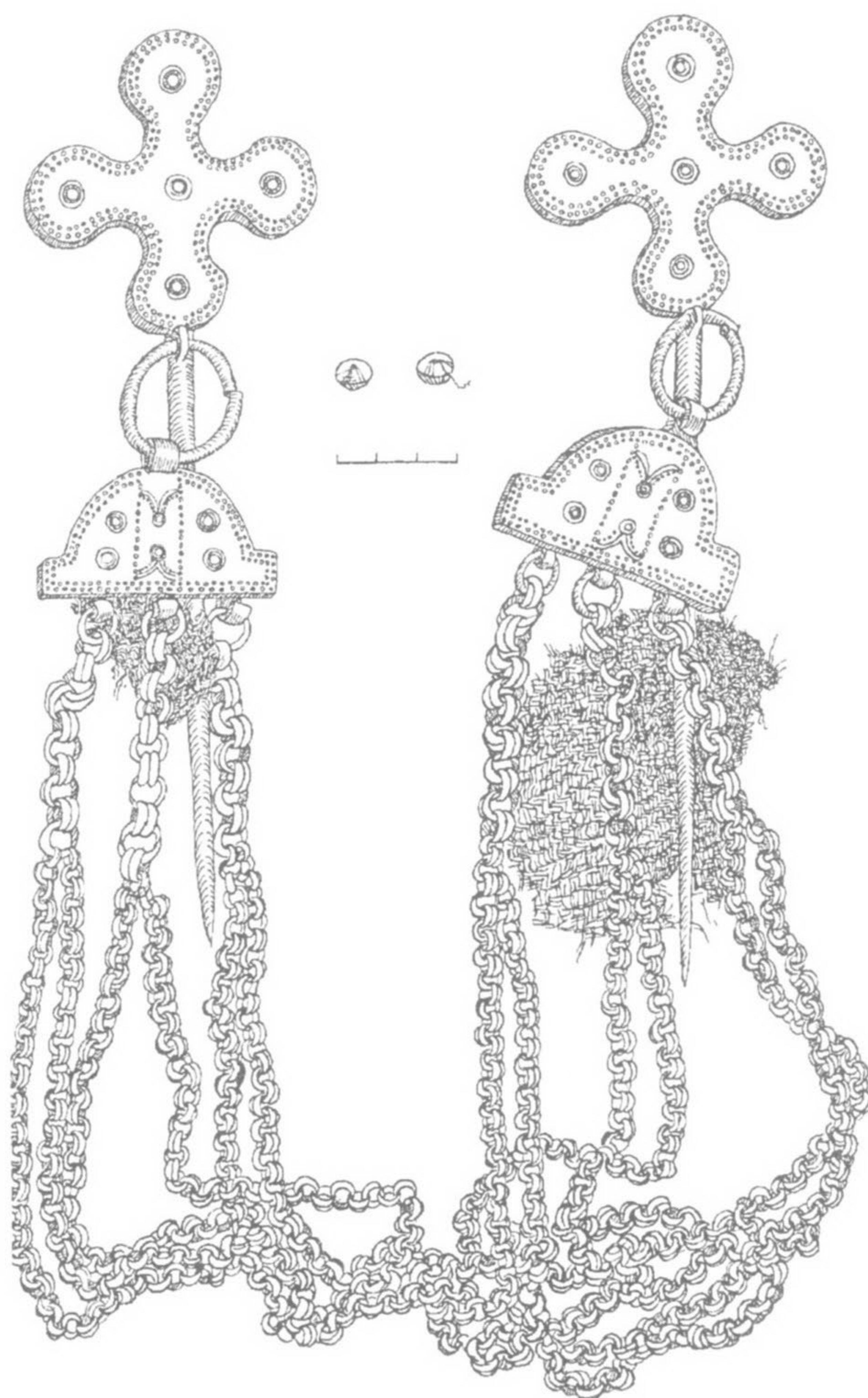
Šie kryžiniai smeigtukai yra skirtingi ir apdailos, ir dydžio, ir chronologijos atžvilgiu. Antai mergaičių smeigtukai, kurių joms įdėta tik po 1, retai kada puošti koncentriniais ratukais, išdėstytais kryžmų galuose bei galvutės viduryje. Užtat beveik prie visų prikabinta po žalvarinę grandinėlę (74 : 8 pav.). Geriau išlikusios siekė net apie 100–120 cm ilgio. Atkreipia dėmesį kape Nr. 184 rasto smeigtuko grandinėlė, suverta iš dvigubų grandelių, visiškai analogiškų toms, iš kokių padarytas galvos papuošalas, juosiantis mergaitės galvą (162 : 1; 195 : 1 pav.). Tokių gana kuklių apie 12,5–15,6 cm ilgio smeigtukų galvutės siekė 3,1–4,6 cm skersmens.

Ypač puošnus krūtinės papuošalas, sudarytas iš 2 kryžinių plokščių galvute smeigtukų, 2 pusbėnulių formos pakabučių ir prie jų prikabintų grandinėlių, buvo įdėtas moteriai, palaidotai kape Nr. 213. Visas galvučių ir pakabučių paviršius padengtas plona sidabro plokštele, ornamentuota įmuštų taškelių, koncentrinė ratukų kompozicijomis (196 pav.). Smeigtukus į porą jungia 6 ne trumpesnės kaip 100 cm ilgio žalvarinės grandinėlės, kurios suimtos po 2 ir prikabintos prie pakabučių.

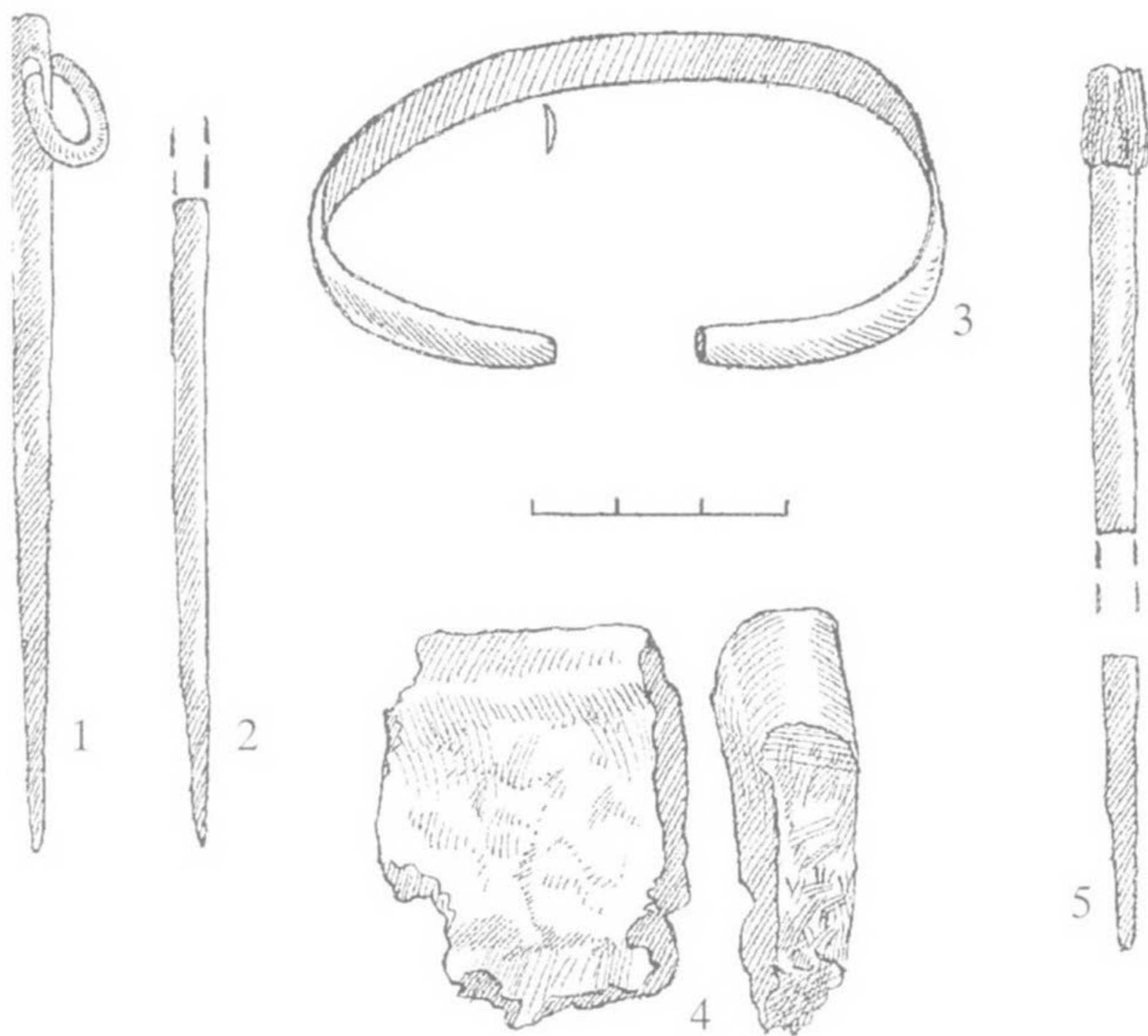
Ketvirtajai grupei priskiriami 4 smeigtukai su 5 kūgeliais ant galvutės (k. Nr. 4A). Dviejų 20–21,5 cm ilgio smeigtukų plokščios apie 4,2–4,3 cm skersmens

galvutės išlietos iš žalvario kartu su trumpučiais apie 0,7 cm aukščio smailais kūgeliais. Į kilpele, esančią galvutės apačioje, įverta po 2,1 × 2,8 cm dydžio akinių formos pakabėlę, sulenktą iš 0,25 cm storio vielutės. Smeigiamoji adata arčiau galvutės yra rombo pjūvio. Briaunelė puošta taškelių eilute. Antros poros 8,2 cm skersmens kryžinės galvutės padengtos žalvario plokštele ir papuoštos 5 kūgeliais. Žalvario plokštele padengti ir pusbėnulių formos pakabučiai, kurių po 1 prikabinta prie abiejų smeigtukų. Ir galvutes, ir pakabučius dengiančios plokštelės ornamentuotos koncentriniais ratukais, įkartėlių linijomis (6 pav.). Smeigiamoji adata arčiau galvutės yra rombo skerspjūvio. Smeigtukai siekia 23,3 ir 27 cm ilgio, pakabučiai – 5,2 cm aukščio ir 4,5 cm pločio.

Šie 4 smeigtukai su kūgeliais ant galvutės datuojami X–XI a. (LAA, 1978, p. 86). Kiti smeigtukai su apskritomis plokštelėmis kryžmų galuose rasti VII–VIII a. kapuose. Šiam laikotarpiui priskirtini ir atsitiktinai rasti analogiški kryžiniai smeigtukai.

196 pav. Krūtinės papuošalas iš moters kapo Nr. 213

197 pav. Moters įkapės iš kapo Nr. 139: 1, 2 – smeigtukai, 3 – apyrankė, 4 – puodo šukė, 5 – yla

Nuokamienių smeigtukų rasta 5 egz., kurių po 2 buvo dviejų moterų kapuose (Nr. 172, 221) ir 1 – atsitiktinis (pk. Nr. 57). Jų plėtėjančios ir storėjančios galvutės primena trimitą (84 : 1, 2 ; 190 : 3, 4 pav.). Galvučių šonai ornamentuoti skersiniais brūkšneliais, kartais išdėstant juos grupėmis. Galvučių apačioje padaryto paplatinimo viduryje yra skylutė su grandele. Paplatinimas puoštas brūkšneliais, projektuotais nuo skylutės į kraštus. Visi smeigtukai žalvariniai, siekia 19–22,5 cm ilgio. Galvučių viršus yra apie 2,6–3 cm skersmens. Prie vieno smeigtuko grandelės prikabinta puošmena: 2 žalvarinės apie 1,7 ir 5 cm ilgio įvijėlės ir 3 grandelės, suvertos ant virvutės (k. Nr. 172).

Analogiški smeigtukai Lietuvoje buvo paplitę V–VIII a. (LAA, 1978, p. 78; VGA, 1996, 108 : 5 pav.). Žvilių kapinyne rastieji priklauso VII–VIII a.

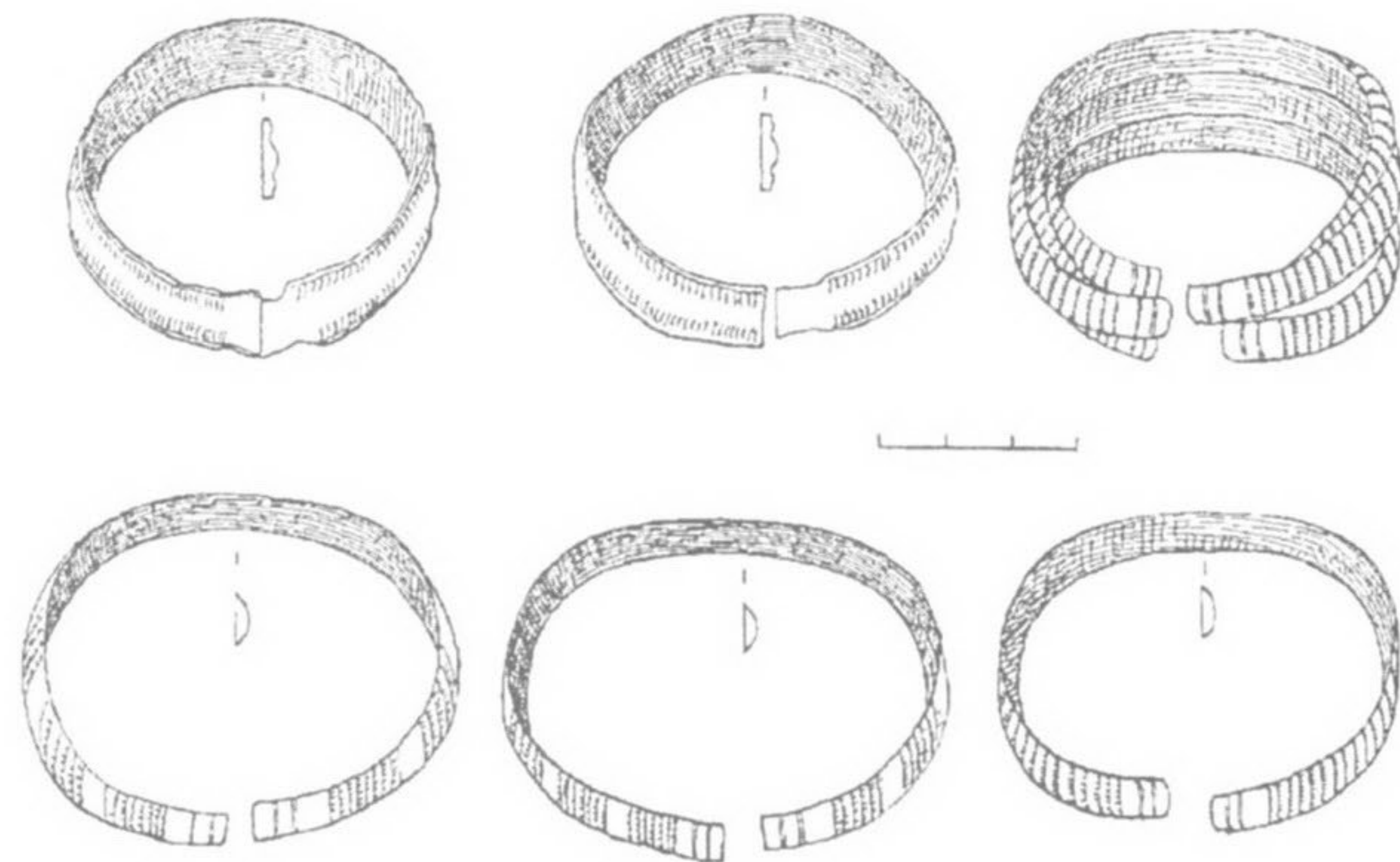
Ylos pavidalo smeigtukų tėra 4 egz. (k. Nr. 138, 139). Jie padaryti iš geležinio tiesaus virbelio su skylute viršuje (197 : 1 pav.). Į tą skylutę įverta geležinė apie 1 cm skersmens grandelė grandinėlei, kuri ir sujungia 2 smeigtukus į porą. Grandinėlė geležinė. Tokie krūtinės papuošalai abiem mirusiosioms į kapą buvo padėti taip, kad sulankuota grandinėlė būtų virš smeigtukų. Ir smeigtukai, ir grandinėlės labai paveikti korozijos, tačiau akivaizdu, kad į grandinėlę buvo įverta ir viena kita žalvarinė grandelė. Antai kape Nr. 138 rasta prie smeigtukų prikabinta geležinė grandinėlė turėjo ne mažiau kaip 5 žalvarines grandeles.

Geriau išlikę smeigtukai yra 8–9 cm ilgio. Juos jungiančių grandinėlių ilgis neaiškus. Mat ir viename, ir kitame kape krūtinės papuošalai dėl korozijos buvo pavirtę į sukietėjusį gniužulą.

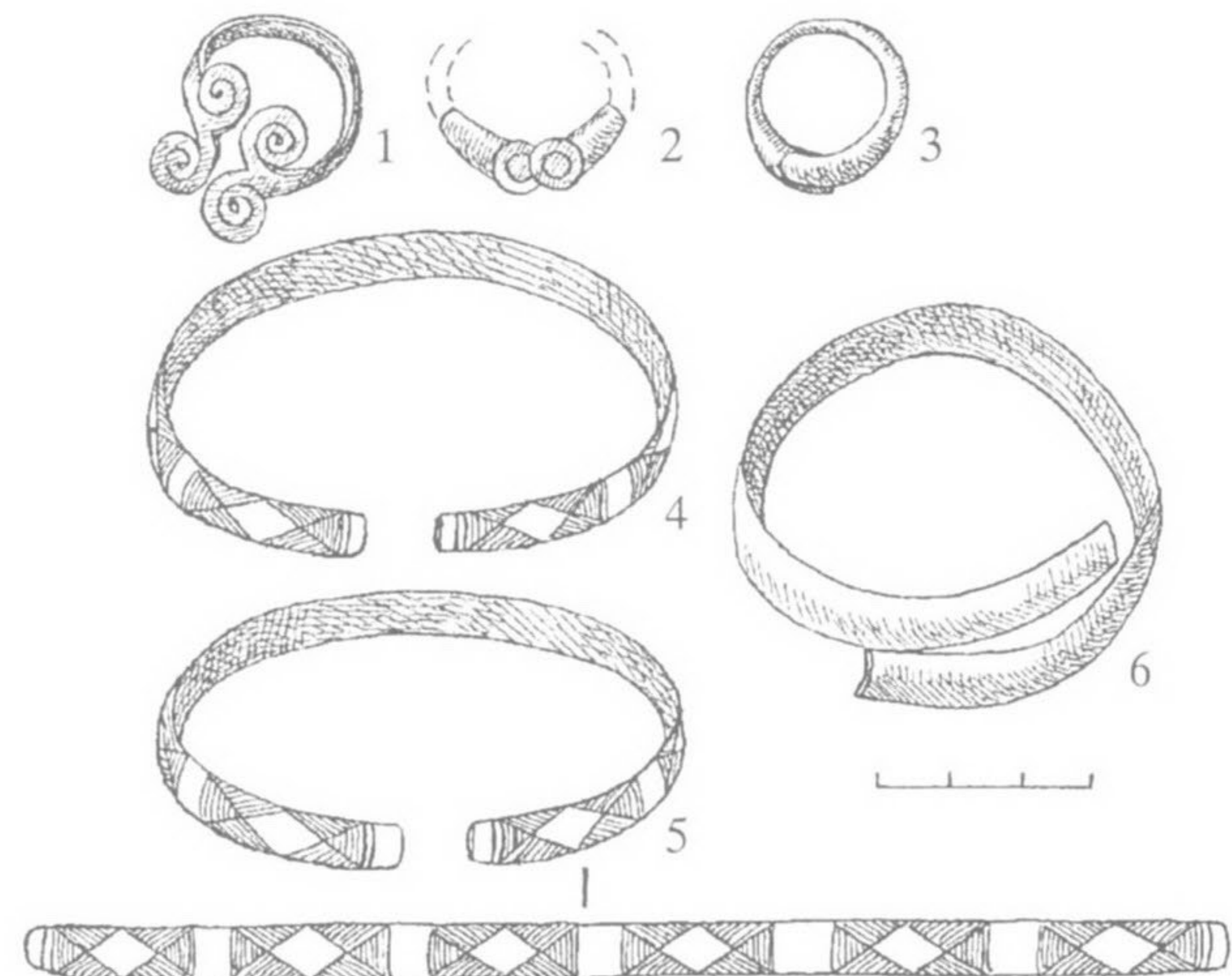
Lietuvos archeologinėje medžiagoje analogų šiems smeigtukams lig šiol nežinoma. Radimo aplinkybės rodo, kad šie papuošalai buvo kapuose, įrengtuose III–IV a. kapinyne. Labai tikėtina, kad ylos pavidalo smeigtukai yra iš IV a. Mat kartu su jais kapuose buvo šiam laikotarpiui priklausančių daiktų, pvz., antkaklė su rakto skylutės pavidalo užkaba, juostinių apyrankių, apvarų su stiklo karoliais, atvežtais iš Romos imperijos provincijų.

Visų suminėtų smeigtukų kolekciją papildė dar 10 geležinių (k. Nr. 7, 8, 151, 153, 170, 257, 263, 267, 300, 301) ir 5 žalvarinių (k. Nr. 4A, 233, 246 (2 egz.), 248) smeigtukų fragmentai. Dėl blogos jų būklės neaišku, kokiam tipui jie skirtini.

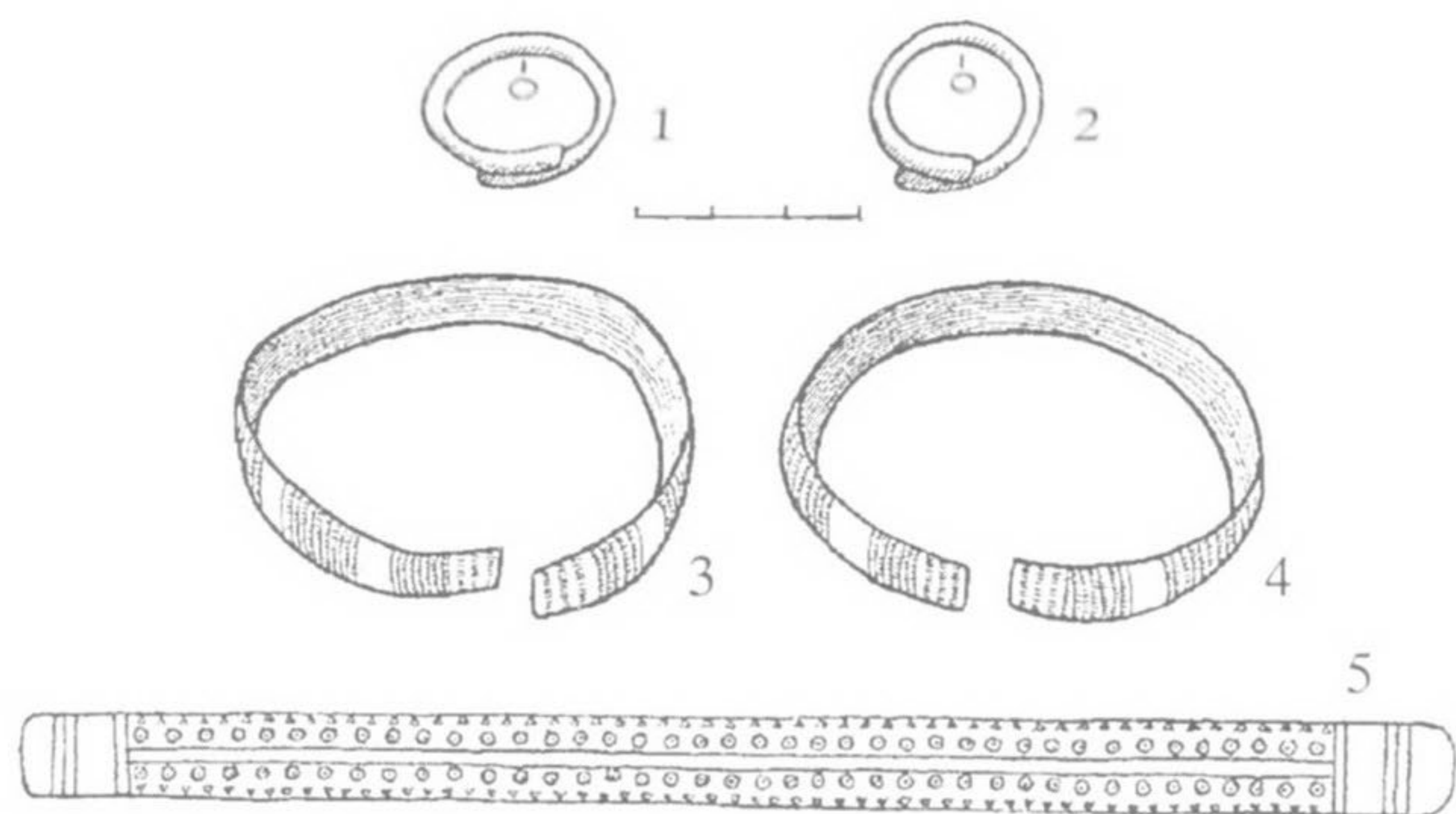
Rankų papuošalai. Apyrankės. Kapinyne rastos 184 žalvarinės apyrankės: 173 – kapuose (17 lent.), 11 – atsitiktinių (2 lent., LNM, 487 : 8, 29, 37, 38, 47). Skiriami keli šių papuošalų tipai. Tai juostinės, storagalės, įvijinės, rankogalinės ir apyrankės gyvūniniais galais.

198 pav. Apyrankės iš moters kapo Nr. 54

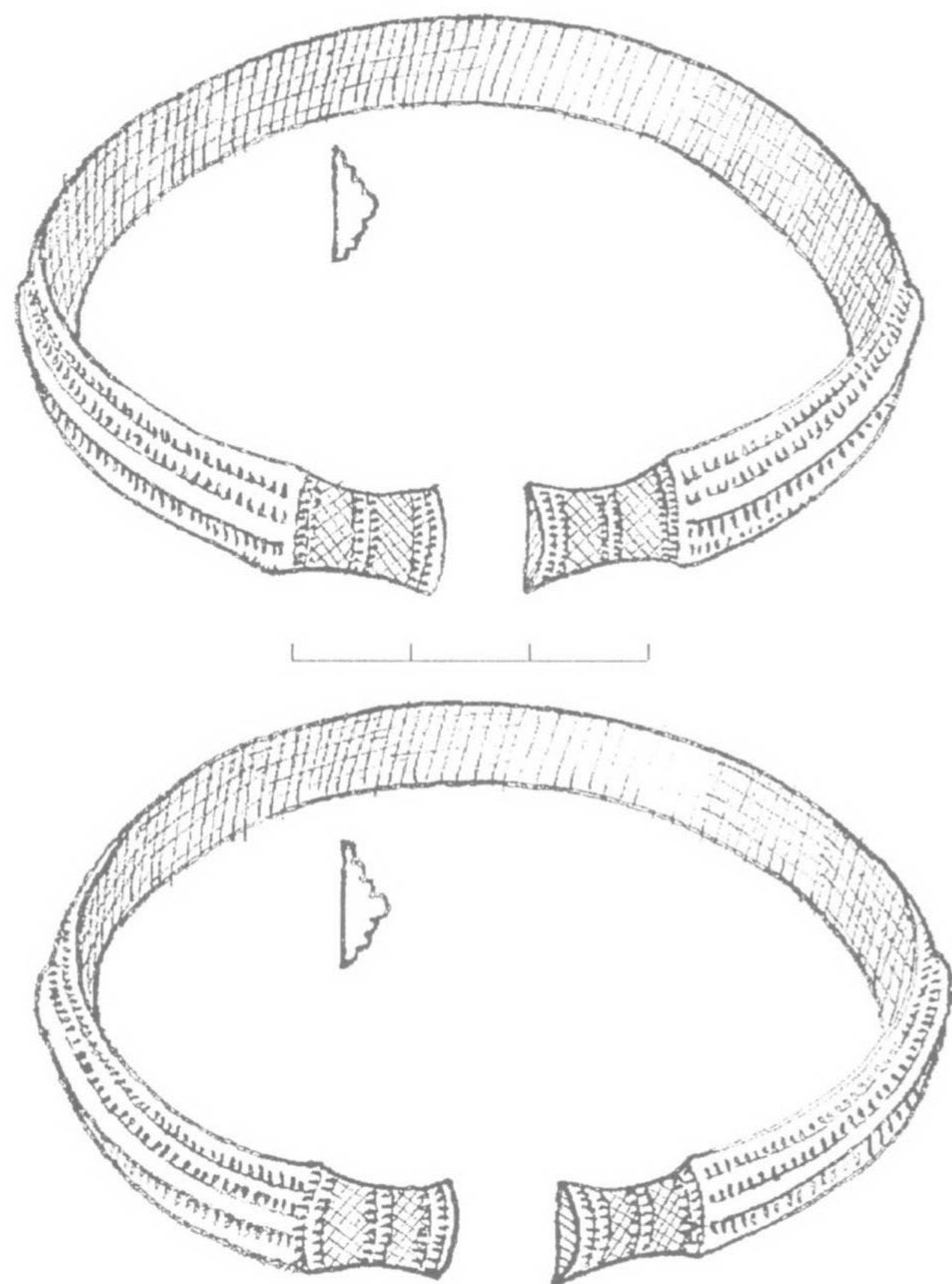

199 pav. Rankų papuošalai: 1–3 – žiedai, 4–6 – apyrankės (1 – k. Nr. 259, 2, 3 – k. Nr. 39, 4, 5 – k. Nr. 118, 6 – k. Nr. 110)

200 pav. Rankų papuošalai: 1, 2 – žiedai iš k. Nr. 87, 3, 4 – apyrankės iš kapo Nr. 87, 5 – apyrankės iš k. 278 ornamentinė kompozicija

Juostinės apyrankės pačios gausiausios: 135 egz. rasti 59 kapuose, 7 egz. – atsitiktinai. Vienos yra pusiau apvalaus (111 egz.), kitos – trikampio (24 egz.) pjūvio lankeliu. Pirmosios dažniausiai puoštos skersinių brūkšnelių grupėmis, kurių beveik visada ant lankelio yra arba 4, arba 6. Likę be ornamento tarpeliai kartais papuošti „X” ženklų (k. Nr. 274) (101 : 1–4 pav.). Daugelio apyrankių patys galiukai dar akcentuoti ir 2

201 pav. Apyrankės iš kapo Nr. 128

grioveliais (8 : 3, 7; 198 pav.). Keliolikos apyrankių pusiau apvalaus pjūvio lankelis, vos vos siaurėjantis galuose, yra neornamentuotas, o keliolikos – tik galai pabrėžti skersinių brūkšnelių grupe (56 : 4, 5 pav.). Be ornamento yra ir vienintelė apyrankė, kurios pusiau apvalaus pjūvio lankelis yra įgaubtas (k. Nr. 110). Papuošalas padarytas nerūpestingai: apie 0,8 cm pločio žalvarinė juostelė sulenkta ir taip smarkiai suspausta, kad galai užsikeistų (199 : 6 pav.). Tai berniuko papuošalas, užmautas ant mirusiojo kairės rankos (53 : 1A pav.).

Įvairiau išpuoštos tik kelios apyrankės. Antai kape Nr. 278 palaidotas berniukas ant kairės rankos turėjo apyrankę, kurios lankelis ornamentuotas išilginėmis įkartėlių ir ratukų eilėmis, šiek tiek susiaurinti galiukai – skersiniais brūkšneliais (200 : 5 pav.). Kad nenusmuktų nuo mirusiojo rankos, šis papuošalas taip suspaustas, jog galai yra gerokai užkeisti. Kelių apyrankių lankelis puoštas įžambių susikertančių linijų grupėmis, kurios sudaro brūkšniuotų trikampių (k. Nr. 129) arba rombų (k. Nr. 118) raštą, galai – skersinėmis linijomis (58 : 3, 4; 199 : 4, 5 pav.).

Šiai grupei priklausančios juostinės pusiau apvalaus pjūvio apyrankės yra lengvos, plonos, jų lankelis gana siauras, siekiantis dažniausiai 0,5–0,8 cm ir tik retai 0,9–1 cm pločio. Analogiški papuošalai Lietuvoje ypač madingi buvo III–IV a. (SGA, 1986, p. 143). Iš to paties laikotarpio yra ir Žviliuose rastos apyrankės.

Juostinių apyrankių trikampio pjūvio lankeliu yra 24 egz. (21 apyrankė – iš 12 kapų, 3 – atsitiktinės). Vienos apyrankės puoštos išilginėmis įkartėlių eilėmis, išdėstytomis abipus briaunelės, truputį suspausti ar profiliuoti galai – skersinėmis įkartėlių linijomis, rečiau – dar ir tinkleliu (58 : 2; 201 pav.) arba palikti visai be ornamento. Kitų apyrankių lankelis neornamentuotas, tačiau kai kurių patys galai vis dėlto papuošti skersinių brūkšnelių grupe.

Ir šios juostinės apyrankės yra lengvos, plonos. Jų lankelis tėra 0,6–0,8 cm pločio, išskyrus 2 papuošalus su 0,9 ir 1,2 cm pločio lankeliu. Dalis apyrankių yra šiek tiek siaurėjančios į galus.

Juostinės apyrankės trikampio pjūvio lankeliu yra iš to paties laikotarpio, kaip ir apyrankės pusiau apvalaus pjūvio lankeliu. Žviliuose iširta kapų (Nr. 50, 54), kuriuose palaidoti mirusieji net papuošti abiejų rūšių juostinėmis apyrankėmis.

Storagalių apyrankių rasta 15 egz. (k. Nr. 40, 47, 82, 85, 88, 101, 105, 109, 113, 140, 260, 261 (2 egz.), 295, 301). Jos padarytos iš 0,3–0,6 cm storio apvalaus pjūvio vielos. Keliais milimetrais (nuo 0,15 iki 0,6) pastorinti galai daugiausia yra taip pat apvalaus pjūvio ir siekia 0,5–1 cm storio (42 : 7; 45 : 1; 62 : 3; 94 : 5; 96 : 3 pav.). Tik 4 apyrankių pastorinti galai yra

briaunoti, siekiantys 0,7–1,1 cm (31 : 3; 96 : 2 pav.). Iš visų Žviliuose rastų storagalių apyrankių labiausiai skiriasi rastoji vyro kape Nr. 113. Ji yra ne tik masyvesnė už kitas, bet ir padaryta ne iš apvalaus, bet iš pusiau apvalaus pjūvio 1,1 cm storio vielos. Truputį pastorinti galai (1,4 cm pločio) papuošti skersine smulkių ratukų eile (56 : 7 pav.).

Archeologinėje literatūroje iki šių dienų yra išviespatavusi nuostata, kad storagalės apyrankės Lietuvoje plito V a. pradžioje, ypač būdingos V a. antrajai pusei – VI a. (VGA, 1996, p. 250). Tokiai šių papuošalų chronologijai pamatas paklotas dar prieš 60 metų (Puzinas, 1938, p. 250). Tačiau per dešimtmečius sukaupta archeologinė medžiaga vis labiau verčia abejoti išisenėjusiu požiūriu ne tik į storagalių apyrankių, bet ir į kai kurių kitų papuošalų chronologiją*.

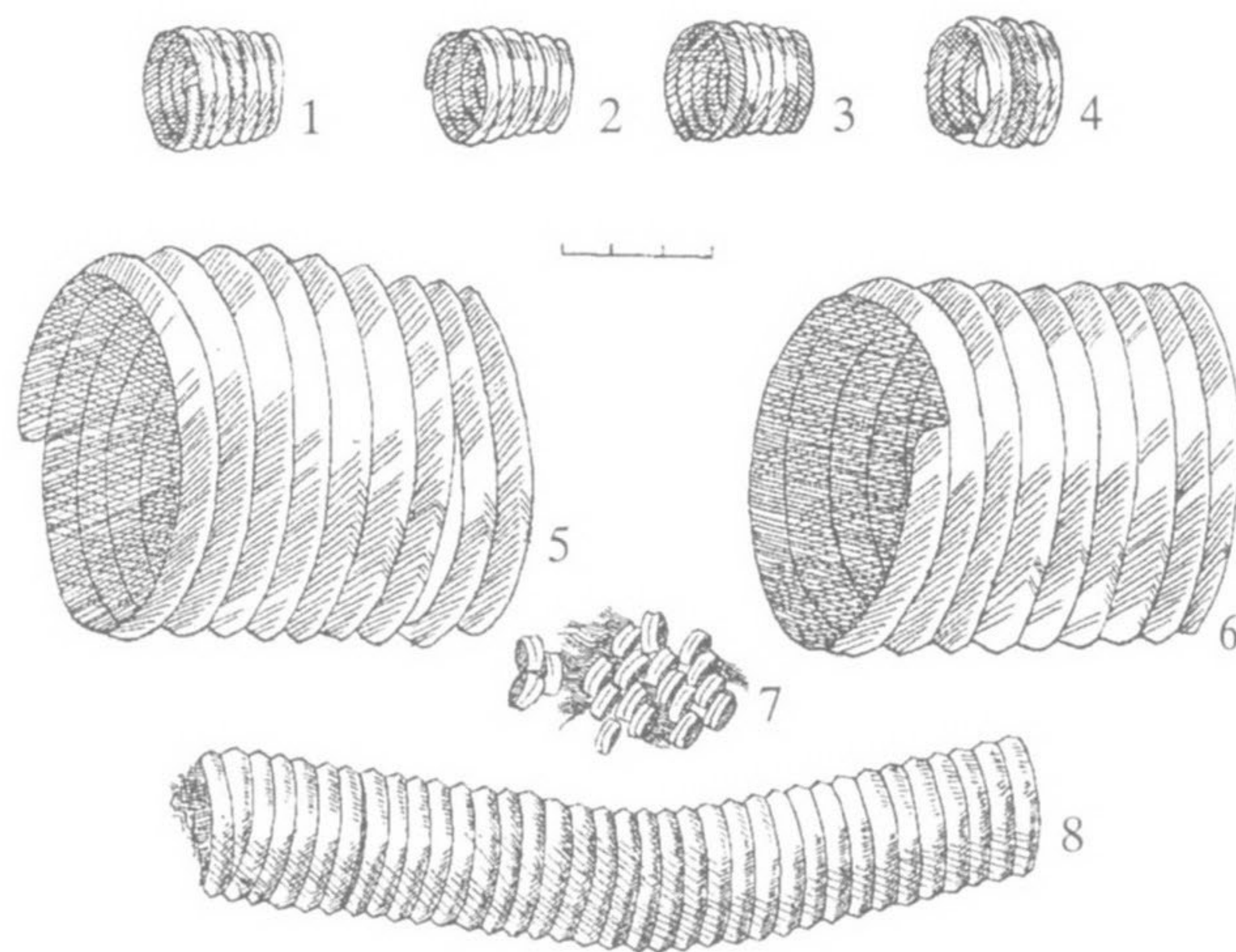
Remdamiesi išivyravusiu teiginiu, kad storagalės apyrankės Lietuvoje pradėtos nešioti tik nuo V a., tyrinėtojai kartais pakliūva į kolizijos pinkles. Antai skelbdamas Ankštakių kapinyno (Kretingos r.) kasinėjimų rezultatus, publikacijos autorius nurodo, kad kape Nr. 11 rastas smeigtukas apskrita galvute su iškilu viduriu yra analogiškas kitiems šio tipo papuošalams, kurie II–III a. buvo paplitę Vakarų Lietuvoje. Tačiau Ankštakių toks radinys jau datuojamas V–VI a. vien tik todėl, kad kape kartu buvo ir apyrankė storėjančiais galais (Michelbertas, 1968a, 3 pav., p. 113). Kodėl ne priešingai? Juolab, kad tas pats autorius kitame veikale pridėtoje senajame geležies amžiuje paplitusių papuošalų grupių chronologinėje schemoje ir tekste be jokių išlygų nurodo, jog smeigtukai apskritomis galvutėmis su iškilu viduriu Lietuvoje pasirodė C_{1a} periodo pabaigoje, juos nešiojo C_{1b} – C_2 , galbūt dar ir C_3 periode (SGA, 1986, p. 133 ir lentelė), t. y. šie papuošalai buvo paplitę iki IV a.

Panaši situacija susidarė ir skelbiant kai kurių kitų kapinynų kasinėjimo rezultatus. Antai aptariant Lazdininkų kapinyne (Kretingos r.) rastas dėželines antkakles, neabejojama, kad jos yra iš III a. Tačiau rastas kape Nr. 16 toks pat papuošalas datuojamas net V–VI a. vien todėl, kad kartu buvo aptikta ir storagalė apyrankė (Butėnienė, 1968, p. 150). O juk analogiškos dėželinės antkaklės, rastos Vakarų Lietuvoje kasinėjant kapus su akmenų vainikais, priklauso III–IV a. (LAA, 1978, p. 17; SGA, 1986, p. 97 ir lentelė).

Besąlygiškai laikantis sustabarėjusios storagalių apyrankių chronologijos, nuo seno išviespatavusios tarp Lietuvos archeologų, reikėtų keliolika ir Žviliuose tyrinėtų kapų priskirti V–VI a. Bet to daryti pirmiausia

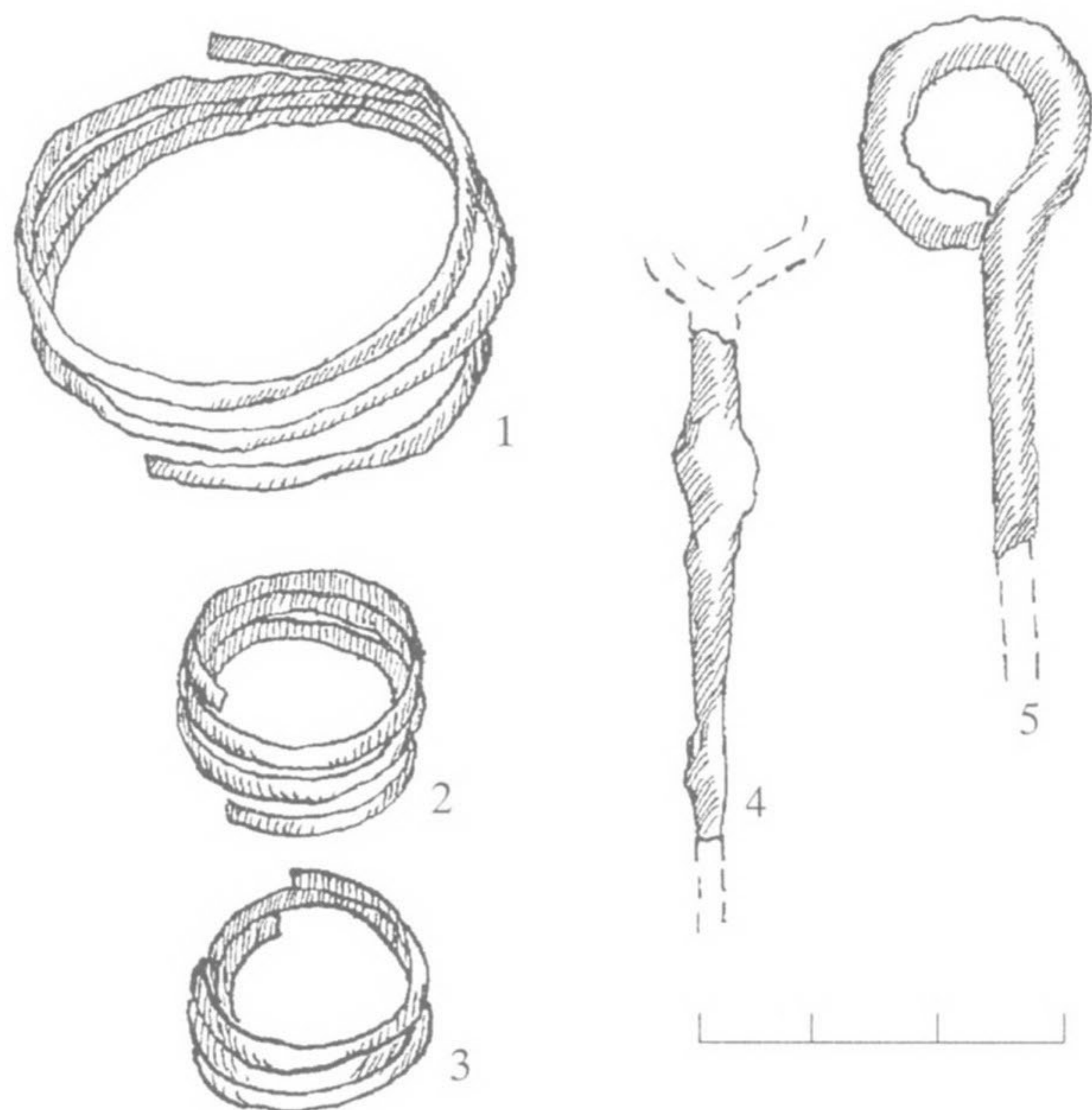
neleidžia faktas, jog visi kapai, kurių inventoriuose buvo storagalių apyrankių, Žviliuose atkasti toje kapinyno dalyje, kur mirusieji laidoti III–IV a. Kitas faktas, verčiantis kritiškai vertinti nuo seno išsigalėjusią storagalių apyrankių chronologiją – kartu su apyrankėmis rasti dirbiniai, kurie Lietuvoje buvo paplitę III–IV a. Kad Lietuvoje storagalės apyrankės pradėtos nešioti bent jau IV a., jei ne anksčiau, bene vaizdingiausiai parodo kabo Nr. 88 radiniai, tarp kurių buvo ir ankstyva lankinė žieduotoji segė (44, 45 : 3 pav.), priklausanti pirmajai šio tipo segių grupei, Lietuvos archeologų datuojamai III–IV a. (LAA, 1978, p. 40). Kaimyninėse prūsų žemėse tokie papuošalai paplito anksčiau, t. y. II–III a. sandūroje (Okulicz, 1973, 190 : c pav.). Beje, jų kapinyuose randama ir apyrankių truputį storėjančiais apvalaus pjūvio galais. Kai kurios jų yra iš II a. (Okulicz, 1973, 185 : g pav.). Tuo metu storagalės apyrankės buvo žinomos ir kai kuriuose kituose Vidurio Europos kraštuose (Filip, 1956, p. 485). Ta proga verta paminėti, kad Lietuvos archeologų darbuose jau yra pareikšta nuomonė, kad vietos gyventojai storagalėmis apyrankėmis galėjo puoštis bent jau senojo geležies amžiaus pabaigoje (Vaitkunskienė, 1989a, p. 62). Tokią prielaidą remia ir nauja archeologinė medžiaga, sukaupta per pastaruosius metus.

Antai Baitų (Klaipėdos r.), Lazdininkų (Kretingos r.) kapinyuose, Pavajuonio-Rėkučių pilkapinyne (Švenčionių r.) kasinėjant III–IV a. kapus, rasta žalvarinių ir sidabrinių apyrankių storėjančiais galais (Banytė, 1992, p. 72; Butkus, 1997š, p. 36–38, 117–118 pav.; Semėnas, 1997š, p. 14).

202 pav. Moters papuošalai iš kabo Nr. 213: 1–4 – žiedai, 5, 6 – apyrankės, 7, 8 – apgalvio dalys

* Šiuo klausimu 1996 m. Kernavėje vykusioje respublikinėje archeologų konferencijoje autorė skaitė pranešimą „Dėl kai kurių geležies amžiaus papuošalų chronologijos“.

203 pav. Mergaitės papuošalai iš kapo Nr. 46: 1 – apyrankė, 2, 3 – žiedai, 4, 5 – smeigtukai

Žvilių kapinyne storagalės apyrankės aptiktos beveik vien vyriškos lyties individų kapuose. Mirusiesiems jos užmautos ant kairės rankos. Dar po tokią įkapę turėjo moteris (k. Nr. 101) ir mergaitė (k. Nr. 109).

Įvijinių apyrankių rasta 24: 22 – kapuose ir 2 – atsitiktinai (pk. Nr. 57, 62). Jos padarytos iš 0,2–0,8 cm pločio pusiau apvalaus arba trikampio skerspjūvio vielos. Geriau išlikusios yra 9–10 apvijų (k. Nr. 213; 202 pav.). Kartais apyrankių galai kiek išploti arba vienas kuris nors galas šiek tiek susiaurintas, smailėsnis. Kai kurių apyrankių galinės apvijos ornamentuotos eglutės motyvais.

Šie papuošalai – moterų ir vaikų įkapės. Dažniausiai apyrankė būna užmauta tik ant vienos kurios rankos ir tik retai – ant abiejų (k. Nr. 4A, 177, 183, 213).

4 apyrankės, rastos III–IV a. kapuose, yra vaikiškos, pastebimai prastesnio darbo, laisvai suvytos iš siauros apie 0,2–0,25 cm pločio vielos (k. Nr. 46, 88, 109, 280; 203 : 1 pav.). VII–VIII a. (k. Nr. 167, 170, 177, 178, 180, 181, 183, 184, 188, 189, 198) ir X–XII a. (k. Nr. 4A) datuojamos apyrankės yra gerokai masyvesnės, be to, tampriau suvytos. Geriau išlikusios siekia 5,7–8,8 cm aukščio (69 : 8; 74 : 6, 7; 75 : 4; 202 : 5, 6 pav.). Analogiškos apyrankės laikomos dažnu radiniu, aptinkamu įvairaus laikotarpio geležies amžiaus kapinyuose (LAA, 1978, p. 93; SGA, 1986, p. 146). Tačiau su jomis Žviliuose tebuvo palaidota 18 mirusiųjų.

Rankogalinėmis apyrankėmis papuošta tik viena moteris (k. Nr. 197). Ant abiejų jos rankų po vieną

užmauti tokie žalvariniai papuošalai yra cilindro formos su aukšta iškilia (apie 1,5 cm aukščio) išilgine briauna (77 : 5, 6 pav.). Galai susiliečia. Apyrankės siekia net 7,8 cm pločio. Jos kraštai papuošti 3 horizontaliomis linijomis.

Šio tipo apyrankių rasta ir kituose regione kasinėtuose kapinyuose (Kaštaunaliai, Pagrybis, Požerė). Manoma, kad tokiais papuošalais VII–VIII a. puošėsi žemaitės ir žiemgalės (LAA, 1978, p. 92; VGA, 1996, p. 254). Žvilių radiniai taip pat yra iš to paties laikotarpio, nes kape su apyrankėmis buvo ir tokie VII–VIII a. dirbiniai, kaip kiaurakryžmiai smeigtukai, puošnūs apgalvis, priekyje supintas iš siūlų bei žalvarinių grandelių ir su didele įvija ant pakaušio.

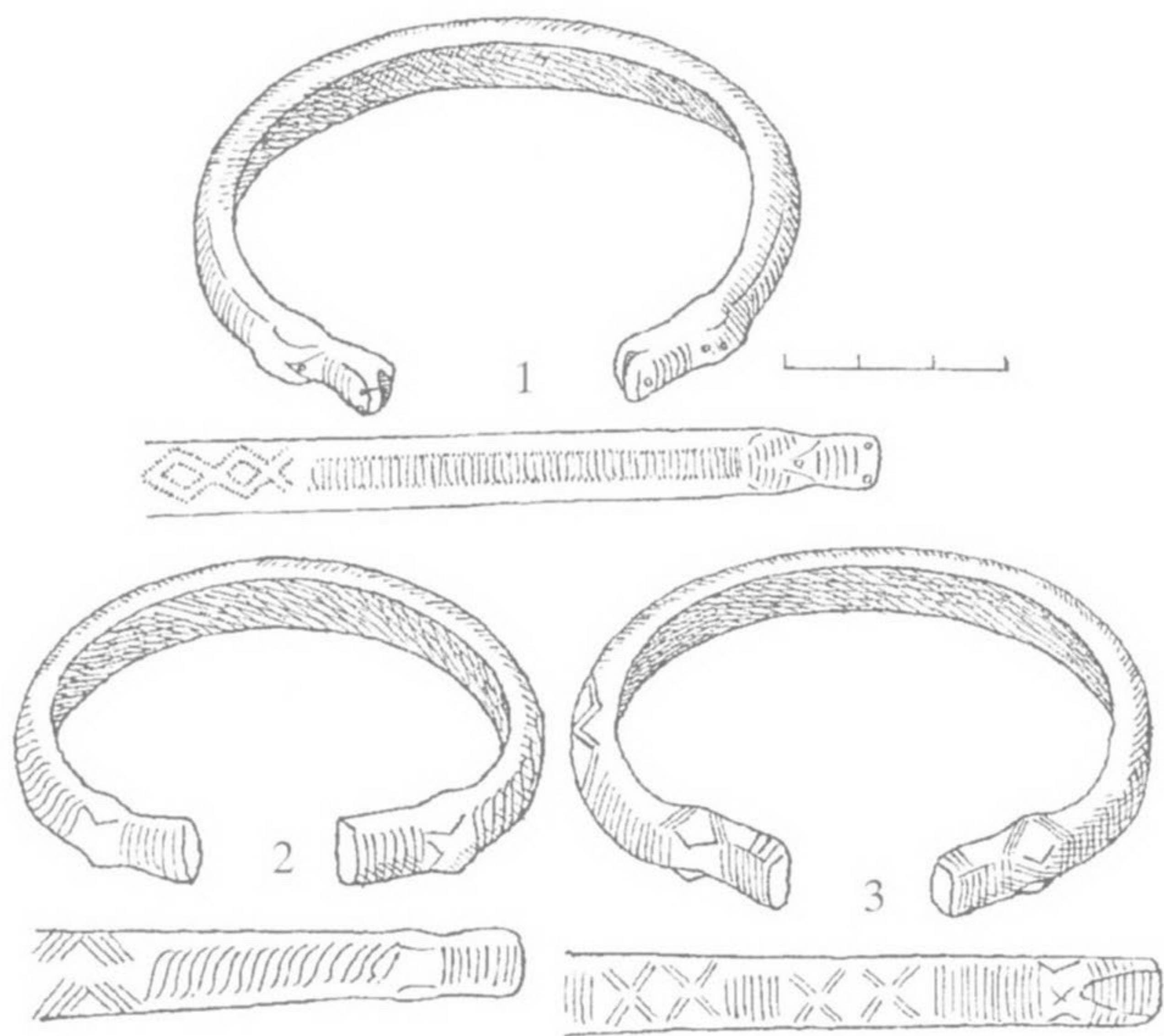
Masyvi vadinamoji *karių apyrankė* terasta vyro kape Nr. 160. Mirusiajam ji užmauta ant kairiosios rankos. Apyrankė yra trapecijos skerspjūvio. Lankelio vidurys šiek tiek įlenktas, yra apie 0,9 cm pločio. Platinėjantys galai susiliečia. Jie yra 1,5 cm pločio ir 1,5 cm aukščio (185 : 1 pav.). Lankelio briaunos puoštos iš smulkių trikampių ir rombų sukomponuotomis ornamentu juostomis, galai – smulkiomis įkartėlėmis, sudarančiomis y formos raštą.

Ilgą laiką buvo manoma, kad tokio tipo apyrankės yra būdingos latgaliams ir kad jos yra iš X–XI a. (LAA, 1978, p. 96). Bet štai Žviliuose šis papuošalas rastas kape kartu su lankine skliutakoje sege, datuojama ne vėliau kaip VIII a. Paskelbus šį faktą (Vaitkunsienė, 1988, pav. 13), teko „pasendinti“ ir kitas Lietuvoje rastas vadinamąsias kario apyrankes, kurios daugiausia yra iš suardytų kapų (VGA, 1996, p. 256). Taigi Žvilių apyrankė priklauso VIII a. Jai analogijų yra Latvijos archeologinėje medžiagoje (Daiga, 1974, 2 pav.). Kario apyrankės – būdingi latgalių papuošalai. Latgalos archeologiniuose paminkluose jų rasta keli šimtai, o pavienių pasitaikė ir Latvijos Žiemgaloje (Daiga, 1974, p. 174).

Apyrankių gyvūniniais galais aptikta 4 egz., kurių 2 buvo kapuose (Nr. 4A, 4B) ir 2 – atsitiktinės (LNM, 487 : 8, 29). Pusiau apvalaus pjūvio apie 1–1,2 cm pločio žalvariniai lankeliai galuose yra užbaigti stilizuoto gyvūno galvutėmis su išryškintomis stačiomis auselėmis. Šiek tiek suspausti snukučiai papuošti skersiniais brūkšneliais. Tokiais pat brūkšneliais pagražinti ir apyrankių lankelio šonai. Ornamentą pagyvina iš susikertančių linijų sukomponuoti rombų motyvai (204 pav.).

Apyrankės gyvūniniais galais Lietuvoje pradėtos nešioti X a., ypač paplito XI–XIII a. (LAA, 1978, p. 97). Žvilių radiniai aptikti toje kapinyne pusėje, kur mirusieji laidoti X–XII a.

Toje pusėje kasinėjant mergaitės kapą Nr. 18, be kitų įkapių, rastos ir 2 žalvarinės apyrankėlės. Matyt,

204 pav. Apyrankės gyvūniniais galais iš kapo Nr. 4

jos buvo blogos būklės, nes tyrinėjimų ataskaitoje nėra nei jų aprašo, nei piešinio (Tautavičius, 1968š, p. 20). Nė viena nepateko ir į muziejų fondus, kuriuose saugomi Žvilių kapinyno radiniai.

Dar viena neaiškaus tipo apyrankėlė rasta suardytame vaiko kape Nr. 269. Ji yra žalvarinė tor-diruotu lankeliu, galai nulaužti. Apyrankėlę tenka datuoti III–IV a., nes ji puošė mirusįjį, palaidotą to laikotarpio kapinyne.

Žiedai. Kapinyne rasti 174 žalvariniai žiedai: 164 aptikti atkasant 115 kapų (lent. 17), 7 – tyrinėtose perkasose (2 lent.) ir 3 – atsitiktinai (LNM, 487 : 39, 40, 46). Šie rankų papuošalai yra 2 tipų: įvijiniai ir juostiniai.

Daugiausia rasta *įvijinių žiedų* – net 129 egz. (202 : 1–4; 203 : 2, 3 pav.). Didžioji jų dalis susukta iš 0,25–0,35 cm pločio pusiau apvalaus pjūvio vielutės. Likusieji padaryti iš 0,15–0,3 cm pločio apvalaus arba trikampio pjūvio vielutės: ir vienu, ir kitu yra apylygiai. Įvijiniams žiedams labai retai naudota plokščia (k. Nr. 180), tor-diruota (k. Nr. 97) arba įgaubta (k. Nr. 252) vielutė. Geriau išlikę žiedai yra 2–7 apvijų. Kartais jos visos papuoštos skersiniais brūkšneliais (k. Nr. 219), kartais tik 2 galinės arba 2 vidurinės pagražintos „eglutės“ motyvais (k. Nr. 213). Reti žiedai su nusmailintais ar išplotais galiukais (k. Nr. 159, 180, 184).

Kaip rodo Žvilių kapinyno radiniai, įvijiniais žiedais, susuktais iš įvairaus pjūvio vielutės, vietos gyventojai puošėsi per visą geležies amžiaus laikotarpį.

Atskirą įvijinių žiedų variantą sudaro bent 10 žiedų su paplatinta vidurine apvija, kuri plačiausioje vietoje siekia iki 0,7–1,1 cm pločio (k. Nr. 40 (2 egz.), 44, 55, 115, 121, 123, 130, 133, 136, 266). Išplatintos dalies

pakraščiai kartais dar pagražinti 1–2 įrėžtomis linijomis. Šie papuošalai paprastai yra 3 apvijų (34 : 5; 59 : 5 pav.).

Pirmojo varianto įvijiniai žiedai būna įprastas radinys kasinėtuose geležies amžiaus kapinyuose, o antrojo – daug retesni. Manoma, kad žiedai su paplatinta vidurine apvija Lietuvoje pradėti nešioti jau IV a. (SGA, 1986, p. 152), bet labiau paplito tik V–VI a. (VGA, 1996, p. 257). Žviliuose rastieji priklauso prie ankstyvųjų, nes visi jie buvo kapuose, tyrinėtuose III–IV a. kapinyno teritorijoje.

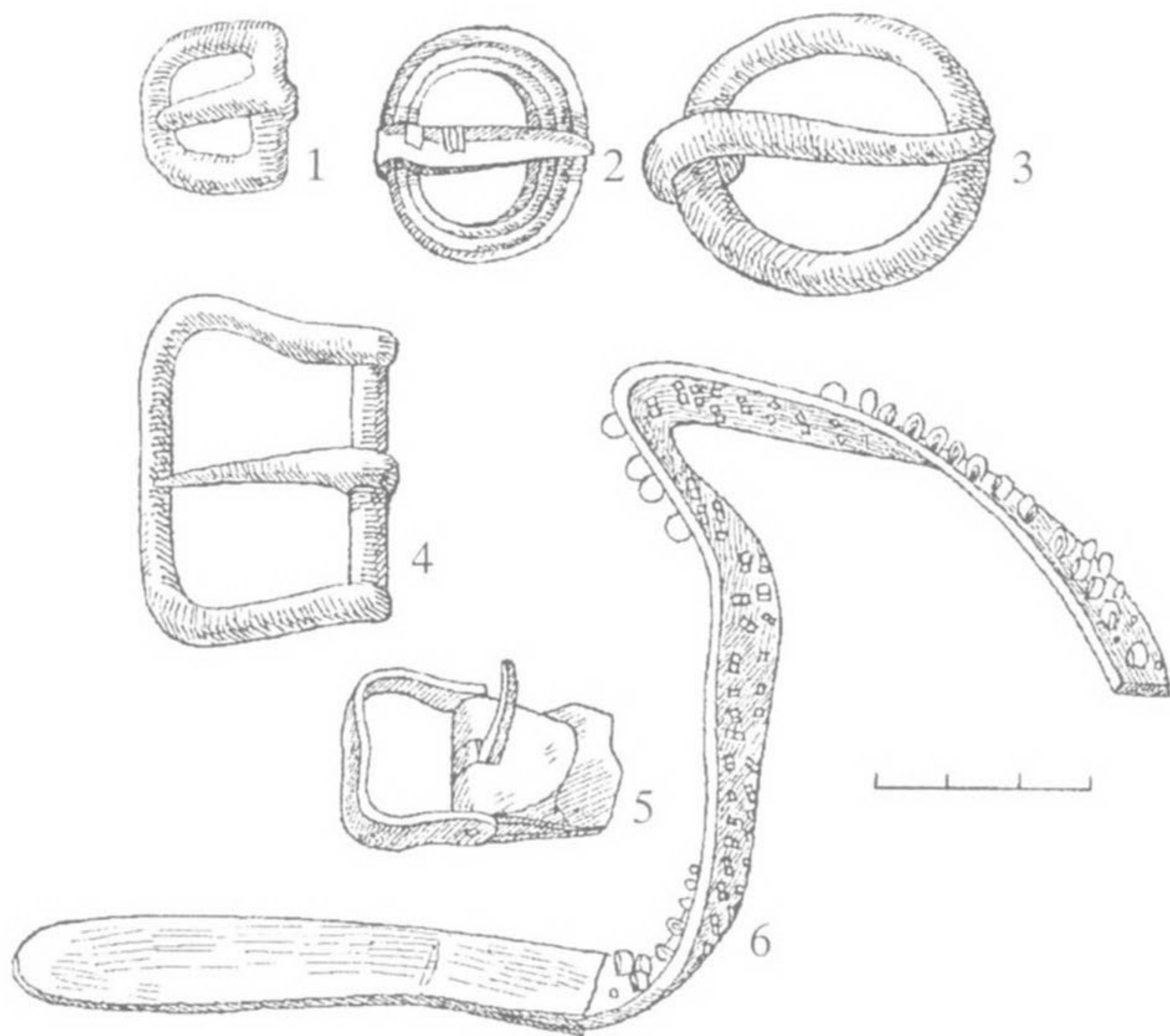
Juostinių žiedų terasta 22. Jie dvejopi. Vieni primena 1,6–2,7 cm skersmens grandeles, padarytas iš apvalaus pjūvio apie 0,25–0,35 cm storio vielutės (k. Nr. 91, 106, 167, 178, 183 (2 egz.), 217, 224, 225, 253). Jie uždari, t. y. susisiekiančiais galais (74 : 9, 10 pav.). Šiai grupei priskirtini dar 3 taip pat susisiekiančiais galais uždari žiedai, kurių 2 padaryti iš 0,6 cm pločio juostelės (k. Nr. 222, 275) (184 : 3 pav.), trečiasis – iš 0,5 cm pločio šiek tiek išgaubtos juostelės (k. Nr. 48). Paskutiniojo, truputį deformuoto žiedo galiukai papuošti skersiniais brūkšneliais.

Antrajam juostinių žiedų variantui priklauso 9 egz. (39 (2 egz.), 87 (2 egz.), 99, 182, 204, 265, 295). Šie nuo pirmųjų skiriasi tuo, kad jų galai yra užkeisti (199 : 3; 200 : 1, 2 pav.) ir keliais milimetrais pastorinti. Be to, jie padaryti iš apvalaus pjūvio vielutės, išskyrus vieną žiedą, sulenktą iš pusiau apvalaus pjūvio vielutės (k. Nr. 265). Dviejų žiedų (k. Nr. 39) užkeisti pastorinti galai yra paploti ir papuošti įrėžtu ratuku (199 : 2 pav.).

Abiejų variantų juostiniams žiedams analogijų yra I–IV a. archeologinėje medžiagoje (SGA, 1986, p. 150, 151). Kaip rodo Žvilių kapinyno radiniai, tokio pavidalo papuošalai buvo nešioti ir vėliau, t. y. net VII–VIII a. Ko gero, šio tipo žiedus tada nešiojo tik vietos gyventojai. Mat tyrinėtojai, klasifikuodami Lietuvos archeologiniuose paminkluose iki šiol aptiktus V–IX a. dirbinius, nurodo tik kito tipo juostinius žiedus (VGA, 1996, p. 257).

Ir įvijiniai, ir juostiniai žiedai – suaugusių ir vaikų, vyrų ir moterų įkapė. Bet žiedai su paplatinta vidurine įvija daug dažniau buvo užmauti ant moteriškos lyties mirusiųjų rankos.

Pats originaliausias žiedas rastas suardytame vyro kape Nr. 259. Jis padarytas iš 0,3 cm pločio žalvarinės juostelės, kurios abu galai įpjauti ir susukti į 4 sraigeles. Taigi priekyje žiedas yra lyg su akute, siekiančia apie 2,1 cm skersmens (199 : 1 pav.). Manoma, kad Lietuvoje tokie žiedai buvo reti, vienas kitas nešiotas nuo II–III a. iki pat XI–XII a. (VGA, 1996, p. 257). Tokį vėlyvą žiedą, analogišką Žviliuose rastajam, „Žemaitijos“ ekspedicija aptiko, kasinėdama X–XII a. kapus Žasino kapinyne (Vaitkunsienė, 1978š, 57 pav.). Dėl

205 pav. Sagtys ir diržo dalis su apkaustu: 1 – k. Nr. 60, 2 – k. Nr. 97, 3 – k. Nr. 209, 4 – k. Nr. 59, 5, 6 – k. Nr. 202

Žviliuose rasto žiedo chronologijos nėra abejonių. Mat vyras, papuoštas šiuo žiedu, buvo palaidotas III–IV a. kapinyne.

Kai mirusį puošdavo keliais (2–4) žiedais, dažniau parinkdavo vienodus. Bet nevengta ant rankų užmauti ir skirtingų žiedų: įvijinį bei juostinį užkeistais galais (k. Nr. 39, 48) arba įvijinį bei juostinį susiekiančiais galais (k. Nr. 91, 167, 178), arba įvijinį bei su paplatinta vidurine apvija (k. Nr. 40, 44, 115, 121, 130, 266).

Diržai. Kad mirusieji buvo laidojami su šiomis įkapėmis, rodo 78 vyrų ir berniukų kapuose rastos geležinės, rečiau žalvarinės sagtys bei kur ne kur išlikę odinių juostų fragmentai su žalvariniais apkaustais (17 lent.). Dar 7 geležinės ir žalvarinės sagtys aptiktos atsitiktinai kasinėtose perkasoje (2 lent.).

Daugiausia yra sagčių ovaliais rėmeliais (34 egz.). Tarp jų tik 3 žalvarinės, kitos – geležinės (22 : 1; 54 : 5; 57 : 5 pav.). Visos padarytos iš 0,35–0,7 cm storio apvalaus pjūvio vielos. Kai kurių sagčių priekinė dalis keliais milimetrais pastorinta ir yra nuo 0,5 iki 1,2 cm storio. Tik vienos žalvarinės sagties pastorintoji dalis briaunota, o liežuvėlis papuoštas skersinių brūkšnelių grupe (k. Nr. 97; 205 : 2 pav.). Sagtys gana įvairaus dydžio. Pvz., vaikų kapuose rasta mažesnių, kartais siekiančių tik 2 × 2,5 cm dydžio, o vyrų kapuose buvo net 3,5 × 6 ar 4 × 5 cm dydžio sagčių. Visos ovaliais rėmeliais sagtys rastos senojo geležies amžiaus kapinyne.

Perpus mažiau (16 egz.) yra sagčių D raidę primenančiais rėmeliais (205 : 1, 4, 5 pav.). Geležinės padarytos iš apvalaus ar keturkampio pjūvio vielos, viena

žalvarinė sagtelė – iš plokščios vielutės. Tik 2 sagčių priekinė dalis kone dukart storesnė (k. Nr. 56, 260). Šio pavidalo dirbiniai siekia nuo 2 × 2,5 iki 5 × 4 cm dydžio. Visi jie taip pat rasti senojo geležies amžiaus kapinyne.

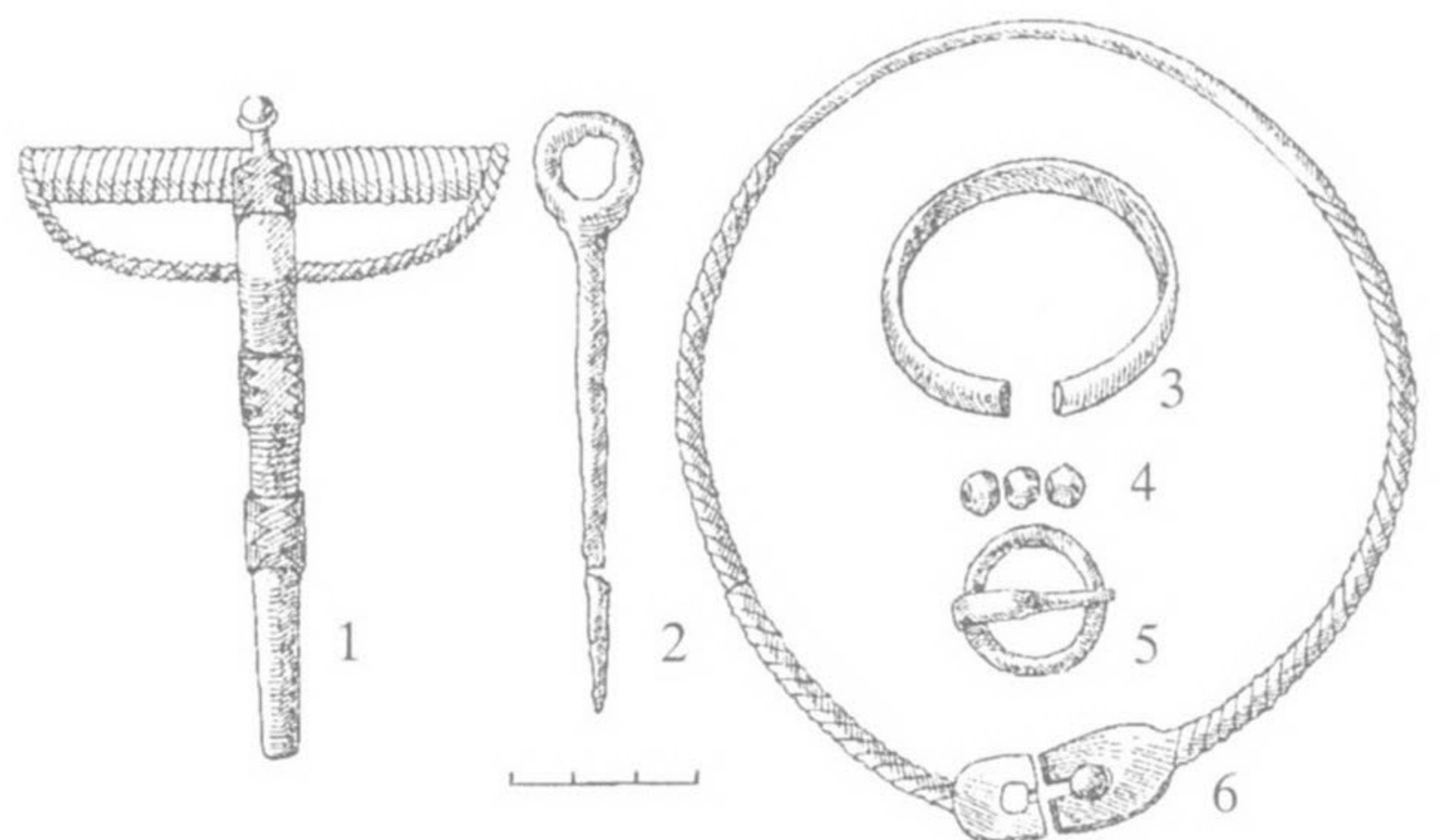
Ne ką daugiau ir sagčių keturkampiais rėmeliais (19 egz.). Jos padarytos iš geležinės plokščios arba keturkampio bei apvalaus pjūvio vielos. Rėmelių šonai dažniausiai įlenkti (67 : 8; 80 : 6 pav.), rečiau tiesūs (69 : 9 pav.), kampai – daugiau ar mažiau suapvalinti. Geriau išlikusios sagtys yra nuo 2,3 × 3,5 iki 5 × 4 cm dydžio. Kone visos rastos tyrinėjant VII–VIII a. kapus. Bet 2 sagtys aptiktos ir X–XII a. datuojamų kapų teritorijoje (k. Nr. 12, 20).

Retos yra rato formos sagtys, kurių viena sulenkta iš geležinės 0,5 cm storio, kita – iš žalvarinės 0,25 cm storio apvalaus pjūvio vielos. Pirmoji siekia apie 4,2 cm, antroji – 2,5 cm skersmens. Žalvarinė sagtis rasta kape Nr. 28 kartu su IV a. datuojamais papuošalais (lankine sege, antkakle su rako skylutės pavidalo užsegimu – 206 : 5 pav.), geležinė aptikta suardytame kape Nr. 209, kuris pagal išlikusius jame radinius (žirgo auką) datuojamas VII–VIII a. (205 : 3 pav.).

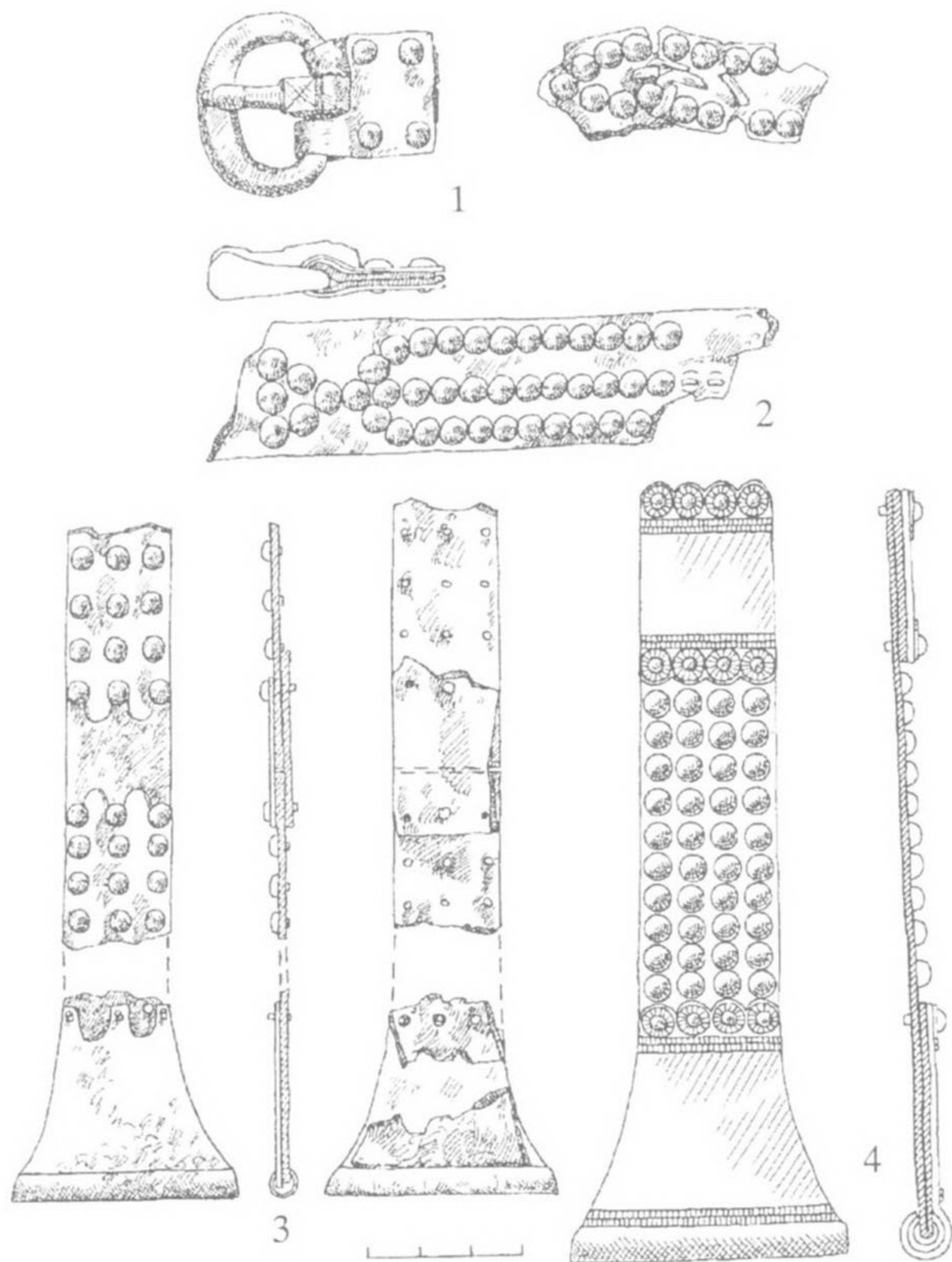
Be to, yra dar labai prastos būklės geležinių ir žalvarinių sagčių (14 egz.), todėl jų forma neaiški.

Žviliuose rastoms diržų sagtims gausu analogų, aptiktų kasinėjant kitus to paties laikotarpio kapinynus Lietuvoje.

Prie kai kurių žalvarinių sagčių (k. Nr. 58, 202, 208) yra žalvarinių apkaustų. Geriausiai išlikęs dvigubas apie 2,8 × 2,3 cm dydžio keturkampis apkaustas, kurio kiekviename kampe yra žalvarinė vinis, pridengta žalvariniu kūgeliu (207 : 1 pav.). Galimas daiktas, kad ne tik žalvariniai, bet ir geležiniai apkaustai būdavo naudojami sagtims prie diržo pritvirtinti. Mat kartais kapuose (Nr. 15, 137) pasitaikė rasti geležinių plokštelių, t. y. apkaustų, liekanų.

206 pav. Vyro įkapės iš kapo Nr. 268: 1 – segė, 2 – smeigtukas, 3 – apyrankė, 4 – apvaros dalis, 5 – diržo sagtis, 6 – antkaklė

207 pav. Diržai ir jų dalys: 1 – k. Nr. 58, 2, 3 – k. Nr. 56, 4 – k. Nr. 47

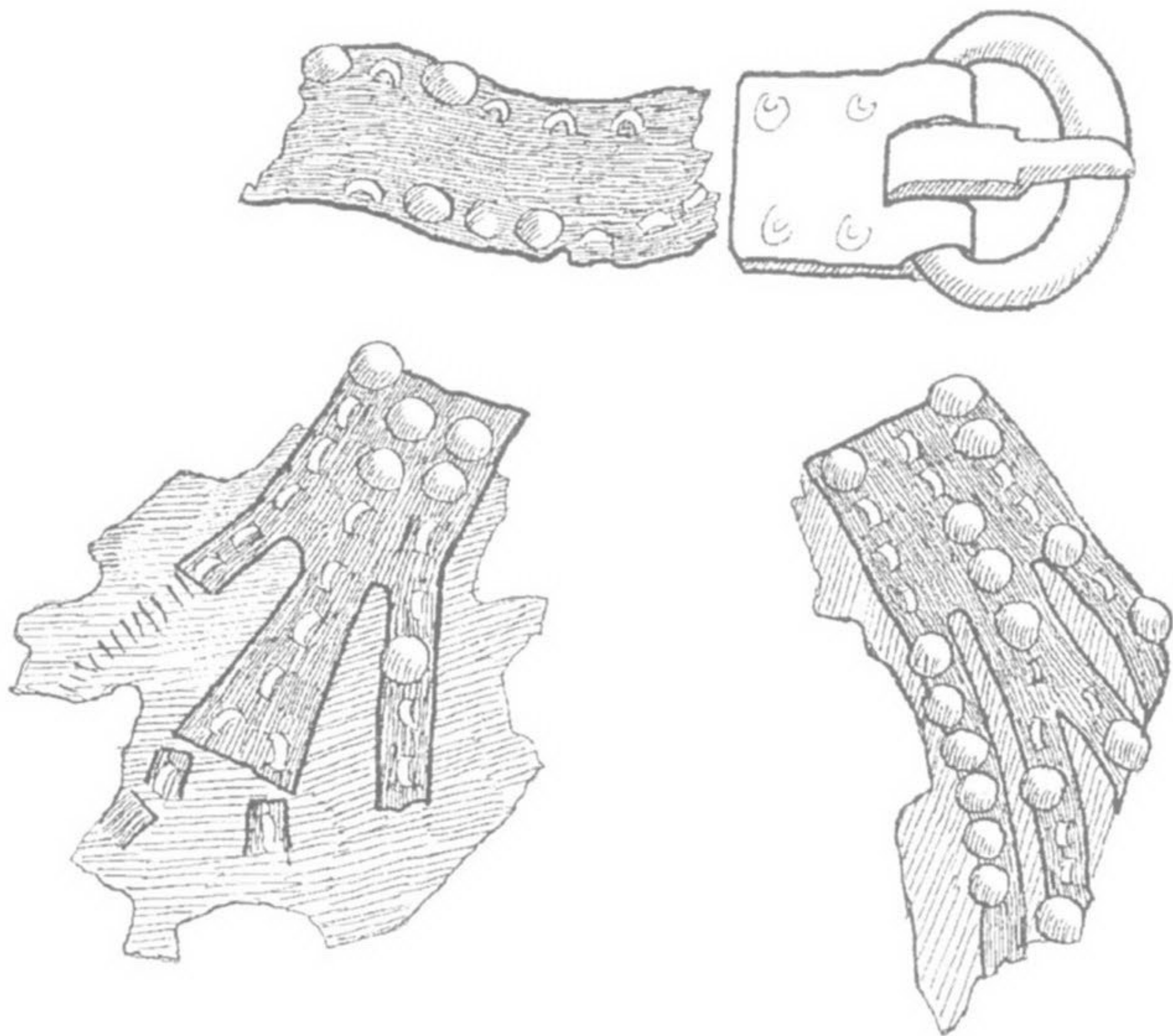
Tik keli vyrai palaidoti su diržais, kurių paviršius išpuoštas metaliniais apkaustėliais (k. Nr. 47, 56, 58, 202, 245, 284; 207 : 2–4 pav.). Vieno raitelio diržas – tikras taikomosios dekoratyvinės dailės pavyzdys (k. Nr. 47). Tai apie 2,5 cm pločio odinė juosta, kurios paviršius iškalinėtas trimis lygiagrečiomis sidabrinė kugelių eilėmis. Viename juostos gale pritaisyta geležinė ovalo pavidalo sagtis. Kitas diržo galas primena labai puošnų kabutį, t. y. 13 cm ilgio ir 2,5 cm pločio odinę juostelę, prisagstytą sidabrinė kugelių, kurie surikiuoti į 4 lygiagrečias eiles (207 : 4 pav.). Vienas juostelės galas uždengtas stačiakampe žalvarine 3,5 × 2,5 cm dydžio plokštele, padengta sidabro skardele. Jos viršutinį ir apatinį kraštą tarsi prilauko 2 lygiagretūs 2,6 cm ilgio ranti virbeliai, palei kurių išorinį pakraštį pritaisyta po 4 rozetes, t. y. rantičius sidabrinis ratelius su sidabrinė kugeliu viduryje*. Kitas juostos galas įtvirtas į žalvarinį apie 4,5 cm ilgio cilindro formos skersinį apkalą, apgaubtą sidabro skardele. Be to, šiame diržo gale ant odos uždėta žalvarinė apie 5 cm ilgio trapecijos pavidalo plokštelė,

208 pav. IV a. kario raitelio kostiumas pagal Žvilių kapinyno radinius (autorės rekonstrukcija)

kurios vienas galas yra 2,5 cm, kitas – 5,1 cm pločio. Plokštelės paviršius padengtas sidabro skardele. Palei jos viršutinį kraštą pritvirtintos 4 rozetės ir 2 lygiagretūs ranti virbeliai. Tyrinėtojai nustatė, kad visos metalinės puošmenos prie pagrindo lituotos alavo lydmetaliu (Volkaitė-Kulikauskienė, Jankauskas, 1992, p. 142). Šis diržas kartu su peiliu mirusiajam buvo įdėtas atskirai, t. y. sulenktas per pusę ir ištiestas vyro dešinėje, lygiagrečiai su kirvakočiu (30, 123 pav.). Labai tikėtina, kad tokį puošnų diržą raitelis juosdavo

* Visiškai panašiomis rozetėmis papuošti ažuūriniai pakabučiai, pritaisyti prie kryžinių smeigtukų, rastų moters kape Nr. 149 (193 pav.).

209 pav. Diržo liekanos iš kapo Nr. 58

ne per juosmenį, bet per krūtinę, t. y. nešiodavo kaip perpetę (208 pav.).

Panašiai išpuošta perpetė, susukta ratuku, kartu su peiliu buvo įdėta į kapą (Nr. 56) ir kitam raiteliui. Išliko apie 17 cm ilgio ir apie 2 cm pločio odinė juosta, iškalinėta žalvariniais kūgeliais, išdėstytais trimis lygiagrečiomis eilėmis (29 : 3; 207 : 3 pav.). Atskirai išlikę ir žalvariniai diržo galo apkaustai – apie 4,5 cm ilgio cilindrelis ir 3,7 cm ilgio trapecijos pavidalo plokštelė, kurios vienas galas 2 cm, kitas – 4,5 cm pločio. Antroji žalvarinė 2 cm pločio ir apie 3,5 cm ilgio plokštelė iškarpytais pakraščiais tebebuvo vinutėmis prisegta prie odos.

2–2,5 cm pločio odinių diržų liekanų, apkaustytų žalvarinių kūgelių 2–4 eilėmis, aptikta dar 2 vyrų kapuose, įrengtuose toje pačioje senojo geležies amžiaus kapinyno dalyje, kaip ir anksčiau minėtųjų 2 raitelių kapai. Viename jų (k. Nr. 284) prie 6 cm ilgio odos juostelės išlikęs dar ir žalvarinis apie 4 cm ilgio cilindrelis. Kapas labai suardytas, todėl tegalima spėlioti, ar diržas turėjo daugiau metalinių detalių, ar ne.

Originalaus diržo liekanos rastos kape Nr. 58. Čia mirusiojo dešinėje, galvūgalyje, gulėjo 3 odinių juostų fragmentai su žalvarinių kūgelių liekanomis ant paviršiaus. Apie 5 cm ilgio ir 2 cm pločio juosta buvo su žalvarine sagtimi ir žalvariniu apkaustu viename gale. Kitas jos galas nunykęs. Likusių dviejų apie 6–6,5 cm ilgio ir 2,8 cm pločio juostelių vienas galas pradžioje padalytas į 3 dirželius, paskui vidurinis, platesnis, dar kartą perskirtas pusiau. Visos 4 „šakos“ papuoštos žalvarinių kūgelių eile ir išplėtos iki 5,5 cm pločio. Kadangi abu fragmentai yra nynykusiais galais, neaiškus jų ilgis. Bet įdomiausia tai, kad abi „šakotos“

juostelės tartum savotiška aplikacija yra prisegtos prie odos (209 pav.). Iš menkų fragmentų neaišku, kaip ir kur šitos puošmenos buvo prijungtos prie diržo.

Žalvariniais kūgeliais puoštus odinius diržus žviliškiai nešiojo kelis šimtus metų. Šitai teigti leidžia VII–VIII a. datuojamame kape Nr. 202 aptikti radiniai, tarp kurių buvo ir sukietėjusio, deformuoto apie 1 cm pločio ir apie 39 cm ilgio diržo dalis (205 : 5, 6 pav.). Viename jo gale pritvirtintas 8,3 cm ilgio ir 1,2 cm pločio žalvarinis liežuvėlio pavidalo apkaustas, kurio kraštai papuošti 2 įrežtomis linijomis. Odinės juostos paviršius apkaustytas žalvarinių kūgelių 2 eilėmis. Kadangi kapas labai suardytas, ir diržo liekanų, ir sagties radimo vieta atsitiktinė.

Kitame to paties laikotarpio taip pat visai suardytame poriniame vyro (k. Nr. 145A) ir moters (k. Nr. 145B) kape rastos įkapės liudija, kad tuomet nešioti ir kitaip žalvariu apkaustyti diržai. Antai čia, be žalvarinės sagties fragmento bei 4 cm ilgio ir 2,4 cm pločio odinės juostelės, apkaustytos blogai išsilaikiusia žalvarine plokštele, buvo ir pavienių 0,5 × 2 cm dydžio keturkampių apkaustelių-plokštelių, kurių įvairiose kape vietose surinkta 11 egz. Panašiomis skersinėmis plokštelėmis apkaustytų diržų žinoma ir kituose viduriniam geležies amžiui priklausančiuose kapinyuose (Jurgaičiai, Šilutės r.; Pagrybis, Šilalės r.).

Pats puošniausias diržas-perpetė, rastas IV a. kape Nr. 47, taip pat turi analogijų Lietuvos archeologinėje medžiagoje. Antai Plinkaigalyje, Vidgiriuose rastų diržų, papuoštų metaliniais kūgeliais, galai apkaustyti visiškai analogiškais metaliniais cilindreliais, prie kurių buvo ir trapecijos pavidalo apkaustas (LA, 1993, 215 pav.; Gleiznienė, 1990, 23 pav.). Panašių diržo galo apkalų rasta ir kasinėjant Kalniškių kapinyną, Raseinių r. (Kazakevičius, 1985š, 15, 16 pav.). Tačiau nė vienas šių diržų neturėjo apkaustelių-rozečių, kurios būdingos Žvilių radiniui. Ta proga verta pridurti, kad tokios rozetės, t. y. ranti tyti ratukai-žiedeliai su kūgeliu viduryje, jau pirmaisiais m. e. amžiais buvo naudotos dirbinių puošybai Vidurio ir Pietų Europoje (Die Germanen, 1976, 48 : c pav.). I tūkstantmečio pradžioje daug kur Europoje buvo populiari spalvotųjų metalų kūgeliais išdabinti ne tik diržus, bet ir kepurėles, apgalvius, apavą ar kitas drabužių dalis (Blumberg, 1982).

Prijuostė. Vieninteliame moters kape Nr. 4A kojų srityje rasta žalvarinių puošmenų, kurios, kaip spėjama, galėjo puošti prijuostės kraštą (Volkaitė-Kulikauskienė, 1997, p. 45). Puošmena sukonstruota iš įvijėlių ir skersinių jungiamųjų plokštelių (skirstiklių), visai panašiai kaip žalvariniai apgalviai, t. y. įvijėlės, suvertos į 5 lygiagrečias eiles, kurios periodiškai perskirtos ir sutvirtintos apie 3 cm ilgio ir 0,6 cm

pločio plokštelėmis. Visa puošmena yra apie 17 cm ilgio (151 pav.).

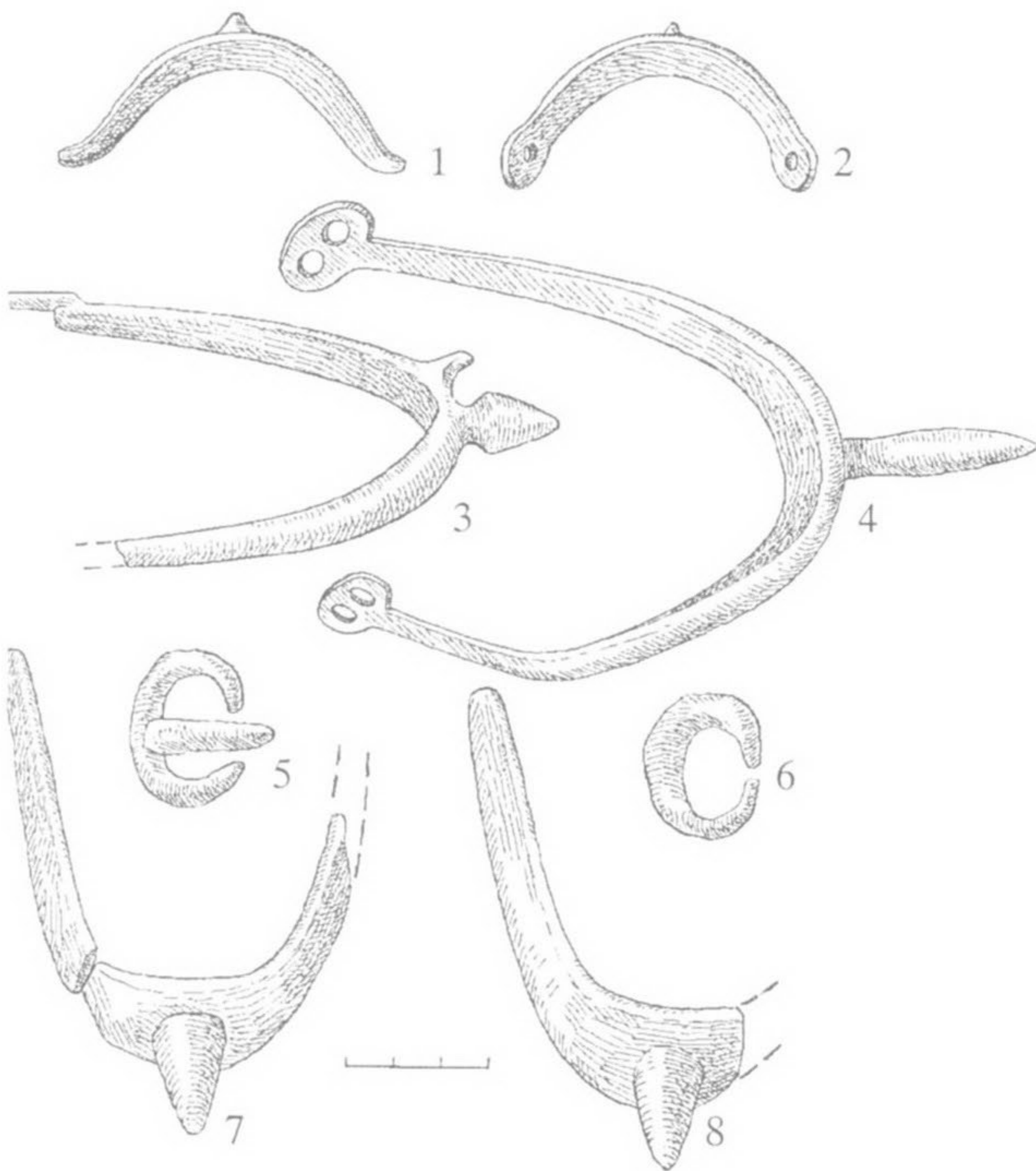
Radiny buvo X–XI a. datuojamame kape. Kad vėlyvajame geležies amžiuje šilališkės prijuosčių kraštus mėgo puošti žalvariu, liudija ir kituose regione kasinėtuose kapinyuose surinkta archeologinė medžiaga (Vaitkunsienė, 1994a, p. 31, 7 pav.).

Raitelio ir žirgo aprangos reikmenys

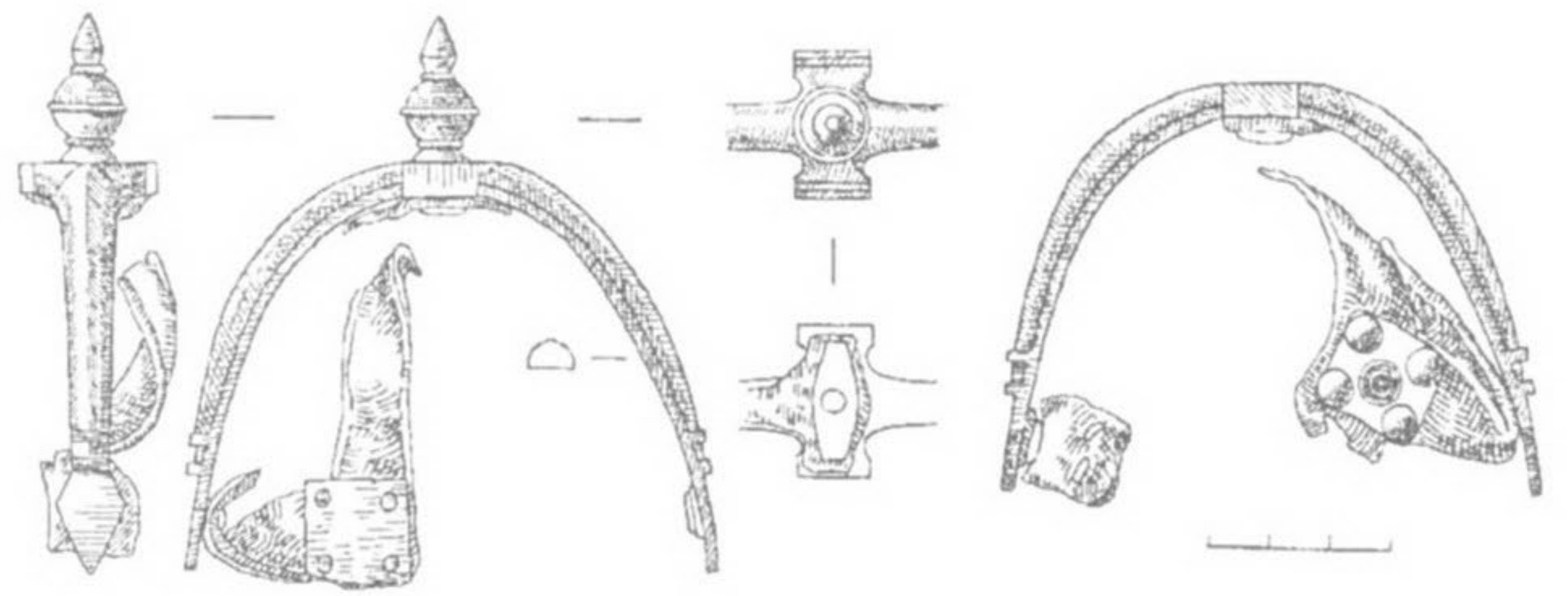
Pentinai. Jų tyrinėtuose kapuose rasta 11 (17 lent.). Dar 2 aptikti atsitiktinai (1 – pk. Nr. 40, 1 – LNM, 487 : 31). Skiriamos 6 dirbinių grupės.

Pirmajai priskiriami 3 geležiniai juostiniai pentinai (k. Nr. 259, 270 (2 egz.)). Jų pusiau apvalaus pjūvio lankelis, paplatintas ties spygliu iki 1,7–2 cm pločio, pamažu į galus siaurėja ir siekia apie 1–1,1 cm. Patys galai dėl korozijos nunykę, tačiau akivaizdu, kad pentinų lankeliai buvę ilgoki ir apavą iš abiejų pusių apjuosdavo ne mažiau kaip per 7–8 cm (210 : 7, 8 pav.). Masyvoki spygliai siekia apie 1,9–2,2 cm ilgio.

Vienam vyrui (k. Nr. 270) 2 pentinai į kapą idėti, matyt, kartu su dirželiais, nes prie abiejų išliko po geležinę ovalo formos apie 2,4 × 3 cm dydžio sagtelę, truputį pastorinta priekine dalimi (210 : 5, 6 pav.). Radinių padėtis kapavietėje leidžia manyti, kad pentinai su dirželiais buvo padėti kairėje mirusiojo pusėje lygiagrečiai su ietikočiu bei kirvakočiu (99 : 1 pav.).

210 pav. Pentinai ir jų dirželių sagtys: 1 – k. Nr. 199, 2 – k. Nr. 175, 3 – k. Nr. 294, 4 – atsitiktinis radinys (pk. Nr. 40), 5–8 – k. Nr. 270

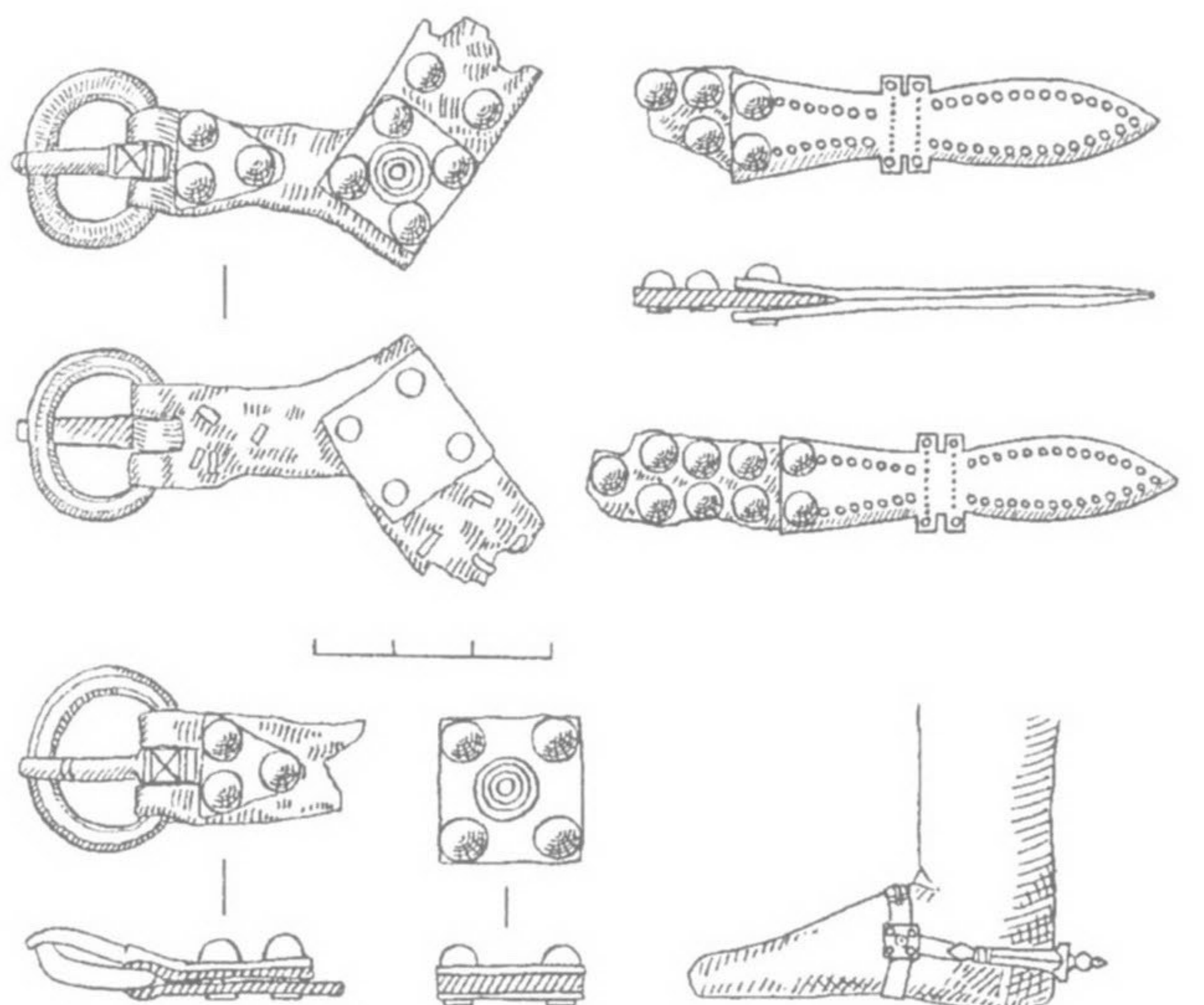

211 pav. Pentinai iš vyro kapo Nr. 47

Antrajai grupei priskiriami 2 geležiniai juostiniai pentinai, kurių lankelis taip pat yra pusiau apvalaus pjūvio ir siaurėjantis į galus (k. Nr. 285, 294). Skirtumas tik tas, kad 2–2,4 cm ilgio spyglys profiliuotas, o ties juo lankelis ne tik paplatintas (iki 3 cm pločio), bet to paplatinimo viršutinė dalis dar pailginta, suploninta ir atlenkta į išorę, šitaip padarant kabliuką (210 : 3 pav.). Pentinų lankelio patys galai nulūžę, nunykę, todėl neišku, kaip jie buvo užbaigti.

Artimiausių analogijų šio tipo pentinams yra žinoma III–IV a. vakarų baltų archeologinėje medžiagoje (Okulicz, 1973, 211 : a pav.). Ne vėlesni ir pirmosios grupės pentinai. Mat jie taip pat buvo rasti kapuose, kasinėtuose III–IV a. kapinyno teritorijoje.

Trečiajai grupei priklauso 2 žalvariniai pentinai iš kapo Nr. 47. Abu yra pusiau apvalaus pjūvio briaunotu apie 0,7 cm pločio lankeliu, vos vos siaurėjančiu į galus, kurie užbaigti rombinėmis apie 1,5 × 1 cm dydžio plokštelėmis. Lankelis ties profiliuotu 2,3 cm ilgio spygliu turi apie 2,5 cm ilgio kryžmą, kurios abu galai papuošti skersinių brūkšnelių grupe (211 pav.). Prie lankelio yra odinio dirželio liekanų, žalvarinėmis

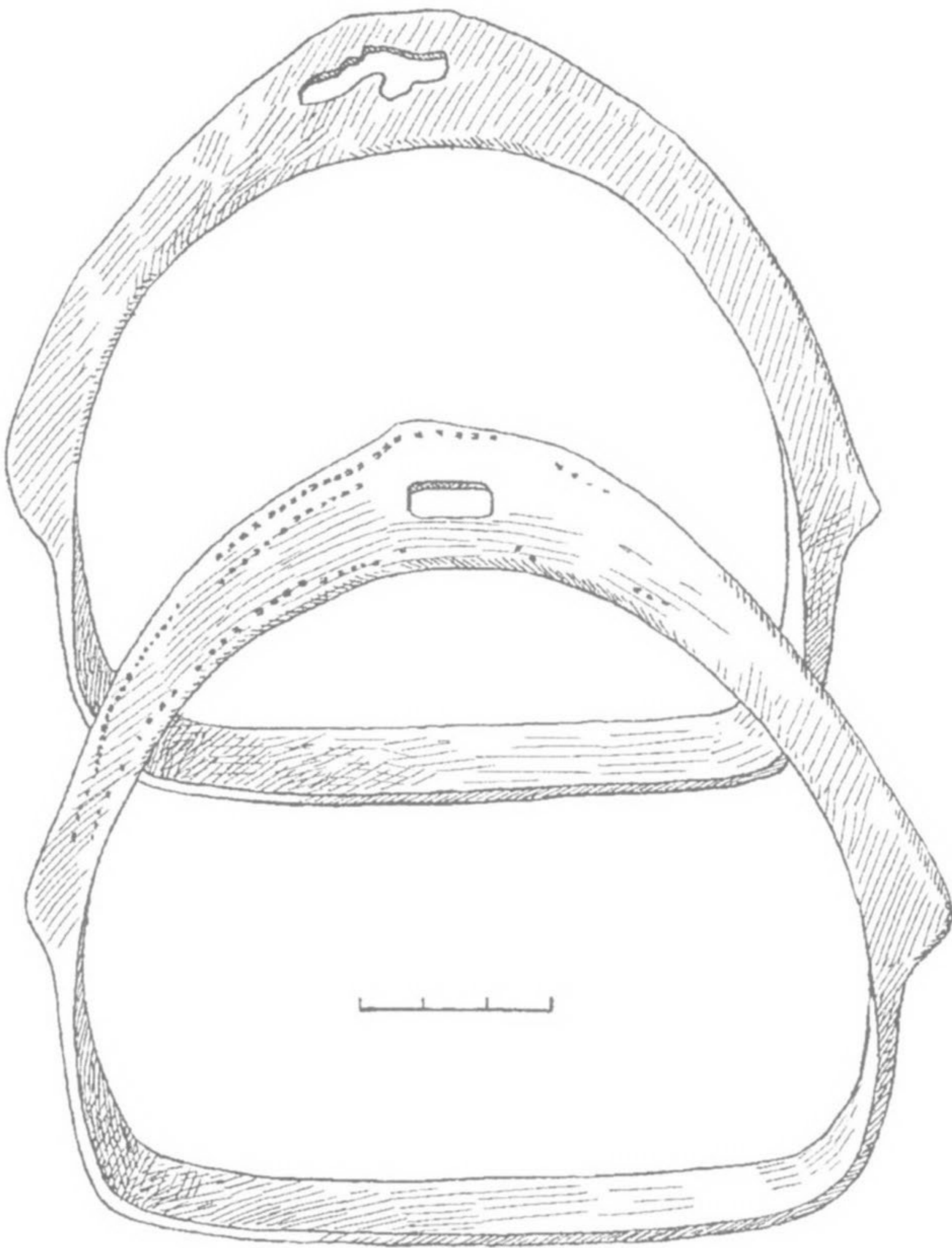
212 pav. Pentinų dirželiai su žalvario apkaustais iš vyro kapo Nr. 47

vinutėmis pritvirtintų galuose ir ties kryžma. Dirželių sukryžavimo vietos abiejose pusėse sutvirtintos žalvariniais keturkampiais 1,6×1,7 cm dydžio apkaustėliais. Viename dirželių gale buvo po žalvarinę 2,3–2,4 × 1,8–2,2 cm dydžio ovalo formos sagtelę, kitame – po žalvarinį profiliuotą apie 5,3–5,4 cm ilgio liežuvėlio formos apkaustėlį. Šių geroji pusė pakraščiuose ornamentuota ratukų eile. Keturkampiai apkaustėliai viduryje papuošti koncentrinio ornamento motyvu, o kampuose esančių vinučių viršus padengtas žalvariniu kūgeliu. Tokie patys kūgeliai pridengia 3 vinutes, kuriomis prikaltas žalvarinis apkaustas, sujungęs dirželio galą su sagtele. Kūgelių 2 eilėmis nusagstytas ir odinių dirželių paviršius (212 pav.).

Šie pentinai datuojami IV a. (Vaitkunskienė, 1989a, p. 61).

Ketvirtajai grupei priskiriamas geležinis juostinis pentinas iš kapo Nr. 56 su apie 0,8–0,9 cm pločio lankeliu. Nors jis ir labai paveiktas korozijos, tačiau, galima matyti, lankelio galai buvę atlenkti panašiai kaip kitų pentinų, naudotų senajame geležies amžiuje (SGA, 1986, p. 177).

Penktajai grupei priklauso 3 geležiniai juostiniai pentinai su apie 1 cm pločio pusiau apvalaus pjūvio

213 pav. Balno kilpos. Atsitiktiniai radiniai (LNM, 487:32, 33)

lankeliu. Vienų siaurėjantys galai pabaigoje atlenkti į išorę (k. Nr. 199, 202), kitų – užbaigti apskritomis plokštelėmis su skylute centre (k. Nr. 175). Visi jie yra gana trumpi ir turi apie 1,4–1,6 cm ilgio spyglius (210 : 1,2 pav.). Šie pentinai Žviliuose rasti VII–VIII a. kapuose. Panašių aptinkama kasinėjant ir kitus kapinynus iš vidurinio geležies amžiaus (LA, 1993, p. 80; LA, 1995b, 198 : 1, 2 pav.; VGA, 1996, p. 155).

Šeštajai grupei priklauso 2 atsitiktinai rasti geležiniai su pusiau apvalaus pjūvio 0,7–1 cm pločio lankeliu pentinai, kurių galai užbaigti ovaliomis 1,6–1,9 × 2,1–2,5 cm dydžio plokštelėmis su 2 skylutėmis (210 : 4 pav.). Aprūpėję spygliai siekia 2,6–4 cm ilgio.

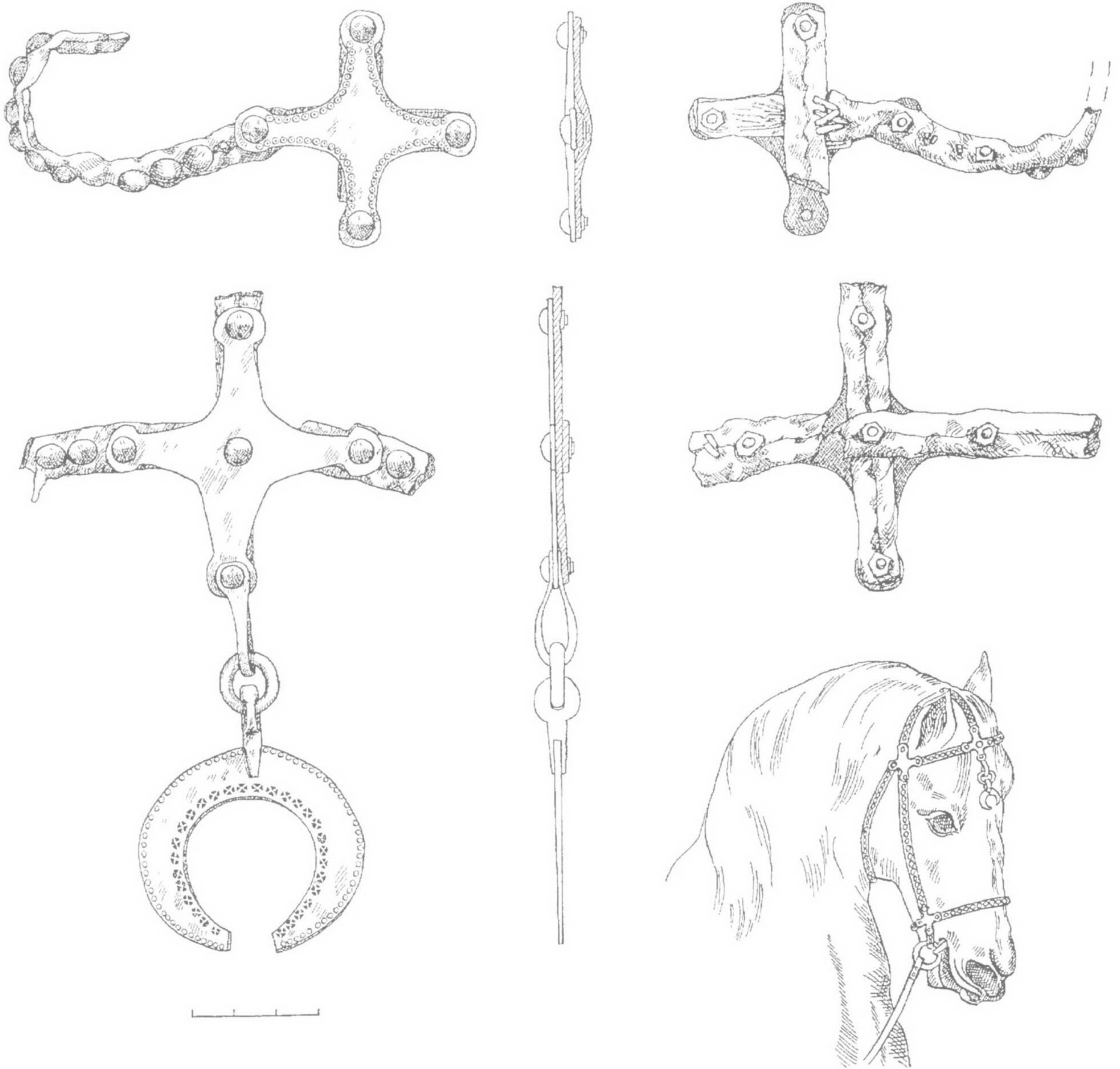
Pagal analogijas galima manyti, kad abu pentinai yra iš vėlyvojo geležies amžiaus epochos (ШHope, 1962, 2, 5 pav.).

Balno kilpos terastos 2, abi atsitiktinai (LNM, 487 : 32, 33). Jos geležinės, ovalios formos, tiesia apie 2 cm pločio pamina, apie 2–2,4 cm pločio lankeliu, pamažu siaurėjančiu ir ties peteliais siekiančiu iki 1,2 cm pločio. Kilpos yra 12,8 cm aukščio ir 15 cm pločio (per petelius) (213 pav.). Lankelio viršuje išpjauta keturkampė 0,6 × 2 cm dydžio skylė diržui įverti. Smulkių trikampių eilutė puošia abu lankelio pakraščius.

Abu radiniai priklauso Lietuvoje paplitusių balno kilpų IX tipui, kurio chronologija apima XI–XIII a. (Antanavičius, 1976, 1 : 9 pav., p. 76).

Kamanos, jų detalės. Tokių įkapių buvo 22 kapuose, o viename jų įdėtos net dvejios kamanos (k. Nr. 47). Žalvariniai apkaustai užkonservavo odinių juostelių fragmentus, todėl galima nustatyti, kad kamanos padarytos iš 1,2 cm pločio odinių dirželių, kurių visas paviršius nusagstytas žalvarinių apie 0,7 cm skersmens kūgelių eile (214 pav.). Dirželių sukryžavimo vietos padengtos įvairaus dydžio (nuo 5,5 iki 8 cm skersmens) žalvariniais kryžiniais apkaustais, kurių kape buvo 7 egzemplioriai. Trys jų kiek didesni ir yra 7–7,7 cm skersmens, likusieji – 5,3–6 cm. Dviejų apkaustų pakraščiai ornamentuoti ratukų eile. Abejos kamanos dar turėjo po žalvarinį pusmėnulio pavidalo apie 5–6 cm skersmens pakabutį, papuoštą ratukų ir trikampių motyvais.

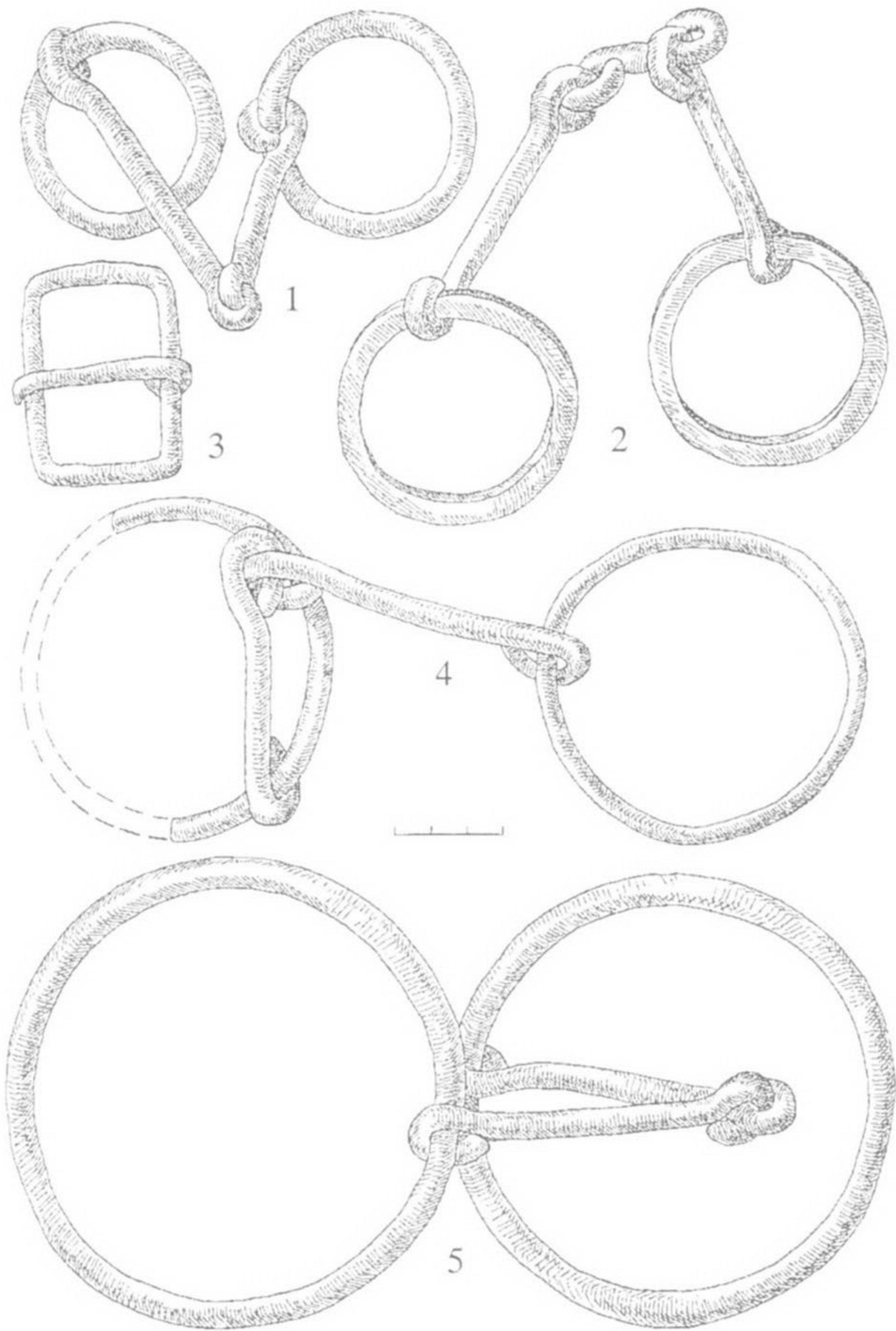
Nors kamanų apkaustų pirminė tvarka nėra pakankamai aiški, bet ją atkurti nėra sudėtinga dėl to, kad vakarų baltų archeologinėje medžiagoje yra atitikmenų. Turima galvoje panašios kamanos, aptiktos IV a. jotvingių „kunigaikščio“ kape (Antoniewicz, Kaczyński, Okulicz, 1958, pav. 5). Be to, pravertė ir duomenys, sukaupti tyrinėjant to paties laikotarpio žalvariniais pasidabruotais apkaustais ir pusmėnulio pavidalo pakabučiu puoštas kamanas, rastas kaimyniniame Kelmės rajone (Maudžiorų kapinyne, žr.: Valatka, 1984, p. 13).

214 pav. Kamanų apkaustai iš vyro kapo Nr. 47

Dar vienų odinių kamanų liekanos rastos VII–VIII a. palaidoto vyro kape Nr. 247. Nors kapas gero-kai apardytas, tačiau žirgo kaukolės liekanų padėtis leidžia manyti, kad po žirgo aukojimo ritualo, įvykusio per vyro laidotuves, nukirsta gyvulio galva šalia mirusiojo padėta su visomis kamanomis (jų nenu-movus). Sprendžiant iš jų liekanų, dvilinkai sulenkti apie 3 cm pločio odiniai dirželiai buvo ištaisai apkaustyti plonais žalvariniais 0,5 × 3 cm dydžio skersiniais apkaustėliais. Paties ilgiausio dirželio liekana siekė 28,5 cm ilgio. Kiti 5 fragmentai buvo tik kelių ar keliolikos centimetrų ilgio.

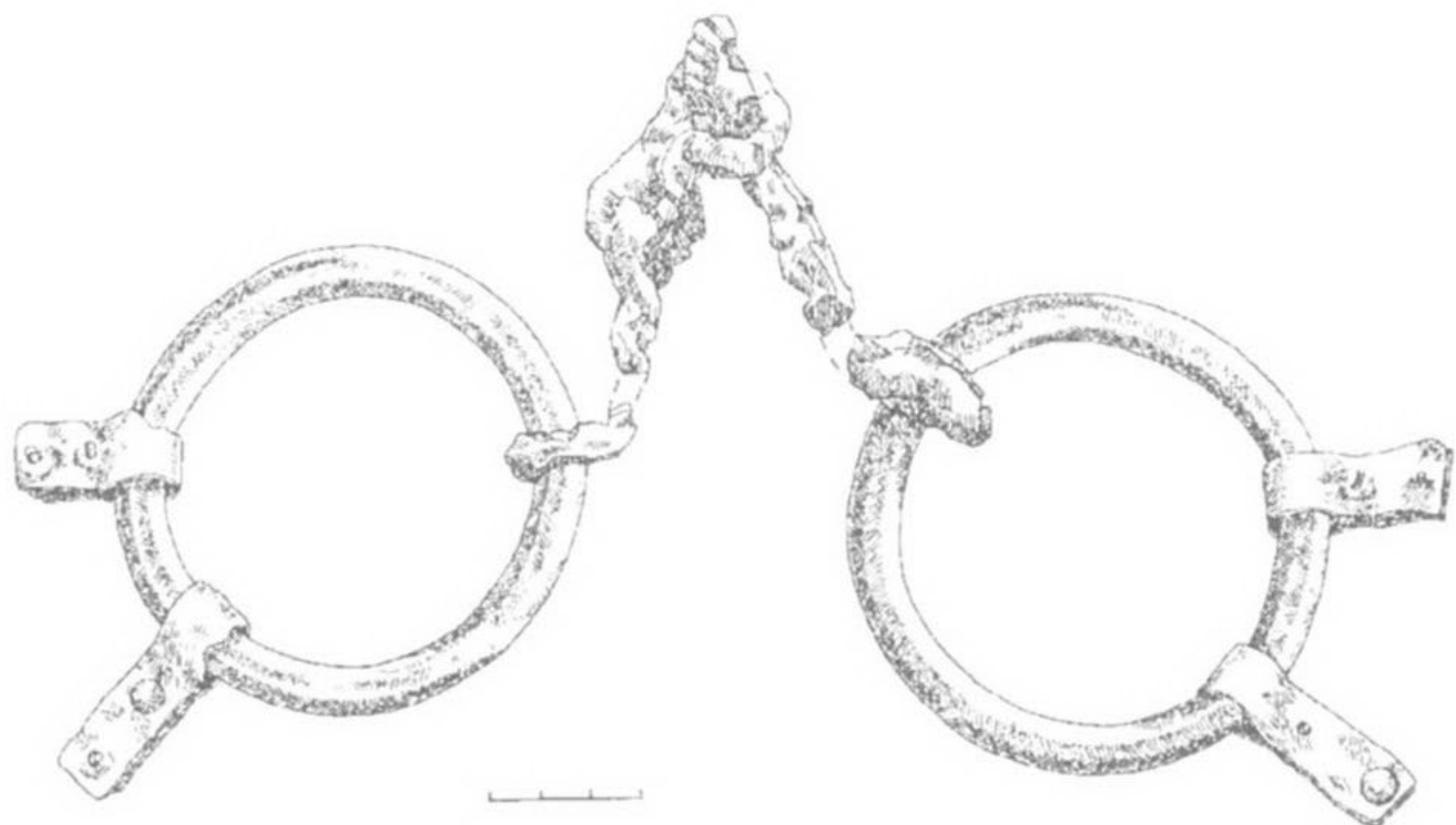
Labai tikėtina, kad mirusiesiems į kapą dėdavo ir daug kuklesnes kamanas. Tai rodytų geležinės jų sagtys, išlikusios sunykus odiniams (?) dirželiams kapuose Nr. 28 ir 251. Geresnės būklės keturkampė sagtis yra 5 × 6 cm dydžio (215 : 3 pav.). Kartu su žaslais ji gulėjo kairėje mirusiojo pusėje (k. Nr. 28). Abiejų šių radinių padėtis kape (11 : 2; 16 pav.) leidžia manyti, kad kamanos galėjo būti ištiestos lygiagrečiai su ietikočiu. Kitame kape (Nr. 251) geležinės sagties su geležiniu apkaustu fragmentai gulėjo po kumeliuko galvos liekanomis. Vadinasi, paaukoto per laidotuves gyvulio galva į kapą dėta

215 pav. Žaslai ir kamanų sagtis: 1 – k. Nr. 48, 2 – k. Nr. 209, 3, 4 – k. Nr. 28, 5 – k. Nr. 285

nenumovus nuo jos kamanų, bet be žaslų. Mat jų kape nerasta.

Kad kai kuriuose vyrų kapuose dar taip pat galėjo būti kamanų, rodo ir prie žirgo kaukolės liekanų aptiktos žalvarinės puošmenos (k. Nr. 161, 163, 175, 201, 202, 206, 202, 247, 251). Jas sudaro 2,5–3,7 cm

216 pav. Žaslai su žalvarinėmis grandimis galuose iš vyro kapo Nr. 47

aukščio ir 3,2–4,5 cm skersmens klevo sėklos pavidalo pakabučiai su statmenai pririšta įvijėle. Geriausiai išlikusi įvijėlė siekė 6,5 cm ilgio. Kapuose būna nuo 1 iki 3 tokių pakabučių, bet kape Nr. 202 jų rasta net 8. Vienas kitas pakabutis ornamentuotas įkartėlių eilėmis, įrėžtomis linijomis, koncentriniais ratukais (80 : 4, 5 pav.).

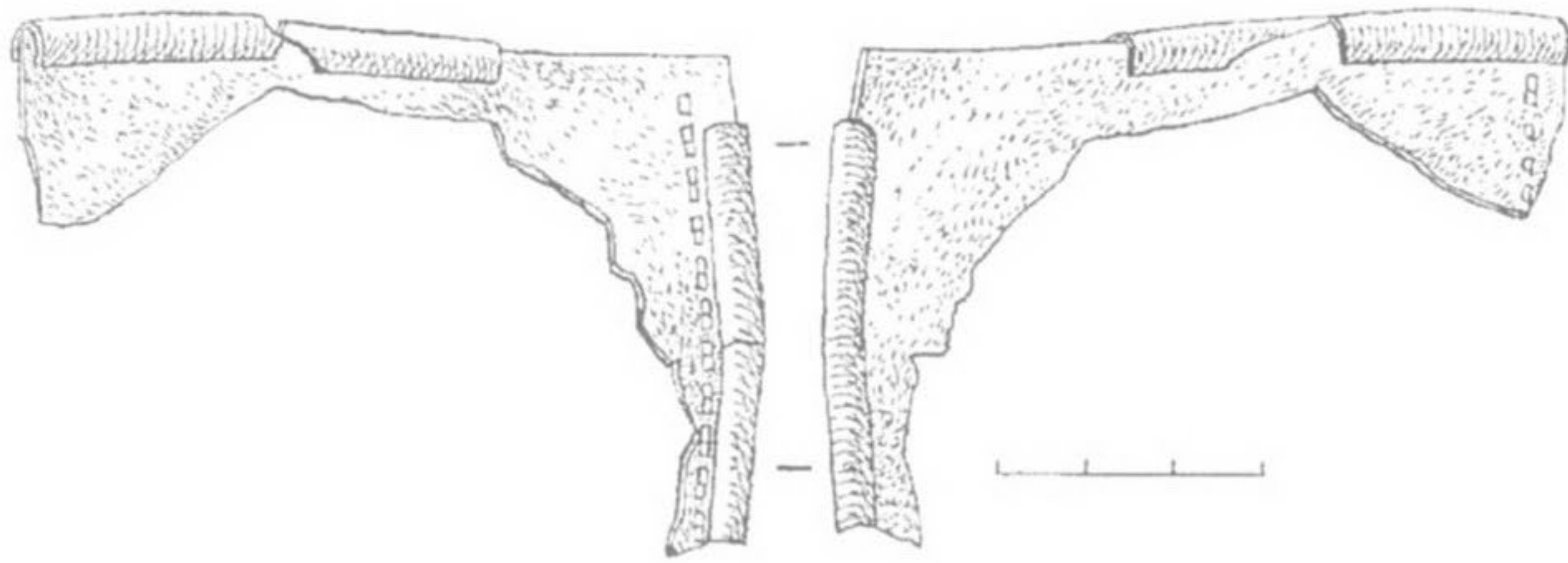
Visos šios kamanų puošmenos yra iš VII–VIII a.

Tik keliolikos vyrų kapuose buvo dvinarių (k. Nr. 28, 39, 47, 48, 270, 285) arba trinarių (k. Nr. 47, 209, 212, 244, 302) žaslų su grandimis galuose (215 pav.). Dar trijuose kapuose telikę vien žaslų fragmentai (k. Nr. 7, 262, 300). Ir grandžių, ir juos jungiančių narelių matmenys nepriklausė nuo žaslų konstrukcijos. Mat ir dvinariai, ir trinariai žaslai turėjo panašias 5,5–10 cm skersmens grandis. Tik kape Nr. 285 rasti žaslai buvo su akivaizdžiai didesnėmis, t. y. 12 cm skersmens grandimis (215 : 5 pav.).

Į grandis įverti nareliai taip pat gana vienodo ilgio. Antai dvinariai žaslai buvo su 7–10 cm, trinariai – su 7,5–9,5 cm ilgio šoniniais nareliais. Aiškiai trumpesni (4–6 cm ilgio) tebuvo trinarių žaslų viduriniai, jungiamieji, aštuoniukės pavidalo nareliai. Bet ir tarp trinarių yra žaslų, kurių visi 3 nareliai beveik vienodi – apie 5–5,5 cm ilgio (k. Nr. 302).

Visi žaslai padaryti iš geležies. Tačiau vieni – trinariai – buvo su žalvarinėmis, šiek tiek briaunotomis, apie 9,5 cm skersmens grandimis. Kiekvienoje jų dar buvo po 2 dvigubus pailgos formos 1,3 × 3 cm dydžio žalvarinius apkaustėlius su pavadžių ir kamanų dirželių liekanomis (216 pav.). Šie IV a. datuojami žaslai su žalvarinėmis grandimis yra unikalūs visoje Lietuvos senojo geležies amžiaus archeologinėje medžiagoje. Tokie radiniai tikra retenybė ir vėlesnio laikotarpio geležies amžiaus paminkluose. Iki šiol panašūs žaslai tebuvo aptikti Plinkaigalio kapinyne (Kėdainių r.) su kukliomis įkapėmis V–VI a. palaidoto mažamečio berniuko kape Nr. 57 (LA, 1993, p. 145; 139 : 5 pav.). Žviliuose tokie žaslai buvo kario raitelio kape, kuriame rasti gausūs ir brangūs dirbiniai jau yra sulaukę atskiro nagrinėjimo (Vaitkunsienė, 1989a, p. 55–68). Dar vieni žaslai su žalvarinėmis grandimis rasti Vidgirių kapinyne (Šilutės r.), kasinėjant vyro kapą Nr. 23 iš V–VI a. (Šimėnas, 1990, p. 102).

Remiantis Žvilių kapinyno kasinėjimų duomenimis, galima manyti, kad vietos gyventojai senajame geležies amžiuje žirgus žabojo daug dažniau dvinariais negu trinariais žaslais. Bet vėliau, matyt, dvinariai išėjo iš apyvartos, nes tokių nerasta nė viename tyrinėtame VII–VIII a. kape. Toje kapinyno dalyje, kur mirusieji buvo laidojami vėlyvajame geležies amžiuje, terasti tik vieni žaslai, tiksliau – jų liekanos (k. Nr. 7). Todėl lieka neaiški jų konstrukcija (Tautavičius, 1968š, p. 12).

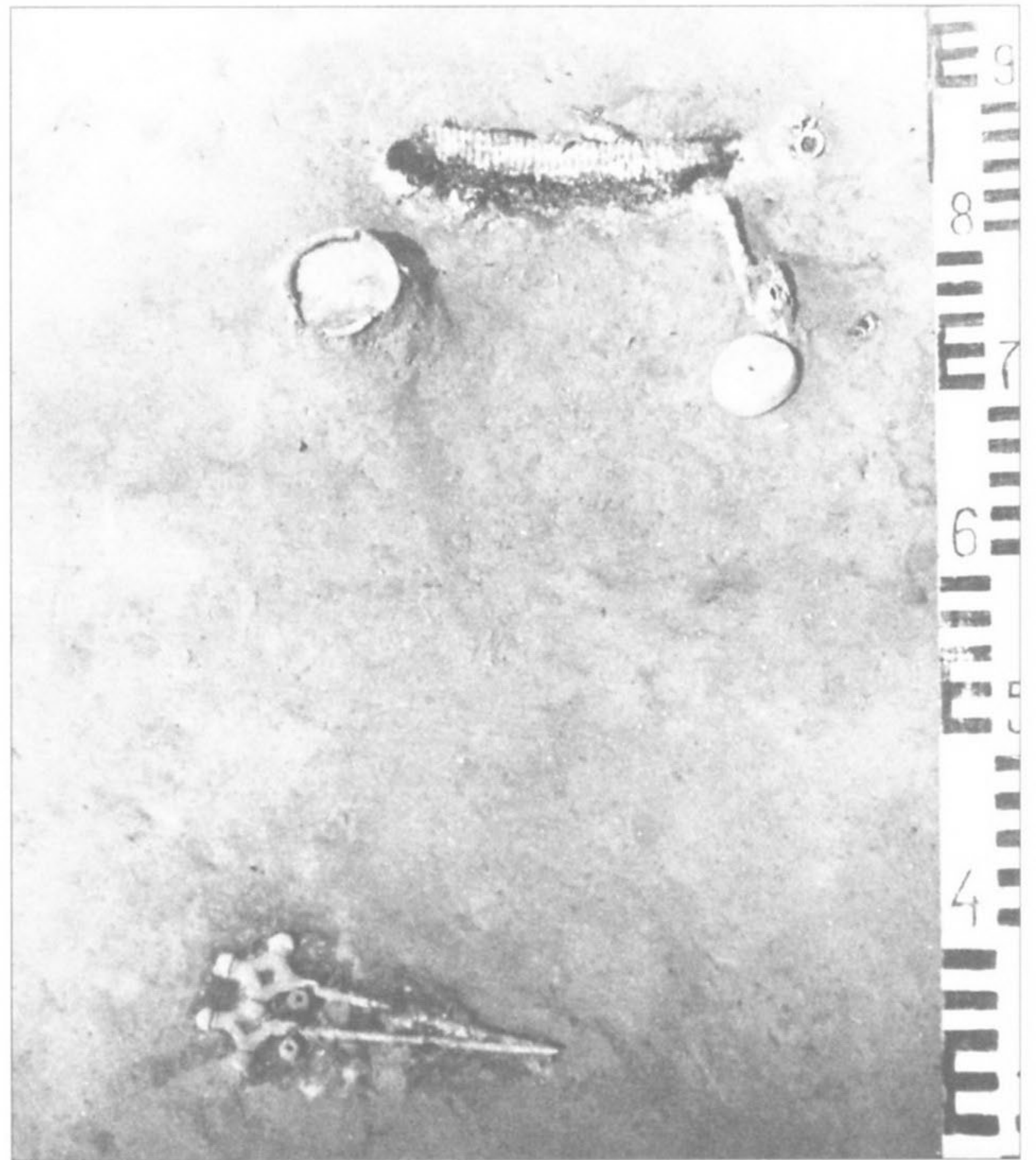
217 pav. Kamanų detalė (akiniai ?) iš vyro kapo Nr. 243

Prie žirgo aprangos reikmenų priskirtinas dar ir radinys iš suardyto kapo Nr. 243, atkasto VII–VIII a. kapinyno teritorijoje. Tai prastos būklės keturkampis odos lopus, žalvario juoste aplenktais kraštais (217 pav.). Du priešingi jo pakraščiai (lygiagrečiai su minėta juoste) greičiausiai buvę papuošti žalvarinių kūgelių eile. Pačių kūgelių jau nebėra. Kad jų būta, rodo išlikusios vinutės-kilputės, ant kurių paprastai ir būna pritaisyti kūgeliai. Dirbinio matmenys nėra pakankamai aiškūs. Tegalima nustatyti, kad žalvarinių puošmenų ir apkaustų geriausiai užkonservuota horizontalioji odos lopo kraštinė siekė 7,5 cm, blogiau išlikusi vertikali – 5 cm ilgio.

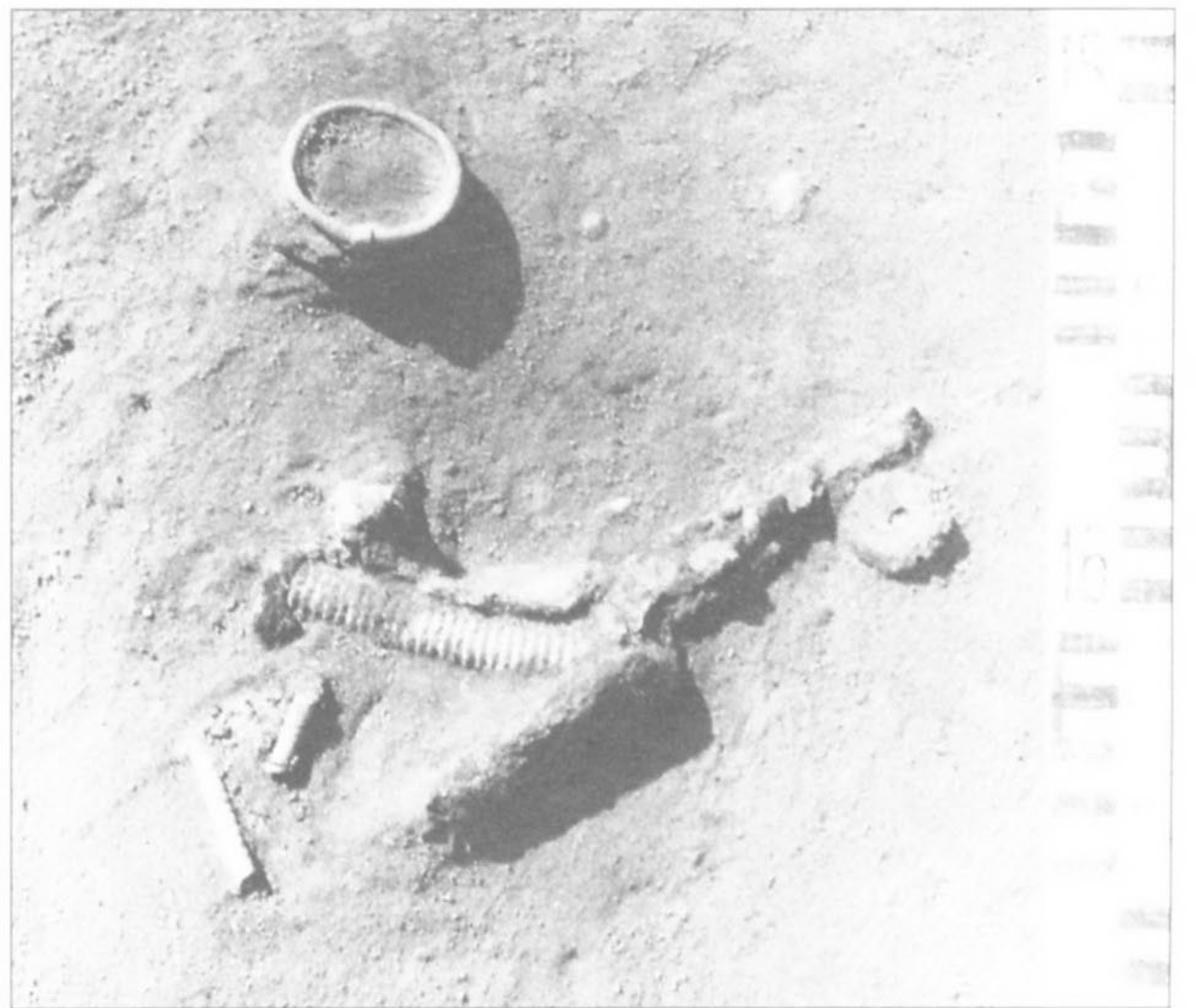
Neaiški ir dirbinio paskirtis, nors radimo aplinkybės verčia daiktą sieti su kamanomis. Mat jis rastas po žirgo kaukolės liekanomis, kurios suardytame kape tebebuvo pirminėje padėtyje, t. y. mirusiojo dešinėje, galvūgalyje. Gal ši keturkampį žalvariu išpuoštą odos lopą galima sieti su vadinamaisiais akiniais? Jie pritausomi prie kamanų tam, kad žirgas, mažiau matydamas, kas dedasi aplinkui, mažiau ir baidytųsi (Morūnienė, 1994, p. 101).

Kiti dirbiniai

Geriamieji ragai. Jų rasta 17 (17 lent.). Patys ragai sudūlėjo, bet išliko žalvariniai jų apkaustai (218, 219 pav.). Tai angos pakraščius gaubianti žalvarinė juosta, kurios susisiekiantys galai sutvirtinti skersai uždėta 0,7–1,5 cm pločio žalvarine apkaba, prikalkta prie rago vinele (220 : 4 pav.). Kartais tokių apkabų būna ne viena, bet daugiau, t. y. 2–3 (k. Nr. 35). Rago angos apkaustai yra 6–7,5 cm skersmens. Tik vieno iš jų paviršius pagražintas, t. y. ruplėtas (221 : 1 pav.). Kape Nr. 197 rastas ragas dar turėjo ir žalvarinį trikampio pavidalo, apie 5 cm pločio ir 3 cm aukščio apkaustą-skardelę, kurios pagrindą prie rago prispaudė angą gaubianti juosta (220 : 5 pav.). Ant skardelės išlikusios siūlų liekanos rodo, kad ragas prie angos dar buvo apjuostas iš 2 gijų suvytomis virvutėmis. Tik vieno rago smaigalys buvo su žalvariniu taurelės formos apie 4,8 cm aukščio apkaustu (k. Nr. 143B) (221 : 3 pav.). Ties juo išlikusi ir į ragą įsmigusi

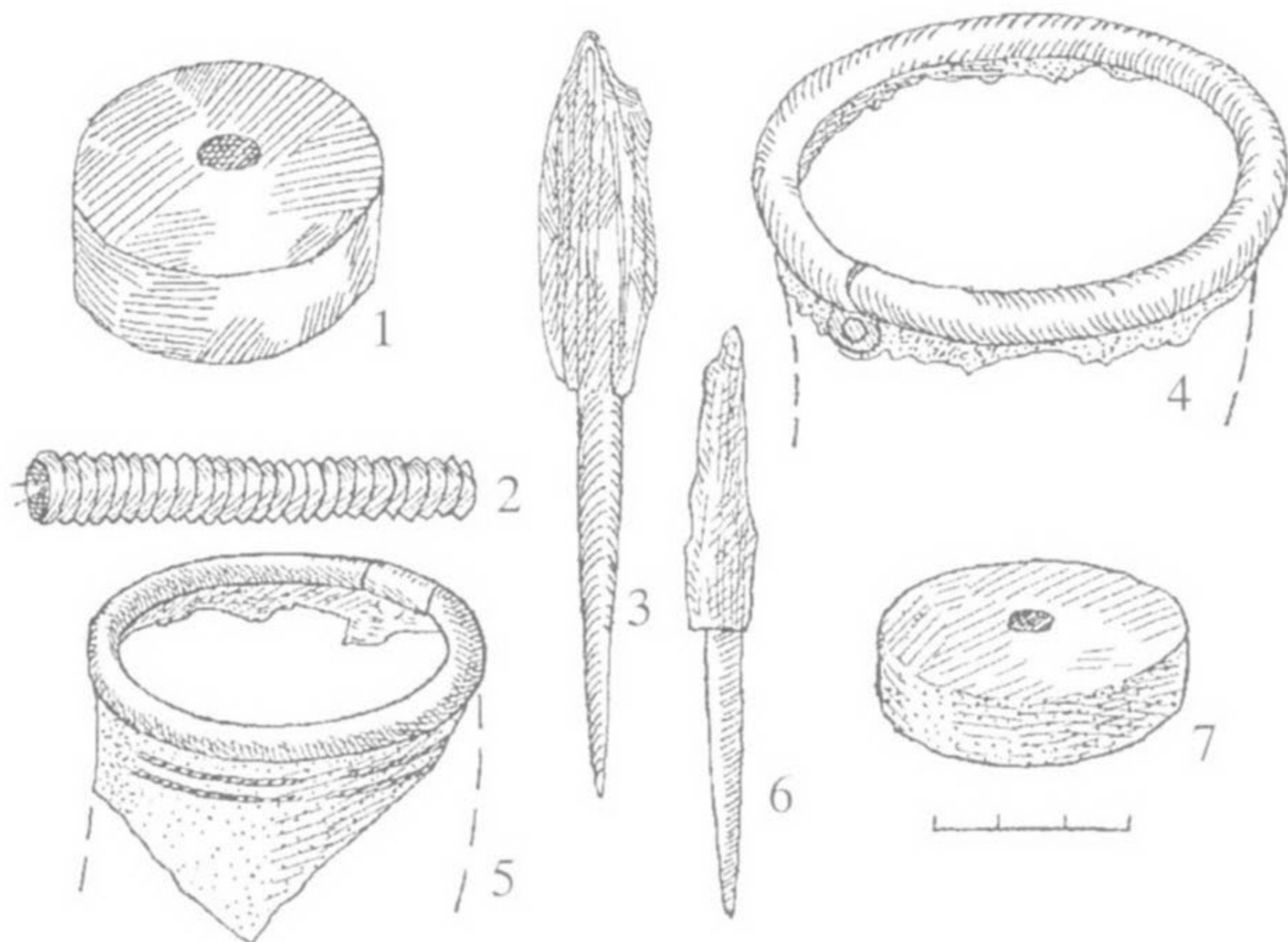

218 pav. Moters kapas Nr. 174. Kairėje, ties galva – geriamojo rago liekanos

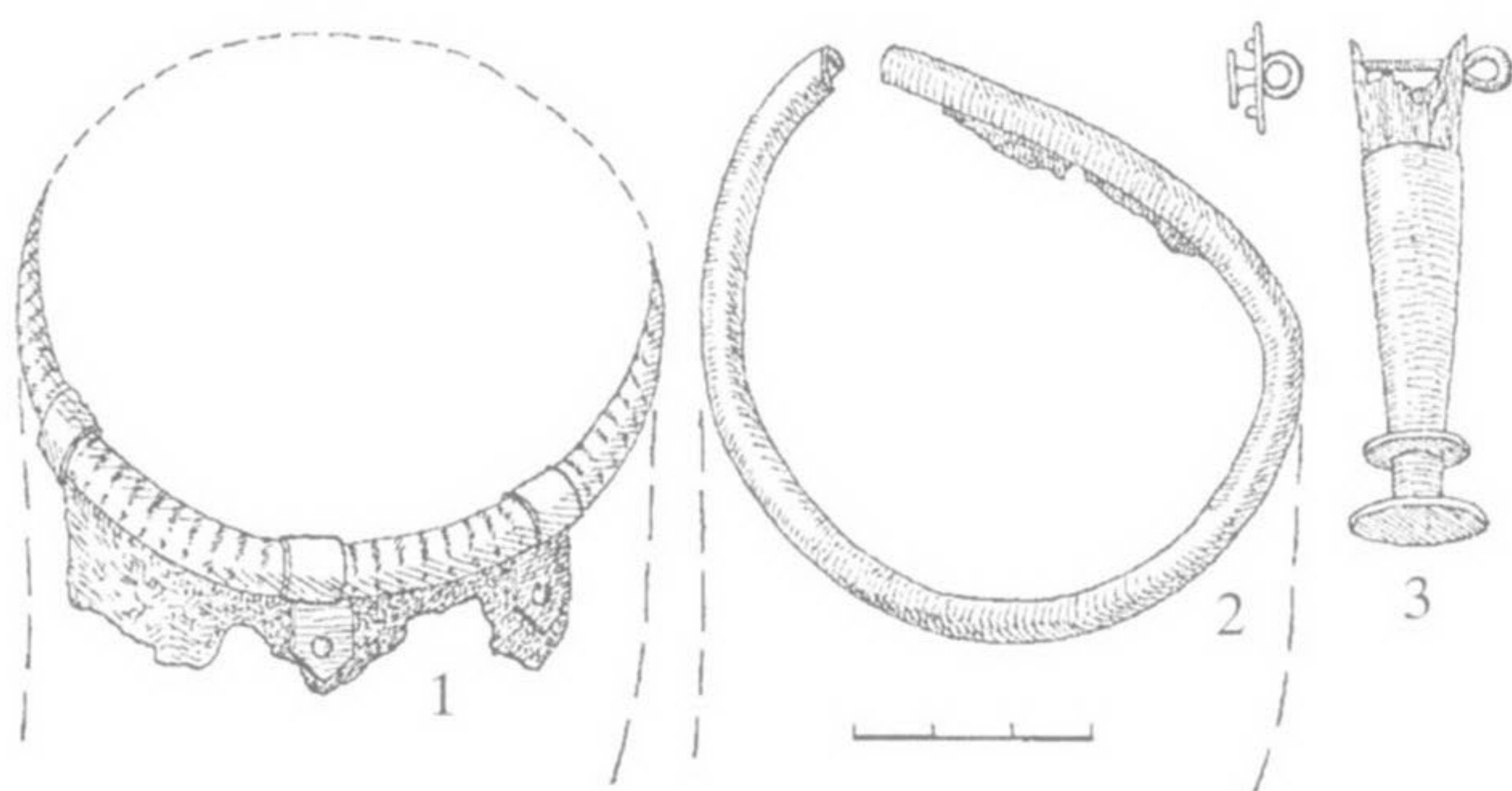
219 pav. Moters kapas Nr. 196. Kairėje, galvūgalyje – geriamojo rago liekanos

žalvarinė vėnis su kilpute. Panaši detalė yra ir ties viršutiniu, t. y. rago angą juosiančiu apkaustu. Matyt, į kilputes įverdavo juostą. Tačiau jos nerasta. Galbūt ragas į kapą mirusiajam dėtas arba visai be juostos, arba ši sudūlėjo, nepalikdama nė pėdsakų. Tą patį galima pasakyti ir apie tuos ragus, kurie prie angos apkausto teturi įvertą apie 0,9 cm skersmens žalvarinę

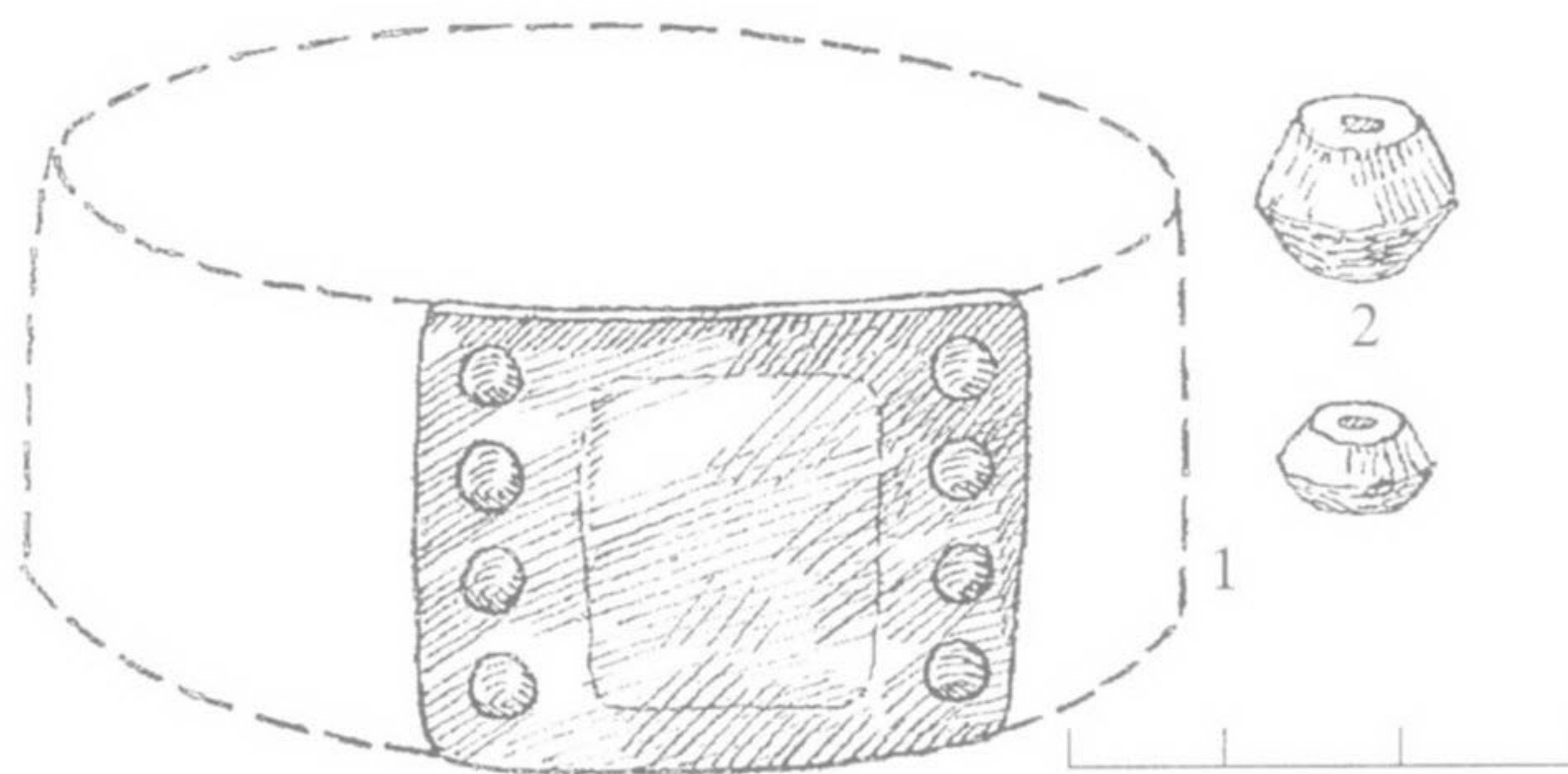
220 pav. Moterų įkapės: 1, 7 – verpstukai, 2 – įvija, 3, 6 – ylos, 4, 5 – geriamųjų ragų apkaustai (1, 5, 6 – k. Nr. 197, 2–4, 7 – k. Nr. 213)

grandelę (k. Nr. 172, 250). Kad prie tokių grandelių būdavo kabinamos juostos, rodo berniuko kape Nr. 167 rasto rago liekanos. Mirusiojo dešinėje, galvūgalyje, po čia gulinčia kumeliuko kaukole buvo išlikęs geriamojo rago angos apkaustas su 1,8 cm skersmens žalvarine grandele, prie kurios kabojų 15,5 cm ilgio grandinė, sudaryta iš dvigubų žalvarinių apie 1 cm skersmens žiedelių (69 : 3 pav.). Be to, ir suaugusio vyro kape (Nr. 160) aptikta apie 1,5 cm pločio odinės juostelės gabalėlių su žalvarinių apkaustų liekanomis ant paviršiaus. Radinių padėtis kapavietėje liudija, kad ties mirusiojo viršugalviu buvęs padėtas geriamasis ragas su odiniu dirželiu, ištiestu palei vyro galvą, dešinėje (65 : 1; 66 pav.). Iš dirželio beliko tik 30 cm ilgio odos ir žalvario trupinių juostelė bei 3 aplūžinęsiais pakraščiais žalvariniai apkaustėliai. Tai labai plonos stačiakampės apie 1,2 cm pločio ir 3 cm ilgio skardelės, ornamentuotos skersinių brūkšnelių grupėmis bei ratukais (67 : 4 pav.). Kiekvieno ratuko viduryje įkalta vinutė, matyt, skirta apkaustėliui prie odinio dirželio pritvirtinti.

221 pav. Geriamųjų ragų apkaustai iš vyrų kapų: 1 – k. Nr. 35, 2, 3 – k. Nr. 143B

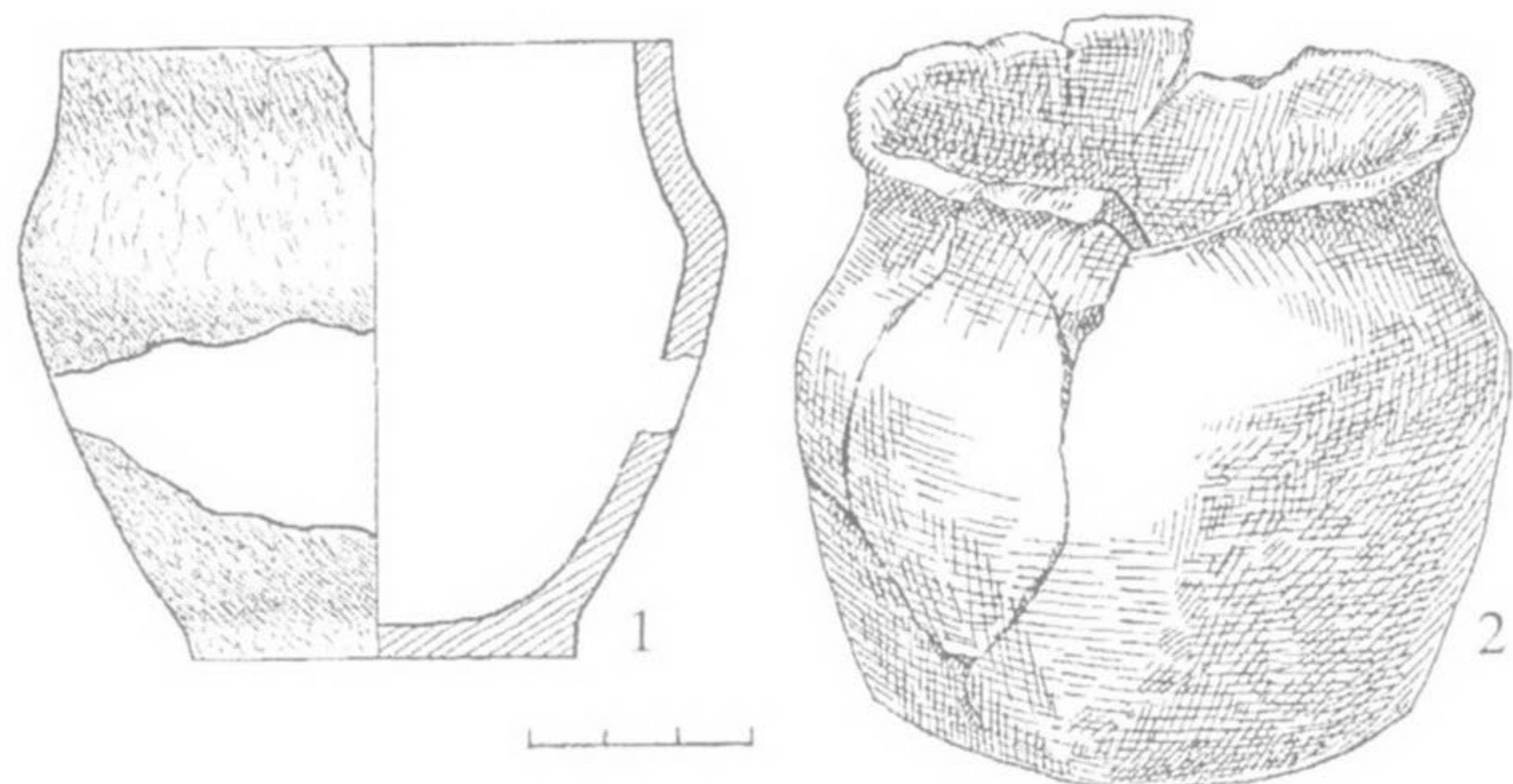
Dėžutės. Rastos 6 dėžutės, tiksliau – jų liekanos, t. y. medienos atplaišos ir žalvariniai apkaustai (17 lent.). Sprendžiant iš kai kurių radinių (k. Nr. 127, 143A), dėžutės galėjo būti cilindro formos, ne mažesnės kaip 4 cm aukščio ir apie 7 cm skersmens (222 : 1 pav.). Didesnė galėjo būti nebent rastoji kape Nr. 266. Mat į ją turėjo sutilpti 2 žiedai, apvarėlė ir yla, t. y. visos įkapės, kurios buvo tarp medienos (dėžutės) liekanų, pasklidusių kapavietėje apie 12 × 15 cm dydžio plotelyje. Beje, Šilalės apylinkėse kasinėtame kitame kapinyne (Pagrybyje) tyrinėjant bendrą vyro ir moters kapą Nr. 62 (V–VI a.), paaiškėjo, kad mirusiosios galvūgalyje padėtoje dėžutėje buvo taip pat visos moters įkapių rinkinys: 4 žiedai, smeigtukas su grandinėle, peilis (LA, 1995b, p. 139). Bet Žviliuose rasta ir dėžučių, kuriose teįdėta tik 2 amuletai-karoliukai (k. Nr. 88, 127).

222 pav. Vaiko įkapės iš kapo Nr. 127: 1 – dėžutės apkaustas, 2 – karoliukai-amuletai

4 dėžutės buvo su žalvariniais apkaustais. Vieni jų – tai stačiakampės 2,8 × 4,1–3,1 × 4 cm dydžio plokštelės, kurios prie dėžučių buvo pritvirtinamos 4–5 kūgeliais, išdėstytais vienas prie kito dviejuose priešinguose apkausto pakraščiuose (57 : 1 pav.). Vieno apkausto pakraščiai (palei kūgelius) dar ornamentuoti ir 2 eilėmis trikampių, susisiekiančių smailomis viršūnėmis (k. Nr. 126). Neaišku, kaip buvo išpuoštas kitas apkaustas, nes jo viduryje tarp kūgelių, apie 2 × 2,5 cm dydžio plotelyje, tėra išlikusios menkos kažin kokių puošmenų nuobiros (k. Nr. 127). Greičiausiai panašų apkaustą turėjo dar ir dėžutė iš kapo Nr. 143A, nes prie jos liekanų rasta žalvario trupinių ir kūgelių. Visai kitaip žalvariu puošta ketvirtoji dėžutė (k. Nr. 88). Antai jos liekanas juosė apie 0,2 cm storio apvalaus pjūvio vielutė, kurios galai susukti sraigėle ir pačioje pabaigoje abipus sraigėlės suvynioti ant lankelio (45 : 2 pav.). Dėžutė buvusi ne didesnė kaip 4 cm skersmens. Joje įdėti 2 karoliukai-amuletai.

Tegalima vien spėlioti, kokias žalvario puošmenas turėjo dėžutė iš kapo Nr. 28. Mat iš jos teliko tik 5 cm ilgio, 1,5 cm pločio medienos fragmentas su plona skardele.

223 pav. Puodukai: 1 – k. Nr. 73, 2 – k. Nr. 100

Visos dėžutės rastos III–IV a. kapuose. Taigi žviliškiams, kaip ir jų vakariniams kaimynams, palikusiems Baltijos pakrantėse kapus su akmenų vainikais (SGA, 1986, p. 183), nebuvo svetimas paprotys dėti mirusiajam į kapą dėžutę.

Keramika. Kapinyne surinktos 144 šukės, kurių 90 aptikta kapuose (17 lent.), likusios – tyrinėtose perkasoje. Be to, rasti ir 2 puodukai (k. Nr. 73, 100).

Abu nulipdyti iš molio su grūsto akmens priemaiša, menkai degti. Vieno puoduko viršutinės dalies išorė ir vidus pastebimai juosvesni (k. Nr. 100). Šis indelis yra nuo apačios plėtojantis šonais, pamažu siaurėjantis angos link, kurios kraštas atlenktas į išorę (223 : 2; 224; 225 pav.). Jo aukštis – 8,4 cm, dugno skersmuo – 6,5 cm, angos skersmuo – 7 cm, skersmuo per šonus siekia 9,5 cm. Kitas daug blogiau išlikęs puodelis (vienas šonas išdužęs) yra su ryškia briauna per petelius, šiek tiek paaukštintu kakleliu ir tiesiais angos pakraščiais (223 : 1 pav.). Jis panašaus dydžio, kaip pirmasis: 8,5 cm aukščio, dugnas – 5 cm, anga – 8 cm, peteliai – 9,5 cm skersmens.

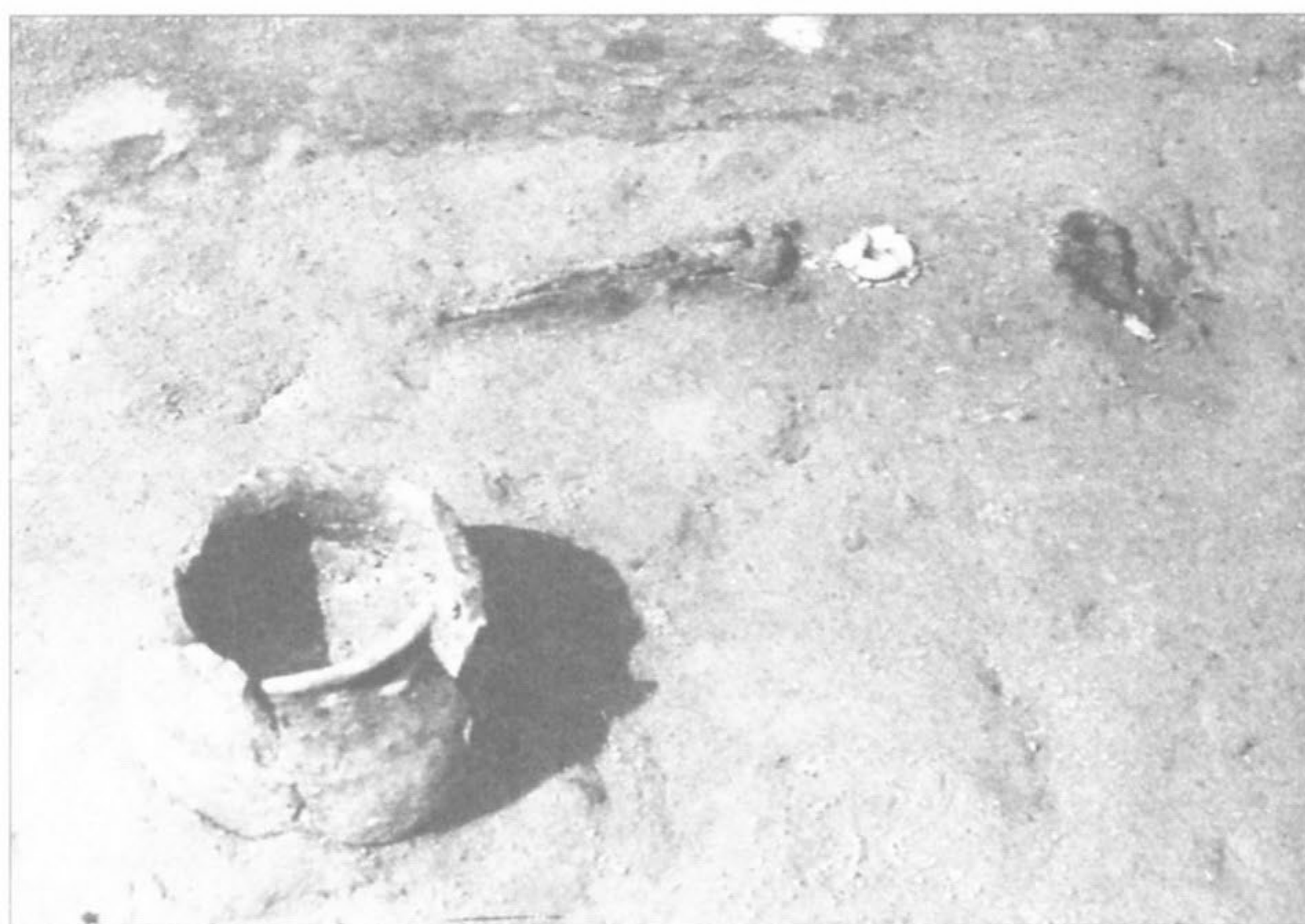
Panašių rankomis nulipdytų vadinamųjų miniatiūrinių puodelių dažnokai randama kasinėjant

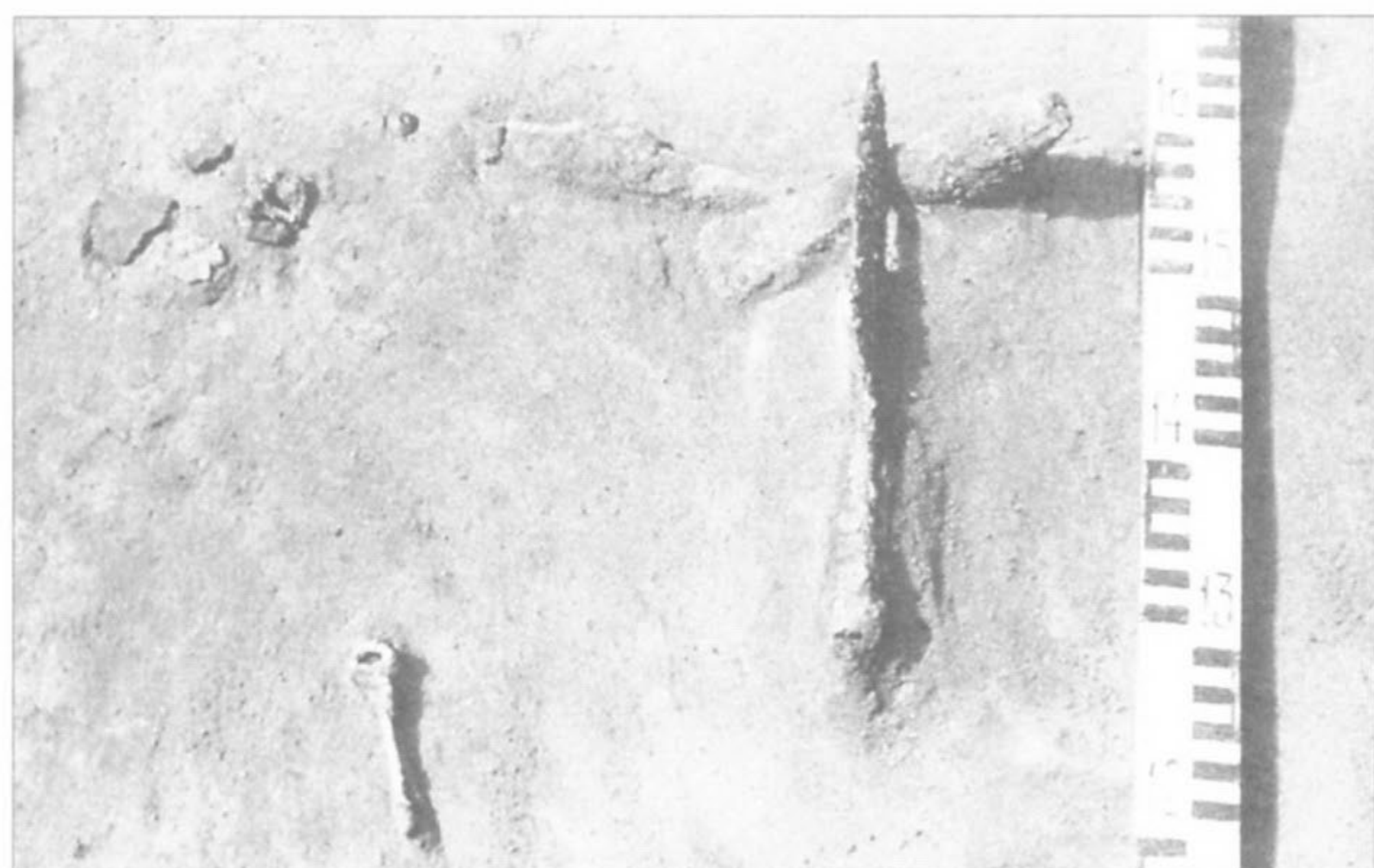
224 pav. Puodukas iš moters kapo Nr. 100

pajūryje, ypač Klaipėdos ir Kretingos rajonuose, kapinytus, išlikusius iš geležies amžiaus. Šie indeliai – tai apeiginės įkapės, gamintos specialiai laidotuviams (Nakaitė, 1964; 1991, p. 90).

Žvilių kapinyne rastos pavienės šukės – tai rankomis nulipdytų puodų grublėtu paviršiumi šonų dalys, rečiau – profiliuoti ar tiesūs angos pakraščiai bei dugno fragmentai. Tik dviejų šukelių paviršius yra lygus (k. Nr. 22, 263). Tiesa, ir kai kurios puodų angos nuoskalos yra taip pat lygiu, bet gerokai apsitrynusiu paviršiumi (k. Nr. 139, 149, 243, 266). Šukės dažniausiai labai mažos, 0,7–3 cm aukščio, 2–4 cm

225 pav. Puoduko padėtis moters kape Nr. 100

226 pav. Puodo šukelių vieta vyro kape Nr. 93

pločio. Vos viena kita yra didesnė: 3,5 × 4 ar 2,5 × 4,5 cm dydžio. Pati didžiausia siekė 5 × 6 cm (k. Nr. 149). Sprendžiant iš pavienių šukių, puodai buvę rusvai juosvos spalvos, apie 0,7–1,2 cm storio sienelėmis (49 : 2; 57 : 7; 59 : 4; 62 : 4; 197 : 4 pav.). Molyje gausu grūsto akmens priemaišų. Keramika silpnai degta, šukės dažnai suskilinėjusios, tiesiog trupa.

Analogiškų nedidelių pavienių šukelių – grublėtu paviršiumi puodų fragmentų aptinkama ir kitose

regiono vietovėse kasinėtuose kapinyuose, pvz., Maudžiorų III–VI a. bei Pagrybio V–VI a. kapuose. Kai kurių tyrinėtojų nuomone, puodai buvę atnešti su šermenų maistu. „Jeigu per šermenis indas sudužo, tai jį čia pat ir numetė, o vėliau, toje vietoje kasant duobę, šukės pateko į sampilo žemes” (Valatka, 1984, p. 11). Galėjo, žinoma, būti ir taip. Tačiau Žvilių kapinyno kasinėjimų duomenys rodo, kad šukelių rasta ne tik kapo sampiluose, bet ir prie mirusiojo, padėtų kartu su kitomis įkapėmis dažniausiai galvūgalyje, kaip padėti ir abu puodukai (226 pav.). Keramikos buvo mirusiojo kojūgalyje, prie jo šono ar ant krūtinės. Tai verčia manyti, kad šukelių vieta kape ne atsitiktinė, bet susijusi su papročiu simboliškai aprūpinti mirusįjį jei ne sveiku apeiginiu indu, tai bent sudužusio ar galbūt specialiai sudaužyto puodo dalimi, laikantis magijos formulės *pars pro toto* (dalis vietoj visumos). O kad būta laidotuvių ceremonijoje apeigų, per kurias prareikdavo indų, rodo net ir vien Pagrybio kapinyno kasinėjimų medžiaga (Vaitkunsienė, 1995, p. 29; LA, 1995b, p. 139).

Žviliuose ir pavienės šukės, ir abu puodukai rasti III–IV a. kapinyno dalyje. Ir tik vieninteliame VII–VIII a. datuojamame visai suardytame kape Nr. 243 tebuvo aptiktas lipdyto puodo profiliuotas perskilęs angos pakraštėlis lygiu paviršiumi. Keramika silpnai degta, šviesiai rusvos spalvos, molyje mažai grūsto akmens priemaišų. Indo sienelės galėjo būti apie 0,6 cm storio.

Romos moneta – atsitiktinis radinys (LNM, 487 : 50). 1979 m. balandžio 8 d. šilališkis kraštotyrininkas

Vladas Statkevičius, lankydamas Žvilių kapinyną, šiaur rytiniame jo pakraštyje aptiko gana gerai išsilaičiusią Faustinos II pomirtinę (mirė 175 m.) sesterciją. Netoli monetos ant dirvos gulėjo dar ir žalvarinė juostinė apyrankė trikampio pjūvio lankeliu, ornamentuotu išilginiais grioveliais ir smulkiomis įkartėlėmis (KU, 1978–1981š, p. 22).

Tai jau nebe pirmoji Romos moneta, aptikta Šilalės apylinkėse. Dabar žinoma, kad tokių radinių ten atsitiktinai rasta dar bent 5 vietovėse. Tai Jokūbaičiai, Lileikėnai, Padievytis, Pajūrėlis, Kvėdarnos piliakalnis (Michelbertas, 1972b, p. 115, 117; 1978b, p. 89; Balčiūnas, 1986). Šiame rinkinyje yra ir pomirtinė Faustinos (mirė 175 m.), ir Antonino Pijaus (138–161 m.), ir Gordiano III (238–244 m.), ir Komodo (177–192 m.) monetų.

Verta dar pridurti, kad tyrinėtuose kapuose, perkasose buvo aptikta žalvarinių apkaustų nuolaužų (k. Nr. 164, 208, 260), žalvarinių 2–3 cm skersmens grandelių (k. Nr. 6, 219, 249, 252, pk. Nr. 51, 57, 60, 65), žalvarinių 10–14 cm ilgio grandinėlių (k. Nr. 2, 4, 217, 220), žalvarinių įvijėlių fragmentų (k. Nr. 180, 209, pk. Nr. 16, 58, 59, 62), žalvarinių bei geležinių neaiškios paskirties dirbinių lūžėnų (k. Nr. 4, 141, 214, 232, 253, 287, 294, pk. Nr. 15, 19, 42, 52, 57, 69, 74).

Galiausiai paminėtinas ir akmeninis kirvis, tiksliau jo dalis, t. y. pentis su 2 cm skersmens skylė kotui. Penties dydis – 3,3 × 5 cm. Jį aptiko 1984 m. Pranas Petrauskas ties Žvilių kapinynu plytinčiame bulvių lauke. „Žemaitijos“ ekspedicijai radinį padovanojo 1987 m. šilališkis Viktoras Aušbikavičius.

17 lentelė. Kapų inventoriaus suvestiniai duomenys

Kapo Nr.	Įkapės	Kirviai	Peliliai	Ylos	Verpstukai	Galastuvai	Mėškerės kabiukai	Skiltuvai	Kalavijai ir jų makštys	Įtigailiai	Skydai	Galvos danga	Antkaklės	Aparos	Segės	Smeigtukai	Amuletai-karoliukai	Apyrankės	Žiedai	Įvijlės, grandelės	Diržai, jų sagtys	Pentinai	Kamanos, jų detalės	Geriamieji ragai	Keramika	Dėžutės	Pincetai	Grandinės	Apkaustai, pakabėlės	Geležinių dirbinių fragmentai	Zalvarinių dirbinių fragmentai	Titnago nuoskalos	Iš viso	Pastabos	
1		2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	
1				1																														1	Suardytas
2				1	1																									+				3	--
3																																		-	Nesuardytas
4A				1	1							1	2			5	2	3	3										+	+			20	--	
4B					1												1	1	1														4	--	
5		1																			1												2	Suardytas	
6		1													1		1	1	1	1										+	+		6	Nesuardytas	
7										1						1																		4	--
8				1	2							1																					7	--	
9																																		1	Suardytas
10													1		1		2																	5	Nesuardytas
11				1	1											2	1																5	--	
12		1								1							1				1												4	Suardytas	
13				1												1	1																3	--	
14				1	1									1	1	1	2	2	2														9	Nesuardytas	
15																																	2	Suardytas	
16																																	1	--	
17																1					1												4	Nesuardytas	
18				1	1									1	1	1	2	2	2														10	--	
19			1																														2	Suardytas	
20		1															2																5	Nesuardytas	

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34		
21		1							1						1						1											4		"-	
22												2	1		2		4								2							11		"-	
23											1	2			2		6	3															14		-
24			1									1			2		6							2								12		"-	
25																			2	1				1					+			5		"-	
26	1	1							3						1																	7		"-	
27											1	1		1			2															5		Nesuardytas	
28	1	1			1				1														+			1						7		"-	
29												1												1								2		Suardytas	
30			1						1					1																		4		"-	
31															1																	1		Nesuardytas	
32														1			2															4		"-	
33	1	1							1					1																		5		"-	
34												1	1		1																	3		"-	
35	1	1	1						1					1	1																	11		"-	
36			1	1											1	1																7		"-	
37															1																	2		"-	
38															1																	1		"-	
39	1	1							1					1	1	2			3													13		"-	
40	1	2							2					1		1	1	3														13		"-	
41															2		4															6		"-	
42												1	1		2																	5		"-	
43				1																												2		"-	
44												1			2	1	4	4	1													13		"-	
45	1	1							1						1																	6		"-	
46															2		1	2														5		Suardytas	
47	1	1							1			1		1	1	1	1						2	2								12		Nesuardytas	

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	
48	1	1							1	1				1	1			2		1		+										10	Nesuardytas	
49												1	1		1	1	1															4	Suardytas	
50												1			2	1	4	1						2								11	Nesuardytas	
51																				1												1	"--	
52			1												1	2			1													5	"--	
53													1		2		1	1														5	"--	
54												1	1		2		8	2														14	"--	
55			1										2		2		2	1														8	"--	
56	1	1							1					1	1	1	1	1		1	1											9	"--	
57			1												2																	3	"--	
58	1	1					1		1				1	1	1	2				1												9	"--	
59	1	1							1																							4	"--	
60																			1	1												2	"--	
61									1																								1	"--
62															1																		1	Suardytas
63																																	-	Nesuardytas
64															1																		1	"--
65												1																	1				2	Suardytas
66															1					1													3	"--
67												1			1																		2	Nesuardytas
68	1	1							2			1			1					1													9	"--
69	1														1																		2	"--
70															1																		2	"--
71	1														1																		2	"--
72												1			1																		2	"--
73															1			2															4	"--
74	1	1							1			1			1																		5	"--

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34		
75	2														1				1												4	Suardytas			
76A	1	1																														2	--		
76B									1						1																	2	--		
77	1	1							1																							3	--		
78															2																	2	--		
79		1													1				2													4	--		
80	1	1													1		1															4	Nesuardytas		
81															1		1		1													2	Suardytas		
82	1	1													1		1															4	Nesuardytas		
83															1	2	1	1														4	--		
84			1									1	1		2	1	2															8	Suardytas		
85	1	1				1							1	2	1	1	1		1													10	Nesuardytas		
86	1													1	1	1	2	1														6	--		
87			1	2								1	1		2	2	2	2	2													13	--		
88	1	1											1	1	1	1	2	1		1												9	--		
89												1	1		2		4															8	--		
90															1	1																3	--		
91	1	1													1				2													9	Suardytas		
92															1																		11	Nesuardytas	
93	1	1													1	1	1																9	--	
94	1	1			1										1																		5	--	
95		1													1																		3	--	
96			1									1			1	1	4																8	--	
97	1	1								2				2		1	1	1	1														10	--	
98															2	2	2																4	Nesuardytas	
99	1	1													1	2	1	1	1														8	--	
100															2	1	1																	4	--

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34
101														2	1																	3	Nesuardytas
102	1													1	2	1	2	2														7	--
103	1	1							1			1		1	2					1				1								8	--
104														1	1	1	1															2	--
105												1	1	1	1	1	1															4	--
106														1	1	1		1														2	--
107									1								1		1	1				1								6	--
108		1	1									1	1	2	2	1	4	2														12	--
109												1	1	1	1	2	2	1														7	--
110		1												1	1	1	1			1												5	--
111			1									1	1	1	1			1														4	--
112	1	1							2					2		1	1	2	1													11	--
113	1	1							2			1	1	1	1	1	3	1	1					3							1	17	--
114			1									1	1	2	2	2	3							1								10	--
115			1									1	1	1	1			2														5	--
116			1									1	1	1	1	2	1															6	--
117																	2															2	--
118												1	1	1	1	2	2								1							5	--
119			1									1	1	1	1	1		1						1								5	--
120														1	1	1			1													2	--
121														2	2	2	2		2					1								7	--
122														1	1	1	2															4	--
123																			1													1	--
124																1																1	--
125		1										1	1	2	2	2	2		2													8	--
126A									2					1	1	1								3								8	--
126B												1	1	1	1	1									1							3	--

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34		
127														1	2									2	1							6	--		
128																	2																2	Suardytas	
129												1					3																4	--	
130	1	1										1	1	1	1	2	1	2	1	1				1								12	Nesuardytas		
131				1											2			2															5	--	
132	1													1																			2	--	
133															1	1	1	1	1	1													4	Nesuardytas	
134			1	1							1				2			2						4									11	--	
135															1	1																	2	--	
136												1					2	1															4	--	
137	1	1							1					1	1	3	1			1													10	--	
138			1	1								1			2		4	1															10	--	
139			1									1	1		2		1								1								7	--	
140														1		1	1			1													5	--	
141	1	1							1						1																		5	--	
142		1														1			1														3	Suardytas	
143A															2		1								1								4	Nesuardytas	
143B	1	1							1					1	1	1				1				1	2								10	--	
144		1	1																					3									5	--	
145	1	1							1						1	1								4									9	--	
146																	2																	2	Suardytas
147		1							1						1				1	1													5	Nesuardytas	
148									2						1			1																4	--
149											2		1		2	2	2																	11	--
150															2																			2	Suardytas
151	1	1							1						1	2																		6	--
152																	1										1							2	--

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34		
153	1	1			1				1						1	1				1											+	8	Nesuardytas		
154	1	1							1										1	1													5	--	
155															1	2			1														4	--	
156												1							1														2	--	
157															2		1																3	--	
158			1																1	1													3	--	
159	1	1							1			1			1	2			1		1											9	--		
160								1	2						1	2	1				1												9	--	
161		1																				+					+						3	Suardytas	
162		1							1						1					1							1	+					6	Nesuardytas	
163				1																		+											2	Suardytas	
164											1								2		1												4	Nesuardytas	
165																			1														1	--	
166				1											1					3													5	--	
167									1			1	1	1	1	2	1	3	1	1	1			1									13	--	
168															1				1														2	--	
169																															+			1	--
170			1												1		1																3	--	
171											1	1												1									3	Suardytas	
172			1	1							1	1	1		2			1					1										9	Nesuardytas	
173															1				1														2	Suardytas	
174			1	1							1				2	2							1								+			9	Nesuardytas
175												1										1	+										3	Suardytas	
176															2	1		1					1								+			6	Nesuardytas
177																	2																	2	Suardytas
178			1												1	2	1	2											+				8	Nesuardytas	
179																		1											+					2	Suardytas

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	
180		1													1		1	1	1													5	Nesuardytas	
181		1															1	1														2	Suardytas	
182			1									1							1													3	--	
183												1	1	1	1	2	2	2														9	Nesuardytas	
184			1								1				1		1	2														7	--	
185								1	2					1					1	1												6	Suardytas	
186	1																										+	1				3	--	
187												1	1	1	1	1	1															4	--	
188			1	1								1	1	1	1	1	1															5	--	
189			1								1				1		1															5	Nesuardytas	
190		1																1														2	Suardytas	
191									2				1																				3	--
192												1	1	2	2	1			1													5	--	
193								1							1					1												3	--	
194			1									1						1	1													4	--	
195															1			1												+		3	Nesuardytas	
196		1	2	1							1													1								6	--	
197			1	1							1	1	1	2	2	1	2	1					1									10	--	
198											1				1	1	2															5	--	
199		1							1										1	1						1						5	Suardytas	
200															1				1													2	--	
201																			1	1			+									3	--	
202	1	1						1			1	1	1	1	1	1	1	1		1	1	1	+			1					11	--		
203											1				1																	2	--	
204			1																1	1												3	--	
205																														+		2	--	
206								1	2				1	1	1	1	1	1	1	1	1	+										9	Nesuardytas	

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	
207			1	1							1					1																4	Suardytas	
208		1																		1								1				3	--	
209		1						1												1	1		+	1								6	--	
210																				1	1							1				3	--	
211								2											1					1				+				5	--	
212																							+									1	--	
213			1	1							1	1	1		2	2	2	4						1							16	Nesuardytas		
214			1														2											1				4	--	
215		1											1						1												3	Suardytas		
216																																1	--	
217			1															1	1					1				+				5	--	
218															1				1	1												3	--	
219		1																3	2	1								1				8	--	
220																1	1	2	1								+					6	--	
221			1	1							1				2	1			1													7	Nesuardytas	
222		1							2					1	1				1													6	--	
223															1	1			1	1												3	--	
224			1	1							1				1	1			1													6	--	
225								1	2						1	2			1													7	--	
226															1															+			2	--
227			1																1														2	--
228								1	2					1		2			1														7	--
229															1	1			1										+				3	Suardytas
230									2																								2	Nesuardytas
231				1											1																		2	--
232			1												1	1														+			3	Suardytas
233				1											2																		3	Nesuardytas

17 lentelės tęsinys

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34
234			1												1			1	+												4	Suardytas	
235				1							1		1		2	2		2														9	Nesuardytas
236															1																	1	--
237		1													1			1														4	--
238A		1							1						1																	4	--
238B															1	1																2	--
239			1	1									1																			3	--
240		1																														1	--
241				1															1													2	--
242											1		1					2														4	--
243																		1	1				+	1								5	Suardytas
244		1								1								1					+									5	--
245A		1							1	1																						4	--
245B											1		1																			2	--
246											1		1		2			2														6	--
247																							+									1	--
248															1	1																2	Nesuardytas
249															1	1			1	1								+				4	Suardytas
250			1										1											1				+				4	--
251													1		1		1	2					+									6	Nesuardytas
252			1								1		1					1	2									+				7	Suardytas
253																		1											+			3	Nesuardytas
254			1										1											1				+				4	Suardytas
255																		1														1	Nesuardytas
256													1																			1	Suardytas
257			1										1		1																	3	--
258		1	1												1																	3	--

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	
259	1													1	1			1			1											4	Suardytas	
260	1	1							2			1	1	2	1	7	3			1				5								25	Nesuardytas	
261		1							1			1	2	3	1		3	1		1												14	--	
262															1	1	1					+					+	1				5	Suardytas	
263															1	1	1							2								5	--	
264																1	2	1						1								5	--	
265												1	2		1	2	2	1					2									11	Nesuardytas	
266			1									1				1		2					1	1								7	--	
267															1			1					1									3	Suardytas	
268												1	1	1	1		1				1											6	Nesuardytas	
269												1					1													+			3	Suardytas
270	1	1							1			1	1	3		1	2			1	2	+										15	Apardytas	
271													1		2	1							2									6	Nesuardytas	
272				1									1		4	2																8	--	
273															1	1	1		1					1				+				5	Suardytas	
274												2	1				4															7	Nesuardytas	
275													1	1				1														3	Suardytas	
276															1	1	1						2									5	Nesuardytas	
277		1							1					1	1					1												5	--	
278	1	1											1	1			1	1		1												7	--	
279		1													1				1													3	Suardytas	
280											1		1		2		1															5	Nesuardytas	
281													1					1														2	Suardytas	
282										1					1						1											4	--	
283																								2						+			5	--
284	1	1							2															1								7	--	
285	1																					1	+									3	--	

17 lentelės tęsinys

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	
286																	1	1											+			3	Suardytas	
287															2															+			3	--
288															1															+			2	--
289															2	2	2	1															5	Nesuardytas
290									1						1																		2	--
291		1	1									1			2																	5	--	
292		1													1																	2	Suardytas	
293												1			2	2	2															5	Nesuardytas	
294															1	1						1										4	Suardytas	
295		1							1				1	1	1	1	1	1	1	1												8	Nesuardytas	
296	1	1													1																	5	--	
297													1				1	1	1													3	Suardytas	
298																1																2	--	
299	1	1													1																	3	--	
300	1	1							1						1	2							+									6	--	
301	1														1		1															3	Nesuardytas	
302															1	1				1			+									3	Suardytas	
303															1	1																2	--	

CHRONOLOGINĖ KAPINYNO PRIKLAUSOMYBĖ

Žvilių kapinynas priklauso prie tų laidojimo paminklų, kuriuose buvo laidojama daugelį šimtmečių. Nors dauguma tyrinėtų kapų (60,1 proc.) yra iš senojo, bet likusi jų dalis yra ir iš vidurinio (32,2 proc.) bei iš vėlyvojo (7,6 proc.) geležies amžiaus laikotarpių (3 lent.).

Patys anksčiausi kapai aptikti šiauriniame kasineto ploto krašte, ten, kur buvo ištirtos perkastos Nr. 11–13, 20, 21, 23–25, 28, 29, 36 (103 pav.). Čia mirusieji buvo laidojami III a. Tai rodo jų įkapės, ypač tokie tuo laikotarpiu madingi papuošalai, kaip antkaklės kūginiais (163 pav.) ir dėželiniais (164 pav.) galais, statinėliniai (188 : 1 pav.) ir žiediniai (8 : 1, 2; 20 : 3; 189 pav.) smeigtukai, apskritos ažūrinės segės (181 : 2 pav.) bei juostinės apyrankės trikampio pjūvio lankeliu, abipus briaunos papuoštu įkartėlių linijomis ir šiek tiek išmaugtais galais, kurie pagražinti skersiniais brūkšneliais ar tinkliniu raštu (58 : 2; 201 pav.).

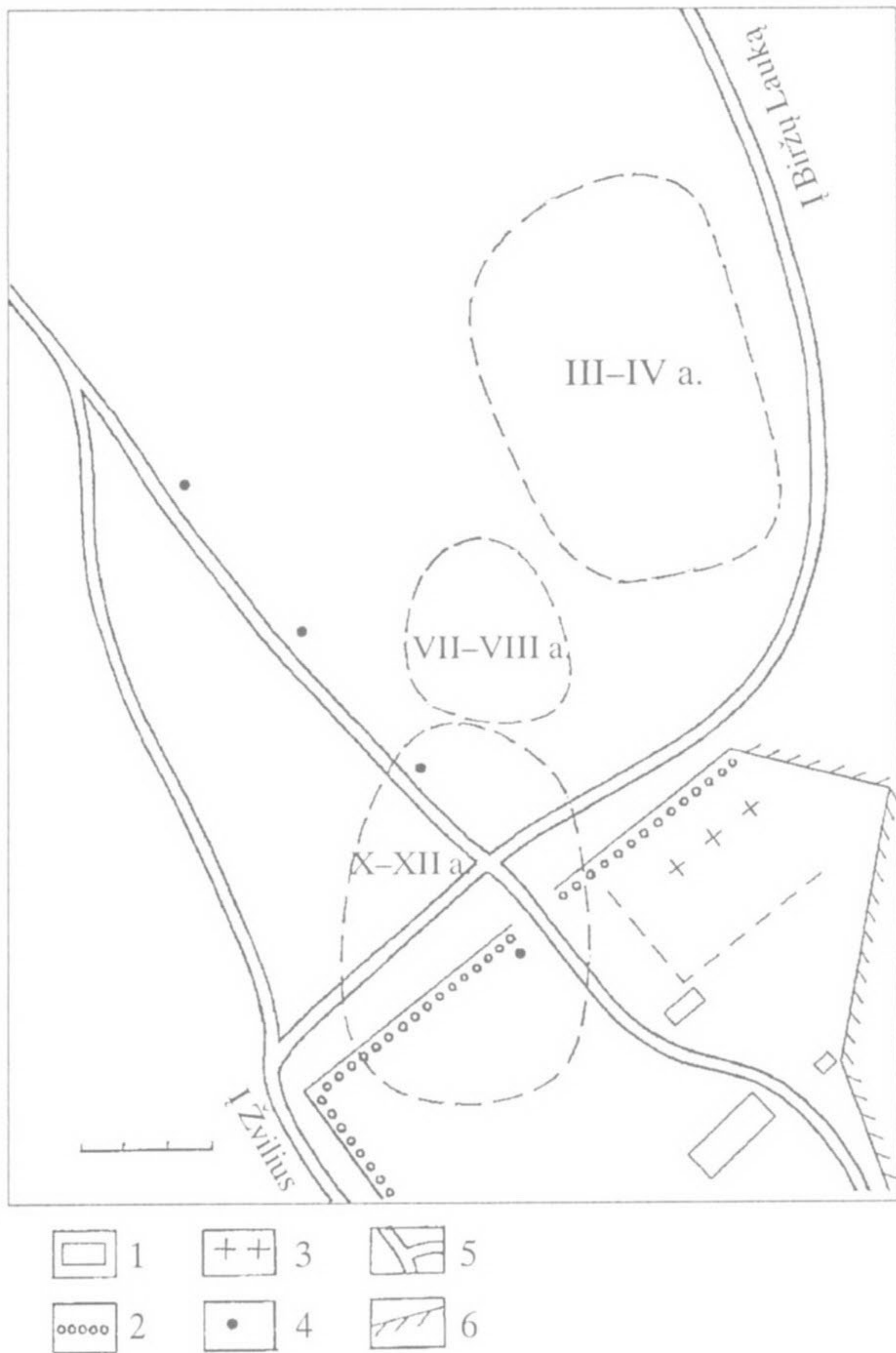
Nuo minėtųjų perkasų į šiaurės rytus bei pietus kasinėtame plote (pk. Nr. 14–19, 22, 26, 27, 30–35, 37–48, 66–82) (103 pav.) ištirtuose kapuose rasta dirbinių (ypač daug papuošalų), kuriuos galima datuoti III–IV a. sandūra bei IV a. Šitokią chronologiją remia ir tokios mirusiųjų įkapės, kaip šaukštinė antkaklė (98 : 2 pav.) bei kitos įvairių tipų antkaklės su kabliuku ir kilpele galuose (165–167 pav.), daugybė stiklo ir emalio karoliukų, atgabentų iš Romos imperijos, žalvariniai pusekulio formos (188 : 2–4 pav.), gintariniai figūriniai (176, 177 pav.) bei sidabriniai kibirėlio pavidalo (98 : 1; 179 pav.) pakabučiai, lankinės žieduotosios segės (45 : 3; 94 : 1, 3; 96 : 5; 100 : 1, 3, 4; 182 : 3; 183 : 4, 5; 184 : 2 pav.) bei segės palenkta (183 : 1, 3; 206 : 1 pav.) ar rombo formos (62 : 2 pav.) kojele, kryžiniai smeigtukai, puošti 5 kūgeliais (34 : 6, 7; 193 pav.), lengvos juostinės apyrankės, pagražintos skersiniais brūkšneliais (8 : 3–7 pav.), pagaliau įmoviniai ietigaliai profiliuota plunksna ar geležiniai skydo apkalai (150 pav.).

Reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad šioje Žvilių kapinyno dalyje, kur mirusieji laidoti senajame geležies amžiuje, tiksliau – antrojoje jo pusėje (III–IV a.), kapų inventoriuose pasitaikė dirbinių, kuriuos archeologinėje literatūroje nuo seno įprasta skirti vidurinio geležies amžiaus pradžiai (V–VI a.). Tai antkaklės užkeistais apvalaus pjūvio galais (168 pav.), lankinės

trikampe (59 : 2 pav.) bei žvaigždine kojele (183 : 2 pav.) segės, storagalės apyrankės (45 : 1 pav.), apgalviai su žalvarine įvija (154 : 1–4 pav.), žalvariniai apgalviai, sudaryti iš įvijėlių ir skersinių plokštelių (159 pav.). Klasifikuojant tokio pavidalo papuošalus pagal Lietuvoje priimtą tipologinę ir chronologinę sistemą, buvo prieita prie išvados, kad tie dirbiniai mūsų krašte paplito nuo V a. (LAA, 1978; VGA, 1996). Ši nuo seno įsigalėjusi nuostata sukėlė abejonių tik tada, kai dirbinių chronologinę priklausomybę pradėta aiškinti pasitelkus ne vien tik tradicinį tipologinį lyginamąjį metodą, bet ir kitus rodiklius. Ne vieną iš jų yra pateikę archeologiniai atradimai kasinėtuose geležies amžiaus kapinyuose, kuriuose mirusieji buvo laidojami daugelį šimtmečių.

Antai Jūros baseine tyrinėdamas Maudžiorų kapinyną (Kelmės r.), Vitas Valatka, be kitko, nustatė dar ir mirusiųjų laidojimo chronologinę seką (Valatka, 1984, 1 pav.). Remiantis kapų topografija, tyrinėtojiui atsivėrė reali galimybė patikslinti ne vieno dirbinių tipo chronologiją. Jis bene pirmasis iš Lietuvos archeologų ir paskelbė, kad ne vien tik nuo V a. pradžios, bet jau IV a. pabaigoje mūsų krašte buvo paplitę įmoviniai ietigaliai profiliuota plunksna, antkaklės su kabliuku ir rakto skylutės formos kilpele galuose, kryžiniai smeigtukai, išpuošti 5 kūgeliais, ir iškėlė prielaidą, kad nebūtinai visos segės žvaigždine kojele priklauso V–VI a., kaip nurodoma archeologinėje literatūroje (Valatka, 1984, p. 12, 16, 19, 20). Jos galėjo paplisti ir IV a.

Visus šiuos teiginius ir prielaidas visiškai paremia Žvilių kapinyne kasinėjimų metu surinktų radinių analizė. Beje, ją atliekant, buvo pasitelkti ir tyrinėtų kapų planigrafijos duomenys. Mat kasinėtame kapinyno plote ištirtos perkastos leido nustatyti, kurioje laidojimo paminklo teritorijoje buvo laidojama senajame, kurioje – viduriniame ir kurioje – vėlyvajame geležies amžiaus perioduose. Akivaizdu, kad kapinynas didėjo meridianine kryptimi, t. y. laidojant mirusiuosius iš šiaurės į pietus (103, 227 pav.). Todėl jau vien tik tyrinėjamo kapo padėtis kapinyne – vienas rimčiausių argumentų, leidžiančių apibūdinti kape rastųjų dirbinių chronologiją. Tuo remiantis, buvo koreguotas ne vieno Žviliuose aptikto dirbinio datavimas, nors archeologinėje literatūroje įsigalėjusios nuostatos tam priešinosi. Taip atsitikdavo tuo atveju,

227 pav. Tyrinėtų plotų topografija chronologijos kontekste: 1 – pastatai, 2 – gyvatvorė, 3 – „kapukai“, 4 – elektros stulpai, 5 – vietos keliukai, 6 – daubos šlaitai

kai atkastame (nesuardytame!) kape išlikusios mirusiojo įkapės pagal išgalėjusius standartus atrodė nevienalaikės. Vaizdingas tokio „nevienalaikiškumo“ pavyzdys – nesuardyto kapo Nr. 88 radiniai, t. y. storagalė apyrankė ir lankinė žieduotoji segė (44, 45 pav.). Mat iki šiol tebemanoma, kad tokio tipo apyrankės Lietuvoje paplito V a. pradžioje ir ypač būdingos V a. antrajai pusei – VI a. (VGA, 1996, p. 250), o minėtojo tipo segės – III–IV a. paplitęs papuošalas (LAA, 1978, p. 40). Patyrinęjus kasinėtų kapų topografiją, aiškėja, kad storagalę apyrankę tenka „pasendinti“, t. y. datuoti ne vėliau kaip IV a. Mat kapas Nr. 88 atkastas tyrinėjant perkasą Nr. 26, 1984 m. iškasinėtą toje kapinyno dalyje, kur mirusieji laidoti senajame geležies amžiuje – šiaurinėje paminklo teritorijoje. Beje, šioje knygoje, aptariant kapinyne rastų storagalių apyrankių chronologiją, buvo minėta, kad ir kiti archeologai jau yra sukaukę duomenų, leidžiančių storagalių apyrankių paplitimą Lietuvoje paankstinti visu šimtmečiu.

Topografiniu požiūriu vertinant Žvilių kapinyne surinktus radinius, visu šimtmečiu tenka paankstinti ir tokių papuošalų chronologiją, kaip lankinės segės trikampė kojele ar antkaklės užkeistais ir šiek tiek pastorintais apvalaus pjūvio galais. Mat visi tokio tipo dirbiniai rasti senojo geležies amžiaus kapinyne (pk. Nr. 19, 37, 67, 70). Nors naujausioje archeologinėje literatūroje nurodyta, kad minėtojo pavidalo segės bei antkaklės pradėtos Lietuvoje nešioti tik nuo V a. (VGA, 1996, p. 181, 198), tačiau tam prieštarauja ne vien tik Žviliuose atkastų kapų topografija, bet ir tų kapų inventorių. Pvz., tyrinėjant kapą Nr. 270, be kitų įkapių, čia buvo ir antkaklė užkeistais galais, ir lankinė segė, išpuošta rautytų žiedelių grupėmis (100 : 4 pav.). Remiantis archeologinėje literatūroje paskelbtomis nuostatomis, pirmojo tipo papuošalus reikėtų datuoti V–VI a., o antrojo – IV a. (SL, 1994, pav. 299; ASL, 1993, 17 : 1 lent.). Kadangi minėtasis kapas įrengtas senojo geležies amžiaus kapinyne, belieka pridurti, kad, remiantis naujais duomenimis, antkaklės užkeistais, truputį pastorintais apvalaus pjūvio galais Lietuvoje pradėtos nešioti ne V a., bet IV a. Taigi IV a. buvo madingos ne tik storagalės apyrankės, bet ir antkaklės analogiškai storėjančiais užkeistais galais. Pažymėtina, kad tuomet pradėti nešioti ir žiedai šiek tiek pastorintais ir užkeistais galais (199 : 3; 200 : 1, 2 pav.).

Viduriniam geležies amžiui priskiriami kapai Žvilių kapinyne buvo atrasti tik tada, kai paaiškėjo, kad šiaurinėje paminklo dalyje mirusieji laidoti senajame geležies amžiuje, o pietiniame paminklo gale – vėlyvajame. Būtent čia – pietiniame kapinyno krašte 1968 m. ištirtas 21 X–XII a. kapas (Nr. 1–21). Dar 2 šio laikotarpio kapai (Nr. 150, 191) ištirti 1985–1986 m. Turint prieš akis tokią tyrinėtų kapų topografiją (227 pav.), visiškai pagrįstai kilo mintis, kad kapinynas galėjo funkcionuoti ir viduriniame geležies amžiuje. Tad beliko pradėti kasinėjimus toje kapinyno dalyje, kuri plytėjo į pietus nuo III–IV a. kapų ir į šiaurę nuo X–XII a. priklausančių kapų. Čia, kasinėjant suplanuotas perkasas Nr. 49–51, 55–65 (103 pav.), kaip tik ir buvo aptikta kapinyno vieta, kurioje mirusieji laidoti viduriniame geležies amžiuje, tiksliau – jo antrojoje pusėje, VII–VIII a. Tai rodė prie mirusiųjų rastos įkapės, ypač tokios, kaip vienašmeniai plačiagalviai kalavijai (67 : 9; 80 : 7; 89 : 4 pav.), antkaklės plonėjančiais galais su kabliuku ir kilpele (72 : 8; 74 : 11 pav.), lankinės skliutakojės (185 : 3 pav.) bei aguoninės (186 : 1, 3 pav.) segės, žiediniai (190 : 5 pav.), nuokamieniai (190 : 3, 4 pav.), kiaurakryžmiai (194 pav.) smeigtukai bei nedideli kryžiniai smeigtukai su apskritomis plokštelėmis kryžmų galuose (195 : 1 pav.), rankogalinės apyrankės su trikampė iškilia briauna (77 : 5, 6 pav.), žalvariu išpuošti audekliniai apgalviai su didžiule žalvarine įvija (157 pav.).

Krito į akis tai, kad kai kurie mirusieji ir čia buvo palaidoti su tokiomis įkapėmis, kurios pagal archeologinėje literatūroje išgalėjusias nuostatas turėtų būti iš vėlesnio, t. y. vėlyvojo geležies amžiaus laikotarpio. Antai kape Nr. 160 palaidotas vyras buvo papuoštas su masyvia, vadinamąja kario apyranke (185 : 1 pav.). Karių apyrankės X–XI a. buvo ypač paplitusios Latvijoje (Daiga, 1974). Lietuvoje tokio tipo papuošalų težinoma vos keliolika, ir tai dažniausiai atsitiktiniai radiniai. Todėl, klasifikuojant Lietuvos archeologinę medžiagą, sukauptą iki 1978 m., karių apyrankės buvo priskirtos X–XI a. (LAA, 1978, p. 96). Šio tipo papuošalų chronologiją teko patikslinti po to, kai, Žviliuose kasinėjant vidurinio geležies amžiaus kapinyną, minėtajame kape, aptiktame perkasoje Nr. 49, kario apyrankė buvo rasta kartu su skliutakoje sege iš VIII a. (185 : 3 pav.).

Kasinėjant Žviliuose perkasas (Nr. 56, 58), suplanuotas tyrinėti toje kapinyno vietoje, kur mirusieji laidoti viduriniame geležies amžiuje (103, 227 pav.), kelių vyrų kapuose (Nr. 202, 206, 215) buvo rasta po kryžinę segę (186 : 2 pav.), kurios tipologiškai artimos tokio pat pavidalo segėms iš IX–XII a. (LAA, 1978, p. 68). Skiriasi tik jų apdaila. Žviliuose rastos segės, padabintos 5 kūgeliais, akivaizdžiai priklauso VII–VIII a. Tai rodo ir kapų topografija, ir kartu su papuošalais rastos kitos mirusiųjų įkapės (pvz., vienašmenis plačiagalvis kalavijas).

Kaip minėta, vėlyvajam geležies amžiui priskirtini kapai įrengti pietiniame kapinyno krašte, prie Kuni Gundos ir Kazimiero Neverdauskų sodybos (4 pav.). Čia tyrinėtuose kapuose rasta dirbinių, būdingų X–XII a., pvz., vytinių įvijinių antkaklių su daugiakampėmis buoželėmis galuose (169 pav.), pasaginių segių

(187 pav.), apyrankių gyvūniniais galais (204 pav.), kepuraitė, nupinta iš žalvarinių grandelių (152 pav.), ir kt. (Tautavičius, 1970a, p. 74–75).

Taigi archeologinė medžiaga, „Žemaitijos“ ekspedicijoje surinkta kasinėjant Žvilių kapinyną, padeda pirmiausia koreguoti archeologinio paminklo chronologiją. Mat iki pat 1983 m. kapinynas buvo laikomas IX–XII a. paminklu (LAA, 1977, p. 127). O antra, šiame paminkle 1983–1989 m. aptikti radiniai leidžia patikslinti geležies amžiuje paplitusių dirbinių tipų chronologiją.

Chronologijos pataisymai – visiškai dėsningas reiškinys, jei iš akių neišleidžiamas faktas, jog archeologijos mokslo šaltiniai yra tiesiog neišsenkantys. Juk kiekvieną vasarą kaupiami archeologijos paminklų kasinėjimų rezultatai – tai naujos žinios, nauji argumentai, verčiantys patikslinti, be kitko, ir nusistovėjusius teiginius, nurodančius artefaktų chronologiją. Ne veltui jau yra publikacijų, kuriose, remiantis naujais archeologiniais atradimais, tyrinėtojai net dviem šimtmečiais paankstina papuošalo tipą (Tautavičius, 1970, p. 197). Apskritai Lietuvos archeologams jau seniai kelia rūpestį iškasenų datavimo patikimumas (Tautavičius, 1985, p. 143). Be to, ir kitų kraštų tyrinėtojai yra pastebėję, kad Lietuvos archeologams būdinga tendencija vėlinti archeologinę medžiagą. Čia turima galvoje konkreiti situacija: vakarų baltų žemėse randamiems geležies amžiaus dirbiniams lenkų archeologai yra nustatę ankstesnes, o lietuvių archeologai – vėlesnes datas (Godłowski, 1974, p. 51). Derinti iškylančius klausimus dėl konkretaus dirbinių tipo datavimo kaip tik ir padeda vis nauji archeologinių paminklų kasinėjimo duomenys. Būtent tokių ir pateikė archeologinė medžiaga, sukaupta tyrinėjant Žvilių kapinyną.

ETNINĖ ARCHEOLOGINĖS MEDŽIAGOS INTERPRETACIJA

DĖL VAKARŲ BALTŲ KULTŪROS PALIKIMO

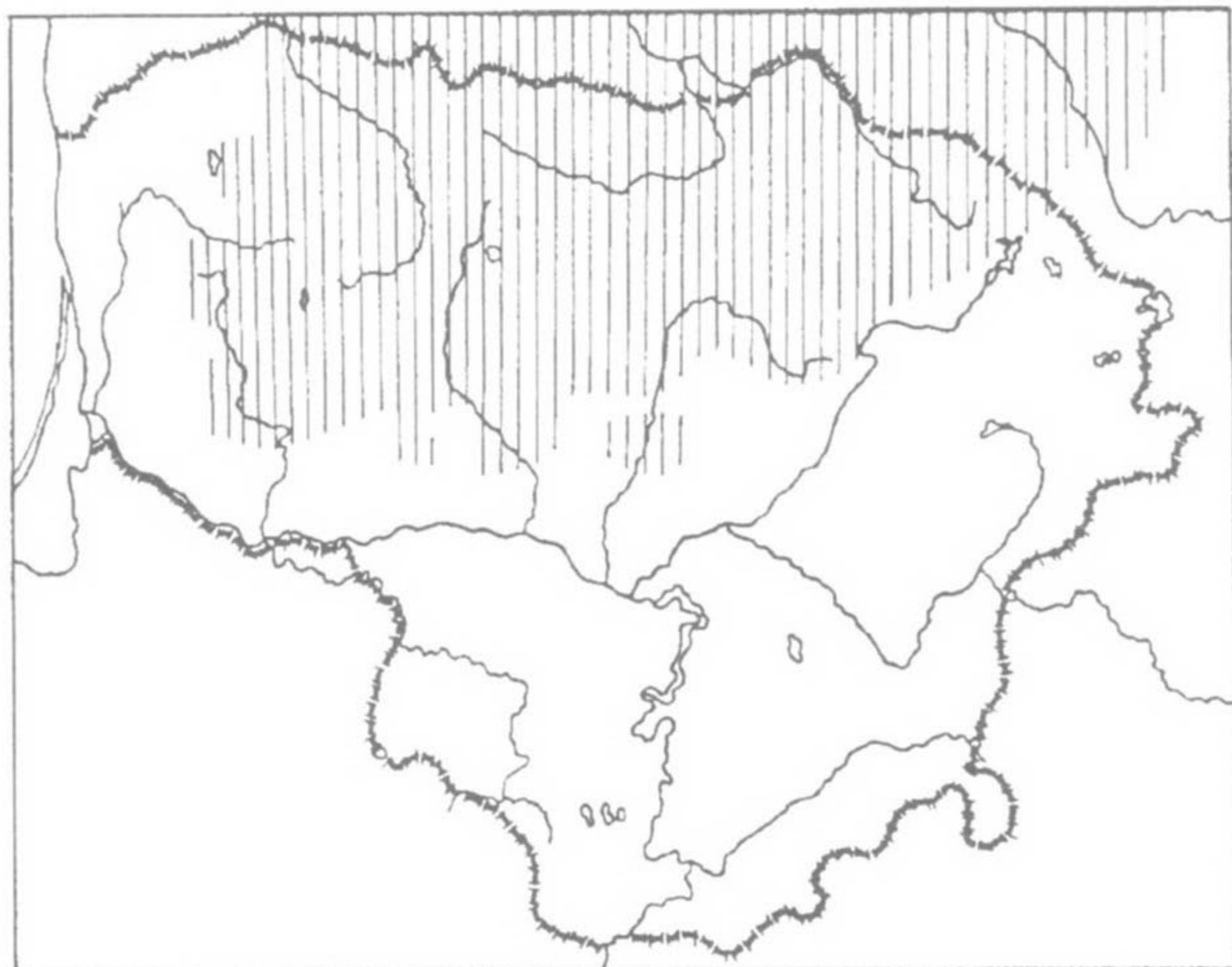
228 pav. Plokštinių kapinynų su akmenų vainiku apjuostais kapais arealas Lietuvoje: 1 – riba pagal A. Tautavičiaus 1968 m. pateiktus duomenis, 2 – kapinynai Baltijos pakrantėse (pagal A. Tautavičių), 3 – kapinynai Vidurio Žemaitijoje, Jūros baseine (pagal autorės papildomus duomenis, pateiktus 1995 m.): 1 – Burbiškiai, 2 – Dargaliai, 3 – Džiaugėnai, 4 – Gulbės, 5 – Jaunodava, 6 – Lileikėnai, 7 – Pagrybis (tyrinėtas), 8 – Pailgotis (tyrinėtas), 9 – Payžnis, 10 – Pajūralis, 11 – Pakalniškiai, 12 – Šarkai (tyrinėtas), 13 – Šiaudaliai, 14 – Žviliai (tyrinėtas) – visi Šilalės r.

Susumavus laidosenos bei radinių tipologinės lyginamosios analizės rezultatus, tapo akivaizdu, kad „Žemaitijos“ ekspedicijos tyrinėtas iš senojo geležies amžiaus Žviliuose išlikęs kapinynas su akmenų vainikais yra stebėtinai artimas tos pačios kategorijos

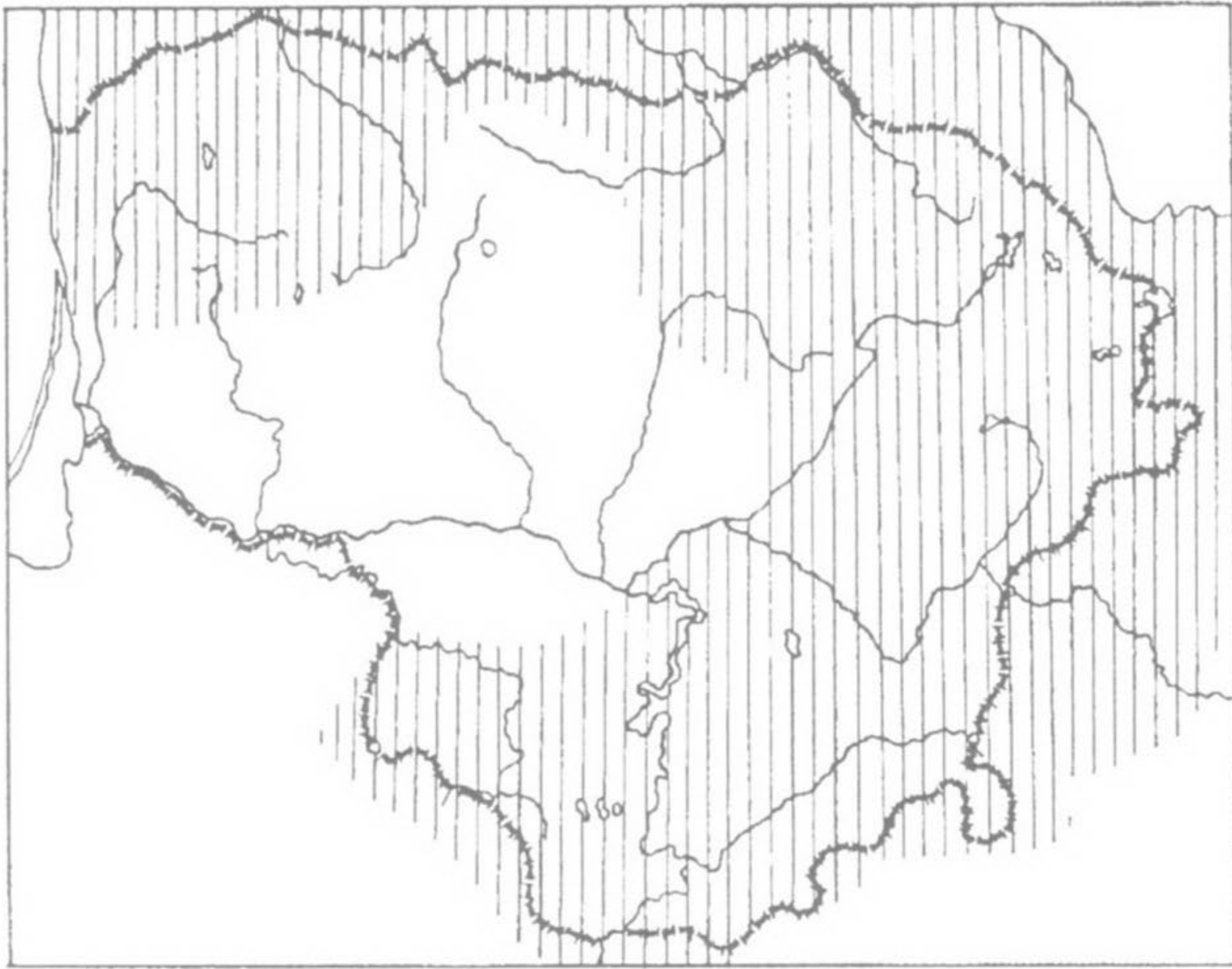
archeologijos paminklams, žinomiems Baltijos pakrantėse (LAP, 1968).

Beje, prieš 20 metų archeologai, kartografuodami Lietuvoje žinomus I–XIII a. pilkapynus ir senkapius, nurodė, kad ir Vidurio Žemaitijoje yra Džiaugėnų bei Šarkų kapinynai su akmenų vainikais (abu – Šilalės r.) (LAA, 1977, p. 36, 109). Naujausi duomenys rodo, kad tokių kapinynų minėtame regione, konkrečiau – Jūros baseine, žinoma iš viso jau 14 (LA, 1995b, 215 pav.; Vaitkunsienė, 1997, p. 153) (228 pav.). Kadangi kai kurie jų buvo tyrinėti, tai paaiškėjo, kad anksčiausi kapai su akmenų vainikais Vidurio Žemaitijoje yra iš III a. Taigi dabar turima archeologinių žinių sankaupa leidžia teigti, kad toji archeologinė kultūra, kurią reprezentuoja kapinynai su akmenų vainikais, apima ne vien tik Minijos baseiną Lietuvos pajūryje, bet ir Jūros baseiną Vidurio Žemaitijoje.

Šis teiginys aiškiai konfrontuoja su archeologinėje literatūroje įsigalėjusia nuostata, kad visoje Žemaitijoje ir Šiaurės Lietuvoje I–IV a. buvo paplitusi Pilkapių kultūra. Bet toji nuostata buvo pradėta formuluoti, remiantis prieš 3 dešimtmečius turėtais archeologiniais šaltiniais. Antai apibendrinant 1948–

229 pav. Pilkapių kultūros arealas Lietuvoje I–IV a. (pagal A. Tautavičių)

230 pav. Brūkšniuotosios keramikos kultūros arealas Lietuvoje m. e. I tūkstantmečio I pusėje (pagal E. Grigalavičienę)

1967 m. archeologinių ekspedicijų sukauptas žinias, buvo prieita prie išvados, kad Žemaitijos ir Vidurio Lietuvos šiaurinės dalies pilkapynai senajame geležies amžiuje sudarė vieną kultūrinę sritį, turinčią daug bendrą su Pietų Latvijos pilkapynų teritorija, kad būtent ši visą arealą reikėtų sieti su žemaičių ir žiemgalių protėviais (Михельбертас, 1968, p. 46). Vėliau sukartografavus iki 1977 m. žinomus I–XIII a. pilkapynus, minėtos I–IV a. kultūrinės srities ribos buvo praplėstos, prijungus ir Šiaurės rytų Lietuvos pilkapynų regioną, kuriame, tyrinėtojų nuomone, pilkapius paliko žemaičiams ir žiemgaliams giminingos gentys – sėlių protėviai (LAA, 1977, p. 11, 7 : 3 žemėl.). Tose paminėtose Lietuvos dalyse I–IV a. paplitusi archeologinė kultūra ir buvo pavadinta Pilkapių kultūra, kuri susidariusi tuomet, kai nuo Brūkšniuotosios keramikos kultūros arealo m. e. pradžioje atsiskyrė vakariniame jo pakraštyje gyvenusios gentys (LAA, 1977, p. 11; Tautavičius, 1981b, p. 30) (229 pav.). Toks Pilkapių kultūros kilmės aiškinimas nekėlė abejonių iki tol, kol susikaupė naujos archeologinės medžiagos, kuria remiantis buvo nustatyta, kad Brūkšniuotosios keramikos kultūra net ir didžiausio suklestėjimo metu (I tūkstantmečio pr. m. e. pabaiga – I tūkstantmečio m. e. vidurys) teapėmė Rytų Lietuvą bei Vidurio Panemunės, Užnemunės, Šiaurės vakarų Lietuvos sritis (Grigalavičienė, 1989, 2 pav.; 1995, 142 pav.) (230 pav.). Tačiau archeologinėje literatūroje kartais iki šiol kartojama ir kita tezė (tiesa, jos niekas nemėgino pagrįsti archeologijos duomenimis), pagal kurią Brūkšniuotosios keramikos kultūra buvo paplitusi ir Žemaitijoje (VGA, 1996, p. 72).

Vadinasi, net jei Žemaitijoje nuo m. e. pradžios ir paplito Pilkapių kultūra, kaip ligi šiol tebemano kai

kurie tyrinėtojai, jos substratas akivaizdžiai ne Brūkšniuotosios keramikos kultūra. Šią išvadą labai paremia dar ir Žemaitijoje žinomų ankstyvųjų pilkapių kasinėjimų rezultatai.

Antai 1963 m. V. Valatkos vadovaujama ekspedicija Vienragiuose (Plungės r.) atkasė pilkapius su akmenų konstrukcijomis, akmenų priestatus prie jų, 7 griautinius bei 2 sudegintų mirusiųjų kapus. Publikuodamas kasinėjimų duomenis, jis bene pirmasis paskelbė ir teiginį, kad Žemaitijoje paplitę pilkapiai turi nemažai bendrybių su Lietuvos pajūryje iš ankstyvojo geležies amžiaus (500 m. pr. m. e. – m. e. pradžia) išlikusiais pilkapiais (Valatka, 1966, p. 12). Nors šis jo teiginys ilgai archeologų buvo apeinamas tylomis, bet ir vėlesni Vienragių pilkapyno kasinėjimai patvirtino, kad mirusiųjų laidojimo papročiuose iš tiesų ryškios ankstyvojo geležies amžiaus tradicijos, o iš I–II a. išlikusios akmenų konstrukcijos labai primena netgi Lietuvos pajūrio kapinyuose tyrinėtus kapą juosiančius akmenų vainikus (Michelbertas, 1978a, p. 120, 122).

Beje, pilkapio liekanas 1976 m. atrado ir „Žemaitijos“ ekspedicija, kasinėdama Šilalės r. Žasino kaime išlikusį X–XII a. kapinyną. Tyrinėto ploto šiaurės vakariniame pakraštyje (pk. II–III) buvo atkastas suardytas akmenų vainikas, juosęs pilkapio pagrindą (Vaitkunsienė, 1976š, p. 11–15). Sprendžiant iš liekanų, vainikas galėjo būti apie 300 cm skersmens. Prie jo išliko apgriuvusių priestatų – pusvainikių dalys (231 pav.). Pagrindinio vainiko viduje konstatuota apie 90 × 100 cm skersmens tamsesnės žemės dėmės su degėsiais. Tai kapo vieta. Ją kasinėjant paaiškėjo, kad čia tešlikęs tik kelių centimetrų storio degėsių sluoksnis, t. y. pats kapo dugnas. Todėl teliko tik spėlioti, kokį – sudeginto ar nesudeginto – mirusiojo kapą tie degėsiai žymėjo. Spėliojimus inspiravo

231 pav. „Žemaitijos“ ekspedicijos 1976 m. atkasto pilkapio liekanos su akmenų statiniais (Žasinas, Šilalės r.)

analogiški atradimai ne tik minėtame Vienragių pilkapyne, bet ypač kaimynystėje kasinėtame Šarkų kapinyne. Čia 1972 m. betyrinėjant III–V a. kapus su apardytais akmenų vainikais, buvo aptiktas ir sudeginto mirusiojo kapas bei dalis akmenų vainiko. Nors tarp degusių išliko sudegintų kaulų fragmentų, įkapių nerasta. Todėl radinio chronologija nėra pakankamai aiški. Manoma, kad kapas greičiausiai priklauso I tūkstantmečio pr. m. e. pabaigai ar I m. e. a. (Tautavičienė, 1974, p. 68, 73).

Neabejotina tik viena, kad akmenų konstrukcijomis, laidojimo būdu (kremacija) ir Šarkų, ir Žašino, ir Vienragių pilkapiai artimi Baltijos pakrantėse, Klaipėdos ir Kretingos rajonuose žinomiems pilkapiams (Sūdėnai, Ėgliškiai, Padvariai, Kurmaičiai ir kt.). O kai buvo išnagrinėta dar ir archeologinė medžiaga, surinkta kelerius metus kasinėjant Paragaudžio pilkapyne Šilalės rajone, archeologai galėjo galutinai įsitikinti, kad Žemaitijoje iš I–II a. išlikusių pilkapių įrengimas labai primena Lietuvos pajūrio kapinynų akmenų vainikus (Michelbertas, 1994, p. 24). Taigi kasinėjimų duomenys įtikinamai parėmė ir V. Valatkos prieš 3 dešimtmečius paskelbtą teiginį, kad tarp Žemaitijos pilkapių ir esančiųjų Baltijos pajūryje yra akivaizdus ryšys, be kita ko, liudijantis senesnių laidojimo tradicijų paveldą. Dėl to vienaip ar kitaip buvo koreguojamos ir hipotezės, kurių autoriai anksčiau Žemaitijos pilkapius siejo vien tik su Brūkšniuotosios keramikos kultūros kūrėjais (Tautavičius, 1984b, p. 4; LE, 1987, p. 108).

Manoma, kad II a. visame Lietuvos pajūryje įsivyravo paprotys laidoti mirusiuosius nedegintus, išnyko ir paprotys juos užkasti pilkapiuose, paplito plokštiniai kapinynai su akmenų vainikais (LE, 1987, p. 107). Panašus vaizdas Žemaitijoje, tiksliau – Jūros baseine: I tūkstantmečio pabaigoje ir pirmaisiais m. e. amžiais mirusieji čia buvo laidojami Vienragių, Šarkų, Žašino, Paragaudžio tipo pilkapiuose, III–IV a. Žvilių ar Šarkų tipo kapinynuose su akmenų vainikais. Taigi

ir viename, ir kitame regione paplitę laidojimo paminklai priklauso tai pačiai kultūrinei sričiai.

Su kokia etnine bendrija galima sieti šioje srityje nustatytą archeologinę kultūrą?

Mėginant atsakyti į iškeltą klausimą, pirmiausia atkreiptinas dėmesys į tai, kad Lietuvoje I–IV a. susidariusių kultūrų arealai buvo nustatyti pagal laidojimo paminklus (LAA, 1977, p. 10–18; LE, 1987, p. 104). Tad jeigu neabejojama, jog senajame geležies amžiuje išryškėjusi Lietuvos pajūrio kapinynų su akmenų vainikais sritis priklauso vakarų baltų kultūrai, išsirutuliojusiai iš ankstesniojo laikotarpio vakarų baltų pilkapių kultūros, tai, savaime suprantama, neturėtų kilti ir abejonių dėl to, kad vakarų baltų palikimas yra ir Žemaitijoje, tiksliau – Jūros baseine, analogiški I–IV a. laidojimo paminklai.

Vadinasi, „Žemaitijos“ ekspedicijos Žviliuose tyrinėta III–IV a. kapinyną paliko į Jūrą įtekančios Akmenos pakrantėse gyvenusios žemdirbių bendruomenės, priklausančios vakarų baltų gentims, t. y. tai baltų bendrijai, kuri sietina su kuršių protėviais. Taigi kartu prieštaraujama archeologinėje literatūroje įsigalėjusiai nuomonei, kad Jūros upyne išlikę I–IV a. laidojimo paminklai (neaišku, kodėl visi jie vadinami pilkapiiais) – tai žemaičių protėvių (pražemaičių) palikimas. Tiesa, ši nuomonė paskelbta, remiantis tik iki 1977 m. sukauptais archeologijos duomenimis (LAA, 1977, p. 11), bet nuo tada ji, beje, iš esmės nepakitusi, tačiau įvairiai modifikuota, papildyta migracijos idėjomis, yra kartojama iki šiol (Tautavičius, 1981b, p. 30; VGA, 1996, p. 72). Todėl natūralu, kad dėl žemaičių protėvynės tyrinėtojai paskelbė ir kitų hipotezių, paremtų naujomis archeologijos žiniomis (Волкайте-Куликаускаене, 1985; LE, 1987, p. 152; Vaitkunsienė, 1989b; 1990a, p. 26). Vis dėlto kurios versijos besilaikytų archeologai, vis tiek Žviliuose tyrinėtas III–IV a. kapinynas su akmenų vainikais priklauso tai kategorijai archeologijos paminklų, kurie siejami su vakarų baltų kultūros palikimu.

232 pav. Baltų gentys XIII a. (pagal M. Gimbutienę)

Išnagrinėjus archeologinę medžiagą, surinktą kasinėjant VII–VIII a. kapus Žvilių kapinyne, paaiškėjo, kad vietos gyventojai tuomet buvo gerokai atitolę nuo vakarų baltų pasaulio. Mat materialinės kultūros, tradicijų, pasaulėžiūros aspektai turi galybę analogijų, konstatuotų kasinėjant kitus Žemaitijoje, konkrečiau – Jūros baseine, to paties laikotarpio laidojimo paminklus, pvz., Paežerio, Kaštaunalių kapinynus (Tautavičius, 1984a, p. 93; Vaitkunskienė, 1984a, p. 79). Kadangi tie paminklai priklauso kultūrinei sričiai, kuri viduriniame geležies amžiuje Vidurio Žemaitijoje apėmė teritoriją tarp Jūros ir Varduvos vakaruose bei Dubysos ir Šušvės rytuose (LAA, 1977, p. 16), tai to paties laikotarpio Žvilių kapinynas irgi įeina į šį arealą.

Su tuo pačiu arealu sietini ir Žviliuose kasinėti X–XII a. kapai. Mat kasinėjimų rezultatai įtikina, jog to meto žviliškiai buvo artimi kitoms bendruomenėms, kurios IX–XII a. gyveno Jūros baseine. Tai rodo archeologinę medžiagą, gautą kasinėjant tų bendruomenių paliktus kapinynus (Bikavėnai, Šilutės r.; Upyna ir Žašinas, Šilalės r.) (LAA, 1977, p. 16). Šioje VI–XII a. kultūrinėje srityje archeologai lokalizavo žemaičius (LAA, 1977, 9 : 4 žemėl.).

* Terminai „istorinė Žemaitija“, „istorinės Žemaitijos žemės“ toliau bus vartojami ta prasme, kaip jie suvokiami ankstyvuosiuose rašytinės istorijos šaltiniuose.

Kadangi archeologinėje literatūroje paskelbta įvairių nuomonių dėl žemaičių arealo, privalu neišleisti iš akiračio ir tų žinių, kurias teikia rašytinės istorijos dokumentai. Juolab, kad pirmosios žinios apie žemaičius siekia XIII a. pradžią. Remiantis anksčiausiais rašytiniais šaltiniais, buvo nustatyta, kad tada jie gyveno tarp kuršių, paplitusių Baltijos pakrantėse, ir aukštaičių, gyvenusių Rytų Lietuvoje (Gimbutienė, 1985, 1 pav.; BRMŠ, 1996, p. 246). Kaip matyti iš paveikslo (232 pav.), istorinė Žemaitija* vakaruose siekia Jūros upyną, rytuose – Nevėžio baseiną.

Studijuodami rašytinius šaltinius, istorikai priėjo prie išvados, kad dokumentuose Žemaitija minima kaip valstybinis ir administracinis, bet ne etnis vietetas (Jučas, 1981, p. 40). Tai labai įdomu, nes ir archeologai, nagrinėdami lietuvių etnogenėzės ar atskirų baltų genčių sąjungų susidarymo problemas, istorinėje Žemaitijoje konstatavo skirtingas kultūrinės sritis, kurių viena apėmė Jūros bei Dubysos upynus, kita – Nevėžio baseiną. A. Tautavičiaus nuomone, iki pat pirmųjų rašytinių žinių apie žemaičius pasirodymo (XIII a. pradžia) pirmojoje srityje gyveno žemaičiai, antrojoje – aukštaičiai (LAA, 1977, 9 : 3, 4 žemėl.). R. Volkaitė-Kulikauskienė Jūros ir Dubysos upynuose taip pat lokalizavo žemaičius. Tačiau rytinėse Žemaitijos žemėse, t. y. Nevėžio baseine, IX–XII a. susidariusią archeologinę kultūrą sieja su lietuvių gentimis (LE, 1987, 28 : 1, 5 pav.). Nesutampa tyrinėtojų nuomonės ir dėl ankstesnio laikotarpio – V–VII a. archeologinių šaltinių etninės atribucijos, nors ir remiamasi tų pačių paminklų kasinėjimų duomenimis. Antai A. Tautavičius ir šiuo laikotarpiu Jūros baseine klestėjusią archeologinę kultūrą skiria žemaičiams, o Nevėžio baseine – aukštaičiams (LAA, 1977, 9 : 3, 4 žemėl.). R. Volkaitės-Kulikauskienės nuomone, visoje istorinės Žemaitijos teritorijoje V–VIII a. gyveno žemaičiai. Jų teritorija IX–XII a. sumažėjo todėl, kad žemaičius kone iki Dubysos asimiliavo iš rytų besiveržiančios lietuvių gentys, kurios anksčiau gyvenusios palyginti nedideliame plote tarp Nemuno vidurupio bei Neris, užėmusios dar ir dešinią Neris krantą (LE, 1987, p. 185; 28 : 1 pav.).

Aiškinantis klausimą, kokiai etninei bendrijai priklausė Žviliuose tyrinėti VII–VIII a. ir X–XII a. kapai, tikrai nėra svarbu, kad rytinėse istorinės Žemaitijos žemėse archeologai IX–XII a. lokalizavo ne žemaičius,

kaip teigiama XIII a. rašytiniuose šaltiniuose, o kitas rytų baltų gentis (aukštaičius, lietuvius). Ši priešybė terodo, kad problema dar nepakankamai išnagrinėta. Svarbiausia tai, kad, remdamiesi archeologijos šaltiniais, diskusijos dalyviai istorinėse žemaičių žemėse apibrėžė atskiras kultūrinės sritis, fiksuojamas iki pat rašytinės istorijos laikų. Mat retrospektyviai nagrinėjant tokiose srityse paplitusią kultūrų raidą bei likimą, galima nustatyti, ar konkrečiame areale vyksta tradicijų tęstinumas ir teritorijos perimamumas iš kartos į kartą. Jei toks procesas nenutrūksta iki pat pirmųjų rašytinių žinių apie atskirų genčių apgyventas žemes pasirodymo, nagrinėjama archeologinę kultūrą galima susieti su ta genčių bendrija, kuri tikrai gyveno toje teritorijoje. Būtent Jūros bei Dubysos upynuose, t. y. vakarinėse istorinės Žemaitijos žemėse, ilgaamžę kultūrų tąsą ir užfiksavo archeologai, tirdami lietuvių etnogenezės problemą (LE, 1987, p. 134, 193). Turint galvoje V–XII a. archeologinių šaltinių teikiamą informaciją ir pirmąsias XIII a. pradžios rašytines žinias apie žemaičius, pasitelkus retrospektyvinį metodą, visiškai dėsninga kalbamoje kultūrinėje srityje lokalizuoti žemaičius. Kadangi ši kultūrinė sritis yra vakarinėje istorinės Žemaitijos dalyje, vietos gyventojai vadintini vakarų žemaičiais (Vaitkuskienė, 1993a). Šitaip, be kitko, norima pabrėžti, kad jų kultūrinis palikimas ne toks, kokį archeologai konstatavo likusioje istorinėje Žemaitijoje, nors, kaip minėta, tą palikimą ir siejo su kitomis baltų gentimis, ne su žemaičiais. Reikia manyti, kad ateityje planingi V–XII a. archeologijos paminklų, išlikusių Žemaitijoje, tyrinėjimai, be abejo, leistų geriau pažinti ir rytinių, ir šiaurinių žemaičių etninę istoriją, kuri iki šiol archeologus kur kas mažiau domina negu vakarinių žemaičių istorija.

Taigi Žvilių kapinyne kasinėtus VII–VIII a. ir X–XII a. kapus paliko vakarų žemaičiai.

Kaip žinoma, žemaičiai priskiriami rytų baltams. Vadinasi, Žvilių kapinyne ryškėja unikali situacija: viename paminklo krašte telkiasi vakarų baltų kultūrinei sričiai priskiriami III–IV a. kapai, o štai kitame – jau VII–VIII ir X–XII a. rytų baltų, t. y. žemaičių, kapai (227 pav.). Tad savaimė kyla ir klausimas: jeigu Jūros baseinas – vakarų baltų žemė, kaipgi tada atsitiko, kad ši teritorija viduriniame geležies amžiuje įėjo į žemaičių – rytų baltų sąjungą? Kada ir kaip regiono gyventojai ėmė „žemaitėti“?

Ieškant argumentų galimiems atsakymams į iškilusius klausimus, archeologų žvilgsnis, be abejo, krypta į V–VI a. archeologijos šaltinius. Ypač vertingą informaciją teikia to laikotarpio archeologinė medžiaga, gauta 1980–1982 m. kasinėjant Pagrybio kapinyną, Šilalės r. Juolab, kad kasinėjimų medžiaga

išnagrinėta, o nagrinėjimo rezultatai apibendrinti ir paskelbti (LA, 1995b).

Palaikant tyrinėtojų nuomonę, kad žemaičių sąjunga susidarė apie V a. (Tautavičius, 1981b, p. 31), tenka pridurti, kad Pagrybyje surinkta archeologinė medžiaga priklauso pačiam seniausiam (V–VI a.) Jūros baseine paplitusių žemaičių kultūros klodui. Studijuojant šį kloadą, lyginant jį su kitose žemaičių žemėse kasinėtų paminklų archeologiniais radiniais, buvo prieita prie išvados, kad apie V a. nuo kitų baltų atskilusi žemaičių kultūra jau tuomet nebuvo vienalytė, kad ją reprezentuoja ne mažiau kaip 3 lokaliniai variantai: 1) vakarinis – Jūros baseine, 2) rytinis – Nevėžio baseine, 3) šiaurinis – Šiaulių ir Radviliškio apylinkėse (Vaitkuskienė, 1990a, p. 31). To priežastis – skirtingas substratas, ant kurio išaugo ir skirtingos žemaičių kultūros atmainos (Vaitkuskienė, 1997, p. 151). Šiuo metu labiau ištyrinėta tėra vakarų žemaičių kultūra.

Apibendrinus net ir vien Pagrybio kapinyno teikiamą archeologinę medžiagą, tapo akivaizdu, kad seniausiam vakarų žemaičių kultūros sluoksnyje (V–VI a.) atsispindi ankstesnės, t. y. ikižemaitiškojo laikotarpio kultūros paveldas. Jis atpažįstamas iš tų archeologinių duomenų, kurie sukaupti kasinėjant kapinytus su akmenų vainikais, paliktus vakarų baltų ne tik Jūros baseine, bet ir Baltijos pakrantėse, abipus Minijos (Vaitkuskienė, 1994b, p. 57; LA, 1995b, p. 156).

Panašios mintys archeologams kildavo ir anksčiau. Antai, išnagrinėjus Šarkų, Šilalės r., kapinyno su akmenų vainikais kasinėjimų duomenis, prieita prie išvados, kad visi III–IV a. priklausantys archeologiniai radiniai rodo čia palaidotų žmonių ryšius su Baltijos pakrančių gyventojais, o jų kultūros įtaka jaučiama ir V–VI a. archeologinėje medžiagoje, kuri siejama su žemaičių kultūra (Tautavičienė, 1984, p. 39).

Nustačius regione nenutrūkstamą ryšį tarp ankstesnės ir vėlesnės kultūrų, ištyrinėjus tradicijų bei novacijų sąveikos vaisius ir įsitikinus teritorijos perėmimu iš kartos į kartą, buvo prieita prie nuomonės, kad Jūros baseine gyvenusios vakarų baltų gentys, giminingos kuršių protėviams, į žemaičių sąjungą apie V a. galėjo būti inkorporuotos karine prievarta, sklandžia iš rytinių kaimynų.

Tarpgentiniai vaidai kildavo ir dėl ganyklų, ir dėl žemdirbystei tinkamų žemės plotų, ir dėl kitų gėrybių. Karų grėsmė vertė jungtis giminiškas gentis į sąjungas. Galiausiai užgrobus svetimas teritorijas, į stipresnių genčių valdas patekdavo ir žemių, kuriose gyveno net genetiškai nevienodos etninės grupės. Maišantis giminiams ir gentims, kūrėsi teritoriniai administraciniai-politiniai genčių dariniai. Toks darinys, jungęs

vakarų bei rytų baltų etnines grupes, ir buvo I tūkstantmečio viduryje besiformuojanti žemaičių sąjunga. Jos vienytojas – rytų baltai, nuo seno gyvenę abipus Nevėžio, Vidurio Lietuvos žemumose (Vaitkunskienė, 1990a, p. 41).

Tikėtina, kad Jūros baseino gyventojų žemaitėjimas buvo ilgas procesas. Tačiau nesustabdomą asimiliacijos vyksmą vaizdžiai demonstruoja net ir vien Žvilių kapinyno kasinėjimų rezultatai – jau VII–VIII a. datuojama archeologinė medžiaga liudija vietos gyventojų nutolimą nuo vakarų baltų pasaulio. Dar daugiau: žviliškių kultūrinis palikimas regimai įgijęs daug bendrybių su to paties laikotarpio žiemgalių, t. y. rytų baltų kultūra. Beje, tokį panašumą archeologai pastebėjo, analizuodami ir anksčiau regione kasintų paminklų radinius (Tautavičius, 1981b, p. 29).

Vis dėlto, kaip, beje, rodo ir Žvilių kapinyno teikiama archeologinė medžiaga, vakarų žemaičių kultūrai, slūgsojusiai ant kito substrato, būdingi ir saviti tolesnės raidos bruožai, kurie ją iki pat rašytinės istorijos laikų skyrė nuo to paties laikotarpio kitų žemaičių kultūros atmainų. Labai tikėtina, kad teritorinė žemaičių sąjunga nebuvo stabilus junginys,

o Jūros baseino priklausomybė jam buvusi nominali. Juolab, kad Jūros, Dubysos, Nevėžio upynai, t. y. istorinė Žemaitija, buvo tartum istorinė arena, kur kontaktavo rytų ir vakarų baltai, nors tie kontaktai ir viduriniame, ir vėlyvajame geležies amžiuje toli gražu nebuvo taikingi. Kad Jūros baseino integracijai į žemaičių sąjungą būdingas karinis aspektas, įrodo įvairios paskirties ginklų gausa vakarų žemaičių kapinyuose. Kaip matyti iš Pagrybio kapinyne surinktos V–VI a. ginklų kolekcijos, regiono vyrai pirmieji Lietuvoje apsiginklavo savo gamybos kalavijais, o bendruomenės vadas disponavo kariauna. Jis savo žinioje turėjo kovos draugų – raitelių būrį (LA, 1995b, p. 107, 163). Žviliškiai ir VII–VIII a. vyrus laidojo su kalavijais, žirgų aukomis. Net valstybės susidarymo išvakarėse vakarų žemaičiai į pomirtinį gyvenimą vyrus išlydėdavo su žirgų aukomis, gerai apginkluotus. Pvz., „Žemaitijos“ ekspedicijos tyrinėtam X–XII a. Žąsino kapinyne buvo aptikta kapų, kur mirusiajam įdėta 3 (k. Nr. 146) ar net 5 (k. Nr. 148C) ietys, 2 kalavijai, kovos kirvis, ietis (k. Nr. 145B), 3 kovos kirveliai (k. Nr. 178) ir pan. (Vaitkunskienė, 1980, p. 99).

ARCHEOLOGINĖ MEDŽIAGA APIE GYVŪJŲ IR MIRUSIŪJŲ RYŠIUS

DĖL MIRUSIŪJŲ PASAULIO LOKALIZACIJOS

Žvilių kapinyno kasinėjimų duomenys teikia daug informacijos, leidžiančios pažinti šį laidojimo paminklą palikusių žmonių vaizdinius apie mirtį bei gyvenimą po mirties, apie ribą, skiriančią gyvųjų ir mirusiųjų pasaulius, apie kelius ir būdus, kaip, tą ribą įveikus, patekti į dausas.

Ėmus apie tai kalbėti, pirmiausia iškyla klausimas, kada Lietuvos gyventojai apskritai pradėjo tikėti pomirtiniu gyvenimu. Kad tokio gyvenimo samprata žmogaus pasaulėžiūroje jau buvo įsitvirtinusi, neabejotinai įrodo išsigalėjęs paprotys laidoti mirusį su įkapėmis. Be to, šis paprotys liudija ir apie tikėjimą, kad mirusysis nepraranda ir savo žemiškojo (kūniškojo) pavidalo. Turimi archeologiniai šaltiniai leidžia tyrinėtojams teigti, kad seniausi kapai, kur mirusysis palaidotas su įkapėmis, Lietuvoje yra žinomi iš mezolito, apytikriai iš VI tūkstantmečio pr. m. e. (Butrimas, 1988, p. 4).

Pomirtinio pasaulio lokalizacija – kitas neapeinamas klausimas. Archeologai ilgai buvo priversti atsakymo ieškoti, remdamiesi rašytinėmis žiniomis, kurių studijavimas privedė prie išvados, kad pomirtinio gyvenimo vieta Lietuvos gyventojų nebuvo lokalizuojama, pasitenkinama abstrakčiais vaizdiniais apie tolimąsias dausas (Alseikaitė-Gimbutienė, 1942, p. 1; Gimbutienė, 1985, p. 174). Pastaraisiais metais apie senovės baltų išivaizduojamą pomirtinį pasaulį imta kalbėti remiantis ir archeologijos duomenimis. Antai, nagrinėjant įvairiose Lietuvos vietovėse atkastų kapų, datuojamų VIII–XIII a., orientaciją, prieita prie išvados, kad mirusiųjų buveinę galima sieti su dykromis, kurios, tyrinėtojų nuomone, vėlyvajame geležies amžiuje skyrusios (ir jungusios) atskiras baltų žemes bei gentis (Žulkus, 1993, p. 32).

Vis dėlto senovės baltų pomirtinio gyvenimo samprata kur kas labiau domina kitų sričių specialistus. Todėl šiuo klausimu literatūroje gausu įvairių nuo-

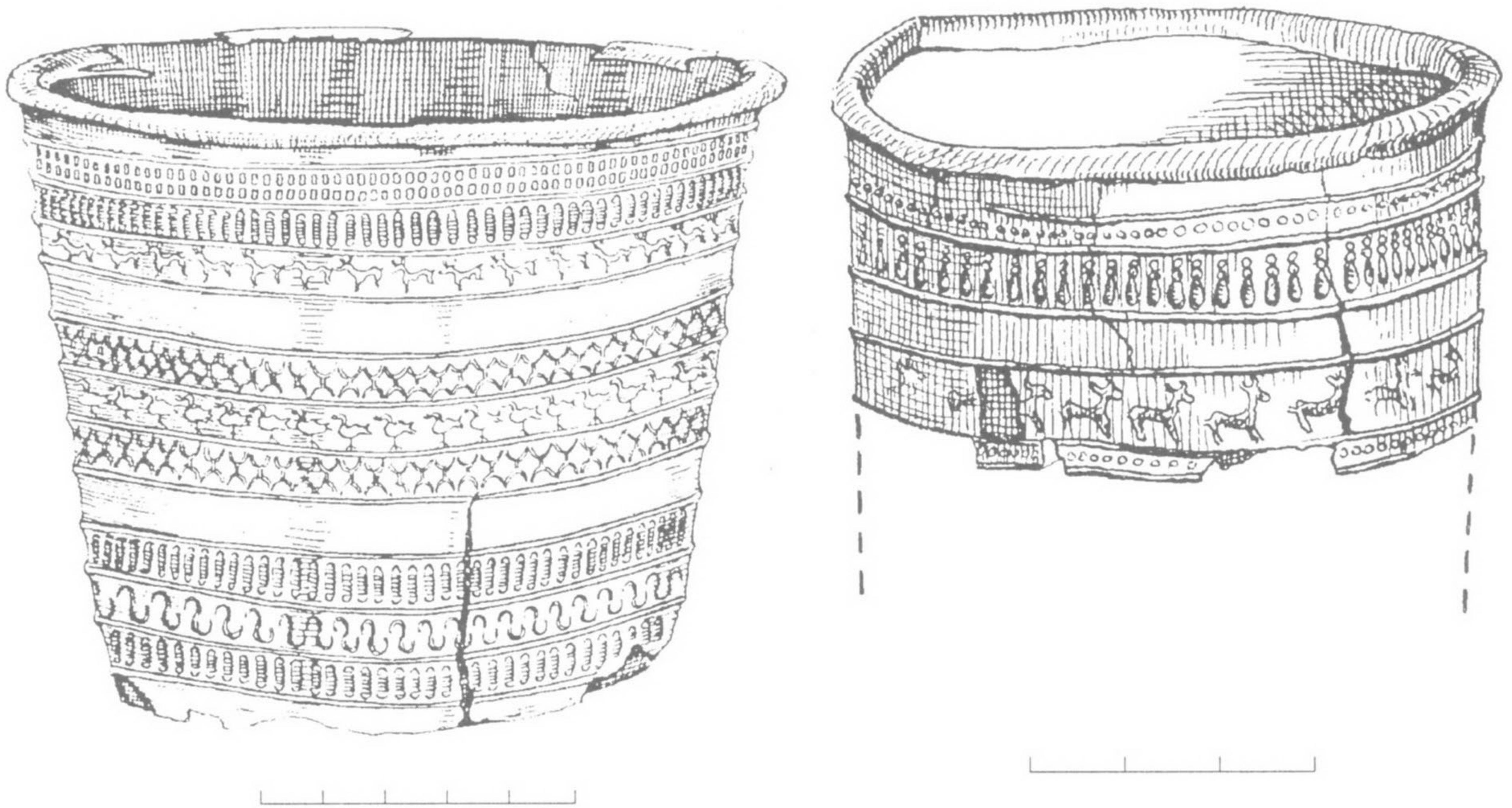
monių, kurios priklauso nuo to, kokiais šaltiniais remtasi. Bene išpūdingiausiai pomirtinio gyvenimo samprata lietuvių pasaulėžiūroje aptariama Gintaro Beresnevičiaus studijoje, kuriai pamatą paklojo atidi tautosakinės medžiagos, rašytinių istorijos šaltinių, atitinkamos literatūros analizė (Beresnevičius, 1990).

Pagaliau aiškėja, kad ne tik baltai, bet ir daugelis kitų genčių bei tautų neturi aiškaus vaizdinio, kur tas pomirtinis pasaulis (po žeme, už kalnų, horizonto, miškų, vandenų ir pan.). Tačiau neabejojama, kad senieji indoeuropiečiai, dėl kurių mitologinės religinės sistemos relikto baltų pasaulėžiūroje neabejojama, mirusiųjų pasaulį išivaizdavo kaip lanką, „ganyklą“, kurią nuo gyvųjų pasaulio atskiria vandenys (Гамкрелидзе, Иванов, 1984, p. 823).

Kad vanduo senųjų mūsų krašto gyventojų galėjo būti suvoktas kaip skiriamoji riba tarp gyvųjų ir mirusiųjų pasaulio, liudytų ir archeologijos duomenys. Mat kai kurios žmonių bendrijos akmens amžiuje mirusiuosius gabendavo į negyvenamas salas ir ten juos laidodavo (Butrimas, 1985, p. 35; 1988, p. 3).

Geležies amžiuje mirusieji laidoti kapinėse, esančiose pakilesnėse netoli upės, ežero vietose, kalvelėse. Ar šitokia laidojimo paminklų topografija sietina su pomirtinio pasaulio lokalizacija „už vandenų“, galima tik spėlioti. Mat tuo laikotarpiu kapinynai būdavo įrengiami arti gyvenviečių, kurios, kaip įprasta, įkuriamos prie vandens telkinių, t. y. patogiose žemdirbystei, gyvulininkystei vietose.

Vis dėlto yra archeologinių duomenų, leidžiančių manyti, kad ir geležies amžiaus žemdirbių mitologiniuose vaizdiniuose vanduo galėjo būti suvoktas kaip skiriamoji riba tarp gyvųjų ir mirusiųjų pasaulio. Turime galvoje to meto meno paminklus, konkrečiai – ornamentinius siužetus, įamžintus sidabro plokštelėse, kuriomis papuošti geriamųjų ragų žalvariniai apkaustai. Kaip parodyta paveiksle (233 pav.), vertikaloje

233 pav. Geriamųjų ragų apkaustai: 1 – Plinkaigalis, Kėdainių r. (V–VI a.), 2 – Rubokai, Šilutės r. (V–VI a.)

trijų dalių meninėje kompozicijoje pavaizduotos labai stilizuotos briedžių, vandens paukščių, roplių figūros. Manoma, kad šitaip, pasitelkdami zoomorfinį kodą, geležies amžiaus juvelyras savo kūrinuose įprasmino visatos sandarą, padalytą į 3 mitologines sferas – dangų, žemę, požemį (Vaitkunsienė, 1987, p. 44; Nakaitė, 1991, p. 75). Ornamentinę kompoziciją iš viršaus ir apačios supa ženklai – lašeliai, varvekliai, simbolizuojantys vandenį. Tai reikštų, kad žemdirbio kosmogoniniuose vaizdiniuose visas pasaulis apsuptas neišsenkančių vandenų. Jie krinta iš padangės (lietūs), trykšta iš žemės gelmių (šaltiniai). Ne veltui mituose vanduo siejamas su sausumos, žemės pradžia (žemės sukūrimo mitai) ir su žemės pabaiga (kosminio tvano

mitai). Vandenų apsupta žemė – labai archajiškas vaizdinys, nes, kad ir kur gyventų žmogus, jis vis tarp vandenų, t. y. tarp upių, ežerų, ribojančių jam žinomą artimiausią erdvę. Tad labai tikėtina, kad geležies amžiaus žemdirbių vaizdiniuose pomirtinis gyvenimas galėjo būti lokalizuotas erdvėje, esančioje už gyviesiems pažįstamo pasaulio – kažkur už vandenų. Juk ir lietuvių mitologijos tyrinėtojai pripažįsta prielaidą, kad mirusiųjų buveinė galėjusi būti „užpasaulinėse srityse“ (Beresnevičius, 1990, p. 108), o vanduo – gyvųjų ir mirusiųjų pasaulio skiriamoji riba (Vėlius, 1983, p. 206). Apskritai vanduo mituose turi platų sakralinio vertingumo spektrą (Vaitkevičienė, 1996, p. 45).

„Žemaitijos“ ekspedicija, kasinėdama ne tik Žviliuose, bet ir kitose Jūros baseino vietovėse iš geležies amžiaus išlikusius kapinynus, sukaupė nemažai duomenų, leidžiančių patirti, kaip elgėsi to meto žemdirbių bendruomenė akistatoje su amžinąja žmonijos dilema – gyvenimas – mirtis – gyvenimas.

Laidojimo papročių analizė privedė prie išvados, kad apeigų visumai būdingas savotiškas prieštarīgumas. Antai vienos apeigos aiškiai liudijo gyvųjų rūpinimąsi mirusiuoju, pastangas palaikyti su juo gerus santykius, o kitos apeigos rodė gyvųjų norą izoliuoti mirusįjį, užtikrinti jo negrižtamumą, nuginti nuo bendruomenės nepageidautinas mirties pasekmes. Čia kaip tik vieta prisiminti Vulfstano – pirmojo svetimšalio, IX a. viešėjusio pas baltus, – aprašytą krašto gyventojų paprotį per laidotuves rengti karinius žaidimus, žirgų lenktynes (LIŠ, 1955, p. 22). Tai akivaizdus gyvybingumo demonstravimas, siekimas nubaidyti mirtį nuo gyvenančiųjų šioje žemėje. Panašūs ritualai būdingi ne tik baltų, bet ir kitoms indoeuropiečių visuomenėms. Bene išpūdingiausiai tokios rungtynės, žaidimai, vykę po Patroklo laidotuvių, apdainuoti Homero „Iliadoje“.

Apie dvilypį gyvųjų elgesį mirusiojo atžvilgiu daugiausia archeologinių žinių pateikė kapų įrangos tyrinėjimai ir tuose kapuose rastų įkapių analizė.

Kai kurie kapų įrangos aspektai

Akmenų konstrukcijos. Žviliuose atkasti akmenų statiniai domina net ir vien todėl, kad baltų mitologijoje akmuo apgaubtas sakralumo aureole. Jis turįs stebuklingų galių, laiminančių, gydančių, saugančių nuo negandų. Akmuo siejamas su chtoniškaisiais baltų dievais – Velniu, Žemyna (Gimbutienė, 1985, p. 152, 160, 169; Vėlius, 1987, p. 66).

Aptariant laidoseną, buvo nustatyta, kad ne vienas III–IV a. kapas buvo aptvertas keliaaukščiu akmenų ratu, prie kurio neretai dar pritverti kiti pusračio formos priestatai (18, 108 pav.). Kažin ar reikia abejoti magiškąja rato, apskritimo galia. Tad labai tikėtina, kad aklina, rūpestingai iš akmenų sukrauta siena aptverdami kapą, gyvieji ir apibrėžė tą sakralinę, neperžengiamą ribą, kuri užkerta kelią mirusiajam sugrižti ir todėl versta verčia jį įveikti visas kliūtis,

pavojus, pasitaikančius klajonėse į pomirtinį pasaulį. Tokią prielaidą paremia ir kiti archeologijos duomenys. Pvz., minėtuose ratuose-rentiniuose virš mirusiojo būna pavienių nedidelių akmenų. Tai labai primena etnografų aprašytą apeigą užmesti virš mirusiojo akmenį, užpilti jį 3 saujomis smilčių, užritinti ant kapo didelį akmenį, kad mirusysis nebeprikeltų (Dundulienė, 1985, p. 59). Kapinyne buvo atkasta ir tokių ratų (k. Nr. 100), kur virš mirusiojo nedideli akmenys sudėti vienas prie kito kaip savotiškas grindinys (115 pav.). Toks „dangtis“ greičiausiai taip pat ženklina gyvųjų pastangas užtikrinti mirusiojo negrižtamumą. Šiuo atžvilgiu prie įdomių išvadų yra priėję tyrinėtojai, studijuodami kai kuriuos baltų tautosakos žanrų kūrinis. Juose, tiksliau – kūrinų giluminės struktūros klode, atsispindi akmens, kaip riboženklio, simbolika, fiksuojama laidojimo papročiuose: akmens ir jo paralelinių įvaizdžių panaudojimas semantiškai susijęs su galimybe izoliuoti mirusįjį, atriboti jį nuo gyvųjų pasaulio (Mežalė, 1992, p. 188).

Žviliuose kasinėti vėlesnio laikotarpio kapai jau neturėjo akmenų vainikų. Matyt, paprotys aptverti kapus akmenų ratais galutinai išnyko I tūkstantmečio viduryje. Greičiausiai to priežastis – minėtieji etnokultūriniai procesai, tuo metu įvykę dėl prievartinės regiono inkorporacijos į besikuriančią žemaičių sąjungą, vienijamą rytų baltų, nuo seno gyvenusių abipus Nevėžio. Nors asimiliacijos veiksniai ir turėjo poveikį laidojimo papročiams, tačiau daugiau jų išraiškai negu turiniui. Mat vietos gyventojai vis tiek naudojo akmenis kapų įrangai. Jų aptikta net X–XII a. kapuose (15 lent.). Įvairaus dydžio (nuo 25 iki 75 cm skersmens) pavienių akmenų rasta abipus mirusiojo (k. Nr. 6, 7) ar galvūgalyje (k. Nr. 4A). Sudeginto mirusiojo kapavietėje taip pat pastatyti 2 akmenys (k. Nr. 3).

Aptariant laidoseną, jau buvo sakyta, kad net tais atvejais, kai vienas kitas akmuo ir paremia karstą (praktinė akmens paskirtis), vis tiek nuo to nėra kiek nesumažėja akmens sakralinė reikšmė, jo magiškoji užduotis, nes magijoje užtenka ir dalies vietoje visumos. Šis magijos principas (pars pro toto) ypač akivaizdus tais atvejais, kai šalia mirusiojo padėtas

akmuo neturi nieko bendra su karstu. Bene geriausias to pavyzdys – dviejų berniukų bendras kapas Nr. 153–154. Mat akmuo duobėje pastatytas mirusiųjų galvūgalyje. Iškalbinga ir kapo Nr. 3 įranga. Čia abipus sudeginto mirusiojo palaikų dunkso po masyvų akmenį, iš kurių vienas yra net 75 cm ilgio ir 40 cm skersmens, kitas – 50 cm ilgio ir 30 cm skersmens.

Visiškai galima prielaida, kad pavieniai akmenys prie mirusiųjų – tai reminiscencija sunykusio papročio apjuosti kapą akmenų vainiku. Antra vertus, tradicija šalia mirusiojo padėti 1–2, rečiau 3 ar 4 akmenis siekia net senojo geležies amžiaus periodą. Mat tokių radinių buvo, ir ne viename, III–IV a. kape, kuris nebuvo aptvertas akmenų ratu (15 lent.). Bet keliuose tokiomis statiniais apjuostuose kapuose buvo ir pavienių prie mirusiojo padėtų akmenų (k. Nr. 23, 45, 74, 94, 100, 266).

Kad toji ilgaamžė tradicija nepamiršta ir krikščionybės epochoje, rodo rezultatai, gauti kasinėjant XVI–XVII a. senkapius. Mat kai kuriuose jų būta pavienių akmenų ar jų sudėjimų mirusiojo kojūgalyje ar duobės šone (Žalakiai, Kelmės r.; Papelkiai–Vizdergiai, Šiaulių r.; Kuršiai, Telšių r., ir kt.).

Ugniakurai (židiniai). Jau minėta, kad Žvilių kapinyno kasinėjimų rezultatai pateikė daug duomenų, leidžiančių tvirtinti, jog per laidotuves būta apeigų su ugnimi. Tai, žinoma, nėra koks nors išskirtinis reiškinys, nes archeologai, kasinėjantys kapinynus, seniai yra pastebėję, kad kapų sampiluose ar dugne būna degėsių, angliukų, suodžių. Tai neturėtų stebinti, nes daugelio genčių ir tautų papročiuose ugniai ir jos „liekanoms“ (nuodėguliai, pelenai, anglys, žarijos) yra suteikta antgamtinių savybių (Dundulienė, 1985, p. 40; Иванова, 1983, p. 116).

Archeologijos šaltiniai liudija, kad Lietuvoje ugnies magija per laidotuves būdavo pasitelkiama jau akmens amžiuje. Toji magija tuomet tarsi atkartoją dangaus saulę, jos šilumą, šviesą. Taip manoma todėl, kad mirusysis, jo įkapės neretai būna apiberti raudona ochra. Jos pribarstyta ir kapo duobėje. Pasitaiko, kad net visa duobė iki viršaus kupina ochros. Todėl manoma, kad toks mirusiųjų palaikų apibarstymas tuomet galėjo būti viena būdingiausių laidosenos savybių (Butrimas, 1985, p. 39). Ypač vaizdinga apeigų su ugnimi iliustracija – šalia mirusiojo aptikti simboliniai židiniai (Butrimas, 1985, 12 pav.). Raudona ochra apibarstyta akmenų krūvelė lyg židinio ugnis savo magiška

galia aprūpina mirusįjį saulės šiluma ir šviesa. Kad akmens amžiaus žmonių vaizdiniuose ugnis galėjo būti suvokta kaip saulės energijos pakaitalas, matyt, liudija ir kapai, kuriuos archeologai randa gyvenamoje patalpoje, prie židinių (Girininkas, 1985, p. 5).

Geležies amžiaus kapinynų kasinėjimo teikiama medžiaga leidžia daryti išvadą, kad to meto mirusiųjų laidotuvėse didžiausią reikšmę įgijo kita, ne soliarinė, bet apvalanti, naikinti, griauanti ugnies galia. Apeigų ugnis turėjusi sunaikinti visas medžiagines ir dvasines atliekas, gresiančias gyviesiems nelaimėmis, sugriauti bet kokią galimybę mirusiajam sugrįžti. Tokias mintis žadina kapinyno teritorijoje (ne kape!) aptikti nedideli akmenimis apjuosti ugniakurai, židiniai, kuriuos ištyrus, nerasta jokių daiktų, kaulų (120 pav.). Beje, panašių ugniakurų žinoma ir kitose vietovėse kasinėtuose kapinynuose (Sūdėnai, Kretingos r.; Baitai, Klaipėdos r.; Dauglaukis, Tauragės r.; Kalneliai, Šiaulių r., ir kt.).

Per laidotuves iš apeiginio ugniakuro pasemtais degėsiomis, kaip minėta, žviliškiai pabarstydavo kapo duobę, apiberdavo ir karstą ar akmenų vainikus. Užpilant mirusįjį žemėmis, taip pat barstyti degėsiomis. Jais apibarstydavo ir kapo viršų (15 lent.).

Galimas daiktas, kad ugnis būdavo atnešama į kapinyną iš namų. Mat kapinyno teritorijoje rasta pavienių šukių. Tiesa, kai kurių tyrinėtojų nuomone, tokios atsitiktinės šukelės laikytinos duženomis tų puodų, kuriuose buvo nešamas šermenų maistas (Valatka, 1984, p. 11). Tačiau puoduose galėjo būti nešamas ne tik maistas. Mat prie kai kurių šalia mirusiojo rastų šukelių buvo degėsių, o kitų šukelių vidinė pusė tarsi nuo ugnies pajuodusi ar aprūkusi. Taigi kai kurios iš jų į kapą (Nr. 22, 139, 149) dėtos su degėsiomis, matyt, per laidotuvių ceremoniją pasemtais iš ugniakuro, kuriame buvo įžiebta ugnis, galbūt atnešta iš namų. Su degėsiomis į kapą Nr. 73 padėtas ir puodukas. Kadangi kapų sampiluose buvo ir degėsių, ir keramikos fragmentų, galima manyti, kad, užpilant mirusįjį žemėmis, degėsiomis įberti, pasėmus juos iš ugniakuro šukele, kurią kartu ir įmesdavo į duobę.

Žemdirbių vaizdiniai apie magiškąją ugnies galią naikinti nepageidaujamas mirties pasekmes, sukliudyti mirusiajam grįžti ir kelti nerimą gyviesiems, ko gero, privedė regiono gyventojus ir prie to, kad per laidotuves ugnis buvo naudojama vaikų aukojimo ceremonijoje (LA, 1995b, p. 151).

Žvilgsnis į kapų inventorių

Aptariant gamtos elementų – vandens, akmens, ugnies – simboliką regiono žemdirbių mitologiniuose religiniuose vaizdiniuose apie mirtį, pomirtinį gyvenimą, buvo akcentuotos žmogaus pastangos visiškai ir galutinai atitverti mirusį nuo gyvųjų pasaulio. Bet, kaip minėta, kapų inventoriaus studijavimas teikia žinių, kuriomis remiantis, galima tvirtinti, kad gyvieji, izoliuodami mirusį, išsiųsdami jį į kitą pasaulį, vis dėlto rūpinosi ir jo tolesniu gyvenimu dausose, norėjo palengvinti jam pomirtinę kelionę. Juolab, kad ta kelionė, tyrinėtojų nuomone, buvo įsivaizduojama kupina pavojų, kliūčių, sunkumų (Beresnevičius, 1990). Tą rūpestį mirusiuoju pirmiausia liudija įkapės, sudėtos į kapą. Įkapių komplektas, be abejo, labai priklausė nuo mirusiojo statuso bendruomenėje, nuo jo užsiėmimo, amžiaus, lyties. Žinoma, reikšmės turėjo ir emocijos, mirties aplinkybės. Bet pažvelgus į tyrinėtų kapų inventorių kalbamuoju aspektu, krinta į akis tai, kad ir vyrų, ir moterų, ir vaikų kapuose būna įvairių amuletų.

III–IV a. radiniai Žvilių kapinyne leidžia teigti, kad tuo metu tarp regiono gyventojų buvo labai populiarūs spalvoto stiklo, emalio amuletai-karoliukai. 1 ar 2 tokie amuletai mirusiesiems būdavo prikabinami prie krūtinės papuošalų, t. y. segių, smeigtukų. Šie karoliukai – ne vietinės gamybos, atvežti net iš tolimosios Romos imperijos (Michelbertas, 1972b, p. 34). Ta proga verta pridurti, kad daugelyje senovės civilizacijų buvo paplitę amuletai iš jaspio, agato, topazo, lazurito ir kitų mineralų. Tikėta stebuklinga jų galia, jie dėti į kapus.

Kapinyne atsitiktinai rastąją Romos monetą tikriausiai reikėtų laikyti įkape, kuriai galėjo būti teikta stebuklingoji galia. Nors dėl šių daiktų praktinės paskirties Lietuvos archeologai yra pareiškę įvairių nuomonių, tačiau viena neginčytina: kad jų dėta į kapus, kad jos kaip kabučiai nešiotos ir vėrinuose. Paskutiniu atveju prie monetų priliedindavo ašeles arba kuriame nors krašte pragrėždavo skylutę. Kalbant apie monetų magiškąją funkciją, atkreipia dėmesį tyrinėtojų nuomonė, kad bent dalį Romos monetų, rastų Lietuvos kapinyuose, reikėtų traktuoti kaip užmokestį už įėjimą į kitą, t. y. pomirtinį pasaulį (Michelbertas, 1972b, p. 88). Tai esą lyg atgarsis antikos pasaulyje paplitusio papročio dėti mirusiajam

į burną monetą, kad šis turėtų kuo užsimokėti Charonui – mirusiųjų keltininkui į kitą pasaulį. Kiti tyrinėtojai mano, kad kape rasta moneta to meto baltų bendrijoje jau vien todėl buvo magiškas daiktas, kad jis apskritas, o tame apskritime dar ir žmogaus atvaizdas (Berga, 1992, p. 50). Tačiau svarbiausia viena – jeigu gyvieji aprūpindavo mirusį Romos moneta, vadinasi, tikėta jos magiškąja galia pagelbėti kelionėje išėjusiajam į dausas.

Nutrūkus ryšiams su Romos pasauliu, tarp regiono gyventojų išplito paprotys vietoj importinių spalvotų karoliukų į kapą dėti vietinės kilmės amuletus – 1 arba 2 iš gintaro padarytus karoliukus. Jie taip pat būdavo prikabinami prie segių ar smeigtukų, labai retai prie kitų papuošalų. Ši tradicija regione gyvavo labai ilgai: Žviliuose dar ir dažname X–XII a. kape rasta po 1–2 gintarinius karoliukus (17 lent.). Kadangi apie ypatingą baltų pažiūrą į gintarą jau rašyta (Vaitkunskienė, 1992a, p. 36; 1992b, p. 49), čia tik pridurtina, kad net ir tuomet, kai Jūros baseine ėmė plisti mirusiųjų deginimo paprotys, vis tiek tarp gyventojų išliko tradicija aprūpinti mirusiuosius pavieniais gintaro karoliukais. Pavyzdžiui, „Žemaitijos“ ekspedicijos kasinėtame Žasino kapinyne (X–XII a.) 1–2 karoliukai rasti prie saujos kaulų, pasemtų iš apeiginio laužo ir pabertų kapo duobėje ar karste. Kartais ta sauja būna supilta į audeklinį maišelį, o šis suveržtas karoliuku. Neretai į kaulų krūvelę įkištas tik paprastas gintaro karoliukas. Beje, netaisyklingos formos, nerūpestingai apdrožtų gintaro gabaliukų rasta ne viename ir Žviliuose atkastame kape.

Galimas daiktas, kad pomirtinėje kelionėje reikšminga magiška realija buvo ir titnago gabaliukas. Toks titnagėlis-amuletas rastas 2 kapuose (Nr. 113, 153). Labai tikėtina, kad tokios įkapės sietinos su ugnies magija, panašiai kaip su ja siejami ir skiltuvo pavidalo kabučiai-amuletai, randami kaimyninėse slavų, skandinavų žemėse. Tėnykštės sidabrinės, geležinės, žalvarinės skiltuvų kopijos buvo nešiotos prikabinotos prie papuošalų arba kartu su kitais amuletais. Jų, kaip ir titnago gabaliukų, pasitaiko net sidabrinėse daiktų lobiuose. Tyrinėtojų nuomone, ir titnagėliai, ir skiltuvo pavidalo kabučiai – tai vis magiškos priemonės, turinčios apsaugos galių (Stenberger, 1958, p. 165; Новикова, 1991, p. 182).

Kad gyvieji rūpinosi saugia ir sėkminga mirusiojo kelione į kitą pasaulį, rodo ne tik amuletai, bet ir

atskiri drabužių elementai. Rekonstruojant žviliškių moterų VII–VIII a. nešiotus apgalvius (155–157 pav.), paaiškėjo, kad žalvarinėje apgalvio įvijoje tarp siūlų lyg koks kaištis būna išmeigtas medinis strypelis. Dėl šių strypelių praktinės paskirties archeologai vis dar diskutuoja (Volkaitė-Kulikauskienė, 1984b, p. 121; 1997, p. 36; Vaitkunskienė, 1992c, p. 147), bet šikart labiausiai domina kita, magiškoji, jų funkcija. Eugenija Šimkūnaitė, ištyrusi „Žemaitijos“ ekspedicijos tyrinėtame Kaštaunalių kapinyne (k. Nr. 19) rastos įvijos viduje tarp siūlų išmigusį strypelį, nustatė, kad jis kadaginis. Tyrinėtojai teigia, jog amžinai žaliuojantis spygliuotis – kadagys – baltų gentyse sietas su dievybėmis (Rekašius, 1988): lietuvių agrariniuose ir kalendoriniuose papročiuose gausu įvairių apeigų, susijusių su kadagiu (Balys, 1966, p. 66; Dundulienė, 1991, p. 94–97). Tų apeigų tikslas – nukreipti nesėkmes, linkėti gyvybingumo, klestėjimo, atgimimo. Tad labai tikėtina, kad gyvieji mirusiajai kaip tik to ir linkėjo, įkišdami į apgalvio įviją stebuklingų galių turinčio kadagio šakelę. Tokią prielaidą, be kita ko, paremtų ir tai, kad kaimyninėse gentyse, pvz., kuršiuose, taip pat būta papročio mirusioms moterims prie galvos ar jos dangos pritaisyti amuletą – gintaro plokštelę (Vaitkunskienė, 1992b, 4 pav.).

Fiksuojant įkapių išdėliojimo prie mirusiojo tvarką, kyla prielaida, kad kai kurių daiktų padėčiai galėjo būti teikta magiška užduotis. Turimi galvoje tie atvejai, kai diržas – svarbi vyro aprangos detalė – būna ištiestas palei kario šoną (29 : 1; 30 pav.). Mat tyrinėtojai aiškina, kad šitaip padėtas diržas ar juosta simbolizuoja „siūlą“, lieptą, kelią į pomirtinį pasaulį, šio ir gyvųjų pasaulio jungtį (Викторова, 1989, p. 108).

Kelionėje į dausas mirusieji, matyt, buvo aprūpinami gėrimu. Tokia mintis kyla, stebint geriamųjų ragų padėčių kapuose. Mat kai kur ragas padėtas statmenai, atremtas į mirusiojo galvą, petį ar karsto sienelę taip, lyg būtų kupinas skysčio (66 pav.) (k. Nr. 143B, 160, 174, 196).

Žirgo auka (68, 129 pav.) kai kuriuose vyrų ir berniukų kapuose – radinys, ypač vaizdžiai liudijantis gyvųjų rūpinimąsi mirusiuoju (14 lent.). Apie žirgo vaidmenį geležies amžiaus Lietuvos gyventojų tikėjimuose ir ritualuose, susijusiuose su pomirtinio gyvenimo vaizdiniais, jau rašyta (Vaitkunskienė, 1981b, p. 53; 1985, p. 69; 1986a, p. 37; Nakaitė, 1991, p. 46). Neabejojama, kad tikėta, jog žirgas – tarpi-

ninkas tarp gyvųjų ir mirusiųjų pasaulio, į kurį jis palengvina pomirtinę kelionę, jog žirgo auka turinti stebuklingų galių.

Stengdamiesi palengvinti mirusiojo kelionę į pomirtinį pasaulį, gyvieji, atrodo, neabejojo, kad išlydėtasis pagaliau pateks į dausas. Taip manyti verčia kapuose rastos vadinamosios papildomos įkapės. Praeities tyrinėtojai kai kuriose gentyse konstatavo tikėjimą būsimaisiais susitikimais su artimaisiais po mirties. Todėl jei kurį daiktą užmiršdavo per laidotuves įdėti į kapą arba tuo metu nebuvo galimybių tai padaryti, tokį daiktą vėliau „siūsdavo“ per kitą mirusįjį, t. y. įdėdavo į šio kapą (Нестеров, 1990, p. 53). Šiuo atžvilgiu patraukia dėmesį berniuko kape Nr. 261 rasta papildoma įkapė – suaugusio žmogaus apyrankė, padėta mirusiojo dešinėje, gale galvos (95 : 1 pav.).

Bet drąsiau kalbėti apie papildomas įkapes – dovanas, siunčiamas kitam, anksčiau išėjusiajam į dausas, galima remiantis radiniais, kuriuos „Žemaitijos“ ekspedicija aptiko, kasinėdama kapinynus kitose regiono vietose. Antai Pagrybyje atkastame vyro kape Nr. 61 mirusiojo dešinėje, prie sulenktos rankos, padėti 2 suglausti žalvariniai smeigtukai, šalia kurių gulėjo dar ir 3 žiedai (LA, 1995b, 29 pav.). Žalvarinių smeigtukų porą pagrybiškiai į kapą dėdavo tik moterims (LA, 1995b, p. 86). Galbūt laidojant vyrą ir buvo įdėta žalvarinių papuošalų siunta, skirta perduoti moteriai, anksčiau iškeliavusiai į pomirtinį gyvenimą. Panašių spėliojimų kelia ir Žąsino kapinyne atkastas sudeginto vyro kapas Nr. 148B (Vaitkunskienė, 1979š, p. 41). Mirusysis palaidotas su labai gausiomis įkapėmis, su žirgo auka, padėta ant karsto, bei abipus karsto išmeigtais 2 kalavijais. Bet štai šio kapo inventoriuje buvo ir papildoma įkapė – molinis suploto rutulio formos verpstukas. Toks radinys būdingas tik moterų kapams. Papildoma įkape, siunčiama kitam mirusiajam, matyt, gali būti laikomas ir radinys vyro kape Nr. 198. Čia mirusiojo dešinėje, gale galvos, padėtos 2 apyrankės, į daiktą sujungtos žalvarine grandele (Vaitkunskienė, 1979š, p. 60).

Panašių analogijų žinoma Prysmančių I kapinyne, Kretingos r. (Kulikauskienė, 1988, p. 22–23). Kai kuriuose čia tyrinėtuose kapuose papildomos įkapės sudėtos į medinę dėžutę, rečiau suvyniotos į audeklą. Tokios dėžutės su moters papuošalais kartais randamos vyrų kapuose, o vyrams būdingos įkapės – kartais ir moterų kapuose. Šis reiškinys tyrinėtojams, žinoma, kelia įvairių minčių. Galbūt iš tiesų papil-

domos įkapės – tai dovana, siunčiama artimajam, jau esančiam dausoje?

Samprotaujant apie įkapes–dovanas, verta paminėti vadinamuosius ypatingus kapus, kuriuose būna užkasti tik daiktai (Nagevičius, 1935, p. 54). Šiuo atžvilgiu jie primena kenotafus – simboliškus kapus. Pagal visuotinai paplitusią nuomonę, kape užkasti daiktai taip pat skiriami (siunčiami) svetur žuvusiam bendruomenės nariui, kurio palaikų nebuvo galimybės palaidoti savoje žemėje.

Kokios galėjo būti priežastys, vertusios gyvuosius rūpintis mirusiuoju, palaikyti su juo gerus santykius, nors, kaip minėta, gyvieji ir stengėsi užtikrinti mirusiojo negrižtamumą?

Svarbiausia priežastis – žemdirbių mitologinei mąstysenai būdingi vaizdiniai, tikėjimai, jog nuo mirusiųjų, išėjusių į dausas, malonės labai priklauso

likusiųjų žemėje gerovė. Ne veltui protėvių kultas – viena svarbiausių gentinės religijos formų (Токарев, 1964). Žemdirbyste besiverčiančios gentys įvairiomis apeigomis, aukomis, maldomis siekė palenkti savo naudai protėvius geradarius, tikėdamos, jog šie gali padidinti laukuose derlių, pagausinti gyvulių bandą (Dundulienė, 1990, p. 71; Greimas, 1990, p. 406). Archeologai su protėvių garbinimu sieja iš akmens iškaltas stelas – žmogaus pavidalo statulas, nuo I tūkstantmečio vidurio statytas baltų kraštuose, o gretimuose – dar anksčiau. Sudievinti protėviai vaizduoti su sakraliniu geriamuoju ragu rankose, papuošti antkakle, apginkluoti kalaviju (LA, 1995b, 227 pav.). Pagarba protėviams glaudžiai susijusi su žemdirbių tikėjimais mirusiųjų poveikiu toms paslaptinėms bei galingoms jėgoms, kurios lemia tvarką žemėje ir žmogaus likimą (Gendrolis, 1996, p. 69).

ŠALTINIŲ IR LITERATŪROS SĄRAŠAS

- Alseikaitė-Gimbutienė M.**, 1942 – Pomirtinio gyvenimo įsivaizdavimas Lietuvoje proistoriniais laikais // *Gimtasai kraštas*. 1942, p. 1–11.
- Antanavičius J.**, 1976 – Balno kilpos Lietuvoje X–XIV a. // *MADA*. 1976. T. 1 (54), p. 69–81.
- Antoniewicz J., Kaczyński M., Okulicz J.**, 1958 – Wyniki badań przeprowadzonych w 1956 roku na cmentarzysku kurhanowym w miejsc. Szwajcaria, pow. Suwałki // *Wiadomości archeologiczne*. 1958. T. 25 / 1–2, p. 21–57.
- Arnst C. B.**, 1990 – Chirurgische Instrumente im Ägyptischen Museum // *Forschungen und Berichte*. Berlin, 1990. T. 28, p. 23–33.
- Atgāzis M.**, 1964 – Latgaļu 9. – 12. Gs. cirvji // *AE*. Rīga, 1964. T. 6, p. 105–125.
- Balčiūnas K.**, 1986 – Kurmis rado monetą // *Tiesa*. 1986 09 03.
- Balys J.**, 1966 – Lietuvių liaudies pasaulėjauta. Čikaga, 1966.
- Banytė R.**, 1992 – Baitų (Klaipėdos r.) kapinyno tyrinėjimai 1990 ir 1991 m. // *ATL* 1990 ir 1991 metais. Vilnius, 1992. T. 1, p. 70–73.
- Beresnevičius G.**, 1990 – Dausos. Vilnius, 1990.
- Berga T.**, 1992 – Numizmātika par Latvijas senatni. Rīga, 1992.
- Blumberg Z.**, 1982 – Bronze buckelchen als Trachtzier. Stockholm, 1982.
- Butėnienė E.**, 1968 – Lazdininkų kapinynas // *LAP*. Vilnius, 1968, p. 143–161.
- Butkus D.**, 1997š – Lazdininkų (Kalnalaukio) plokštinio kapinyno AR 490 (Darbėnų sen., Kretingos r., savival., Klaipėdos apskr.) 1996 metų archeologinių kasinėjimų ataskaita // *LIIR*. F. 1. Nr. 2736–2738.
- Butrimas A.**, 1985 – Donkalnis: vėlyvojo neolito gyvenvietė, alkas ir kapinynas. Archeologiniai tyrimai // *LA*. Vilnius, 1985. T. 4, p. 30–49.
- Butrimas A.**, 1988 – Mezolito kapai Spigino saloje // *ATL* 1986 ir 1987 metais. Vilnius, 1988, p. 3–4.
- Daiga J.**, 1974 – Karavira aprobe // *AE*. Rīga, 1974. T. 11, p. 174–197.
- Dundulienė P.**, 1985 – Ugnis lietuvių pasaulėjautoje. Vilnius, 1985.
- Dundulienė P.**, 1990 – Senovės lietuvių mitologija ir religija. Vilnius, 1990.
- Dundulienė P.**, 1991 – Lietuvių šventės: tradicijos, papročiai, apeigos. Vilnius, 1991.
- Filip J.**, 1956 – Keltové ve středni Evropé // *Nakladatelství Československé akademie ved*. Praha, 1956.
- Gaerte W.**, 1929 – Urgeschichte Ostpreussens. Königsberg, 1929.
- Gendrolis E.**, 1996 – Protėvių kultas // *Problemos*. 1996. Nr. 49, p. 69–79.
- Die Germanen**, 1976 – Die Germanen. Berlin, 1976. T. 1.
- Die Germanen**, 1983 – Die Germanen. Berlin, 1983. T. 2.
- Gimbutienė M.**, 1985 – Baltai priešistoriniais laikais. Vilnius, 1985.
- Girininkas A.**, 1985 – Kretuono I-os gyvenvietės vidurinio neolito kapai. Archeologiniai tyrimai // *LA*. Vilnius, 1985. T. 4, p. 5–9.
- Gleiznienė G.**, 1990 – Vidgirių kapo Nr. 23 perpetės restauravimas // *ATL* 1988 ir 1989 metais. Vilnius, 1990, p. 221–224.
- Godłowski K.**, 1974 – Chronologia okresu późnorzymskiego i wczesnego okresu wędrówek ludów w Polsce północno-wschodniej // *Rocznik Białostocki*. Warszawa, 1974. T. 12, p. 10–109.
- Grigalavičienė E.**, 1989 – Brūkšniuotosios keramikos lokaliniai variantai Lietuvoje // *MADA*. 1989. T. 3 (108), p. 69–83.
- Grigalavičienė E.**, 1995 – Žalvario ir ankstyvasis geležies amžius Lietuvoje. Vilnius, 1995.
- Greimas A. J.**, 1990 – Tautos atminties beieškant. Vilnius; Chicago, 1990.
- Hoffmann E., Treide B.**, 1976 – Schmuck. Leipzig, 1976.
- Jučas M.**, 1981 – Dėl vakarinių ir šiaurinių žemaičių ribų // Iš lietuvių etnogenezės. Vilnius, 1981, p. 36–46.
- Kazakevičius V.**, 1979 – Ietigaliai Lietuvoje V–VIII a. (2. Įmoviniai) // *MADA*. 1979. T. 2 (67), p. 53–65.
- Kazakevičius V.**, 1985š – Kalniškių, Raseinių r., kapinyno tyrinėjimų ataskaita // *LIIR*. F. 1. Nr. 1213.
- Kazakevičius V.**, 1996 – IX–XIII a. baltų kalavijai. Vilnius, 1996.
- Kulikauskas P.**, 1951 – Kurmaičių (Kretingos r.) plokštinio kapinyno tyrinėjimai // Lietuvos istorijos instituto darbai. 1951. T. 1, p. 315–365.
- Kulikauskas P.**, 1968 – Kurmaičių kapinynas // *LAP*. Vilnius, 1968, p. 12–56.
- Kulikauskienė R.**, 1988 – Mūsų protėvių laidosena // *MG*. 1988. Nr. 11, p. 22–23.
- Merkevičius A.**, 1974 – Sauginių (Šiaulių r.) senkapio tyrinėjimai 1973 m. // *ATL* 1972 ir 1973 metais. Vilnius, 1974, p. 58–63.
- Merkevičius A.**, 1984 – Sauginių plokštinis kapinynas // *LA*. Vilnius, 1984. T. 3, p. 41–63.
- Mežalė B.**, 1992 – Akmens įvaizdis ir jo paralelės sprendžiant mirties / gyvenimo temas latvių liaudies dainose // *Senovės baltų simboliai*. Vilnius, 1992, p. 183–192.
- Michelbertas M.**, 1968a – Ankštakių kapinynas // *LAP*. Vilnius, 1968, p. 112–115.
- Michelbertas M.**, 1968b – Senkų kapinynas // *LAP*. Vilnius, 1968, p. 115–123.
- Michelbertas M.**, 1972a – V m. e. a. Daujėnų apgalvis // *LAMMD. Istorija*. 1972. T. 13, sąs. 1, p. 121–131.
- Michelbertas M.**, 1972b – Prekybiniai ryšiai su Romos imperija // Lietuvos gyventojų prekybiniai ryšiai I–XIII a. Vilnius, 1972, p. 5–125.
- Michelbertas M.**, 1978a – Vienragių (Plungės r.) pilkapių tyrinėjimai 1977 metais // *ATL* 1976–1977 metais. Vilnius, 1978, p. 118–122.
- Michelbertas M.**, 1978b – Papildomi duomenys apie Romos monetų radinius Tarybų Lietuvos teritorijoje // *LAMMD. Istorija*. 1978. T. 18, sąs. 1, p. 83–93.
- Michelbertas M.**, 1984 – Paragaudžio pilkapynas // *ATL* 1982 ir 1983 metais. Vilnius, 1984, p. 58–60.
- Michelbertas M.**, 1994 – Paragaudžio pilkapynas // Šilalės kraštas. Vilnius, 1994. T. 1, p. 11–25.
- Morkūnienė J.**, 1994 – Valstiečių rogės, pakinktai ir jų gamyba. Vilnius, 1994.
- Nagevičius V.**, 1935 – Mūsų pajūrio medžiaginė kultūra VIII–XIII amž. // *Senovė*. Kaunas, 1935. T. 1, p. 3–124.
- Nakaitė L.**, 1964 – Miniatiūrinės IX–XIII a. įkapės Lietuvoje // *MADA*. 1964. T. 2 (17), p. 53–73.

- Nakaitė L.**, 1991 – Žalvariniai senolių laišakai. Vilnius, 1991.
- Navickaitė-Kuncienė O.**, 1968 – Reketės kapinynas // LAP. Vilnius, 1968, p. 161–183.
- Okulicz J.**, 1973 – Pradzieje ziem pruskich od późnego paleolitu do VII w. n. e. Wrocław; Warszawa; Kraków; Gdańsk, 1973.
- Pinkevičiūtė B.**, 1981 – X–XI a. mergaitės kepuraitė // Kultūros barai. 1981. Nr. 12, p. 65.
- Puzinas J.**, 1938 – Naujausių proistorinių tyrinėjimų duomenys // Senovė. Kaunas, 1938. T. 4, p. 171–303.
- Radzvilovaitė E.**, 1966 – Lietuvių genčių skydai II–VIII amžiais // MADA. 1966. T. 2 (21), p. 127–142.
- Rekašius A.**, 1988 – Kadagys lietuvių mitologinėse sakmėse // LAMMD. Literatūra. Vilnius, 1988. T. 30, sąs. 1, p. 34–40.
- Rimantienė R.**, 1968 – Tūbausių kapinynas // LAP. Vilnius, 1968, p. 183–209.
- Schlette P.**, 1971 – Germanen zwischen Thorsberg und Ravenna. Leipzig; Jena; Berlin, 1971.
- Semėnas V.**, 1997š – 1996 m. Pavajuonio-Rėkučių pilkapyno tyrinėjimų ataskaita // LIIR. F. 1. Nr. 3019.
- Statkevičius V.**, 1966 – Šilalės rajono senkapiai // Kraštotyra. Vilnius, 1966, p. 169–182.
- Statkevičius V.**, 1987š – Padavimai apie Šilalės rajono archeologijos paminklus 1987 // ANB.
- Statkevičius V.**, 1989 – Mirusiųjų deginimo paprotys // Gimtinė. 1989 07 30.
- Statkevičius V.**, 1989ša – Pradžia. Šilalė, 1989 // ANB.
- Statkevičius V.**, 1989šb – Mirusiųjų deginimo papročio plitimas Šilalės rajone. Šilalė, 1989 // ANB.
- Stenberger M.**, 1958 – Die Schatzfunde Gotlands der Wikingerzeit. Stockholm, 1958. T. 1.
- Šimėnas V.**, 1988 – Vidgirių kapinynas // ATL 1986 ir 1987 metais. Vilnius, 1988, p. 94–102.
- Šimėnas V.**, 1990 – Vidgirių kapinynas // ATL 1988 ir 1989 metais. Vilnius, 1990, p. 99–105.
- Tautavičienė B.**, 1974 – Šarkų (Šilalės r.) senkapis // ATL 1972 ir 1973 metais. Vilnius, 1974, p. 67–74.
- Tautavičienė B.**, 1984 – Šarkų plokštinis kapinynas // LA. Vilnius, 1984. T. 3, p. 25–41.
- Tautavičius A.**, 1968š – Žvilių senkapio, Šilalės r., 1968 m. kasinėjimų ataskaita // LIIR. F. 1. Nr. 269.
- Tautavičius A.**, 1968 – Palangos kapinynas // LAP. Vilnius, 1968, p. 123–137.
- Tautavičius A.**, 1970a – Žvilių kapinyno, Šilalės r., kasinėjimai 1968 metais // AETL 1968 ir 1969 m. Vilnius, 1970, p. 74–76.
- Tautavičius A.**, 1970b – Vakarinės Žemaitijos dalies IX–XII a. moterų kepuraitės // Muziejai ir paminklai. Vilnius, 1970, p. 112–114.
- Tautavičius A.**, 1978 – Platieji kovos peiliai-kalavijai // Lietuvos TSR archeologijos atlasas. Vilnius, 1978. T. 4, p. 124–125.
- Tautavičius A.**, 1981a – Taurapilio „kunigaikščio“ kapas // LA. 1981. T. 2, p. 18–43.
- Tautavičius A.**, 1981b – Žemaičių etnogenezė // Iš lietuvių etnogenezės. Vilnius, 1981, p. 27–35.
- Tautavičius A.**, 1984a – Požerės plokštinis kapinynas // LA. Vilnius, 1984. T. 3, p. 93–118.
- Tautavičius A.**, 1984b – Pratarmė // LA. Vilnius, 1984. T. 3, p. 3–5.
- Tischler O.**, 1902 – Ostpreussische Altertümer. Königsberg, 1902.
- Urtāns V.**, 1977 – Senākie depoziiti Latvijā. Rīga, 1977.
- Vaitkevičienė D.**, 1996 – Susitikimas su vandenimis: sakralinės sutarties požymiai // Lituania. 1996. Nr. 4 (28), p. 45–67.
- Vaitkunskienė L.**, 1976š – Žąsino kapinyno, Šilalės r., 1976 m. kasinėjimų ataskaita // LIIR. F. 1. Nr. 527.
- Vaitkunskienė L.**, 1978š – Žąsino kapinyno, Šilalės r., 1978 m. kasinėjimų ataskaita // LIIR. F. 1. Nr. 660.
- Vaitkunskienė L.**, 1979š – Žąsino kapinyno, Šilalės r., 1979 m. kasinėjimų ataskaita // LIIR. F. 1. Nr. 697.
- Vaitkunskienė L.**, 1980 – Žąsino (Šilalės r.) senkapio tyrinėjimai 1978 ir 1979 metais // ATL 1978 ir 1979 metais. Vilnius, 1980, p. 97–100.
- Vaitkunskienė L.**, 1981a – Sidabras senovės Lietuvoje. Vilnius, 1981.
- Vaitkunskienė L.**, 1981b – Žirgų aukos Lietuvoje // LA. Vilnius, 1981. T. 2, p. 58–77.
- Vaitkunskienė L.**, 1983a – Prieš pusantro tūkstančio metų // Artojas (Šilalė). 1983 10 28.
- Vaitkunskienė L.**, 1983b – 15-oji archeologų konferencija // Lietuvos istorijos metraštis. 1982 m. Vilnius, 1983, p. 152.
- Vaitkunskienė L.**, 1984a – Kaštaunalių plokštinis kapinynas // LA. Vilnius, 1984. T. 3, p. 79–93.
- Vaitkunskienė L.**, 1984b – Žvilių plokštinio kapinyno kasinėjimai // ATL 1982 ir 1983 metais. Vilnius, 1984, p. 101–104.
- Vaitkunskienė L.**, 1985 – Archeologiniai duomenys apie gyvulių kultą žemaičių religijoje m. e. I tūkstantmečio viduryje // MADA. 1985. T. 3 (92), p. 69–83.
- Vaitkunskienė L.**, 1986a – Mitologiniai ir ritualiniai simboliai m. e. I tūkstantmečio vidurio Lietuvos metalo plastikoje (1. Žirgo vaizdinys) // MADA. 1986. T. 3 (96), p. 37–50.
- Vaitkunskienė L.**, 1986b – Žvilių plokštinio kapinyno tyrinėjimai // ATL 1984 ir 1985 metais. Vilnius, 1986, p. 74–75.
- Vaitkunskienė L.**, 1987 – Mitologiniai ir ritualiniai simboliai m. e. I tūkstantmečio vidurio Lietuvos metalo plastikoje (2. Kosmogoniniai vaizdiniai) // MADA. 1987. T. 4 (101), p. 44–56.
- Vaitkunskienė L.**, 1988 – Žvilių kapinyno tyrinėjimai // ATL 1986 ir 1987 metais. Vilnius, 1988, p. 103–107.
- Vaitkunskienė L.**, 1989a – IV a. Lietuvos karys raitelis // MADA. 1989. T. 3 (108), p. 55–68.
- Vaitkunskienė L.**, 1989b – Dėl kuršių etninės teritorijos ribų Žemaitijoje (I tūkst. pirma pusė) // Vakarų baltų archeologija ir istorija. Klaipėda, 1989, p. 22–28.
- Vaitkunskienė L.**, 1990a – Dėl žemaičių kilmės // Žemaičių praeitis. Vilnius, 1990. T. 1, p. 26–41.
- Vaitkunskienė L.**, 1990b – Žvilių kapinyno tyrinėjimai // ATL 1988 ir 1989 metais. Vilnius, 1990, p. 110–114.
- Vaitkunskienė L.**, 1992a – Gintaras senovės baltų mene ir tikėjimuose // Iki krikščioniškosios Lietuvos kultūra. Vilnius, 1992, p. 36–49.
- Vaitkunskienė L.**, 1992b – Amber in the Art and Religion of the Ancient Balts // Contacts across the Baltic Sea. Lund, 1992, p. 49–57.
- Vaitkunskienė L.**, 1992c – Dėl žemaičių aprangos regioninių skirtumų // LA. 1992. T. 9, p. 144–151.
- Vaitkunskienė L.**, 1993a – Vakarų žemaičiai geležies amžiuje: kultūra ir etnosocialinė istorija. Vilnius, 1993.
- Vaitkunskienė L.**, 1993b – Archeologiniai atradimai Žemaitijoje // MG. 1993. Nr. 1, p. 32–33, 37.

- Vaitkunskienė L.**, 1994a – Senovės šilališkių šventiniai drabužiai // Šilalės kraštas. Vilnius, 1994, T. 1, p. 26–38.
- Vaitkunskienė L.**, 1994b – Dėl vakarų baltų kultūros paveldo žemaičių tradicijose (I tūkstantmečio vidurys) // Lituanistica. 1994. Nr. 2 (18), p. 57–73.
- Vaitkunskienė L.**, 1995 – Archeologiniai šaltiniai apie baltų mitologijos chtoniškąjį pasaulį // Danguis ir žemės simboliai. Vilnius, 1995, p. 22–39.
- Vaitkunskienė L.**, 1997 – Dėl vakarų žemaičių kultūros substrato // Vakarų baltai: etnogenezė ir etninė istorija. Vilnius, 1997, p. 151–163.
- Valatka V.**, 1966 – Vienragių pilkapiai (1963 m. archeologiniai tyrinėjimai) // Muziejai ir paminklai. Vilnius, 1966, p. 12–17.
- Valatka V.**, 1974 – Paragaudžio (Šilalės r.) senkapis // AETL 1972 ir 1973 metais. Vilnius, 1974, p. 74–77.
- Valatka V.**, 1984 – Maudžiorų plokštinis kapinynas // LA. Vilnius, 1984. T. 3, p. 6–24.
- Varnas A.**, 1978 – Gintaro apdirbimas // Lietuvių materialinė kultūra IX–XIII amžiuje. Vilnius, 1978. T. 1, p. 117–124.
- Vaškevičiūtė I.**, 1992 – IV–XI a. įvijiniai apgalviai // LA. Vilnius, 1992. T. 8, p. 128–135.
- Vėlius N.**, 1983 – Senovės baltų pasaulėžiūra. Vilnius, 1983.
- Vėlius N.**, 1987 – Chtoniškasis lietuvių mitologijos pasaulis. Vilnius, 1987.
- Volkaitė-Kulikauskienė R.**, 1964 – Nauji duomenys apie vakarų Lietuvos moterų galvos dangą ankstyvojo feodalizmo laikotarpiu // MADA. 1964. T. 2 (17), p. 41–52.
- Volkaitė-Kulikauskienė R.**, 1970 – Lietuviai IX–XII amžiais. Vilnius, 1970.
- Volkaitė-Kulikauskienė R.**, 1981 – Ginklai // Lietuvių materialinė kultūra IX–XIII amžiuje. Vilnius, 1981. T. 2, p. 6–50.
- Volkaitė-Kulikauskienė R.**, 1984a – Derliaus nuėmimo įrankiai Lietuvoje m. e. I tūkstantmetyje ir II tūkstantmečio pradžioje (1. Peiliai-pjautuvėliai m. e. I–IV a.) // MADA. 1984. T. 4 (89), p. 79–91.
- Volkaitė-Kulikauskienė R.**, 1984b – Apie vieną galvos papuošalą // LA. Vilnius, 1984. T. 3, p. 118–125.
- Volkaitė-Kulikauskienė R.**, 1997 – Senovės lietuvių drabužiai ir jų papuošalai. Vilnius, 1997.
- Volkaitė-Kulikauskienė R., Jankauskas K.**, 1992 – Iš senosios lietuvių amatininkystės istorijos // LA. Vilnius, 1992. T. 8, p. 135–170.
- Waller J.**, 1984 – Nadel, Pfrieme und Pinzetten // Birka: Systematische Analysen der Gräberfunde. Stockholm, 1984, p. 184–190.
- Žulkus V.**, 1993 – Mirusiųjų pasaulis baltų pasaulėžiūroje (archeologijos duomenimis) // Žemaičių praeitis. Vilnius, 1993. T. 2, p. 23–35.
- Вайткунскене Л.**, 1985 – Исследование могильника у дер. Жвиляй // Археологические открытия 1983 года. Москва, 1985, p. 418.
- Викторова В. Д.**, 1989 – Научный поиск в археологии. Свердловск, 1989.
- Волкайте-Куликаускаене Р.**, 1985 – К вопросу этнической принадлежности грунтовых могильников Центральной Литвы I–VIII вв. н. э. // Проблемы этногенеза и этнической истории балтов. Вильнюс, 1985, p. 30–39.
- Волкайте-Куликаускаене Р.**, 1986 – Одежда литовцев с древнейших времен до XVII в. // Древняя одежда народов Восточной Европы. Москва, 1986, p. 146–171.
- Гамкрелидзе Т. В., Иванов В. В.**, 1984 – Индо-европейский язык и индоевропейцы. Тбилиси, 1984. Т. 2.
- Граудонис Я.**, 1985 – Серпы и косы 2–9 вв. на территории Латвии // Новое в археологии Прибалтики и соседних территорий. Таллин, 1985, p. 24–35.
- Иванова Ю. В.**, 1983 – Обрядовый огонь // Календарные обычаи и обряды в странах зарубежной Европы. Исторические корни и развитие обычаев. Москва, 1983, p. 116–130.
- Карнуп А. М.**, 1975 – К вопросу о народно-медицинских инструментах эпохи металлов на территории Латвийской ССР // Из истории медицины. Рига, 1975. Т. 10.
- Казакавичюс В.**, 1988 – Оружие балтских племен II–VIII веков на территории Литвы. Вильнюс, 1988.
- Михельбертас М.**, 1968 – Некоторые черты погребального обряда курганов Жемайтии и северной части Центральной Литвы // 20 лет. Археологические и этнографические экспедиции Института истории АН Литовской ССР. Вильнюс, 1968, p. 37–46.
- Могильников В. А.**, 1974 – Погребальный обряд культур III в. до н. э. в западной части Балтийского региона // Погребальный обряд племен северной и средней Европы в I тысячелетии до н. э. – I тысячелетии н. э. Москва, 1974, p. 133–225.
- Мугуревич Э. С., Таутавичюс А. З.**, 1980 – Состояние и задачи археологического изучения этногенеза балтских народов // Из древнейшей истории балтских народов (по данным археологии и антропологии). Рига, 1980. Т. 1, p. 7–13.
- Нестеров С. П.**, 1990 – Конь в культах тюркоязычных племен Центральной Азии в эпоху средневековья. Новосибирск, 1990.
- Новикова Г. Л.**, 1991 – Скандинавские амулеты из Гнездова // Смоленск и Гнездово. Москва, 1991, p. 175–199.
- Таутавичюс А.**, 1970 – Манжетообразные браслеты в Литве // Studia archaeologica in memoriam Harri Moora. Tallinn, 1970, p. 197–201.
- Таутавичюс А.**, 1985 – Некоторые вопросы археологического исследования I тыс. н. э. в Литве // Новое в археологии Прибалтики и соседних территорий. Таллин, 1985, p. 140–147.
- Токарев С. А.**, 1964 – Религия в истории народов мира. Москва, 1964.
- Шноре Э. Д.**, 1962 – Шпоры городища Асоте и их место в классификации шпор // Światowit. Warszawa, 1962. T. 24, p. 577–585.

SANTRUMPOS

- AE – *Arheologija un etnografija*
- AETL – *Archeologiniai ir etnografiniai tyrinėjimai Lietuvoje, Vilnius*
- ANB – Autorės namų biblioteka
- ASL – *Archäologische Schätze aus Litauen, Dusburg, 1993*
- ATL – *Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje, Vilnius*
- BRMŠ – *Baltų religijos ir mitologijos šaltiniai, Vilnius, 1996, t. 1*
- k. – kapas
- KU – Statkevičius V. *Kraštotyrininko užrašai, Šilalė, kn. 1 – 1975, kn. 2 – 1976, kn. 3 – 1977, kn. 4 – 1978–1981, kn. 5 – 1982–1986, kn. 6 – 1987–1989 (ANB)*
- LA – *Lietuvos archeologija, Vilnius*
- LA, 1993 – Kazakevičius V. *Plinkaigalio kapinynas, t. 10*
- LA, 1995a – Stankus J. *Bandužių kapinynas, t. 12*
- LA, 1995b – Vaitkunskienė L. *Pagrybio kapinynas, t. 13*
- LAA – *Lietuvos TSR archeologijos atlasas, Vilnius*
- LAB – Kulikauskas P., Kulikauskienė R., Tautavičius A. *Lietuvos archeologijos bruožai, Vilnius*
- LAMMD – *Lietuvos TSR aukštųjų mokyklų mokslo darbai, Vilnius*
- LAP – *Lietuvos archeologijos paminklai. Lietuvos pajūrio I–VII a. kapinynai, Vilnius*
- LE – *Lietuvių etnogenezė, Vilnius*
- LII R F1 – Lietuvos istorijos instituto rankraštynas. Fondas 1
- LIŠ – *Lietuvos istorijos šaltiniai, Vilnius, t. 1*
- LKPS – *Lietuvos TSR kultūros paminklų sąrašas, Vilnius*
- LLM – *Lietuvių liaudies menas, Vilnius, t. 1*
- LNМ – Lietuvos nacionalinis muziejus
- MADA – *Lietuvos TSR Mokslų Akademijos darbai. A serija*
- MG – *Mokslas ir gyvenimas, Vilnius*
- pk. – perkasa
- SGA – Michelbertas M. *Senasis geležies amžius Lietuvoje, Vilnius*
- SL – *Starożytności Litwy, Warszawa*
- VDKM – Vytauto Didžiojo karo muziejus
- VGA – Tautavičius A. *Vidurinis geležies amžius Lietuvoje, Vilnius*

THE ŽVILIAI CEMETERY

SUMMARY

Introduction. The cemetery is located at Žviliai village, Šilalė district (western Lithuania). The burial site was arranged on a hillock on the right bank of the Akmena river (tributary of the Jūra) (fig. 1–4). The site is badly damaged as the territory had been used as an arable field since old times. The cemetery was first mentioned in archaeological literature in 1966. In the summer of 1968 fact-finding excavations were carried out by an expedition from the Lithuanian Historical Museum (headed by Adolfas Tautavičius). An area of 320 sq.m. was excavated and 8 graves were investigated. In autumn the same year, an expedition of Šilalė District Division for Protection of Monuments and Ethnography (headed by Vladas Statkevičius) excavated an area of another 51 sq.m. and investigated 13 graves. In 1983–1989 “Žemaitija” expedition from the Lithuanian Historical Institute (headed by the author) investigated an area of 2147 sq.m. and uncovered 282 graves (table 1). Thus, a total area of 2518 sq.m. has been investigated in the territory of the cemetery and 303 graves have been investigated. More than 1580 grave goods have been found (table 17), more than 90 stray finds collected (table 2), apart from isolated pottery fragments. Documentation of the excavations consists of a written text of 29.5 quires, 660 sketches and drawings, and about 900 photo negatives. All the material is kept in the archives of the library of the Lithuanian Historical Institute, while the finds are at the disposal of the Lithuanian National Museum.

The monograph comprises 3 major chapters. Lists of references and abbreviations are attached.

Sources. This chapter presents a short description of every grave excavated at Žviliai cemetery, enumerates all the grave goods, describes their position in respect of the dead. Remains of horse offerings (head of the animal) found in the burials of 13 male adults and 2 boys are characterized (table 14). Descriptions are illustrated by plansketches of less disturbed graves and pictures of burial goods.

Analysis of sources. The chapter consists of 2 parts. The first part studies *burial rituals*. The cemetery functioned in the old (1st – to 4th century), middle (5th – to 8th century) and late (9th – to 12th century) periods of the Iron Age. The territory of the cemetery expanded as the deceased were buried in a meridian direction, i.e. from the North to the South. 182 graves of the 3rd–4th century were excavated in the northern part, 22 graves of the 10th – to 12th century in the southern part, and 99 graves of the 7th – 8th centuries in the central part (table 3).

Stone constructions were only found in the northern part of the cemetery. These were stone rings, 300–340 cm long and 220–260 cm wide, oval in form. More intact rings consist of 3–5 levels and are up to 55–60 cm high (fig. 112). Remains of such structures encircled 55 graves. Individual stones or stone groups found in the excavated area show

that more burials with stone rings or attached semi-rings existed (fig. 33, 105, 108). There were graves, on the other hand, with no stone structures. The custom to enclose the burial with a stone ring was popular with local inhabitants only in the Old Iron Age.

Adults and children were buried in pits of different size. Adults were laid in pits 180–240 cm long and 60–90 cm wide, children – 110–160 cm long and 40–60 cm wide. 2 or 3 dead individuals, laid side by side, were buried in wider pits (110–160 cm wide) (fig. 41 : 1; 53 : 1).

Some rites were associated with fire: the bottoms of pits were filled with charred particles, they were also found in the earth which covered the dead, and strewed on top of the burial and stone structures. Charred particles are particularly abundant in that part of the cemetery which contains Old Iron Age burials. 2 fireplaces (hearths) dating to this period, furnished with stones (fig. 120) have remained intact. They have not yielded any artefacts or bones. There is no doubt that fire was burnt in fireplaces during funeral and its “remains” were strewed into the grave.

Wood remains in some graves show that the deceased were buried in coffins. They were sometimes supported with 1–3 stones. In some graves, however, isolated 1–4 stones were placed, which had no connection to the coffin (fig. 64).

Skeletal remains are scarce. Fragments of separate skeletal parts are preserved only at bronze ornaments. The deceased were buried in single burials. Two individuals were found in 12 graves, three – in one grave. Thus, there were 308 dead individuals buried in 303 excavated graves. There was only one cremated burial (grave no. 3). It contained a handful of bones collected from a ritual fire, spread on the bottom of the burial, and a large stone on both sides.

Most of the deceased were buried in the depth of 45–70 cm from the present earth surface. Some burials, however, were just 30 cm or as much as 130–150 cm deep (table 15). The graves were most often dug in the NW–SE direction, and two times less often in the NE–SW direction. Orientation of the burial was established in 207 graves, which contained 212 deceased individuals. 78 individuals had a NW orientation, 52 – NE, 43 – SW, 39 – SE. It has been determined, that 133 burials contained male and 107 – female individuals. The sex of the remaining burials has not been established due to lack of evidence. Not less than 75 individuals were children: 29 girls, 25 boys, the sex of the rest has not been established. Analysis of the burial direction of male and female individuals shows the tendency of sexual juxtaposition.

15 graves (13 adult males and 2 boys) yielded a horse offering (table 14). All these graves are attributed to the 7th–8th century. A horse offering consists of the animal's head, placed on the right, and very seldom on the left side at the head of the dead. In some male burials, the horse head was placed on a special step arranged at the flank of

the pit. Burials of both boys were furnished with the head of a colt instead of a grown-up animal. Alongside some horse heads, there were remains of leather bridle, fragments of iron bit, clasps, and bronze bindings.

A table of consolidated burial data (table 15) is given at the end of the chapter.

The second part of the chapter presents *analysis of the finds*. The buried individuals were furnished with grave goods, made of diverse materials: metal, glass, amber, clay, wood and stone. The grave inventory usually includes several artefacts of different destination. Some burials were furnished with as many as 10–25 grave goods. There were also graves, though, most often disturbed, which only yielded 1–3 artefacts (table 17).

Tools and weapons. The cemetery yielded 55 axes: 49 come from graves, while 6 were stray finds. The rite to bury men with axes was widespread with the local inhabitants in the Old Iron Age. The later period has yielded only 2 axes (graves no. 186, 202), dated to the 7th–8th centuries. The remaining artefacts come from graves of the 3rd–4th centuries. The axes are made of iron, socketed, 18–26.5 cm long, with the blade 4.2–8.4 cm wide and the socket measuring 3.7–5 cm in diameter (fig. 136, 137). Burials of boys contained smaller axes (11.7–16 cm long). It was customary to place axes at the head of the burial, together with other tools and weapons. They were also found, however, at the side or legs of the buried individuals (fig. 130).

The cemetery yielded 99 knives: 95 in graves, and 4 stray finds. The knives are made of iron, hafted, straight, about 11–29 cm long, with blades measuring 7–21 cm long and 1.8–4 cm wide (fig. 138). All through the Iron Age local people had adhered to the custom of providing men (both adults and children) with grave goods of the kind. In female burials, just a few of these have been found. On the basis of external features, 6 groups of the aforementioned artefacts are distinguished. Also found were 2 hafted knives-sickles, about 13–15 cm long. One of these was found in male burial no. 80 (second half of the 3rd century (fig. 40 : 3), the other one – in female burial no. 196 (7th–8th century) (fig. 76 : 1).

Knives, same as axes, are much more often found at the head of the buried individuals than at their side or leg (fig. 131).

There were 56 awls found in 55 burials. The ones more intact are 10–14 cm long (fig. 139). Smaller awls (6.5 cm long) were deposited in burials of children (graves no. 182, 224). The exterior of artefacts shows that local inhabitants had been using rather similar awls all through the Iron Age. It was customary to place this grave good solely in female burials. One man (grave no. 35), however, had been buried with an awl among other grave goods. The grave is dated to the 3rd–4th century (fig. 139 : 3).

There were 28 spindles found, all in graves. They are divided into 2 groups. 24 samples have the shape of a low cylinder, 3.5–6.6 cm in diameter, 1.3–1.8 cm high, made of stone. Some spindles are decorated with pits, lines, notches (fig. 140). 4 spindles have the shape of a double transected cone, about 3.8–4.5 cm in diameter and 1.8–2.6 cm high, made of either stone or clay. The ornament consists of in-

cised strokes and a row of nail imprints. All through the Iron Age the custom to place a spindle to solely female burials was followed. Only two graves (No. 8, 87) yielded 2 spindles each. Burials of girls yielded small spindles up to 3.2 cm in diameter, placed together with childish awls.

Three male burials each yielded a whetstone. One more sample was a stray find. These are oblong stone artefacts of an irregular shape, about 5–12.5 cm long (fig. 141). They are all dated to the 3rd–4th century. A stone firesteel, found in male burial no. 58 (fig. 142 : 3) is also attributed to the same period.

1 fishhook made of iron wire was found (grave no. 85). It is about 4 cm long (fig. 143 : 3), dated to the 4th century.

Four men were furnished with tweezers. 3 of these, made of bronze, come from the 7th–8th century, 1, an iron one, – from the 3rd–4th century. They are 5.7–7.8 cm long (fig. 144).

97 socketed iron spearheads were found: 88 in graves, 9 – by chance. They are divided into 6 groups: 1) spearheads with a rhomboid shaped blade (3rd–4th century); 2) lanceolate (3rd–8th century); 3) with a scalloped-edge blade (4th century); 4) with a lancet form blade (7th–8th century); 5) with a willow leaf shaped blade (4th–12th century); 6) with a narrow prolonged triangular blade (11th century). The spearheads vary a lot in terms of size. They are from 11 cm to 40 cm long, while the blade is from 2 to 6 cm wide (fig. 146–148). Smaller spearheads are more characteristic of boys. The usual place of spearheads in a grave is at the head of the buried individual, on the right or left side. Most often, 1 spearhead was deposited, in rare cases – 2. There was only one man found furnished with 3 spears (fig. 11:1).

9 swords were found: 8 – in graves, 1 – by chance. All of them were hafted swords with two kinds of blades. 8 swords are single edged, with broad ends, 42.5–52 cm long with a blade 32–41.5 cm long, the broadest part of which is up to 4.5–8 cm wide (fig. 67 : 9). Swords were placed in the grave (sometimes with a wooden scabbard bound in metal and a belt) on the left side of the dead, at his head, extended arm, or in parallel to spear hafts (fig. 129). Swords of this type are attributed to the 7th–8th centuries. The stray find was a double-edged sword, 93 cm long. Its gradually tapering blade, 4.65 cm in width, has a longitudinal groove in the middle (fig. 149 : 3). It has analogues in the collection of 9th – to 12th century swords found in Lithuania.

The cemetery yielded a piece of just one shield – an iron umbo. This artefact is 18.5 cm in diameter, with a cylindrical elevation about 11 cm in diameter, and a termination of the shape of a hemisphere-cone, about 6 cm high (fig. 150). It was found in the grave of a rider, dated to the 4th century.

Clothing elements and ornaments. Only one woman was buried with a cap (grave no. 4A). It was woven of flax yarn and bronze links, adorned in the front with pendants of the shape of maple seed. The cap is about 17 cm high (fig. 152), dated to the 10th–11th century.

29 deceased individuals were buried with handbands, which fall into 5 types: 1) cloth band with bronze spirals attached in the front (3rd to 4th century); 2) a strip twisted

of yarn with a bronze spiral at the back of the head (4th to 8th centuries, fig. 154 : 1–3; 155–157); 3) headbands consisting of bronze spirals separated by small plates (4th century, fig. 159); 4) cloth band with 6 parallel lines of bronze staples-cones fastened in front (7th to 8th century, fig. 154 : 5); 5) cloth band, both sides of which are furnished with a row of small chains (7th–8th centuries, fig. 154 : 6).

Headbands of types 1–3 are attributed to female grave goods, while types 4 and 5 belong to male grave goods.

53 neck-rings were found in the cemetery: 45 – in graves, 8 – by chance. They are divided into 9 types: 1) neck-rings with cone-shaped ends (3rd century, fig. 163); 2) with a box-shaped clasp (3rd century, fig. 164); 3) with a spoon-shaped clasp (4th century, fig. 98 : 2); 4) necklaces with a key-shaped hole in clasp plate (4th century, fig. 165 : 2, 3; 166); 5) neck-rings with a round plate-loop and a hook clasp (4th century, fig. 165 : 1); 6) neck-rings with coiled wire sides and ends, with a loop-and-hook clasp (3rd–4th century, fig. 167); 7) neck-rings with tapered ends, with a loop-and-hook clasp (7th–8th century, fig. 72 : 8); 8) neck-rings with overlapping ends (4th century, fig. 168); 9) plaited neck-rings with multangular knob-shaped ends (10th–to 12th century, fig. 169). In the Old Iron Age neck-rings were used by local inhabitants to adorn women, and very seldom – men. In the Middle and Late Iron Ages the buried individuals (both female and male) were seldom buried with neck-rings.

Beads and necklaces. The cemetery yielded 409 beads: 227 were made of glass and enamel, 180 – of amber, 1 – of clay, 1 – of bronze. The majority of glass, enamel and amber beads (274 specimens) of different size and colour, combined with bronze spirals, comprised necklaces which also included a crescent-shaped openwork pendant of bronze or several silver, bucket-shaped pendants. Such ornaments were deposited with 37 individuals of both sexes. The remaining amber, glass, enamel and 1 clay bead (132 specimens) should be treated as amulets, 1 to 3 of which had been attached to brooches or pins (fig. 174). 88 individuals of both sexes were buried with amulets. Merely 3 beads were stray finds. Amber beads were found in graves dating to the 3rd–4th centuries, as well as graves from the 7th–8th and 10th–12th centuries, while glass, enamel and clay beads come exclusively from graves of the 3rd–4th centuries. The chronology of the accidentally found bronze bead is unclear. Special reference should be made to an original necklace consisting of 9 figured, amber beads (fig. 176). It was a boy's grave good (4th century).

The cemetery yielded 36 necklaces consisting of bronze spirals and pendants. They are divided into 8 types: 1) necklaces threaded of bronze spirals alone (3rd–4th century); 2) necklaces of silver, bucket-shaped pendants (3rd–4th century, fig. 98 : 1); 3) necklaces of spirals and bronze, crescent-shaped pendants (3rd–4th century, fig. 188 : 2–4); 4) necklaces of bronze, stick-shaped pendants (4th century, fig. 32 : 2); 5) necklaces of spirals and bronze, chain-shaped pendants (7th–8th century, fig. 75 : 5); 6) necklaces of spirals and bronze pendants-joints (7th–8th century, fig. 180 : 2, 3); 7) necklaces of spirals and bronze, maple seed-shaped pendants (7th–8th century, fig. 74 : 1–5); 8) necklaces of spirals and bronze, openwork, trefoil pendants (7th–8th

century, fig. 180 : 1). All the above described ornaments represent grave goods of women and children (both girls and boys).

The cemetery yielded 55 brooches. They decorated 47 male individuals. Brooches fall into 4 major groups: round, crossbow, cruciform and penannular. The only one round rosette-shape brooch, 5.7 cm in diameter, was found in the burial of a child, dated to the second half of the 3rd century (fig. 181 : 2). The second group includes 47 crossbow brooches. The most numerous are brooches decorated with ringlets (fig. 45 : 3; 100 : 4), found in 3rd–4th century graves. Burials of the 4th century yielded crossbow brooches with a bent foot (fig. 183 : 1). A rare find presents crossbow brooches with a triangular foot, 2 of which were found in burials of the end of the 4th century (fig. 52 : 2). The only one crossbow brooch with a star-shaped foot is also dated to the end of the 4th century (fig. 183 : 2). 3 crossbow brooches with a moulded clasp and a short foot (fig. 96 : 4, 6) come from the same period. Also from the same 8th century comes a crossbow brooch with flaring ends (fig. 185 : 3). Crossbow brooches with poppyseed-shaped ends were also found in graves of the 8th and 10th centuries (fig. 186 : 1, 3). The three cruciform brooches, attributed to group 3, were found in 7th–8th century graves (fig. 186 : 2). The fourth group contains 4 penannular brooches (fig. 187). They include specimens with cylindrical, quadrangular and poppyseed-shaped ends. These are ornaments of the 10th – to 12th centuries.

Pins represent the most numerous group of metal finds. 264 pins were found at the cemetery: 249 in graves and 15 – accidentally. They fall into 6 types: 1) with a barrel-shaped head (3rd–4th century, fig. 188 : 1); 2) with a ring head (3rd century, fig. 8 : 1, 2; 8th–10th centuries, fig. 190 : 5); 3) crook-like (3rd–12th centuries, fig. 31 : 1; 7th–12th centuries, fig. 190 : 1, 2); 4) cruciform (4th century, fig. 193; 7th–8th century, fig. 194, 196; 10th–11th century, fig. 6); 5) with a flask-shaped head (7th–8th centuries, fig. 190 : 3, 4); 6) awl-shaped (4th century, fig. 197 : 1). The custom to fasten men's clothes with 1 iron crook-like pin existed through the whole Iron Age. Female burials were furnished with 2 bronze pins of different types, or 2 iron crook-like pins. In both cases they were often coupled by a bronze or iron chain. These grave goods were almost always placed beside deceased female or on her shoulder, chest, or waist.

There were 184 bracelets found at the cemetery: 173 in burials, and 11 – accidentally. They fall into 6 groups: 1) sash-like, half round or triangular in cross-section (3rd–4th century, fig. 198); 2) with thickening terminals (end of the 4th century, fig. 45 : 1); 3) spiral (3rd–4th century, fig. 203 : 1; 7th–8th century, fig. 202 : 5, 6); 4) armbands (7th–8th century, fig. 77 : 5, 6); 5) warriors' (8th century, fig. 185 : 1); 6) with animal terminals (10th–12th century, fig. 204). Local inhabitants adhered to the habit of decorating women and children (both girls and boys) with bracelets much more often than men. Graves of the 3rd–4th century contained even several bracelets each. Men and boys usually had a bracelet on one arm, and very seldom on both. Not a single man buried in the 10th – to 12th century, though, was furnished with a bracelet.

174 rings were found: 164 in burials, 10 – accidentally. They fall into 2 types. The majority comprises spiral rings (fig. 202 : 1–4). They were used to adorn the deceased all through the 3 periods of the Iron Age. Most often, the buried individuals were furnished with 1–2 rings, less frequently – 3–4. Only 22 rings were sash-like. Some of them are shut, i.e. have adjoined ends (fig. 74 : 9, 10). They were widespread both in the 3rd–4th centuries and 7th–8th centuries. Both men and women usually had one ring on each hand.

78 male individuals had been buried with belts. This is witnessed by bronze or iron buckles, and fragments of leather bands with bronze bindings found in burials. Besides, 7 more buckles were stray finds. The majority of buckles are oval in form (3rd–4th century, fig. 22 : 1). Half less buckles were D shaped (3rd–4th century, fig. 205 : 1, 4, 5) and with quadrangular frames (7th–8th centuries, fig. 69 : 9). There was one specimen of a wheel-shaped buckle (7th–8th century, fig. 205 : 3). The surface of some belts is mounted with conical, bronze bindings. A fragment of an exceptionally exquisite belt, 2.5 cm wide, was found in a rider's grave no. 47 (4th century, fig. 207). Details of the bindings were bronze and silver. There was a habit to place a folded or bent belt (sometimes with a knife or sword attached to it) at the head of the buried individuals or, less frequently, on the chest, at the shoulder or the side (fig. 30, 123).

Other clothing elements worth mentioning include remains of an apron, or, to be more precise, a bronze detail which decorated the lower edge of an apron (grave no. 4A). It is assembled of spirals, arranged in 5 rows, and separating plates. The find is dated to the 10th–11th century.

Articles of horsemen and riding gear. 13 iron and bronze spurs were found: 11 – in graves and 2 stray finds. They are very different. Some of the spurs are sash-like, somewhat broadened at the spike (4th century, fig. 210 : 7, 8). The upper part of the broadened detail is sometimes prolonged, thinned and bent like a hook (4th century, fig. 210 : 3). There are spurs with bent ends (7th–8th century, fig. 210 : 1) and round plates at the ends (7th–8th centuries, fig. 210 : 2). A different kind comprises spurs with a bow half-round in cross-section, tapered ends, terminating in rhomboid plates. The bow of these artefacts has a crossbar and a profiled spike in the centre (4th century, fig. 211). The 2 accidentally found spurs have oval plates with 2 perforations at the ends (10th–12th century, fig. 210 : 4). Graves usually contain 1 spur, sometimes – 2. Close to some of them were fragments of leather belts with remains of bronze bindings and buckles (4th century, fig. 212).

2 stirrups were found, both accidentally. They are oval in shape, with a straight foot-bar. The top of the bow has a quadrangular hole to thread a belt. Stirrups of this type are attributed to the 11th–13th centuries (fig. 213).

Finds of bridles and their parts (riding bits, buckles, mountings) come from 22 burials. One burial (no. 47) yielded 2 bridles. More intact bridles include specimens bound with bronze cones, and bronze cross-like bindings, decorated with a crescent shaped pendant (4th century, fig. 214). Other bridles are mounted with bronze, quadrangular, transverse bindings (7th–8th century, fig. 80 : 4, 5). 14 riding bits with chains at the ends were found. They were

all made of iron. There was only one bit with bronze chains (4th century, fig. 216). Riding bits were also found in burials of the 3rd–4th centuries, 7th–8th, and 10th – to 12th centuries (fig. 215).

Bindings of 17 drinking horns were found. Among them was a binding of the orifice (4th century, fig. 221 : 1, 2; 7th–8th centuries, fig. 220 : 4, 5). There was only one beaker-shaped metal mouthpiece found which had the shape of a glass (4th century, fig. 221 : 4). It was customary to place one drinking horn at the head of the buried individual. These grave goods are usually found in male burials, though there were some found in female burials attributed to the 7th–8th centuries.

6 burials of men, women and children yielded a wooden box each (3rd–4th century, fig. 221 : 1), sometimes decorated with bronze bindings. The boxes contained amber beads-amulets, rings, and sometimes a string of beads, and an awl.

144 pottery fragments were collected: 90 – from burials, the remaining as stray finds. Besides, 2 cups were found, approximately 8.5 cm high (4th century, fig. 223, 224). Pottery fragments were sherds of hand-modelled pots with a coarse surface (3rd–4th century, fig. 197 : 4). One sherd with a smooth surface, dated to the 7th–8th century, was found in grave no. 243. Graves most often contain 1–3 sherds, less frequently – 4, 5. They were found placed beside the buried individuals and also in earth piles. Both cups were placed at the head of the burial. Pottery fragments were found in graves of women, men, and children.

Other noteworthy finds include a stray find of posthumous sesterce of Faustina II (died in 175), and 2 flint flakes, found in the burials of a man and a boy.

The chapter is concluded with a composite table of burial inventory (table 17).

Chronology of the cemetery. Concrete archaeological evidence lead to the conclusion that the very earliest burials date to the 3rd century. They are concentrated in the northern part of the cemetery, i.e. trenches no. 11–13, 20, 21, 23–25, 28, 29, 36 (fig. 103). Burials investigated to the northeast and south of above graves (trenches no. 14–19, 22, 26, 27, 30–35, 37–48, 66–82), are dated to the turn of the 3rd–4th centuries and the 4th century. Burials located in the opposite, i.e. the southern part of the cemetery, are dated to the 10th–to 12th century. Burials found in the central part of the excavated area are attributed to the 7th–8th centuries (fig. 227). Thus, results of the excavations carried out by “Žemaitija” expedition in 1983–1989 show, that the Žviliai cemetery had been functioning for long centuries. Until then, archaeological literature had maintained that the Žviliai cemetery was an archaeological site of the 9th–to 12th century.

Burial topography allowed to adjust the chronology of some artefacts, which had been based until now merely on the typological-comparative method. This, for instance, applies to neck-rings with overlapping ends, round in cross-section (fig. 168), neck-rings of some types with a loop-and-hook clasp, crossbow brooches with a star-shaped (fig. 183 : 2) and a triangular foot (fig. 59 : 2), some crossbow brooches decorated with ringlets (fig. 100 : 4),

headbands made of bronze spirals and transverse plates (fig. 159), bracelets with thickened terminals (fig. 45 : 1), spearheads with a scalloped-edged blade (fig. 146 : 3–7; 148 : 5, 6), which were found at Žviliai burials, dating to the 4th century, end of the 4th century. It has been previously assumed that the above mentioned artefacts started to spread in Lithuania later, i.e. from the 5th century. There has been an established opinion based on the typological-comparative method in archaeological literature that massive warrior's bracelets (fig. 185 : 1) and cruciform brooches (fig. 186 : 2) were widespread in Lithuania in the late Iron Age (9th–to 12th century). At Žviliai cemetery, these ornaments were found in burials dating to the 7th–8th centuries. Burial topography, thus, has allowed to particularize the chronology of brooches and bracelets of the above mentioned type.

Ethnical interpretation of the archaeological material. Regarding the legacy of Western Balts. It has been established, that the 3rd–4th century cemetery with stone rings, excavated at Žviliai, belongs to archaeological sites of the same category, known from the Baltic coastline, the Kretinga and Klaipėda areas. The archaeological culture represented by the above mentioned cemeteries is said to have been widespread at the Lithuanian coastline as well as Samogitia, or, to be more precise, the Jūra river basin. In this area, “Žemaitija” expedition has already registered 14 cemeteries with stone rings (fig. 228). Some of them have been excavated already. It turned out that the earliest burials date back to the 3rd century. New evidence led to the conclusion that in the beginning of the Iron Age, in the 1st–2nd centuries, inhabitants of the Jūra river basin practised burial in barrows (Vienragiai, Paragaudis, Šarkai, Žašinas, fig. 231), while starting with the 3rd century, the dead were buried in flat burial grounds with stone rings. One of these, as a matter of fact, is represented by Žviliai cemetery of the 3rd–4th centuries. An analogous shift of burial monuments has been established at the Lithuanian seacoast, where the custom of inhumation burials got established in the 2nd century, and the rite of depositing the deceased in barrows vanished, as they were succeeded by flat burial grounds with stone rings. Consequently, analogous burial sites, widespread in the Old Iron Age both in the Jūra river basin (Samogitia) and on both sides of the Minija (Lithuanian seacoast), pertain to same cultural area. There is no doubt that the area of cemeteries with stone rings at the Lithuanian seacoast belongs to the West Baltic Culture. It developed from the West Baltic Barrow Culture of an earlier period. The conclusion is therefore made that analogous 1st–to 4th century burial sites widespread in Samogitia, namely the Jūra river basin, belong to the legacy of Western Balts as well. The 3rd–4th century burials with stone rings found by “Žemaitija” expedition at Žviliai, were, thus, left by Western Balts. This challenges the opinion dominating in archaeological literature that in Samogitia, hence also in the Jūra river basin, only barrow burials were practised in the 1st–to 4th century, and that the 1st–4th century burial sites preserved in this region (it is not quite clear why they are called barrows, fig. 229) represent the legacy of Samogitian ancestors (prosamogitians). True, these statements were

published on the basis of archaeological evidence available before the year 1977. Nothing has much changed since then, however, as the above notion, altered by different modifications and supplemented by migration ideas, is still repeated today. It is quite natural that new archaeological discoveries at the Jūra river basin make researchers correct the old assertions or create new hypotheses on ethnical dependency of the 1st–to 4th century burial sites. The present archaeological data allow to assert that the 3rd–4th century burials with stone rings, excavated at Žviliai, represent a Western Baltic cultural site.

Regarding the legacy of Eastern Balts. Analysis of the 7th–8th century archaeological material shows that local inhabitants of the time were rather remote from the world of Western Balts. This is proved by different aspects of the material culture, traditions and a world outlook characteristic of another cultural area. In the 5th – to the 7th century, this area in Samogitia embraced a territory from the Jūra and Varduva rivers in the west, and up to the Dubysa and Susva rivers in the east. Archaeologists have localized Samogitians in this cultural area, which means that the 7th–8th and 10th–12th century burials excavated at Žviliai belongs to their legacy as well. Samogitians belong to the community of Eastern Balts. A unique situation emerges: 3rd–4th century burials of western Balts concentrate at one side of the Žviliai cemetery, and 7th–8th, as well as 10th–12th century burials of eastern Balts are found on the other side. The question is, when and how the Jūra basin, a land of western Balts, entered the union of eastern Balts and Samogitians which was formed in approximately the 5th century. The answer might be found in the archaeological evidence of the 5th–6th century, as it belongs to the oldest layer of Samogitian culture. It is best represented by the Pagrybys cemetery, located at the Jūra basin and excavated by the “Žemaitija” expedition in 1980–1982. Analysis of its burial patterns and finds allowed to establish that the cultural legacy of an earlier, i.e. the PreSamogitian period, is distinct in the oldest layer of Samogitian culture, i.e. the 5th–6th centuries. This legacy is demonstrated by archaeological material, obtained at excavations of the west Baltic cemeteries with stone rings at the Jūra river basin (Samogitia) and on both sides of the Minija (Lithuanian seacoast). A continuous relation between the earlier and the older cultures allowed to estimate the outcomes of the interaction between traditions and novelties, and ascertain that the territory had been inherited from generation to generation. An opinion was reached that the western Baltic communities, dwelling at the Jūra basin, could have been incorporated into the Samogitian Union at approximately the 5th century by military force, coming from eastern neighbours who had been living on both sides of the Nevėžis river, lowlands of Central Lithuania, since old times.

As tribal unions were forming, territories inhabited by genetically different ethnical groups fell into the domain of stronger tribes in the result of military conflicts. With a mixture of kinsmen and tribes, territorial administrative-political tribal units were established. The Samogitian union, formation of which started in the middle of the 1st millennium, represents such a unit, encompassing the ethnical

groups of western and eastern Balts. Its hegemon were the eastern Balts, prevailing in the Nevėžis river basin. Assimilation of the inhabitants of the Jūra river basin was apparently a long process. It was, nevertheless, an irretrievable process, as even the 7th–8th century finds from Žviliai alone testify the digression of inhabitants of the said area from the western Balts.

Archaeological material on the relationship between the living and the dead. First of all, the chapter discusses the issue of localization of the world of the dead. A conclusion is reached that the after-death world could have been localized in the imagination of the Iron Age farmers to a space beyond the world familiar to the living, to the “paraworld” spheres, so to say. Data are presented, which lead to an assumption that water could have been conceived as a separating line between the world of the living and the abode of the dead.

Analysis of the burial patterns shows controversy characteristic of the entirety of rituals. Some rituals clearly attest the caring of the living for the dead, and their endeavours to retain good relations with them. Other rituals show that the living wished to isolate the dead, to guarantee that they will not come back, and to drive away unwanted consequences of death from the community. Most evidence of this ambivalent disposition of the living towards the dead has been provided by studies of burial equipment and analysis of finds from graves. Especially noteworthy in this respect are 3rd–4th century graves with multi-layer stone rings and attached semi-rings (fig. 33, 105, 108). It is highly probable that the magic circle, the ring, symbolizes the sacred, impenetrable border, which bars the way for return, and which forces the dead to overcome all the obstacles and dangers in the journey to the after-death world. In these stone rings, individual stones or even certain chains were found cast above the dead. This “cover” is most probably yet another indication of the efforts of the living to ensure the irrevocability of the dead. Though the custom of encircling the dead with a blind wall gradually declined, local inhabitants continued to use stones for grave constructions. Even in the 10th–to 12th century burials, for instance, individual stones of different sizes were found on both sides or at the head of the buried individual. Two big stones were placed in a cremation burial as well (grave no. 3). A feasible supposition can be made that individual stones represent a reminiscence of the extinct custom to encircle a burial with a stone ring.

Much attention was paid to the magic of fire. It is ascertained that during funeral farmers’ community treated fire rather like a demolishing, cleansing ritual power, than a replacement of solar energy. The ritual power had to destroy all the spiritual and material residue which could have brought ill fortune to the living, it was also supposed to eliminate any slightest possibility for return of the dead. In the territory of the cemetery, 3 hearths, circled by stones, were found. They contained no artefacts or bones (fig. 120). The author believes that fire was burnt in hearths during a funeral, and cinders were shed into the grave pit, on the

coffin, and stone constructions. Cinders were also shed when the deceased was covered with earth. They were also poured on top of the grave.

In burial rituals, thus, natural elements – water, stone, and fire – symbolize the efforts of the Iron Age dweller to fully and finally border the dead from the world of the living. Studies of the burial inventory, though, show another picture. They show that the living were, nevertheless, concerned about the life of the dead in the other world, and wanted to alleviate his after-death journey, as it was, furthermore, believed to be full of impediments and dangers. This concern for the dead is first of all proved by the fact that they were seen off to the other world supplied with various things. Furthermore, burial equipment is full of various amulets. 3rd–4th century burials contained 1–2 (less frequently 3) beads-amulets of coloured glass, enamel and amber. They were nearly always found attached to brooches or pins. The Roman coin (posthumous Faustina II sesterce), accidentally found at the cemetery, should be treated as a grave good endowed with magic powers. Burials of the 7th–8th and 10th–12th centuries have yielded only amber amulets. It is highly probably that a piece of flint, associated with the magic of fire, represents magic realia in the after-death journey as well. Also noteworthy are wooden rods pierced into 7th–8th century headbands. Apart from a practical function, they might have had a magic task, as examination of some of them revealed that they were made of juniper. In the Baltic Mythology, the juniper, an evergreen tree, is covered with an halo of sacredness. Lithuanian agrarian and calendar rites are full of rituals associated with juniper. The objective of these rituals was to avert ill fortune, to wish vitality, rebirth and prosperity.

The position of some grave goods in burials is also symbolic. For instance, a belt, which is a very important detail of men’s apparel, is stretch out at the side of the warrior. This situation of the belt, a band, could possibly symbolize a “thread”, a bridge, a road to the after-death world, a joint between the world of the living and the dead. The concern of the living for the dead is especially picturesquely revealed by horse offerings (head of the animal) in burials of men and boys (fig. 68, 129). The horse was believed to have been a mediator between the world of the living and the dead, the horse made the last journey easier, the horse offering has a magic power.

What are the possible reasons which made the living care for the dead and maintain good relations with them, though, as mentioned above, the living sought to ensure the irretrievability of the dead? The main reason is the notions and beliefs, typical of the mentality of farmers, that the welfare of those remaining on earth depends on the mercy of the dead. The cult of ancestors, as a matter of fact, was one of the most important forms of religion. Farmers’ tribes used various rituals and prayers to win over the beneficent ancestors, as they believed that ancestors can influence the mysterious and powerful forces which predestine order on the earth and the fate of men.

LIST OF TABLES

Table 1. Size of investigated trenches and number of graves in them.

Table 2. Stray finds in the investigated trenches.

Table 3. Chronological distribution of investigated graves.

Table 4. Depth of grave contours from the 3rd–4th century.

Table 5. Depth of grave contours from the 7th–8th century.

Table 6. Depth of grave contours from the 10th–12th century.

Table 7. Burying depth.

Table 8. Thickness of earth layer in trenches containing graves.

Table 9. Orientation of grave contours.

Table 10. Orientation of buried individuals.

Table 11. Orientation of buried individuals in a chronological context.

Table 12. Children's graves.

Table 13. Orientation of men and women in the 7th–8th century.

Table 14. Graves with ritual horse offerings.

Table 15. Summary data of burial rites.

Table 16. Number of beads in necklaces.

Table 17. Summary data of grave goods.

LIST OF ILLUSTRATIONS

Fig. 1. Žviliai location in the Šilalė district.

Fig. 2. Archeological sites in the environs of Žviliai settlement: 1 – burial ground; 2 – Biržų Laukas hill-fort; 3 – set of buildings; 4 – Biržų Laukas settlement.

Fig. 3. A general view of the burial ground from the south before excavations.

Fig. 4. Location of trenches: 1 – trenches investigated in 1968; 2 – trenches investigated in 1983–1989; 3 – buildings; 4 – hedge; 5 – cemetery; 6 – electric poles; 7 – local roads.

Fig. 5. By excavated grave No. 1.

Fig. 6. Graves No. 4A and No. 4B.

Fig. 7. Grave plans: 1 – grave No. 22; 2 – grave No. 23; 3 – grave No. 24; 4 – grave No. 41.

Fig. 8. Finds from grave No. 23: 1, 2 – pins; 3–7 – bracelets; 8–10 – rings.

Fig. 9. Remains of stone circle near grave No. 23.

Fig. 10. Female grave No. 24.

Fig. 11. Grave plans: 1 – grave No. 26; 2 – grave No. 28; 3 – grave No. 33; 4 – grave No. 35.

Fig. 12. Male grave No. 26 (fragment).

Fig. 13. Male burial items from grave No. 26: 1 – axe; 2 – buckle; 3 – pin; 4–6 – spearheads; 7 – knives.

Fig. 14. Grave plans: 1 – grave No. 27; 2 – grave No. 53; 3 – grave No. 72; 4 – grave No. 184; 5 – grave No. 183.

Fig. 15. Grave No. 27.

Fig. 16. Grave No. 28.

Fig. 17. Grave plans: 1 – grave No. 32; 2 – grave No. 88; 3 – grave No. 92; 4 – grave No. 105; 5 – grave No. 167.

Fig. 18. Stone fence (grave No. 32).

Fig. 19. Iron male burial items from grave No. 33: 1 – brooch; 2 – buckle; 3 – axe; 4 – spearhead; 5 – knife.

Fig. 20. Finds from grave No. 34: 1, 2 – pendants; 3 – pin.

Fig. 21. Grave plans: 1 – grave No. 39; 2 – grave No. 40; 3 – grave No. 45.

Fig. 22. Male burial items from grave No. 40: 1 – buckle; 2, 5 – knives; 3, 4 – spearheads; 6 – axe.

Fig. 23. Remains of stone circle near grave No. 42.

Fig. 24. Grave plans: 1 – grave No. 43; 2 – grave No. 52;

3 – grave No. 198; 4 – grave No. 224; 5 – grave No. 274.

Fig. 25. Stone circle near grave No. 43.

Fig. 26. Grave plans: 1 – grave No. 44; 2 – grave No. 50; 3 – grave No. 54; 4 – grave No. 55.

Fig. 27. Grave No. 44.

Fig. 28. Remains of stone circle near grave No. 45.

Fig. 29. Grave plans: 1 – grave No. 47; 2 – grave No. 48; 3 – grave No. 56; 4 – grave No. 58.

Fig. 30. Grave No. 47.

Fig. 31. Ornaments of a horseman from grave No. 47: 1 – pin; 2 – brooch; 3 – bracelet; 4 – neck-ring.

Fig. 32. Female ornaments from grave No. 49: 1 – bracelet; 2 – necklace; 3 – neck-ring.

Fig. 33. Stone circle of grave No. 51.

Fig. 34. Female burial items from grave No. 55: 1, 2 – bracelets; 3 – awl; 4 – necklace; 5 – ring; 6, 7 – pins.

Fig. 35. Grave plans. Grave No. 57: 2 – grave No. 73; 3 – grave No. 84; 4 – grave No. 87.

Fig. 36. Grave plans: 1 – grave No. 59; 2 – grave No. 68; 3 – grave No. 71; 4 – grave No. 74.

Fig. 37. Child's grave No. 72.

Fig. 38. Finds from grave No. 75: 1, 3 – axes; 2 – pin.

Fig. 39. Grave plans: 1 – grave No. 76; 2 – grave No. 153–154; 3 – grave No. 251.

Fig. 40. Finds from grave No. 40: 1 – axe; 2 – pin; 3 – knife-sickle; 4 – bracelet.

Fig. 41. Grave plans: 1 – grave No. 85–86; 2 – grave No. 126; 3 – grave No. 130.

Fig. 42. Male ornaments from grave No. 85: 1 – pin; 2, 8 – brooches; 3 – bead-amulet; 4–6 – parts of necklace; 7 – bracelet.

Fig. 43. Girl's tools from grave No. 87: 1 – awl; 2, 3 – spindles.

Fig. 44. Boy's grave No. 88.

Fig. 45. Boy's burial items from grave No. 88: 1 – bracelet; 2 – box binding; 3 – brooch; 4 – beads-amulets; 5 – pin; 6 – remains of necklace.

Fig. 46. Grave plans: 1 – grave No. 89; 2 – grave No. 101; 3 – grave No. 116; 4 – grave No. 125.

- Fig. 47. Grave plans: 1 – grave No. 90; 2 – grave No. 98; 3 – grave No. 114; 4 – grave No. 131; 5 – grave No. 178.
- Fig. 48. Grave plans: 1 – grave No. 93; 2 – grave No. 94; 3 – grave No. 97; 4 – grave No. 99.
- Fig. 49. Finds from grave No. 93: 1 – buckle; 2 – potsherd; 3 – bead-amulet; 4 – spearhead; 5 – pin; 6 – knife; 7 – axe.
- Fig. 50. Female grave No. 96.
- Fig. 51. Female grave No. 100.
- Fig. 52. Grave plans; 1 – grave No. 103; 2 – grave No. 107; 3 – grave No. 108; 4 – grave No. 112.
- Fig. 53. Grave plans: 1 – grave No. 109–111; 2 – grave No. 180; 3 – grave No. 223.
- Fig. 54. Iron male burial items from grave No. 112: 1, 2 – spearheads; 3 – knife; 4 – axe; 5 – buckle.
- Fig. 55. Grave plans: 1 – grave No. 113; 2 – grave No. 143B; 3 – grave No. 147; 4 – grave No. 159.
- Fig. 56. Male ornaments from grave No. 113: 1 – brooch; 2 – bead-amulet; 3 – pin; 4, 5, 7 – bracelets; 6 – ring.
- Fig. 57. Male and child burial items from grave No. 126; 1 – detail of box binding; 2 – necklace; 3, 6 – pin; 4 – bead-amulet; 5 – buckle; 7 – potsherd; 8, 9 – spearheads.
- Fig. 58. Ornaments from destroyed grave No. 129: 1 – neck-ring; 2–4 – bracelets.
- Fig. 59. Boy's burial items from grave No. 130: 1 – pin; 2 – brooch; 3 – bracelet; 4 – potsherd; 5, 6 – rings; 7 – components of necklace.
- Fig. 60. Grave plans: 1 – grave No. 134; 2 – grave No. 136; 3 – grave No. 139; 4 – grave No. 149.
- Fig. 61. Female ornaments from grave No. 139: 1 – necklace; 2 – neck-ring.
- Fig. 62. Boy's burial items from grave No. 140: 1 – bead-amulet; 2 – brooch; 3 – bracelet; 4 – potsherd.
- Fig. 63. Female grave No. 149.
- Fig. 64. Boy's grave No. 154.
- Fig. 65. Grave plans: 1 – grave No. 160; 2 – grave No. 175; 3 – grave No. 185; 4 – grave No. 201.
- Fig. 66. Male burial No. 160.
- Fig. 67. Male burial items from grave No. 160: 1, 2 – spearheads; 3, 4 – fragments of drinking horn and sash bindings; 5–7 – metalwork of scabbard; 8 – buckle; 9 – sword.
- Fig. 68. Boy's grave No. 167 with ritual horse offering.
- Fig. 69. Boy's burial items from grave No. 167: 1 – spearheads; 2 – fragment of shaft with a spiral; 3 – ironwork of a drinking horn; 4 – necklace; 5 – rings; 6 – beads-amulets; 7 – brooch; 8 – bracelet; 9 – buckle; 10 – chain link.
- Fig. 70. Grave plans: grave no. 172; 2 – grave No. 174; 3 – grave No. 189; 4 – grave No. 196.
- Fig. 71. Female grave No. 172.
- Fig. 72. Female burial items from grave No. 172: 1 – awl; 2–4 – details of headband; 5 – necklace; 6 – spindle; 7 – part of drinking horn ironwork; 8 – neck-ring; 9 – ring.
- Fig. 73. Female burial items from grave no. 174: 1–4 – parts of headband; 5 – chain link; 6 – beads-amulets; 7, 8 – pins.
- Fig. 74. Girl's burial items from grave No. 183: 1–5 – details of necklace; 6, 7 – bracelets; 8 – pin with two beads-amulets; 9, 10 – rings; 11 – neck-ring.
- Fig. 75. Female ornaments from grave No. 189: 1 – pin; 2 – pendant; 3 – spiral of headband; 4 – bracelet; 5 – necklace.
- Fig. 76. Female tools from grave No. 196: 1 – knife-sickle; 2 – spindle; 3–4 – awls.
- Fig. 77. Female ornaments from grave No. 197: 1–3 – components of headband; 4 – ring; 5–6 – bracelets.
- Fig. 78. Destroyed male grave No. 202.
- Fig. 79. Grave plans: 1 – grave No. 206; 2 – grave No. 209; 3 – grave No. 222; 4 – grave No. 225.
- Fig. 80. Male burial items from grave No. 206: 1 – fragment of drinking horn ironwork; 2 – ring; 3 – bead-amulet; 4, 5 – bridle ornaments; 6 – buckle; 7 – sword; 8, 9 – spearheads; 10 – brooch.
- Fig. 81. Grave plans: 1 – grave No. 213; 2 – grave No. 221; 3 – grave No. 235; 4 – grave No. 291.
- Fig. 82. Female grave No. 213.
- Fig. 83. Remains of headband from grave No. 221.
- Fig. 84. Female burial items from grave No. 221: 1, 2 – pins; 3 – bead-amulet; 4–6 – parts of headband; 7 – spindle; 8 – awl.
- Fig. 85. Male grave no. 222.
- Fig. 86. Girl's burial items from grave No. 224: 1 – spiral of a headband; 2 – awl; 3 – chain link; 4 – bead-amulet; 5 – pin; 6 – spindle.
- Fig. 87. Grave plans: 1 – grave No. 228; 2 – grave No. 238; 3 – grave No. 260.
- Fig. 88. Male grave No. 228.
- Fig. 89. Male burial items from grave No. 228: 1 – brooch; 2 – beads-amulets; 3 – ring; 4 – sword; 5, 6 – spearheads.
- Fig. 90. Female grave no. 235.
- Fig. 91. Female grave goods from grave No. 239: 1 – spindle; 2 – necklace; 3 – awl.
- Fig. 92. Female burial items from grave No. 254: 1–6 – parts of necklace; 2 – fragment of drinking horn ironwork; 7 – fraction of awl.
- Fig. 93. Male grave No. 260.
- Fig. 94. Male burial items from grave No. 260: 1, 3 – brooches; 2, 4 – beads-amulets; 5, 8, 9 – bracelets; 6 – necklace; 7 – neck-ring.
- Fig. 95. Grave plans: 1 – grave No. 261; 2 – grave No. 268; 3 – grave No. 278; 4 – grave No. 295.
- Fig. 96. Boy's burial items from grave No. 261: 1–3 – bracelets; 4–6 – brooches; 7 – neck-ring; 8, 10 – necklaces; 9 – ring.
- Fig. 97. Female grave No. 265.
- Fig. 98. Female ornaments from grave No. 265: 1 – necklace; 2 – neck-ring; 3, 5 – bracelets; 4 – ring.
- Fig. 99. Grave plans: 1 – grave No. 270; 2 – grave No. 284; 3 – grave No. 296; 4 – grave No. 301.
- Fig. 100. Male ornaments from grave No. 270: 1, 3, 4 – brooches; 2 – bead-amulet; 5 – neck-ring; 6, 7 – bracelets; 8 – necklace.
- Fig. 101. Girl's ornaments from grave No. 274: 1–4 – bracelets; 5, 6 – neck-rings; 7 – necklace.
- Fig. 102. Finds from destroyed grave No. 297: 1 – fragment of bracelet; 2 – ring; 3 – components of necklace.
- Fig. 103. Location of trenches investigated during the "Žemaitija" expedition in 1983–1989.
- Fig. 104. Plan of trenches No. 67, 72: 1 – stone; 2 – grave; 3 – body orientation; 4 – cellar pit.

Fig. 105. General plan of trenches No. 14, 16–19, 22: 1 – stone; 2 – grave; 3 – body orientation; 4 – disturbed area.

Fig. 106. Plan of trench No. 80: 1 – stone; 2 – disturbed area; 3 – body orientation.

Fig. 107. The upper horizon of trench No. 14.

Fig. 108. General view of better preserved stone circles in the northern part of burial ground.

Fig. 109. Graves No. 113, 114 without stone circles (trench No. 32).

Fig. 110. Stone buildings of trench No. 19.

Fig. 111. View of stone buildings in trench No. 14.

Fig. 112. Fragment of wall built of a few stone circles on top of each other (grave No. 51, part of stone circle).

Fig. 113. Plan of trenches No. 68, 73: 1 – stone; 2 – grave; 3 – body orientation.

Fig. 114. Plan of trench No. 70: 1 – stone; 2 – charred wood particles; 3 – grave; 4 – body orientation. Remains of hearth No. 2 in the centre.

Fig. 115. Stone pavings on grave No. 100.

Fig. 116. Plan of trenches No. 27, 30: 1 – stone; 2 – grave; 3 – body orientation; 4 – cellar pit.

Fig. 117. Stone pavings connecting stone circles in trench No. 16.

Fig. 118. Contours of grave pit No. 266.

Fig. 119. Abundance of charred wood particles in the soil on grave No. 266.

Fig. 120. Remains of hearth No. 1 by graves No. 136, 137.

Fig. 121. Plan of trench No. 38: 1 – stone; 2 – charred wood particles; 3 – grave; 4 – body orientation; 5 – disturbed area.

Fig. 122. Situation of stones in female grave No. 136.

Fig. 123. Placement of axe, belt and spurs in male grave No. 47.

Fig. 124. Bridle and spearhead in male grave no. 47.

Fig. 125. NW–SW oriented graves in trench No. 57.

Fig. 126. Variably oriented graves in trench No. 58.

Fig. 127. Percental distribution of graves by cardinal direction: 1 – 36,8% (NW orientation); 2 – 24,5% (NE orientation); 3 – 20,2% (SW orientation); 4 – 18,4% (SE orientation).

Fig. 128. Body orientation in the context of chronology: 1 – the Roman Iron Age; 2 – the Middle Iron Age; 3 – the Late Iron Age.

Fig. 129. Placement of ritual horse offering in male grave No. 206.

Fig. 130. Placement of axes in male graves (figure shows the number of graves).

Fig. 131. Placement of knives in graves (figure shows the number of graves).

Fig. 132. Placement of awls (figure shows the number of graves).

Fig. 133. Placement of spindles in female graves (figure shows the number of graves).

Fig. 134. Placement of pins with chains and pendants in female grave No. 24.

Fig. 135. Placement of drinking horns in graves (figure shows the number of graves).

Fig. 136. Socketed axes: 1 – grave No. 259; 2 – grave No. 202; 3 – grave No. 71; 4 – grave No. 186.

Fig. 137. Socketed axes: 1 – grave No. 74; 2 – grave no. 80; 3 – grave No. 59; 4 – grave No. 93; 5 – grave No. 69; 6 – grave no. 159; 7 – grave No. 154.

Fig. 138. Knives: 1 – grave No. 153; 2 – grave No. 36; 3 – grave No. 68; 4 – grave No. 137; 5 – grave No. 222; 6 – grave No. 296; 7 – grave No. 142; 8 – grave No. 30.

Fig. 139. Awls: 1 – grave No. 182; 2 – grave No. 224; 3 – grave No. 35; 4 – grave No. 134; 5 – grave No. 174; 6 – grave No. 204; 7 – grave No. 221.

Fig. 140. Spindles: 1 – grave No. 163; 2 – grave No. 131; 3 – grave No. 231; 4 – grave No. 138; 5 – grave No. 4A.

Fig. 141. Whetstones: 1 – grave No. 28; 2 – grave No. 94; 3 – grave No. 153.

Fig. 142. Flint debitage and tinder; 1 – grave No. 153; 2 – grave No. 113; 3 – grave No. 58.

Fig. 143. Male burial items from grave No. 85: 1 – spearhead; 2 – buckle; 3 – fishhook; 4 – knife.

Fig. 144. Tweezers: 1 – grave No. 162; 2 – grave No. 202.

Fig. 145. Socketed spearheads: 1 – grave No. 147; 2 – grave No. 74; 3 – grave No. 94; 4 – grave No. 47; 5 – grave No. 137; 6 – grave No. 112; 7 – grave No. 35.

Fig. 146. Socketed spearheads: 1 – grave No. 94; 2 – grave No. 68; 3 – grave No. 159; 4 – grave No. 26; 5 – grave No. 93; 6 – grave No. 103; 7 – grave No. 143B.

Fig. 147. Socketed spearheads: 1 – grave No. 141; 2 – grave No. 151; 3 – grave No. 77; 4 – grave No. 40; 5 – grave No. 68; 6 – grave No. 113. 7 – grave No. 85.

Fig. 148. Socketed spearheads: 1 – grave No. 153; 2 – grave No. 76; 3 – grave No. 211; 4 – grave No. 162; 5, 6 – grave No. 260; 7 – stray find (LNM, 487 : 34).

Fig. 149. Swords and a knife: 1 – grave No. 228; 2 – grave No. 26; 3 – stray find (LNM, 487 : 49).

Fig. 150. Shield boss from male grave No. 48.

Fig. 151. Female costume from the 10th–11th century based on finds from Žviliai grave No. 4 (reconstructed by R. Volkaitė-Kulikauskienė).

Fig. 152. Female hat from grave No. 4A (reconstructed by B. Pinkevičiūtė).

Fig. 153. Remains of hat from female grave No. 4A in situ.

Fig. 154. Headbands and their details: 1 – grave No. 280; 2 – grave No. 203; 3 – grave No. 134; 4 – grave No. 149; 5 – grave No. 202; 6 – grave No. 167.

Fig. 155. Remains of headband from female grave No. 197.

Fig. 156. Remains of headband from female grave No. 221.

Fig. 157. Wearing style of headband in the 7th–8th century (reconstructed by the author).

Fig. 158. Variants of ornamentation of the loose ends of headband.

Fig. 159. Headband from female grave no. 149.

Fig. 160. Female costume from the 4th century based on finds from grave No. 169 (reconstructed by the author).

Fig. 161. Fragment of boy's headband from grave No. 167.

Fig. 162. Girls' ornaments from grave No. 184: 1 – headband-chain; 2 – necklace.

Fig. 163. Neck-rings with cone-shaped terminals: 1 – grave No. 27; 2 – grave No. 72; 3 – grave No. 23.

Fig. 164. Neck-rings with box-shaped terminals: 1 – grave No. 22; 2 – grave No. 23; 3 – grave No. 24.

Fig. 165. Neck-rings with a flat loop-and-hook clasp: 1 – with a round hook from grave No. 67; 2, 3 – with a key-shaped hole in clasp plate from graves No. 29, 47.

Fig. 166. Neck-rings with a hook and keys-shaped hole in clasp plate: 1 – grave No. 54; 2 – grave No. 44.

Fig. 167. Neck-rings with coiled wire sides and terminals with a loop-and-hook clasp: 1 – grave No. 84; 2 – grave No. 113; 3 – grave No. 87.

Fig. 168. Neck-rings with overlapping flat terminals: 1 – grave No. 54; 2 – grave No. 44.

Fig. 169. Plaited neck-ring from female grave No. 4A.

Fig. 170. Bead necklace from female grave No. 54.

Fig. 171. Bead necklaces: 1, 4 – grave No. 54; 2 – grave No. 139; 3 – grave No. 53.

Fig. 172. Variably shaped beads: 1 – grave No. 125; 2 – grave No. 111; 3 – grave No. 139; 4 – grave No. 115; 5 – grave No. 297; 6 – grave No. 109; 7 – grave No. 102; 8 – grave No. 264; 9 – grave No. 297; 10, 17 – grave No. 84; 11 – grave No. 44; 12 – grave No. 83; 13 – grave No. 125; 14 – grave No. 86; 15 – grave No. 102; 16 – grave No. 108; 18 – grave No. 270; 19 – grave No. 86; 20, 21 – grave No. 58; 22, 23 – grave No. 149; 24 – grave No. 143B.

Fig. 173. Bead necklace from female grave No. 53.

Fig. 174. Beads-amulets from different graves.

Fig. 175. Part of bead necklace from female grave No. 291.

Fig. 176. Pendant-bead necklace from boy's grave No. 261.

Fig. 177. Pendant-bead necklace from boy's grave No. 261.

Fig. 178. Necklace of beads and spirals from boy's grave No. 261.

Fig. 179. Pendant necklace from female grave No. 149.

Fig. 180. Female necklace: 1 – grave No. 197; 2 – grave No. 172; 3 – grave No. 213.

Fig. 181. Finds from child's grave No. 27 : 1 – neck-ring; 2 – brooch; 3, 4 – bracelets.

Fig. 182. Finds from male grave No. 103: 1 – neck-ring; 2 – beads-amulets; 3 – brooch.

Fig. 183. Crossbow brooches: 1 – grave No. 48; 2 – grave No. 32; 3 – grave No. 86; 4, 5 – grave No. 97.

Fig. 184. Male ornaments from grave No. 275: 1 – bead necklace; 2 – brooch; 3 – ring.

Fig. 185. Male ornaments from grave No. 160: 1 – bracelets; 2 – beads-amulets; 3 – brooch.

Fig. 186. Male brooches: 1 – grave No. 222; 2 – grave No. 206; 3 – grave No. 226.

Fig. 187. Penannular brooches: 1 – grave No. 6; 2 – grave No. 191.

Fig. 188. Children's ornaments: 1 – pin from grave No. 66; 2–4 – pendants from grave No. 66, 65, 297.

Fig. 189. Pectoral ornament from female grave No. 24.

Fig. 190. Pins: 1, 2 – from grave No. 150; 3, 4 – grave No. 172; 5 – grave No. 166.

Fig. 191. Girl's grave No. 131.

Fig. 192. Pectoral ornament from female grave No. 291.

Fig. 193. Pectoral ornament from female grave No. 149.

Fig. 194. Openwork cruciform from female grave No. 197.

Fig. 195. Girl's ornaments from grave No. 184: 1 – pin; 2 – awl fraction; 3, 4 – rings; 5 – bracelet.

Fig. 196. Pectoral ornament from female grave No. 213.

Fig. 197. Female burial items from grave No. 139: 1, 2 – pins; 3 – bracelet; 4 – potsherd; 5 – awl.

Fig. 198. Bracelets from female grave No. 54.

Fig. 199. Hand ornaments: 1–3 – rings; 4–6 – bracelets (1 – grave No. 259; 2, 3 – grave No. 39; 4, 5 – grave No. 118; 6 – grave No. 110).

Fig. 200. Hand ornaments: 1, 2 – rings from grave No. 87; 3, 4 – bracelets from grave No. 87; 5 – ornament pattern of bracelet from grave No. 278.

Fig. 201. Bracelets from grave No. 128.

Fig. 202. Female ornaments from grave No. 213: 1–4 – rings; 5, 6 – bracelets; 7, 8 – parts of head-band.

Fig. 203. Girl's ornaments from grave No. 46: 1 – bracelet; 2, 3 – rings; 4, 5 – pins.

Fig. 204. Bracelets with zoomorphic terminals from grave No. 4

Fig. 205. Buckle and belt fragment with binding: 1 – grave No. 60; 2 – grave No. 97; 3 – grave No. 209; 4 – grave No. 59; 5, 6 – grave No. 202.

Fig. 206. Male burial items from grave No. 268: 1 – brooch; 2 – pins; 3 – bracelet; 4 – part of necklace; 5 – buckle; 6 – neck-ring.

Fig. 207. Belts and their parts: 1 – grave No. 58; 2, 3 – grave No. 56; 4 – grave No. 47.

Fig. 208. Suit of mounted warrior of the 4th century based on the finds from Žviliai burial ground.

Fig. 209. Fragments of belt from grave No. 58.

Fig. 210. Spurs and their belt clasps: 1 – grave No. 199; 2 – grave No. 175; 3 – grave No. 294; 4 – stray find (trench No. 40); 5–8 – grave No. 270.

Fig. 211. Spurs from male grave No. 47.

Fig. 212. Spur belts with bronze bindings from male grave No. 47.

Fig. 213. Stirrups. Stray finds (LNM, 487 : 32, 33).

Fig. 214. Bridle bindings from male grave No. 47.

Fig. 215. Bridle bit and bridle clasp: 1 – grave No. 48; 2 – grave No. 209; 3, 4 – grave No. 28; 5 – grave No. 285.

Fig. 216. Bridle bit with bronze chains on the terminals from male grave No. 47.

Fig. 217. Fragment of bridle (eye bits ?) from male grave No. 243.

Fig. 218. Female grave No. 174. On the left side of the head – remains of drinking horn.

Fig. 219. Female No. 196. On the left side of the head – remains of drinking horn.

Fig. 220. Female burial items: 1, 7 – spindles; 2 – spiral; 3, 6 – awls; 4, 5 – bindings of drinking horns (1, 5, 6 – grave No. 197; 2–4, 7 – grave No. 213).

Fig. 221. Bindings of drinking horns from male graves: 1 – grave No. 35; 2, 3 – grave No. 143B.

Fig. 222. Child's burial items from grave No. 127: 1 – box binding; 2 – beads-amulets.

Fig. 223. Pots: 1 – grave No. 73; 2 – grave No. 100.
Fig. 224. Pot from female grave No. 100.
Fig. 225. Placement of pot in female grave No. 100.
Fig. 226. Placement of potsherds in male grave No. 93.
Fig. 227. Topography of investigated areas in the chronological context: 1 – buildings, 2 – hedge; 3 – “cemetery”; 4 – electric poles; 5 – local roads; 6 – basin slopes.
Fig. 228. Area of flat burials with stone circles around graves in Lithuania: 1 – boundary according to A. Tautavičius’ data of 1968; 2 – burial grounds in the Baltic coastal area (according to A. Tautavičius); 3 – burial grounds in the middle Žemaitija, Jūra basin (according to extra data provided by the author in 1995); 4 – Burbiškiai; 5 – Dargaliai; 6 – Džiaugėnai; 7 – Gulbės; 8 – Jaunodava; 9 – Lileikėnai; 10 – Pagrybis (investigated); 11 – Pailgotis (investigated); 12 –

Payžnis; 13 – Pajūralis; 14 – Pakalniškiai; 15 – Šarkai (investigated); 16 – Šiaudaliai; 17 – Žviliai (investigated) – all in Šilalė district.

Fig. 229. Barrow culture area in Lithuania in the 1st–4th century (according to A. Tautavičius).

Fig. 230. Brushed Culture area in Lithuania in the first half of the 1st millennium A. D. (according to E. Grigalavičienė).

Fig. 231. Remains of barrow with stone constructions uncovered during the “Žemaitija” expedition in 1976 (Žašinas, Šilalė district).

Fig. 232. Baltic tribes in the 18th century (according to M. Gimbutienė).

Fig. 233. Bindings of drinking horns: 1 – Plinkaigalis, Kėdainiai district (5th–6th century); 2 – Rubokai, Šilutė district (5th–6th century).

Translated from Lithuanian by Dalia Merkevičienė

МОГИЛЬНИК ЖВИЛЯЙ

РЕЗЮМЕ

Введение. Могильник находится в деревне Жвиляй Шилальского района (Западная Литва). Он устроен на правом берегу реки Акмяна (приток реки Юра), в холмике (рис. 1–4). Памятник сильно пострадал, так как его территория издавна распаивалась. В археологической литературе о могильнике впервые упоминается в 1966 г. Разведывательные раскопки летом 1968 г. производила экспедиция Института истории Литвы под руководством А. Таутовичюса. Тогда была исследована площадь в 320 м² и найдено 8 погребений. Осенью того же года, экспедиция Отдела краеведения и охраны памятников Шилальского района под руководством В. Статкявичюса исследовала еще 51 м² могильника и вскрыла 13 погребений. 1983–1989 г. г. экспедиция „Жемайтис“ Института истории Литвы под руководством автора исследовала площадь в 2147 м² и открыла 282 погребения (таб. 1). Всего за эти годы на территории могильника исследована площадь в 2518 м², найдены 303 погребения и свыше 1580 вещей (таб. 17). Собрано около 90 случайных находок (таб. 2), не считая отдельных фрагментов керамики. Документацию исследований составляют 29,5 авторских листов отчета, 660 рисунков и чертежей и около 900 фото негативов. Весь материал хранится в рукописном отделе библиотеки Института истории Литвы, а находки – в фондах Национального музея Литвы.

Монографию составляют 3 основные части. В приложении помещены списки литературы и сокращений.

Источники. В этом отделе дается краткое описание каждого погребения из могильника Жвиляй, перечисляется погребальный инвентарь, характеризуется положение изделий в погребениях. Также говорится об останках конских жертвоприношений – голов животных, которые были найдены в 13 мужских погребениях и в 2 погребениях мальчиков (таб. 14). Описания погребений иллюстрируют чертежи и рисунки погребального инвентаря из лучше сохранившихся погребений.

Изучение источников. Этот отдел составляют 2 части. В первой части говорится о погребальных обрядах. Могильник существовал и в древнем (I–IV вв.), и в среднем (V–VII вв.), и в позднем (IX–XII вв.) периодах железного века. Территория могильника расширялась по меридиану, т. е. из севера на юг. В северной части могильника были исследованы 182 погребения III–IV вв., в южной – 22 погребения X–XII вв., в центральной – 99 погребений VII–VIII вв. (таб. 3).

Конструкции из камней были найдены только в северной части могильника. Это каменные круги 300–340 см длиной и 220–260 см шириной. Лучше сохранились 3–5-слойные кладки, достигающие 55–60 см высоты (рис. 112). Остатки таких построений обнаружены в 55 погребениях. В исследованной площади найдены отдельные камни или группы камней указывают на то, что было и больше погребений с каменными венцами или к ним примыкающими полувенцами (рис. 33,

105, 108). Найдены также погребения, при которых не было каменных сооружений. Обычай умершего обложить кругом камней был распространен среди местного населения только в древнем железном веке.

Взрослые и дети хоронились в ямах разной величины. Для взрослых ямы выкапывались 180–240 см длины и 60–90 см ширины, а для детей – 110–160 см длины и 40–60 см ширины. В ямах, ширина которых достигала 110–160 см, рядом хоронили по два или три индивида (рис. 41 : 1, 53 : 1).

Практиковались и обычаи с огнем – угольками подсыпали дно ямы, добавляли в заполнение погребения, также сыпали сверх погребения и на каменные сооружения. Особенно много угля в том месте могильника, где хоронили еще в древнем железном веке. Из того времени сохранились и два камнями обложенные очага (рис. 120). В них ни изделий, ни костей не найдено. Нет сомнений, что во время похорон в очаге горел огонь, а то, что оставалось от костра, сыпали в могилу.

В некоторых погребениях найдены остатки древесины. Это показывает на то, что усопшего ложили в гроб. Иногда гроб подпирали 1–2-мя камнями. В некоторых погребениях рядом с умершим ложили отдельные камни (1–4), не имеющие связи с гробом (рис. 64).

Остатки скелетов очень незначительные. Отдельные фрагменты костей остались лишь на местах бронзовых украшений. В основном умерших хоронили по одному. По два найдено в 12-ти погребениях, а три – в одном. Всего в 303 погребениях похоронено 308 индивидов. Из них только один сожжен (мог. № 3). Здесь из ритуального костра собрали горсть косточек, посыпали на дно ямы, а с обеих сторон поставили два больших камня.

Большая часть умерших похоронена в глубине 45–70 см от нынешней поверхности земли. В отдельных случаях глубина захоронения варьировала между 30 см и 130–150 см (таб. 15). Часто ямы копались с северо-запада на юго-восток и на половину реже с северо-востока на юго-запад. Ориентировка погребенных установлена в 207 погребениях, в которых похоронено 212 умерших. На северо-запад ориентировано 78 погребений, на северо-восток – 52, на юго-запад – 43, и на юго-восток – 39. Установлено, что 133 погребенные были мужского пола и 107 – женского. В остальных случаях, в связи с недостатком данных, пол установить не удалось. Не менее 75 индивидов были детьми. Из них 29 девочек и 25 мальчиков. Пол остальных определить не удалось. Анализ ориентировки захоронений мужчин и женщин показывает на тенденцию противопоставления полов.

В 15 погребениях VII–VIII вв. (13 мужских и 2 мальчиков) обнаружены жертвоприношения коней (таб. 14). Жертвоприношение коня составляет голова животного, которую ложили в изголовье умершего с правой, а в редких случаях – с левой стороны. В погребениях

некоторых мужчин голову коня ложили на специальной ступеньки высотой 20–40 см, устроенной с боку ямы. В обоих погребениях мальчиков найдены головы жеребцов. В некоторых погребениях около головы коня сохранились остатки кожаных узд, железных удил, пряжек, фрагменты бронзовых оков.

В конце отдела есть таблица, в которую занесены все данные о погребениях (таб. 15).

Вторую часть отдела составляет *анализ находок*. Умерших хоронили с погребальным инвентарем из разного материала: железа, стекла, янтаря, глины, дерева, камня. В погребениях чаще всего было по несколько предметов разного назначения, а при некоторых индивидах найдено до 10–15 вещей. Но были и такие погребения, часто разрушенные, в которых были найдены всего 1–3 вещи (таб. 17).

Орудие труда и оружие. В территории могильника найдено 55 топоров: 49 – в погребениях, 6 – случайно. Среди местного населения обычай хоронить мужчин с топорами был распространен в древнем железном веке. Из более позднего периода найдено всего два топора (погр. № 186, 202), датируемые VII–VIII вв. Все остальные топора принадлежат III–IV вв. Топора железные, втулчатые, 18–26,5 см длины, ширина лезвий 4,2–8,4 см, диаметр втулок около 3,7–5 см (рис. 136, 137). В погребениях мальчиков топоры были меньших размеров – 11,7–16 см длины. Обычно топора ложили у головы умерших вместе с другим инвентарем, но их найдено и с боку или у ног (рис. 130).

В могильнике найдено 99 ножей: 95 – в погребениях и 4 – случайно. Ножи железные, черешковые, прямые. Их длина около 11–29 см. Клинки ножей 7–21 см длины и 1,8–4 см ширины (рис. 138). Жители этих мест за весь железный век придерживались обычая ножами обеспечить мужчин (взрослых и детей). В погребениях женщин их найдено всего лишь несколько. По внешним приметам ножи делятся на 6 групп. Найдено и 2 черешковых, около 13–15 см длины ножей-серпиков. Одного такого ножа нашли в погребении мужчины № 80 (2-ая половина III в.) (рис. 40 : 3), другого в погребении женщины № 196 (VII–VIII вв.) (рис. 76 : 1). Ножи и топора в погребениях чаще всего бывают в изголовье, а не с боков или у ног умершего (рис. 131).

В 55 погребениях найдено 56 шил. Лучше сохранились те, длина которых 10–14 см (рис. 139). В детские погребения (№ 182, 224) шилы ложили поменьше – длиной около 6,5 см. Внешность этих изделий показывает, что местные жители за весь железный век пользовались почти одинаковыми шилами. Кстати, их ложили только в погребения женщин. Одно исключение составляет погребение мужчины (№ 35), где он похоронен и с шилом. Погребение принадлежит III–IV вв. (рис. 139 : 3).

Найдено 28 пряслиц. Все они обнаружены в погребениях. Их можно разделить на 2 группы. 24 экземпляра имеет форму низкого цилиндра. Их диаметр – 3,5–6,6 см, высота 1,3–1,8 см. Эти пряслица сделаны из камня. Некоторые из них орнаментированы ямками, линиями, зарубками (рис. 140). 4 пряслица имеют форму двойного срезанного конуса, их диаметр около 3,8–4,5 см, высота 1,8–2,6 см. Эти пряслица сделаны из камня или глины. Их орнамент составляют черточки, вжимы ногтей. За

весь железный век сохранялся обычай по одной пряслице ложить только в погребения женщин. Только в двух погребениях (№ 8, 87) их было по два. В погребениях девочек найдено маленькие, до 3,2 см диаметра, пряслица, положенные рядом с детскими шилами.

Точильных камней найдено по одному в 3 погребениях мужчин. Еще один точильный камень нашли случайно. Это неправильной формы, продолговатые изделия из камня, длиной около 5–12,5 см (рис. 141). Все они датируются III–IV вв. Того же времени и каменное кресало, найденное в погребении мужчины № 58 (рис. 142 : 3).

В погребении № 85 найден рыболовный крючок, сделанный из железной проволоки. Его длина около 4 см (рис. 143 : 3). Датируется крючок IV в.

В 4 мужских погребениях было вложено по пинцету. Из них три бронзовые, датируемые VII–VIII вв., и один железный – III–IV вв. Их длина 5,7–7,8 см (рис. 144).

Найдено 97 железных втулчатых наконечников копий: 88 – в погребениях, 9 – случайно. Они делятся на 6 групп: 1) наконечники с пером формы ромба (III–IV вв.), 2) наконечники с пером лавроволистообразной формы (III–VIII вв.), 3) с профилированным пером (IV в.), 4) с пером формы ланцета (VII–VIII вв.), 5) с пером иволистообразной формы (IV–XII вв.), 6) с узким пером формы продолговатого треугольника (XI в.). Все наконечники очень разных размеров. Их длина достигает от 11 до 40 см, ширина пера от 2 до 6 см (рис. 146–148).

Копья с маленькими наконечниками обычно ложили мальчикам. В погребения наконечники копий ложили у головы, с правой или с левой стороны, чаще по 1 и реже по 2. Только один мужчина был похоронен с тремя наконечниками копий (рис. 11 : 1).

В могильнике также найдено 9 мечей: 8 – в погребениях, 1 – случайно. Их клинки двух типов. 8 мечей однолезвийные. Общая длина мечей 42,5–52 см, а длина клинков 32–41,5 см (рис. 67 : 9). В погребения мечей ложили (иногда с деревянными, железом окованными ножнами и с поясом) слева у головы при вытянутой руке, параллельно с рукоятками копий (рис. 129). Мечи такого типа принадлежат VII–VIII вв. Случайно найден двухлезвийный меч. Его длина 93 см. Клинок шириной 4,65 см, постепенно сужается и имеет вдоль его по середине идущий ровик (рис. 149 : 3). Аналогичные мечи хранятся в коллекции найденных в Литве мечей IX–XII вв.

В могильнике найдена деталь всего лишь одного щита – железный умбон. Его диаметр 18,5 см, с возвышением в 11 см полукруглого, конусовидного цилиндра, вершиной высотой 6 см (рис. 150). Нашли его в погребении всадника из IV в.

Детали одежды и украшения. С шапочкой была похоронена только одна женщина (м. № 4А). Шапочка была сплетена из льняных ниток и бронзовых цепочек, спереди украшена прикрепленными подвесками формы семян клена. Шапочка имеет около 17 см высоты и датируется X–XI вв. (рис. 152).

29 умерших похоронено с головными венцами. Их можно разделить на 5 групп: 1) ленточки с бронзовыми спиралями (III–IV вв.), 2) из ниток сплетенная лента с бронзовой спиралью на затылке (IV–VIII вв. – рис. 154 : 1–3; 155–157), 3) из бронзовых спиралей и их разделяющих пластинок (IV в. – рис. 159), 4) лента из материи,

на которой спереди в 6 рядов пристегнуты бронзовые скрепки-конусики (VII–VIII вв. – рис. 154 : 5), 5) лента из материи, на обеих краях которой прикреплено по ряду колечек (VII–VIII вв. – рис. 154 : 6). 1–3 группы головных венцов – это погребальный инвентарь женщин, 4 и 5 группы – мужчин.

Найдены 53 шейные гривны: 45 из них в погребениях и 8 – случайно. Их можно разделить на 9 типов: 1) с конусовидными концами (III в. – рис. 163), 2) с диско-видной застежкой (III в. – рис. 164), 3) с ложковидными концами (IV в. – рис. 98 : 2), 4) с застежкой в виде дырочки от ключа (IV в. – рис. 165 : 2, 3; 166), 5) с овальной пластинкой-петлей и крючком в концах (IV в. – рис. 165 : 1), 6) с проволокой обмотанными концами, с петлей и крючком в концах (III–IV вв. – рис. 167), 7) с утончающимися концами с петлей и крючком в концах (VII–VIII вв.), 8) с заходящимися концами (IV в. – рис. 168), 9) витые шейные гривны с многогранными пуговками на концах (X–XII вв. – рис. 169). Местные жители в древнем железном веке шейными гривнами украшали женщин и в редких случаях – мужчин. В среднем и позднем периодах железного века умерших – и женщин, и мужчин – с шейными гривнами хоронили редко.

Бусы. Всего в могильнике Жвиляй найдено 409 бус: 227 – из стекла и эмали, 180 – янтарных, 1 – из глины и 1 – из бронзы. Большая часть – 274 бусины вместе с бронзовыми спиралями составляли ожерелья, в которые еще входило и единичные бронзовые ажурные подвески в форме полумесяца или несколько цилиндрических серебряных подвесок. С такими украшениями похоронено 37 умерших обеих полов. Другая часть в погребениях найденных бусин из янтаря, стекла, эмали и 1 из глины – 132 экземпляра – трактуются как амулеты. От 1 до 3 их прикрепляли к фибулам или булавкам (рис. 174). С амулетами похоронено 88 индивидов обеих полов. Вне погребений найдено только 3 бусины. Янтарных бус обнаружено в погребениях III–IV вв., VII–VIII вв. и X–XIII вв., а бус из стекла, эмали и глины – только в погребениях III–IV вв. Хронология случайно найденной бронзовой бусины неясна. Отдельно надо выделить оригинальное ожерелье из 9 фигурных янтарных бусин (рис. 176). Это украшение мальчика (IV в.).

В могильнике было найдено 36 ожерелий из бронзовых спиралей и подвесок. Делятся они на 8 групп: 1) ожерелья только из бронзовых спиралей (III–IV вв.), 2) из серебряных цилиндрических подвесок (III–IV вв. – рис. 98 : 1), 3) из спиралей и бронзовых подвесок в форме полумесяца (III–IV вв. – рис. 188 : 2–4), 4) ожерелья из бронзовых подвесок в форме палочки (IV в. – рис. 32 : 2), 5) из спиралей и бронзовых подвесок в форме колечка (VII–VIII – рис. 75 : 5), 6) из спиралей и бронзовых подвесок-цепочек (VII–VIII – рис. 180 : 2, 3), 7) из спиралей и бронзовых подвесок в форме семян клена (VII–VIII – рис. 74 : 1–5), 8) из спиралей и бронзовых ажурных трехлистных подвесок (VII–VIII – рис. 180 : 1). Все эти украшения – погребальный инвентарь женщин и детей (мальчиков и девочек).

В могильнике также найдено 55 фибул. Ими было украшено 47 индивидов мужского пола. Выделяются 4 основные группы фибул: круглые, арбалетовидные,

крестообразные и подковообразные. Единственная круглая фибула в форме розетки диаметром 5,7 см, была найдена в детском погребении, датированном второй половиной III в. (рис. 181 : 1). Второй группе принадлежит 47 фибул. Большая часть их – кольчатые (рис. 45 : 3; 100 : 4), найдены в погребениях III–IV вв. В погребениях IV в. также было и арбалетовидных фибул с подогнутой ножкой (рис. 183 : 1). Большая редкость – арбалетовидные фибулы с трехугольной ножкой. Их найдено две – в погребениях конца IV в. (рис. 59 : 2). Единственная арбалетовидная фибула со звездообразной ножкой также датируется концом IV в. (рис. 183 : 2). К тому времени относится и три фибулы с вылитой зацепкой и короткой ножкой (рис. 96 : 4, 6). VIII в. датируется найденная арбалетовидная фибула с тесловидной ножкой (рис. 185 : 3). Арбалетовидных фибул с головками в виде маковых коробочек было в погребениях и VIII, и X вв. (рис. 186 : 1, 3). К третьей группе относятся 3 крестовидные фибулы, найдены в погребениях VII–VIII вв. Четвертой группе принадлежит 4 подковообразные фибулы. Среди них были фибулы со цилиндрическими, четырехугольными и макообразными концами. Это украшения X–XII вв. (рис. 187).

Булавки – самая многочисленная группа металлических украшений. Всего в могильнике их найдено 264, из них – 249 в погребениях и 15 – случайно. Можно выделить 6 типов булавок: 1) с бочкообразной головкой (III–IV вв. – рис. 188 : 1), 2) с кольцевидной головкой (III в. – рис. 8 : 1, 2; VIII–X вв. – рис. 190 : 5), 3) посоховидные (III–XII вв. – рис. 31 : 1; 190 : 1, 2), 4) крестовидные (IV в. – рис. 193; VII–VIII вв. – рис. 194, 196; X–XI вв. – рис. 6), 5) с расширяющейся трубковидной головкой (VII–VIII вв. – рис. 190 : 3, 4), 6) шиловидные (IV в. – рис. 197 : 1). За весь железный век было принято мужскую одежду состегивать одной посоховидной булавкой. Женщинам в погребения ложили по 2 разные бронзовые или по 2 железные посоховидные булавки. И те, и другие часто были соединены в пару бронзовой или железной цепочкой. Такие украшения почти всегда ложили в погребение умершей на плечо, на грудь или на пояс.

В могильнике найдено 184 браслета: 173 – в погребениях, 11 – случайно. Их можно разделить на 6 групп. 1) ленточные с дужкой полукруглого и трехугольного сечения (III–IV вв. – рис. 198), 2) с утолщенными концами (конец IV в. – рис. 45 : 1), 3) спиральные (III–IV вв. – рис. 203 : 1; VII–VIII вв. – рис. 203 : 5, 6), 4) манжетообразные (VII–VIII – рис. 77 : 5, 6), 5) воинские (VIII – рис. 185 : 1), 6) с зооморфными концами (X–XII вв. – рис. 204). Местные жители намного чаще браслетами украшали женщин и детей (девочек и мальчиков), чем мужчин. В погребениях III–IV вв. браслетов найдено по несколько. Мужчинам и мальчикам чаще надевали по одному браслету только на одну руку и редко – на обе руки. Ни один мужчина, похороненный в X–XII вв., браслетов не имел.

Перстни. Их найдено 174: В погребениях 164 и 10 – случайно. Они делятся на 2 группы. Большинство составляют спиральные перстни (рис. 202 : 1–4). Ими украшали умерших обеих полов за все три периода железного века. Чаще надевали по 1–2, реже 3–4 кольца. Из всех найденных колец только 22 были ленточными.

Некоторые из них – замкнутые, т. е. с соединяющимися концами (рис. 9, 10). Такие перстни были распространены в III–IV вв. и в VII–VIII вв. Мужчинам и женщинам чаще всего надевали по одному перстню на обе руки.

78 мужчин похоронены с ремнями. На наличие ремней указывают бронзовые и железные пряжки, найденные в погребениях, а также фрагменты кожаных лент с бронзовыми оковками. Кроме того, еще 7 пряжек нашли вне погребений. Большинство пряжек овальной формы (III–IV вв. – рис. 22 : 1). На половину меньше пряжек D-образной формы (III–IV вв. – рис. 205 : 1, 4, 5), четырехугольных пряжек (VII–VIII вв. – рис. 69 : 9). Единственная пряжка была в форме колеса (VII–VIII вв. – рис. 205 : 3). Поверхность некоторых ремней была украшена маленькими конусообразными оковками. Фрагмент особенно нарядного ремня шириной около 2,5 см был найден в погребении всадника № 47 (IV в. – рис. 207). Детали оковок были не только бронзовыми, но и серебрянными. Существовал обычай скрученный или согнутый ремень (иногда с ножом или мечом) положить умершему в изголовье. реже – на грудь, на плечо или с боку (рис. 30, 123).

Из других элементов одежды надо упомянуть передник, точнее – его нижний край украшавшую бронзовую деталь (м. № 4А.). Она сделана из спиралей, расположенных 5 рядами, и разделяющих пластинок. Находка датируется X–XI вв.

Снаряжение всадника и коня. В могильнике найдено 13 железных и бронзовых шпор: 11 – в погребениях, 2 – случайно. Они очень разные. Часть их – ленточные, чуть расширенные около шипа (IV в. – рис. 210 : 7, 8). Верхняя часть расширенной детали иногда бывает удлиненная, утонченная и загнута крючком (IV в. – рис. 210 : 3). Были шпоры с отогнутыми концами (VII–VIII вв. – рис. 210 : 1), с круглыми пластинками в концах (VII–VIII вв. – рис. 210 : 2). Другие шпоры имеют дужку полуовального сечения, с сужающимися концами, которые заканчиваются ромбическими пластинками. В центре этих шпор есть профилированный шип (IV в. – рис. 211). Вне погребений найдены 2 шпоры в концах имеют пластинки овальной формы с двумя дырками (X–XII вв. – рис. 210 : 4). В погребениях чаще всего бывает по 1, реже – 2 шпоры. При некоторых шпорах сохранились фрагменты кожаных ремешков с остатками бронзовых оков и пряжек (IV в. – рис. 212).

Стремян найдено 2, обе вне погребений. Они овальные, с прямой подножкой. На вершине дужки есть квадратная дырка для ремешка. Такие стремена принадлежат XI–XIII вв. (рис. 213).

Узд и их металлических деталей (удил, пряжек, оков) найдено в 22 погребениях. В одном погребении (№ 47) были 2 узды. Неплохо сохранились узды, окованные маленькими бронзовыми конусами, бронзовыми крестообразными оковками и украшенные подвеской в форме полумесяца (IV в. – рис. 214). Другие узды были окованы бронзовыми поперечными квадратными оковками (VII–VIII вв.) или украшены бронзовыми подвесками в форме семян клена (VII–VIII вв. – рис. 80 : 4, 5). Также найдено 14 удил с кольцами в концах. Все они железные и только кольца одних удил были бронзовыми (IV в. – рис. 216). Удил клали в погребения и III–IV вв., и VII–VIII вв., и X–XII вв. (рис. 215).

Найдены бронзовые оковы от 17 питьевых рогов (ритонов). Они обрамляют отверстие рога (IV в. – рис. 221 : 1, 2; VII–VII вв. – рис. 220 : 4, 5). Оков острия рога в форме кубка найден лишь один (IV в. – рис. 221 : 3). Питьевые рога по 1 ложили в изголовье умершего. Они чаще встречаются в мужских погребениях, но обнаружены и в погребениях женщин, похороненных в VII–VIII вв.

В 6 погребениях мужчин, женщин и детей найдено по берестяной коробке (III–IV вв. – рис. 222 : 1), иногда украшенной бронзовыми оковками. В коробках найдены амулеты-бусины из янтаря, перстни, иногда ожерелье, шило.

В могильнике собрано 144 фрагментов керамики: 90 – в погребениях, остальные – случайно. Также нашли 2 горшочка высотой около 8,5 см (IV в. – рис. 223, 224). Керамика лепная, шероховатой поверхностью (III–IV вв. – рис. 197 : 4). Один черепок ровной поверхностью датируется VII–VIII вв. Он найден в погребении № 243. Чаще в одном погребении бывает 1–3 черепка, реже – 4, 5. Их найдено и около умершего, и в засыпе могилы. Выше упомянуты оба горшочка были положены в изголовье умершего. Черепки встречены и в женских, и в мужских, и в детских погребениях.

Из других находок нужно выделить случайно найденную посмертную сестерцию Фаустины II (умерла в 175 г.) и 2 кремневые осколки, найденные в погребениях мужчины и мальчика.

В конце отдела приложена таблица со сводками могильного инвентаря (табл. 17).

Хронологическая принадлежность могильника. Опираясь на конкретный археологический материал, делается вывод, что самые ранние погребения датируются III в. Они концентрируются в северном краю могильника т. е. в раскопах № 11–13, 20, 21, 23–25, 28, 29, 36 (рис. 103). От них на север и на юг (раскопы № 14–19, 22, 26, 27, 30–35, 37–48, 66–82) расположенные погребения датируются концом III – началом IV вв. и IV в. На противоположной – южной стороне могильника погребения датируются X–XII вв. (рис. 227). Центральная часть могильника занята погребениями VII–VIII вв. В итоге результаты экспедиции „Жемайтия“ 1983–1989 г.г. показывают, что Жвиляйский могильник функционировал многие столетия. До этого в археологической литературе бытовало мнение, что это могильник – памятник IX–XII вв.

Топография погребений уточнила хронологию некоторых артефактов, характеристика которой до сих пор опиралась только на типологический – сравнительный метод. Например шейные гривны с заходящимися концами овального сечения (рис. 168), шейные гривны некоторых типов с петлей и крючком в концах, арбалетовидные фибулы со звездовидной (рис. 183 : 2) и трехугольной ножкой (рис. 59 : 2), некоторые арбалетовидные кольчатые фибулы (рис. 100 : 4), головные венцы из бронзовых спиралей и поперечных пластинок (рис. 159), браслеты с утолщенными концами (рис. 45 : 1), наконечники копий с профилированным пером (рис. 146 : 3–7; 148 : 5, 6) – изделия, найденные в погребениях, которые принадлежат к IV в. До этого считалось, что выше перечисленные изделия на территории Литвы распространились позже, т. е. с V в.

В археологической литературе до этого бытовало мнение, которое опиралось на типологический – сравнительный метод, что массивные браслеты воина (рис. 185 : 1), крестовидные фибулы (рис. 186 : 2) в Литве были распространены в позднем железном веке (IX–XII вв.). В могильнике Жвиляй такие украшения найдены в погребениях VII–VIII вв. В итоге, топография погребений позволила уточнить хронологию браслетов и фибул такого типа.

Этническая интерпретация археологического материала. К вопросу наследия западных балтов. Установлено, что исследованные погребения III–IV вв. с каменными венцами, относятся к категории таких же археологических памятников, которые распространены взморье Литвы, в округах Кретинги и Клайпеды. Утверждается, что эта археологическая культура, которую репрезентируют упомянутые могильники, была распространена не только в Балтийском побережье, но и в Жемайтии, точнее – в бассейне реки Юра. Здесь могильников с каменными венцами экспедиция „Жемайтия“ до сих пор зарегистрировала уже 14 (рис. 228). Некоторые из них раскапывались и выяснилось, что самые ранние погребения принадлежат к III в. Новые данные дали повод сформулировать вывод, что жители бассейна реки Юра в начале древнего железного века (I–II вв.) умерших хоронили в курганах (Венрагяй, Парагаудис, Шаркай, Жасинас – рис. 231), а с III в. начали хоронить в грунтовых могильниках с каменными венцами. Как раз одного из них и представляет могильник Жвиляй III–IV вв. Аналогичный порядок перемены памятников захоронений наблюдается и взморье Литвы. Во II в. здесь установился обычай хоронить умерших по обряду трупоположения. Их уже не закапывали в курганы, их заменили грунтовые могильники с каменными венцами. Значит, и в бассейне реки Юра (Жемайтия), и по обеим сторонам реки Минии (взморье Литвы), в древнем железном веке распространенные аналогические могильники принадлежат той же культурной области. Никто не сомневается, что область грунтовых могильников литовского взморья с каменными венцами относится к культуре западных балтов, которая происходит из более раннего периода культуры курганов западных балтов. По этому делается вывод, что и аналогические погребальные памятники I–IV вв., распространенные в Жемайтии, в бассейне реки Юра относятся к культуре племен западных балтов. Значит, в могильнике Жвиляй найденные погребения III–IV вв. с каменными венцами оставили западные балты. Это противоречит до сих пор в археологической литературе установившемуся мнению, что в Жемайтии, значит и в бассейне реки Юра, в I–IV вв. умерших хоронили только в курганах и что в этом регионе распространены погребальные памятники I–IV вв. (неясно, почему их всех называют курганами, рис. 229) относятся к восточным балтам т. е. предкам жемайтов – пражемайтам. Правда, эта теория объявлена, опираясь на археологические данные, собранные до 1977 г. Но с тех пор она, кстати, почти не менялась и только по разному модифицировалась и пополнялась идеями миграции. Естественно, что новые археологические открытия в бассейне реки Юра дают повод утверждать, что погребения Жвиляй с

каменными венцами III–IV вв. являются памятником культуры западных балтов.

К вопросу о наследии восточных балтов. Археологический анализ материала VII–VIII вв. показывает, что местные жители тогда уже достаточно отделились от мира западных балтов. Это доказывает разные аспекты материальной культуры, традиций, мировоззрения, которые свойственны для другой культурной области. Эта область в Жемайтии от V до XII вв. занимала территорию от рек Юра и Вардува – на западе, до рек Дубиса и Шушвэ – на востоке. В этой территории археологи локализовали жемайтов. Значит, погребения Жвиляй VII–VIII вв. и X–XII вв. – это их наследство. Жемайты принадлежат племенам восточных балтов. Констатируется уникальная ситуация: в одном конце могильника Жвиляй концентрируются погребения, оставленные западными балтами III–IV вв., а в другом – погребения, оставленные восточными балтами VII–VIII вв. и X–XII вв. Возникает вопрос, как и когда бассейн реки Юра – земля западных балтов – вошла в союз земель восточных балтов – жемайтов. (этот союз возник примерно в V в.) Ответ на этот вопрос нужно искать в археологическом материале V–VI вв., так как он принадлежит самому раннему слою культуры жемайтов. Лучше всего этот период репрезентирует могильник Пагрибис, который находится в бассейне реки Юра и которого в 1980–1982 г.г. изучала экспедиция „Жемайтия“. Анализ погребального обряда и инвентаря позволил установить, что в древнейшем слое культуры жемайтов (V–VI вв.), очевидно наследство ранней – дожемайтской культуры. Это демонстрирует археологический материал, полученный при изучении могильников западных балтов с каменными венцами в бассейне реки Юра (Жемайтия) и по обеим сторонам реки Миния (взморье Литвы). Непрерываемая связь между ранней и поздней культурами позволила установить результаты содействия традиций и новаций и удостовериться в том, что территория передавалась из поколения в поколение. Таким образом подошли к мнению, что племена западных балтов, жившие в бассейне реки Юра, в жемайтский союз в V в. могли быть инкорпорированы насильно. Военное насилие шло от восточных соседей, издавна живших по обеим сторонам реки Нявежис, в низине средней Литвы.

При формировании племенных союзов, из-за военных конфликтов, во владения более сильных племен попадали и территории, в которых жили генетически разные этнические группы. Перемешивались рода и племена, создавались административно-политические территориальные племенные единицы. Такой единицей, объединяющей этнические группы западных и восточных балтов и был в середине I-ого тысячелетия сформировавшийся союз жемайтов. Во главе союза были восточные балты, занимавшие бассейн реки Нявежис. Надо думать, что ассимиляция жителей бассейна реки Юра был долгим процессом, который был уже невозвратным. На это показывают археологические материалы VII–VIII вв., найденные в Жвиляй.

Археологические источники о связях живых и умерших. В этом отделе обсуждается вопрос о локализации места мира умерших. Делается вывод, что в мифологических представлениях земледельца

железного века посмертная жизнь могла локализоваться в пространстве, которое находится за пределами живыми познаваемого мира, где то в „замирных“ областях. Даются сведения, которые допускают, что гранью между этими мирами была вода.

Анализ погребального обряда показывает на противоположность отдельных ритуалов. Одни ритуалы явно свидетельствуют о том, как живые заботились об умершем и о стараниях живых поддержать с ним хорошие отношения после смерти. Другие же ритуалы показывают на стремление изолировать умершего, гарантировать его невозвратный уход, отогнать от общины нежеланные последствия смерти. О таком амбивалентном отношении живых к умершему больше всего материала дали исследования сооружения погребений и анализ погребального инвентаря. В этом отношении особо выделяются погребения III–IV вв. с каменными венцами и к ним пристроенными полукругами (рис. 33, 105, 108). Наиболее вероятно, что магический круг символизирует ту сакральную, непреодолимую черту, которая препятствует возвращению умершего и которая вынуждает его одолеть все ограды и опасности по пути в другой мир. В тех каменных кругах над умершим найдено и отдельных камней или даже своеобразная мостовая. Такое „покрытие“, скорее всего, тоже показывает на старания живых заверить невозвратность умершего. Хотя со временем обычай огорождать умерших глухой каменной стеной исчез, но местные жители все равно использовали камни в сооружении погребений. Например, даже в погребениях X–XII вв. обнаружены камни разной величины, лежащие по обеим сторонам или в изголовье умершего. В погребении с трупосожжением также лежали два больших камня (погр. № 3). Можно допустить, что несколько камней, лежащих около умерших – это реминисценция исчезнувшего обычая обложить погребение кругом камней.

Большое значение придается магии огня. Община земледельцев огонь трактовало не как замену солнечной энергии, а как разрушающую и очищающую ритуальную силу. Ритуальный огонь должен был уничтожить все духовные и материальные отходы, из-за которых живым угрожали разные несчастья. Огонь также должен уничтожить всякую возможность возврата усопшего. В территории могильника найдены 2 очага с каменными венцами. В них ни костей, ни изделий не найдено (рис. 120). По мнению автора, во время похорон в очаге горел огонь, а из него брали угольки и сыпали ими погребальную яму, гроб и конструкции камней. Засыпая землей, умершего также посыпали угольками. Ими посыпали и поверх погребения.

Природные элементы, такие как вода, камень, огонь в ритуалах похорон символизирует желание человека

железного века совсем и навсегда огородить умершего от мира живых.

Но погребальный инвентарь показывает и другую картину. Живые все же заботились о продолжении жизни умершего в посмертном мире, хотели помочь ему попасть туда. Верили, что посмертное путешествие связано с большими трудностями и опасностями. О заботе живых свидетельствует во первых то, что в иной мир умершего обеспечивали разными вещами. Кроме того, в погребальном инвентаре много амулетов. В погребениях III–IV вв. 1–2 (реже 3) амулета из цветного стекла, эмали, янтаря. Они почти всегда прицеплены к фибулам или булавам. В могильнике случайно найдена римская монета (посмертная сестерция Фаустины II) трактуется как предмет, которому предназначается волшебная сила. В погребениях VII–VIII и X–XII вв. найдены только янтарные амулеты. Допустимо, что в посмертном путешествии магической реалью служил и кусочек кремня. Его можно связывать с магией огня. Надо упомянуть и о головных венцах VII–VIII вв., со вставленными деревянными палочками, которые могли иметь магическую цель. Некоторых из них изучили и установили, что они можжевельника. В мифологии балтов можжевельник всегда зеленое сакральное деревце. В календарных и аграрных обычаях литовцев много обрядов, связанных с можжевельником. Эти обычаи должны были оберегать от несчастий, желать здоровья, возрождения и процветания.

Местонахождение некоторых предметов было в символических местах. Например ремень – важная деталь в одежде мужчины – в погребении вытянут с боку. Такое прямое положение ремня, допустимо символизирует ту „нить“ или мост, ведущий в посмертную жизнь, звено между миром живых и умерших. Особо ярко заботу о умершем выявляет жертвоприношение коня. Голова жертвенного животного найдена в погребениях мужчин и мальчиков (рис. 68, 129). Верили, что конь – это посредник между двумя мирами, он облегчает посмертное путешествие. Голова коня имела магическую силу.

Какие причины заставляли живых заботиться об умерших, поддержать с ними хорошие отношения и в то же время заверить их невозвратность? Главной причиной являются характерные для земледельца мифологические представления и верования, что от желаний умерших принадлежит и благосостояние живых. Ведь одна из важнейших форм племенной религии – культ предков. Земледельцы разными обрядами, молитвами и жертвами старались расположить к себе предков, так как верили, что они могут воздействовать на таинственные и могучие силы, которые устанавливают порядок на земле и решают судьбу человека.

СПИСОК ТАБЛИЦ

Табл. 1. Величина исследованных раскопов и число погребений в них.

Табл. 2. Случайные находки в раскопках.

Табл. 3. Хронологическая принадлежность исследованных погребений.

Табл. 4. Глубина контуров погребений III–IV вв.

Табл. 5. Глубина контуров погребений VII–VIII вв.

Табл. 6. Глубина контуров погребений X–XI вв.

Табл. 7. Глубина хоронения умерших.

Табл. 8. Толщина исследованного слоя земли в раскопках, в которых обнаружены погребения.

Табл. 9. Ориентировка контуров погребений.

Табл. 10. Ориентировка умерших.

Табл. 11. Ориентировка умерших в контексте хронологии.

Табл. 12. Детские погребения.

Табл. 13. Ориентировка мужчин и женщин в VII–VIII вв.

Табл. 14. Погребения с жертвой коня.

Табл. 15. Сводные данные обряда захоронения.

Табл. 16. Количество бус в ожерельях.

Табл. 17. Сводные данные погребального инвентаря.

СПИСОК ИЛЛЮСТРАЦИЙ

Рис. 1. Местность Жвиляй в Шилальском районе.

Рис. 2. Археологические памятники в окрестностях д. Жвиляй: 1 – могильник, 2 – городище Биржу Лаукас, 3 – комплекс зданий, 4 – село Биржу Лаукас.

Рис. 3. Общий вид могильника с южной стороны до начала раскопок.

Рис. 4. Ситуация раскопанных раскопов: 1 – раскопы, исследованные в 1968 г., 2 – раскопы, исследованные в 1983–1989 г., 3 – здания, 4 – растительное загрождение, 5 – „могильки“, 6 – электрические столбы, 7 – местные дорожки.

Рис. 5. У открытого погребения могилы № 4.

Рис. 6. Погребения № 4А и № 4Б.

Рис. 7. Планы погребений: 1 – № 22, 2 – № 23, 3 – № 24, 4 – № 41.

Рис. 8. Находки из погребения № 23: 1, 2 – булавки, 3–7 – браслеты, 8–10 – перстни.

Рис. 9. Остатки каменных кругов у погребения № 23.

Рис. 10. Женское погребение № 24.

Рис. 11. Планы погребений: 1 – № 26, 2 – № 28, 3 – № 33, 4 – № 35.

Рис. 12. Мужское погребение № 26 (деталь).

Рис. 13. Погребальный инвентарь из погребения № 26: 1 – топор, 2 – пряжка ремня, 3 – булавка, 4–6 – наконечники копий, 7 – нож.

Рис. 14. Планы погребений: 1 – № 27, 2 – № 53, 3 – № 72, 4 – № 184, 5 – № 183.

Рис. 15. Погребение № 27.

Рис. 16. Погребение № 28.

Рис. 17. Планы погребений: 1 – № 32, 2 – № 88, 3 – № 92, 4 – № 105, 5 – № 167.

Рис. 18. Каменная пристройка (погр. № 32).

Рис. 19. Железный погребальный инвентарь мужчины из погребения № 33: 1 – фибула, 2 – пряжка ремня, 3 – топор, 4 – наконечник копья, 5 – нож.

Рис. 20. Находки из погребения № 34: 1, 2 – подвески, 3 – булавка.

Рис. 21. Планы погребений: 1 – № 39, 2 – № 40, 3 – № 45.

Рис. 22. Погребальный инвентарь мужчины из погребения № 40: 1 – пряжка ремня, 2, 5 – ножи, 3, 4 – наконечники копий, 6 – топор.

Рис. 23. Остатки каменного венца у погребения № 42.

Рис. 24. Планы погребений: 1 – № 43, 2 – № 52, 3 – № 108, 4 – № 224, 5 – № 274.

Рис. 25. Каменный венец у погребения № 43.

Рис. 26. Планы погребений: 1 – № 44, 2 – № 50, 3 – № 54, 4 – № 55.

Рис. 27. Погребение № 44.

Рис. 28. Остатки каменного венца у погребения № 45.

Рис. 29. Планы погребений: 1 – № 47, 2 – № 48, 3 – № 56, 4 – № 58.

Рис. 30. Погребение № 47.

Рис. 31. Украшения всадника из погребения № 47: 1 – булавка, 2 – фибула, 3 – браслет, 4 – шейная гривна.

Рис. 32. Украшения женщины из погребения № 49: 1 – браслет, 2 – ожерелье, 3 – шейная гривна.

Рис. 33. Каменный венец погребения № 51.

Рис. 34. Погребальный инвентарь женщины из погребения № 55: 1, 2 – браслеты, 3 – шило, 4 – ожерелье, 5 – перстень, 6, 7 – булавки.

Рис. 35. Планы погребений: 1 – № 57, 2 – № 73, 3 – № 84, 4 – № 87.

Рис. 36. Планы погребений: 1 – № 59, 2 – № 68, 3 – № 71, 4 – № 74.

Рис. 37. Детское погребение № 72.

Рис. 38. Находки из погребения № 75: 1, 3 – монета, 2 – булавка.

Рис. 39. Планы погребений: 1 – № 76, 2 – № 153–154, 3 – № 251.

Рис. 40. Находки из погребения № 80: 1 – топор, 2 – булавка, 3 – серп-нож, 4 – браслет.

Рис. 41. Планы погребений: 1 – № 85–86, 2 – № 126, 3 – № 130.

Рис. 42. Украшения мужчины из погребения № 85: 1 – булавка, 2, 8 – фибулы, 3 – бусина-амулет, 4–6 – компоненты ожерелья, 7 – браслет.

Рис. 43. Орудия труда девочки из погребения № 87: 1 – шило, 2, 3 – пряслицы.

Рис. 44. Погребение мальчика № 88.

Рис. 45. Погребальный инвентарь мальчика из погребения № 88: 1 – браслет, 2 – окова коробки, 3 – фибула, 4 – бусы-амулеты, 5 – булавка, 6 – остатки ожерелья.

Рис. 46. Планы погребений: 1 – № 89, 2 – № 101, 3 – № 116, 4 – № 125.

Рис. 47. Планы погребений: 1 – № 90, 2 – № 98, 3 – № 114, 4 – № 131, 5 – № 178.

Рис. 48. Планы погребений: 1 – № 93, 2 – № 94, 3 – № 97, 4 – № 99.

Рис. 49. Находки из погребения № 93: 1 – пряжка ремня, 2 – черепок горшка, 3 – бусина-амулет, 4 – наконечник копья, 5 – булава, 6 – нож, 7 – топор.

Рис. 50. Женское погребение № 96.

Рис. 51. Женское погребение № 100.

Рис. 52. Планы погребений: 1 – № 103, 2 – № 107, 3 – № 108, 4 – № 112.

Рис. 53. Планы погребений: 1 – № 109–111, 2 – № 180, 3 – № 223.

Рис. 54. Железный погребальный инвентарь мужчины из погребения № 112: 1, 2 – наконечники копий, 3 – нож, 4 – топор, 5 – пряжка ремня.

Рис. 55. Планы погребений: 1 – № 113, 2 – № 143В, 3 – № 147, 4 – № 159.

Рис. 56. Украшения мужчины из погребения № 113: 1 – фибула, 2 – бусина-амулет, 3 – булава, 4, 5, 7 – браслеты, 6 – перстень.

Рис. 57. Погребальный инвентарь мужчины и ребенка из погребения № 126: 1 – деталь оков коробки, 2 – ожерелье, 3, 6 – булавки, 4 – бусина-амулет, 5 – пряжка ремня, 7 – черепки горшков, 8, 9 – наконечники копий.

Рис. 58. Украшения из поврежденного погребения № 129: 1 – шейная гривна, 2 – браслеты.

Рис. 59. Погребальный инвентарь мальчика из погребения № 130: 1 – булава, 2 – фибула, 3 – браслет, 4 – черепок горшка, 5, 6 – перстень, 7 – компоненты ожерелья.

Рис. 60. Планы погребений: 1 – № 134, 2 – № 136, 3 – № 139, 4 – № 149.

Рис. 61. Украшения женщины из погребения № 139: 1 – ожерелье, 2 – шейная гривна.

Рис. 62. Погребальный инвентарь мальчика из погребения № 140: 1 – бусина-амулет, 2 – фибула, 3 – браслет, 4 – черепок горшка.

Рис. 63. Женское погребение № 149.

Рис. 64. Погребение мальчика № 154.

Рис. 65. Планы погребений: 1 – № 160, 2 – № 175, 3 – № 185, 4 – № 201.

Рис. 66. Мужское погребение № 160.

Рис. 67. Погребальный инвентарь мужчины из погребения № 160: 1, 2 – наконечники копий, 3, 4 – фрагменты оков питьевого рога и пояса, 5–7 – детали оков ножи меча, 8 – пряжка ремня, 9 – мечь.

Рис. 68. Погребение мальчика № 167 с головой коня.

Рис. 69. Погребальный инвентарь мальчика из погребения № 167: 1 – наконечник копья, 2 – фрагмент древка копья со спиралью, 3 – оковы питьевого рога, 4 – ожерелье, 5 – перстни, 6 – бусы-амулеты, 7 – фибула, 8 – браслет, 9 – пряжка ремня, 10 – цепочка.

Рис. 70. Планы погребений: 1 – № 172, 2 – № 174, 3 – № 189, 4 – № 196.

Рис. 71. Женское погребение № 172.

Рис. 72. Погребальный инвентарь женщины из погребения № 172: 1 – шило, 2–4 – детали головного венца, 5 – ожерелье, 6 – пряслица, 7 – часть оков питьевого рога, 8 – шейная гривна, 9 – перстень.

Рис. 73. Погребальный инвентарь женщины из погребения № 174: 1–4 – части головного венца, 5 –

цепочка, 6 – бусы-амулеты, 7–8 – булавки.

Рис. 74. Погребальный инвентарь девочки из погребения № 183: 1–5 – детали ожерелья, 6–7 – браслеты, 8 – булава с 2 бусами-амулетами, 9–10 – перстни, 11 – шейная гривна.

Рис. 75. Украшения женщины из могилы № 189: 1 – булава, 2 – подвеска, 3 – спираль головного венца, 4 – браслет, 5 – ожерелье.

Рис. 76. Орудия труда женщины из погребения № 196: 1 – серп-нож, 2 – пряслица, 3–4 – шилы.

Рис. 77. Украшения женщины из погребения № 197: 1–3 – компоненты головного венца, 4 – перстень, 5, 6 – браслеты.

Рис. 78. Поврежденное мужское погребение № 202.

Рис. 79. Планы погребений: 1 – № 206, 2 – № 209, 3 – № 222, 4 – № 225.

Рис. 80. Погребальный инвентарь мужчины из погребения № 206: 1 – фрагмент оков питьевого рога, 2 – перстень, 3 – меч, 8, 9 – наконечники копий, 10 – фибула.

Рис. 81. Планы погребений: 1 – № 213, 2 – № 221, 3 – № 235, 4 – № 291.

Рис. 82. Женское погребение № 213.

Рис. 83. Остатки головного венца из погребения № 221.

Рис. 84. Погребальный инвентарь женщины из погребения № 221: 1, 2 – булавки, 3 – бусина-амулет, 4–6 – части головного венца, 7 – пряслица, 8 – шило.

Рис. 85. Мужское погребение № 222.

Рис. 86. Погребальный инвентарь девочки из погребения № 224: 1 – спиралька головного венца, 2 – шило, 3 – цепочка, 4 – бусина-амулет, 5 – булава, 6 – пряслица.

Рис. 87. Планы погребений: 1 – № 228, 2 – № 238, 3 – № 260.

Рис. 88. Мужское погребение № 228.

Рис. 89. Погребальный инвентарь мужчины из погребения № 228: 1 – браслет, 2 – бусы-амулеты, 3 – перстень, 4 – меч, 5 – наконечники копий.

Рис. 90. Женское погребение № 235.

Рис. 91. Погребальный инвентарь женщины из погребения № 239: 1 – пряслица, 2 – ожерелье, 3 – шило.

Рис. 92. Погребальный инвентарь женщины из погребения № 254: 1–6 – части ожерелья, 2 – фрагмент оков питьевого рога, 7 – обломок шила.

Рис. 93. Мужское погребение № 260.

Рис. 94. Погребальный инвентарь мужчины из погребения № 260: 1, 3 – браслеты, 2, 4 – бусы-амулеты, 5, 8, 9 – браслеты, 6 – ожерелье, 7 – шейная гривна.

Рис. 95. Планы погребений: 1 – № 261, 2 – № 268, 3 – № 278, 4 – № 295.

Рис. 96. Погребальный инвентарь мальчика из погребения № 261: 1–3 – браслеты, 4–6 – фибулы, 7 – шейная гривна, 8, 10 – ожерелья, 9 – перстень.

Рис. 97. Женское погребение № 265.

Рис. 98. Украшения женщины из погребения № 265: 1 – ожерелье, 2 – шейная гривна, 3, 5 – браслеты, 4 – перстень.

Рис. 99. Планы погребений: 1 – № 270, 2 – № 284, 3 – № 296, 4 – № 301.

Рис. 100. Украшения мужчины из погребения № 270: 1, 3, 4 – фибулы, 2 – бусина-амулет, 5 – шейная

гривна, 6, 7 – браслеты, 8 – ожерелье.

Рис. 101. Украшения девочки из погребения № 274: 1–4 – браслеты, 5–6 – шейные гривны, 7 – ожерелье.

Рис. 102. Находки из поврежденного погребения № 297: 1 – фрагмент браслета, 2 – перстень, 3 – компоненты ожерелья.

Рис. 103. Ситуация раскопов, в 1983–1989 гг. исследованных экспедицией „Жемайтис“.

Рис. 104. План раскопов № 67, 72: 1 – камень, 2 – место погребения, 3 – ориентировка захоронения умершего, 4 – яма для погребя.

Рис. 105. Общий план раскопов № 14, 16–19, 22: 1 – камень, 2 – место погребения, 3 – ориентировка захоронения умершего, 4 – поврежденная площадь.

Рис. 106. План раскопов № 80: 1 – камень, 2 – поврежденная площадь, 3 – ориентировка захоронения умершего.

Рис. 107. Верхний горизонт раскопа № 14.

Рис. 108. Общий вид лучше сохранившихся каменных венцов в северной части могильника.

Рис. 109. Погребения № 113, 114 без каменных кругов (раскоп № 32).

Рис. 110. Каменные строения в раскопе № 19.

Рис. 111. Вид пристройки каменных строений в раскопе № 14.

Рис. 112. Фрагмент стенки венца из нескольких рядов камней (часть круга погребения № 51).

Рис. 113. План раскопов № 68, 73: 1 – камень, 2 – место погребения, 3 – ориентировка захоронения умершего.

Рис. 114. План раскопа № 70: 1 – камень, 2 – угольки, 3 – место погребения, 4 – ориентировка захоронения умершего. В центре – остатки очага № 2.

Рис. 115. Наброска камней над могилой № 100.

Рис. 116. План раскопов № 27, 30: 1 – камень, 2 – место погребения, 3 – ориентировка захоронения умершего, 4 – яма для погребя.

Рис. 117. Каменные кладки-наброски, соединяющие отдельные каменные венцы в раскопе № 16.

Рис. 118. Контуры ямы погребения № 266.

Рис. 119. Обилие угольков в засыпке погребения № 266.

Рис. 120. Остатки очага № 1 у погребения № 136, 137.

Рис. 121. План раскопа № 38: 1 – камни, 2 – угольки, 3 – место погребения, 4 – ориентировка захоронения умершего, 5 – поврежденная площадь.

Рис. 122. Положение отдельных камней в женском погребении № 136.

Рис. 123. Положение топора, ремня и шпор в мужском погребении № 47.

Рис. 124. Узда и наконечник копья в мужском погребении № 47.

Рис. 125. Места погребений, ориентированные в СЗ–ЮЗ направлении в раскопе № 57.

Рис. 126. Места погребений, ориентированные в разные направления в раскопе № 58.

Рис. 127. Процентное распределение ориентаций захоронений умерших по сторонам света: 1–36,8% (головой в СЗ), 2–24,5% (головой в СВ), 3–20,2% (головой в ЮЗ), 4–18,4% (головой в ЮВ).

Рис. 128. Ориентировка умерших в контексте хронологий: 1 – древний, 2 – средний, 3 – поздний железный век.

Рис. 129. Положение головы коня в мужском погребении № 206.

Рис. 130. Место топоров в мужских погребениях (число указывает количество погребений).

Рис. 131. Место ножей в погребениях (число указывает количество погребений).

Рис. 132. Место шил в погребениях (число указывает количество погребений).

Рис. 133. Место пряслиц в женских погребениях (число указывает количество погребений).

Рис. 134. Положение булавок с цепочками и подвесками в женском погребении № 24.

Рис. 135. Место питьевых рогов в погребениях (число указывает количество погребений).

Рис. 136. Втульчатые топора: 1 – погр. № 259, 2 – погр. № 202, 3 – погр. № 71, 4 – погр. № 186.

Рис. 137. Втульчатые топора: 1 – погр. № 74, 2 – погр. № 80, 3 – погр. № 59, 4 – погр. № 93, 5 – погр. № 69, 6 – погр. № 159, 7 – погр. № 154.

Рис. 138. Ножи: 1 – погр. № 153, 2 – погр. № 36, 3 – погр. № 68, 4 – погр. № 137, 5 – погр. № 222, 6 – погр. № 296, 7 – погр. № 142, 8 – погр. № 30.

Рис. 139. Шилы: 1 – погр. № 182, 2 – погр. № 224, 3 – погр. № 35, 4 – погр. № 134, 5 – погр. № 174, 6 – погр. № 204, 7 – погр. № 221.

Рис. 140. Пряслицы: 1 – погр. № 163, 2 – погр. № 131, 3 – погр. № 231, 4 – погр. № 138, 5 – погр. № 4А.

Рис. 141. Точильные камни: 1 – погр. № 28, 2 – погр. № 94, 3 – погр. № 153.

Рис. 142. Отщепы кремня и огниво: 1 – погр. № 153, 2 – погр. № 113, 3 – погр. № 58.

Рис. 143. Погребальный инвентарь мужчины из погребения № 85: 1 – наконечник копья, 2 – пряжка ремня, 3 – рыболовный крючок, 4 – нож.

Рис. 144. Пинцеты: 1 – погр. № 162, 2 – погр. № 202.

Рис. 145. Втульчатые наконечники копий: 1 – погр. № 147, 2 – погр. № 74, 3 – погр. № 94, 4 – погр. № 47, 5 – погр. № 137, 6 – погр. № 112, 7 – погр. № 35.

Рис. 146. Втульчатые наконечники копий: 1 – погр. № 94, 2 – погр. № 68, 3 – погр. № 159, 4 – погр. № 26, 5 – погр. № 93, 6 – погр. № 103, 7 – погр. № 143Б.

Рис. 147. Втульчатые наконечники копий: 1 – погр. № 141, 2 – погр. № 151, 3 – погр. № 77, 4 – погр. № 40, 5 – погр. № 68, 6 – погр. № 113, 7 – погр. № 85.

Рис. 148. Втульчатые наконечники копий: 1 – погр. № 153, 2 – погр. № 76, 3 – погр. № 211, 4 – погр. № 162, 5, 6 – погр. № 260, 7 – случайная находка.

Рис. 149. Мечи и нож: 1 – погр. № 228, 2 – погр. № 26, 3 – случайная находка.

Рис. 150. Умбон щита из мужского погребения № 48.

Рис. 151. Костюм женщины X–XI вв. по находкам погребения № 4 Жвиляй (реконструкция Р. Волкайте-Куликаускаене).

Рис. 152. Шапочка из женского погребения № 4А (реконструкция Б. Пинкевичуте).

Рис. 153. Остатки шапочки из женского погребения № 4А in situ.

Рис. 154. Головные венцы и их детали: 1 – погр. № 280, 2 – погр. № 203, 3 – погр. № 134, 4 – погр. № 149, 5 – погр. № 202, 6 – погр. № 167.

Рис. 155. Остатки головного венца из женского погребения № 197.

Рис. 156. Остатки головного венца из женского погребения № 221.

Рис. 157. Ношение головного венца VII–VIII вв. (реконструкция автора).

Рис. 158. Варианты украшения свободных концов головного венца.

Рис. 159. Головной венец из женского погребения № 149.

Рис. 160. Костюм женщины IV в. по находкам погребения № 149 (реконструкция автора).

Рис. 161. Фрагмент головного венца мальчика из погребения № 167.

Рис. 162. Украшения девочек из погребения № 184: 1 – головной венец-цепочка, 2 – ожерелье.

Рис. 163. Шейные гривны с конусовидными концами: 1 – погр. № 27, 2 – погр. № 72, 3 – погр. № 23.

Рис. 164. Шейные гривны с дисковидной застежкой.

Рис. 165. Шейные гривны с крючком и плоской петлей-застежкой: 1 – с круглой застежкой из погр. № 67, 2, 3 – с застежкой в виде дырочки от ключа из погр. № 29, 47.

Рис. 166. Шейные гривны с крючком и петлей-застежкой в виде дырки от ключа: 1 – погр. № 54, 2 – погр. № 44.

Рис. 167. Шейные гривны с проволокой обмотанными концами и с петлей и крючком в концах: 1 – погр. № 84, 2 – погр. № 113, 3 – погр. № 87.

Рис. 168. Шейные гривны с утолщенными заходящимися концами: 1 – погр. № 270, 2 – погр. № 282.

Рис. 169. Витая шейная гривна из женского погребения № 4А.

Рис. 170. Ожерелье из бус из женского погребения № 54.

Рис. 171. Ожерелье из бус: 1, 4 – погр. № 54, 2 – погр. № 139, 3 – погр. № 53.

Рис. 172. Бусы разных форм: 1 – погр. № 125, 2 – погр. № 11, 3 – погр. № 139, 4 – погр. № 115, 5 – погр. № 297, 6 – погр. № 109, 7 – погр. № 102, 8 – погр. № 264, 9 – погр. № 297, 10, 17 – погр. № 84, 11 – погр. № 44, 12 – погр. № 83, 13 – погр. № 125, 14 – погр. № 86, 15 – погр. № 102, 16 – погр. № 108, 18 – погр. № 270, 19 – погр. № 86, 20, 21 – погр. № 58, 22, 23 – погр. № 149, 24 – погр. № 143Б.

Рис. 173. Ожерелье из бус из женского погребения № 53.

Рис. 174. Бусы-амулеты из разных погребений.

Рис. 175. Часть ожерелья из бус из женского погребения № 291.

Рис. 176. Ожерелье из подвесок-бус из погребения мальчика № 261.

Рис. 177. Ожерелье из подвесок-бус из погребения мальчика № 261.

Рис. 178. Ожерелье из бус и спиралей из погребения мальчика № 261.

Рис. 179. Ожерелье из подвесок из женского погребения № 149.

Рис. 180. Ожерелья женщин: 1 – погр. № 197, 2 – погр. № 172, 3 – погр. № 213.

Рис. 181. Находки из детского погребения № 27: 1 – шейная гривна, 2 – фибула, 3, 4 – браслеты.

Рис. 182. Находки из мужского погребения № 103: 1 – шейная гривна, 2 – бусы-амулеты, 3 – фибула.

Рис. 183. Арбалетовидные фибулы: 1 – погр. № 48, 2 – погр. № 32, 3 – погр. № 86, 4, 5 – погр. № 97.

Рис. 184. Украшения мужчины из погребения № 275: 1 – ожерелье из бус, 2 – фибула, 3 – перстень.

Рис. 185. Украшения мужчины из погребения № 160: 1 – браслет, 2 – бусы-амулеты, 3 – фибула.

Рис. 186. Фибулы мужчин: 1 – погр. № 222, 2 – погр. № 206, 3 – погр. № 226.

Рис. 187. Подковообразные фибулы: 1 – погр. № 6, 2 – погр. № 191.

Рис. 188. Украшения детей: 1 – булавка из погр. № 66, 2-4 – подвески из погр. № 66, 65, 297.

Рис. 189. Нагрудные украшения из женского погребения № 24.

Рис. 190. Булавки: 1, 2 – погр. № 150, 3, 4 – погр. № 172, 5 – погр. № 166.

Рис. 191. Погребение девочки № 131.

Рис. 192. Нагрудные украшения из женского погребения № 291.

Рис. 193. Нагрудные украшения из женского погребения № 149.

Рис. 194. Крестовидные булавки из женского погребения № 197.

Рис. 195. Украшения девочки из погребения № 184: 1 – булавка, 2 – часть шила, 3, 4 – перстни, 5 – браслет.

Рис. 196. Украшения груди из женского погребения № 213.

Рис. 197. Погребальный инвентарь женщины из погр. № 139: 1, 2 – булавки, 3 – браслет, 4 – черепок горшка, 5 – шило.

Рис. 198. Браслеты из женского погребения № 54.

Рис. 199. Украшения рук: 1-3 – перстни, 4-6 – браслеты (1 – погр. № 259, 2, 3 – погр. № 39, 4, 5 – погр. № 118, 6 – погр. № 110).

Рис. 200. Украшения рук: 1, 2 – перстни из погр. № 87, 3, 4 – браслеты из погр. № 87, 5 – орнаментная композиция браслета из погр. № 278.

Рис. 201. Браслеты из погр. № 128.

Рис. 202. Украшения женщины из погребения № 213: 1-4 – перстни, 5, 6 – браслеты, 7, 8 – части головного венца.

Рис. 203. Украшения девочки из погребения № 46: 1 – браслет, 2, 3 – перстни, 4, 5 – булавки.

Рис. 204. Браслеты с зооморфными концами из погребения № 4.

Рис. 205. Фибулы и часть ремня с оковой: 1 – погр. № 60, 2 – погр. № 97, 3 – погр. № 209, 4 – погр. № 59, 5, 6 – погр. № 202.

Рис. 206. Погребальный инвентарь мужчины из погребения № 268: 1 – фибула, 2 – булавка, 3 – браслет, 4 – часть ожерелья, 5 – пряжка ремня, 6 – шейная гривна.

Рис. 207. Ремни и их части: 1 – погр. № 58, 2, 3 – погр. № 56, 4 – погр. № 47.

Рис. 208. Костюм воина всадника IV в. по находкам могильника Жвиляй (реконструкция автора).

Рис. 209. Остатки ремня из погребения № 58.

Рис. 210. Шпоры и пряжки их ремешков: 1 – погр. № 199, 2 – погр. № 175, 3 – погр. № 294, 4 – случайная находка (раскоп № 40), 5-8 – погр. № 270.

Рис. 211. Шпоры из мужского погребения № 47.

Рис. 212. Ремешки шпор с бронзовыми оковами из мужского погребения № 47.

- Рис. 213. Стремена. Случайные находки.
- Рис. 214. Оковы узды из мужского погребения № 47.
- Рис. 215. Удила и пряжка узды: 1 – погр. № 48, 2 – погр. № 209, 3, 4 – погр. № 28, 5 – погр. № 285.
- Рис. 216. Удила с бронзовыми кольцами в концах из мужского погребения № 47.
- Рис. 217. Деталь узды (очки?) из мужского погребения № 243.
- Рис. 218. Женское погребение № 174. На левой стороне, у головы – остатки питьевого рога.
- Рис. 219. Женское погребение № 196. На левой стороне, у головы – остатки питьевого рога.
- Рис. 220. Погребальный инвентарь женщины: 1, 7 – пряслицы, 2 – спираль, 3, 6 – шила, 4, 5 – оковы питьевого рога (1, 5, 6 – погр. № 197, 2-4, 7 – погр. 213).
- Рис. 221. Оковы питьевого рога из мужских погребений: 1 – погр. № 35, 2, 3 – погр. № 143Б.
- Рис. 222. Погребальный инвентарь ребенка из погребения № 127: 1 – окова коробки, 2 – бусы-амулеты.
- Рис. 223. Горшочки: 1 – погр. № 73, 2 – погр. № 100.
- Рис. 224. Горшочек из женского погребения № 100.
- Рис. 225. Положение горшочка в женском погребении № 100.
- Рис. 226. Место черепков горшка в мужском погребении № 93.
- Рис. 227. Топография исследованных площадей в контексте хронологии: 1 – здания, 2 – растительное загрождение, 3 – „могильки“, 4 – электрические столбы, 5 – местные дорожки, 6 – склоны впадины.
- Рис. 228. Ареал могильников с погребениями опоясанными каменными венцами в Литве: 1 – рубеж по данным, представленным А. Таутовичусом в 1968 г., 2 – могильники в побережье Бальтии (по А. Таутовичусу), 3 – могильники в центральной Жемайтии, в бассейне реки Юра (по дополнительным данным автора, представленным в 1995 г.): 1 – Бурбишкяй, 2 – Даргаляй, 3 – Джюгенай, 4 – Гульбес, 5 – Яунодава, 6 – Лилейкенай, 7 – Пагрибис (исследованный), 8 – Паимотис (исследованный), 9 – Паижинис, 10 – Паюралис, 11 – Пакальнишкяй, 12 – Шаркай (исследованный), 13 – Шяудалаяй, 14 – Жвиляй (исследованный) – все в Шилальском районе.
- Рис. 229. Ареал культуры курганов в Литве в I–IV вв. (по А. Таутовичусу).
- Рис. 230. Ареал культуры штрихованной керамики в Литве в I половине I тысячелетия н. э. (по Э. Григалавичене).
- Рис. 231. Остатки кургана с каменными строениями, откопанного экспедицией „Жемайтия“ в 1976 г. (Жасинас, Шилальский район).
- Рис. 232. Балтские племена в XIII в. (по М. Гимбутене).
- Рис. 233. Оковы питьевого рога: 1 – Плинкайгалис, Кедайняйский район (V–VI вв.), 2 – Рубокай, Шилутский район (V–VI вв.).

UDK 902/904(474.5)
Li 227

Li 227 Lietuvos archeologija / Lietuvos istorijos institutas –
Vilnius: Mokslas, 1979–
ISSN 0207-8694
[T] 17: Žvilių kapinynas / Laima Vaitkunskienė;
Redakcinė kolegija: Algirdas Girininkas (atsakingasis
redaktorius) ... [et. al.]. – Vilnius: Diemedis, 1999. –
248 p.: iliustr. – Santr. angl., rus. – Bibliogr.: p. –
ISBN 9986-23-067-5

UDK 902/904(474.5)

Lietuvos istorijos institutas

LIETUVOS ARCHEOLOGIJA 17

Laima Vaitkunskienė

ŽVILIŲ KAPINYNAS

Monografija

Viršelio 1-ajame psl.: Segė. Žviliai, IV a.,
4-ajame – moters įkapės. Žviliai, VII–VIII a.,
ekspedicijos dalyviai. Žviliai, 1985 m.

Leidyklos vyr. redaktorius

Danas Kaukėnas

Serijos dizaineris

Alfonsas Žvilius

Kalbos redaktorė

Laima Kertenienė

Dailininkas

Jonas Rudzinskas

Dizainerė

Lina Klasinskaitė

Iliustracijų dizaineris

Tomas Tamkvaitis

Stilistė

Elena Matiukienė

Vertėja į anglų k.

Dalia Merkevičienė

Vertėja į rusų k.

Aušra Zabieliene

Techninis redaktorius

Tomas Baranauskas

ISSN 02-07-8694

ISBN 9986-23-067-5

Leidėjas:

DIEMEDŽIO leidykla (neperiodinės spaudos redakcija) SL Nr. 1583.
Vyr. redaktorius Danas KAUKĖNAS. Tel. 29 75 51, 73 53 44, faks. 731900.
Pasirašyta spaudai 1999 12 07. 31 sp. lankas. Tiražas 700 egz.
Spausdino AB „Vilspa“, Viršuliškių skg. 80, 2056 Vilnius.
Užsakymo Nr. 88. Kaina sutartinė.

Knygoje apibendrinami archeologijos paminklo – kapinyno, iš geležies amžiaus (I–XII a.) išlikusio Žvilių km., Šilalės r., kasinėjimų rezultatai. Apžvelgus paminklo tyrinėjimų istoriją, aptariami kasinėti objektai – 303 kapai, nagrinėjami regiono gyventojų laidojimo papročiai. Radiniai klasifikuojami pagal Baltijos kraštuose priimtą tipologinę ir chronologinę sistemą. Remiantis išstudijuotais kasinėjimų duomenimis, pateikiama etninė archeologinės medžiagos interpretacija. Didžiausias dėmesys skiriamas etnokultūrinei regiono situacijai, susidariusiai m. e. I tūkstantmečio viduryje, kada Lietuvoje baltų gentys būrėsi į atskiras sąjungas, t. y. teritorinius politinius-administracinius darinius. Pateikiami ir tie archeologijos

šaltiniai, kurie leidžia patirti, kaip tuo metu elgėsi regiono žemdirbiai akistatoje su amžinąja dilema: gyvenimas – mirtis – gyvenimas. Problema siejama su religine sistema, būtent su protėvių kultu, kuris gentinėje santvarkoje įgijo dominuojantį vaidmenį.

